

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०७९/८०-२०८१/८२)

तथा

वार्षिक विकास कार्यक्रम

(आर्थिक वर्ष २०७९/८०)

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७९

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०७९/८० - २०८१/८२)

तथा

वार्षिक विकास कार्यक्रम

(आर्थिक वर्ष २०७९/८०)

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७९

भूमिका

सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनले आवधिक योजनामा परिलक्षित समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। सार्वजनिक स्रोत परिचालनमा विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना एउटा महत्वपूर्ण औजार हो। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सबै निकायले सार्वजनिक आयव्ययको विवरण प्रस्तुत गर्दा अनिवार्य रूपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ मा राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक योजनाको आधारमा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका (MTFF) बजेट तथा कार्यक्रमको खाका (MTBF) र नतिजा खाका (MTRF) सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना (MTEF) तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

प्रत्येक आर्थिक वर्षको वार्षिक बजेट र चालु आवधिक योजनाबीच तादाम्यता ल्याउने महत्वपूर्ण औजार मध्यमकालीन खर्च संरचना हो। सो अनुरूप यस संरचनामा आगामी आर्थिक वर्ष २०७९/८० को बजेट अनुमान तथा त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्ष २०८०/८१ र २०८१/८२ को प्रक्षेपण गरी तीन आर्थिक वर्षको चक्रीय बजेट प्रस्तुत गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७८/७९ देखि मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रमका बीच दोहोरोपना हटाई एकीकृत रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयार गरिएको छ। दस्तावेजको परिच्छेद ३ मा वार्षिक विकास कार्यक्रमको सारांश समावेश गरी यसका अन्य विषयवस्तु सम्बन्धित विषय क्षेत्रगत परिच्छेद तथा खण्डमा समावेश गरिएको छ। यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रमबीच सामञ्जस्यता कायम हुन गई कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता देखिएको छ। कोभिड-१९ महामारी पछिको अर्थतन्त्र पुनरोत्थानका दिशामा यस खर्च संरचनालाई केन्द्रित गरिएको छ। यस संरचनाले विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय तथा निकायलाई आवश्यक स्रोतसहित सार्वजनिक वित्तको पूर्वानुमान गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

वि.सं. २०८७ सम्म दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न र वि.सं. २०७९ सम्ममा अति कम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति हुनको लागि दीर्घकालीन सोचसहितको पन्ध्रौं योजनाका लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न यस खर्च संरचना सहयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई सरल र यथार्थपरक बनाउन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचकका आधारमा मध्यमकालीन लक्ष्य निर्धारण गरी विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। नतिजा सूचक तयार गर्दा पन्ध्रौं योजनाका साथै कोभिड-१९ महामारीको सम्भावित असर तथा प्रभाव, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, रणनीतिक योजना, दिगो विकास लक्ष्यलाई आधार लिइएको छ। यी नतिजा सूचक बमोजिमका लक्ष्य हासिल गर्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई थप सुदृढ, वैज्ञानिक र नतिजामूलक बनाउन जोड दिइएको छ।

अन्तमा, यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा कार्यमा संलग्न आयोगका सबै पदाधिकारी तथा कर्मचारी एवम् विषयगत मन्त्रालय तथा निकायका कर्मचारी लगायत सम्बन्धित सबैलाई राष्ट्रिय योजना आयोग धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ।

राष्ट्रिय योजना आयोग

जेठ २०७९

विषयसूची

परिच्छेद १ परिचय	१-८
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ अवधारणा तथा उद्देश्य	१
१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाका विशेषता	२
१.४ नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास	३
१.५ कानूनी व्यवस्था	३
१.६ संस्थागत व्यवस्था	५
१.७ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया	६
परिच्छेद २ मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०७९/८०-२०८१/८२)	९-३३
२.१ पृष्ठभूमि	९
२.२ चुनौती तथा अवसर	९
२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति	१०
२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका	११
२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका	१२
२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका	१९
२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट	२१
परिच्छेद ३ आर्थिक वर्ष २०७९/८० को कार्यक्रम तथा बजेट	३४-४३
३.१ पृष्ठभूमि	३४
३.२ आर्थिक वर्ष २०७९/८० को विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट	३४
३.३ आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण	३८
३.४ क्षेत्र/उपक्षेत्रगत विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण	४०
परिच्छेद ४ कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र	४४-१२२
४.१ कृषि तथा पशुपन्छी	४४
४.२ भूमि व्यवस्था	८५
४.३ सहकारी तथा गरिबी निवारण	९८
४.४ वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन	१०६
परिच्छेद ५ आर्थिक क्षेत्र	१२३-१८२
५.१ अर्थ	१२३
५.२ उद्योग	१४३
५.३ वाणिज्य तथा आपूर्ति	१५६

५.४	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	१६२
परिच्छेद ६ सामाजिक क्षेत्र		१८३-३१६
६.१	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	१८३
६.२	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	२१९
६.३	खानेपानी तथा सरसफाई	२५२
६.४	युवा तथा खेलकुद	२७१
६.५	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक	२८५
६.६	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	३०१
परिच्छेद ७ पूर्वाधार क्षेत्र		३१७-४८७
७.१	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई	३१७
७.१.१	ऊर्जा	३१७
७.१.२	जलस्रोत	३३६
७.१.३	सिँचाई	३४८
७.१.४	जल तथा मौसम विज्ञान	३७०
७.२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	३७६
७.३	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	४४६
७.४	शहरी विकास, आवास र भवन निर्माण	४६३
परिच्छेद ८ शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र		४८८-६१०
८.१	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	४८८
८.२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	५०४
८.३	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला	५४२
८.४	गृह	५५१
८.५	रक्षा	५७७
८.६	परराष्ट्र	५८७
८.७	योजना तथा तथ्याङ्क	५९४
परिच्छेद ९ संवैधानिक अङ्ग तथा निकाय		६११-६८८
९.१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	६११
९.२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	६१५
९.३	संघीय संसद	६१९
९.४	अदालत	६२३
९.५	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	६३१
९.६	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	६३६
९.७	लोक सेवा आयोग	६४०

९.८	निर्वाचन आयोग	६४४
९.९	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	६४८
९.१०	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	६५२
९.११	राष्ट्रिय महिला आयोग	६५६
९.१२	राष्ट्रिय दलित आयोग	६६१
९.१३	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	६६६
९.१४	आदिवासी जनजाति आयोग	६७०
९.१५	मधेशी आयोग	६७४
९.१६	थारु आयोग	६७७
८.१७	मुस्लिम आयोग	६८२
८.१८	न्याय परिषद्	६८६

अनुसूचीहरू

अनुसूची १.१	मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६८९
अनुसूची १.२	मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६९१
अनुसूची २.१	विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६९३
अनुसूची २.२	विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६९५
अनुसूची ३.१	आ.व. २०७९/८० को मन्त्रालय/निकायगत बजेट विनियोजन	६९७
अनुसूची ३.२	आ.व. २०७९/८० को विकास कार्यक्रम/बजेट र स्रोतको अनुमान	६९९
अनुसूची ३.३	आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको रणनीतिक स्तम्भ अनुसारको विनियोजित बजेट	७०१
अनुसूची ३.४	आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्राथमिकताक्रम अनुसारको विनियोजित बजेट	७०२
अनुसूची ३.५	आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास लक्ष्य अनुसारको विनियोजित बजेट	७०३
अनुसूची ३.६	आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैङ्गिक संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	७०५
अनुसूची ३.७	आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायु संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	७०६
अनुसूची ४.१	कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकीकरण	७०७
अनुसूची ४.२	कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७१०
अनुसूची ५.१	आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकीकरण	७१३
अनुसूची ५.२	आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७१७
अनुसूची ६.१	सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकीकरण	७२०
अनुसूची ६.२	सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७२५
अनुसूची ७.१	पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकीकरण	७२९
अनुसूची ७.२	पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७३५
अनुसूची ८.१	शासकीय व्यवस्था तथा अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकीकरण	७४२
अनुसूची ८.२	शासकीय व्यवस्था तथा अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७४६

अनुसूची ९.१	संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतीकरण	७५०
अनुसूची ९.२	संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७५३
अनुसूची १०.१	साँवा ब्याज भुक्तानी तथा अर्थ विविधको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतीकरण	७५७
अनुसूची १०.२	साँवा ब्याज भुक्तानी तथा अर्थ विविधको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७५९
अनुसूची ११	प्रति एकाई लागत अनुमान	७६१

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

मुलुकको शासन व्यवस्था सञ्चालन गर्न तथा विकासका लक्षित नतिजा हासिल गर्न सार्वजनिक खर्चको कुशल एवं प्रभावकारी परिचालनको आवश्यकता रहन्छ। दीर्घकालीन सोचसहितको पन्ध्रौं योजनाको कार्यान्वयन र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्दै संविधानले निर्दिष्ट गरेको आकाङ्क्षा प्राप्त गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। सन् २०२६ मा अतिक्रम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति र वि.सं. २०८७ सम्म मध्यम आय भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुँदै वि.सं. २१०० सम्म समुन्नत मुलुकको रूपमा स्थापित गर्न ठूलो परिमाणमा लगानीको आवश्यकता पर्ने र सो अनुरूप सार्वजनिक स्रोत साधनको प्रभावकारी र कुशल परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका लागि स्रोत-साधनको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासनको परिपालना गराउने औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना रहेको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादम्यता र सामञ्जस्यता कायम गर्न महत्वपूर्ण औजारको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्दछ। यसले विकास योजनाका लक्षित नतिजा हासिल गर्न स्रोत-साधनको न्यायोचित वितरण र महत्तम परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, पूर्वाधार निर्माण तथा सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारिता, वित्तीय अनुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउँछ। यसको सकारात्मक असर सार्वजनिक वित्त क्षेत्रमा मात्र नभई आर्थिक तथा वित्तीय स्थायित्वमा समेत पर्दछ।

परिवर्तित संघीय संरचनामा संविधान र कानूनी व्यवस्था अनुसार तीन तहका सरकारबीच राजस्व बाँडफाँट र संघीय कोषबाट प्रदेश तथा स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पूरा गर्न अनुदानका रूपमा वित्तीय हस्तान्तरण गर्नुपर्ने व्यवस्था भएकाले तहगत सरकारको मागबमोजिम समग्र स्रोत व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण छ। यस परिस्थितिमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले दीर्घकालीन सोच तथा विकास योजनाले लिएको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न एवम् रणनीति तथा कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न क्षेत्रगत तथा आयोजनागत/कार्यक्रमगत प्राथमिकता निर्धारण र खर्च तथा स्रोतको आकलन गरी वित्त व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउँछ। यसरी यस खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा पन्ध्रौं योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यसँग कार्यक्रम/आयोजनाको वस्तुगत रूपमा सामञ्जस्यता कायम गर्ने गरी प्राथमिकीकरणको निश्चित मापदण्ड बनाइएको छ।

१.२ अवधारणा तथा उद्देश्य

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारका रूपमा यस खर्च संरचनाले उपलब्ध साधन-स्रोतको आकलन गर्ने र त्यसलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ। यस अन्तर्गत राजस्व, आन्तरिक ऋण, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको आकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ। यसैको आधारमा खर्चको क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत मन्त्रालय तथा निकायको नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको बजेट विनियोजन र संघीय सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गरिन्छ। यसरी निर्धारण भएको स्रोतभित्र रहेर मन्त्रालय एवम् निकायहरूले कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनको क्रममा लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गर्दछन्। राष्ट्रिय योजना आयोगबाट सम्बन्धित निकायहरूसँगको छलफल पछि तीन वर्ष अवधिको बजेट तथा स्रोत र कार्यक्रमको खाका तयार गरिन्छ।

यो खाका तयार गर्दा बजेट कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको अनुमान गरिन्छ। यसमा पहिलो वर्षको खर्च र स्रोत अनुमानको वार्षिक बजेटसँग तादम्यता राखी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयनसँगै दोस्रो वर्षको वार्षिक बजेट तर्जुमा र नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ। जसमा पहिलो वर्षको प्रगति समीक्षा गरिन्छ भने बाँकी दुई वर्षको विगतमा प्रक्षेपण गरेको अनुमानलाई परिमार्जन गरी एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण थप गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसैले यसलाई विकासको आवश्यकता, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्व र वैदेशिक सहायताको अनुमान समेतका आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गरिनुपर्ने हुन्छ। यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन सहयोग पुर्याउँछ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्य निम्नानुसार छन् :

- सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्त अनुशासन कायम गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्नका लागि सरकारको मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको यथार्थपरक अनुमानका आधारमा समष्टिगत आर्थिक खाका तथा बजेट खाका तर्जुमा गर्ने।
- विकास योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता गर्न स्रोत-साधनको विनियोजन प्रक्रियाको पुनर्संरचना गरी प्राथमिकता प्राप्त विषयगत क्षेत्रमा बजेटको बाँडफाँट गर्ने।
- सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित नतिजा सुनिश्चित गर्ने।
- सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायहरूको बजेट अनुमानलाई यथार्थपरक र प्रभावकारी बनाउने।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाका विशेषता

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा सामान्यतया देहायका विशेषता रहेका हुन्छन्।

समष्टिगत आर्थिक खाका (Medium-term Fiscal Framework): यस खाकामा समष्टिगत अर्थतन्त्रको अवस्था र आगामी ३ आर्थिक वर्षको अनुमान तथा सार्वजनिक वित्त सम्बन्धी विषयवस्तु समेटिएको हुन्छ।

नतिजा खाका (Medium-term Result Framework): आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका नतिजा सूचक र सोको विद्यमान अवस्था तथा आगामी ३ वर्षको लक्ष्यलाई यस खाकामा समावेश गरिएको हुन्छ।

बजेट तथा कार्यक्रम खाका (Medium-term Budgetary Framework): यस खाकामा तीन वर्षको बजेट वा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण समावेश भएको हुन्छ। समष्टिगत बजेट खाका परिच्छेद २ मा र विषय क्षेत्रगत बजेट खाका परिच्छेद ४ देखि ९ सम्म समावेश गरिएको छ। साथै यस अवधिमा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण समेत यसमा समेटिएको छ।

यस खर्च संरचनामा पहिलो वर्ष वा आर्थिक वर्ष २०७९/८० को हकमा विनियोजित बजेट अनुरूप र त्यसपछिका बाँकी दुई आर्थिक वर्षको हकमा आयोजना कार्यान्वयनको स्थिति, उपलब्ध साधन स्रोत र खर्च गर्ने क्षमतालाई आधार मानी बजेट अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७९/८० को विकास कार्यक्रमसम्बन्धी समग्र विवरण परिच्छेद ३ मा र विषय क्षेत्रगत बजेट तथा कार्यक्रमको खाका परिच्छेद ४ देखि ९ सम्म समावेश गरिएको छ।

आवधिक योजनासँगको अन्तरसम्बन्ध : खर्च संरचनाले आवधिक योजना कार्यान्वयनको लागि नतिजा सूचक र लक्ष्य, स्रोतको अनुमान तथा सो अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजना वार्षिक बजेटमा समावेश गर्न सहयोग गर्दछ। यसको लागि योजनाको सोच,

लक्ष्य र रणनीतिलाई खर्च संरचनाको सम्बन्धित विषय क्षेत्रगत खण्डमा समावेश गरिएको हुन्छ। साथै, योजनामा निर्धारित लक्ष्य र सूचकको आधारमा तीन वर्षको नतिजा खाका समावेश गरिएको हुन्छ।

विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण : योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य हासिल गर्न उपलब्ध स्रोत साधनको महत्तम परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ। खासगरी विकास कार्यक्रम वा आयोजनाबाट हासिल हुने प्रतिफल तथा यसबाट आर्थिक सामाजिक विकासमा पुग्ने योगदानका आधारमा प्राथमिकीकरण तथा पुनःप्राथमिकीकरण गरिन्छ। सो अनुसार यस खर्च संरचनामा समग्र विकासका विषय क्षेत्रहरूलाई ५ उपक्षेत्रमा विभाजन गरी निर्दिष्ट मापदण्डहरूमा सबै क्षेत्रले योगदान पुर्‍याउनु पर्ने गरी ५ सामान्य आधार र २ विषय क्षेत्रगत आधार तय गरिएका छन्। प्राथमिकीकरणका आधार तथा प्राथमिकीकरण गर्ने विधि अनुसूची १२ र अनुसूची १३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

प्रति एकाई लागत अनुमान : कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयनको लागि सञ्चालन गरिने क्रियाकलापको लागत अनुमान गर्न प्रतिफल वा लाभान्वित जनसंख्याको आधारमा गणना गरिन्छ। यस सम्बन्धी विवरण अनुसूची ११ मा समावेश गरिएको छ। साथै, मन्त्रालय तथा निकायले सञ्चालन गर्ने आयोजना र कार्यक्रमका विभिन्न क्रियाकलापको प्रति एकाई खर्च अनुमानका साथै विभिन्न क्षेत्रमा आगामी तीन वर्षभित्र गरिने लगानीबाट प्राप्त हुने लक्षित प्रतिफल तथा नतिजा सूचक प्रस्तुत गरिएका छन्।

१.४ नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास

नेपालमा सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा संरचनागत र प्रक्रियागत समस्या विद्यमान छन्। खासगरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीचमा तादम्यता नरहनु, कुनै कार्यक्रम/आयोजनामा आवश्यक बजेट विनियोजन नहुनु तर कुनै कार्यक्रम/आयोजनामा आवश्यकताभन्दा बढी बजेट विनियोजित हुनु, दिगोपना नभएको आयोजनामा निरन्तररूपमा बजेट विनियोजन हुनु, बजेटको सुनिश्चितता नहुनु, कार्यान्वयन क्षमता भन्दा बढी आयोजना सञ्चालनमा रहनु र पूर्ण तयारी नभएका कार्यक्रम तथा आयोजनामा बजेट विनियोजन हुनु प्रमुख समस्या हुन्।

उल्लेखित समस्यालाई ध्यानमा राखी दशौँ योजना (२०५९-६५) मा योजनासँग तालमेल हुने गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न थालिएको थियो। पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०५९/६० मा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा भएको थियो। शुरुमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिंचाइ, विद्युत, सडक र जलस्रोत जस्ता मुख्य क्षेत्रमा यसको शुरुआत गरिएको थियो। यसले आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादम्यता कायम गर्ने, विकास आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्ने, आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य र लक्ष्य हासिल हुनेगरी स्रोत साधनको सदुपयोग गर्ने र पहिलो प्राथमिकतामा परेका आयोजनामा स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने उद्देश्य लिएको थियो। यसबाट वित्त अनुशासन र आर्थिक स्थायित्व कायम हुने अपेक्षा गरिएको थियो।

शुरुका सात आर्थिक वर्षसम्म मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यलाई संस्थागत गर्न प्रयास गरिएको र त्यसको फलस्वरूप यसका उद्देश्य खासगरी वित्त अनुशासन र खर्चको रणनीतिक रूपमा विनियोजन कार्यमा सहयोग पुगेको थियो। तर, बीचका केही वर्षमा यसलाई निरन्तरता दिन सकिएन। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले अनिवार्य गरेपछि आर्थिक वर्ष २०७४/७५ देखि हरेक वर्ष यो दस्तावेज तर्जुमा हुँदै आएको छ।

१.५ कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकारको प्रयोग अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने एवम् संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले

सम्बन्धित तहको बजेट बनाउने व्यवस्था रहेको छ। त्यस्तै, धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँट अन्तर्गत राजस्व संकलन तथा बाँडफाँट एवम् वित्तीय समानीकरण, सशर्त, सम्पूरक र विशेष गरी चार प्रकारका अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ। धारा ११९ मा राजस्व र व्ययको अनुमानअन्तर्गत नेपाल सरकारका अर्थमन्त्रीले संघीय संसद्का दुवै सदनको संयुक्त बैठकमा जेठ १५ गते सो अनुमान पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। ऐनको परिच्छेद ६ मा सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। दफा १७ मा मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले दफा १६ बमोजिमको सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। सो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य, प्रस्तावित योजनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याइँ, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुन सक्ने आर्थिक वर्ष र त्यस पछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजना लागु गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण, खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादम्यता, सञ्चालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याइएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण खुलाउनुपर्ने व्यवस्था छ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को परिच्छेद ३ मा राजस्व र व्ययको अनुमान तथा दफा ६ मा राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक योजनाको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। उक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजा खाकाको साथै प्रस्तावित आयोजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, क्रियाकलापको अनुमानित प्रति इकाइ लागत, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालनमा लाग्ने अनुमानित समय तथा सोबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफलसमेत खुलाई प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

ऐनको दफा ७ मा योजना आयोगले अर्थ मन्त्रालयसँगको समन्वयमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने प्रयोजनका लागि आगामी तीन वर्षमा उपलब्ध हुने स्रोत तथा गर्न सकिने खर्चको सीमाको पूर्वानुमान चालु आर्थिक वर्षको माघ १५ गतेभित्र गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। सोको लागि योजना आयोगमा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति रहने र सो समितिले आवधिक योजनामा प्रक्षेपित लगानी तथा वित्तीय आवश्यकताको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत समेत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। सो अनुमानित स्रोत र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई समेत दृष्टिगत गरी खर्चको सीमा निर्धारण गरिने व्यवस्था रहेको छ। समितिबाट निर्धारित स्रोत तथा खर्चको सीमाको अधीनमा रही आगामी तीन वर्षको बजेट तर्जुमाको लागि बजेट सीमा, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका समेत उल्लेख गरी बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन तथा ढाँचा चालु आर्थिक वर्षको माघ मसान्तभित्र सम्बन्धित मन्त्रालय, आयोग, सचिवालय, आयोग वा निकायमा पठाउनुपर्ने व्यवस्था दफा ८ मा रहेको छ। साथै, प्रत्येक मन्त्रालयले आवधिक योजना र क्षेत्रगत नीति तथा योजनाको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मन्त्रालयगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनुपर्ने व्यवस्था समेत रहेको छ। सोही ऐनको दफा १३ (ख) मा अर्थ मन्त्रालयले राजस्व र व्ययको अनुमानमा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को परिच्छेद ३ मा राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। नियम ११ मा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया र समय सीमा सम्बन्धी व्यवस्था छ। सो बमोजिम योजना आयोगले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका तयार गर्दा आर्थिक अनुशासन, कार्यान्वयन क्षमता, विनियोजन कुशलता र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गरी हुने गरी समष्टिगत वित्त खाका, बजेट खाका र नतिजा खाका समावेश गरी माघ मसान्तभित्र तयार गर्नुपर्दछ। साथै, केन्द्रीय निकायले देहायका विवरण समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी फागुन मसान्तभित्र योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनुपर्दछ र मध्यकालीन खर्च संरचनासम्बन्धी विवरण सम्बन्धित केन्द्रीय निकायले मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा समेत प्रविष्ट गर्नुपर्दछ।

(क) आयोजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, प्रति एकाइ लागत, कार्यान्वयन अवधि र अपेक्षित प्रतिफल

(ख) तीन आर्थिक वर्षको आयोजना वा कार्यक्रमगत अनुमानित वार्षिक बजेट

(ग) गत आर्थिक वर्षको यथार्थ खर्च र चालु आर्थिक वर्षको विनियोजन सहितको बजेट खाका

(घ) तीन आर्थिक वर्षमा हासिल हुने अपेक्षित प्रतिफल, असर र प्रभाव सहितको नतिजा खाका

१.६ संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता अपनाउने औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसको लागि संस्थागत व्यवस्थाका रूपमा देहाय बमोजिमका समितिको व्यवस्था गरिएको छ।

अ. राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति : अर्थतन्त्रको आर्थिक परिसूचकहरूको विश्लेषण गरी समष्टिगत आर्थिक संरचना तयारी, आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेटको कुल सीमा प्रक्षेपण, खर्च तथा स्रोत सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना सीमा निर्धारण र बजेटको कार्यान्वयन स्थितिको समीक्षा गरी आगामी आर्थिक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गर्न देहाय बमोजिमको राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति (आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७६ को दफा ७(२) र नियमावली, २०७७ को नियम १२) रहने व्यवस्था छ। सो समितिमा अर्थ मन्त्रालयका राजस्व सचिव र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सचिवलाई समेत विशेष आमन्त्रण गर्ने गरिएको छ।

उपाध्यक्ष, राष्ट्रिय योजना आयोग	संयोजक
सदस्य (आर्थिक व्यवस्थापन क्षेत्र हेर्ने), राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य
गभर्नर, नेपाल राष्ट्र बैंक	सदस्य
सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
महालेखा नियन्त्रक, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
सदस्य-सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य-सचिव

आ. प्राविधिक समिति: राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिको कार्यसम्पादनको लागि समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्न राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७ बमोजिम देहाय बमोजिमको प्राविधिक समिति रहने व्यवस्था छ।

सचिव, योजना आयोग	संयोजक
सहसचिव, बजेट तथा कार्यक्रम महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, राजस्व व्यवस्थापन महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता समन्वय महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य

सहसचिव, आर्थिक नीति विश्लेषण महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	सदस्य
कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग, नेपाल राष्ट्र बैंक	सदस्य
सहमहालेखा नियन्त्रक, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
प्रमुख, सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	सदस्य
महानिर्देशक, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	सदस्य
सहसचिव, आर्थिक व्यवस्थापन महाशाखा	सदस्य-सचिव

यस समितिले अर्थतन्त्रको वर्तमान अवस्था र आगामी परिदृश्य, राजस्व, वैदेशिक सहायता, आन्तरिक ऋण र सार्वजनिक खर्चको स्थिति तथा प्रवृत्ति, अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण, प्रदेश तथा स्थानीय तहको कोष तथा खर्चको अवस्था लगायतका विषयमा उपयुक्त विधि अवलम्बन गरी अध्ययन विश्लेषण गर्ने, आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सार्वजनिक खर्च तथा लगानी एवम् खर्च तथा स्रोत अनुमानको अध्ययन विश्लेषण गरी बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमाको लागि सुझाव पेश गर्ने गर्ने लगायतका कार्य गर्दछ।

इ. बजेट समिति : सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायमा सो निकायको कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा सम्बन्धी कार्यको समन्वय गर्न तथा खर्चको मापदण्ड निर्धारण गर्न मातहतमा देहाय बमोजिमको बजेट समिति (आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७६ को दफा ९(५) र नियमावली, २०७७ को नियम १४) रहने व्यवस्था छ।

लेखा उत्तरदायी अधिकृत वा निजले तोकेको राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणीको अधिकृत	अध्यक्ष
प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा	सदस्य
विभागीय प्रमुख, मातहत विभाग	सदस्य
प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
प्रमुख, योजना शाखा	सदस्य सचिव

सो समितिले योजना आयोगबाट प्राप्त बजेट मार्गदर्शनको आधारमा आफ्नो केन्द्रीय निकाय र अन्तर्गतका कार्यालयको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउने एवम् सोको विवरण मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गर्ने, गराउने कार्य समेत गर्दछ।

१.७ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

१. समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण र त्रिवर्षीय स्रोत अनुमान : राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले चालु आर्थिक वर्षको माघ १५ गतेभित्र आगामी तीन आर्थिक वर्षमा उपलब्ध हुन सक्ने स्रोत तथा खर्चको सीमाको पूर्वानुमान गर्दछ। सो समितिले आवधिक योजनामा प्रक्षेपित लगानी तथा वित्तीय आवश्यकताको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्दछ। गत आर्थिक वर्षको वार्षिक र चालु आर्थिक वर्षको छ महिनाको समष्टिगत आर्थिक परिसूचक, आगामी आर्थिक वर्षहरूमा उपलब्ध हुन सक्ने राजस्व, विकास सहायता र आन्तरिक ऋण लगायतका संघीय सञ्चित कोषमा जम्मा हुन सक्ने रकमका आधारमा वस्तुनिष्ठ भई स्रोत अनुमान गरिन्छ। समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, चालु आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना, कुल गार्हस्थ्य उत्पादन तथा मुद्रास्फितिको प्रक्षेपण, वित्तीय स्थिति, शोधनान्तर स्थिति, वैदेशिक व्यापार स्थिति, बाह्य एवम् आन्तरिक वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजस्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकतालाई पनि आधार लिइन्छ। सो बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको कुल बजेटको आकार र सीमा

निर्धारण गरिन्छ। यसरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गर्दा योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र सूचकहरूको समीक्षा गर्नुका साथै आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि समष्टिगत आर्थिक लक्ष्यसमेत निर्धारण गरिन्छ।

२. **विषय क्षेत्रगत बजेट सीमा तथा स्रोत बाँडफाँट :** राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित बजेट वा स्रोत सीमालाई राष्ट्रिय योजना आयोगले विषय क्षेत्रगत रूपमा चालु आर्थिक वर्षको माघ मसान्तभित्र बाँडफाँट गर्दछ। आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत योजना, नीतिका लक्ष्य र वर्तमान अवस्था, राष्ट्रिय प्राथमिकता एवम् आवश्यकता, क्रमागत आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, मन्त्रालयगत विकास समस्या समाधान समितिको त्रैमासिक तथा अर्धवार्षिक समीक्षामा भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको अवस्था, स्रोत सुनिश्चितता गरिएका कार्यक्रम तथा आयोजना एवम् तयारी अवस्थाका नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजना लगायतका आधार लिई बजेट सीमा एवम् स्रोत बाँडफाँट गर्ने गरिन्छ। यसै गरी, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमाका लागि मार्गदर्शन समेत सोही समयमा तयार गरिन्छ। यसरी राष्ट्रिय योजना आयोगमा मन्त्रालयगत र कार्यगतरूपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थासहितको बजेटको सीमा तयार हुन्छ। यसरी राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित सीमाको अधीनमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमाको लागि बजेट सीमा, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका समेत उल्लेख गरी बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन तथा ढाँचा चालु आर्थिक वर्षको माघ मसान्तभित्र योजना आयोगले सम्बन्धित मन्त्रालय, आयोग, सचिवालय वा निकायमा पठाउने गर्दछ।

३. **विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा :** राष्ट्रिय योजना आयोगबाट प्राप्त मार्गदर्शन एवम् बजेट सीमाको अधीनमा रही मन्त्रालय/निकायहरूले विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दछन्। यस प्रक्रियामा सुरुमा मध्यमकालीन खर्च संरचना मस्यौदा तर्जुमाका आधार निर्माण गरिन्छ। कार्यक्रम वा आयोजनाको विवरण तयार गरी सोको प्राथमिकीकरण एवम् योजनाको रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकता क्रम, दिगो विकास लक्ष्य, लैंगिक सम्बेदनशीलता र जलवायु परिवर्तन उत्थानशीलताका आधारमा सांकेतिकरण गरिन्छ। प्रति एकाइ लागत र विषय क्षेत्रगत नतिजा खाका सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदाउपर सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायमा छलफल गरी विषय क्षेत्रगत स्रोत/बजेट अनुमान तथा खर्च प्रक्षेपण (खर्च प्रक्षेपणको आधार सहित) गरिन्छ। योजना आयोगबाट तयार भएको सफ्टवेयर (mtef.npc.gov.np) मार्फत योजना आयोगका विषय क्षेत्रगत महाशाखा/शाखामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रेषित गर्नु पर्नेछ। यसरी तयार भएको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई राष्ट्रिय योजना आयोगले अन्तिम रूप दिई विनियोजन विधेयकसँगै संघीय संसदसमक्ष पेश गर्ने प्रयोजनार्थ अर्थ मन्त्रालयमा पठाउने गरिन्छ।

४. **खर्चको माग तथा स्रोत बीचको तालमेलको समीक्षा :** यस प्रक्रियामा विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट प्राप्त खर्च तथा स्रोतको अनुमानको पुनरावलोकन गर्नुका साथै बजेट मागको प्राविधिक विश्लेषण समेत गरिन्छ। विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयसँग छलफलपछि क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोत परिमार्जन गरिन्छ। सम्बन्धित मन्त्रालयबाट तयार गरी पठाएको बजेट अनुमान विशेषतः चालु खर्चतर्फको कार्यक्रम खर्च, पुँजीगत खर्च एवम् वित्तीय व्यवस्थासहितको कार्यगत र निकायगत रूपमा नीतिगत तथा कार्यक्रमगत छलफल राष्ट्रिय योजना आयोगमा गरिन्छ। यसमा अर्थ मन्त्रालयको अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहयोग तथा समन्वय महाशाखा, बजेट तथा कार्यक्रम महाशाखा र सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायको सहभागिता अनिवार्य रहन्छ। निकायगत रूपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थासहितको बजेटको छलफल टुङ्गिएपछि अर्थ मन्त्रालयमा सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायको सहभागिता र राष्ट्रिय योजना आयोगको प्रतिनिधित्वमा खर्च उपशीर्षकगत छलफल हुन्छ। छलफलका क्रममा अनिवार्य दायित्व, वित्तीय कुशलता, आर्थिक मितव्ययिता, बहुवर्षीय दायित्व, प्राथमिकीकरण लगायतका विषयलाई समेत आधार लिइन्छ। सो अनुसार अर्थ मन्त्रालयले बजेटको अन्तिम मस्यौदा तयार गर्दछ।

५. **मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट बीचको अन्तरसम्बन्ध कायम :** मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेटबीच तादम्यता कायम गर्ने प्रक्रिया यस चरणमा हुन्छ। यस क्रममा खर्च संरचनाको पहिलो वर्षको लागि बजेटमा प्रस्तावित तथा अन्तिम रूप दिइएको बजेट रकम र स्रोत व्यवस्था उल्लेख गरिन्छ भने दोस्रो र तेस्रो वर्षमा बजेट वर्षको खर्च तथा स्रोत अनुमानलाई आधार लिई प्राथमिकता, अपेक्षित उपलब्धि, बहुवर्षीय दायित्व, आयोजना अवधि लगायतका पक्षलाई ध्यान दिई विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट प्राप्त खर्च प्रक्षेपणको प्राविधिक विश्लेषण गरिन्छ। सोही आधारमा विषय क्षेत्रगत रूपमा दोस्रो र तेस्रो वर्षको खर्च प्रक्षेपण गरिन्छ।

६. **मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा, स्वीकृति तथा प्रकाशन :** मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमामा यो अन्तिम र निकै महत्त्वपूर्ण चरण हो। यस चरणमा सफ्टवेयरमार्फत प्राप्त विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना एकीकृत गरी खर्चको माग र स्रोतको समष्टिगत विवरण तयार गरिन्छ। त्यस्तै, खर्चको माग र स्रोत बीचको तालमेल विश्लेषण गर्दै राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित त्रिवर्षीय स्रोतसँग तादम्यता कायम गरिन्छ। साथै, समष्टिगत वित्त खाका, समष्टिगत बजेट खाका र समष्टिगत नतिजा खाका तयार गरी ती खाका बीचको तालमेल विश्लेषण गरिन्छ। यी सबै तयारी पूरा भएपछि मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयार गरी राष्ट्रिय योजना आयोगको पूर्ण बैठकबाट स्वीकृत गरिन्छ। साथै, आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत गर्ने व्यवस्था छ। अर्थमन्त्रीले आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा १३ बमोजिम आयव्ययको वार्षिक अनुमानको साथमा सोहि ऐनको दफा १३ बमोजिमको मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रमसमेत जेठ १५ गते संघीय संसदको दुवै सदनको संयुक्त बैठकमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

परिच्छेद २

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०७९/८०-२०८१/८२)

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लोककल्याणकारी राज्यको अवधारणा र समाजवादउन्मुख आर्थिक प्रणालीमार्फत मुलुकमा सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गर्ने परिकल्पना गरेको छ। सो बमोजिम समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच हासिल गर्ने आधार योजनाका रूपमा आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि पन्ध्रौं योजना कार्यान्वयनमा रहेको छ। यस योजनाले अतिकम विकसितबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति हुने र वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने सोचसहित उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा पुग्ने लक्ष्य लिएको छ।

योजनाको लक्ष्य प्राप्तिका लागि वित्तीय संघीयताको कुशल व्यवस्थापन, तीव्र आर्थिक विकास र उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ। सो बमोजिम पन्ध्रौं योजनासँग सामन्जस्य हुनेगरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०७९/८०-२०८१/८२) तर्जुमा गरिएको छ। यस त्रिवर्षीय खर्च संरचना तयार गर्दा कोभिड-१९ महामारीबाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरोत्थान र पछिल्लो समय आर्थिक क्षेत्रमा देखिएका समस्याको असर तथा प्रभाव न्यूनीकरण गरी उच्च आर्थिक वृद्धि तथा समष्टिगत स्थायित्व हासिल गर्ने विषयलाई मध्यनजर गरिएको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अझ प्रभावकारी बनाउन गत आर्थिक वर्षदेखि संयुक्त दस्तावेजको रूपमा वार्षिक विकास कार्यक्रमलाई समेत समावेश गरी प्रकाशन गरिएको छ।

२.२ चुनौती तथा अवसर

संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हकको कार्यान्वयन गर्दै पन्ध्रौं योजनाले लिएका सोच, लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न समन्यायिक आर्थिक समृद्धि र नागरिकको जीवनमा गुणात्मक सुधार गर्नु, निरपेक्ष तथा बहुआयामिक गरिबीको अन्त्य गरी नागरिकको परिष्कृत एवम् मर्यादित जीवनयापनको वातावरण सिर्जना र सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रदान गर्दै न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्नु प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेको छ। साथै विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ महामारीको कारण नागरिकको स्वास्थ्य, जनजीवन, लगानी, श्रम, उत्पादन तथा आपूर्ति, व्यापार र पर्यटन लगायतका क्षेत्रमा परेको नकारात्मक असर न्यूनीकरण गरी अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउनु चुनौतीको रूपमा रहेको छ। यसैगरी मौषमजन्य विपद् जोखिम न्यूनीकरणका क्षेत्रमा पुनरोत्थान, उत्थानशीलता र जलवायु अनुकूलनशीलता हासिल गर्ने तथा मुलुकलाई आधारभूत उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउने कार्यसमेत उत्तिकै चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

विश्व अर्थतन्त्रमा देखिएका मुद्रास्फिति, आन्तरिक तथा वैदेशिक ऋणको बढ्दो प्रभाव, उर्जा संकट, खाद्य संकट जस्ता समकालीन समस्याहरूलाई मध्यनजर गरी मुलुकको अर्थतन्त्रमाथि बढ्दो मूल्यको चाप न्यूनीकरण गर्ने, तरलता सहज बनाउने, विदेशी विनिमय सञ्चिति तथा भुक्तानि सन्तुलनमा सुधार ल्याउने, निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात व्यवस्थापन गरी व्यापार घाटा कम गर्ने र वस्तु तथा सेवाको आपूर्तिको सहज व्यवस्थापन गर्ने विषय आगामी दिनका लागि चुनौतीको रूपमा रहेका छन्। व्यवस्थित शहरीकरण, एकीकृत एवम् सुरक्षित बस्ती विकास, ग्रामीण पूर्वाधार विकास, स्वच्छ ऊर्जाको उपभोगमा वृद्धि र सूचना प्रविधिको विकास, कृषि र वनजन्य उत्पादनमा व्यवसायीकरण, उद्योग क्षेत्रको विस्तार र सेवा क्षेत्रको गुणस्तरीयता अभिवृद्धि गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु, स्वस्थ र शिक्षित नागरिक एवम् दक्ष मानव संसाधनको विकासद्वारा उत्पादनशील रोजगारीका अवसर

अभिवृद्धि गरी जनसाङ्ख्यिक लाभको उपयोग गर्नु लगायतका चुनौतीहरू यथावत रहेका छन्। वित्तीय संघीयताको कुशल कार्यान्वयन गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न र संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका कार्य जिम्मेवारी पूरा गर्न साधन-स्रोतको लागत अनुमान, वितरण र कानुनी प्रबन्ध तथा जनशक्ति व्यवस्थापन एवम् संस्थागत सुदृढीकरण गर्नु र तीनै तहमा सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी उच्च आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्त अनुशासन कायम गर्नु समेत थप चुनौति रहेको छ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा क्रियाशील सरकार र संस्थागत स्थायित्वका कारण मुलुक सामाजिक न्यायसहित आर्थिक समृद्धिको दिशामा अगाडि बढ्नु र प्रदेश तथा स्थानीय तहमा दिगो विकास, समृद्धि र सुशासनका क्षेत्रमा हुने प्रतिस्पर्धी भावना आफैमा अवसरको रूपमा रहेको छ। साथै, उपलब्ध जनसाङ्ख्यिक लाभलाई मानवपुँजी निर्माणको माध्यमद्वारा मुलुकको विकासमा उपयोगको सम्भावना उच्च छ। प्रदेश र स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट पुँजीगत खर्च र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार तथा गुणस्तर अभिवृद्धि भई स्थानीय अर्थतन्त्रको विकासबाट रोजगारी, आय-आर्जन वृद्धि र गरिबी न्यूनीकरण एवम् राष्ट्रिय उत्पादन वृद्धिको सम्भावना रहनुका साथै प्राकृतिक, भौगोलिक, जैविक, पर्यावरणीय तथा सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको बहुआयामिक उपयोग अवसरको रूपमा रहेको छ।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोच सहितको पन्ध्रौं योजनामा उल्लिखित सोच, राष्ट्रिय उद्देश्य तथा रणनीतिहरू मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समावेश गरिएको छ।

२.३.१ दीर्घकालीन सोच

‘समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली’

समुन्नत, स्वाधीन र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको समान अवसर प्राप्त, स्वस्थ, शिक्षित, मर्यादित र उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बसोबास गर्ने मुलुक।

२.३.२ राष्ट्रिय उद्देश्य

१. सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र आधुनिक पूर्वाधार निर्माण, उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारी अभिवृद्धि, उच्च, दिगो र समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा गरिबी निवारण गर्दै समृद्धिको आधार निर्माण गर्नु।
२. गुणस्तरीय स्वास्थ्य तथा शिक्षा, स्वस्थ तथा सन्तुलित वातावरण, सामाजिक न्याय र जवाफदेही सार्वजनिक सेवा कायम गरी संघीय शासन व्यवस्थाको सुदृढीकरण गर्दै नागरिकलाई परिष्कृत र मर्यादित जीवनयापनको अनुभूति गराउनु।
३. सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरण तथा स्वाधीन राष्ट्रिय अर्थतन्त्र निर्माण गरी देशको स्वाभिमान, स्वतन्त्रता र राष्ट्रिय हितको संरक्षण गर्नु।

२.३.३ राष्ट्रिय रणनीति

१. तीव्र, दिगो र रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धि गर्ने,
२. सुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने,
३. आन्तरिक तथा अन्तरदेशीय अन्तरआबद्धता एवम् दिगो शहर/बस्ती विकास गर्ने,
४. उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने,

५. पूर्ण, दिगो र उत्पादनशील सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रदान गर्ने,
६. गरिबी निवारण र आर्थिक सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्ने,
७. प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र परिचालन तथा उत्थानशीलताको विकास गर्ने र
८. सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरण, प्रादेशिक सन्तुलन र राष्ट्रिय एकता सम्बर्द्धन गर्ने।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

पन्ध्रौं योजनामा उल्लिखित आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य र अर्थतन्त्रको पछिल्लो अवस्थाका आधारमा आ.व. २०७९/८० सहित आगामी तीन वर्षको समष्टिगत आर्थिक खाका तयार गरिएको छ। आर्थिक खाका तर्जुमा गर्दा सार्वजनिक वित्तको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लगानी, उत्पादन र रोजगारीमा प्रोत्साहनसहित समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न जोड दिइएको छ। यस क्रममा कोभिड-१९ को विश्वव्यापी महामारी तथा बेमौसमी प्रकोपको कारण अर्थतन्त्रमा भएको क्षति र सोको पुनरुत्थानको आवश्यकता मध्यनजर गर्दै आगामी आ.व. २०७९/८० को आर्थिक वृद्धिदरको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरी सो बमोजिम लक्ष्य परिमार्जन गरिएको छ। यस अनुसार वास्तविक क्षेत्रअन्तर्गत उत्पादन, रोजगारी र आयका साथै समष्टिगत अर्थतन्त्रका मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र एवम् बाह्य क्षेत्रको खाका तर्जुमा गरिएको छ। दोस्रो र तेस्रो वर्षका लागि “आर्थिक वर्ष २०७९/८० को वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट र त्रिवर्षीय मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका लागि राष्ट्रिय स्रोतको अनुमान तथा खर्च सीमा निर्धारण सम्बन्धी प्रतिवेदन” मा आधारित लक्ष्यमा केही परिमार्जन गरी अपेक्षित उपलब्धिका मान तय गरिएको छ। समष्टिगत आर्थिक खाकाका सूचकहरूको विद्यमान स्थिति तथा आगामी ३ वर्षको अपेक्षित उपलब्धि तालिका २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.१: मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१.	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.८	५.५	७.६	८.०	८.०
	कृषि, वन तथा मत्स्य	प्रतिशत	२.९	२.३	३.६	४.०	४.०
	गैरकृषि	प्रतिशत	४.३	६.९	८.८	९.६	९.६
	उद्योग	प्रतिशत	४.४	१०.३	११.२	११.९	१२.२
	सेवा	प्रतिशत	४.२	५.९	७.१	७.६	७.४
२.	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर (उपभोक्ताको मूल्यमा)	प्रतिशत	४.३	५.८	८.०	८.४	८.४
३.	मुद्रास्फीति	प्रतिशत	३.६	७.०	७.०	६.०	५.५
४.	भुक्तानी सन्तुलन	रु. अर्ब (+/-)	१२३	-२००	५०	११५	१५०
५.	प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	१२४६	१३८१	१५३६	१७१४	१९०५
६.	आर्थिक जोखिम सूचकाङ्क (EVI)	सूचकाङ्क	२४.२	२४	२३.५	२३	२२.५
७.	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क (HAI)	सूचकाङ्क	७५	७६	७७	७८	७९

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

पन्ध्रौं योजनाको आधारमा योजनाले लिएका राष्ट्रिय लक्ष्य र विषय क्षेत्रगत अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सहयोग पुग्नेगरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका तयार गरिएको छ। सो खाका तयार गर्दा चालु आ.व. २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि तथा तालिका २.१ को मध्यमकालीन आर्थिक खाकामा उल्लेख भएबमोजिम आगामी आ.व. २०७९/८० को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। नतिजा खाकाको दोस्रो वर्षको लागि अधिकांश सूचकका मान पन्ध्रौं योजनामा निर्धारित लक्ष्यअनुसार उल्लेख गरिएको छ भने तेस्रो वर्षका लागि विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट प्राप्त लक्ष्यलाई आधार मानिएको छ। आ.व. २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय तथा निकायबाट प्राप्त विवरण तथा विभिन्न स्रोतबाट उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा उल्लेख गरिएको छ। समृद्धि र सुखका राष्ट्रिय लक्ष्य तथा गन्तव्य सूचक तालिका २.२ र २.३ मा प्रस्तुत गरिएका छन्।

तालिका २.२: समृद्धिका मध्यमकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य र गन्तव्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय						
१.१	औद्योगिक राष्ट्रको स्तरको उच्च आय						
१.१.१	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.८	५.५	७.६	८.०	८.०
१.१.२	प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	१२४६	१३८१	१५३६	१७१४	१९०५
१.२	गरिबीको अन्त्य						
१.२.१	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	१८.७	१८.७	११.२	९.५	९.०
१.३	राष्ट्रिय आम्दानीमा तल्लो ४० प्रतिशत जनसङ्ख्याको हिस्सा						
१.३.१	आम्दानीमा माथिल्लो १० प्रतिशत र तल्लो ४० प्रतिशत जनसङ्ख्याको अनुपात	अनुपात	१.३	१.३	१.३	१.२३	१.२४
१.३.२	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक	गुणक	०.३१	०.३१	०.२९	०.२९	०.२८
२	मानव पूँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग						
२.१	स्वस्थ र लामो आयु भएका नेपाली						
२.१.१	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७०.८	७०.८	७१.०	७२.०	७२.५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२.१.२	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	२३९	१५०	१२५	९९	९५
२.१.३	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	२८	२८	२६	२४	२२
२.१.४	किशोरी अवस्थाको प्रजनन (१९ वर्ष मुनि)	प्रतिशत	६.३	६.३	६.०	५.५	५.८
२.२	गुणस्तरीय, रोजगारमूलक तथा जीवनोपयोगी शिक्षा प्राप्त नागरिक						
२.२.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५७.०	६२.२	९५.०	९५.०	९६.०
२.२.२	युवा साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष)	प्रतिशत	८८.०	८८.६	९८.०	९९.०	९९.०
२.२.३	आधारभूत तह (१-८) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	९४.७	९५.१	९९.०	९९.०	९९.५
२.२.४	माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	५१.२	५४.३	६०.०	६५.०	६६.५
२.२.५	उच्च शिक्षामा कुल भर्नादर	प्रतिशत	१४.४	१८.०	२०.०	२२.०	२४.०
२.२.६	काम गर्ने उमेर समूहका प्राविधिक र व्यावसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३५	३८	४५	५०	५२
२.३	उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारी						
२.३.१	श्रमशक्ति सहभागिता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	३८.५	४४.०	४७.०	४९.०	५०.०
२.३.२	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	३६.५	४३.०	४७.५	५०.०	५२.०
३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार एवम् सघन अन्तरआबद्धता						
३.१	सर्वसुलभ, सुरक्षित र आधुनिक यातायात						
३.१.१	सडक घनत्व	कि.मि. प्रति वर्ग कि.मि.	-	-	०.६९	०.७४	०.८०
३.१.२	राष्ट्रिय र प्रादेशिक राजमार्ग (२ लेनसम्म, कालोपत्रे सडक मात्र)	कि.मि.	६८४७	८१००	११,०९४	१२,३००	१२,५००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
३.१.३	राष्ट्रिय राजमार्ग (२ लेन माथि, द्रुतमार्ग समेत)	कि.मि.	१९२	३४५	३४५	११.७४	१२.००
३.१.४	रेलमार्ग	कि.मि.	१०५	१०६	१९०	२६०	३४८
३.२	पूर्वाधारमा पहुँच तथा आबद्धता						
३.२.१	३० मिनेटसम्मको दूरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	-	-	९४	९५	९६
३.२.२	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	९०	९३	९८	१००	१००
३.२.३	इन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	७३	८५	८९	९२	९५
४	उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व						
४.१	अर्थतन्त्रमा क्षेत्रगत योगदान						
४.१.१	प्राथमिक क्षेत्र (कृषि, वन र खानी)	प्रतिशत	२५.५	२४.५	२३.९	२३.२	२२.५
४.१.२	द्वितीय क्षेत्र (उत्पादनमूलक उद्योग, विद्युत, ग्यास र पानी, निर्माण)	प्रतिशत	१३.१	१३.७	१४.३	१४.८	१५.३
४.१.३	तृतीय क्षेत्र (सेवा)	प्रतिशत	६१.४	६१.८	६१.८	६२.०	६२.३
४.२	स्वच्छ ऊर्जाको उत्पादन तथा उपभोग						
४.२.१	विद्युत उत्पादन (जडित क्षमता)	मेगावाट	१५२७	२३८१	३००६	३८०७	४३६६
४.२.२	प्रतिव्यक्ति विद्युत उपभोग	किलोवाट घण्टा	३२५	३५०	३८०	४८०	५८०
४.३	व्यापार सन्तुलन						
४.३.१	वस्तु निर्यात (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	अनुपात	२.७	४.४	४.७	५.१	५.३
४.३.२	वस्तु आयात (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	३६	३८	३८	३९	४०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
४.४	राष्ट्रिय तथा क्षेत्रगत उत्पादकत्व						
४.४.१	श्रम उत्पादकत्व	रु. हजारमा	१८४.६	२४६.०	२६१.०	२७६.०	२८१.०
४.४.२	कृषि उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे.ट./ हेक्टर	-	-	३.८	३.९	४.०
४.४.३	सिँचाइयोग्य भूमिमध्ये वर्षेभरी सिँचाइ सुविधा पुगेको भूमि	प्रतिशत	-	-	४२	४६	५०
४.४.४	प्रति पर्यटक खर्च (प्रति दिन)	अमेरिकी डलर	६५	७०	७८	८५	१००

तालिका २.३: सुखका मध्यमकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य र गन्तव्य सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
५	परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन						
५.१	नागरिक स्वस्थता तथा सन्तुष्टि						
५.१.१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५९१	०.६०२	०.६११	०.६१८	०.६२४
५.१.२	नागरिक सन्तुष्टिको अनुभूति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	४.८	४.९	५.०	५.१	५.२
५.१.३	बहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१९.५	१७.४	१३.५	११.५	१०.०
५.१.४	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	२४.३	२४.३	१८.०	१५.०	१५.०
५.१.५	३० मिनेटको दूरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	६१.८	६५.०	९५.०	१०.०	१००
५.२	सुरक्षित तथा सुविधासम्पन्न आवास						
५.२.१	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	५०	५४	५७	६०	६३
५.२.२	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९३	९५	९७	९९	१००
५.२.३	उच्च मध्यमस्तरको	प्रतिशत	२४.६५	२७.०	३०.०	४०.०	५०.०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	खानेपानी सुविधा पुगेको जनसङ्ख्या						
५.३	भौतिक तथा आधुनिक सम्पत्ति माथिको समतामूलक पहुँच वा स्वामित्व						
५.३.१	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८७	८८	८८	८९	९०
५.३.२	सार्वजनिक धितोपत्रमा लगानी गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१५.०	१७.४	१९.०	२०.०	२१.०
६	सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज						
६.१	विभेद, हिंसा र अपराधमुक्त समाज						
६.१.१	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.८९	०.९३	०.९५	०.९६	०.९७
६.१.२	लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४५	०.४८	०.४१	०.३९	०.३७
६.१.३	जीवनकालमा शारीरिक वा मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	२३.४	२३.४	१५.०	१३.०	१२.०
६.१.४	दर्ता भएका लैङ्गिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना र अनुसन्धानको अनुपात	अनुपात	९१.१	७२.८	७७.७	९५.०	१००
६.२	सामाजिक-सांस्कृतिक विविधता						
६.२.१	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय	सङ्ख्या	२८०	२८०	३००	३१२	३२४
६.२.२	विश्वसम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदा	सङ्ख्या	१०	१०	१२	१२	१३
६.३	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण						
६.३.१	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३१	३२	४७	५४	६०
६.३.२	राष्ट्रिय बजेटमा सामाजिक सुरक्षा खर्च	प्रतिशत	१२.४	११.४	१३.३	१३.७	१४.०
७	स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण						

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
७.१	प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण						
७.१.१	ऊर्जा उपभोगमा नवीकरणीय ऊर्जाको अनुपात	प्रतिशत	९	१०	११	१२	१३
७.१.२	वायु प्रदुषणको औसत मात्रा (पि पि एम २.५)	माइक्रोग्राम प्रति घ.मि.	४७.२३	४४.००	४२.००	४०.००	४०.००
७.२	पर्यावरणीय सन्तुलन र दिगो उपयोग						
७.२.१	वनजंगल घनत्व	रूख प्रति हेक्टर	४३०	४३०	४४०	४५०	४५०
७.२.२	काठ उत्पादन	घनफिट (लाख)	१९४.२४	१५०.००	२७५.००	३००.००	३००.००
७.३	जलवायुपरिवर्तन अनुकूलनशीलता						
७.३.१	अनुकूलन योजना तयार भई कार्यान्वयन भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	२८०	३५०	५५०	६००	६५०
८	सुशासन						
८.१	विधिको शासन						
८.१.१	विधिको शासन सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-०.४६	-०.२७	०.५६	०.५७	०.५८
८.१.२	विश्वव्यापी प्रतिस्पर्धी सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	५०.८	५१.६	५९.०	६०.०	६१.०
८.१.३	व्यवसाय सहजीकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	६०.५	६३.२	६७.०	६८.०	६९.०
८.१.४	भ्रमण तथा पर्यटन प्रतिस्पर्धी सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	३.३	३.३	३.७	३.८	३.९
८.२	सार्वजनिक सदाचार, पारदर्शिता र जवाफदेहिता						
८.२.१	भ्रष्टाचार न्यूनीकरण अनुभूति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	३३	३६	३८	४१	४१
८.२.२	'हेलो सरकार' मा प्राप्त उजुरीको फर्छुपौट	प्रतिशत	६७	७०	७८	८८	९८
८.२.३	कुल आर्थिक प्रतिष्ठान मध्ये दर्ता नभएका (अनौपचारिक) प्रतिष्ठानको अनुपात	प्रतिशत	४१	३३	१७	१०	५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
८.२.४	दर्ता भएका मध्ये लेखा राख्ने आर्थिक प्रतिष्ठानको अनुपात	प्रतिशत	५६	६४	६७	७०	७५
९	सबल लोकतन्त्र						
९.१.१	निर्वाचनमा मतदाताको सहभागिता	प्रतिशत	६८.६७	६८.६७	६८.६७	७२.००	७२.००
९.१.२	मुद्रा फैसला	प्रतिशत	५१	५५	६०	६०	६०
९.१.३	फैसला कार्यान्वयन	प्रतिशत	३८	४०	५०	५०	५०
१०	राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान						
१०.१	नेपालीत्वको उच्च भावना						
१०.१.१	राष्ट्रिय परिचय-पत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	०.३३	०.३३	३०	५०	६०
१०.१.२	नेपालीलाई गन्तव्य मुलुकको अध्यागमनमा प्रवेशाज्ञा प्रदान गर्ने मुलुक	सङ्ख्या	३५	३५	३६	३७	३८
१०.२	मानव तथा अन्य सुरक्षा						
१०.२.१	पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	प्रतिशत	६३	७७	८५	९०	९५
१०.२.२	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	५६	६३	७५	८०	८५
१०.२.३	आत्महत्या दर (प्रति लाख जनसङ्ख्यामा)	संख्या	-	-	७	६	५
१०.३	विपद् उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्र						
१०.३.१	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार संख्या	प्रति हजार	१५.०	४.४	४.०	३.८	३.६
१०.३.२	विपद्का घटनाबाट मृत्यु भएको जनसङ्ख्या	प्रति लाख	१.५	१.१२	१.१	१.०	१.०
१०.४	अत्यावश्यक वस्तु र सेवामा आत्मनिर्भरता						
१०.४.१	कुल आयातमा अत्यावश्यक वस्तु (कृषि उपज, जीवजन्तु र खाद्य पदार्थ) को अंश	प्रतिशत	१९.४	२४.८	५.०	४.०	४.०

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

त्रिवर्षीय बजेट खाका निर्माण गर्दा पन्ध्रौं योजना (आ.व. २०७६/७७-२०८०/८१) मा उल्लिखित सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेटका सिद्धान्त तथा प्राथमिकता र दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र एवम् समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व, विनियोजन कुशलता र अनुमानयोग्यतालाई मुख्य आधार लिइएको छ। वित्तीय संघीयताको कुशल व्यवस्थापन, उच्च आर्थिक वृद्धि, तीव्र आर्थिक-सामाजिक विकास र समन्यायिक वितरणका लागि विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ। नतिजा खाकामा उल्लेखित लक्ष्यका साथै विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुने गरी स्रोत तथा खर्च अनुमान गरिएको छ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा विकास आयोजना बाँडफाँट सम्बन्धी मापदण्डबमोजिम आयोजना बाँडफाँट गरिएको छ। राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, रूपान्तरणकारी आयोजना, नयाँ प्रमुख कार्यक्रम र बहुवर्षीय ठेकामा गएका अन्य आयोजनाका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी विषय क्षेत्रगत बजेट खाका निर्माण गरिएको छ। क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको आधारमा खर्च गर्नसक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ। कार्यान्वयनको अवस्था, आयोजना अवधि, सिर्जित दायित्व तथा खर्च गर्नसक्ने अवस्था अनुसार क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजनको प्राथमिकता निर्धारणमा जोड दिइएको छ। क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको पुनरावलोकन गरी दोहोरोपना रहेका एकै प्रकृतिका कार्यक्रम वा आयोजना एक आपसमा गाभ्ने वा खारेज गर्नेगरी बजेट अनुमान गरिएको छ। नयाँ आयोजनाको लागि पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न भई आयोजना बैङ्कमा समावेश आयोजनालाई कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यक बजेट विनियोजन हुने गरी प्रस्ताव गरिएको छ।

मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा राजस्व परिचालनको विगतको प्रवृत्ति, कोभिड-१९ पछिको अर्थतन्त्रको पुनर्रोत्थान र स्रोत परिचालनमा परेको चाप एवम् आयात व्यवस्थापन तथा मूल्यस्तरमा स्थिरता कायम गर्दा पर्नसक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको प्राथमिकीकरण र पुनःप्राथमिकीकरणको आवश्यकता लगायतका पक्षलाई विशेष ध्यान दिइएको छ। संघबाट संकलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, आन्तरिक उत्पादनमा आधारित अन्तःशुल्क र रोयल्टीतर्फको राजस्व, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा रहेको प्रावधानबमोजिम प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने रकम घटाएर मात्र संघको राजस्व अनुमान गरिएको छ। वैदेशिक सहायता अनुमान गर्दा दातृ राष्ट्र वा संस्थासँग भएको सम्झौता वा प्रतिबद्धतालाई समावेश गरिएको छ। नेपाल सरकारले लिनसक्ने आन्तरिक ऋण कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ५.५ प्रतिशतको सीमामा राखिएको छ।

माथि उल्लिखित आधारमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा कुल सरकारी बजेट रु. ५९ खर्ब १६ अर्ब ८३ करोड ७३ लाख (प्रचलित मूल्यमा) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ। यस मध्ये चालु खर्च रु. २२ खर्ब ७९ अर्ब ११ करोड १२ लाख र पुँजीगत खर्च रु. १५ खर्ब ७१ अर्ब २६ करोड ९७ लाख रहने प्रक्षेपण गरिएको छ। साथै वित्तीय व्यवस्थातर्फ रु. ८ खर्ब ११ अर्ब ०८ करोड ९१ लाख र वित्तीय हस्तान्तरणमा १२ खर्ब, ५५ अर्ब, ३६ करोड ७२ लाख बाँडफाँट गर्नुपर्ने अनुमान रहेको छ। त्यसैगरी स्रोत परिचालनतर्फ राजस्वबाट रु. ४२ खर्ब ४० अर्ब ११ करोड ७९ लाख, वैदेशिक अनुदान रु. १ खर्ब ५५ अर्ब ४५ करोड ८३ लाख, वैदेशिक ऋण रु. ७ खर्ब ०२ अर्ब २६ करोड ११ लाख र आन्तरिक ऋणबाट रु. ५ खर्ब ८८ अर्ब ६० करोड व्यहोरिने प्रक्षेपण गरिएको छ। यस सम्बन्धी विवरण तालिका २.४ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.४: त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण (प्रचालित मूल्यमा)

रु. लाखमा

विवरण	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण			
			२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
बजेट अनुमान						
चालु खर्च	४५१७०२०	५७७७९९०	७५३४०२९	७३४२९००	७९१४१८२	२२७९१११२
पूँजीगत खर्च	२२८८३६१	३०००९३०	३८०३८४५	५२३३६७८	६६७५१७४	१५७९२६९७
वित्तीय व्यवस्था	१२१६२२६	१७५५५९८	२३०२१७७	२६८८५९२	३१२०१२२	८११०८९१
वित्तीय हस्तान्तरण	३९४५१५३	३९४०६५३	४२९८३२२	४०४४८३०	४२१०५२१	१२५५३६७३
कुल	११९६६७६०	१४४७५१७१	१७९३८३७३	१९३१००००	२१९२००००	५९१६८३७३
स्रोत अनुमान						
राजस्व*	८६५३६७९	१०१८५२६५	१२४०११७९	१३९३००००	१६०७००००	४२४०११७९
वैदेशिक अनुदान	३६४८१४	२४८०९१	५५४५८३	५०००००	५०००००	१५५४५८३
वैदेशिक ऋण	१७२९४८२	१७२८७८५	२४२२६११	२२५००००	२३५००००	७०२२६११
आन्तरिक ऋण	२२४००००	२३१३०३०	२५६०००	२६३००००	३००००००	५८८६०००
कुल	१२९८७९७५	१४४७५१७१	१५६३४३७३	१९३१००००	२१९२००००	५६८६४३७३
बचत (-) न्यून (+)	-१०२१२१५	०	२३०४०००	०	०	२३०४०००

पुनश्च: *संघीय विभाज्य कोषबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने राजस्व तथा प्रदेश र स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रभित्र परिचालन हुने राजस्व रकम समावेश गरिएको छैन।

स्रोत परिचालनतर्फ विद्यमान कोभिड-१९ पछिको अवस्था तथा आवश्यकताको आधारमा नेपाल सरकारको वित्तीय आकार (Fiscal space) लाई समेत मध्यनजर गरी स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। आगामी तीन आर्थिक वर्षमा औसत १७ प्रतिशत वृद्धिदर हासिल हुन सक्ने अनुमान / प्रक्षेपण गरिएको छ।

माथि उल्लिखित बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपणका आधारमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा नेपाल सरकारको बजेटको तुलना तालिका २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा बजेटको आकार सामान्य रूपमा बढ्न गए तापनि आन्तरिक ऋण बान्छित सीमाभित्रै रहने अनुमान छ।

तालिका २.५: बजेटको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशत)

क्र. सं.	विवरण	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण		
				२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
१	बजेट अनुमान					
	चालु खर्च	१०.६	११.९	१३.४	११.४	१०.७
	पूँजीगत खर्च	५.४	६.२	६.८	८.१	९.०
	वित्तीय व्यवस्था	२.९	३.६	४.१	४.२	४.२
	वित्तीय हस्तान्तरण	९.२	८.१	७.७	६.३	५.७
	कुल	२८.१	२९.८	३२.०	३०.०	२९.६
२	स्रोत अनुमान					
	राजस्व	२०.३	२१.०	२२.१	२१.६	२१.७
	वैदेशिक अनुदान	०.९	०.५	१.०	०.८	०.७
	वैदेशिक ऋण	४.१	३.६	४.३	३.५	३.२
	आन्तरिक ऋण	५.३	४.८	०.५	४.१	४.१
	कुल	३०.४	२९.८	२७.९	३०.०	२९.६

२.७ बजेट विनियोजन र बाँडफाँटको प्रक्षेपण

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

अ. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको पन्ध्रौँ योजनाको रणनीतिक स्तम्भबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी वर्गीकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान तथा नयाँ कार्यक्रम/आयोजना अन्तर्गत विभिन्न विषय क्षेत्रका कार्यक्रम समावेश हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त नहुने भएकाले रणनीतिक स्तम्भको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.६: रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

रणनीतिक संकेत	रणनीतिक स्तम्भ	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	आर्थिक वृद्धि	५५३,१५६	४.६२	७२१,८३८	४.९९	१,१०६,५५४	६.१७	१,५४५,४७८	८.३०	१,६५४,०३१	८.२४
२	स्वास्थ्य तथा शिक्षा	७८३,२६०	६.५५	१,३३६,१२५	९.२३	१,५०५,४४५	८.३९	१,६३१,८०४	८.७७	१,६२८,४२३	८.११
३	अन्तरआवद्धता र शहरी विकास	१,४०३,३८५	११.७३	१,७५३,२२२	१२.११	२,२३९,५२०	१२.४८	२,५६६,६४२	१३.७९	२,७६६,९२३	१३.७८
४	उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि	४१८,९७०	३.५०	६०९,०८५	४.२१	८४२,२८४	४.७०	९०८,१११	४.८८	८४८,८७१	४.२३
५	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	९३५,५४६	७.८२	१,१६३,१२५	८.०४	१,३४८,४३४	७.५२	१,३२५,६३७	७.१२	१,४४९,०६६	७.२१
६	न्यायपूर्ण समाज	५१३,४२३	४.२९	५८७,७१९	४.०६	६०७,७८३	३.३९	५५८,४८७	३.००	५८१,६६८	२.९०
७	प्राकृतिक स्रोत तथा उत्थानशीलता	७११,६३६	५.९५	६१०,३२०	४.२२	३४४,९७७	१.९२	४०८,७२०	२.२०	४२३,०९५	२.११
८	सुशासन, प्रादेशिक सन्तुलन र राष्ट्रिय एकता	१,१५२,०१०	९.६३	१,३९३,२०१	९.६२	१,३९६,१४१	७.७८	१,४०८,४८८	७.५७	१,४४३,६४३	७.१९
९	साधारण प्रशासन	१,५५०,५९२	१२.९६	२,३५९,८८३	१६.३०	४,२४८,९१३	२३.६९	३,७८३,६७९	२०.३३	४,४७५,०८०	२२.२८
१०	वित्तीय हस्तान्तरण	३,९४४,७८२	३२.९६	३,९४०,६५३	२७.२२	४,२९८,३२२	२३.९६	४,४७७,१९५	२४.०५	४,८१४,२२१	२३.९७
	जम्मा	११,९६६,७६०	१००	१४,४७५,१७१	१००	१७,९३८,३७३	१००	१८,६१४,२४२	१००	२०,०८५,०२१	१००

रणनीतिक संकेत	रणनीतिक स्तम्भ	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
	सांकेतिकीकरण नगरिएको	-	-	-	-	-	-	६९५,७५८	-	१,८३४,९७९	-
	कुल जम्मा	११,९६६,७६०	-	१४,४७५,१७१	-	१७,९३८,३७३	-	१९,३१०,०००	-	२१,९२०,०००	-

पन्ध्रौं योजनाले अवलम्बन गरेका ८ वटा रणनीतिक स्तम्भका आधारमा सबैभन्दा बढी रकम अन्तरआवद्धता र शहरी विकास (रणनीतिक स्तम्भ ३) र स्वास्थ्य तथा शिक्षा (रणनीतिक स्तम्भ २) मा बाँडफाँट भएको छ। यस अवधिमा विगतको तुलनामा आर्थिक वृद्धिको क्षेत्रमा बजेटको हिस्सा उल्लेख्य रूपमा वृद्धि भएको छ। अन्तरआवद्धता र पूर्वाधार विकासमा जोड दिनुपर्ने भएकाले यसको हिस्सासमेत बढ्दै जाने अनुमान छ।

आ. प्राथमिकता क्रमको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकता क्रमबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी वर्गीकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान तथा नयाँ कार्यक्रम/आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले प्राथमिकता क्रमको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.७ : प्राथमिकता क्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

प्राथमिकताक्रम	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो (P ₁)	७,४३९,२४२	९२.७४	९,४१३,२६०	८९.३६	१२,०३६,३१९	८८.२४	१२,७४०,७१६	९०.१२	१३,८१५,८६१	९०.४७
दोस्रो (P ₂)	५८२,७३६	७.२६	१,१२१,२५८	१०.६४	१,६०३,७३२	११.७६	१,३९६,३३१	९.८८	१,४५४,९३९	९.५३
जम्मा	८,०२१,९७८	१००	१०,५३४,५१८	१००	१३,६४०,०५१	१००	१४,१३७,०४६	१००	१५,२७०,८००	१००

प्राथमिकताक्रम	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
सांकेतिकीकरण नगरिएको	३,९४४,७८२	-	३,९४०,६५३	-	४,२९८,३२२	-	५,१७२,९५४	-	६,६४९,२००	-
कुल जम्मा	११,९६६,७६०	-	१४,४७५,१७१	-	१७,९३८,३७३	-	१९,३१०,०००	-	२१,९२०,०००	-

पहिलो प्राथमिकताका कार्यक्रम वा आयोजनाका लागि बजेट विनियोजनको अंश आगामी आ.व. २०७९/८० मा ८८.२४ प्रतिशत रहेको छ। विनियोजन दक्षता र पुनःप्राथमिकताका आधारमा दोस्रो र तेस्रो वर्षमा थप वृद्धि हुने आकलन छ।

इ. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँट

दिगो विकास लक्ष्यबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी वर्गीकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान कार्यक्रम/आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले प्राथमिकता क्रमको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.८ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	१,२४०,९३६	१६.८५	१,६५८,३०७	१७.०८	२,३८७,६२६	१९.४६	२,१८३,८०३	१७.१६	२,४३६,००४	१८.१९
२	शून्य भोकमरी	४४१,१४६	५.९९	५९२,६४४	६.१०	८३७,३६८	६.८२	१,११५,१३९	८.७६	१,०२६,८५५	७.६७
३	स्वस्थ जीवन	४७३,१८३	६.४३	८०८,६१४	८.३३	८५७,६४५	६.९९	६९१,०४७	५.४३	७०९,७३०	५.३०
४	गुणस्तरीय शिक्षा	३७५,९७०	५.११	४४०,८६४	४.५४	७९६,१०९	५.८४	६१४,५६०	४.८३	५३६,२७६	४.००
५	लैङ्गिक समानता	२४,९८५	०.३४	३४,४५३	०.३५	४१,६५५	०.३४	४८,५००	०.३८	५१,७१३	०.३९

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
६	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई	१८८,५२९	२.५६	३४३,६२०	३.५४	२७६,०५५	२.२५	४४५,८८८	३.५०	४७२,४९९	३.५३
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	४००,८८२	५.४४	५१०,७७२	५.२६	७०६,१४२	५.७५	९२५,०५८	७.२७	९६२,७९९	७.१९
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	८३,३७२	१.१३	१६३,६३९	१.६९	२४५,०१३	२.००	२८८,६७४	२.२७	२९०,०९५	२.१७
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	१,२२३,१९२	१६.६१	१,६८७,२१५	१७.३८	२,२३६,५०५	१८.२२	२,६२२,६७६	२०.६१	२,९५१,७६९	२२.०४
१०	असमानता न्यूनीकरण	४,४४४	०.०६	१८,४९०	०.१९	१४,८५८	०.१२	१४,८६६	०.१२	१५,२१४	०.११
११	दिगो शहर र बस्ती	८६१,१५६	११.७०	८३५,४०१	८.६०	१,२५७,५३१	१०.२५	१,०६४,७६७	८.३७	१,१०७,११६	८.२७
१२	दिगो उपभोग तथा उत्पादन	८३,४५८	१.१३	२१०,३४२	२.१७	१९३,३४०	१.५८	२१८,१४०	१.७१	२२६,६३०	१.६९
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	३१,६८९	०.४३	४७,२०८	०.४९	५४,२१८	०.४४	४८,९५०	०.३८	४३,२८८	०.३२
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग		-								
१५	भू सतह स्रोतको उपयोग	१०८,३२३	१.४७	११७,१६१	१.२१	१३१,७५४	१.०७	१५६,२५१	१.२३	१७२,३३२	१.२९
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	१,४५४,४९२	१९.७५	१,७६५,८०५	१८.१९	१,७३१,३५७	१४.११	१,६६९,५४८	१३.१२	१,७११,६४५	१२.७८
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	३६७,३८५	४.९९	४७५,२७२	४.८९	५८४,५७९	४.७६	६१५,५०३	४.८४	६८१,०४७	५.०८
	जम्मा	७,३६३,१४२	१००	९,७०९,८०७	१००	१२,२७१,७५५	१००	१२,७२३,३७०	१००	१३,३९५,०११	१००
	सांकेतिकीकरण नगरिएको	४,६०३,६१८	-	४,६०३,६१८	-	५,६६६,६१८	-	६,५८६,६३०	-	८,५२४,९८९	-
	कुल जम्मा	११,९६६,७६०	-	१४,३१३,४२५	-	१७,९३८,३७३	-	१९,३१०,०००	-	२१,९२०,०००	-

आ.व. २०७९/८० मा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा क्रमशः गरिवीको अन्त्य (लक्ष्य नं. १), उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार (लक्ष्य नं. ९) र शान्ति, न्याय र सवल संस्था (लक्ष्य नं. १६) मा रहेको र आगामी ३ वर्षको अवधिमा पनि यिनै लक्ष्यको हिस्सा ठूलो रहने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। त्यसैगरी लैंगिक समानता (लक्ष्य नं. ५), जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (लक्ष्य नं. १३) र असमानता कम गर्ने (लक्ष्य नं. १०) मा लगानी वृद्धि गर्नुपर्ने चुनौती रहेको छ।

ई. लैंगिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट

लैंगिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी वर्गीकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, सम्पूरक अनुदान र विशेष अनुदान कार्यक्रम/आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले प्राथमिकता क्रमको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.९: लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत नं.	लैंगिक संकेत	रु. लाखमा									
		आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	१,६५८,७१८	२०.६८	२,४८४,३४५	२३.५८	२,९१७,३३१	२१.३९	३,०७३,३१७	२१.७४	२,९५८,६४९	१९.३७
२	अप्रत्यक्ष लाभ	३,१९२,००२	३९.७९	४,१९४,३२०	३९.८२	६,०३७,३०५	४४.२६	६,२०६,८९५	४३.९१	६,८२९,४६६	४४.७२
३	तटस्थ	३,१७१,२५८	३९.५३	३,८५५,८५३	३६.६०	४,६८५,४१५	३४.३५	४,८५६,८३५	३४.३६	५,४८२,६८५	३५.९०
	जम्मा	८,०२१,९७८	१००	१०,५३४,५१८	१००	१३,६४०,०५१	१००	१४,१३७,०४६	१००	१५,२७०,८००	१००
	सांकेतिकीकरण नगरिएको	३,९४४,७८२	-	३,९४०,६५३	-	४,२९८,३२२	-	५,१७२,९५४	-	६,६४९,२००	-
	कुल जम्मा	११,९६६,७६०	-	१४,४७५,१७१	-	१७,९३८,३७३	-	१९,३१०,०००	-	२१,९२०,०००	-

आ.व. २०७९/८० को तुलनामा आगामी तीन वर्षमा लैंगिक समानता तथा सशक्तीकरणमा अप्रत्यक्ष लाभ पुर्‍याउने प्रकृतिका कार्यक्रममा बजेट विनियोजनको हिस्सामा वृद्धि भएको र प्रत्यक्ष लाभ पुर्‍याउने प्रकृतिका कार्यक्रममा बजेट विनियोजनमा खासै वृद्धि हुन नसकेको तर तटस्थ कार्यक्रममा बजेटको हिस्सामा कमी हुदै आएको छ। सांकेतिकीकरण नगरिएको बजेट तथा खर्चको हिस्सा बढी रहेको एवम् पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रमले अप्रत्यक्ष लाभ पुर्‍याउने भएकाले सो हिस्सामा वृद्धि देखिएको हो।

उ. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँट

जलवायु संकेतबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी वर्गीकरण गर्दा नयाँ कार्यक्रम/आयोजना तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान विभिन्न प्रकृतिका हुने र सोको जानकारी हाल नहुने हुँदा जलवायु संकेतका आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.१०: जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

संकेत नं.	जलवायु परिवर्तन संकेत	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		आ.व. २०७९/८० को व्यय अनुमान		आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	३२८,६२२	४.१	५३७,४८३	५.१	६४५,३४०	४.७३	१,१५३,९४७	८.१६	१,१७०,२९५	७.६६
२	अप्रत्यक्ष	१,४८९,०२६	१८.५६	२,६५९,६८४	२५.२५	४,१२०,५९८	३०.२१	३,९८६,४२७	२८.२	४,२८२,८५७	२८.०५
३	तटस्थ	६,२०४,३३०	७७.३४	७,३३७,३५१	६९.६५	८,८७४,११३	६५.०६	८,९९६,६७२	६३.६४	९,८१७,६४८	६४.२९
	जम्मा	८,०२१,९७८	१००	१०,५३४,५१८	१००	१३,६४०,०५१	१००	१४,१३७,०४६	१००	१५,२७०,८००	१००
	सांकेतिकीकरण नगरिएको	३,९४४,७८२	-	३,९४०,६५३	-	४,२९८,३२२	-	५,१७२,९५४	-	६,६४९,२००	-
	कुल जम्मा	११,९६६,७६०	-	१४,४७५,१७१	-	१७,९३८,३७३	-	१९,३१०,०००	-	२१,९२०,०००	-

आ.व. २०७९/८० को तुलनामा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा अप्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउने प्रकृतिका कार्यक्रममा बजेट विनियोजनको हिस्सा उल्लेख्य वृद्धि, प्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउने प्रकृतिका कार्यक्रममा बजेट विनियोजनको हिस्सामा सामान्य कमी आएको र तटस्थ कार्यक्रममा बजेटको हिस्सामा पनि कमी आएको छ। सांकेतिकीकरण नगरिएको बजेट तथा खर्चको हिस्सा बढीरहेको एवम् पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रमले अप्रत्यक्ष रूपमा लाभ पुऱ्याउने भएकाले सो हिस्सामा वृद्धि भएको हो।

ऊ. राष्ट्रिय गौरवका आयोजना

सरकारले आ.व. २०६८/६९ देखि मुलुकको आर्थिक-सामाजिक विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने ठूला पूर्वाधार निर्माण र संस्कृति एवम् वातावरण संरक्षण सम्बन्धी रणनीतिक महत्वका आयोजनालाई राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको लागि आ.व. २०७९/८० को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण तालिका २.११ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यी आयोजनाको लागि आ.व. २०७९/८० मा रु. ९८ अर्ब ८१ करोड ३९ लाख विनियोजन भएको तथा आ.व. २०८०/८१ मा रु. १ खर्ब ३५ अर्ब ९८ करोड ६१ लाख र आ.व. २०८१/८२ मा रु. १ खर्ब ४८ अर्ब २४ करोड ६२ लाख खर्च आवश्यक पर्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

तालिका २.११: राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

क्र.सं.	ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
१	३०८०३११२	बबई सिंचाइ आयोजना	१४३२३	१०२९७	१५२८४	२८५४००	२८५४००
२	३०८०३११३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कञ्चनपुर)	८६४०	८१५४	१२६०१	३३३४०	४१५९०
३	३०८०३११६	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१०८०६	१३६४४	१८८६८	२३४५०	२३४५०
४	३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१२५२५	१५४२४	२९००६	२९६४५	२९६४५
५	३०८०३१२०	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	१२१३९	२१९१६	२२७७८	२५३२०	३७८२०
६	३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	१२४५४	१४४६०	२७१६२	७०३००	८५३००
७	५०१०८११०	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना (४५६ मे. वा.)	१००००	०	०	०	०
८	३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेन्ज एकाउण्ट नेपाल	२३३१४	४२९६९	९२७९७	११३०७०	१४८०००
९	३०८००१०१	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	१६५६९	६६०२६	७९३२३	८२५७५	५२५७५
१०	३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	१६२१५	२०७९९	८०७७	१५३३०	१५३४०
११	३१३००१०२	काठमाण्डौ उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (दोश्रो)	०	३८३१	१६९५०	३०२४९	३०२६०
१२	३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	६५४९	३३५३	२४००	२७६०	३१७४
१३	३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	७०३८	१४१९८	१५५००	१७८२५	२०४९९
१४	५०१२५१०३	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	१७१११	२४९०५	२२०००	०	०
१५	५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	३०७२९	५१८१७	४४०००	०	०
१६	५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	५०००	६३३१	२६००	४५००	६०००

क्र.सं.	ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
१७	३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१६०७०	१४५५३	२१७३२	२५५५७	२६२८९
१८	३३७००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	८७३०५	६४४३५	३००७८६	३३८११८	३४४६४२
१९	३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	७२८३४	६०३३९	९३३१६	५७३२५	११७२९८
२०	३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	२४७१०	२९०२२	४६९५२	३४२३२	५०२५७
२१	३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग(पुलहरु समेत)	१०२०१३	४७९२५	६०७२०	९७५१०	८१४८५
२२	३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	४६१७३	४७४७०	५५२८७	७३३५५	८३४३८
		जम्मा	५५२५१७	५८१८६८	९८८१३९	१३५९८६१	१४८२४६२

ए. रूपान्तरणकारी आयोजना

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान, विषयगत क्षेत्रगत उपलब्धिमा योगदान, रोजगारी सिर्जना, बृहत लाभान्वित जनसंख्या एवम् विषय क्षेत्रगत र प्रादेशिक सन्तुलन कायम गर्ने आधारमा स्थानीय तहदेखि नै सबल अर्थतन्त्रको आधार सिर्जना गर्न र प्रादेशिक सन्तुलन कायम गर्दै उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न बृहत प्रभावी र विशिष्ट प्रकृतिका आयोजनालाई रूपान्तरणकारी आयोजनाको रूपमा छनोट गरी पन्ध्रौँ योजनामा उल्लेख गरिएको छ। रूपान्तरणकारी आयोजनाका लागि आ.व. २०७९/८० को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण तालिका २.१२ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यी आयोजनाको लागि आ.व. २०७९/८० मा रु. ८३ अर्ब ९१ करोड २० लाख विनियोजन भएको तथा आ.व. २०८०/८१ मा रु. ९२ अर्ब २ करोड २३ लाख र आ.व. २०८१/८२ मा रु. ८६ अर्ब ४१ करोड ४४ लाख प्रक्षेपण गरिएको छ।

तालिका २.१२: रूपान्तरणकारी आयोजनाको मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
१	३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	२४,२२९	२८,८२९	३२,८७७	३२,९६३	३२,९६३
२	३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	८,७०२	२४,३५१	३७,९६१	३७,०९५	४५,२९९
३	३२९००१०५	सम्बृद्धिका लागि वन	३५९	९१९	२,३९०	६,१२६	२,३७५
४	५०१२९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन	-	-	१,६३५	१,७९९	१,९७८
५	३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	२,०६४	६,२६३	६,४३२	६,६१३	६,६२५
६	५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाईन विस्तार	१२७,७४९	१२६,१७५	२२७,०३०	२११,८७०	२२२,४६४
७	५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	२,०००	५,४२६	१०,०००	७,३९०	११,०००
८	३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	२०,४४७	१३,७२७	१८,५७५	१०,४९४	८,१२९
९	३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	१२,८५१	२७,७५३	८२,२२१	४०,४९२	४०,२८१
१०	३३७०११६७	क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	७५	३७,२२१	६८,४८१	३७,५६०	३०,०००

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	२०७९/८० को अनुमान	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
११	३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड	-	५,४०७	४६,४००	२०,५६३	१५,०००
१२	३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	१६,१२५	२५,३४६	३१,७४४	३३,३८०	३६,८८०
१३	३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	२३	३५१	२,२७६	२,६५८	३,२५२
१४	३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	-	-	६,०००	६,६००	७,२६०
१५	३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	७१४	१७,७३०	२३,५८९	१८२,१००	२१८,४८१
१६	३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	-	५६२	८८,८३२	८८,३००	१०,०००
१७	३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	६०,४२३	९२,८८९	१२७,६५५	१५०,८६४	१५१,०६०
१८	३४०००१०५	राष्ट्रपति महिला सशक्तिकरण परियोजना	३८५	७१९	२,६१५	२,७३०	३,०३५
१९	३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	७,३४४	२५,२२६	२२,४०७	४०,६२६	१८,०६२
		जम्मा	२८३,४९०	४३८,८९४	८३९,१२०	९२०,२२३	८६४,१४४

ऐ. अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरणको अनुमान र प्रक्षेपण

प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१३ र २.१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.१३: प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरणको तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

अनुमान तथा प्रक्षेपण	राजस्व	वित्तीय समानीकरण अनुदान	सशर्त अनुदान	समपूरक अनुदान	विशेष अनुदान	कुल हस्तान्तरण
२०७७/७८ को यथार्थ	१,१०९,४१५	१,४५१,७२३	२,३००,७९५	१०२,७७५	८९,४८९	५,०५४,१९७
२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	१,३३८,९८१	१,५२५,३२७	२,१८०,५२०	११६,८९७	११७,९०९	५,२७९,६३४
२०७९/८० को अनुमान	१,६३०,२९१	१,६१६,६३४	२,४०८,९४५	१३५,६९०	१३७,०५३	५,९२८,६१३
२०८०/८१ को प्रक्षेपण	१,७२०,०००	१,२९०,०७४	२,४६८,३७६	१४२,४७५	१४३,९०६	५,७६४,८३०
२०८१/८२ को प्रक्षेपण	१,९८०,०००	१,७८२,३३९	२,६८७,१९०	१७०,०००	१७४,६९१	६,७९४,२२१

तालिका २.१४: प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरणको तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

रु. लाखमा

प्रदेश तथा स्थानीय तह	राजस्व	वित्तीय समानीकरण अनुदान	सशर्त अनुदान	समपूरक अनुदान	विशेष अनुदान	कुल हस्तान्तरण
प्रदेश						
२०७७/७८ को यथार्थ	५५४,७०८	५५१,९९०	४६८,५४५	५१,८३७	३१,१५०	१,६५८,२३०
२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	६६९,४९१	५७९,५४८	४०९,०५०	५४,१८६	३९,२८३	१,७५१,५५८
परिवर्तन (%)	२०.७	५.०	-१२.७	४.५	२६.१	५.६
२०७९/८० को अनुमान	८१५,१४६	६१४,३२१	५७१,६८२	६२,९६०	४५,६४३	२,१०९,७५२
परिवर्तन (%)	२१.८	६.०	३९.८	१६.२	१६.२	२०.५
२०८०/८१ को प्रक्षेपण	८६०,०००	६४५,०३७	५७१,६८२	६६,१०८	४७,९२५	२,१९०,७५२
२०८१/८२ को प्रक्षेपण	९९०,०००	६७७,२८९	६६६,८०५	८०,०००	६८,११६	२,४८२,२१०

प्रदेश तथा स्थानीय तह	राजस्व	वित्तीय समानीकरण अनुदान	सशर्त अनुदान	समपूरक अनुदान	विशेष अनुदान	कुल हस्तान्तरण
स्थानीय तह						
२०७७/७८ को यथार्थ	५५४,७०८	८९९,७३३	१,८३२,२५०	५०,९३८	५८,३३९	३,३९५,९६८
२०७८/७९ को संशोधित अनुमान	६६९,४९१	९४५,७७९	१,७७१,४७०	६२,७११	७८,६२६	३,५२८,०७७
परिवर्तन (%)	२०.७	५.१	-३.३	२३.१	३४.८	३.९
२०७९/८० को अनुमान	८१५,१४६	१,००२,३१३	१,८३७,२६३	७२,७३०	९१,४१०	३,८१८,८६२
परिवर्तन (%)	२१.८	६.०	३.७	१६.०	१६.३	८.२
२०८०/८१ को प्रक्षेपण	८६०,०००	६४५,०३७	१,८९६,६९४	७६,३६७	९५,९८१	३,५७४,०७८
२०८१/८२ को प्रक्षेपण	९९०,०००	१,१०५,०५०	२,०२०,३८५	९०,०००	१०६,५७६	४,३१२,०११

आ.व. २०७९/८० को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण, विषय क्षेत्रगत नतिजा, विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय क्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद ४ देखि ९ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ। यसैगरी कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र संकेत तथा स्रोत अनुसूची ४ देखि १० र प्रति एकाइ लागत अनुमान अनुसूची ११ मा समावेश गरिएको छ।

परिच्छेद ३

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को विकास कार्यक्रम तथा बजेट

३.१ पृष्ठभूमि

वार्षिक बजेटमा विकास कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण समावेश गरी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ सम्म बेग्लै दस्तावेजको रूपमा वार्षिक विकास कार्यक्रम प्रकाशन हुँदै आएको थियो। मध्यमकालीन खर्च संरचनामा तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका समावेश हुने हुँदा आगामी आर्थिक वर्ष सञ्चालन हुने विकास कार्यक्रम/आयोजनालाई पनि यसमा समावेश गर्नु उपयुक्त हुने भएकाले गत आर्थिक वर्ष २०७८/७९ देखि मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभिन्न अङ्गको रूपमा वार्षिक विकास कार्यक्रम समावेश गरिएको छ। यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना थप प्रभावकारी हुने अपेक्षा गरिएको छ।

३.२ आर्थिक वर्ष २०७९/८० को विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने विकास आयोजना र कार्यक्रमको बजेट रकमको बाँडफाँट देहायका तालिकामा दिइएको छ।

(क) साधारण, विकास तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदानको रकमको आधारमा विनियोजित बजेट

आ.व. २०७९/८० को लागि प्रस्तावित बजेटको साधारण, विकास तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदानको वर्गीकरण अनुसारको विनियोजित रकम देहायको तालिका ३.१ र मन्त्रालयगत/निकायगत विवरण अनुसूची ३.१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.१ साधारण तथा विकास बजेट तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदान रकम

रु. लाखमा

क्र.सं.	खर्च	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ		आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान		२०७९/८० को विनियोजन	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	साधारण	४९३०३०५	४१.२	६०१५७६३	४१.६	७९९४७४२	४४.६
२	विकास कार्यक्रम	३०९१६७३	२५.८	४५१८७५५	३१.२	५६४५३०९	३१.५
३	प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको अनुदान	३९४४७८२	३३.०	३९४०६५३	२७.२	४२९८३२२	२४.०
	जम्मा	११९६६७६०	१००	१४४७५१७१	१००	१७९३८३७३	१००

(ख) खर्चका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

आ.व. २०७९/८० को लागि प्रस्तावित बजेटको चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाको विनियोजित बजेट विवरण तालिका ३.२ मा उल्लेख गरिएको छ। विकास कार्यक्रममा साधारण खर्च तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण र सशर्त अनुदान समावेश गरिएको छैन। विकास कार्यक्रमको विषय क्षेत्रगत विवरण अनुसूची ३.२ तथा रणनीतिक स्तम्भ, लैंगिक संकेत, दिगो विकास लक्ष्य संकेत र जलवायु संकेतका आधारमा विस्तृत विवरण अनुसूची ३.३ देखि ३.७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३.२ चालु पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थाको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रु. लाखमा

क्र.सं.	खर्च	बजेट	
		रकम	प्रतिशत
१	चालु खर्च	१,६१८,४५६	२८.७
२	पुँजीगत खर्च	३,०५५,७७४	५४.१
३	वित्तीय व्यवस्था	९७१,०७९	१७.२
	जम्मा	५,६४५,३०९	१००.०

(ग) रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

पन्ध्रौँ योजनाका रणनीतिक स्तम्भको आधारमा विनियोजित बजेटको विवरण तालिका ३.३ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.३ मा उल्लेख गरिएको छ। रणनीतिक संकेत निर्धारण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहमा प्रदान गरिएको सम्पूरक अनुदान तथा विशेष अनुदानलाई समावेश गरिएको छैन।

तालिका ३.३ रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रु. लाखमा

रणनीतिक स्तम्भ	रणनीति	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	तीव्र, दिगो र रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धि	३५	१,०९०,६०६	१९.३
२	सुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको सुनिश्चितता	६९	१,१५२,८४७	२०.४
३	आन्तरिक तथा अन्तरदेशीय अन्तरआबद्धता एवम् दिगो शहर/बस्ती विकास	८५	१,९८५,४३९	३५.२
४	उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि	७०	७८९,१८२	१४.०
५	पूर्ण, दिगो र उत्पादनशील सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रदान	५	९६,१२३	१.७
६	गरिवी निवारण र आर्थिक सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण समाज निर्माण	१४	२२,६७१	०.४

रणनीतिक स्तम्भ	रणनीति	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
७	प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र परिचालन तथा उत्थानशीलताको विकास	२८	३१८,५५९	५.६
८	संघीय शासन प्रणालीको सुदृढीकरण र सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि	२५	१८९,८८२	३.४
	जम्मा	३३१	५,६४५,३०९	१००.०

(घ) प्राथमिकता क्रमका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

प्राथमिकताको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट तालिका ३.४ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.४ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.४ प्राथमिकता क्रमका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रु. लाखमा

क्र.सं.	प्राथमिकता क्रम संकेत	कार्यक्रम/आयोजना	बजेट	
		संख्या	रकम	प्रतिशत
१	पहिलो (P ₁)	२६८	५,१३८,५५७	९१.०
२	दोस्रो (P ₂)	६३	५०६,७५२	९.०
	जम्मा	३३१	५,६४५,३०९	१००.०

(ङ) दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका ३.५ मा दिइएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.५ दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रु. लाखमा

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	२२	१९३,५०६	३.४३
२	शून्य भोकमरी	५८	७६५,१००	१३.५५
३	स्वस्थ जीवन	३२	६२३,२२९	११.०४
४	गुणस्तरीय शिक्षा	८	१४३,१९४	२.५४
५	लैङ्गिक समानता	५	३९,७२८	०.७०
६	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई	२२	२६९,३६७	४.७७

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	३४	६९९,६०२	१२.३९
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	११	५४,९७९	०.९७
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	७०	२,०५३,८७०	३६.३८
१०	असमानता न्यूनीकरण	५	१३४७३	०.२४
११	दिगो शहर र बस्ती	२५	३९१,०३५	६.९३
१२	दिगो उपभोग तथा उत्पादन	३	१९१,९६०	३.४०
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	११	४४,०३६	०.७८
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग			-
१५	भू-सतह स्रोतको उपयोग	१०	७८,४५९	१.३९
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	१०	६३,५७४	१.१३
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	५	२०,१९७	०.३६
	जम्मा	३३१	५,६४५,३०९	१००

(च) लैंगिक संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

लैंगिक संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका ३.६ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.६ लैंगिक संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित रकम

रु. लाखमा

संकेत नं	लैंगिक संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	९७	१,६८१,३४२	२९.८
२	अप्रत्यक्ष	१७६	२,९९९,४४२	५३.१
३	तटस्थ	५८	९६४,५२५	१७.१
	जम्मा	३३१	५,६४५,३०९	१००.०

(छ) जलवायु संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

जलवायु संकेतका आधारमा भएको विनियोजित बजेट तालिका ३.७ मा उल्लेख गरिएको छ। सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.७ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.७ जलवायु संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रु. लाखमा

संकेत नं	जलवायु संकेत	कार्यक्रम/आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	अत्यन्त सान्दर्भिक	६२	६०२,९९६	१०.७
२	सान्दर्भिक	८८	१,८०४,४०४	३२.०
३	तटस्थ	१८१	३,२३७,९०९	५७.४
	जम्मा	३३१	५,६४५,३०९	१००.०

३.३ आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा विभिन्न मन्त्रालय, कार्यालय तथा निकायहरूमार्फत सञ्चालन हुने नयाँ विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण तालिका ३.८ मा दिइएको छ। तल उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको विस्तृत विवरण सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायले वार्षिक विकास कार्यक्रम (भाग २) मा समावेस गरी प्रकाशन गर्ने गरिएको छ ।

तालिका ३.८ आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय	विनियोजन				स्रोत		
			कुल	चालु	पूँजिगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	अनुदान	ऋण
३०८०११०८	नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	२४८१	१९०	२२९१	०	२४८१	०	०
३०८०३१३३	भुमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाई आयोजना	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	२७८	५५	२२३	०	२७८	०	०
३०८०३१५६	नविनतम यान्त्रिक सिंचाइ आयोजना	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१३१०	२०	१२९०	०	४०	०	१२७०
३१२०१११३	पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	३०००	२०००	१०००	०	०	१३००	१७००
३१४०७०११	कसुरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	गृह मन्त्रालय	३४०	२९१	४९	०	३४०	०	०
३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	४५२७	१२०४	३३२३	०	६०	२७८९	१६७८
३३७०११७७	राप्ती लोकमार्ग	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	७०००	०	७०००	०	०	०	७०००
३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आवद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१००४८	०	१००४८	०	३००	०	९७४८
३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	३८५१	३७८०	७१	०	३०१	३५५०	०
३४७०००१२	राष्ट्रिय भवन प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र	शहरी विकास मन्त्रालय	७२१	३१६	४०५	०	७२१	०	०
३४७०१११९	शहरी विकास आयोजना	शहरी विकास मन्त्रालय	३३००	०	३३००	०	४९५	०	२८०५
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना - (केन्द्र स्तर)	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	१४०४४	१३८६४	१८०	०	९१११	१६२७	३३०६
३५०२११०२	उच्च शिक्षाको उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	१४९०६	१४९०६	०	०	०	०	१४९

तालिका ३.८ आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय	विनियोजन				स्रोत		
			कुल	चालु	पूँजिगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	अनुदान	ऋण
		मन्त्रालय							०६
३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	६०००	१०००	५०००	०	०	०	६०००
३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	३००००	३००००	०	०	३००००	०	०
३६५०१११५	ग्रामिण सडक संजाल सुधार आयोजना -ए एफ	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	२८९१	०	२८९१	०	४३९	०	२४५२
३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	७६५०	०	७६५०	०	०	७६५०	०
३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि पुन एकिकरण परियोजना पहिलो चरण	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१८६२	१८६२	०	०	०	१८६२	०
५०१२९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन	अर्थ मन्त्रालय- वित्तीय व्यवस्था	१६३५	०	०	१६३५	०	०	१६३५
५०३०१००९	ए.आइ.आइ.वि.	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	४४७	४४७	०	०	४४७	०	०

३.४ क्षेत्र/उपक्षेत्रगत विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा विभिन्न मन्त्रालय, कार्यालय तथा निकायहरू अन्तर्गत जम्मा ३३१ विकास कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन हुनेछन्। विषय क्षेत्रगत आधारमा विकास कार्यक्रम/आयोजनाको प्राथमिकता क्रम, रणनीतिक स्तम्भ, लैंगिक संकेत, दिगो विकास लक्ष्य संकेत र जलवायु संकेत अनुसारको कार्यक्रम/आयोजनाको संख्यात्मक विवरण तालिका ३.९ मा दिइएको छ।

तालिका ३.९ आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने विषय क्षेत्रगत विकास कार्यक्रम आयोजनाको रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकता क्रम तथा बजेट संकेत अनुसार संख्या

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ								प्राथमिकता क्रम		लैंगिक संकेत			जलवायु संकेत		
		१	२	३	४	५	६	७	८	१	२	१	२	३	१	२	३
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	३			२०	१		१	२	२५	२	१५	११	१	३	१६	८
२	भूमि व्यवस्था				२	१		१	२	६		२	२	२	१		५
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण				१		२			२	१		२	१			३
४	वन तथा वातावरण	२	२		१			१०		१४	१	८	६	१	१३	२	
५	अर्थ			१	४			१	४	६	४	४	३	३		२	८
६	उद्योग	३			१			३		७		२	१	४		१	६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति		२	१	१					४			३	१	१		३
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	२		६	१		३			७	५	५	२	५		१	११
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि		६							४	२	४	२				६
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या		२८			१				१२	१७	१२	१७			१	२८
११	खानेपानी तथा सरसफाइ	१	१९						१	१६	५	८	७	६	१०	५	६
१२	युवा तथा खेलकुद		१	२						३			२	१			३

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ								प्राथमिकता क्रम		लैंगिक संकेत			जलवायु संकेत		
		१	२	३	४	५	६	७	८	१	२	१	२	३	१	२	३
13	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१				१	४			६		६				१	५
14	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	१	२			१	१			४	१		४	१		२	३
15	ऊर्जा	८		८	१८			१		३३	२	११	१५	९	१४	१२	९
16	जलस्रोत				१			६		६	१		५	२	५	१	१
17	सिंचाई	५			१८					२०	३	८	१४	१	९	११	३
18	जल तथा मौसम विज्ञान							२		२			१	१	१		१
19	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	८	६	४२					१	५१	६	२	४४	११	२	१६	३९
20	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१		१					१	३			२	१		१	२
21	शहरी विकास		१	११				१	५	११	७	३	११	४	१	४	१३
22	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन		२	११	२		१		४	१७	३	६	१४		२	७	११
23	गृह						३	१		४			२	२		१	३
24	योजना तथा तथ्याङ्क								४	२	२	१	२	१			४
25	अर्थ विविध - विकास			२				१	१	३	१		४			४	
जम्मा		३५	६९	८५	७०	५	१४	२८	२५	२६८	६३	९७	१७६	५८	६२	८८	१८१

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	दिगो विकास संकेत																	कुल
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	
१	कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास		२७																२७
२	भूमि व्यवस्था		३								२					१			६
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	३																	३
४	वन तथा वातावरण	१												६		८			१५
५	अर्थ		३						१	२			१				२	१	१०
६	उद्योग									७									७
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति			१														३	४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन								२	६		४							१२
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	१			५														६
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या			२९															२९
११	खानेपानी तथा सरसफाई					१	२०												२१
१२	युवा तथा खेलकुद				३														३
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१				४					१								६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा								५										५
१५	ऊर्जा							३४					१						३५
१६	जलस्रोत		१									४		२					७
१७	सिंचाई		२३																२३
१८	जल तथा मौसम विज्ञान													२					२
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	११							१	४३		२							५७
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि									३									३
२१	शहरी विकास						१			१		१३				१	१	१	१८
२२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	५	१	१			१		२	६		१	१				२		२०
२३	गृह			१										१			२		४
२४	योजना तथा तथ्याङ्क										२						२		४
२५	अर्थ विविध - विकास									२		१					१		४
जम्मा		२२	५८	३२	८	५	२२	३४	११	७०	५	२५	३	११	०	१०	१०	५	३३१

परिच्छेद ४

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र

४.१ कृषि तथा पशुपन्छी

१. पृष्ठभूमि

कुल ६०.४ प्रतिशत घरपरिवार कृषि पेशामा संलग्न रहेको र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान २५ प्रतिशत हाराहारी रहेको सन्दर्भमा गरिबी न्यूनीकरण, ग्रामीण रोजगारी, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, व्यापार सन्तुलन एवम् देशको समग्र आर्थिक विकासमा यस क्षेत्रले प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको छ। समावेशी आर्थिक वृद्धिको मेरुदण्डको रूपमा रहेको यस क्षेत्रले रोजगारी र महिला सहभागिताका साथै दिगो पर्यावरणीय विकासमा समेत टेवा पुऱ्याउने भएको कारण उच्च प्राथमिकता पाउँदै आएको छ।

संविधान प्रदत्त खाद्यसम्बन्धी अधिकार सुनिश्चित गर्दै कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको मार्गदर्शकका रूपमा रहेको कृषि विकास रणनीतिले परिकल्पना गरे अनुसार कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, कृषि क्षेत्रको विविधीकरण, व्यावसायीकरण र कृषिजन्य वस्तुको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरिनु अपरिहार्य छ। श्रमशक्तिको बढ्दो पलायनबाट सृजित कृषि मजदुरको अभाव र आपूर्तिको समस्या समेत मध्यनजर गर्दै उत्पादनमा आत्मनिर्भरता र बढ्दो व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्न आर्थिक तथा सामाजिकरूपमा पछि परेका वर्गलाई समेत प्राथमिकता दिई सरकारी, सहकारी र निजी साझेदारीको अवधारणा अंगीकार गर्दै मुलुकको भौगोलिक परिवेश, तुलनात्मक लाभ र बाली विशेष अनुसारको विशेष कृषि उत्पादन क्षेत्रमार्फत कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण गरिनुपर्छ। कृषिमा व्यावसायीकरण, यान्त्रीकरण र औद्योगीकरणमार्फत कृषि पेशालाई सम्मानजनक बनाई आय तथा रोजगारी सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण, सुधारात्मक व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा र कृषि क्षेत्रको रुपान्तरणबाट आर्थिक रुपान्तरणका लागि बृहत उत्पादन पकेट (ब्लक), मूल्य अभिवृद्धि एवम् बजारीकरणका लागि आवश्यक संरचनासहितको उत्पादन क्षेत्र (जोन), कृषिजन्य उद्योग सहितको औद्योगिक विशेष कृषि क्षेत्र (सुपर जोन) सहितको कृषि क्षेत्रका आगामी विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनु आवश्यक छ। त्यस्तै, दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गत भोकमरीको अन्त्य लगायतका लक्ष्य प्राप्त गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ।

२. समस्या तथा चुनौती

कृषि उत्पादकत्व वृद्धि गर्न अपरिहार्य हुने साधन स्रोत र सामग्री जस्तै सिँचाई, रासायनिक मल, विषादी, उन्नत बीउ बिजन, भुरा माछा, कृषि ऋण, प्रविधि र ज्ञानको सहज उपलब्धता नहुनुका साथै आवश्यक भौतिक पूर्वाधार जस्तै सडक, शीत भण्डार, संकलन केन्द्र, बिजुली आदिको अपर्याप्तताका कारण कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा बाधा पुगेको छ। युवा एवम् सक्रिय जनशक्तिको विदेश पलायनले कृषि पेशामा आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्तिको अभावमा खेतीयोग्य जमिन बाँझो रहन गई वर्षेनि कृषि उपज आयात परिमाण तथा कृषि व्यापार घाटा बढ्दै गएको छ। अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधि पर्याप्त मात्रामा विस्तार हुन नसक्नु, विविध क्षेत्रमा आवश्यक वैज्ञानिक तथा अन्य जनशक्ति व्यवस्थापन कमजोर हुनु, अनुसन्धानको लागि प्रयोगशाला लगायत अन्य पूर्वाधारको कमी हुनु, विभिन्न कार्यालय, फार्म/केन्द्रको भौतिक संरचना जीर्ण हुनुले कृषि क्षेत्रमा प्रविधि विस्तार गर्नमा समस्या भएको छ। खण्डित र अव्यवस्थित भू-उपयोगको अवस्था, दोहोरो भू-स्वामित्वको स्थिति रहेका कारण कृषिको व्यावसायीकरण, आधुनिकीकरण तथा यान्त्रीकरणमा बाधा पुगेको छ।

कृषि उपजहरूमा अनियन्त्रित र असन्तुलित रूपमा जीवनाशक विषादीको प्रयोग बढिरहेकाले मानव तथा वातावरणीय स्वास्थ्यमा असर पुगेको छ। खाद्य स्वच्छता, खाद्य पदार्थमा पौष्टिक तत्वको स्रोत र उचित उपयोगबारे जनसाधारणमा चेतना र ज्ञानको कमीले गर्दा स्वस्थकर खानपान तथा सोको लागि व्यवहार परिवर्तन नहुँदा खाद्य पोषणमा जटिलता तथा खाद्यवस्तुको नियमनमा चुनौती थपिएको छ। सीमित साधन स्रोत र सामग्री जस्तै सिँचाई, रासायनिक मल, विषादी, उन्नत बीउ बिजन, भुरा माछा, कृषि ऋण, प्रविधि र ज्ञानको प्रयोग गरी कृषि उपजको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै जानु यस क्षेत्रको प्रमुख चुनौतीको रूपमा स्थापित भएको छ। कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्नुका साथै कृषिजन्य उपज/खाद्यान्नहरूमा विषादी, हानिकारक रसायन, हार्मोन, एन्टिबायोटिक्स आदिको अवशेष कम गरी वातावरण र जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव घटाउनु चुनौतीपूर्ण रहेको छ। कृषिजन्य उपज उत्पादन, वितरण, आयात एवम् निर्यातमा गुणस्तर एवम् स्वच्छता नियमन कार्य प्रभावकारी तुल्याउनु पनि चुनौतीको रूपमा रहेको छ। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका जनशक्ति र विद्यमान युवा जनशक्तिलाई श्रम, सीप तथा पुँजीसहित कृषि पेशामा आकर्षित गर्नु एवम् सीमान्तकृत, गरिब, महिला, जनजाति, दलित, मधेसी, मुस्लिम र दुर्गम क्षेत्रका कृषकको कृषि कार्यक्रममा पहुँच वृद्धि गर्नु पनि उत्तिकै चुनौतीपूर्ण छ।

३. सोच

१. खाद्य र पोषण सुरक्षा तथा खाद्य सम्प्रभुता सहितको दिगो, प्रतिस्पर्धी एवम् समृद्ध कृषि अर्थतन्त्र। (कृषि)
२. खाद्य सम्प्रभुता, दिगो खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सहितको समाज। (खाद्य सुरक्षा तथा पोषण)

४. उद्देश्य

कृषि

१. कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु।
२. कृषिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी र आम्दानी वृद्धि गर्नु।
३. व्यावसायीकरण तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता विकास गरी कृषि क्षेत्रको व्यापार सन्तुलन गर्नु।

खाद्य सुरक्षा तथा पोषण

१. खाद्य असुरक्षा तथा पोषणको जोखिममा रहेका क्षेत्र र समूहको आधारभूत खाद्य उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु।
२. कृषि तथा गैरकृषिजन्य उद्यम मार्फत आय-आर्जनमा सुधार गरी खाद्यमा पहुँच वृद्धि गर्नु।
३. खाद्यवस्तुको स्वच्छता अभिवृद्धि गर्दै गुणस्तरयुक्त खाद्यवस्तुको वितरण प्रणालीमा सुधार गर्नु।

५. रणनीति

अ. कृषि

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तह तथा सम्बन्धित सरोकारवालासँगको समन्वय तथा सहकार्यमा कृषि सम्बन्धी नीति, कानून तथा योजना निर्माण गरी कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने।
२. कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न शिक्षा, अनुसन्धान र प्रसार पद्धतिलाई एकीकृत गर्दै प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय उत्पादन सामग्री तथा सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने।

३. कृषिमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धिको उचित वातावरण सिर्जना गर्न नीति तथा संरचनागत सुधार र कार्यक्रमगत सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने।
४. कृषि पूर्वाधारको विकास, बजार सूचना प्रणालीको स्थापना, साना तथा मझौला कृषि उद्यमशीलताको विकास, खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गर्ने।
५. स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा उत्पादनशील कृषकहरूको प्राविधिक, व्यावसायिक तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै उनीहरूको अधिकार सुनिश्चित गर्दै उत्पादन र बजारीकरणलाई नाफामूलक बनाउने।
६. तुलनात्मक लाभ एवम् उच्च मूल्य बाली तथा वस्तुको बजारीकरण गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।
७. जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै जलवायु अनुकूलन तथा उत्थानशील प्रांगारिक लगायतका कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने।

आ. खाद्य सुरक्षा तथा पोषण

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा खाद्य तथा पोषण असुरक्षित क्षेत्र र समूहमा तथ्यमा आधारित एकीकृत योजना सहित खाद्य संकट समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने।
२. कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन प्रविधिको विकास र विस्तार गरी खाद्य वस्तुको उपलब्धता, उपयोगमा स्थिरता र प्रवर्द्धन गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने।
३. रैथाने खाद्यबाली तथा पशुपन्छीको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रचारप्रसार गर्दै समुदायको पोषण अवस्था सुधारका लागि खानपानको बानी व्यवहारमा सुधार ल्याउने।
४. गैरकृषि क्षेत्रमा आबद्ध नागरिकका लागि आयआर्जन बढाई खाद्यमा पहुँच बढाउने।
५. वितरण प्रणाली व्यवस्थित गर्नका लागि तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक सञ्जालको विकास गर्दै खाद्य आवश्यकतालाई पूरा गर्न सबै प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा जगेडा भण्डार (Buffer Storage) को व्यवस्था गर्ने।
६. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा खाद्य तथा पोषण स्थिति एवम् खाद्यवस्तुको गुणस्तर र स्वच्छता सुनिश्चित गर्न नियमन प्रणाली विकास तथा संस्थागत गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	दलहन उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	३९४	४०८	४६५	४६९	४७६
२	उखु उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	३१८४	३१६०	३२५०	३३४५	३४५६
३	दुध उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	२४७९	२६०९	२७४८	२९२३	३०५५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
४	मासु उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	५२०	५७२	६३३	५६८	५८५
५	अन्डा उत्पादन	गोटा करोडमा	१४९	१६१	१७३	१८७	२०१
६	माछा उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	१०४	११७	१२०	१२८	१३२
७	मलखाद आपूर्ति (रासायनिक र जैविक)	मेट्रिक टन (हजार)	३७६	२९४	४५०	५००	५५०
८	उन्नत जातका बीउ उत्पादन	मेट्रिक टन	३२९११.३५	३६१०१	३९३४७	४१९९०	४५४१५
९	जमिनको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर /हेक्टर	३३४७	३५७५	३८१८	४०७७	४३४८
१०	कृषि श्रमको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर/प्रति व्यक्ति	१२८९	१४९५	१५०९	१५९०	१७४७
११	कृत्रिम गर्भाधान	संख्या (हजार)	६८०	७००	७५०	८००	८५०
१२	तरल नाइट्रोजन	लि. (हजार)	२६६	२१५	३००	३२५	३२५
१३	जमेको वीर्य उत्पादन	डोज (हजार)	८११	७५०	८००	९००	१०००
१४	पशुपन्छीको खोप उत्पादन	डोज (लाख)	४४५	५६०	५४०	५८०	६००
१५	धान उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	५६२१	५१३०	६६६९	५९५०	६०३९
१६	मकै उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	२९९९	३१०६	४०३७	३३४२	३३९२
१७	गहुँ उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	२१२७	२१४५	२७८८	२२१७	२२५०
१८	आलु उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	३३२५	३४५४	४४९०	३६४०	३८७०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१९	फलफूल उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	१३६०	१४१७	१४९२	१५९०	१६१४
२०	तेलहन उत्पादन	मेट्रिक टन (हजार)	२८७	२७७	२८२	२९४	२९८
२१	वार्षिक घाँसको बीउ उत्पादन	मेट्रिक टन	१३	२०	३०	३५	४०
२२	वार्षिक घाँसको बीउ उत्पादन	सेट्स (हजार)	९२	७७०	८००	८५०	८७५
२३	पशुपन्छीको उपचार सेवा	संख्या लाखमा	१८४७१	५१९१	९०	१२०	१३०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
अर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	५२१,६०३	४४१,६६०	३९,९४३	४०,०००	३५४,३१०	३०,६६३	१३६,६३०
२०८०/८१	४४१,९३१	३५३,७१९	४४,११६	४४,०९६	३९३,२३८	४,३०६	४४,३८७
२०८१/८२	३११,४५१	२१७,४३१	४८,१६०	४५,८६०	२७७,४२५	२,२२४	३१,८०२

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१२००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	१	नीतिगत समन्वय	सालबसाली		विभिन्न तहका सरकार र सम्बद्ध पक्षहरूसँग समन्वय भएको हुने ।
३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	१	नीतिगत समन्वय	सालबसाली		मन्त्रालयबाट गरिएका नीतिगत निर्णयहरूको कार्यान्वयन भएको हुने ।
३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	२	कृषकहरूलाई रसायनिक तथा प्रांगारिक मल उपलब्ध गराई उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि	सालबसाली		रसायनिक मलमा किसानहरूको पहुँच अभिवृद्धि भएको हुने । रसायनिक मलको आपूर्ती तथा वितरण प्रणाली विकास भएको हुने ।
३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	२	विभिन्न बालीका नयाँ जातहरूको उन्मोचन तथा दर्ता, स्रोत बीउ प्रमाणीकरण, बीउको गुणस्तरको जाँच तथा नियमन र क्षमता अभिवृद्धि ।	सालबसाली		नेपालमा विकास भएका जातहरूको पञ्जीकरण (दर्ता) तथा उन्मोचन भएको हुने साथै विदेशबाट आयातित जातहरूको पञ्जीकरण (दर्ता) भई गुणस्तर नियमन भएको हुने । बीउ तथा बीउ बजारको नियमन मार्फत गुणस्तरीय बीउको सहज तथा सुलभ उपलब्धता सुनिश्चित भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						स्रोत बीउको प्रमाणीकरण मार्फत् बीउ चक्र कायम भएको हुने । निजी क्षेत्रमा जातीय विकास तथा सम्बर्द्धनको कार्य प्रारम्भ भई बीउ बिजनको दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच (सन् २०१३—२०२५) ले लिएको लक्ष्य अनुसार निजी क्षेत्रबाट जातीय विकास भएको हुने । विद्युतीय बीउ सूचना प्रणाली (DESI) सफ्टवेयर मार्फत् बीउको माग तथा आपूर्ति व्यवस्था सुदृढ भएको हुने । विद्युतीय बीउ बिजन व्यवस्थापन प्रणाली (DESE) सफ्टवेयर मार्फत् सञ्चालन भई अनुदान व्यवस्था सुदृढ भएको हुने ।
३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रम	२	विषादीको सुरक्षित प्रयोग र व्यवस्थापन, आन्तरिक क्वारेन्टाइनको सुदृढीकरण र सर्भिलेन्स क्षमता विकास ।	सालबसाली		विषादीको आयात, वितरण, उपयोग र व्यवस्थापन, क्वारेन्टाइन प्रक्रिया चुस्त र व्यवस्थित भएको हुने ।
३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	४	कृषि सूचना प्रसारण, सचेतना तथा क्षमता विकास ।	सालबसाली		कृषि सूचना सामग्री प्रकाशन र वितरणबाट कृषक समुदाय लगायत सरोकारवाला सबैको कृषि प्रकाशन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						सामग्रीमा पहुँच वृद्धि भई ज्ञान, सीप र व्यवहारमा सुधार आएको हुने । कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रका प्रविधि लगायतका विविध सेवा सुविधाहरु सम्बन्धी सूचनाहरु एकीकृत रुपमा प्रवाह गर्न किसान पोर्टल स्थापना भएको हुने । किसान कल सेन्टरलाई एकद्वार प्रणालीको रुपमा विकास गर्दै विज्ञसँग किसानको प्रत्यक्ष सम्पर्क हुने गरी प्राविधिक सेवामा अधिकतम किसानहरुको पहुँच वृद्धि भएको हुने । कृषिसम्बन्धी विभिन्न तालिमहरुको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रमा संलग्न जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि प्रविधि हस्तान्तरणमा सघाउ पुगेको हुने । किसान सूचीकरण कार्यक्रममार्फत नेपालका किसानहरुको सूचीकरण कार्य

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						सम्पन्न भई वर्गीकरणको सुरुवात भएको हुने।
३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	२ र ४	प्रमुख कृषि उपजहरूको विशिष्टीकृत क्षेत्र निर्माण, निर्यातयोग्य कृषिवस्तुहरूको वृद्धि, कृषिलाई नाफामूलक तथा सम्मानजनक व्यवसायमा रूपान्तरण, उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, गरिबी निवारण र क्षमता अभिवृद्धि ।	२०७३/७४ - २०८२/८३	३,३२,५१	विशिष्टीकृत कृषि क्षेत्रहरू निर्माण र आत्मनिर्भरता भएको हुने।
३१२००१०७	नेपाल लाइभस्टक सेक्टर इन्फोभेसन आयोजना	५	पशुवस्तुहरूको उत्पादकत्व वृद्धि, पशुजन्य उत्पादनहरूको मूल्य अभिवृद्धि तथा साना पशुपालक कृषक तथा पशुवस्तु विशेष मूल्य श्रृंखलामा आधारित उद्यमहरूको जलवायु अनुकूलन क्षमतामा सुधार गर्ने ।	२०७४/७५ - २०७९/८०	३,५४,००	६०० वटा उप आयोजनाहरू सम्पन्न भई आयोजना क्षेत्रमा दुधको उत्पादन ४० प्रतिशतले र मासुको उत्पादन २० प्रतिशतले वृद्धि भएको हुने। पशुजन्य उत्पादन (दुध र मासु को विक्रिवितरण ३० प्रतिशतले वृद्धि भएको हुने । ६० लाख डोज FMD Vaccine खरिद भई ३० लाख पशुले खोप प्राप्त गरि

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रममा सहयोग पुगेको हुने।
३१२८१०११	कपास विकास समिति	६	कपास खेतीको प्रवर्द्धन	सालबसाली		कपासको उत्पादन वृद्धि भएको हुने।
३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	२	वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान एवम् विज्ञान र प्रविधिको आविष्कार, उन्नयन र विकास।	सालबसाली		८८४ मे.ट विभिन्न बालीको श्रोत बिउ उत्पादन भएको हुने। विभिन्न बालीको ५५०००० बेर्ना उत्पादन भएको हुने। विभिन्न पशु वस्तुहरुको ८६० पाठापाठी उत्पादन भएको हुने। विभिन्न बाली वस्तुको १५ वटा जातहरु उन्मोचन तथा पंजीकरण भएको हुने। ८०० वटा विभिन्न जातका बालीहरुलाई जिन बैकमा सुरक्षित गरी १८ जातका पशु नश्व फिल्ड जिन बैकमा सुरक्षित गरिएको हुने।
३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	४	कृषि प्रविधिको प्रसार, कृषकको आयस्तर वृद्धि, गरिबी निवारण र क्षमता विकास खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन, गरिबी निवारण, क्षमता विकास, आयस्तर वृद्धि।	२०७५/७६ - २०८०/८१	९१,२३	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कायम भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	४	उच्च मूल्यका कृषि वस्तुको मूल्य शृंखलाको विकास, कृषिमा व्यावसायीकरण, निर्यात प्रवर्द्धन, गरिबी निवारण, क्षमता अभिवृद्धि ।	२०७५/७६ - २०८१/८२	१,५३,७१	टिमुर, खसी बोका, अमिलो जात फलफूल, ओखर, आलुको बीउ, उच्च पहाडी आलु, उच्च पोषणयुक्त स्थानीय बाली, मह, दुग्ध व्यवसाय प्रवर्द्धन भएको हुने।
३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	३	ग्रामीण महिला र पुरुषहरू विशेषतः पछाडि पारिएका समूहहरूका लागि रोजगारीका अवसर र आमदानी बढेको हुने।	२०७४/७५ - २०८०/८१	४४,३५	१,००० नयाँ पूर्णकालीन रोजगारी सृजना (४०% महिलाहरू र २०% पछाडि पारिएको वर्ग) । नयाँ पूर्णकालीन रोजगारीबाट कुल वार्षिक १५० मिलियन आमदानी र २०,००० किसानको आमदानीमा वृद्धि भएको हुने।
३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	१	सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको सहकार्य र साझेदारीमा दूध तथा दुग्ध पदार्थहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी देशलाई दुग्ध पदार्थमा आत्मनिर्भर बनाउने र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।	सालबसाली		राष्ट्रिय दुग्ध सूचना प्रणाली तयार भएको हुने। राष्ट्रिय दुग्ध विकास नीति २०७८ को कार्यान्वयनका लागि कार्य योजना तयार भएको हुने। दुग्ध सम्बन्धी ६०० जना प्राविधिक जनशक्ति तयार भएको हुने । राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड र प्रादेशिक दुग्ध विकास बोर्ड तथा सम्बद्ध

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						निकायहरू बीच समन्वय तथा सहकार्य कायम भएको हुने। दूध तथा दूध पदार्थको ढुवानी सवारी साधनमा प्रयोग हुने प्रतीक चिन्ह (लोगो) अनिवार्य गरिएको हुने।
३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	१	पशु चिकित्सा क्षेत्र, पशु चिकित्सक तथा विश्वविद्यालयहरूको गुणस्तर अभिवृद्धि।	सालबसाली		पशु चिकित्सक तथा विश्वविद्यालयहरूको गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने।
३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैंची विकास बोर्ड	६	चिया र कफीको व्यवसायिक उत्पादन वृद्धि गर्दै राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय बजार प्रवर्द्धन गर्ने।	सालबसाली		गुणस्तरीय चिया र कफीको विरुवा उत्पादन भइ क्षेत्र विस्तार भएको हुने। चिया र कफीको उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने। चिया र कफीको गुणस्तर सुधार भइ उच्च मूल्यमा बिक्री भएको हुने। ब्राण्ड प्रवर्द्धन मार्फत अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा चिया/कफीको निर्यात वृद्धि भएको हुने। चिया र कफीका विभिन्न मुल्य शृंखलाहरूमा नीतिगत सुधार भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	४	उत्पादनमूलक साझेदारी को माध्यमबाट कृषि बजार श्रृंखला मजबुत गर्ने ।	२०७५/७६ - २०८१/८२	१,८७,०४.७८	ग्रामीण उत्पादक समूहहरूलाई बजार पहुँचका लागि बजार सम्बन्धन सुदृढीकरण, उद्यमशील वातावरणको निर्माण हुने । कोभिड महामारीबाट सिर्जित परिस्थितिको पुनर्स्थापनाका लागि रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना भई ग्रामीण उद्यमशीलता विकास मार्फत आर्थिक विकासमा टेवा पुगेको हुने ।
३१२०१०११	कृषि विभाग	१	अन्न, तरकारी र फलफूल लगायतको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।	सालबसाली		कृषिजन्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषि वातावरण संरक्षण भएको हुने ।
३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग	१	किसान हक हित अधिकार एवम् किसानहरूको राज्य प्रतिको कर्तव्य र दायित्वका लागि नीति तर्जुमा गर्न नेपाल सरकारलाई सहयोग गर्ने ।	सालबसाली		किसानहरूको अधिकारको रक्षा र कल्याणकारी योजना तर्जुमा रासायनिक मलको प्रभावकारी वितरण प्रणाली सम्बन्धी अध्ययन गरी नेपाल सरकारलाई सुझाव उपलब्ध गराइएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						किसान संघ संगठन तथा संजालहरूको सशक्तीकरण भएको हुने।
३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	४	खाद्य/दाना पदार्थको नियमनगरी स्वच्छ तथा गुणस्तरिय खाद्य/दाना पदार्थको उपलब्धताबाट उपभोक्ताको स्वास्थ्य रक्षा गर्ने, खाद्य पोषणका माध्यमबाट पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउने।	सालबसाली		खाद्य /दाना पदार्थको स्वच्छता, गुणस्तर परीक्षण, अनुगमन र नियमन भएको हुने।
३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	२	तरकारीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, रोजगारी र गरिबी निवारण ।	सालबसाली		आलु, तरकारी तथा मसला बाली प्रबर्द्धन, राष्ट्रिय महत्वका विशेष उत्पादन कार्यक्रम तर्जुमा तथा सञ्चालन भएको हुने।
३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	२	चरन एवम् खर्कहरूको संस्थागत सुधार तथा संरक्षण र चरन, घांसेवाली तथा डाले घांसको बीउ उत्पादनमा गुणात्मक तथा परिमाणात्मक सुधार।	सालबसाली		पशुपन्ध्रीका दाना, दाना कच्चा पदार्थ, Feed Additives, Feed Supplements, Fodder हरूको १७,७०० वटा नमुना परीक्षण भएको हुने। प्रयोगशालाको पूर्वाधार तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						पशुपन्छीको आहारा सम्बन्धि विभिन्न मापदण्ड निर्धारण तथा नियमन भएको हुने। पशुजन्य उत्पादन सामग्रीहरू जस्तै जमेको वीर्य, प्रजननयोग्य पशुहरूको गुणस्तर (Phenotypic and genotypic characteristics) सुदृढ भएको हुने। फार्मस्तरको पशुपन्छी जन्य उत्पादनको गुणस्तर सुदृढ भएको हुने।
३१२०२०११	पशु सेवा विभाग	१	पशुपन्छी क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि समन्वय तथा सहजीकरण	सालबसाली		१ खर्ब ७७ अर्ब ४१ करोड २५ लाख १० हजार ३६७ पशुपन्छीमा लगानी रकम सुरक्षण भएको हुने। २० जना पशुपन्छी तथा मत्स्य विमा अभिकर्ता र १५ जना पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षति मूल्यांकनकर्ता तयार भएको हुने। राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तरगत ७ करोड ६४ लाख डोज खोप पशुपन्छीमा निशुल्क लगाइएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१२०२१०३	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२	पशुपन्छी उत्पादनमा वृद्धि, नश्ल सुधार। उच्च नश्ल सुधारको लागि वंशाणुगत स्रोतको व्यवस्था तथा उपलब्धता र उत्पादकत्व अभिवृद्धि।	सालबसाली		उच्च प्रजनन क्षमता भएका राँगो, साँढे र बोकाबाट २७ लाख डोज जमेको वीर्य उत्पादन तथा वितरण गरिएको हुने । कृत्रिम गर्भाधान कार्यको लागि आवश्यक पर्ने ९ लाख ५० हजार लिटर तरल नाइट्रोजन खरीद तथा वितरण गरिएको हुने । नेपालका ६७ जिल्लाहरूमा २४ लाख पशुहरूमा कृत्रिम गर्भाधान गरी पशु नश्ल सुधार मार्फत् दूध तथा मासुको उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने, ४८०० उन्नत जातका पशुहरू (भेडा, मुरा तथा जर्सीको पाडा पाडी, बाच्छावाच्छी र वंगुर) पाठापाठी, च्यांग्रा (पाठापाठी) उत्पादन, व्यवस्थापन तथा वितरण भएको हुने, ६ लाख ५० हजार ड्यूअल प्रपोज कुखुराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण गरिएको हुने।
३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	२	मत्स्यपालन व्यवसायबाट रोजगारी तथा आय आर्जनमा वृद्धि, स्वस्थ एवम् ताजा	सालबसाली		८००० शुद्ध नश्लको माउ माछा वितरण भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			माछाको बिक्री वितरण, क्षमता विकास हुने ।			व्यवसायिक माछापालनका लागि १८ करोड १० लाख माछा भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण भएको हुने । १ लाख ५० हजार सौन्दर्य माछा उत्पादन तथा वितरण भएको हुने ।
३१२०२१०२	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	२	पशुपन्छीमा लाग्ने विभिन्न संक्रामक रोगको रोकथाम, नियन्त्रण तथा उन्मूलन ।	सालबसाली		१७.२० करोड डोज विभिन्न पशुपन्छीका रोग विरुद्धका खोप उत्पादन तथा व्यवस्थापन भएको हुने । २.४० लाख पशुपन्छीका नमुना संकलन तथा परीक्षण गरी पशुपन्छीका रोगको प्रभावकारी निदान भएको हुने । ३ लाख ४० हजार पशुपन्छीमा विशिष्टीकृत उपचार सेवा प्रदान गरिएको हुने । ४३५० औषधी तथा खोपको आधुनिक प्रविधिबाट गुणस्तर परीक्षण गरी औषधी तथा खोपको गुणस्तर नियमन गरिएको हुने । ७८०० दूध तथा मासुको नमुना संकलन गरी Antibiotic Residue परीक्षण गरिएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						१० वटा प्रमुख जुनोटिक रोग सर्भिलेन्स कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हुने, १५ हजार खोरेत तथा सीमा विहिन पशु रोगको नमुना संकलन, परीक्षण तथा निदान गरी आर्थिक रूपले महत्वपूर्ण रोग नियन्त्रण कार्य गरिएको हुने।
३१२०११०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	२	राष्ट्रिय स्तरमा सरकारी, निजी एवम् गैर सरकारी संस्थाबाट संचालित प्रयोगशालाको मापदण्ड तथा स्तर निर्धारण समकक्षीकरण, प्रमाणीकरण तथा मान्यता प्रदायक निकायको रूपमा कार्य गर्नु । सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट संचालित प्रयोगशालाको अनुगमन तथा नियमन गर्नु ।	सालबसाली		राष्ट्रिय स्तरमा प्रयोगशाला (माटो, बीउ, वाली संरक्षण) स्थापना एवम् सञ्चालनको मापदण्ड तर्जुमा भएको हुने। नियमनकारी मान्यता प्रदायक निकाय तथा रेफ्रेन्स प्रयोगशालाका रूपमा विकास भएको हुने।
३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	१ र २	फलफूलको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, रोजगारी एवम् आय वृद्धि ।	सालबसाली		फलफूलको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, भूक्षय रोकथाम तथा वातावरण संरक्षण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४	कृषि बजार पूर्वाधारको विकास तथा प्रवर्द्धन, बजार सम्बन्धी नीति, नियमावली, सञ्चालन निर्देशिका तयारी ।	सालबसाली		कृषि आधुनिकीकरणमा टेवा पुगेको हुने ।
३१२०११०३	व्यवसायिक कीट विकास कार्यक्रम	२	रेशम, मौरी र च्याउ खेतीमा व्यावसायीकरण, जैविक विविधता संरक्षण गरिबी निवारण, क्षमता अभिवृद्धि ।	सालबसाली		मौरी तथा रेशम खेतीको व्यावसायीकरण, महजन्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने ।
३१२०११०४	बाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	६ र ७	बालीहरूको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा सुधार ।	सालबसाली		खाद्यान्न, दलहन, तथा औद्योगिक बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, उन्नत खेती प्रविधि विस्तार भएको हुने ।
३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना—प्रणाली आधुनिकीकरण कृषि कार्यक्रम	२ र ४	उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, गरिबी निवारण र क्षमता अभिवृद्धि ।	सालबसाली		कृषिमा आधुनिकीकरण सिँचाई प्रणालीको विकास भएको हुने ।
३१२०११११	समुदाय व्यवस्थित सञ्चित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम					
३१२०१११३	पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	१	पहाडी क्षेत्रका काष्ठफल तथा फलफुल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि ।	२०७९/८० - २०८६/८७	३०,००	पहाडी क्षेत्रका काष्ठफल तथा फलफुल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषकहरूको आयस्तरमा वृद्धि भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			कृषकहरूको आयस्तरमा वृद्धि ।			
३१२००१११	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना					
५०११२१०१	समावेशी कृषि रुपान्तरण कार्यक्रम					

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१२०००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	चोभार स्थित फलफूल तथा तरकारी बजारको निर्माण भइरहेको । एक गाउँ एक प्राविधिक बाट स्थानीय तहमा कृषि प्रसारको सेवा प्रवाह भइरहेको ।	योजना, नीति, कार्यक्रमको तर्जुमा, कर्मचारीको व्यवस्थापन, कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न विभिन्न तहका सरकार र सम्बद्ध पक्षहरूसँग समन्वय भएको हुने ।	चोभार स्थित फलफूल तथा तरकारी बजारको निर्माण सम्पन्न गर्ने । कृषि तथा पशुपन्छी एव मत्स्य सम्बन्धी ऐन नियमावलीहरूको तयारी एवम् परिमार्जन गर्ने ।
३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	धान, गहुँ तथा उखुको न्यूनतम समर्थन मूल्य तोकिएको स्थानीय तहबाट किसान सूचीकरणको कार्य प्रारम्भ भएको । कृषि तथ्यांकको अध्यावधिक विवरण संकलन गरिएको ।	मन्त्रालय अन्तर्गत नीतिगत समन्वय भएको हुने । कृषि वन कार्यक्रमको अध्ययन गरी कृषि वन प्रणाली विकास र प्रादेशिक संरचना अनुसार कार्यक्रम लागू भएको हुने । कृषि तथा पशुपन्छीका लागि राहत तथा	सहकारीहरूबाट न्यूनतम समर्थन मूल्यमा १० लाख क्विन्टल धान खरिद गर्ने । दैवी प्रकोप राहत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । कृषि तथा पशुपन्छी तथ्यांक व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । स्थानीय तहमा लागत सहभागितामा Buy back mechanism स्थापना गर्न खाद्य गोदाम घर निर्माण सहित अन्य पूर्वाधार सहयोग गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गरी जोखिम तथा प्रकोप व्यवस्थापन भएको हुने।	कृषि तथा पशुपन्छी एव मत्स्य सम्बन्धी नीति नियम तथा मापदण्डहरू तयारी एवम् परिमार्जन गर्ने।
३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	३ लाख ९४ हजार मे.टन रासायनिक मल आयात भई २ लाख ६५ हजार मे.टन मल कृषकलाई वितरण गरिएको ।	७ लाख ४० हजार मे.टन रासायनिक मल वितरण भएको हुने जसबाट नेपाली कृषकलाई उत्पादन वृद्धि सुपथ मूल्य, समयमा र पर्याप्त मात्रामा रासायनिक मल आपूर्तिको सेवा उपलब्ध भएको हुने ।	२ लाख ६५ हजार मे.टन रासायनिक मल कृषकलाई वितरण गर्ने।
३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	विभिन्न ८० बालीको ७२३ वटा जातको उन्मोचन तथा दर्ता भएको । Digitally Enabled Seed Management System को सञ्चालन मार्फत बीउ बिजन उत्पादन, आपूर्ति तथा व्यवस्थापन निर्देशिका पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा आएको । ११९२ मे.टन बीउ परिचालन भएको । धान, तरकारी र मकै बालीहरूको क्रमशः ७, ४ र ४ गरी जम्मा १५ वटा जातहरू	नेपालमा विकास भएका जातहरू, विदेशबाट आयातित जातहरू तथा स्थानीय तथा रैथाने जातहरूको पञ्जीकरण (दर्ता) तथा उन्मोचन भएको हुने । बीउ तथा बीउ बजारको नियमन मार्फत् गुणस्तरीय बीउको सहज तथा सुलभ उपलब्धता सुनिश्चित भएको हुने । स्रोत बीउको प्रमाणीकरण मार्फत् बीउ चक्र कायम हुने । निजी क्षेत्रमा जातीय विकास तथा सम्बर्द्धनको कार्य प्रारम्भ भई बीउ बिजनको दीर्घकालिन राष्ट्रिय सोच (सन् २०१३-२०२५) ले लिएको। लक्ष्य अनुसार निजी	राष्ट्रिय बीउ विजन समिति तथा सो समिति अन्तर्गत विभिन्न उप समितिको बैठक स्रोत बीउ खेत निरीक्षण तथा प्रमाणीकरण । बीउ विजन नियमावली २०६९ को दफा १९ बमोजिम बीउ विजन व्यवसाय अनुमति पत्र तालिम गर्ने । बीउ आलु प्रमाणीकरण तथा DAS ELISA परीक्षण Reagent खरिद । बीउ बिजन उत्पादन, आपूर्ति तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८ बमोजिम DESIS/DESES Software को Maintenance, Upgrading and Training सूचना प्रकाशन तथा वासलात निर्माण गर्ने। Biotechnology प्रयोगशालाको सुदृढीकरण गर्ने । स्थानीय तथा रैथाने जातको जातीय दर्ता सहजीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। बीउ बजार तथा एग्रीभेट अनुगमन गरी नमूना संकलन, परीक्षण तथा नियमन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		दर्ता/उन्मोचनका लागि सिफारिस भएको।	क्षेत्रबाट जातीय विकास भएको हुने । बीउ बिजन उत्पादन, आपूर्ति तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८ बमोजिम संचालित बीउ बिजन अनुदान सम्बन्धी कार्यक्रम विद्युतीय बीउ बिजन व्यवस्थापन प्रणाली (DESES) सफ्टवेयर मार्फत् सञ्चालन भई अनुदान व्यवस्था सुदृढ भएको हुने।	
३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रम	National Agricultural Pest Database Software निर्माण गरी रोग तथा किराहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तयार गर्ने कार्य सुरु भएको। ४ वटा बालीको शत्रु जीव जोखिम विश्लेषणको कार्य भएको। आयातीत प्रजनन सामग्रीको Commodity Specific Import Requirement तयारी भएको। Quarantine Documentation सम्बन्धी कामहरूको डिजिटलाइजेसन भएको। नेपाल राष्ट्रिय एकद्वार प्रणाली मार्फत आयात इजाजतपत्र तथा बिरुवा स्वस्थता प्रमाणपत्र दिने कार्य प्रारम्भ भएको।	विषादीको आयात, वितरण, उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, कानून नियमन र समन्वयका साथै वनस्पति एवम् बिरुवा क्वारेन्टिन सम्बन्धी कार्य, क्वारेन्टिन प्रक्रिया चुस्त र व्यवस्थित भएको हुने। विषादी पंजीकरण प्रमाणपत्र वितरण, विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजतपत्र वितरण र अभिलेखीकरण भएको हुने। बाली बिरुवामा आकस्मिक रूपमा देखा पर्ने रोग कीराहरूको पहिचान तथा बालीका शत्रुजीवको प्रवेश, स्थापना र फैलावटमा न्यूनीकरण गरी बाली संरक्षण सेवा प्रवर्द्धन भएको हुने।	१० कृषि बाली तथा ८ जडिबुटी बालीको सर्भे सर्भिलेन्स गर्ने। विभिन्न बालीहरूको शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने। खाप्रा विटल किराको सर्भे सर्भिलेन्स गर्ने। सुन्तला जात फलफूल चीन निर्यातका लागि विभिन्न रोग तथा किराहरूको सर्भे सर्भिलेन्स गर्ने। जीवनाशक विषादी सम्बन्धी सचेतना सम्बन्धी कार्य गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	१० हजार प्रति कृषि तथा पशुपन्छी डायरी, क्यालेण्डर तथा प्राविधिक पुस्तिका प्रकाशन गरी करिब २० हजार किसान तथा प्राविधिक प्राविधिक सन्देश पुगेको। टेलिफोन मार्फत वार्षिक ४ हजार किसानको समस्या विज्ञबाट समाधान भएको। नेपाल टेलिभिजन तथा रेडियो नेपालबाट कृषि कार्यक्रम ३६५ दिन नै प्रसारण भएको।	कृषि सूचना सामग्री प्रकाशन र वितरणबाट कृषक समुदाय लगायत सरोकारवाला सबैको सो सामग्रीमा पहुँच वृद्धि भई ज्ञान, सीप र व्यवहारमा सुधार आएको हुने। कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रका प्रविधि लगायतका विविध सेवा सुविधा सम्बन्धी सूचनाहरू एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्न किसान पोर्टल स्थापना भएको हुने। किसान कल सेन्टरलाई एकद्वार प्रणालीको रूपमा विकास गर्दै विज्ञसँग किसानको प्रत्यक्ष सम्पर्क हुने गरी प्राविधिक सेवामा पहुँच वृद्धि भएको हुने। कृषि सम्बन्धी विभिन्न तालिमको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रमा संलग्न जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि प्रविधि हस्तान्तरणमा सघाउ पुगेको हुने प्रदेश स्तरबाट कृषकलाई आवश्यकता अनुसारका विभिन्न तालिम मार्फत दक्षता अभिवृद्धि भएको हुने।	१० हजार कृषि डायरी तथा क्यालेण्डर प्रकाशन गर्ने। किसान कल सेन्टरको सञ्चालन गर्ने। रेडियो तथा टेलिभिजनमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण गर्ने। कृषि प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने।
३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	विभिन्न बालीको क्षेत्रफल विस्तार कार्यक्रम अन्तर्गत खाद्यान्न बाली २२३१ हेक्टर, फलफूल खेती ३२७ हेक्टर, तरकारी खेती ४३५ हेक्टर र	१२ हजार साना व्यावसायिक उत्पादन केन्द्र (पकेट), १,२०० व्यावसायिक उत्पादन केन्द्र (ब्लक), २४० जोन तथा १७ सुपरजोन स्थापना भई एकीकृत	८५९३ हे. क्षेत्रफलमा जोन तथा सुपरजोनको क्षेत्रफल विस्तार गर्ने। २३४३ हे. मा विभिन्न बालीहरूको बीज वृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		आलुखेती २०५ हेक्टरमा विस्तार भएको।	रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने। प्रमुख खाद्यान्न बाली, तरकारी तथा माछा र मुख्य फलफूल बालीमा आत्मनिर्भर उन्मुख भएको हुने। कस्टम हायरिड सेन्टर स्थापना तथा सञ्चालनबाट यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन भई उत्पादन लागत न्यूनीकरण भएको हुने। पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर सञ्चालन मार्फत कृषि उत्पादनको पोष्ट हार्भेष्ट नोकसानीमा कमी आउने एवम् ग्रेडिङ र प्याकेजिङमा सुधार भई मूल्य अभिवृद्धि भएको हुने। मत्स्य ह्याचरी तथा पोखरी निर्माण एवम् सुदृढीकरण मार्फत १,००० हेक्टरमा नयाँ मत्स्य पोखरी क्षेत्र विस्तार भई माछा उत्पादन वृद्धि भएको हुने।	२९८ पटक जोन/ सुपरजोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रीकरणमा सहयोग गर्ने। ४३ कस्टम हायरिड सेन्टर स्थापना गर्ने। ४८ प्राविधिक शिक्षालयको साझेदारीमा व्यावसायिक उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। १३८ वटा नर्सरी स्रोत केन्द्र स्थापना सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। १८ स्थानीय तहको समन्वयमा बीउ स्रोत केन्द्र स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। २८८८ सिँचाइ पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरी ५७७६ हे क्षेत्रफलमा सिँचाइ सुविधा थप गर्ने। ११४४ खोर/ गाईगोठ सुधार गर्ने। ७ मत्स्य ह्याचरी निर्माण एव सुधार गर्ने। करिब ४०० जना कृषि इन्टर्न परिचालन गर्ने।
३१२००१०७	नेपाल लाइभस्टक सेक्टर इन्फोभेसन आयोजना	१२ पशु सेवा केन्द्र निर्माण भइरहेको। दमकको पशुपन्छी हाट निर्माण भएको, २ वटा पशुपन्छी बजार निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेको र २ वटाको ३० प्रतिशत काम सम्पन्न भएको। कर्णाली प्रदेशको पशुपन्छी तालिम केन्द्र र राष्ट्रिय पशु प्रजनन कार्यालय	दुध, मासु र च्याङ्ग्राको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुने।	दुध, मासु र पशुमनामा ६०० वटा पूरक अनुदान वितरण गर्ने। पालिका स्तरमा ८ वटा पशु सेवा केन्द्र निर्माण गर्ने। धुलो दुध कारखाना मेशिनरी सहयोग (विराटनगर) गर्ने। लुम्बिनी दुग्ध वितरण आयोजना लागि Cold Room खरिद गर्ने। ६० लाख डोज FMD भ्याक्सिन खरिद गर्ने। फार्म क्वारेन्टाइन सेड निर्माण गर्ने। दुध संकलनको लागि २ वटा Road Tanker खरिद गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		पोखरामा Bull Mother Shed निर्माण भएको। आयोजनाबाट ८५६ उत्पादनमूलक संस्था निर्माण गरी क्षमता अभिवृद्धि एवम् अन्य सहयोग गरिएको। FMD र PPR Vaccine को कोल्डचेनको व्यवस्था भएको। केन्द्रीय स्तरमा र प्रदेश स्तरमा सातवटा cold room को निर्माण गरिएको। २० वटा भेटेरिनेरि अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा USG मेसिन जडान, प्रयोगशालामा hematology analyzer लगायतका मेसिनरि औजार जडान गरिएको।		
३१२८१०११	कपास विकास समिति	३ जिल्लाका कपास खेती गर्ने किसानहरूको उत्पादित कपास खरिद गरी प्रशोधन भएको।	कपास खेतीको मूल्य शृंखला विकासमा सहजीकरण भएको हुने।	६५० मे. टन कपास प्रशोधन गर्ने। कृषकलाई कपास उत्पादनमा प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने।
३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	३६६.२५ मे.ट. धान, ६४.४३ मे.ट. मकै, ५०.१६ मे.ट. गहुँ, ५.४६ मे.ट. अन्य खाद्यान्न, २२.६४ मे.ट. आलु, ४.३३ मे.ट. दलहन, ४.७५ मे.ट. तेलहन, २२६.५० मे.ट. उखु, १.२९ मे.ट. तरकारी, १.८० मे.ट. अदुवा, ३.०९ मे.ट. बेसार, १.२२ मे.ट. ढैंचा,	विभिन्न बाली वस्तुका ३७ उन्नत जातहरू सिफारिस तथा पंजीकरण भएको हुने। किसानका लागि २६ वटा उपयोगी प्रविधिहरू विकास भएको हुने। विभिन्न भौगोलिक आवश्यकता र महिलामैत्री हुनेगरी ४ वटा कृषियन्त्रहरू विकासगरी यन्त्रीकरणमा मद्दत पुऱ्याएको हुने। स्थानीय तथा रैथाने बाली	हावापानी सुहाउदो विभिन्न बाली/वस्तुको जातीय विकास गर्ने। बाली तथा बागवानी प्रविधि विकास गर्ने। पशुपन्छी तथा मत्स्य प्रविधि विकास गर्ने। जलवायु परिवर्तन तथा जैविक विविधता संरक्षण गर्ने। कृषि यान्त्रिकरण प्रविधि विकास गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		०.६८ मे.ट. घाँसको बीउ गरि जम्मा ७५२.५७ मे.ट. श्रोत बीउ उत्पादन भएको। बंगुरको ३२३, भेडाको १५६, बाख्राको ५७१, बाछ्या बाछ्छी ७८, पाडा पाडी ५० गरि ११७८ उत्पादन भएको। माछा भुरा ६९३७९९७ उत्पादन भएको। धानका ६ जातहरू खुमल बासमती १६, हर्दिनाथ-४, हर्दिनाथ-६, गंगा सागर-१, गंगा सागर-२, घैया-३ उन्मोचनका लागि राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट पास भएको। रहर र भटमासको १-१ जात उन्मोचनका लागि प्रस्तावना पेश भएको। स्पर टाईपका स्याउका तीन वटा जातहरू : स्टार क्रीमसन डेलिसीयस, ब्राइट एन अर्ली र स्टार्क स्पर गोल्ड जातहरू पंजीकरणका लागि प्रस्तावना पेश भएको। चौमासे सिमीको १ जात दर्ताको लागि राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट पास भएको। मालेपाटन हिउँदे सिमीका २ जातहरू दर्ताको लागि प्रस्तावना पेश भएको। भन्टाको जात	वस्तुहरूको संकलन र संरक्षण तथा उपयोग भएको हुने।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		परवानीपुर सेलेक्सन-१ पंजीकरणको लागि राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट पास भएको । उखुको पछ्यौटे जात कोस. ०७२५० को दर्ताको लागि प्रस्तावना पेश भएको ।		
३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	आयोजना क्लष्टर इकाइहरूबाट ४८.८२ मे.टन मूल तथा उन्नत बीउ (गहुँ, मसुरो र मुड), १५१.५मे. टन आलुको बीउ, ५१,८३० आलुको PBS दाना, ११.३१ मे.टन घाँसको बीउ तथा ५० हजार नेपियर घाँसको सेट्स र १,३७८.६८ के.जि. विभिन्न तरकारी वालीको बीउ वितरण भएको। २५० कृषक तथा पशुपन्छी पाठशाला सञ्चालन भएका पशुपन्छी प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन भएको। १५२ पूरक अनुदान कार्यक्रमको छनोट सम्पन्न भई सम्झौताको क्रममा रहेको। ४०० घरबारी पोषण बगैँचा, ६४ पोषण पाठशाला सञ्चालनमा रहेको। १६८ साना अनुदान कार्यक्रम छनोट भई सम्झौताको क्रममा रहेको।	चामल, गहुँ, कोदो, फापर, तरकारी, कुखुरा, बाख्रा, गाई, भैंसीको उत्पादकत्व वृद्धि भई ६५ हजार लाभग्राहीको आमदानी वृद्धि भएको हुने। आयोजनाको कार्यक्षेत्रमा कृषि उत्पादनलाई बजारसँग जोड्ने प्रणाली तयार भएको हुने।	२२० वटा कृषक पाठशाला तथा ५० वटा पशुपन्छी पाठशाला सञ्चालन गर्ने। ९० वटा कृषक पाठशाला निरन्तरता कार्यक्रम, ७४ वटा ग्रामीण कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रम, ५० वटा दुग्ध उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, १५० वटा बाख्रापालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, २७४ वटा पशुपन्छी प्रवर्द्धन कार्यक्रम र १२० वटा साना सिँचाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। किसानबाट व्यवस्थापन हुने बोयर बाख्राको ८ वटा boer goat multiplier herds/units स्थापना गर्ने। आयोजना लागू भएका गाँउपालिकामा १२ वटा AI Unit को स्थापना गर्ने। बीउ उत्पादक समूहहरूलाई मूल बीउमा सहयोग (धान, गहुँ, मकै, कोदो, फापर, मसुरो, सिमी, आलुको PBS tubers) गर्ने। कृषकहरूलाई उन्नत बीउ (धान, गहुँ, मकै, कोदो, फापर, मसुरो, सिमी, मुड, मास, आलु), सिजनल तरकारी तथा घाँसको बीउ वितरण गर्ने। २५० वटा पूरक अनुदान र २६० वटा साना अनुदान वितरण गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				१६ वटा ग्रामीण बजार, संकलन केन्द्र तथा हाटबजारको सुधार गर्ने। २६ वटा प्रशोधन तथा व्यवस्थापन संरचनाको निर्माणमा सहयोग गर्ने। ४०० वटा घरबारी पोषण बगैचा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	५३० समूह सहकारीसँग सहलगानी सम्झौता भएको र त्यसमध्ये २६४ कृषक समूह र सहकारीलाई ३८९ किस्ताबाट सम्झौता अनुसार रु. १५ करोड ६ लाख भुक्तानी भएको। ५ वटा कृषि सडक र ३ वटा कृषि बजार छनोट भई DPR तयार भएको, ५ कृषि सडक निर्माणका लागि सम्झौताको क्रममा रहेको। सम्झौता भएको ५४ वटा सामुदायिक पूर्वाधार मध्य ३४ वटा सिँचाई कुलो र २० वटा डिपिड टंकी निर्माण भएको। निर्माण भएका सिँचाई कुलोबाट २५० हेक्टर सिंचित भएको।	हिमाली र पहाडी क्षेत्रका १५,००० कृषकका घरधुरीमा छनौट भएका १३ उच्च मूल्य भएका कृषिवस्तुमा सहलगानी गरी गरिबी घटाउने र ती मध्यका १०५०० घरधुरीहरूको आम्दानी दुई गुणा बढेको हुने र प्रजनन उमेरका १२००० महिलाको पोषण सुरक्षा सुनिश्चित भएको हुने। १००० हेक्टर खेती योग्य भूमिमा वर्षभरि सिँचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने। ५७ कि.मि. कृषि सडक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने। स्थानीय कृषि उत्पादन बिक्री वितरणका लागि १० ओटा एकीकृत हाट बजार निर्माण भएको हुने। करिब ८० वटा सहकारी संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि भई करिब ५० वटा सहकारी थोक कर्जा प्रदायक वित्तीय संस्थाबाट थोक कर्जा कारोबार भएको हुने।	मागमा आधारित मूल्य शृंखला विकासका लागि कृषक समूह र सहकारीलाई सहलगानीमा सहयोग गर्ने। बहुसरोकारवाला प्लेटफर्म (MSP) सँग सहकार्य गरी कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन गर्ने। ५० सामुदायिक कृषि प्रसार सेवाकेन्द्र स्थापना तथा सञ्चालनमा सहयोग गर्ने। ग्रामीण पूर्वाधार विकास तथा निर्माणका लागि पुँजीगत अनुदान ग्रामीण सडक पुल, सिँचाई आयोजना निर्माण गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			५५ वटा पालिकाको कृषि/पशुपन्छी विकास शाखाहरूको सेवा प्रवाह क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।	
३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	कृषि बजार विकासका क्रियाकलापहरू सञ्चालन भएको। पहिलो चरणबाट प्राप्त उपलब्धीहरूमा लाभान्वित ५१५०० घरधुरी संख्या, महिलाले नेतृत्व गरेका २०७५५ उत्पादक घरधुरी संख्या, गरिब र विपन्न वर्गले नेतृत्व गरेको २१६६६ घरधुरी संख्या, गरिब र विपन्न वर्गको लागि २०७२ नयाँ रोजगारीको सृजना भएको।	१,००० नयाँ पूर्णकालिन रोजगारी सृजना भएको हुने। नयाँ पूर्णकालिन रोजगारीबाट कुल वार्षिक १५ करोड आम्दानी तथा २०,००० किसानको आम्दानीमा वृद्धि भएको हुने ।	कृषि व्यवसायीहरू विशेष गरि साना तथा मझौला व्यवसायीहरूको कृषि वस्तु मूल्य श्रृंखलामा व्यापार प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्ने । कृषि र गैर-कृषि सेवा प्रदायकहरूले नवीनतम उत्पादनहरू तथा सेवाहरू प्रदान गर्न सहयोग गर्ने।
३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	दुध तथा दुधजन्य पदार्थ ढुवानी गर्ने सवारी साधनलाई निर्वाध रूपमा आवतजावत गर्नको लागि लोगो डिजाइन तथा सार्वजनिक गरी वितरण गरिएको।	दुग्ध व्यवसाय क्षेत्रको नीतिगत व्यवस्था र विकासमा सहयोग पुगेको हुने, दुधको बजारिकरण प्रवर्द्धन हुने तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुने।	दुग्ध पदार्थ विधिकरण तालिम सञ्चालन गर्ने। नीतिगत सुझाव प्रदान गर्नको लागि दुग्ध क्षेत्रको अध्ययन गर्ने। दुध तथा दुग्ध पदार्थको नियमन गर्नको लागि आवश्यक पूर्वाधार गर्ने।
३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	नियमित रूपमा पशु चिकित्सकको आचारसंहिता अवलोकन भएको।	पशु चिकित्सकको दर्ता र भेटेरिनरी शैक्षिक संस्थाको नियमन भएको हुने। पशु चिकित्सा पेशा थप मर्यादित भएको हुने।	नाम दर्ता परिक्षा सञ्चालन गर्ने। आचारसंहिताको अनुगमन गर्ने। विश्वविद्यालयहरूको भेटेरिनरी शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैची विकास बोर्ड	पोखरामा कार्यालय भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको, इलाम जिल्लामा कफी प्रशोधन कारखाना स्थापना भैरहेको, ३ लाख ५० हजार नर्सरी विरुवा उत्पादन भएको, ७५० रोपनीमा कफी खेती विस्तार भएको, चियाको ट्रेडमार्क प्राप्त गरेको ।	चिया र कफीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने । राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय बजारीकरण भई निर्यातवृद्धि भएको हुने ।	नेपाली चिया र कफीको ब्राण्ड प्रवर्द्धन गर्ने । १ लाख कफी नर्सरी विरुवा उत्पादन हुने र ५५० रोपनीमा कफी विस्तार हुने । प्राविधिक सहयोग मार्फत चिया र कफीको उत्पादनमा वृद्धि हुने । १०० जना युवाहरुलाई कफीको उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने ।
३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	आयोजनाको कार्यक्षेत्र (१७१ पालीका) निर्धारण गरिएको । आयोजना सञ्चालन हुने प्रदेशहरुमा कोरिडोर स्तर प्राविधिक तथा समन्वय समिति बैठक सञ्चालन गरिएको । एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी सेवा केन्द्र तथा प्रादेशिक कृषि बजारको DPR तयारी । Intermediary Institution छनौट गरिएको ।	उत्पादनमूलक संगठनमा आवद्ध लगभग ९४० उत्पादनमूलक संगठनहरु र यसमा आवद्ध करिब २४ हजार ग्रामीण उत्पादक एवं साना कृषकहरु (३५% महिला) ले आयोजनाको साझेदारी सहयोग (५०% शुरुवाती पूँजी) प्राप्त गरेका हुने । आयोजनाले मध्यस्तकर्ता संस्था मार्फत करिब १०० साना तथा मझौला कृषि उद्यमी/व्यवसायी/कृषि सूचना प्रविधि प्रवर्द्धकको क्षमता विकासमा सहयोग पुगेको हुने । प्रादेशिक तथा स्थानीय तहमा निर्माण हुने संरचनाहरु, पूर्वाधारहरुबाट समुदायका करिब ३५०० व्यक्तिहरु लाभान्वित भएको हुने । कोभिड-१९बाट प्रभावित करिब ५७००	४०० उत्पादनमूलक संगठनहरुले आयोजनाको साझेदारी सहयोग (५०% शुरुवाती पूँजी) प्राप्त गरेका हुने । मध्यस्तकर्ता संस्था मार्फत १०० बटा साना तथा मझौला कृषि उद्यमी/व्यवसायी/कृषि सूचना प्रविधि प्रवर्द्धकको क्षमता विकास । आयोजना सन्चालित स्थानीय तहहरुमा ५५ बटा कृषि तथा पशुपन्छी सेवा केन्द्रहरु निर्माण । ४ बटा क्षेत्रीय बजार निर्माण शुरुवात ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			व्यक्तिका लागि ग्रामीण रोजगारीको अवसर सृजना भएको हुने । आयोजना कार्यक्षेत्रका ८० वटा स्थानीय तह र ६ वटा प्रदेशहरूमा संघीय संरचना अनुसार संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने ।	
३१२०१०११	कृषि विभाग	कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गरिएको ।	करिब १ करोड २३ लाख मे.ट. उखु उत्पादनको लागि प्रोत्साहन अनुदान वितरण भएको हुने । २ अर्ब ५० करोड कृषिमा लगानी रकम सुरक्षण भएको हुने । ५० जना बाली विमा अभिकर्ता र २५ जना बाली क्षति मूल्याङ्कनकर्ता तयार भएको हुने । ५० जना मल निरीक्षक तयार भएको हुने । ८५ जना कृषि स्नातक परिचालन भएको हुने ।	उखु उत्पादन प्रोत्साहन अनुदान वितरण गर्ने । बाली विमा प्रिमियम अनुदान, नीतिगत पृष्णपोषण तथा बाली विमा अभिकर्ता तालिम सञ्चालन गर्ने । प्रमुख बालीहरूको उत्पादन लागत अध्ययन तथा न्यूनतम समर्थन मूल्य सिफारिस गर्ने । बजार मूल्य संकलन तथा प्रकाशन गर्ने । कृषि शिक्षा अनुसन्धान र प्रसार वीच समन्वय गर्ने । प्रमुख बाली उत्पादन मापदण्ड तयारी गर्ने । कार्यक्रम सञ्चालनमा सहजीकरण तथा अनुगमन गर्ने ।
३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग	उत्पादक कृषक तथा कृषि उद्यमीको समस्या पहिचान गरी सुझाव सहितको प्रतिवेदन तयार गरिएको । प्रदेश स्तरमा किसान संघ संगठनहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । रासायनिक मलको प्रभावकारी वितरण प्रणाली सम्बन्धी	किसान हकहित तथा अधिकार संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्नका लागि स्थानीय/प्रादेशिक तहमा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । केन्द्र तथा प्रदेशस्तरमा कृषि प्रसार, अनुसन्धान, विकास तथा किसानहरू सम्बद्ध समसामयिक समस्याहरूको	किसानहरूका हकहित र अधिकारहरू कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा अध्ययन गर्ने गराउने । विद्यमान नीति, ऐन र नियममा किसान अधिकारमा रहेको नीतिगत भिन्नता सम्बन्धि अध्ययन तथा विश्लेषण गरी सुधार सुझाव तयार गर्ने । विभिन्न बाली वस्तुहरूको किसानले उचित मुल्य पाउने उपायको वैज्ञानिक विधि तय गर्न अध्ययन गर्ने । किसानहरूको कल्याणकारी

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अध्ययन गरी नेपाल सरकारलाई सुझाव उपलब्ध गराइएको।	पहिचान भएको हुने। केन्द्र तथा प्रदेशस्तरमा किसान संघ संगठन संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने।	योजना तर्जुमाका लागि छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	६६०९ पटक खाद्य उद्योग, दाना उद्योग, बजार, होटल, रेष्टुरेन्ट, हाटबजार, मेला, महोत्सव अनुगमन भएको खाद्य तथा दाना पदार्थको ३५०९ नमुना संकलन तथा नियमन भएको। ४६४३५ आयातीत खाद्य तथा दाना नमुनाको भन्सार नाकामा नै गुणस्तर प्रमाणीकरण भएको। ३९४७ खाद्य तथा दाना उद्योगको अनुज्ञापत्र जारी/ नवीकरण तथा उद्योग सिफारिस भएको। १३३२७ वटा खाद्य तथा दाना नमुनाको प्रयोगशाला विश्लेषण र ४५१५८ वटा आयातका लागि प्राप्त नमूनाको RBPR विधिबाट विषादी अवशेष परीक्षण भएको।	खाद्य वस्तुको वितरण एवम् आयात र निर्यातसम्म शुद्धता कायम भई आम उपभोक्ताको हकहित एवम् स्वास्थ्य संरक्षणमा मद्दत पुगेको हुने। प्रमाणीकृत एवम् भरपर्दो विश्लेषण सेवा प्रदान भई निर्यात प्रवर्द्धनमा टेवा पुगेको हुने। उपयुक्त खाद्य पोषण कार्यक्रममार्फत कुपोषण न्यूनीकरण र खाद्य पोषण सुरक्षामा सघाउ पुगेको हुने। खाद्य पदार्थमा विषादी अवशेष परीक्षण, खाद्य स्वच्छता, गुणस्तर, पोषणबारे उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको हुने।	७००० पटक खाद्य उद्योग, दाना उद्योग, बजार, होटल रेष्टुरेन्ट, हाटबजार, मेला, महोत्सव अनुगमन गर्ने। ३००० वटा ऐन वमोजिम खाद्य तथा दाना पदार्थको नमुना संकलन गरी नियमन गर्ने। १५००० वटा खाद्य तथा दाना नमुनाको प्रयोगशाला विश्लेषण गर्ने। ३९००० वटा आयातीत खाद्य तथा दाना नमुनाको भन्सार नाकामा नै गुणस्तर प्रमाणीकरण गर्ने। ४,५०० वटा खाद्य तथा दाना उद्योगलाई अनुज्ञापत्र जारी/नवीकरण, उद्योग सिफारिस गर्ने र ४०००० वटा आयातका लागि प्राप्त नमूनाको RBPR विधिबाट विषादी अवशेष परीक्षण गर्ने।
३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	संघ तथा प्रदेशका वागवानी फार्ममा विभिन्न तरकारी बालीको १९०० के.जी. मूल	करिब १४०० जना प्राविधिक तथा उद्यमीलाई आलु, तरकारी तथा मसलाबालीका नवीनतम प्रविधि	अलैंचीको ५० हजार तथा एभोकाडोको ४ हजार बेर्ना उत्पादन गर्ने। विभिन्न तरकारी बालीको ७.४ के.जी. प्रजनन बीउ ७९७ के.जी. मूल बीउ ७९६.५ के.जी.

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		तथा १६७८.५ के.जी. उन्नत बीउ उत्पादन भएको। ७६१.८१ के.जी. विभिन्न तरकारी बालीको स्रोत बीउ, २७ लाख ७५ हजार विभिन्न मौसमी तरकारी बालीका बेर्नाहरू, ७.५८ के.जी. गोलभेंडाको वर्णशंकर (सृजना) विउ, ७ लाख ९८ हजार आलंकारिक फूलका बेर्ना, ३७ हजार ५ सय दाना आलुको पुर्व मूल बीउ (PBS), १०.७ के.जी. आलुको टी.पी.एस. बियाँ, १०.३३ मे.टन आलुको बेसिक बीउ र १ हजार एभोकाडो (HASS र ETINGER जात)को बेर्ना उत्पादन भएको।	सम्बन्धि ज्ञान सीप अभिवृद्धि भएको हुने । अलैचीको ५० हजार तथा एभोकाडोको ४ हजार बेर्ना उत्पादन भएको हुने । विभिन्न तरकारी बालीको मूल बीउ उत्पादन भएको हुने । आलुको ५० हजार दाना आलुको पुर्व मूल बीउ, १० के.जी. टी.पी.एस. दाना उत्पादन तथा १२ मे.टन. आलुको श्रोत बीउ उत्पादन भएको हुने। तरकारी उन्नत बीउ उत्पादन भएको हुने । ३५ लाख बेर्ना उत्पादन तथा विक्री वितरण भएको हुने। ३०० केजि मुल तथा उन्नत विउ उत्पादन तथा विक्री वितरण भएको हुने। ९ के.जि. सृजना गोलभेंडाको हाईब्रिड बीउ उत्पादन तथा विक्री वितरण भएको हुने ।	उन्नत बीउ तथा ३८ लाख ६० हजार बेर्ना उत्पादन तथा वितरण गर्ने। आलुको ५० हजार दाना पूर्व मूल बीउ, १० के.जी. टी.पी.एस. दाना तथा १४ मे.टन आलुको स्रोत बीउ उत्पादन गर्ने। स्थानीय तहमा सशर्त हस्तान्तरित कार्यक्रम मार्फत आलु खेती विस्तार तथा उत्पादन कार्यक्रम तथा प्याज गानो उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	प्रयोगशालाबाट २ हजार ५ सय ५३ नमुना संकलन तथा परीक्षण गरिएको। HPLC विधिद्वारा ११५ दाना तथा कच्चा पदार्थको नमुना तथा फिड सप्लिमेन्टमा amino acids, vitamins, aflatoxin परीक्षण, दानाको उद्योगहरूबाट उत्पादित तयारी दानाको १४४८ घुम्टि शिविरबाट	पशुपन्छीका दाना, दाना कच्चा पदार्थ, Feed Additives, Feed Supplements, Fodder हरूको १७ हजार ७०० वटा नमुना परीक्षण भएको हुने । प्रयोगशालाको पूर्वाधार तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	दाना उद्योग तथा दानाको ढुवानी, बिक्री वितरण र भण्डारणमा संलग्नहरूको अडिटका लागि आधार तय गर्ने, Lab Accreditation को लागि Gap Analysis र आवश्यक डकुमेन्ट्स तयार भएको हुने लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन प्रयोगशालाको SOP तयारी, ३०० HPLC बाट दाना तथा फिड सप्लिमेन्टमा amino acids, vitamins, aflatoxin परीक्षण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		१५८ दानाहरुको नमुना संकलन तथा परीक्षण गरिएको। ३८६ दूध, ८५ घाँसहरुको नमुना संकलन तथा परीक्षण गरिएको।	पशुपन्छीको आहारा सम्बन्धि विभिन्न मापदण्ड निर्धारण तथा नियमन भएको हुने। पशुजन्य उत्पादन सामग्रीहरु जस्तै जमेको वीर्य, प्रजननयोग्य पशुहरुको गुणस्तर (Phenotypic and genotypic characteristics) सुदृढ भएको हुने। फार्मस्तरको पशुपन्छी जन्य उत्पादनको गुणस्तर सुदृढ भएको हुने।	५२०० पशुपन्छी आहारा, दाना कच्चा पदार्थको नमुना संकलन गरि गुणस्तर परीक्षण गर्ने ।
३१२०२०११	पशु सेवा विभाग	अण्डा, मासु तथा पाउडर दूधमा मुलुक आत्मनिर्भर घोषणा गरिएको। बर्डफ्लु रोग नियन्त्रण गर्ने क्रममा ६ लाख भन्दा बढी पन्छी, ६२,९८५ के.जी. भन्दा बढी दाना तथा ४,०८,६०७ वटा भन्दा बढी अण्डा सुरक्षित तवरले नष्ट गरी कृषकलाई राहत वितरण गरिएको। ३,०८० वर्ग मिटर काँचो छाला, ३३ मे.टन र ७७४ मे.टन छुर्पी लगायत पशुजन्य उत्पादन निर्यात गरिएको।	पशुपन्छी सेवाका कार्यक्रमहरुको सहजीकरण र समन्वय भएको हुने। दूध, अण्डा र मासुको उपलब्धतामा वृद्धि भएको हुने। ६ लाख पशुपन्छी तथा माछाको बीमालेख जारी भएको हुने । ५८ लाख ३६ हजार मे.ट. दूध उत्पादन भएको हुने। १७ लाख ५ हजार मे.ट. मासु उत्पादन भएको हुने । ५ अर्ब ६२ करोड ५० लाख ७३ हजार अण्डा उत्पादन भएको हुने। ३ लाख ८२ हजार मे.ट. माछा उत्पादन भएको हुने ।	पशुपन्छी रोग अन्वेषण तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। पशुपन्छी, पशुपन्छीजन्य पदार्थ, पशु उत्पादन सामग्री, आयात निर्यात नियमन गर्ने। आयात जोखिम विश्लेषण कार्य गर्ने । पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने। पशुपन्छी रोगको सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१२०२१०३	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६९ हजार २०० ड्युअल पर्पोज कुखुराको चल्ला एवं, ९८४ उन्नत पशुपन्छी (भेडा, मुरी तथा जर्सीको पाडा पाडी, बाच्छा बाच्छी र बंगुर) पाठापाठी उत्पादन तथा वितरण भएको । १० हजार १३० बहुवर्षीय तथा वर्षे घाँसको सेट, बेर्ना, गानु तथा १८.७६ मे.ट. घाँसको बीउ उत्पादन तथा वितरण भएको ।	उच्च प्रजनन क्षमता भएका राँगो, साँढे र बोकाबाट २७ लाख डोज जमेको वीर्य उत्पादन तथा वितरण गरिएको हुने। कृत्रिम गर्भाधान कार्यको लागि आवश्यक पर्ने ९ लाख ५० हजार लिटर तरल नाइट्रोजन खरीद तथा वितरण गरिएको हुने । नेपालका ६७ जिल्लाहरूमा २४ लाख पशुहरूमा कृत्रिम गर्भाधान गरी पशु नस्ल सुधार मार्फत दूध तथा मासुको उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने। ४८०० उन्नत जातका पशुहरू (भेडा, मुरी तथा जर्सीको पाडापाडी, बाच्छाबाच्छी र बंगुर) पाठापाठी, च्यांग्रा (पाठापाठी) उत्पादन, व्यवस्थापन तथा वितरण भएको हुने। ६ लाख ५० हजार ड्युअल प्रपोज कुखुराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण गरिएको हुने।	८ लाख डोज जमेको वीर्य उत्पादन तथा वितरण, ३ लाख लिटर तरल नाइट्रोजन उत्पादन र ७ लाख ५० हजार गाई भैंसीमा कृत्रिम गर्भाधान गर्ने। ८ लाख बहुवर्षीय तथा वर्षे घाँसको सेट, बेर्ना, गानु तथा ३० मे.ट. घाँसको बीउ उत्पादन तथा वितरण गर्ने । १५०० उन्नत जातका पशुहरू (भेडा, मुरी तथा जर्सीको पाडापाडी, बाच्छाबाच्छी र बंगुर) पाठापाठी, च्यांग्रा (पाठापाठी) उत्पादन, व्यवस्थापन तथा वितरण गर्ने। १.७५ लाख कुखुराको चल्ला उत्पादन तथा वितरण गर्ने। स्थानीय याक, भेडा, बाखा, गाई, घाँसेवाली आदिको संरक्षण गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिका लागि नविनतम प्रविधिको परीक्षण तथा विस्तार गर्ने।
३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	२.२४ करोड ह्याचलिंग, फ्राइ, फिङ्गरलिंग वितरण गरिएको। ६९ लाख शुद्ध नस्लको शुद्ध नस्लको फिङ्गरलिंग वितरण गरिएको । १९ हजार सौन्दर्य	थप ३ हजार हे. मत्स्य पोखरीको क्षेत्रफल विस्तार, ९० करोड मत्स्य बीज उत्पादन तथा वितरण गरि २ लाख ८० हजार मे.टन मत्स्य उत्पादन भएको हुने। ९ जिल्लामा अभियानका रूपमा रेन्बो ट्राउट उत्पादन कार्यक्रम मार्फत रेन्बो	५६००० हजार माछाका भुरा(फ्राई)उत्पादन तथा वितरण, ५० हजार सौन्दर्य माछा, २५०० शुद्ध नस्लको माउ माछा वितरण गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		माछा उत्पादन तथा वितरण गरिएको।	ट्राउटको व्यावसायीकरण भएको हुने।	
३१२०२१०२	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	४ करोड २८ लाख डोज विभिन्न किसिमका खोप उत्पादन भएको। सातै प्रदेशमा ४५ लाख १२ हजार डोज निःशुल्क वितरण गरिएको। विभिन्न किसिमका ३ करोड ८३ लाख ३८ हजार डोज खोप बिक्री भएको।	१७ करोड २० लाख डोज विभिन्न पशुपन्छीका रोग विरुद्धका खोप उत्पादन तथा व्यवस्थापन भएको हुने। २ लाख ४० हजार पशुपन्छीका नमुना संकलन तथा परीक्षण गरी पशुपन्छीका रोगको प्रभावकारी निदान भएको हुने। ३ लाख ४० हजार पशुपन्छीमा विशिष्टीकृत उपचार सेवा प्रदान गरिएको हुने। ४३५० औषधी तथा खोपको आधुनिक प्रविधिबाट गुणस्तर परीक्षण गरी औषधी तथा खोपको गुणस्तर नियमन गरिएको हुने। ७८०० दूध तथा मासुको नमुना संकलन गरी Antibiotic Residue परीक्षण गरिएको हुने।	रोग निदान सेवा सञ्चालन गर्ने र विभिन्न पशुपन्छीका रोग विरुद्ध खोपको प्रभावकारिता अध्ययनका लागि सिरोमोनीटरिग गर्ने। ८००० नमुनाको सिरोमोनिटरिङ्ग र सिरोसर्भिलेन्स गर्ने र प्रमुख जुनोटिक रोग सर्भिलेन्स कार्यक्रम (बर्ड फ्लु, Toxoplasmosis, Brucellosis, Leptospirosis) सञ्चालन गर्ने। ५ हजार खोरेत तथा सीमाविहीन पशु रोगको नमुना संकलन तथा निदान गर्ने र ७५ हजार पशुपन्छीमा रोग निदान सेवा प्रदान गर्ने। ९० हजार पशुपन्छीको उपचार गर्ने र ४०० टेली भेटेरिनरी मेडिसिन सेवा प्रदान गर्ने। पिपिआर खोप १०००० हजार, रेबिज खोप १८० हजार, क्लासिकल स्वाइन फिभर खोप १२०० हजार, रानीखेत आर.टु.वी./ लासोटा खोप २५०० हजार, रानीखेत आई.टु. खोप ४००० हजार, गम्बारो/ फल्पक्स खोप १०००० हजार र रानीखेत एफ-१ खोप उत्पादन २५००० हजार डोज, १२०० हजार डोज एच. एस. बि.क्यु खोप उत्पादन तथा ढुवानी गर्ने।
३१२०११०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	केन्द्रीय कृषि प्रयोगशालाबाट ऐन नियम तथा प्रमाणीकरण प्रयोजनको लागि प्राप्त २६ नमुना परीक्षण गरिएको। १९ वटा रासायनिक तथा प्रांगारिक मल परीक्षण गरिएको।	३०० वटा माटो नमुना र ५० वटा मलका नमुना परीक्षण भएको हुने।	माटो परीक्षण तथा स्वायल हेल्थ कार्ड वितरण गर्ने। मलखाद परीक्षण प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने। बीउ परीक्षण प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने। बाली संरक्षण प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		बीउबीजन प्रयोगशालाबाट १४७ बजार तथा विभिन्न प्रयोगशालाको कस चेक नमुना परीक्षण कार्य सम्पन्न भएको ।	देश भित्र उत्पादित वाली वस्तुहरुको करिब २५००० नमूनामा विषादीक अवशेष परीक्षण भएको हुने । Digital soil map तथा तथ्याङ्क अद्यावधिक भएको हुने । माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशाला तथा वाली संरक्षण प्रयोगशालाहरुको मापदण्ड तयार भएको हुने । विउ विजन प्रयोगशालाले अन्तराष्ट्रिय मान्यता प्राप्त भएको हुने ।	द्रुत विषादी अवशेष परीक्षण तथा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	फलफूल बिरुवाहरुको माग तथा आपूर्ति (वासलात) सम्बन्धी सफ्टवेयर तयार भएको र सोको उपयोगबाट ५५ नर्सरी धनी तथा १०५ कृषक एवम् कार्यालयहरुबाट फलफूल बिरुवाको माग तथा आपूर्तिको विवरण तयार भइरहेको । हिउँदे फलफूलको ब्यालेन्स सिट तयार गरी स्रोत केन्द्र तोकिएको । सुन्तला जात फलफूलका ४० हजार बिजु तथा कलमी बिरुवा उत्पादन भएको र सो बालीको ५० हजार रुटस्टक उत्पादन भएको । वर्षे फलफूलका	५० जना फलफूल नर्सरी निरीक्षक उत्पादन भएको हुने । सुन्तलाजात फलफूल नर्सरीको बड उड प्रमाणीकरणको प्रोटोकल तयार भई कम्तिमा २ वटा फार्म/नर्सरीहरुको बड उड प्रमाणीकरण भई बिरुवा उत्पादनको सुरुवात भएको हुने । ६०० नमूनाको एच.एल.बी/पी.सी.आर. नमूना संकलन तथा परीक्षण भई Citrus greening भए/नभएको पत्ता लगाइएको हुने । विभिन्न फलफूलको २०४५०० वटा बिरुवा उत्पादन तथा १५७७५० वटा बिरुवा बिक्री वितरण भएको हुने । विभिन्न तरकारीको १६९० के.जी.	विभिन्न फलफूलका बिरुवाको प्राविधिक मापदण्ड तयार गर्ने । उष्ण प्रदेशीय वागवानी केन्द्र, सर्लाहीलाई Centre of Excellence को रूपमा विकास गर्ने । हिउँदे, वर्षे तथा सुन्तला जातका फलफूलका ३,६८,५०० बिरुवा उत्पादन तथा १,८७,००० बिरुवा विभिन्न फार्म केन्द्रबाट बिक्री वितरण गर्ने । स्थानीय तहमा सशर्त हस्तान्तरित कार्यक्रम मार्फत पुरानो फलफूल नर्सरी सुदृढीकरण कार्यक्रम, फलफूल दशक अन्तर्गत फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रम, ओखर खेती विस्तार कार्यक्रम, व्यावसायिक कागती खेती कार्यक्रम तथा स्याउ खेती विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		१,१७,११६ विरुवा उत्पादन भएको आलंकारिक विरुवा २६,०५० वटा उत्पादन भएको ।	बिउ तथा विभिन्न तरकारीको ५२५००० वटा वेर्ना उत्पादन तथा विक्री वितरण भएको हुने । १५ मे.टन. बिउ आलु उत्पादन भई विक्री वितरण भएको हुने । CTV र HLB को परीक्षण सुरुवात भएको हुने । कफीको ६००० वटा विरुवा उत्पादन भई १५००० वटा विरुवा विक्री वितरण भएको हुने । आलुको ३००० के.जी. बेशिक बीउ उत्पादन तथा विक्री वितरण भएको हुने । सुन्तलाजातका ५०००० वटा विरुवा उत्पादन तथा विक्री वितरण हुने तथा बर्डउड प्रमाणीकरण प्रविधिबाट विरुवा उत्पादन सुरु भई ८००० वटा विरुवा उत्पादन भएको हुने ।	
३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	आधुनिक कृषि बजार निर्माणका लागि २ वटा डिपिआर तयारी भएको । संघ अन्तरगत रहेको १ कृषि उपज थोक बजार स्तरोन्नति भएको । कागेश्वरी मनोहरा न.पा., बुढानीलकण्ठ न.पा. र रौतहटको कटहरियामा कृषि उपज बजारस्थल निर्माणको DPR तयार गरी सम्बन्धित स्थानीय तहमा सशर्त	४ वटा संघीय कृषि बजारको स्तरउन्नति भएको हुने । DPR तयार भएका ३ वटा कृषि उपज बजारहरुको निर्माण कार्य सुरुवात भएको हुने । ३ वटा संघीय फर्मको गुरुयोजना कार्यान्वयन भएको हुने । कृषि बजारको राष्ट्रिय गुरुयोजना तयारी भइ हाल तीनै तहका सरकारबाट भएका वा हुने क्रममा रहेका कृषि बजार	संघीय कृषि बजार (४ वटा) को स्तरोन्नति/पूर्वाधार विस्तार गर्ने । ३ स्थानमा आधुनिक कृषि बजार पूर्वाधारको DPR तयारी गर्ने । कृषि बजारको राष्ट्रिय गुरुयोजना तयारी गर्ने । प्रदेश तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा साना तथा मझौला क्षमताका कोल्ड चेम्बर तथा वर्कसप सुविधासहितका कस्टम हायरिड सेन्टर स्थापना गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		वित्तीय हस्तान्तरण भएको। ७ डिप ट्युबवेल, ८ पम्प हाउस निर्माण, ५ ट्रान्सफर्मर जडान, २ सरकारी कार्यालयमा डिप ट्युबवेल निर्माण, ८ विद्युतीय पम्प जडान र भूमिगत नाला निर्माण भएको। १२ मे.टन स्रोत बीउ वितरण (धान र गहुँ) भएको।	पूर्वाधारहरूको व्यवस्थित विकासमा टेवा पुगेको हुने । १२ वटा डिप वोरिङ्ग जडान भई थप ३२५ हेक्टरमा बर्षेभरि सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	
३१२०११०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	मौरी तथा रेशम खेतीको विस्तार भएको।	च्याउ र मह उत्पादन तथा प्रशोधनको मापदण्ड स्वीकृत भई लागू भएको हुने । मुलपिठ्ठी ३५ जातको रेशम किरा संरक्षण हुने र प्रजनन विउ ८० वक्स पि ३ तहको तथा पि २ तहको करिब २२०० के जी विज कोया उत्पादन भएको हुने । रेशमको करिब २५०० वक्स व्यावसायिक फूल तथा करिब ५००० वक्स वर्णशंकर फूल उत्पादन भएको हुने । करिब ५० हजार किम्बुको बिरुवा उत्पादन भएको हुने । करिब ६२५ मौरीपालक कृषकहरू मौरीजन्य उत्पादन मह, मैना, कुट, प्रोपोलिस, शाही खुराक जस्ता उच्च मूल्यका वस्तुहरूको प्रशोधन तथा बजारीकरणको क्षमता विकास	रेशम खेती विस्तार गर्ने। मौरी पालन व्यवसायको विस्तार गर्ने । च्याउ र मह उत्पादन तथा प्रशोधनको मापदण्ड स्वीकृत तथा कार्यान्वयन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			भएको हुने । सेराना ५०० तथा मेलिफेरा १५०० गरी २००० गुणस्तरीय रानु उत्पादन भई कृषक लाई वितरण भएको हुने ।	
३१२०११०४	बाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	उन्नत बीउमा अनुदानको लागि ३७९ स्थानीय तहमा ३२१६ (मकै ७९१ र धान २४२५) मे.टन बीउ वितरण गरिएको । सुन्दरपुरमा ५५.७ मे.टन र चन्दाडाँगीमा करिब ७० मे.टन धानको बीउ प्रशोधन गरी भण्डारण गरिएको । २२.८३ र ११.८ हे. मा गहुँ तथा मकैको स्रोत बीउ उत्पादन भएको । चैते धानको १० मे.टन तथा गहुँको ३४.८ मे.टन स्रोत बीउ बिक्री भएको ।	१४९ मे टन धान, ३७ मे टन गहुँ, २० मे टन मकै, १.५ मेटन मसुरो र २ मे टन तोरीको स्रोत (मूल) बीउ उत्पादन भएको हुने बीउको उपलब्धता सहज हुने र SRR मा वृद्धि भएको हुने । करिब २६०० हेक्टर क्षेत्रफलमा चैते धानको क्षेत्रफल विस्तार भई थप ११९२५ मे.टन अतिरिक्त धान उत्पादन भएको हुने र मसिना धान ८५ हजार २०० मे.टन उत्पादन भएको हुने । मकै उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट १ लाख ५६ हजार मे.टन मकै उत्पादन भएको हुने । गहुँ उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम १२ हजार ९ सय मे.टन गहुँ उत्पादन भएको हुने । ग्रामीणस्तरमा रैथाने बालीको संरक्षण, उत्पादन तथा बजार प्रवर्द्धन भएको हुने ।	बाली विशेष (औद्योगिक बाली, रैथाने बाली, तेलहन बाली र दलहन बाली) को राष्ट्रिय रणनीति एवम् कार्ययोजना तयारी गर्ने । स्थानीय तहमा सशर्त हस्तान्तरित कार्यक्रम मार्फत धान उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, मकै उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, गहुँ उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम र स्रोत तथा उन्नत बीउमा अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । विभिन्न खाद्यान्न बालीको मूल बीउ उत्पादन (धान १४९ मे. टन., गहुँ ३७ मे. टन., मकै २० मे. टन., तोरी २ मे. टन., मसुरो १.६मे. टन.) उत्पादन गर्ने ।
३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली	१५० मे.टन क्षमताको केरा पकाउने चेम्बर निर्माण र ११० हे. मा उन्नत खेतीको क्षेत्रफल विस्तार भएको । ५	१७५० मेटन खाद्यान्न उत्पादन भएको हुने (धान, मकै, तोरी, दलहन) बालीको २००० मे.टन बीउ उत्पादन भएको हुने । १५०	खाद्यान्न (धान, मकै, तोरी, दलहन) बालीको क्षेत्र विस्तार गर्ने । बीजवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । १ कोल्डस्टोर, बीउ भण्डार घर तथा अन्य पूर्वाधार निर्माण गर्ने । केराको टिस्युकल्चर ल्याव स्थापना गर्ने । गरिब तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	बटा ४६० मे.टन क्षमताको बीउ भण्डार गृह निर्माण भएको। २२६६ हे. मा खाद्यान्न बीउ उत्पादन तथा ८५५ हे. तरकारी उत्पादन कार्यक्रम भएको। पशु उत्पादन प्रविधि तथा रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम (३० समूहमा) भएको।	हेक्टरमा आलु उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । १३० हेक्टरमा थप हिउँदे तरकारी र बसन्ते तरकारी उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । थप १८०० मे.टन केरा उत्पादन भएको हुने ।	मुक्त कर्मैया लक्षित कार्यक्रम, कृषि यान्त्रीकरण सहयोग कार्यक्रम र पशु उत्पादन प्रविधि प्रदर्शन तथा रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३१२०११११	समुदाय व्यवस्थित सञ्चित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम			
३१२०१११३	पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	पहाडी क्षेत्रका काष्ठफल तथा फलफुल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि।	पहाडी क्षेत्रका काष्ठफल तथा फलफुल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने।	पहाडी क्षेत्रका काष्ठफल तथा फलफुल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने।
३१२००१११	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना			
५०११२१०१	समावेशी कृषि रुपान्तरण कार्यक्रम			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउको सुलभ आपूर्ति, भरपर्दो सिँचाइ प्रणाली, भूमिको उपयोग र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्तमा जोखिम रहने आकलन गर्न सकिन्छ। कृषि क्षेत्रका समय सीमा तोकिएका कतिपय अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताको जवाफदेहिता तथा उपलब्धि हासिल गर्न तीन तहका सरकारबाट सम्पादन हुँदै आएका कार्यक्रमको तथ्यांक संकलन, विश्लेषण र प्रतिवेदनमा सामञ्जस्यता कायम हुने र वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त हुने विप्रेषणको रकम कृषि क्षेत्रको पुँजी निर्माणमा लगाउने वातावरण निर्माण हुनेछ।

४.२ भूमि व्यवस्था

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा व्यवस्था भएको सम्पत्तीको हक, खाद्य सुरक्षा र सम्प्राप्तिको हक, महिलाको हक र भूमिहीन दलितको हक कार्यान्वयन गर्न तथा सन् २०३० सम्ममा हासिल गरी सक्नुपर्ने दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्त गर्न उपलब्ध सीमित भूमि तथा भूमि स्रोतको दिगो व्यवस्थापन गर्न आवश्यक रहेको छ । भूमिको समुचित उपयोग सुनिश्चित गर्न, भूमि वर्गीकरण गरी भूउपयोग योजना तयार गर्न, आधुनिक प्रविधिको प्रयोग मार्फत नापनक्साको शुद्धता कायम गर्दै परम्परागत जग्गा प्रशासनको शैलीमा समय सापेक्ष सुधार गरी भूमि व्यवस्थालाई सुरक्षित, पारदर्शी, विश्वसनीय बनाउन र सम्पूर्ण भूमिलाई कित्ता नापी प्रणालीमा आवद्ध गर्दै भू-सूचना प्रणालीद्वारा अनलाइन सेवा प्रवाह तथा डिजिटल अभिलेख तयार गर्न आवश्यक नीति, कानून, पूर्वाधार तयारी तथा श्रोत साधन परिचालनमा मन्त्रालय क्रियाशील रहेको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

कृषियोग्य भूमिको खण्डीकरण बढ्दै जानु, गैह्रकृषि क्षेत्रमा यसको प्रयोग बढ्दै जानु, सुकुम्बासी, मोही तथा गुठी किसान, भूमिहीन, अव्यवस्थित बसोबासीहरूको बसोबास सम्बन्धी उचित व्यवस्था हुन नसक्नु र देशको कुल भू-भागको करिब ७० प्रतिशत क्षेत्र भूमि प्रशासनको आधिकारिक अभिलेख भित्र ल्याउन नसकिनु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् ।

भूमिमा सबै नागरिकको समन्यायिक पहुँच स्थापित गर्नु, भू-उपयोग योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु, भूमि प्रशासन प्रणालीलाई समयानुकूल बनाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्नु, भूमि सम्बन्धी सम्पूर्ण अभिलेख डिजिटाइज गरी एकीकृत भू-सूचना प्रणाली लागू गर्नु तथा नापनक्सा कार्यमा समयानुकूल आधुनिक प्रविधिको अवलम्बन र दक्ष जनशक्ति प्राप्त गरी टिकाइराख्नु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन् ।

३. सोच

समन्यायिक, उत्पादनमुखी र दिगो भूमि व्यवस्था ।

४. उद्देश्य

१. भूमिको समुचित उपयोग मार्फत उत्पादन वृद्धि र यसबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण सुनिश्चित गर्नु ।
२. योजना तर्जुमा, विपद व्यवस्थापन तथा विकास निर्माणको लागि आवश्यक शुद्ध एवं विश्वसनीय नापनक्सा र भौगोलिक सूचना सर्वसुलभ बनाउनु ।
३. भूमि व्यवस्थालाई आधुनिक प्रविधियुक्त, सरल, पारदर्शी र पहुँचयोग्य बनाउनु ।

५. रणनीति

१. भूउपयोग नीति बमोजिम क्षमता उपयुक्तता र आवश्यकताको आधारमा भूमिको वर्गीकरण तथा उपयोग सुनिश्चित गरी उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
२. भूमिहीन दलित, कृषक, सुकुम्बासी, मोही तथा गुठी किसान, अव्यवस्थित बसोबासी लगायत सीमान्तकृत वर्गको भूमिमाथिको अधिकार र पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३. आधुनिक प्रविधिमा आधारित नापनक्साका आधारभूत पूर्वाधारहरू तयार गर्ने र शुद्ध तथा विश्वसनीय भू-सूचना व्यवस्थापन गर्ने।
४. भौगोलिक सूचना पूर्वाधारको अवधारणा बमोजिम आधारभूत भौगोलिक सूचना तथा विभिन्न क्षेत्रका विषयगत सूचना तयार गरी उपलब्ध गराउने।
५. कित्तानापी हुन बाँकी रहेका भू-भागमा नापनक्सा गरी सम्पूर्ण जमिनलाई जग्गा प्रशासन प्रणालीमा आवद्ध गर्ने र सरकारी, सार्वजनिक, सामुदायिक तथा गुठी जग्गाको विस्तृत अभिलेख तयार गरी संरक्षण गर्ने।
६. वैज्ञानिक सूचकका आधारमा अचल सम्पत्तिको वस्तुपरक मूल्याङ्कन गर्ने प्रणाली स्थापना गर्ने र सबै सरोकारवालाहरूले सोही मूल्याङ्कन प्रयोग गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने।
७. आधुनिक प्रविधिमा आधारित भूमि सम्बन्धी अभिलेखहरूको व्यवस्थित भण्डारण गर्ने र जग्गा प्रशासन सेवालाई सहज, सरल, विश्वसनीय र पारदर्शी बनाउने।

६. विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	दूर सम्वेदन विधिबाट स्थलरूप नक्सा अद्यावधिक	सिट	६१०	६८१	०	०	०
२	लाइडार सर्भेक्षण र नक्सांकन	व.कि.मि. (हजारमा)	०	२०	३५	७५	९५
३	जियोडेटिक तथा समतलन नापी सर्भेक्षण	कि.मि.	८०.८८	८१.९८	८३.०८	८४.१८	८५.२८
४	अनलाईन सेवा प्रवाह गर्ने भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय	संख्या	१२६	०	०	०	०
५	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास	वटा	३०	४०	५२	६७	७७
६	जग्गाको खण्डिकरणको दर न्यूनीकरण	प्रतिशत	१.३	४.२	२.१	२.०	१.५
७	आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास भएका नापी कार्यालय	वटा	१७	४०	५०	१२३	०
८	नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन तालिम	जना	८२४३	८२३०	९०००	९८००	१०५०००
९	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूमा रहेका श्रेस्ता डिजिटाइजेसन	पाना (लाख)	१७५	१८२.८४	२०७.८४	२५७.८४	३३२.८४

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१०	पब्लिक एक्सेस मोडेल लागु गर्ने भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय	कार्यालय	५०	७४	१२६	०	०
११	स्थानीय तहको भूउपयोग नक्सा /डाटा तयारी	स्थानीयतह	२२१	७५३	०	०	०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	६७,१७०	५१,५०१	१४,६०९	१,०६०	६०,७७०	६,४००	-
२०८०/८१	७१,९९१	५३,९१२	१५,८५३	२,२२६	६५,९९१	६,०००	-
२०८१/८२	७५,७३५	५६,४५२	१६,८८३	२,४००	७५,७३५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३६०००११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१	भूमिको समुचित उपयोग मार्फत उत्पादन वृद्धि र यसबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण सुनिश्चित गर्दै भूमि, सहकारी तथा गरिबी निवारण सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा गर्ने।	सालबसाली		नीति तथा ऐन कानून निर्माण भएको हुने ।
३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	५	भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको पहिचान तथा व्यवस्थापन गर्ने।	२०७५/७६ देखि २०८२/८३	३,६०,००	भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासी व्यवस्थापन भएको हुने
३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	७	जग्गा प्रशासनलाई आधुनिक, गुणस्तरयुक्त, वस्तुपरक, प्रविधिमैत्री बनाई पारदर्शी विश्वसनिय भू-सूचना प्रणालीको विकास गर्ने	सालबसाली		जग्गा प्रशासन कार्यार्थ आधुनिक, प्रविधियुक्त, पारदर्शी तथा विश्वसनिय भू-सूचना प्रणालीमा मालपोत कार्यालयको आबद्धता भएको हुने।
३३६०१०१२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	८	भू-सूचना प्रणालीको माध्यमबाट सरल र सहज रूपमा सेवा प्रवाह गर्ने तथा भू-राजस्व संकलनमा सहयोग पुऱ्याउने।	-		आधुनिक प्रविधिलाई उपयोग गरी भू-सूचना प्रणालीमा आधारित भूमि प्रशासन सम्बन्धी सेवा सरल र सहज रूपमा प्रवाह हुने सर्वसाधारण जनताको सेवा, सुविधा र आर्थिक हित कायम भएको हुने। कार्यालयमा रहेका अभिलेख तथा श्रेस्ता सुरक्षित र व्यवस्थित भएको हुने। जग्गाधनी र मोहीको हकको संरक्षण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	८	वैज्ञानिक भू-अभिलेख प्रणाली स्थापना तथा डिजिटल अभिलेख सुरक्षित भण्डारण र व्यवस्थापन गर्ने	सालबसाली		वैज्ञानिक भू-अभिलेख प्रणाली स्थापना गरी अनलाइन मार्फत सुरक्षित भरपर्दो जग्गाको कारोबार संचालन भएको हुने।
३३६०२०११	नापी विभाग	८	नापनक्सा सम्बन्धी मापदण्ड तयारी, कित्ता नापी प्रणाली आधुनिकिकरण, जियोडेटिक पूर्वार्धरलाई सुदृढीकरण, नापनक्सा तथा भौगोलिक सूचना क्षेत्रको विकास तथा उत्पादनमा एकरूपता कायम साथै अन्तराष्ट्रिय सीमाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने।	सालबसाली		नापनक्सा सम्बन्धी मापदण्ड तयारी, नियमन तथा नापनक्सा तथा भौगोलिक सूचना उत्पादनमा एकरूपता कायम भएको हुने। नापनक्सा तथा भौगोलिक सूचना क्षेत्रको पेशागत विकासको लागि नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह भएको हुने। अन्तराष्ट्रिय सीमाको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा सहयोग पुगेको हुने।
३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरू	८	भू-सूचना प्रणालीमा आधारित गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने ।	सालबसाली		पुनःनापी, विशेष नापी तथा गाँउ ब्लक नापी कार्य भएको हुने। सेवाग्राहीलाई जग्गा प्रशासन सम्बन्धी कार्यमा प्राविधिक सहयोग भएको हुने।
३३६०२१०१	कित्ता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	८	द्वन्द्वबाट क्षति भएको भूमि लगत पुनर्स्थापना कार्यलाई अभियानका रुपमा सञ्चाल गर्दै भू-सूचना प्रणालीमा आधारित भएर नाप नक्सा तथा जग्गा प्रशासन क्षेत्रमा गुणस्तरीय सेवा प्रणाली को विकास गर्ने।	सालबसाली		नापनक्साको माध्यमबाट सरकारी, सार्वजनिक एवं व्यक्तिगत जग्गाहरूको भूमिलगत तयार गरी राज्यको जग्गा प्रशासन तथा व्यवस्थापन कार्यमा सहयोग पुगेको हुने। कित्तानापीका दस्तावेजहरू Microfilm, मौजा नक्सा, Updated Digital Data लगायतका अभिलेख व्यवस्थापन भएको हुने । सम्पूर्ण नापी कार्यालयमा डिजिटल प्रणाली मार्फत नापनक्सा तथा जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा प्रवाह गर्ने NeLIS प्रणाली लागु भएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						हुने।
३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू- उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	४	आवश्यकता अनुसार विभिन्न माननापका आधार नक्सा, बिषयगत नक्साहरू तयार गर्ने तथा आवश्यक भौगोलिक सूचना उत्पादन गर्ने। देशको अन्तर्राष्ट्रिय सिमानाको सम्बन्धमा प्रविधिक कार्य गर्ने। एकीकृत भौगोलिक सूचना पूर्वाधार तयार गर्ने।	सालबसाली		भूमिको ईष्टतम प्रयोगार्थ स्थानीय तहमा का भू- उपयोग (Land Use) नक्सा हस्तान्तरण भएको हुने। सवै स्थलरूप नक्सा (Topographic Map) अद्यावधिक भएको हुने। नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सीमा व्यवस्थापन तथा आवश्यक सहयोग भएको हुने। लाइडार प्रविधि मार्फत देशका भू-भागका उच्च शुद्धताको DEM orthophoto तयार भएको हुने। एकीकृत भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीति तथा सम्बन्धित कानूनको तयार भएको हुने।
३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	४	नवीनतम प्रविधि अबलम्बन गरी विकास निर्माणको पूर्वाधारका रूपमा रहेको जियोडेटिक डेटम संजालको सुदृढीकरण गर्ने।	सालबसाली		देशको भू-भागलाई सुहाउँदो प्रक्षेपण प्रणाली, जिओइड र इलिप्सोइडको परिभाषित भएको हुने। विभिन्न निकायहरूलाई आवश्यक पर्ने नियन्त्रण विन्दु, उचाई विन्दु आदि तथ्याङ्क उपलब्ध गराई देशको पूर्वाधार विकासमा सघाउ पुगेको हुने। देशभर स्थापना गरिएका उच्च दर्जाका नियन्त्रण विन्दुहरू (Control points)को सञ्जाल विस्तार गर्ने तथा तीनको सम्भार, संरक्षण तथा जि.एन.एस.एस. सर्भेक्षण भएको हुने। जियोडेटिक डेटमको अभिलेख सुरक्षित भण्डारण भएको हुने। भू-आकर्षण नापी गरी देश भित्र आवश्यकता अनुसार regional Geoid Model

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						तयार भएको हुने ।
३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	८	नापनक्सा, भौगोलिक सूचना र भूमि प्रशासन तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा नवीनतम प्रविधिहरुको उपयोग गरी विभिन्न तहका शैक्षिक कोर्ष तथा विभिन्न प्रकारका व्यावसायिक तालिमहरु सञ्चालन गरी दक्ष जनशक्ति उत्पादन/क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	सालबसाली		नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन/क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।
३३६५१०११	गरिबी निवारण कोष					
५०१३६१०१	भूमि बैंक कम्पनी					

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३६०००११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	भूउपयोग ऐन तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा ल्याइएको । गरिबी निवारण नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा ल्याइएको । द्वैध स्वामित्व अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिएको । सहकारी नीति पुनरावलोकनको कार्य अगाडी बढाइएको ।	भूमि, सहकारी तथा गरिबी निवारण सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा ऐन कानून तयार भएको हुने ।	द्वैध स्वामित्व अन्त्य गर्ने । दीर्घकालीन भूउपयोग योजना आधारपत्र तथा भूउपयोग कार्यान्वयन कार्यविधि तयार गर्ने । जग्गा प्रशासन तथा नापनक्सा सम्बन्धी नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तर्जुमा तथा संशोधन गर्ने । गरिबी निवारण सम्बन्धी नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तर्जुमा तथा संशोधन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				विद्यमान सहकारी नीतिमा पुनरावलोकन तथा समयानुकूल परिमार्जनका लागि राष्ट्रिय सहकारी नीति, २०६९ परिमार्जन गर्ने।
३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८ स्वीकृत भएको तथा ७१ जिल्लामा राष्ट्रिय भूमि आयोगका जिल्ला समिति गठन भएको। विगतका आयोग, समिति र कार्यदलका बाँकी काम समाप्त गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८ स्वीकृत भएको। लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधि २०७८, पहिचान तथा प्रमाणिकरणको आधार र मापदण्ड २०७८, स्वीकृत भएको। ३४२ स्थानीय तहसँग भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको समस्या समाधान गर्ने सन्दर्भमा सम्झौता भएको, ३२६ स्थानीय तहमा सूचना प्रकाशन गरिएको र ६८ स्थानीय तहमा नापनक्सा कार्य शुरू भएको।	देशभरका सम्पूर्ण भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासी व्यवस्थापन भएको हुने	२०० स्थानीय तहको लगत सङ्कलन, सत्यापन र प्रमाणीकरण गर्ने। ७० स्थानीय तहमा नाप नक्शाङ्कन कार्य सम्पन्न गर्ने ७५ हजार जग्गा धनी प्रमाणपूर्जा वितरण गर्ने विगतका आयोग समिति वा कार्यदल र जग्गा दर्ता समितिले वितरण गरेका जग्गासंग सम्बन्धित ८ हजार अधुरा कार्य सम्पन्न गर्ने।
३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	देशका सबै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूमा LRIMS प्रणाली लागु गरिएको। LRIMS र Nagarik App मा Integration भई जग्गाधनी स्वयंले आफ्नो जग्गा र रोक्काको विवरण हेर्न	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास गरिएको हुने। सेवाग्राहीले घरबाटै वा सम्बन्धित स्थानीय तहबाटै वा	देशभरीका १२६ वटै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयमा भूमि प्रशासनसँग सम्बन्धित सेवा भूअभिलेख प्रणाली (LRIMS) मार्फत आधुनिक अनलाईन पद्धतिबाट प्रवाह गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सकिने व्यवस्था गरिएको । सेवाग्राहीले जुनसुकै स्थानबाट अनलाईन प्रविधि मार्फत जग्गा कारोबारको लिखत सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने प्रणाली Public Access Model (PAM) को प्रयोगबाट बैक, वित्तीय संस्था तथा सञ्चय कोषले मालपोत कार्यालयमा नगईकनै जग्गा रोक्का फुकुवा गर्न सक्ने प्रविधि विकास गरिएको ।	तोकिएको निश्चित स्थानबाटै Online मार्फत जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा लिन देशभर web based Public Access Module (PAM) लागू भएको हुने। भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयको सेवा अनलाईन मार्फत प्रवाह हुने तथा Online Appointment system लागू भएको हुने। सार्वजनिक, सरकारी जग्गाको संरक्षणको लागि त्यस्ता जग्गाहरूको जिल्लागत र पालिकागत विवरण सम्बन्धित सबै पालिका तथा सरोकारवाला निकायमा उपलब्ध गराइएको हुने। बैक, वित्तीय संस्था तथा सञ्चय कोषले मालपोत कार्यालयमा नगईकनै जग्गा रोक्का फुकुवा गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइएको हुने।	सेवाग्राहीले घरबाटै वा सम्बन्धित स्थानीय तहबाटै वा तोकिएको निश्चित स्थानबाटै Online मार्फत जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा लिन देशभर web based Public Access Module (PAM) लागू गरी भूसेवा केन्द्र संचालन गर्ने । मालपोत तथा भूमिसुधार कार्यालयहरूमा रहेका पुराना कागजपत्र, अभिलेख, मिसिल, लिखत, मोठ सेस्ताहरू (Document Management System - DMS) मार्फत स्क्यानइङ्ग तथा डिजिटलाइज गर्ने । ३५ मालपोत कार्यालयहरूलाई आधुनिक सुविधा सम्पन्न र प्रविधियुक्त कार्यालय बनाउने ।
३३६०१०१२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरू	जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवालाई सरल, सहज र पारदर्शी बनाउन देशभरका १२६ वटै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयमा भूमि सम्बन्धी सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली Land Record Information Management System (LRIMS) प्रणाली मार्फत आधुनिक अनलाईन पद्धतिबाट सेवा प्रवाह भैरहेको। सेवाग्राहीले जुनसुकै स्थानबाट अनलाईन प्रविधि मार्फत जग्गा कारोबारको लिखत सम्बन्धी	सेवाग्राहीले जुनसुकै स्थानबाट अनलाईन प्रविधि मार्फत जग्गा कारोबारको लिखत सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने प्रणाली सबै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयमा लागू भएको हुने। सबै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयमा रहेका दस्तावेजको डिजिटल अभिलेखीकरण भएको हुने । सरल, सहज, पारदर्शी र प्रविधिमैत्री रूपमा भूमि प्रशासन	जग्गाधनी र मोहीको हकको संरक्षण गर्ने श्रेस्ता तथा अभिलेखहरू सुरक्षित र व्यवस्थित रूपमा राख्ने । सार्वजनिक, सरकारी जग्गाको संरक्षणको लागि त्यस्ता जग्गाहरूको जिल्लागत र पालिकागत विवरण तयारी र हदबन्दीबाट प्राप्त जग्गाको विवरण राख्ने व्यवस्था मिलाउने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्य गर्न सक्ने प्रणाली Public Access Model (PAM) ७४ वटा कार्यालयमा लागु गरिएको। Public Access Model (PAM) को प्रयोगबाट बैंक, वित्तीय संस्था तथा सञ्चय कोषले मालपोत कार्यालयमा उपस्थित नभइ जग्गा रोक्का फुकुवा गर्न सक्ने प्रविधि विकास गरिएको।	सम्बन्धी सेवा प्रवाह भएको हुने ।	
३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूमा रहेका १८३ लाख पाना श्रेष्ठा डिजिटाइजेसन भएको। ७४ वटा भू-सेवा केन्द्र (PAMS) संचालन भएको। १२६ भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयबाट Land Record Information Management system (LRIMS) प्रणाली मार्फत जग्गाको कारोबार शुरु गरिएको। १७ वटा भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयको भवन निर्माण सम्पन्न गरिएको।	सवै भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरूमा रहेका श्रेष्ठा डिजिटाइजेसन भई सवै कार्यालयहरूबाट अनलाइन सेवा प्रवाह भएको हुने। नापी कार्यालय र मालपोत कार्यालय बिच Safe secure and interoperable software विकास भएको हुने। सेवाग्राहीले घरबाटै जग्गा सम्बन्धी कारोबार गर्न सक्ने प्रणाली पूर्णरूपमा सञ्चालन भएको हुने। सेवा प्रवाहलाई थप प्रभावकारी बनाउन प्रणालीगत सबलीकरण अन्तर्गत हार्डवेयर तथा सफ्टवेयरको स्तरोन्नति भएको हुने।	मालपोत तथा भूमिसुधार कार्यालयहरूमा रहेका पुराना कागजपत्र, अभिलेख, मिसिल, लिखत, मोठ सेस्ताहरू (Document Management System - DMS) मार्फत स्क्यानइङ तथा डिजिटलाइज र थप भू-सेवा केन्द्र (PAM) संचालन गर्ने।
३३६०२०११	नापी विभाग	नापी कार्यालयबाट डिजिटल प्रणाली मार्फत नापनक्सा तथा सेवा प्रवाह गर्नको लागि “डिजिटल प्रणाली मार्फत जग्गाको नापनक्सा तथा जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा प्रवाह निर्देशिका	भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीति तयार भएको हुने। नेपालका बाँकी भू-भागमा लाइडार(LiDAR) सर्भेक्षण र नक्सांकन भएको हुने। अन्तराष्ट्रिय सीमाको प्रभावकारी व्यवस्थापन	पूर्वी नेपालको लाइडार(LiDAR) सर्भेक्षण र नक्सांकन हुने। भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीति तयार हुने। नापनक्सा सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		२०७८"स्वीकृत भएको । ३७ वटा नापी कार्यालयहरूमा NeLIS प्रणाली लागु गरिएको । भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयद्वारा सञ्चालित LRIMS र नापी कार्यालयमा प्रयोगमा रहेको NeLIS प्रणाली बीचमा आबद्धता कायम गरी जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवामा सहजता ल्याउन Integration Tool विकास गर्ने कार्य भैरहेको ।	भएको हुने ।	
३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरू	NeLIS कार्यान्वयनका लागि पूर्वाधार विकास गरिएको । पुनःनापी, विशेष नापी तथा गाँउ ब्लक नापी १२८५२ हेक्टर नापी भएको ।	सवै कार्यालयमा NeLIS कार्यान्वयन भएको हुने । भू-सूचना प्रणालीमा आधारित गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुने । पुनःनापी, विशेष नापी तथा गाँउ ब्लक नापी कार्य सम्पन्न भएको हुने ।	नापी कार्यालयलाई आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास गर्ने । पुनःनापी, विशेष नापी तथा गाँउ ब्लक नाप-नक्सा कार्य गरी आवश्यक भूमि लगत तयार गर्ने ।
३३६०२१०१	किता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	कितानापी नापनक्सा गर्ने कार्य अन्तर्गत विशेष नापी १११८२ हेक्टर, गाउँब्लक नापी ३०८ हेक्टर, पुनः नापी १३६२ हेक्टर गरी जम्मा १२८५२ हेक्टर नापनक्सा सम्पन्न भएको । पुनःनापीबाट ६०१ गाउँब्लकबाट १३२९९, विशेष नापीबाट ९६९१ गरी जम्मा २३५९१ जग्गाधनी पूर्जा वितरण गरिएको । ३७ नापी कार्यालयमा NeLIS प्रणाली विस्तार भएको ।	सवै नापी कार्यालयमा NeLIS प्रणाली विस्तार भएको हुने । नापी कार्यालयहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास भएको हुने ।	पुनः नापी , विशेष नापी तथा गाँउब्लक नापी तथा भूमिलगत संकलन कार्य सञ्चालन हुने । थप ५० नापी कार्यालयमा NeLIS प्रणाली विस्तार भएको हुने । नापी कार्यालयहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त कार्यालयको रूपमा विकास गर्ने । NeLIS र “मेरो किता” सञ्चालनका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	लाइडार(Light Detection and Ranging-LiDAR) प्रविधिबाट २० हजार व.कि.मि. क्षेत्रको हवाई सर्भेक्षण सम्पन्न भएको। दूर सम्वेदन विधिबाट ६०५ वटा स्थलरूप नक्सा (Topographic Map) सिट अद्यावधिक भएको। ७५३ स्थानीय तहको भू-उपयोग नक्सा/डाटा तयार गरी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गरिएको। एकीकृत भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीतिको मस्यौदा तयार।	देशको आवश्यक भू-भागको लाइडार(LiDAR) सर्भेक्षण र नक्सांकन भएको हुने। सबै स्थलरूप नक्सा अद्यावधिक भएको हुने। विकास कार्य, विपद व्यवस्थापन लगायतका लागि आवश्यक भौगोलिक सूचना उत्पादन भएको हुने। नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सीमा व्यवस्थापन भएको हुने। एकीकृत भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीति तथा सम्बन्धीत कानूनको निर्माण भएको हुने।	लाइडार प्रविधिबाट सर्भेक्षण र नक्सांकन भएको २० हजार व.कि.मि. क्षेत्रको Digital Elevation Model र Orthophoto तयार गर्ने। पुर्वी नेपालको लाइडार(LiDAR) सर्भेक्षण र नक्सांकन कार्य सञ्चालन हुने। स्थलरूप नक्सा दूर सम्वेदन विधिबाट अद्यावधिक गर्ने कार्य सम्पन्न हुने। एकीकृत भौगोलिक सूचना पूर्वाधार नीति निर्माण हुने।
३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	६ वटा प्रदेशका २४ जिल्लामा नियन्त्रण बिन्दु स्थापनाका लागि GNSS Observation सम्पन्न भएको। प्रदेश १ र बागमती प्रदेशको समुद्री सतह देखिको उचाइको सञ्जाल Levelling Networkका ११० Benchmark मा भू-आकर्षण सर्भेक्षण (Gravity Measurement) सम्पन्न भएको। ४३ किलोमिटर दूरीमा Levelling कार्यको लागि Monumentation कार्य सम्पन्न।	CORS Network develop गर्ने तथा नेपालमा छरिएर रहेका CORS Station हरुलाई उक्त networkमा integrate गरिएको हुने। उच्च परिशुद्धताको Coordinate Transformation Parameter define भएको हुने। National Geoid Model तयार भएको हुने। प्रदेश अन्तर्गत नाप नक्सा हुने स्थानहरुमा Control Network विस्तार भएको हुने। जियोडेटिक डाटाको अभिलेख सुरक्षित भण्डारण गरिएको हुने।	समतलन नापी CORS Network Establish गर्न यन्त्र खरिद गर्ने। Control Network सुदृढीकरण गर्ने।
३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	आ.व २०७७/७८ सम्म जम्मा ८२६० जनालाई नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिएको।	नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन भएको हुने। अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त (ISO	केन्द्रलाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त (ISO Certified institution) संस्थाको रूपमा विकास गर्ने। नापनक्सा तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		यस आ.व.मा जग्गा प्रशासन तथा नापनक्सा क्षेत्रमा आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन तथा क्षमता विकास गर्न ४०० जनालाई लामो तथा छोटो अवधिका तालिम संचालन भएको, ४५ जना प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई ३० कार्यदिने सेवाकालीन तालिम सम्पन्न भएको, ३९ जना नवप्रवेशी नापी अधिकृतहरूका लागि सेवा प्रवेश अनुशिक्षण तालिम सम्पन्न भएको, १५ जना भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग अन्तर्गतका कर्मचारीलाई भूमि व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम तथा २० जना जिल्ला न्यायधीशहरूको लागि जग्गा प्रशासन तालिम प्रदान गरिएको।	Certified institution) संस्थाको रूपमा विकास भएको हुने। नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन क्षेत्रमा आवश्यक पाठ्यक्रम विकास भएको हुने।	भूमि व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।
३३६५१०११	गरिबी निवारण कोष			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

तुलनात्मक रूपले न्यून प्राथमिकता प्राप्त भूमि प्रशासन सम्बन्धमा जग्गाको हदबन्दी व्यवस्थापन, द्वैध स्वामित्वको अन्त्य, चुस्त केन्द्रीय अभिलेख व्यवस्थापन, जग्गा रोक्का तथा तामेली व्यवस्थापन, स्रोत साधनको अभाव र समन्वय हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न नकारात्मक असर पर्न सक्ने देखिन्छ।

४.३ सहकारी तथा गरिबी निवारण

१. पृष्ठभूमि

सहकारी

सार्वजनिक र निजी क्षेत्रका साथै सहकारी क्षेत्रको सहभागिता र स्वतन्त्र विकासमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्ने नीति राज्यले लिएको छ। सहकारी क्षेत्रले छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी बृद्धि गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान गर्न सक्दछ। हाल देशभर विभिन्न प्रकृतिका प्रारम्भिक सहकारी संस्था तथा जिल्ला सहकारी संघ, विषयगत जिल्ला सहकारी संघ, विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघ, राष्ट्रिय सहकारी बैंक र राष्ट्रिय सहकारी महासंघ लगायतका निकायहरू सहकारी क्षेत्रमा कृयाशील रहेका छन्। वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि, महिला सशक्तीकरण, नेतृत्व विकास तथा क्षमता विकास, सामाजिक एकीकरण, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र गरिबी न्यूनीकरणमा यस क्षेत्रको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ।

गरिबी निवारण

नेपालको संविधानले सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दै सबै वर्ग लिङ्ग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रूपले विपन्न वर्गलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने नीति अंगिकार गरेको छ। नेपालमा विगत दुई दशकदेखि गरिबी निवारणलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको छ। गरिबीलाई आय आधारित गरिबी, मानवीय गरिबी तथा सामाजिक वञ्चितिकरण गरी मूलतः तीन आयाममा विभाजन गरिएको छ। हाल ५० भन्दा बढि गरिब लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन्। यी कार्यक्रमहरू वास्तविक लक्षित वर्गमा मात्र केन्द्रित हुने सुनिश्चित गर्न गरिव घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन्। यसबाट नेपालीको समग्र गरिबी र मानव विकास सूचकहरूमा उल्लेखनीय सुधार आएको छ। दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न बहुआयामहरूलाई सम्बोधन गर्दै गरिबहरूको प्रतिव्यक्ति आयमा बृद्धि गर्नुका साथै भौगोलिक क्षेत्र, लिङ्ग र सामाजिक समूहहरूबीच विद्यमान रहेको आर्थिक असमानता न्यूनीकरण गर्न रूपान्तरणीय प्रयास भइरहेको छ। त्यसैगरी गरिबी न्यूनीकरण अन्तर सम्बन्धित विषय भएकाले यसका लागि सरकारी, सहकारी, सामुदायिक, निजी र गैरसरकारी क्षेत्र एवम् विकास साझेदारको एकीकृत र समन्वयात्मक भूमिका अपरिहार्यता महशुस गरिएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

सहकारी

सहकारी सम्बन्धी शिक्षा र चेतनाको विस्तार अपेक्षित रूपमा गर्न नसकिनु, सहकारी क्रियाकलाप बचत तथा ऋणको कारोबारमा बढी केन्द्रित हुनु, कतिपय सहकारी संस्था सुशासनको अभावले गर्दा समस्याग्रस्त अवस्थामा रहनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन्। सहकारी संघसंस्थाको संख्यात्मक विस्तार भन्दा गुणात्मक विकास गरी समुदायमा आधारित र सदस्य केन्द्रित बनाउनु, सहकारीमैत्री नीति प्रवर्द्धन गर्नु, सहकारीलाई ग्रामीण विपन्न समुदायसम्म विस्तार गर्नु, संविधानले निर्दिष्ट गरे अनुरूप सहकारीलाई मुलुकको समृद्धिको आधारको रूपमा स्थापित गर्नु।

गरिबी निवारण

गरिब लक्षित कार्यक्रम क्षमता विकासभन्दा वितरणमुखी हुनु, वास्तविक गरिबलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसक्नु, विभिन्न निकायहरूबाट सञ्चालित छरिएर रहेका गरिबी निवारणसँग सम्बन्धित कार्यक्रमबीच समन्वयको अभाव रहनु, कृषि क्षेत्र निर्वाहमुखी हुनु, राज्यको स्रोतसाधनमा गरिबको सहज पहुँच पुर्‍याउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त आर्थिक सामाजिक विप्रेषणको उपयोग उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन नसक्नु गरिबी निवारणका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। गरिबी न्यूनीकरणको प्रयासलाई तीव्रता दिँदै भौगोलिक, लैङ्गिक, जातीय र आय वर्गबीच रहेको गरिबीको गहनता र असमानता कम गर्नु, सीप, पुँजी र प्रविधिमा गरिबीको रेखाममूनी रहेका नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गरी स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्नु, कृषिमा आश्रित आवश्यकताभन्दा बढी जनसङ्ख्यालाई क्रमिक रूपले गैरकृषि क्षेत्रमा स्थानान्तरण गराउनु आदि चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

सहकारी

आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रूपान्तरणका लागि गुणात्मक एवम् दिगो सहकारी।

गरिबी निवारण

सबै प्रकारको गरिबीमुक्त समाज।

४. उद्देश्य

गरिबी निवारण

१. गरिब पहिचान गरी गरिबलक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।
२. गरिब लक्षित सीप विकास तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु।
३. राज्यको स्रोत, साधनमा गरिबको सहज पहुँच स्थापित गर्नु।

सहकारी

१. सहकारीमार्फत लक्षित तथा विपन्न वर्गलाई आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणको प्रक्रियामा सहभागी गराउनु।
२. सहकारी मूल्य र सिद्धान्तहरूको अनुशरण तथा पारस्परिकता र स्वावलम्बनको संस्कार विकास र सुशासन कायम गर्नु।
३. सहकारी संघसंस्थाहरूलाई बहुउत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरणतर्फ उन्मुख गराउन ती संस्थाहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

५. रणनीति

गरिबी निवारण

१. सर्वेक्षणमार्फत गरिब घरपरिवार पहिचान गरी अद्यावधिक विवरण राख्ने।
२. पहिचान भएका गरिब लक्षित गरी गरिबी निवारण योजना, कार्यक्रम तथा आयोजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने।

३. रोजगार तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकास तालिम तथा शिक्षा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।
४. उत्पादनमूलक रोजगारी तथा अवसरको अभिवृद्धि गरी यसमा गरिबको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
५. गरिबी निवारण नीति तर्जुमा गरी उत्पादनका श्रोत साधनमा गरिबहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
६. आधारभूत आवश्यकताका वस्तु तथा सेवामा गरिबहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।

सहकारी

१. सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा केन्द्रित गर्न प्रोत्साहन गर्ने।
२. सहकारीको माध्यमबाट गरीब तथा विपन्न वर्गको संलग्नतामा सञ्चालन हुने व्यावसायिक आयोजनालाई वित्तीय एवं प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने।
३. सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत र संस्थागत प्रबन्ध मजबुत बनाउने।
४. सहकारी संघसंस्थाको क्षमता अभिवृद्धिका लागि सहकारी शिक्षा, नेतृत्व विकास एवं व्यवस्थापन तालिमलाई व्यापक तुल्याउने।
५. सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी नियमनका लागि एकीकृत अनुगमन प्रणालीको विकास गर्ने।
६. कृषि, बायोग्याँस प्लान्ट स्थापना र सहकारी क्षेत्रबाट उत्पादित वस्तुको प्रयोगको लागि प्रोत्साहन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सहकारी बजार स्थापना	संख्या	५७	३	५	०	०
२	सहकारी संघ संस्था	संख्या	२९,८८६	३१,०००	३५,०००	३७,०००	४०,०००
३	सहकारी संघ संस्थाको कुल सदस्य	लाखमा	७३	७६	८०	८५	९०
४	सहकारी संस्थाको कुल बचत	रु. अर्बमा	४,७७	५,००	५,१०	५,२०	५,५०
५	सहकारी संस्थाको कुल लगानी	रु. अर्बमा	४,२३	४,५०	४,७०	४,९०	५,००
६	सहकारी मार्फत प्रत्यक्ष रोजगारी	जना (हजारमा)	८८.२	९३	१,००	१,१०	१,२५
७	सहकारीमा पहुँच (घरबाट ३० मिनेटभित्रको पहुँच)	प्रतिशत	६५	६७	६९	७१	७३

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	भएको घरपरिवार)						
८	सहकारी क्षेत्रबाट कर्जा प्रवाह	रु अर्बमा	४२६	४५०	४७०	४९०	५००
९	सहकारी संघ संस्थाको शेयर पूँजी	रु अर्बमा	९४	९८	१०५	११०	१२०
१०	COPOMIS प्रणाली सञ्चालन भएका सहकारी	प्रतिशत	२३	३०	५०	७०	१००
११	उत्पादन क्षेत्रमा क्रियाशील सहकारीलाई नमूना सहकारीमा विकास	संख्या (हजारमा)	२	५	८	११	१४
१२	सहकारी शित भण्डार निर्माण	संख्या	१	२	३	४	०
१३	गरिब घर परिवार पहिचान कार्यक्रम	जिल्ला	२६	६४	७७	०	०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४,३३६	४,०८५	२५१	-	४,३३६	-	-
२०८०/८१	४,९५३	४,७३७	२१६	-	४,९५३	-	-
२०८१/८२	५,०८८	४,७७१	३१७	-	५,०८८	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजासहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३६००१०१	गरिब घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	६	गरिब घर परिवार पहिचान लक्षित नीति तथा योजना निर्माण, कार्यक्रम सञ्चालन, नियमन तथा व्यवस्थापन ।	सालबसाली		देशभरका गरिब घर परिवारको तथ्यांक संकलन भएको हुने । देशभरका गरिब घर परिवार परिचयपत्र वितरण भएको हुने । लक्षित समूह केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
३३६००१०२	गरिबसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	६	पहिचान भएका गरिब घरपरिवारको समूह माफर्त जीविकोपार्जन अभिवृद्धि	सालबसाली		गरिब घरपरिवारको समूहमाफर्त जीविकोपार्जन अभिवृद्धि भएको हुने ।
३३६०३०११	सहकारी विभाग	८	सहकारीसम्बन्धी सङ्घीय नीति निर्माण तथा नियमनमा सहयोग र समन्वय ।	सालबसाली		सहकारी सम्बन्धी सङ्घीय नीति निर्माण तथा नियमनमा सहयोग र समन्वय हुने
३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	८	सहकारीसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, प्रशिक्षण, व्यवस्थापन परामर्श पाठ्यक्रम स्तरोन्नति ।	सालबसाली		सहकारीसम्बन्धी पाठ्यक्रम सुधार भएको हुने सहकारीसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र व्यवस्थापन परामर्श भएको हुने । सहकारी सम्बन्धी विशिष्टीकृत नियमन, व्यवस्थापन र नेतृत्वको विकास, अनुसन्धान, सामग्री विकास एवं प्रशिक्षक प्रशिक्षण कार्य सञ्चालन भएको हुने ।
३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	४	सङ्घीय तहमा सहकारी क्षेत्रका कार्य र उपलिब्धलाई प्रविधिमा आबद्धता	सालबसाली		सहकारी संस्थाहरू COPOMIS मा आबद्ध भएका हुने तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।
३३६३१०११	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	८	संघीय नीति निर्माणमा सहजीकरण गर्दै सहकारी क्षेत्रको विकासमा सहयोग	सालबसाली		संघीय नीति निर्माणमा सहजीकरण गर्दै सहकारी क्षेत्रको विकासमा सहयोग पुगेको हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३६००१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	गरिब घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरणको लागि गुनासो सुनुवाई दिग्दर्शन निर्माण गरिएको। गरिब घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम अन्तर्गत २३ जिल्लाका २१४ स्थानीय तहहरूको गरिब परिवार पहिचान गरी प्रारम्भिक सूची स्थानीय तहहरूमा पठाईएकोमा उक्त गुनासो सुनुवाई भई मन्त्रालयमा प्राप्त विवरण स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषद् पठाउन तयारी भैरहेको। १५ जिल्लाका १८३ स्थानीय तहको तथ्याङ्क संकलन कार्य सम्पन्न भई तथ्याङ्क विश्लेषण गरी गरिब परिवार पहिचान गर्ने कार्य भैरहेको। तथ्याङ्क संकलन हुन बाँकी १३ जिल्लाका ११५ स्थानीय तहमा तथ्याङ्क संकलनको लागि १४ वटा MTOT र TOT तालिम सञ्चालन गर्ने कार्य सम्पन्न भैसकेको र गणक, सुपरीवेक्षक नियुक्ति तथा तालिम कार्यक्रम सम्पन्न भई गणनाको कार्य भैरहेको।	७७ जिल्लाका गरिब घर परिवार पहिचान गरी परिचयपत्र वितरण ।	३८ जिल्लाका विगतमा संकलित गरिब घर परिवारसँग सम्बन्धी तथ्यांक प्रशोधन गर्ने। २३ जिल्लाका गरिब घर परिवार परिचयपत्र वितरण प्रारम्भ गर्ने । पहिचान भएका २६ जिल्लामा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३३६००१०२	गरिबसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	गरिब लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन भई गरिबी निवारणमा टेवा पुगेको।	पहिचान भएका गरिब परिवारमा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरी जीविकोपार्जन अभिवृद्धि भएको हुने।	स्थानीय तह माफर्त समूहमा आधारित गरिब लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३३६०३०११	सहकारी विभाग	सहकारी संस्थाको प्रवर्धन तथा व्यवसाय विस्तारका लागि नेपाल सरकारबाट प्रदान गरिने अनुदानलाई सरल, पारदर्शी र प्रभावकारी तुल्याउन सहकारी संस्थालाई अनुदान सुविधा प्रदान गर्ने	सहकारी सम्बन्धी संघीय नीति निर्माण तथा नियमनमा सहयोग र समन्वय भएको हुने।	सहकारी संस्थाहरूको सघन अनुगमन । समस्त सहकारी क्षेत्रको नियमन, क्षमता अभिवृद्धि, सहकारीमा सुशासन प्रवर्द्धन, सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्यविधि, २०७८ स्वीकृत भएको। सहकारी क्षेत्रको GDP मा योगदान यकिन गर्न तथ्याङ्क विभागसँगको सहकार्यमा अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सहकारी कानूनको तुलनात्मक अध्ययनको लागि कार्य अगाडी बढाइएको।		मार्फत तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्ने लगायतका विषय समेटी सहकारी सम्बन्धी Vision Paper तयार हुने। विद्यमान सहकारी नीतिमा पुनरावलोकन तथा समयानुकूल परिमार्जनका लागि राष्ट्रिय सहकारी नीति, २०६९ परिमार्जन हुने। सहकारी सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन।
३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	सहकारी मार्फत उद्यमशीलता विकास गर्न र स्व:रोजगारी सृजना गर्न ७६८ जनालाई व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी विभिन्न किसिमका तालिम प्रदान गरिएको। सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) प्रणाली सम्बन्धी ५ वटा MTOT. तालिम सम्पन्न भएको।	आधारभूत सहकारी तालिम सञ्चालन भएको हुने। सहकारी व्यवसाय प्रवर्द्धन तालिम सञ्चालन भएको हुने। सहकारी लेखा, वित्तीय व्यवस्थापन तथा COPOMIS प्रणाली सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको हुने। संघ, प्रदेश र स्थानीयस्तर सहकारी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तथा पूनर्ताजगी तालिम सञ्चालन भएको हुने।	आधारभूत सहकारी तालिम सञ्चालन। प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सञ्चालन। सहकारी व्यवसाय प्रवर्द्धन तालिम सञ्चालन। सहकारी लेखा, वित्तीय व्यवस्थापन तथा COPOMIS प्रणाली सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने। स्थानीय तहका पदाधिकारीबीच सहकारी नियमन तथा प्रवर्द्धन विषयक अन्तरक्रिया गोष्ठी आयोजना गर्ने।
३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	COPOMIS प्रणालीमा सहकारी संस्थाहरूको तथ्यांक सम्पुष्टी, प्रविष्टी तथा प्रमाणीकरण गर्ने कार्य अन्तर्गत थप ३४१३ संस्थाहरूलाई प्रणालीमा आबद्ध गरी ११,४१३ पुन्याइएको। घरबाट ३० मिनेटभित्र सहकारीमा पहुँच भएको घरपरिवार ६५ प्रतिशत रहेको। रु.४.२६खर्ब सहकारी क्षेत्रबाट कर्जा प्रवाह गरिएको। सहकारी संघ संस्थाको शेयर पूँजी रु. ९४ अर्ब रहेको। साझा सहकारी संस्थाहरूको सम्बन्धमा अध्ययन गरी सुझाव र सुधारका उपाय सहितको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गर्न सहकारी विभागका रजिष्ट्रारको संयोजकत्वमा कार्यदल गठन भई १०४	सहकारी संघसंस्थाबाट सम्पादन हुने समग्र क्रियाकलापको अभिलेखीकरण भएको हुने। सबै सहकारी संस्था COPOMIS प्रणालीमा आबद्ध भई कागजविहीन प्रशासनिक परिपाटी कायम भएको हुने। सहकारी संस्थाबाट संचालित व्यावसायिक आयोजनाबाट उत्पादन, बजारीकरण र रोजगारी वृद्धि भएको हुने।	सहकारी संस्थाहरूलाई COPOMIS प्रणालीमा आबद्ध गर्ने। स्थानीय तहका पदाधिकारीबीच सहकारी नियमन तथा प्रवर्द्धन विषयक अन्तरक्रिया गोष्ठी आयोजना गर्ने। COPOMIS सम्बन्धी कर्मचारीहरूलाई अनुशिक्षण तालिम सञ्चालन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अध्ययन भईरहेको ।		
३३६३१०११	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	निगौल गाई गौशाला (महोत्तरी) व्यवस्थापन भएको। सहकारी संस्थाहरूहरूलाई ऋण लगानी गरिएको। सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य भएको।	सहकारी सम्बन्धी नीति निर्माण सहयोग पुगेको हुने।	संघीय नीति निर्माणमा सहजीकरण गर्ने। सहकारी संस्थाहरूहरूलाई ऋण लगानी गर्ने। सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य गर्ने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अधिकांश सहकारीलाई उत्पादन र उद्यमशीलताका क्षेत्रमा अग्रसर गराउन, सहकारी संस्थाहरूलाई प्राङ्गारिक खेती, उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरणसँग जोड्न, सहकारी संस्थाका सदस्यलाई बजार माग अनुसारको शीप र प्रविधि प्रदान गर्न, सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी अनुगमन गर्न एवम् गरिव परिवार पहिचान गरी परिचयपत्रको समुचित वितरण, गरिबहरूको क्षमता विकास र उद्यमशीलता विकासमा लगानी जुटाउनु, कोभिड-१९ लगायतका महामारीबाट गरिबी दर बढ्न सक्ने, संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सहकारी र गरिबी न्यूनीकरणका कार्यक्रममा प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य आवश्यक पर्दछ। उपर्युक्त बमोजिमका कार्यहरू नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन समस्या पर्नसक्ने देखिन्छ ।

४.४ वन वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन

१.पृष्ठभूमि

नेपालको कुल भूभागको ४४.७४ प्रतिशत ओगटेको वन क्षेत्र महत्वपूर्ण प्राकृतिक सम्पदा हो र जैविक विविधताको दृष्टिले पनि नेपाल सम्पन्न मुलुक हो। वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधार व्यवस्थापनलाई समेट्ने यो क्षेत्रबाट प्राप्त हुने काठ, दाउरा, जडिवुटी, हरित उद्यम र पर्यापर्यटनको विस्तार समृद्धिका आधार हुन् भने स्वच्छ पर्यावरण, हरियाली, जैविक विविधता, प्राकृतिक रमणीयता, समुन्नत जलाधार, प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा समुदायको सहभागिता, पहुँच र लाभको निष्पक्ष र न्यायोचित वितरण सुखी नेपालीको महत्वपूर्ण सूचक हुन्। सिमसार संरक्षण, नदी किनार संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमिको पुनर्स्थापना, पानीको मुहान संरक्षणजस्ता कार्य मार्फत बृहत् जलाधार व्यवस्थापनमा टेवा पुगिरहेको छ।

संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिकहकको व्यवस्था गरेको छ। वातावरण संरक्षणलाई टेवा पुऱ्याउन ध्वनि, जल, जमीन र वायुसँग सम्बन्धित प्रदूषण रोकथाम र नियन्त्रणका लागि मापदण्ड निर्धारण भई कार्यान्वयनमा आएका छन्। विश्वव्यापी समस्याको बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको समस्यासँग अनुकूलित हुँदै स्थानीय जनताको जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ सहभागितामूलक तरिकाबाट जलवायु अनुकूलन गाउँ कार्यक्रम पनि सञ्चालनमा ल्याइएको छ।

वन, वातावरण तथा जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापनका लागि प्रत्येक व्यक्ति, तहगत सरकार, निकाय र क्षेत्रको सहयोग र सहकार्य आवश्यक रहेको छ। विकास तथा वातावरणीय सुरक्षाका अन्तरसम्बन्धित तह, क्षेत्र र अन्तर्राष्ट्रिय समुदाय लगायतका सरोकारवाला बीच प्रभावकारी रूपमा समन्वय गरी जलवायु परिवर्तनका प्रभावसँग अनुकूलित हुने तथा प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नेतर्फ नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै आइएको छ।

२.समस्या तथा चुनौती

अर्थतन्त्रमा वनक्षेत्रको योगदान उल्लेख्य रूपमा पुग्ने गरी व्यावसायिक व्यवस्थापन र उपयोग गर्न नसक्नु, यस क्षेत्रले प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा समग्र अर्थतन्त्रमा पुऱ्याएको योगदानलाई राष्ट्रिय लेखा प्रणालीमा गणना गर्न नसक्नु, पूर्वाधार विकास र पर्यावरणीय प्रणालीबीच योजनाबद्ध तरिकाले सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु, वन अतिक्रमण, वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार, वन्यजन्तुको प्रकोप र मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण एवम् व्यवस्थापन गर्न नसक्नु यस क्षेत्रका समस्यारहेका छन्। एकीकृत र योजनाबद्ध विकास नहुनु, जनसंख्याको बढ्दो चाप, अव्यवस्थित शहरीकरण बढ्नु, पूर्वाधार विकास र वातावरण बीचको असन्तुलन हुनु, विभिन्न प्रकारका प्रदूषणको मात्रा बढ्नु वातावरण क्षेत्रका समस्या रहेका छन्। त्यस्तै जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी बुझाइमा एकरूपता नहुनु, जलवायु परिवर्तनका संभावित असर र प्रभाव सोबाट हुने क्षति सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान र आधारभुत तथ्यांकको कमी हुनु जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षेत्रगत समस्या रहेका छन्।

उपलब्ध वन, वनस्पति तथा जैविक विविधताको पूर्ण क्षमतामा सदुपयोग गर्नु, वन, वन्यजन्तु लगायत जैविक विविधता संरक्षण, जलधार व्यवस्थापनका कार्य र मुलुकको भौतिक एवम् आर्थिक विकासबीच उत्पन्न हुने द्वन्द्व व्यवस्थापन गर्नु, आनुवंशिक स्रोतमाथि पहुँच र समन्यायिक बाँडफाँट गर्नु प्रमुख चुनौती हरू रहेका छन्। त्यस्तै जलाधार संरक्षण गर्नु, जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकूलित हुनु, उद्योग, कलकारखाना, यातायात तथा अन्य मानवीय क्रियाकलापहरूबाट हुने फोहर तथा हरितगृह ग्यासको उत्सर्जनलाई न्यून गर्नु, जलवायु वित्तमा पहुँच बढाई नतिजामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु, जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई

जनस्तरमा नै आन्तरिकीकरण गर्नु र अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा जलवायु परिवर्तनबाट जोखिममा परेका देशहरूको साझा आवाज स्थापित गर्नु समेत यस क्षेत्रका चुनौती रहेका छन्।

३. सोच

१. वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन र उद्यमशीलताबाट समृद्धि र सुखमा योगदान। (वन, जैविक विविधता तथा जलाधार)
२. सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण। (वातावरण)
३. जलवायु उत्थानशीलसमाजको निर्माण। (जलवायु परिवर्तन)

४. उद्देश्य

वन, जैविक विविधता तथा जलाधार

१. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार सम्पदाको उत्पादकत्व, उत्पादन र वातावरणीय सेवामा अभिवृद्धि गर्नु।
२. वन, जैविक विविधता र जलाधारको संरक्षण, पुनर्स्थापना र दिगो उपयोग गर्नु।
३. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार सम्पदाबाट प्राप्त लाभको न्यायोचित वितरण गर्नु।
४. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धानलाई प्रवर्द्धन गरी वनमा आधारित उद्यम विकासमा उपयोग गर्नु।

वातावरण

१. जल, वायु, माटो, ध्वनि तथा विद्युतीय लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्नु।
२. भौतिक पूर्वाधारको विकास र प्राकृतिक वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्नु।
३. प्रमुख शहर र औद्योगिक क्षेत्र लगायत सबै क्षेत्रबाट सिर्जित फोहरमैला (घर धुरी, औद्योगिक प्रतिष्ठान र अस्पताल) को व्यवस्थापन, नदीको स्वच्छता कायम र हरियाली विस्तार।
४. प्रदूषण नियन्त्रण सहितको वातावरण व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति, कानून र प्रभावकारी संरचना निर्माण गर्नुका साथै शोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

जलवायु परिवर्तन

१. जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावलाई पेरिस सम्झौता अनुरूप न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलन क्षमताको अभिवृद्धि गर्नु।
२. जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि वातावरण मैत्री, स्वच्छ ऊर्जा र हरित विकास अवधारणा कार्यान्वयन गर्नु।
३. जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि पेरिस सम्झौता लगायतका माध्यमबाट उपलब्ध अन्तर्राष्ट्रिय वित्त र प्रविधिमा दाबी गर्दै प्राप्त लाभको न्यायोचित वितरण गर्नु।

५. रणनीति

वन, जैविक विविधता तथा जलाधार

१. वन क्षेत्रको पूर्ण क्षमताको उपयोग हुने गरी सहभागितामूलक व्यवस्थापन र प्रकृतिमा आधारित पर्यटनको विकासबाट वस्तु र सेवाको विस्तार र विविधीकरण गर्ने।
२. वन, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको भूपरिधिस्तर र एकीकृत रूपमा संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने।

३. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि वन क्षेत्रको उपयोग गर्दा एकीकृत प्रणालीको अवलम्बन गर्ने र यसको संरक्षण र विकासमा एकीकृत सोच बनाउने।
४. नदी प्रणालीमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन गर्ने।
५. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापनमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गरी यस क्षेत्रबाट प्राप्त लाभको न्यायोचित वितरण गर्ने।
६. अनुसन्धान निकाय, विश्वविद्यालय र गैरसरकारी संस्थाबीच समन्वय तथा सहकार्य गरी शोध, अध्ययन, अनुसन्धान, जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
७. वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय गरी आवश्यक कानून निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने।

वातावरण

१. जल, वायु, माटो, ध्वनि, विकिरणजन्य, घातक फोहोरमैला, तथा विद्युतीय प्रदूषण तहको राष्ट्रिय मापदण्ड तयार गरी सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने साथै प्रदूषण पीडितलाई प्रदूषकबाट क्षतिपूर्ति उपलब्ध व्यवस्था गर्ने।
२. पूर्वाधार विकास र वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्न आवश्यक कानून र संरचना निर्माण गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र न्यूनीकरणलाई पूर्वाधार विकासको अभिन्न अंग बनाउने।
३. फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि निजी क्षेत्रको सहभागिता सहित नवीन प्रविधिको अवलम्बन गर्ने।
४. शहरी क्षेत्रमा योजनाबद्ध एकीकृत नदी व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने।
५. विश्वविद्यालय र अन्य निकायको सहकार्यमा प्रदूषण नियन्त्रण लगायत वातावरण व्यवस्थापनका क्षेत्रमा शोध, अध्ययन, अनुसन्धान एवम् सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

जलवायु परिवर्तन

१. जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा आवश्यक नीतिगत र संस्थागत संरचनामा सुधार एवम् क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
२. समुदायको संकटापन्नता घटाई समानुकूलित तुल्याउन राष्ट्रिय, प्रादेशिक एवम् स्थानीय अनुकूलन योजना कार्यान्वयन गर्ने।
३. जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि हरित विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्ने र स्वच्छ ऊर्जा प्रवर्द्धन गर्ने।
४. जलवायु वित्तमा सहज पहुँचको लागि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पैरवी गर्दै सम्भावित लाभहरूलाई प्रदेश, स्थानीय तह र समुदायसम्म पुर्याउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	वन क्षेत्रबाट प्राप्त अनुमानित राजस्व रकम	रु. अर्ब	४.०६	४.५	५	६	६
२	वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर(हजारमा)	२.५९	१५	२०	३०	३०
३	बिरुवा उत्पादन (वार्षिक)	संख्या (करोडमा)	२.०१	२.५	३	३	३
४	वनजन्य उद्यमको विकास तथा प्रवर्द्धन	संख्या	१८९६	२०००	२०००	२०००	२०००
५	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन भएको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	०	०	११०	१२०	१२०
६	गैर काष्ठ वनपैदावारको व्यावसायिक खेती गरिएको कुल क्षेत्रफल	हेक्टर	२००	४००	४००	४००	४००
७	संरक्षित क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्रफल	रु. अर्ब	२३.३९	२३.३९	२३.३९	२३.३९	२३.३९
८	वनजंगल घनत्व	घन फिट (लाख)	४३०	४३०	४४०	४५०	४५०
९	अनुकूलन योजना तयार भएका स्थानीय तह	संख्या	२४१	२५०	२५०	२५०	२५०
१०	काठ उत्पादन	घन फिट (लाख)	१९४.२४	२५०	२७५	३००	३००
११	दाउरा उत्पादन	चट्टा संख्या	१०५८२	४८००	५०००	५२००	५२००
१२	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	संख्या	८४८	२७५	२५०	२७५	३००
१३	गल्छी पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम	संख्या	२३०	२४०	२५०	२५०	२५०
१४	वायु गुणस्तर मापन केन्द्र	संख्या	२९	३०	३१	३३	३५
१५	वायु प्रदूषणको औसत मात्रा (पि पि एम २.५) (रत्नपार्क वायु प्रदूषण मापन केन्द्र)	माइक्रोग्राम प्रति घनमिटर	४७.२३	४४	४२	४०	४०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१६	वायुमा सस्पेन्सन पार्टिकुलेटको गाढापन (२४ घण्टाको औषत)(रत्नपार्क वायु प्रदुषण मापन केन्द्र)	माइक्रोग्राम प्रति घनमिटर	१७६.१५	१७५	१६०	१५३.३	१५०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१३०,०६८	८०,०५१	४८,३८२	१,६३५	१०५,४५०	२१,३०५	३,३१३
२०८०/८१	१४६,४९१	९१,५१३	५३,१७९	१,७९९	१२१,५७०	१७,०२०	७,९०१
२०८१/८२	१४९,०५२	९१,०६४	५६,०१०	१,९७८	१२५,४८३	१९,५६१	४,००९

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	२७,११	वन तथा वातावरण संरक्षण भएको हुने
३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	७	जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यक्रम	२०७४/७५ - २०७९/८०	५२,००	जलवायु समानुकूलित समाज निर्माण भएको हुने ।
३२९००१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	७	कार्वन व्यापार र दिगो वन व्यवस्थापन	२०७४/७५ - २०७८/७९	१४,००	दिगो वन व्यवस्थापन तथा कार्वन व्यापार भएको हुने ।
३२९००१०३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	७	जलवायु जन्य सङ्कटासन्न न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन	२०७३/७४ - २०७९/८०	७०,००	जलवायुमैत्री वातावरण तथा समाज भएको हुने ।
३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	७	चुरे क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	-	२,२२,५३	चुरे क्षेत्रको दिगो संरक्षण एवं व्यवस्थापन भएको हुने ।
३२९००१०५	समृद्धिका लागि वन	१	वन क्षेत्रको उत्पादकता वृद्धि गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान	-	३९,००	वनको उत्पादकता वृद्धि र वन उद्यम प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३२९००१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	७	चुरे संरक्षण कार्यक्रम	२०७५/७६ - २०८३/८४	१७,००	जलवायुमैत्री चुरे संरक्षण भएको हुने ।
३२९०१०११	वन विभाग भू संरक्षण विभाग	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	२२,००	वन संरक्षणको संस्थागत व्यवस्थापन भएको हुने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	४४,५०	वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण भएको हुने ।
३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	१	वनको व्यवस्थापन, वृक्षारोपण, विउ संकलन, नीति मापदण्ड तयारी, अनुगमन समन्वय तथा प्रचार प्रसार	-	९,००	वनको दिगो व्यवस्थापन तथा रोजगारी सृजना भएको हुने ।
३२९०२०११	वनस्पति विभाग	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	१८,००	जडिबुटीको दिगो व्यवस्थापन
३२९०२१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	३	जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको संरक्षण, प्रवर्द्धन	-	१०,००	जडिबुटी विकास मार्फत आयआर्जन वृद्धि भएको हुने ।
३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	३	उद्यान विकास तथा व्यवस्थापन साथै जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको संरक्षण, प्रवर्द्धन, अध्ययन, अनुसन्धान र बजारीकरण	-	१४,००	वनस्पतीको अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ।
३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	३०,००	वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण भएको हुने ।
३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	४,१६,५०	वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणमा टेवा भएको हुने ।
३२९०३०१३	हात्तिसारहरू	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च, हात्तीको हेरचाह र व्यवस्थापन	-	२०,००	घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन भएको हुने ।
३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	७	संरक्षण क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन	-	१,४४,५०	वन्यजन्तु तथा वासस्थान संरक्षण भएको हुने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	-	५,२०	वन क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान नतिजा भएको हुने ।
३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	७	वन क्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रचार प्रसार	-	७,५०	वन क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान नतिजा भएको हुने ।
३२९०५०११	वातावरण विभाग	७	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च साथै वातावरण, प्रदुषण सम्बन्धी क्रियाकलापहरु	-	२५,००	वातावरण सुचना व्यवस्थापन भएको हुने ।
३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र	७	कर्मचारी तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि	-	१,००	कर्मचारीको क्षमता विकास भएको हुने ।
३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	१	समुदायको जलवायु उत्थानशिलता विकास गर्ने	२०७५/७६ - २०८१/८२	२१,००	कार्यक्रम क्षेत्रमा जलवायु उत्थानशिलता अभिवृद्धि भएको हुने ।
३२९००१०७	स्वच्छ वातावरण कार्यक्रम	७	स्वच्छ वातावरण कायम गर्ने	-	९,००	वातावरण संरक्षण एवं हरियाली उद्यान निर्माण भएको हुने ।
३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	७	वृहत जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	-	३७,५०	जल तथा माटो संरक्षण भएको हुने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	७	गण्डकी नदी वेसिनमा रहेका जोखिमयुक्त समुदायको जलवायु उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	२०७९/८० - २०८३/८४	५९,९६	गण्डकी नदी वेसिनमा रहेका जोखिमयुक्त समुदायको जलवायु उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि हुने ।
३२९०११०४	प्रकृतिमा आधारित पर्यटन कार्यक्रम					
५०१२९१०१	जडिबुटी उत्पादन तथा कम्पनी लिमिटेड					
५०१२९१०२	समृद्धिका लागि वन					

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७७-२०८७) स्वीकृत भएको । जलवायु	आयोजना क्षेत्रमा अनुकूलन योजनाहरू संचालन हुने	जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		उत्थानशील योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन निर्देशिका स्वीकृत भएको ।		
३२९००१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	कार्वन व्यापारका लागि आवश्यक तयारी पुरा। ४० वटा स्थानीय पालिकाहरुको भू-उपयोग योजना तयार भएको ।	कार्वन व्यापारका लागि आवश्यक तयारी पूरा हुने	उत्सर्जन न्यूनीकरण कार्यक्रम लागू भएका प्रदेश तथा जिल्लाहरुको रेड डेस्क सुदृढीकरण वन डडेलो नियन्त्रणका लागि सामग्री खरीद क्षमता अभिवृद्धि तथा अध्ययन अनुसन्धान तथा दस्तावेज प्रकाशन
३२९००१०३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	२०० वटा लापा कार्यान्वयन । ५५८ वटा पोखरी निर्माण र ५९४ वटा पानी मुहान संरक्षण कार्य सम्पन्न	२०० वटा बडा स्तरीय अनुकूलन योजना कार्यान्वयनमा आउने	पोखरी निर्माण, पानी मूहान संरक्षण, विरुवा उत्पादन तथा वितरण
३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम: १०८९ वटा, नदी तथा खोला किनारा व्यवस्थापन:३३८.६३ कि.मि, भूमिगत जल पुनर्भरण/संरक्षण पोखरी निर्माण तथा संरक्षण:५५७ गोटा, साना सिँचाई तथा सहकारी सिँचाई १३६५ गोटा, पानी मुहान संरक्षण तथा कुवा उत्खनन ५४८ गोटा, तारबार सहितको बाँस र अन्य प्रजाती खरिद रोपण:	६५ वटा नदी प्रणालीमा जल तथा भू संरक्षणका एकीकृत कार्यक्रम संचालनहुने	गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम:१७० वटा नदी तथा खोला किनारा व्यवस्थापन:२९ कि.मि ताल तलैया /पर्यटन क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन:४० वटा एकीकृत नदी प्रणाली स्रोत विकास कार्ययोजना:१० वटा १० वटा ठुला सहरहरुमा जनताको रहर हरित सहर कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने गण्डक नहर वृक्षारोपण

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		१७९८.९४ हे, स्पर तथा चेकड्याम निर्माण: ८४६ गोटा		
३२९००१०५	समृद्धिका लागि वन	आयोजना कार्यान्वयन दस्तावेजहरुको तयारी भईरहेको, कृषि विकास बैकसंग ऋण प्रवाह सम्बन्धमा सम्झौता सम्पन्न भएको	प्रदेश २ र ५ का ५० वटा स्थानीय तहमा दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने र वन उद्यम विकासका लागि बैक मार्फत सरल कर्जा प्रवाहा गर्ने	दिगो वन व्यवस्थापन र वन उद्यमका लागि ऋण प्रवाह र स्थानीय तहमा हरियाली प्रवद्धन, प्रमुख ७ प्रजातिको algometric equation तयारी, "जनताको रहर हरित सहर" कार्यक्रम सञ्चालन हुने ।
३२९००१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि परिचय पुस्तिकाको मसौदा तयार, फिल्डस्तरका सरोकारवालाहरूसँग अनौपचारिक संचार तथा दृष्यात्मक आधार तथ्याङ्कका लागि कार्य विवरणको काम प्रारम्भ भएको । २६ नदिप्रणालिको विस्तृत व्यवस्थापन योजना तयार	प्रदेश न.१, मधेश प्रदेश र बागमति प्रदेशका २ का २६ नदी प्रणालि अन्तर्गत जल तथा जमिनको संरक्षण	वन व्यवस्थापन संचालन योजना विकास सशक्तिकरण तथा प्रवाहको लागि उपकरण तथा मेशिनरी औजार समुदायलाई सहयोग बाँध निर्माण ५४ वटा कृषि वन तथा पशुपालन व्यवसाय संचालन गर्न किसानहरूलाई तालिम, नर्सरी स्थापना, बायोगास सहयोग उद्यमशीलता, रोजगारीमूलक, सशक्तिकरण, सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्ध तालिम "
३२९०१०११	वन विभाग भू संरक्षण विभाग	प्रशासनिक कार्य भएको ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	प्रशासनिक कार्य भएको ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	साइटिस प्रजातिको संकलन तथा निकासी इजाजत जारी गरी विदेश निर्यातमा टेवा पुर्याएको स्थानीय तहहरूसंगको साझेदारीमा शहरी वन विकास कार्यक्रम संचालनका लागि ५ वटा स्थानीय तहहरूसँग सम्झौता सम्पन्न, नीम, जामुन, बेल, कल्की, धुपी, कपुर, श्रीखण्ड लगायत विभिन्न प्रजातिका गरि ९० हजार विरुवा उत्पादन, राष्ट्रिय वनको दिगो व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड सहितको कार्यविधीको मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी, विभिन्न प्रजातिका १२७२ के.जी. उन्नत वन बीउ संकलन/खरीद, ६ स्थानमा पुरानो फलफुल वगैचा, वीउ उत्पादन क्षेत्र तथा प्रजाती संरक्षण क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन ।	२१३ वटा वन क्षेत्र उपलब्ध गराइएको राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको अनुगमन, स्थानीय तहहरूसंगको साझेदारीमा शहरी वन विकास कार्यक्रम, नीति, मापदण्डहरू तयारी तथा परिमार्जन, विउ वगैचाहरूको व्यवस्थापन, वृक्षारोपण तथा विरुवा उत्पादन	धनुषाधाम संरक्षित वन पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन, धनुषाधाम संरक्षित वन प्राणी उद्यान, गोदावरी फुलचोकी क्षेत्रको वन व्यवस्थापन कार्यक्रम, राष्ट्रिय शहिद तथा निजामती पार्क संरक्षण तथा व्यवस्थापन, गोकर्ण १, काठमाडौं, स्थानीय तहहरूको साझेदारीमा शहरी वन विकास कार्यक्रम, लोपोन्मुख तथा बहूपयोगी प्रजातिको BSO स्थापना, अगरउड डेमोप्लट तथा वृक्षारोपण क्षेत्रको संरक्षण, मर्मत संहार तथा अनुगमन
३२९०२०११	वनस्पति विभाग	कार्यालय संचालन तथा नियमित व्यवस्थापन भएको ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०२१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	जम्मा ९३७ वटा नमूनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणीकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस कार्य	प्रयोगशाला निर्माण, सूदुरपश्चिम प्रदेश र कर्णाली प्रदेशमा जडिबुटी पकेट क्षेत्र कार्यक्रम सञ्चालन ,कम्तिमा	७ लाख ३० हजार जडीबुटीका गुणस्तरीय विरुवा उत्पादन १५० वनस्पति नमूनाहरूको DNA Bar-coding Genomic Characterization अध्ययन ५

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		गरेको । १६०००० जडीबुटी विरुवा उत्पादन भएको । १२ सुक्ष्मजीवका प्रजातिका कल्चरहरू व्यवस्थापन गरिएको। ५० हे. मा जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम भएको २ वटा प्रयोगशालाहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन	१० वटा अनुसन्धान, सर्वेक्षण भएको हुने ।	प्रजातिका वनस्पतिहरूको Quality Standard of Nepalese Medicinal Plants तयार १५०० नमुनाहरूको जडीबुटी नमुनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणिकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस सेवा (ट्रेड सपोर्ट) सुदुर पश्चिम र कर्णाली क्षेत्रमा जडीबुटी पकेट प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन"
३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	४३प्रजातिका १२५ DNA तथा हर्वेरियम नमुनाहरू DNA Barcoding, genomic characterization अध्ययन भएको, Dendrobium sp.को टिप्युकल्चर प्रविधि अध्ययन भएको, ९ वानस्पतिक नमूनाहरूको फाइटोकेमिक, फार्माकोलोजिकल र सुगन्धित तेल अध्ययन सम्पन्न, राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालामा रहेका १,७०,००० हर्वेरियम नमुनाहरूको व्यवस्थापन गरीएको, २२ वटा Taxa New to KATH को रुपमा समावेश गरीएको, २२,३८० हर्वेरियम नमुनाहरूको Digitization कार्य सम्पन्न गरिएको, १० वनस्पति	११ वटा उद्यानको विकास र व्यवस्थापन भएको हुने । वनस्पतिको अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरणका क्रियाकलापहरू भएको हुने	१ वटा अत्याधुनिक हर्वेरियम भवन निर्माण १ वटा Tropical House निर्माण ११ वटा उद्यान व्यवस्थापन तथा संचालन १ प्रजातिको टिप्युकल्चर प्रविधि विकास १५ प्रजातिको वनस्पतिहरूको फाइटोकेमिकल, फार्माकोलोजिकल, सुगन्धित तेल तथा वायोकेमिकल अध्ययन १ वटा जडीबुटीमा आधारित व्यापारिक महत्वका वस्तु उत्पादन (Bio Prospecting) १ संरचना Seed Gene Bank संचालन तथा व्यवस्थापन १लाख ७०हजार हर्वेरियम नमुनाहरूको पहिचान, संरक्षण, हाउजिङ्ग व्यवस्थापन ३०,०००हर्वेरियम नमुनाहरूको डिजिटाइजेसन कार्य १६० दूर्लभ लोपोन्मुख रैथाने वनस्पतिहरूको स्वस्थानीय तथा परस्थानीय संरक्षण नेपाल फ्लोरा लेखन तथा कार्यान्वयन

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		उद्यानमा १,७७,७८४ वटा मौसमी शोभनीय फूल बिरुवा उत्पादन भएको, १० वनस्पति उद्यानमा ५५,५२९ वटा बहुवर्षिय शोभनीय बिरुवा उत्पादन भएको,		
३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च ।
३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च ४ वटा मुख्य हिमश्रृंखलाको सरसफाई १५ वटा संयुक्त पोष्ट भवन निर्माणाधिन	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च र हिमाल सरसफाई	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च र ४ वटा हिमाल सरसफाई १५ वटा संयुक्त पोष्ट भवन निर्माण सम्पन्न हुने
३२९०३०१३	हात्तिसारहरू	घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन	हात्तीको हेरचाह, व्यवस्थापन तथा तालीम	घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन
३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	७७१ कि.मि. वनपथ निर्माण/मर्मत १५०० हे. घाँसे मैदान निर्माण तथा व्यवस्थापन ३३ कि.मि. मानव वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका लागि मेषजाली सहित तारबार निर्माण र सोलार फेन्स निर्माण ९२ वटा वन्यजन्तुका पानी पोखरी निर्माण तथा व्यवस्थापन १५ वटा पोष्ट	२१ वटा संरक्षण क्षेत्रको व्यवस्थापन, चोरी शिकारी नियन्त्रण, वन्यजन्तु गणना, पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनका लागि संरचना निर्माण	५० कि.मि मानव वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरणका लागि तारबार सहितका पूर्वाधार निर्माण १७०० हे. घाँसे मैदान व्यवस्थापन २३९ वटा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन (काठेपुल, भ्यू-टावर, पर्यटक विश्राम स्थल, क्याम्पसाईट निर्माण) ७११ वटा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन (काठेपुल, भ्यू-टावर, पर्यटक विश्राम स्थल, क्याम्पसाईट निर्माण) ४ वटा वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र निर्माण १५ वटा पोष्ट भवन निर्माण

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भवन निर्माण ११५ वटा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन (काठेपुल, भ्यू-टावर, पर्यटक विश्राम स्थल,क्याम्पसाईट निर्माण)		
३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	२२०० वटा स्थायी नमुना प्लटहरुको मापन गरिएको वनको जानकारी प्रकाशन १२० जना विद्यार्थीहरुलाई इन्टर्न गराईएको इकोटुरिजमको आर्थिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावको अध्ययन भएकाव MRV का लागि ५६८ वटा स्थायी नमुना प्लटहरुको मापन	राष्ट्रिय वन स्रोत सर्वेक्षण मापनको प्रतिवेदन तयारी	बाँसको राष्ट्रिय सर्वेक्षण हुने राष्ट्रिय वन स्रोत सर्वेक्षण मापनको प्रतिवेदन प्रकाशन १५० जना विद्यार्थीहरुलाई इन्टर्न गराईएको वनको प्रकार तथा पारीस्थितिकिय प्रणालीको नक्साङ्कन गर्ने
३२९०५०११	वातावरण विभाग	"वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी ४० पटक अनुगमन एवं निरीक्षण गरी नमूना संकलन प्लष्टिक झोला प्रतिवन्ध सम्बन्धी कार्ययोजना २०७८ स्वीकृत भएको प्रयोगशाला स्तरोन्नतीकरण"	"प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी मापदण्ड निर्माण, वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रदुषण मापदण्डहरुको कार्यान्वयन अवस्थाका सम्बन्धमा अनुगमन, निर्देशिका मापदण्डहरु तर्जुमा"	"प्रदुषण मापन तथा नियमन ३ वटा वायु प्रदुषण मापन केन्द्रहरुको स्थापना २९ वटा वायु प्रदुषण मापन केन्द्रहरुको सञ्चालन प्रचार प्रसार"

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र	२ वटा सेवाकालिन तालिम र अन्य सेवासंग सम्बन्धित क्षमता अभिवृद्धिका तालिमहरु	कर्मचारीहरुको तालिम लगायत क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने	क्षमता अभिवृद्धिका कार्य संचालन
३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	"४३ वटा संरक्षण पोखरी निर्माण, १३ वटा पानी मुहान संरक्षण, contour trenches (८.६ कि.मि.)"	खोटाङ, ओखलढुङ्गा र रामेछाप जिल्लाका दुधकोशि वेसिनका ८ वटा स्थानिय तहमा बहुप्रकोप (सुख्खा, बाढी,पहिरो) जलाधार एकिकृत कार्यक्रम	२५ कि.मि. पानी श्रोत संचितिकरणका लागि Contour trenches निर्माण कार्य, ३० वटा संरक्षण पोखरी निर्माण, १५ वटा Water holes निर्माण, ३८० वटा पानी मुहान संरक्षण, ५ वटा पानी श्रोत व्यवस्थापन एकीकृत कार्यक्रम, ५ स्थानमा संरक्षण खेती प्रणाली व्यवस्थापन
३२९००१०७	स्वच्छ वातावरण कार्यक्रम	कुल ५२ वटा स्थानीय तहमा ५७ वटा उद्यान निर्माण गर्न कुल ११ करोड १० लाख बजेट अख्तियारी पठाईएको ।	नारायणी नदीको जल स्वच्छता मापन साथै विभिन्न १५ वट उद्यानहरुको निर्माण हुने	"विभिन्न ४५ वटा पार्कहरु निर्माण जैविक मल उत्पादन गर्ने प्लान्ट स्थापना (स्थानीय तहसंगको साझेदारीमा) विद्यालय केन्द्रित वातावरण संरक्षण कार्यक्रम: ३५ वटा
३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	२५ वटा गल्छी/पहिरो नियन्त्रण, १६ वटा संरक्षण पोखरी निर्माण, १४ वटा पानी मूहान/श्रोत संरक्षण १७ स्थानमा खोला किनारा संरक्षण, १३ स्थानमा सिंचाई कुलो मर्मत/निर्माण, ५० हजार बहुवर्षिय विरूवा उत्पादन	४ वटा वृहत जलाधारमा एकीकृत भू तथा जलाधार संरक्षण कार्यक्रम संचालन हुने	९० वटा गल्छी /पहिरो नियन्त्रण, ३ स्थानमा क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान, ११८ स्थानमा हरित पेटी सहितको खोला किनारा संरक्षण, ५३ वटा संरक्षण पोखरी, तालतलैया निर्माण/मर्मत तथा सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन, २ स्थानमा जलीय पुनर्भरण क्रियाकलाप, ३४ वटा पानी श्रोत व्यवस्थापन तथा बहुउपयोग फेवा संरक्षित जलाधार एकिकृत कार्यक्रम मेलम्ची खानेपानी जलाधार व्यवस्थापन विशेष कार्यक्रम ६ स्थानमा कृषि वन प्रवर्द्धन"

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	आयोजना सुरुवातको प्रथम वर्ष	"गण्डकी नदी बेसिनमा भू तथा जलाधार संरक्षण जलवायु परिवर्तनले जोखिमयुक्त समुदायको लागि जीविकोपार्जनमा टेवा पर्याउने कार्यक्रमहरूको सञ्चालन भएको हुने"	"गण्डकी नदी बेसिनको लागि हाइड्रोलोजिकल मोडेलको निर्माण कृषि वन, घाँसे मैदान व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू पानी संकलन प्रणालीको निर्माण तथा व्यवस्थापन ग्रामिण वन सडकमा भू जैविक प्रविधिको प्रयोग गरी संरचनागत टेवा प्रदान"
३२९०११०४	प्रकृतिमा आधारित पर्यटन कार्यक्रम			
५०१२९१०१	जडिबुटी उत्पादन तथा कम्पनी लिमिटेड			
५०१२९१०२	समृद्धिका लागि वन			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पर्याप्त बजेटको सुनिश्चितता, पर्याप्त जनसहभागिता, बढ्दो मानव वन्यजन्तुबीच द्वन्द्व, जलावायु परिवर्तन, वर्तमान महामारीको अवस्था जस्ता जोखिम पक्ष रहेका छन्।

परिच्छेद ५

आर्थिक क्षेत्र

५.१ अर्थ

१. पृष्ठभूमि

आर्थिक र सामाजिक विकासको जनचाहनालाई सम्बोधन गर्न सीमित स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गर्दै समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको राष्ट्रिय आकांक्षा साकार पार्न समष्टिगत आर्थिक र वित्तीय स्थायित्व कायम गर्दै तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु आवश्यक छ। अतिकम विकसित राष्ट्रबाट भएको स्तरोन्नति सार्थक बनाउँदै सन् २०३० मा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न दोहोरो अंकको आर्थिक वृद्धि गर्नु जरुरी छ र सोका लागि सरकारका नीति, योजना तथा कार्यक्रम सोही अनुरूप निर्देशित गर्नुपर्ने भएको छ। पन्ध्रौं योजनाले लिएको लक्ष्य अनुरूप स्रोत परिचालन र विनियोजन कुशलता सुनिश्चित हुने गरी नीति र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु परेको छ। यसैगरी संघीय संरचना अनुरूप तीन तहमा राजस्व परिचालन क्षमता बढाउन र आन्तरिक ऋण एवम् बाह्य सहायता मुलुकको विकासका उद्देश्य र प्राथमिकता अनुरूप अधिकतम प्रतिफल प्राप्त गर्ने गरी परिचालन गर्दै वित्तीय दायरा (fiscal space) को सदुपयोग गर्ने सोच राखिएको छ। बचत वृद्धि तथा राष्ट्रिय पुँजी निर्माण र आन्तरिक उत्पादन वृद्धिमार्फत आत्मनिर्भर, सवल र समुन्नत अर्थतन्त्र निर्माण गर्नेतर्फ केन्द्रित हुनेगरी कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गरिएको छ। कोभिड-१९ महामारीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न चालिएका कदमबाट सिर्जित असहज परिस्थितिले गर्दा समग्र उत्पादन, उत्पादकत्व एवम् आपूर्ति प्रणालीमा असर परी अर्थतन्त्रमा प्रतिकूल प्रभाव परेको छ। विश्व आर्थिक गतिविधिमा सुस्तता आई विश्वको समग्र आर्थिक वृद्धि, रोजगारी, मूल्य, अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार, पर्यटन लगायतका क्षेत्र प्रभावित हुने देखिएको छ। यस विषम परिस्थितिमा जनजीवन एवम् जीविकाको संरक्षण, आर्थिक गतिविधिमा क्रमशः विस्तार र अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान गर्दै फराकिलो र दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नेतर्फ विशेष जोड दिन जरुरी छ।

२. समस्या तथा चुनौती

कोभिड-१९ महामारीको असर र प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाई राख्नु प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको छ। साथै, समग्र अर्थ प्रणालीमा सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन सम्बद्ध विभिन्न चुनौती देखापरेका छन्। अपेक्षित रूपमा पुँजीगत खर्च हुन नसकेको कारण पुँजी निर्माणको दर न्यून रहेको छ। कानूनी, संरचनागत र पूर्वाधारका क्षेत्रमा पछिल्लो समयमा भएको सुधारका बाबजुद पूर्वाधार विकासमा अपेक्षित रूपमा विदेशी र स्वदेशी लगानी विस्तार हुनसकेको छैन। मुलुकको द्रुततर विकासको आकांक्षा पूरा गर्न आवश्यक स्रोत जुटाउने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण नै रहेको छ। पछिल्लो समयमा वित्तीय पहुँच विस्तार भएता पनि पुँजी बजारको कार्यक्षेत्र विस्तार भइसकेको छैन। बजेट तथा कार्यक्रम खर्च उपलब्धिमूलक बनाउन विनियोजन कुशलताको साथै खर्च क्षमता र वित्तीय अनुशासन एवम् जवाफदेहितामा जोड दिनुपर्ने देखिएको छ। बजेट पूर्ण कार्यान्वयन गरी सीमित स्रोतको कुशल उपयोगमार्फत सार्वजनिक वित्त र वित्तीय क्षेत्र स्थिरता कायम गर्दै उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

३. सोच

१. सार्वजनिक खर्चको कुशल र नतिजामूलक व्यवस्थापनद्वारा समृद्ध अर्थतन्त्र निर्माण। (सार्वजनिक खर्च)
२. सुदृढ र प्रगतिशील राजस्व प्रणालीको विकास गरी समृद्ध अर्थतन्त्र निर्माण। (राजस्व)

३. अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायताको प्रभावकारी परिचालनमार्फत विकास र समृद्ध अर्थतन्त्र निर्माण। (अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता)।
४. सार्वजनिक ऋणको प्रभावकारी परिचालन गरी सवल अर्थतन्त्र निर्माण। (सार्वजनिक ऋण)
५. वित्तीय संघीयतामार्फत समृद्ध र समाजवादउन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण। (अन्तर-सरकारी वित्त)
६. सवल र प्रतिस्पर्धी सार्वजनिक संस्थानमार्फत आत्मनिर्भर र समाजवादउन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण। (सार्वजनिक संस्थान)
७. गतिशील, विश्वसनीय र उत्पादनशील मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र। (मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र)
८. सुदृढ र विस्तारित विमा सेवाबाट वित्तीय जोखिम न्यूनीकरणमार्फत उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्र निर्माण। (विमा)
९. स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी र फराकिलो धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारमार्फत राष्ट्रिय पुँजी निर्माण। (पुँजी बजार)

४. उद्देश्य

अ. सार्वजनिक खर्च

१. सार्वजनिक खर्चको विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र वित्तीय अनुशासन कायम गर्ने।

आ. राजस्व

१. उत्पादन, लगानी, व्यवसाय तथा करदातामैत्री एवम् स्वच्छ, तटस्थ, पारदर्शी र प्रगतिशील कर प्रणालीको विकास तथा स्वैच्छिक कर सहभागिताबाट अधिकतम राजस्व परिचालन गर्ने।

इ. अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता

१. अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायताको छनोटपूर्ण उपयोगमार्फत उत्पादन, उत्पादकत्व तथा रोजगारी बढाउँदै मुलुकलाई विकास वित्तमा क्रमशः आत्मनिर्भर उन्मुख बनाउने।

ई. सार्वजनिक ऋण

१. सार्वजनिक ऋणको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी रोजगारी सिर्जना, राष्ट्रिय पुँजी निर्माण र आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने।

उ. अन्तर-सरकारी वित्त

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको खर्चको आवश्यकता सम्बोधन हुने गरी न्यायोचित, सन्तुलित र परिपूरक रूपमा स्रोत उपलब्ध गराउने।
२. तीन तहको वित्तीय दायरा (fiscal space) वृद्धि गर्ने।

ए. सार्वजनिक संस्थान

१. सार्वजनिक संस्थानको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार गरी गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, वितरण र उपभोगमा नागरिकको पहुँच स्थापित गर्ने।

ऐ. मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र

१. मुद्रास्फीति नियन्त्रण, शोधनान्तर बचत एवम् वित्तीय स्थायित्व हासिल गर्ने।
२. वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वित्तीय साधनको उपलब्धता बढाउने।
३. भुक्तानी प्रणालीलाई सुरक्षित, स्वस्थ र विश्वसनीय बनाउने।

ओ. बिमा

१. बिमा क्षेत्रलाई प्रभावकारी र दिगो बनाई दुर्गम तथा न्यून आय भएका वर्ग, समुदाय लगायत समाजका सबै तह र कारोबारमा बिमा सेवाको पहुँच पुऱ्याउने।

औ. पुँजी बजार

१. धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारलाई पहुँचयोग्य, स्वच्छ र विश्वसनीय बनाउने।

५. रणनीति

अ. सार्वजनिक खर्च

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सार्वजनिक खर्च प्रणाली सुदृढ गरी दक्षता, पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गरी नतिजामूलक बनाउने।
२. सार्वजनिक खर्चलाई आर्थिक तथा सामाजिक पुँजी निर्माणका क्षेत्रमा कुशल र प्रभावकारी विनियोजन गर्ने।
३. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको विकासको आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी न्यायोचित, सन्तुलित र परिपूरकरूपमा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन गर्ने।
४. सार्वजनिक खर्च प्रणालीलाई आधुनिक सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई थप पारदर्शी बनाउने।

आ. राजस्व

१. सबै किसिमका आर्थिक क्रियाकलापलाई करको दायरामा ल्याई राजस्वको आधार फराकिलो बनाउने।
२. राजस्व प्रशासनको विस्तार तथा आधुनिकीकरण गरी कुशल, व्यावसायिक र स्वच्छ बनाउने।
३. संघीय प्रणाली अनुरूप राजस्व प्रशासनको संरचनागत र प्रणालीगत सुधार गर्ने।
४. आर्थिक विस्तारमा सहयोग पुग्ने गरी कर प्रणालीलाई लगानी/व्यवसायमैत्री बनाउने।
५. कर संरचना र दरमा सामयिक सुधार गरी कर प्रणालीलाई सरल र समन्यायिक बनाउने।

इ. अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायता

१. राष्ट्रिय आवश्यकता, नीति तथा प्राथमिकताका आधारमा अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायताको परिचालन गर्ने।
२. विकास सहायता प्रभावकारिता सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता एवम् राष्ट्रिय नीति अनुरूप विकास सहायताको परिचालन गर्ने।
३. संघीय संरचना बमोजिम विकास सहायता प्रणाली रूपान्तरण गरी प्रादेशिक सन्तुलन र समन्यायिकताको सिद्धान्त अनुरूप विकास सहायता उपयोग गर्ने।

ई. सार्वजनिक ऋण

१. मुलुकले धान्न सक्नेगरी उच्च प्रतिफलयुक्त क्षेत्रमा सार्वजनिक ऋण परिचालन गर्ने।
२. सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधार गर्ने।
३. संघीय प्रणाली अनुरूप सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापनसम्बन्धी उपकरण तथा स्रोतको विविधीकरण गर्ने।

उ. अन्तर-सरकारी वित्त

१. तीन तहका एकल तथा साझा कार्य जिम्मेवारीहरू सामञ्जस्यपूर्ण ढङ्गबाट पूरा गर्न स्रोत व्यवस्थापन गर्ने।
२. अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरणलाई पारदर्शी, अनुमानयोग्य र न्यायोचित बनाउने।
३. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने।
४. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा वित्तीय सुशासन कायम गर्ने।

ऊ. सार्वजनिक संस्थान

१. आवश्यकता र उपादेयताको आधारमा संघीय संरचना बमोजिम उपयुक्त ठहरिएका सार्वजनिक संस्थानको पुनर्संरचना र स्थापना तथा सान्दर्भिक नदेखिएका संस्थानको विनिवेश गर्ने।
२. कानूनी तथा संस्थागत सुधार र आधुनिकीकरण गरी सार्वजनिक संस्थानको सञ्चालन, व्यवस्थापन र नियमनलाई प्रभावकारी बनाउने।

ए. मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र

१. मौद्रिक तथा वित्तीय नीतिको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने।
२. राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा पर्याप्त वित्तीय स्रोत-साधन परिचालन गर्ने।
३. नवीनतम प्रविधिको अवलम्बन र वित्तीय साक्षरता मार्फत दुर्गम तथा पिछडिएका क्षेत्रसम्म वित्तीय पहुँच विस्तार गर्ने।
४. सुरक्षित, आधुनिक र विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली विकास गर्ने।

ऐ. बिमा

१. बिमा सेवालाई प्रभावकारी र प्रतिस्पर्धी बनाउन तथा बीमितको हकहित सुनिश्चित गर्न नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार गर्ने।
२. बिमा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन, अभ्यास तथा मापदण्डको आधारमा बिमा सेवा प्रदान गर्ने।
३. बिमा व्यवसायलाई सामाजिक संरक्षणको एक महत्वपूर्ण आधारस्तम्भको रूपमा विकास गर्ने। साथै, बिमा सेवाको विस्तार गरी न्यून आय भएका वर्ग लगायत सम्पूर्ण नागरिक एवम् क्षेत्रमा पहुँच पुऱ्याउनका लागि उपयुक्त संयन्त्रको विकास गर्ने।

ओ. पुँजी बजार

१. धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी र विश्वसनीय बनाउनुका साथै यसको क्षेत्र तथा दायरा अभिवृद्धि गर्ने।
२. कानूनी, संस्थागत र संरचनागत सुधार गरी धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजार सञ्चालन तथा नियमन प्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको बनाउने।
३. धितोपत्र बजारमा साना र स्वदेशी तथा विदेशी संस्थागत लगानीकर्ताको आकर्षण बढाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	बाली सुरक्षण प्रिमियम अनुदान	हेक्टर	१२००	२१	२१.५	२२	२२.५
२	सामाजिक/ सामुदायिक कार्यक्रम	संख्या	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०
३	उद्यमशीलता विकास तालिम	संख्या	३००	३५०	३५०	३५०	३५५
४	साना किसान लघुवित्त वित्तीय संस्था (विविध) कार्यक्रम	संख्या	३९६	४४५	४५०	४५०	४५०
५	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु धन सुरक्षण)	संख्या (हजारमा)	८९	९५	१,०१	१,०७	१,१२
६	पशुधन तथा कर्जा सुरक्षण तालिम	संख्या	६५	१,१५	१,२५	१,३६	१,४५
७	कृषि तथा पशुपन्छी व्याज अनुदान	रु (अर्बमा)	५	६	७	९	१२
८	लघु वित्त तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण	संख्या (हजारमा)	११७८	१२९६	१४२५	१५६८	१६४८
९	कृषि कर्जा सुरक्षण	संख्या	५१४६	५६६०	६२२६	६८५०	७४२५
१०	प्राविधिक शिक्षा तथा शैक्षिक बेरोजगार कर्जा सुरक्षण	संख्या	६	८	१०	१२	१४
११	निर्यात कर्जा सुरक्षण	संख्या	०	५१	५६	६२	७०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१२	निक्षेप सुरक्षण	संख्या (हजारमा)	२९६५२	३०५००	३१५००	३२०००	३३०००
१३	दुध तथा मासुजन्य पशुपालन, तरकारी खेती र साना तथा मझौला कृषि उद्यम कर्जा	संख्या	२५	२५	२५	२५	२५
१४	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा स्थिर पुँजी लगानी	प्रतिशत	२७.३	४०.७	३९.८	४१.६	४४.६
१५	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा स्थिर पुँजी लगानी - सरकारी	प्रतिशत	७	१६.१	१५.६	१६.१	१८.५
१६	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा स्थिर पुँजी लगानी - निजी	प्रतिशत	२०.२	२२.४	२२.१	२३.३	२४.५
१७	कुल राष्ट्रिय बचत (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	३१.४	४९	४८	४७.५	४५.५
१८	कुल गार्हस्थ्य बचत (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	६.६	२१	२१.५	२२	२२.५
१९	विस्तृत मुद्रा प्रदाय वृद्धिदर	प्रतिशत	१९	१७	१७	१७	१७
२०	निजी क्षेत्र तर्फको कर्जा वृद्धिदर	प्रतिशत	०	२१	२०	२१	२२

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२१	जनसंख्या प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था शाखा	जना	२८०६	२७७०	२६८२	२६००	२५००

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४१६,६८०	२२६,७८४	१००,७४४	८९,१५२	३१५,४२४	९२,९५७	८,२९९
२०८०/८१	४३७,०९५	२१८,१२२	१२६,०४१	९२,९३२	३३०,३९९	१०६,५७०	१२६
२०८१/८२	४७७,०८२	२१८,७०५	१६०,२२७	९८,१५०	३३७,०८२	१४०,०००	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय		आर्थिक क्षेत्र सम्बन्धी नीति तर्जुमा तथा समन्वय	-	३३,२३.५३	उच्च र दिगो आर्थिक वृद्धि तथा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व भएको हुने । राजस्व परिचालन र वित्तीय क्षेत्र विस्तार भएको हुने ।
३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	ऋण असुली पुनरावेदन तथा फैसला	-		पुनरावेदन गर्ने । नगरिकको हकको प्रत्याभूति भएको हुने ।
३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण	इ२	ऋण असुली	-		प्रभावकारी ऋण असुली भएको हुने ।
३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	इ१	सदस्यता शुल्क	-		सदस्यता शुल्क अनुदान व्यवस्थापन हुने ।
३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध	ए२	साना किसानको क्षमता विकास	-	२०,७५	संरचनागत, पूर्वाधार र उद्यमशीलको विकास भएको हुने
३०५००१०२	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)	ऐ३	पशु, बाली तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा लघु बिमाको लागि सहयोग	-	१२,८८	पशुधन र बाली सुरक्षण भएको हुने । अभिमुखीकरण तालिम संचालन भएको हुने । लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा तथा कृषि कर्जा सुरक्षण भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेञ्ज एकाउण्ट नेपाल	इ२	विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण तथा राष्ट्रिय राजमार्गको केही भाग आधुनिक तवरले मर्मत	-	६४ करोड ७ लाख ५० हजार अमेरिकी डलर (करिब रु. ७० अर्ब ५० करोड)	३ वटा सब स्टेसन, करिब ३१५ कि.मि. प्रसारण लाइन निर्माण र करिब ७७ कि.मि. राष्ट्रिय राजमार्गको आधुनिक तवरले मर्मत भएको हुने ।
३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहुलियत कार्यक्रम	ए१	महामारी तथा विपद् प्रभावित व्यक्ति, समुदाय तथा व्यवसायलाई पुनरुत्थानको लागि राहत तथा सहुलियत	-	१४,७७,८६	सहुलियतपूर्ण ९ प्रकारका कर्जाका लागि ब्याज अनुदान प्रदान भएको हुने, शीतघर भण्डार निर्माणको लागि ब्याज अनुदान प्रदान भएको हुने, RPSF परियोजना सञ्चालन भएको हुने ।
३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	अ४	सार्वजनिक लेखा र खर्च व्यवस्थापन	-		समयमा नै केन्द्रीय विवरण तयार भएको हुने । विदेशस्थित ८ वटा नेपाली नियोगहरूको आ.ले.प. सम्पन्न भएको हुने । तीनै तहको वित्तीय व्यवस्थापन कार्य प्रभावकारी भएको हुने । समयमा नै शोधभर्ना प्राप्तिमा सहयोग पुगेको हुने । लेखा निर्देशिका तयार भई तीनै तहको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						खर्च लेखांकनमा एकरूपता आएको हुने ।
३०५०१०१२	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	अ४	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन	-		निवृत्तिभरण समयमा नै भुक्तानी भएको हुने । राष्ट्रका तर्फबाट गर्नुपर्ने पर्व पूजा समयमा नै सम्पन्न भएको हुने ।
३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	अ४	सरकारी बाँकी रकम असुल उपर	-		सरकारी बाँकी रकम समयमा नै असुल उपर भएको हुने ।
३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू	अ४	सार्वजनिक लेखा र खर्च व्यवस्थापन	-		जिल्ला स्थित सरकारी कार्यालयहरूको खर्च रकम समयमा नै निकास दिइएको हुने । जिल्ला स्थित संघीय सरकारी कार्यालयहरूको समयमै आ.ले.प. सम्पन्न भएको हुने ।
३०५०११०१	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	अ४	तीनै तहका सरकारको सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रणाली र कार्यविधि सुदृढीकरण	-	१,०८,५०	संघीय सरकारको पुँजीगत खर्च प्रतिशतमा वृद्धि भएको हुने । तीनै तहको सरकारको आर्थिक विवरण तोकिएको समय भित्र पेश भएको हुने । सार्वजनिक खरिद समयमै भएको हुने । तीनवटै तहको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						लेखापरीक्षण अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको भएको हुने ।
३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	अ१	तालिम	-		सार्वजनिक वित्तिय क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास भएको हुने ।
३०५०३०११	भन्सार विभाग	आ२	भन्सार प्रशासन	-		देशभरको भन्सार कार्यालयहरूको नियमन र व्यवस्थापन भएको हुने ।
३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू	आ२	भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलन	-		भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलन प्रभावकारी भएको ।
३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	आ२	भन्सार प्रक्रिया स्वचालन भौतिक पूर्वाधारको सुधार तथा निर्माण	-	२१ मिलियन अमेरिकी डलर र रु. ८१.६७ करोड	भन्सार प्रक्रिया स्वचालन, भौतिक पूर्वाधारको सुधार तथा निर्माण हुने ।
३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	आ२	आन्तरिक राजस्व प्रशासन	-		लक्ष्य अनुरूप राजस्व संकलन भएको हुने । अन्तःशुल्कजन्य पदार्थ तथा स्टिकरको गुणस्तरीयता परीक्षण सहज भएको हुने । राजस्व चुहावट नियन्त्रण भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	आ२	आन्तरिक राजस्व संकलन	-		लक्ष्य अनुसार राजस्व संकलन भएको हुने ।
३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	ई२	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन	-		नेपाल सरकारको ऋण व्यवस्थापन एकीकृत रूपमा कुशलतापूर्वक सम्पादन भएको हुने ।
५०१०५१०१	लगानी-विविध	ई१	-	-		-
५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	ऐ३	मासु तथा दुध र तरकारीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आयात न्यूनीकरण र रोजगारी वृद्धिमा सहयोग	-		मासु तथा दुग्ध र तरकारीजन्य पदार्थको उत्पादन वृद्धि भएको हुने । साना किसानहरूको कृषि उद्यमशीलता विकासबाट कृषि क्षेत्रको रूपान्तरणमा सघाउ पुगेको हुने ।
५०१०५१०३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	ऊ२	सार्वजनिक संस्थान सुधार	-		सार्वजनिक संस्थानको व्यवस्थापन सुधार आई उत्पादकत्व बढेको हुने ।
३०५००१०५	बजेट सुधार कार्यक्रम		-	-		-

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	-	उच्च आर्थिक वृद्धि, समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम भएको हुने। राजस्व परिचालन र वित्तीय क्षेत्रको विस्तार भएको हुने।	बजेट तर्जुमा, राजस्व परिचालन, सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन गर्ने वित्तीय क्षेत्रको नियमन तथा विस्तार गर्ने
३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	ऋण मा मर्का पर्ने पक्षले पुनरावेदनको अधिकार पाएको ।	पुनरावेदनको हकको प्रत्याभुति भएको हुने ।	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दाको पुनरावलोकन गर्ने
३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण	ऋण असुली प्रभावकारी भएको ।	ऋण असुली प्रभावकारी भएको हुने।	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दा फैसला गर्ने
३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	-अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान व्यवस्थापन भएको	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान व्यवस्थापन भएको हुने।	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क भुक्तानी तथा व्यवस्थापन गर्ने
३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध	३०० उद्यमशीलता विकास तालिम, १५० सामुदायिक विकास र ३०० कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम भएको २६ वटा कृषि सहकारी अनुसरण र सेवा विस्तार कार्यक्रम तथा ७० वटा संस्थागत पुनर्संरचना सम्बन्धी कार्यक्रम भएको	सीप तथा क्षमता विकास, सामाजिक/ सामुदायिक विकास, साना किसान सहकारी अनुसरण तथा सेवा विस्तार र कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धनका २,८४५ क्रियाकलाप सञ्चालन भएको हुने	३५० वटा उद्यमशीलता विकास तालिम, १५० वटा सामुदायिक विकास र ३५० वटा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २५ वटा कृषि सहकारी अनुसरण र सेवा विस्तार कार्यक्रम र ७० वटा संस्थागत पुनर्संरचना सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०५००१०२	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)	पशुधन सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट पशुधन सुरक्षण गरिएको लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत सदस्य	करिब ३लाख ३ हजार पशुको सुरक्षण गरिएको हुने करिब ४२ लाख ८९ हजार ऋणीको कर्जा सुरक्षण गरिएको हुने	९५ हजार पशुधन र २४०० हेक्टरको बाली सुरक्षण गर्ने ११५ पशुधन, बाली तथा कर्जा सुरक्षण सम्बन्धी तालिम दिने १२ लाख ९६ हजार जनाको कर्जा सुरक्षण गर्ने र ५६०० जनाको कृषि कर्जा सुरक्षण गर्ने ।
३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेञ्ज एकाउण्ट नेपाल	सबस्टेशन र प्रसारण लाइनको विस्तृत डाइन र राउटिङ भई बोलपत्रतयार भएको, नेपाल सरकारबाट वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन स्वीकृत भएको रातमाटे सबस्टेशनको लागि १८९ मध्ये १७८ कित्ता जग्गा प्राप्ति भएको १७५ परिवारलाई रु. १ अर्ब २६ करोड मुआब्जा वितरण भएको र यो कार्य अन्तिम चरणमा रहेको, विद्युत नियमन आयोग र सडक विभागसँग प्राविधिक सहयोग सम्बन्धी सम्झौता भएको सडक विभागलाई प्रयोगशाला उपकरण हस्तान्तरण गरिएको उपकरण प्रयोग बारे प्रशिक्षण र इन्जिनियरलाई तालिम दिइएको	प्रसारण लाइन पुनर्वास कार्ययोजना संचालन प्रसारण लाइनको अतिरिक्त सर्वेक्षण (३० कि.मि.) सम्पन्न, आयोजना प्रभावित २० प्रतिशत व्यक्तिलाई मुआब्जा वितरण एमसीए नेपाल पार्टनरशिप प्रोग्रामको १० प्रतिशत कार्य सम्पन्न, विस्तृत सर्वेक्षण तथा डिजाइन सम्पन्न सबस्टेशनहरूको ५५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न , उपकरण जडानको १५ प्रतिशत सम्पन्न धानखोला-लमही ४० कि.मि. सडक खण्डको मर्मत सुधार र पुनर्स्थापना सुरु लमही-शिवखोला ३७ कि.मि. सडक खण्डको मर्मत सम्भार सुरु भएको हुने, सुपरपेभ र फुलडेपथ रेक्लामेसन प्रविधिसँग सम्बन्धित अत्याधुनिक	रुख कटान र वन जग्गाको उपयोगको लागि एमसीए नेपाल र वन मन्त्रालयबीच सम्झौता गर्ने, गैरवन भूमि हस्तान्तरण प्रोटोकलका लागि नेपाल सरकारबाट प्रतिबद्धता पत्र जारी गर्ने, नेपाल सरकारबाट भूमि जग्गा स्थानान्तरण प्रोटोकल स्वीकृत गर्ने, एमसीए नेपाल पार्टनरशिप प्रोग्राम कार्यान्वयन गर्ने सडक विभाग प्रयोगशाला शाखालाई सुपरपेभ र फुलडेपथ रेक्लामेसन प्रविधिसँग सम्बन्धित अत्याधुनिक उपकरण प्रदान र तालिम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सुपरपेभ आस्फाड्ट मिश्रण डिजाइन प्रयोगशालाको निर्माण सम्पन्न भएको ।	उपकरण र तालिम प्रदान भएको हुने ।	
३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहुलियत कार्यक्रम	सहुलियतपूर्ण ९ प्रकारका कर्जाका लागि ब्याज अनुदान प्रदान भइरहेको, १२ वटा शीतघर भण्डारलाई ब्याज अनुदान प्रदान भएको राष्ट्रसेवकको १०० प्रतिशत र अन्यको ५० प्रतिशत कोरोना बिमा प्रिमियम भुक्तानी गरिएको, कोरोना प्रभावित व्यवसायीलाई टेवा दिन RPSF परियोजनालाई अनुदान दिइएको ।	कोभिड-१९ बाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान भएको हुने ।	सहुलियतपूर्ण ९ प्रकारका कर्जाका लागि ब्याज अनुदान प्रदान गर्ने । शीतघर भण्डारलाई ब्याज अनुदान दिने । परियोजनालाई अनुदान दिने ।
३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	सार्वजनिक खर्चको लेखांकन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी प्रणालीहरू (CGAS, RIMS, TSA, PAMS, SuTRA) तयार भई सञ्चालनमा रहेका, एकीकृत वित्तीय प्रतिवेदन समयमा नै तयार भएको, सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय गोष्ठी सम्पन्न भई सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका लागि	सार्वजनिक लेखा र खर्च व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुने ।	को.ले.नि.का., केन्द्रीय निकाय तथा प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालयसँग वित्तीय विवरण भिडान तथा प्रतिवेदन गर्ने । विदेशस्थित नेपाली नियोगहरूको आ.ले.प. सम्पन्न गर्ने । सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय गोष्ठी संचालन गर्ने । केन्द्रीय स्तरका कार्यालय र आयोजना प्रमुखसँग सोधभर्ना सम्बन्धी अन्तरक्रिया संचालन गर्ने । लेखा निर्देशिका तयारी तथा छुपाइ गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रतिबद्धता पत्र जारी भएको सरकारी खर्चलाई विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीबाट भुक्तानी गर्ने व्यवस्था भएको ।		
३०५०१०१२	निवृत्तभरण व्यवस्थापन कार्यालय	निवृत्तभरण व्यवस्थापन भइरहेको	निवृत्तभरण व्यवस्थापन सुदृढ भएको हुने ।	सेवा निवृत्त कर्मचारीहरूको निवृत्तभरण भुक्तानी गर्ने । राष्ट्रको तर्फबाट गर्ने पर्व पूजा सञ्चालन गर्ने ।
३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	३७ हजार बेरुजु विवरणका पाना मध्ये २० हजार पाना प्रणालीमा प्रविष्ट भएको,लगत व्यवस्थापन सफ्टवेयर निर्माण भएको,बेरुजु व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण भएको ।	सरकारी बाँकी रकम असुल उपर भएको हुने ।	आ.व. २०५९/६० सम्मको बेरुजु लगत सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने । गन्तव्य सुशासन पत्रिका प्रकाशन गर्ने । सरकारी बाँकी असुल उपरको लगत तयार गर्ने । कुमारी पुजा सञ्चालन गर्ने ।
३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू	खर्च रकम समयमा नै निकासा भएको हुने । संघीय सरकारी कार्यालयहरूको समयमै आ.ले.प. सम्पन्न भएको ।	सार्वजनिक लेखा र खर्च व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुने	खर्च रकम निकासा गर्ने । संघीय सरकारी कार्यालयहरूको आ.ले.प. गर्ने ।
३०५०११०१	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	सार्वजनिक निकायको सार्वजनिक खर्च र राजस्व व्यवस्थापनमा सुदृढीकरण गर्नको लागि खरिद प्रणाली र कार्यविधि निर्माण तथा वित्तीय अनुशासन कायम राख्नको लागि सफ्टवेयर निर्माण तथा	तीनै तहमा मध्यमकालीन खर्च संरचना लागू भएको हुने । राष्ट्रिय योजना बैंक पूर्ण कार्यान्वयन भएको हुने । एकीकृत वित्तीय व्यवस्थापन सूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा आएको हुने । एकीकृत सार्वजनिक वित्तीय	तीन तहको सार्वजनिक खर्च र राजस्व व्यवस्थापन सुदृढीकरण गर्ने । महालेखा परीक्षक कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने । सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनका लागि संस्थागत समन्वय गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रणाली विकास सम्बन्धी कार्य भएको ।	व्यवस्थापन अध्ययन प्रतिष्ठान स्थापना भई सञ्चालनमा आएको हुने । तीनै तहको अन्तिम लेखापरीक्षण अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप भएको हुने । e-GP मा सुधार आई खरिद व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुने । सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान बमोजिम तीनवटै तहमा वित्तीय प्रतिवेदन तयार भएको हुने । सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनमा नागरिक सहभागिता तथा संसदीय निगरानी अभिवृद्धि भएको हुने ।	
३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	-	सार्वजनिक वित्त सम्बन्धी तालिम प्रदान भएको हुने ।	सार्वजनिक वित्त सम्बन्धी तालिम हुने ।
३०५०३०११	भन्सार विभाग	-	भन्सार प्रशासन सुदृढ भएको हुने ।	भन्सार प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू	भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलन प्रभावकारी भएको हुने ।	भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलन प्रभावकारी भएको हुने ।	भन्सार प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	भन्सार प्रक्रिया स्वचालन हुने । भौतिक पूर्वाधारको सुधार तथा निर्माण भएको हुने ।	भन्सार व्यवस्थापन सक्षम र सुदृढ भएको हुने । व्यवसाय लागत र समयमा सुधार गरी सीमापार डुइड बिजनेस वातावरणमा सुधार आएको	भन्सार पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			हुने। कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन, स्वेच्छिक अनुपालनमा वृद्धि र चुहावट न्यूनीकरण भई निकासी पैठारी हुने मालवस्तुबाट भन्सार महसुल लगायतको यथार्थ राजस्व सङ्कलन भएको हुने। अवैध व्यापार र हानिकारक वस्तुको ओसारपसार नियन्त्रण गर्न गर्न मालवस्तुको परिवहन, ढुवानीका साधनहरू र ढुवानीका उपकरण (कन्टेनर, प्यालेट्स, क्रेट्स) उपर निगरानी एवम् नियन्त्रण भएको हुने।	
३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	आ.व. २०७८/७९ भित्र अन्तःशुल्क प्रयोगशाला निर्माण सम्पन्न हुने गरी कार्य भइरहेको । राजस्व चुहावटको नियन्त्रणको लागि विभिन्न निकायबाट प्राप्त सूचना विश्लेषण गरी अनुसन्धानात्मक कारवाही गरिएको।	आन्तरिक राजस्व प्रशासन प्रभावकारी भएको हुने उपत्यका बाहिर थप अन्तःशुल्क स्टिकर भण्डारण गृह निर्माण भएको हुने	कर परीक्षण तथा अनुसन्धान जोखिम विश्लेषणमा आधारित र सूचनामूलक बनाउने बक्यौता असुली सघन रूपमा संचालन गर्ने । करदाता शिक्षालाई विकेन्द्रित गरी उपभोक्ता तहसम्म पुऱ्याउ नेकर्मचारीको क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने । अन्तःशुल्क स्टिकर गोदाम निर्माण गर्ने । चुरोट कारखानामा Q-R Code स्टिकरको scan गर्ने । अन्तःशुल्क बढी संकलन गर्ने कार्यालयमा अन्तःशुल्क शाखा रहने गरी संगठनात्मक व्यवस्था गर्ने ।
३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	राजस्व सेवा प्रवाह भइरहेको ।	आन्तरिक राजस्व संकलन प्रभावकारी भएको हुने	सघन रूपमा करदाता शिक्षा संचालन गर्ने । कर परीक्षण कार्य म्यादभित्रै र थप प्रभावकारी रूपमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		३९ वटा करदाता सेवा कार्यालय स्थापना गरी सेवा प्रवाह भइरहेको		संचालन गर्ने । विस्तृत अनुसन्धानको दायरा अझै फराकिलो बनाउने । बजार अनुगमन खुद्रा तहसम्म विस्तार गर्ने । अधिकांश सेवालाई सूचना प्रविधिमा आवद्ध गर्ने । चार वटा कार्यालयको भवन निर्माण प्रारम्भ गर्ने ।
३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	ऋण संचालन तथा व्यवस्थापन प्रणाली विकास भई सोबाट बाह्य ऋण व्यवस्थापन भएको ,मध्यमकालीन ऋण व्यवस्थापन रणनीतिको मस्यौदा तयार भएको,सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालयबाट ऋण भुक्तानी, अभिलेख लेखांकन तथा प्रतिवेदन कार्य हुन थालेको, नेपाल सरकारको ऋणको मध्यमकालीन खाका तयार भएको ।	मध्यमकालीन ऋण व्यवस्थापन रणनीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने । ऋण संचालन तथा व्यवस्थापन प्रणाली संचालनमा आएको हुने । आन्तरिक र बाह्य ऋण भुक्तानी कार्य यस कार्यालयबाट भएको हुने । आन्तरिक र बाह्य ऋण लेखांकन निर्देशिका तयार भई लागू भएको हुने । नेपाल सरकारको ऋणको एकीकृत हिसाब र प्रतिवेदन यस कार्यालयबाट तयार भएको हुने ।	ऋण संचालन तथा व्यवस्थापन प्रणाली अद्यावधिक गर्ने । ऋण व्यवस्थापन पोर्टल डिजाइन तथा निर्माण गर्ने । ऋणको दिगोपना मूल्याङ्कन गर्ने । DeMPA मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
५०१०५१०१	लगानी-विविध	-	-	-
५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	रु. १३ अर्ब ७० करोड भन्दा बढी रकम यस क्षेत्रमा लगानी भएको हुने ।	६९ हजार किसानलाई पशुपन्छी पालन र ४,५०० हेक्टर जमिनमा व्यावसायिक तरकारी खेती सुरु भएको हुने मासु तथा दुध र तरकारीजन्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने ।	१९,५०० किसानलाई पशुपन्छी पालन र तरकारी खेती कर्जामा पहुँच कायम गर्ने । ११० वटा साना किसानका कृषि उद्यम सञ्चालनमा सहयोग पुऱ्याउने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
५०१०५१०३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	-	सम्पत्तिको अभिलेख अद्यावधिक भएको हुने । सार्वजनिक संस्थान व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (PEMIS) स्तरोन्नति भएको हुने । संस्थानहरूको वित्तीय स्थिति अध्ययन भएको हुने । सार्वजनिक संस्थान सुदृढीकरणको लागि गोष्ठी, सेमिनार र सम्मलेन भएको हुने । निजीकरण भएका संस्थान तथा सार्वजनिक संस्थानको अभिलेख विद्युतीय माध्यममा राखिएको हुने ।	सम्पत्तिको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने । सार्वजनिक संस्थान व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको परिमार्जन तथा स्तरोन्नति गर्ने । सार्वजनिक संस्थानको वित्तीय स्थितिको अध्ययन गर्ने । सार्वजनिक संस्थान सुदृढीकरणको लागि विभिन्न गोष्ठी, सेमिनार र सम्मलेन गर्ने । निजिकृत र सार्वजनिक संस्थानको अभिलेख विद्युतीय माध्यममा राख्ने ।
३०५००१०५	बजेट सुधार कार्यक्रम	-	-	-

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ को महामारीको असर र प्रभावको न्यूनिकरण गर्दै अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन थप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । पन्ध्रौं योजनाले लिएका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न सम्बन्धित निकाय बीच प्रभावकारी समन्वयमा कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बन्धित निकाय बीच प्रभावकारी समन्वय, राजस्व परिचालनमा अभिवृद्धि, लघु बिमा कार्यक्रममा नागरिक, कृषक तथा उद्यमीको सहभागिता, सार्वजनिक संस्थानको सुधारका कार्यको कार्यान्वयन हुनेछ । उक्त कार्यहरू नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

५.२ उद्योग

१. पृष्ठभूमि

सरकारले अर्थतन्त्रको विकासका लागि नेपाली श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिदै राष्ट्रिय हित अनुकूल हुने गरी विदेशी पूँजी तथा प्रविधिलाई आकर्षित गरी औद्योगिक पूर्वाधार विकासमा प्रोत्साहन गर्ने नीति लिएको छ। सोही अनुरूप समग्र उद्योग क्षेत्रको विकासमा निजी क्षेत्रको नेतृत्वदायी भूमिका रहने र सरकारले उत्प्रेरक, नियामक र सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्दै औद्योगिक उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धिका लागि तीव्र रूपमा औद्योगिकीकरण गरिनेछ। यसका लागि तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता भएका क्षेत्रहरूमा लगानी परिचालन गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनको माध्यमबाट अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्दै विप्रेषण र आयातमा आधारित अर्थतन्त्रलाई उत्पादनमुखी र निर्यातमूलक बनाउनु पर्ने हुन्छ। साथै लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी ठूलो मात्रामा रोजगारी सिर्जना र गरिबी न्यूनीकरण गर्ने, लगानीमा देखिएका समस्याहरूलाई सहजीकरण गर्ने, औद्योगिक क्षेत्र औद्योगिक ग्राम, विशेष आर्थिक क्षेत्र, अन्तरदेशीय विशेष आर्थिक क्षेत्र जस्ता पूर्वाधारहरूको स्थापना र संचालन गर्ने गरी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गरी औद्योगिकीकरणलाई तिब्रता दिन विभिन्न ऐन, नियमहरूको परिमार्जन गर्नुका साथै औद्योगिक क्षेत्र, औद्योगिक करिडोर, विशेष आर्थिक क्षेत्र र उद्योग ग्राम लगायतका औद्योगिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने गरी यस क्षेत्रका कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ।

२. समस्या तथा चुनौती

उद्योग क्षेत्रको अपेक्षित गतिमा विकास नहुनु, उत्पादनशील क्षेत्र र उद्योगहरूमा पूँजीको न्यून परिचालन हुनु, औद्योगिक उत्पादनहरू लागत प्रतिस्पर्धी नहुनु, निर्यातयोग्य वस्तुहरूको उत्पादन र विविधिकरण नहुनु, औद्योगिक मूल्य शृङ्खलाको विकासमा सार्वजनिक निजी साझेदारी न्यून हुनु उद्योग क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन्। यस बाहेक उद्योग स्थापना र संचालन भन्दा आयात व्यापारमा आकर्षण हुनु, खानी उत्खनन् र औद्योगिक पूर्वाधार विकास जस्ता क्षेत्रमा दक्ष प्राविधिक जनशक्ति अपर्याप्त हुनु, उद्योगलाई आत्मनिर्भर क्षेत्रहरू जस्तै कृषि, वन, खानी तथा खानीजन्य क्षेत्रसँग एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा लैजान नसक्नु, औद्योगिक पूर्वाधारहरूको कमि रहनु जस्ता समस्याहरू पनि विद्यमान छन्। लगानीमैत्री वातावरण सृजना गरी तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धी क्षमताका क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्नु, औद्योगिक पूर्वाधारको विवकास गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त हुने गरी उत्पादित वस्तु एवम् सेवाको गुणस्तर कायम गर्नु, नेपाली उत्पादनका वस्तुलाई लेवलिङ र ब्रान्डिङको माध्यमबाट निर्यात वृद्धि गर्नु, बन्द भएका रुग्ण उद्योगको व्यवस्थापन गर्नु, बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु, व्यापारलाई लगानीसँग आवद्ध गर्नु यस क्षेत्रमा देखिएका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्।

३. सोच

आर्थिक समृद्धिका लागि दिगो, रोजगारीमूलक र उच्च प्रतिफलयुक्त औद्योगिक विकास।

४. उद्देश्य

१. औद्योगिक उत्पादन वृद्धि गरी कुल गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान बढाउनु।
२. उद्योगको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापन गर्नु।
३. लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी उद्योग क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी बढाउँदै रोजगारीका थप अवसर सिर्जना गर्नु।

५. रणनीति

१. औद्योगिक क्षेत्रको विकासका लागि नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार गर्ने ।
२. लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न प्रविधि प्रयोग, एकद्वार प्रणालीको विकास र औद्योगिक पूर्वाधार विकास गर्ने ।
३. उद्योग क्षेत्रलाई अन्य उत्पादनमुलक क्षेत्रको अन्तर सम्बन्धको आधारमा विकास र विस्तार गर्ने ।
४. खानी तथा खानीजन्य उद्योगको लागत प्रभावी र तुलनात्मक लाभका आधारमा विकास गर्ने ।
५. प्रतिस्पर्धी क्षमता र तुलनात्मक लाभ भएका स्वदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगमा सार्वजनिक-निजी-सहकारी साझेदारीमा लगानी परिचालन गर्दै आयात प्रतिस्थापनमा जोड दिने ।
६. उद्योगधन्दाको विकास र विस्तारको लागि क्षमता विकास, वित्तीय पहुँच र प्रवर्द्धनात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	औद्योगिक क्षेत्र स्थापना	संख्या	१०	१०	१४	१५	१६
२	विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापना	संख्या	३	३	४	४	५
३	ठूला, मझौला, साना, घरेलु एवं लघु उद्यमी सिर्जना कार्यक्रमबाट थप रोजगारी सिर्जना	हजारमा (जना)	१४०.४	१९०	२२०	२८०	३००
४	दर्ता गरिएका पेटेन्ट	वटा	३	३	५	१०	२०
५	ठूला उद्योग दर्ता	वटा	४२	९०	१२०	१,२०	१,५०
६	मझौला उद्योग दर्ता	वटा	४९	११०	१५०	१,३०	१,५०
७	घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता	वटा हजारमा	८३	९५	११०	१,३०	१,४०
८	लघु उद्यमीको स्तरोन्नति	वटा हजारमा	३.३१	३७	३९.५	४७	५०
९	लघु उद्यमी सिर्जना	वटा हजारमा	१४.७९	१२५	८०	३५	४०
१०	खानी अन्वेषणको क्षेत्रफल	कि.मी. हजारमा	८०४	१२००	१२००	१२००	१२००
११	खानी अन्वेषणात्मक ड्रिलिङ्ग	मिटर	१५२	१५०	३००	३००	३००
१२	खनिज अन्वेषणात्मक	हेक्टर	१००	२००	२००	२००	२००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	सर्वेक्षण						
१३	कम्पनी दर्ता	वटा (हजारमा)	२६.५	२०	२५	३०	३५
१४	गुणस्तर प्रयोगशालाको संख्या	वटा	१२	१३	१४	१५	१६
१५	गुणस्तर ईजाजत पत्र प्रदान	वटा	६७	५५	५५	५५	५५
१६	उत्पादनमूलक उद्योगको कुल गाहस्थ्य उत्पादनमा योगदान	प्रतिशत	५.१	५.१	६.१	६.३	६.६
१७	औद्योगिक ग्राम स्थापना (घोषणा)	संख्या	४४	१०५	२८१	३५१	४०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	८६,४१०	४०,३७७	४३,०८३	२,९५०	६९,८२६	६,५८४	१०,०००
२०८०/८१	८१,८०३	२९,९४९	४५,६५८	६,९९६	८१,८०३	-	-
२०८१/८२	९१,३९८	३१,७२१	५३,६७७	६,०००	९१,३९८	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०७०००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१	औद्योगिक तथा वाणिज्य क्षेत्रको विकासका लागि नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत सुधार	-	-	औद्योगिक तथा वाणिज्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिको निर्माण भई औद्योगिक वातावरण सुदृढ भएको हुने
३०७०००१४	खाद्यान्न ढुवानी कार्यक्रम (नेपाल खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी)	१	२३ वटा दुर्गम जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी गर्ने	-	-	आपूर्ति प्रणाली सहज भएको हुने
३०७०००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	४	सैनिक सामग्री उत्पादन गर्नु।	-	-	सुरक्षा
३०७०००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	४	कैदीवन्दी मार्फत उत्पादन वृद्धि	-	-	उत्पादनमा वृद्धि
३०७८१०१४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	४	लघु, घरेलु तथा साना उद्यम प्रवर्द्धन गर्ने।	-	-	लघु, घरेलु तथा साना उद्यम मार्फत रोजगारी सृजना भएको हुने
३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	७	खानी तथा खनिज पदार्थको उत्खनन गर्ने।	-	-	स्वदेशमा खनिज पदार्थको उत्पादन वृद्धि भएको हुने तथा आयात घटेको हुने।
३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	८	कम्पनी प्रशासन र व्यवस्थापन।	-	-	कम्पनी अभिलेख व्यवस्थित र स्वचालित भएको हुने।
३०७०३०१२	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१	बजार अनुगमन र उद्योगहरुमा गुणस्तर परीक्षण गर्नु।	-	-	गुणस्तरीय वस्तुको उपलब्धता र Corporate Responsibility कायम भएको हुने।
३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक	१	औद्योगिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण गर्नु। औद्योगिक प्रदुषण	२०७४/७५ - २०८२/८३	२,००,००,००	पहुँचयोग्य र गुणस्तरीय पूर्वाधारको निर्माण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	क्षेत्र समेत)		नियन्त्रण सम्बन्धी नीति निर्धारण।			
३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४	औद्योगिक लगानीमा सहयोग गर्नु।	-	-	१. औद्योगिक बौद्धिक सम्पत्ति वृद्धि भएको हुने। २. आन्तरिक तथा बाह्य लगानी प्रवर्द्धन बढेको हुने। ३. एकद्वार प्रणाली प्रभावकारी भएको हुने। ४. स्वदेशी उत्पादनको प्रवर्द्धन भएको हुने।
३०७०१०११	उद्योग विभाग	४	उद्योग प्रशासनलाई चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी बनाई उद्योग क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्ने।	-	-	उद्योग प्रशासन सम्बन्धी काममा सहजता आई औद्योगिक लगानीको वातावरण सुदृढीकरण र लगानी अभिवृद्धि भएको हुने।
३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	४	उद्यमशीलता विकास गर्ने।	-	-	औद्योगिक जनशक्ति तयार गर्ने।
३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	७	Geo-Hazard र र urban- Geology को अध्ययन गर्ने।	-	-	नेपालको जोखिमपूर्ण क्षेत्रको भूईँजिनियरिङ नक्सा तयार भएको आहुने।
३०७००१०९	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण आयोजना (सम्बृद्धि)	१	स्वरोजगार सहितको तालिम प्रदान गर्ने।	-	२,८८,००	स्वरोजगार सहितको उद्यमीको विकास गर्ने।
३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	८	गुणस्तर नियमन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।	-	-	नेपालमा उत्पादन हुने वस्तुहरूको गुणस्तर निर्धारण भएको हुने।
३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण	७	नेपालका विभिन्न स्थानमा रहेका	-	-	पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण भएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	परियोजना		पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण गर्नु।			हुने।
३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	७	खनिज पदार्थको पहिचान र उत्खनन गर्ने।	-	-	खनिज पदार्थको पहिचान तथा उत्खनन भई फलाम, तामा लगायत धातुजन्य पदार्थको आयात घटेको हुने।
५०१०७१०१	धौवादी फलाम कारखाना					

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.श.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०७०००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६, सेफगार्डस्, एन्टी-डम्पिङ्ग तथा काउन्टरभेलिङ्ग ऐन, २०७६, उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०७६, स्ट्याण्डर्ड नाप र तौल (मोहरबन्द प्याकेज) नियमावली, २०७६, वस्तुको प्रत्यक्ष बिक्री (व्यवस्थापन तथा नियमन गर्ने) नियमावली, २०७६,	औद्योगिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा आवश्यक परिमार्जन भएको हुने	१. राष्ट्रिय आपूर्ति नीतिको मस्यौदा माथि प्रदेशस्तरमा छलफल/अन्तरक्रिया गर्ने, २. औद्योगिक ग्रामको कार्यविधि, २०७७ तथा Master Plan Layout को छपाई गरी वितरण गर्ने। ३. औद्योगिक नीति, बौद्धिक सम्पत्ति नीति, वैदेशिक लगानी नीति, नवप्रवर्तन शुरुवाती (Start-up) नीतिको आवश्यकता अनुसार तर्जुमा वा परिमार्जन गर्ने। ४. औद्योगिक पूर्वाधार पहुँच (सडक विद्युत अन्य)सम्बन्धी मापदण्ड/ कार्यविधि तर्जुमा गर्ने।
३०७०००१४	खाद्यान्न ढुवानी कार्यक्रम (नेपाल खाद्य व्यवस्था तथा	१. दशैं, तिहार र छठ पर्वलाई लक्षित गरी उपभोक्तालाई दैनिक अत्यावश्यक उपभोग्य	खाद्यान्न न्यून भएका दुर्गम जिल्लाहरूमा ८१५ हजार मेट्रिक टन खाद्यान्न वितरण भएको हुने	१. कर्णाली प्रदेशका कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, मुगु र डोल्पामा हरेक जन्म र मृत्युमा निःशुल्क खाद्यान्न वितरण

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	व्यापार कम्पनी)	खाद्य वस्तुहरु सरल, सहज र सहुलियत मूल्यमा उपलब्ध गराउन विभिन्न स्थानमा सहुलियत पसल सञ्चालनमा ल्याएको । २. तोकिएका २३ दुर्गम जिल्लाहरुमा ७८९६ मे.टन खाद्यान्न ढुवानी भएको । ३. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारण र सार्क खाद्य बैङ्कमा गरी जम्मा ३१,९३२ मेट्रिक टन खाद्यान्न मौज्दात रहेको ।		गर्ने । २. प्रत्येक स्थानीय तहमा सहकारी मार्फत सहुलियत मुल्यमा खाद्य वस्तु बिक्री वितरण गर्ने । ३. तोकिएका २३ जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी गर्ने ।
३०७०००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनलय	-	-	-
३०७०००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	उत्पादनमा वृद्धि भएको	उत्पादनको आकारमा वृद्धि गर्ने	मुढा कपडा संख्यामा वृद्धि गर्ने
३०७८१०१४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	१. लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन गर्न लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र स्थापना गरी संचालनमा आएको । २. केन्द्रले सीप विकास र उद्यमशीलता विकासका विभिन्न तालिमहरु प्रदान गर्ने गरेको	१. लघु उद्यम प्रवर्द्धनका लागि सीप विकास र उद्यमशीलता विकासका तालिम मार्फत रोजगारी र स्वरोजगारीका अवसर सिर्जना भएको हुने ।	१. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित लघु घरेलु तथा साना उद्यमीलाई प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने नमूना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । २. सीप विकास तथा उद्यमशीलता विकासका लालिम सञ्चालन गर्ने
३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ	१. धौवादी फलाम खानी	३. युरेनियम, सुन, तामा, म्याग्नेसाइट	संचालित चुनढुङ्गा खानीहरुको चुनढुङ्गा गुणस्तर अनुगमन

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	विभाग	स्थलसम्म १६ कि.मी. सडकको ट्रयाक खुलेको। सडक सुधार (ग्रावेलिङ्ग, टेवा पर्खाल, नाली , साइड कटिङ्ग) को कार्य भईरहेको। दोश्रो खानीस्थल सम्मको सडक निर्माणको लागि तयारी सुरु गरिएको। २. बैतडी फोस्फराइट अन्वेषणात्मक कार्यको १५० मी. अन्वेषणात्मक ड्रिलिङ कार्य सम्पन्न भई संकलित नमुनाहरूको रसायनिक परीक्षण कार्य सम्पन्न भई अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएको।	र फस्फोराइट खनिज पदार्थको अध्ययन सर्वेक्षण गर्ने र कर्णाली प्रदेश सहित मुलुकको विभिन्न क्षेत्रमा रहेको किम्ती तथा अर्धकिम्ती बहुमुल्य पत्थरहरूको उत्खनन् र प्रशोधन गरी निर्यात गर्ने ।	फिल्ड कार्य गर्ने। रुवी भ्यालीमा किम्ती तथा अर्धकिम्ती पत्थरको भौगर्भिक अन्वेषण। सुर्खेत देखि बुडर सम्मको नियोटेक्टोनिक अध्ययन।
३०७०४०११	कम्पनी रजिष्टारको कार्यालय	२० हजार भन्दा बढी कम्पनीहरूको Digitization भएको।	सबै कम्पनीहरूको अभिलेख digitization गर्ने।	स्वचालित कम्पनी प्रशासन।
३०७०३०१२	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	१७ वटा गुणस्तर प्रयोगशालाको स्थापना भएको।	गुणस्तर प्रयोगशालाको संख्या वृद्धि गर्ने।	बजार तथा उद्योग अनुगमन
३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	१. भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा प्लट विभिन्न उद्योगहरूले लिई सञ्चालनमा ल्याएका। २. दमक औद्योगिक क्षेत्र, झापाको १७३३-१२-	१५ वटा औद्योगिक क्षेत्र ५ वटा विशेष आर्थिक क्षेत्र र ३५१ वटा औद्योगिक ग्राम स्थापना भएको हुने ।	१. सिमरा Block A भित्र आन्तरिक बिधुत लाइन, टेलिफोन लाइन तथा सब स्टेशन कार्य सम्पन्न गरी पूर्ण सञ्चालनमा ल्याइने। २. भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा ढल प्रशोधन तथा विद्युत प्रसारण लाईन विस्तार गरी पूर्ण सञ्चालनमा

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		१७.०५ विगाहा जग्गा प्राप्त बाँकी जग्गाको मुआब्जा वितरण भइरहेको DPR प्रतिवेदन तथा EIA प्रतिवेदन स्वीकृत भई शिलान्यास भएको। ३. मकवानपुरमा निर्माण हुने मयुरुधाप औद्योगिक क्षेत्रको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन स्वीकृत भएको। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश भएको र शिलान्यास सम्पन्न भएको ४. बाँकेको नौबस्ता र मयुरुधापमा औद्योगिक क्षेत्र निर्माणका लागि जग्गा प्राप्त भएको।		ल्याइने। ३. पाँचखाल विशेष आर्थिक क्षेत्रको प्रशासनिक भवन लगायत अन्य भवन निर्माणकार्यलाई निरन्तरता दिने। ४. हरैया विशेष आर्थिक क्षेत्रको कम्पाउण्ड फेन्सिङ्ग लगायत अन्य जग्गा विकास पूर्वाधार निर्माण गर्ने। ५. राजपुर विशेष आर्थिक क्षेत्रको निर्माण कार्य अघि राजपुर विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापनाका लागि विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग तथा वातावरणीय अध्ययनको कार्य गर्ने।
३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	Doing Business मा उच्च सुधार।	लघु उद्यमीको स्तरोन्नति गर्ने । साना तथा मझौला उद्योगको प्रवर्द्धन गर्ने।	१. नवप्रवर्तनकारी र वैदेशिक रोजगारबाट फर्केकालाई व्यवसाय शुरुवात गर्न शुरुवाती पुँजी (Startup Capital) उपलब्ध गराउन पुँजी कोष उपलब्ध गराउने। २. निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा कार्यस्थल(apprenticeship) मा आधारित तालिम/अभिमुखिकरण सञ्चालन गर्ने।
३०७०१०११	उद्योग विभाग	१. विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन २०७५ जारी	१. एकल विन्दु सेवा केन्द्र सञ्चालन मार्फत लगानीकर्ताले सवै	१. निर्यातमा नगद अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, २. विभागका काम कारवाहीलाई अटोमेशनमा लैजान

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको । २. Ease of Doing Business मा नेपालको अवस्था सुधार भई ११० स्थानबाट ९४ स्थानमा उक्लिएको । ३. उद्योग प्रशासन सम्बन्धी कामलाई सहज बनाउन एकल विन्दु सेवा केन्द्र सञ्चालनमा आएको, सो केन्द्रबाट विदेशी लगानीकर्ताले रकम फिर्ता लैजाने(Repatriation), भिसा स्वीकृति, PAN दर्ता, Exim Code प्रदान तथा श्रम स्वीकृतिको कार्य भईरहेको । ४. हालसम्म २२ वटा उद्योगहरूलाई विदेशी लगानी तथा प्रवीधि हस्तान्तरण ऐन २०७५ को दफा २० मा व्यवस्था भए बमोजिम लगानी तथा आर्जित रकम फिर्ता लैजान स्वीकृति प्रदान गरिएको । ५. २०७७ असार मसान्तसम्म रु. ३८ अर्ब ८७ करोड ५० लाख वैदेशिक लगानीको प्रतिवद्धता प्राप्त भएको । ६. उद्योग विभागको सेवा	प्रकारका सेवा एकद्वारबाट प्राप्त गरेको हुने । २. उद्योग क्षेत्रमा वैदेशिक लगानीमा कम्तिमा २० प्रतिशतले वृद्धि भएको हुने ।	सफ्टवेयर तथा हार्डवेयर निर्माण गर्ने, ३. उद्योग विभाग र प्रदेश निर्देशनालय तथा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयहरूका बीच तथ्याङ्कीय नेटवर्किङ गर्ने, ४. स्वच्छतर उत्पादन सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ५. Business Incubation Centre को स्थापना ।

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रवाहलाई Full Automation मा लैजाने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।		
३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	उद्यमशिलता विकास भएको ।	उद्यमीको संख्यामा वृद्धि गर्ने ।	Startup Training.
३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१. रोल्पाको लुङ्ग्रिखोलामा ५० हेक्टर क्षेत्रमा भौगर्भिक नक्साङ्कन तथा जियोकेमिकल नमुना संकलन फिल्ड कार्य सम्पन्न भई संकलित नमुनाहरूको परीक्षण कार्य हुँदै ।	जोखिमपूर्ण क्षेत्रको भूईँ-जिनियरिङ नक्सा तयार भएको हुने ।	भौगर्भिक नक्साङ्कन अपडेट (१:५०००० स्केल)
३०७००१०९	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण आयोजना (सम्बृद्धि)	२. ३७५७ विपन्न परिवार र वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रमिकका परिवारलाई कृषि उत्पादनमा सहयोग गरी निजहरूको उत्पादनलाई आपूर्ति शृङ्खलामा आबद्ध गरिएको । ३. ७३७४ वेरोजगार युवा/युवतीहरूलाई रोजगारमूलक विषयमा व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्रदान गरी विभिन्न रोजगारी/स्वरोजगारीमा आबद्ध गराइएको । ४. १९१३ श्रमिकहरूलाई	Decent Job अन्तर्गत ३० हजार जनालाई तालिम तथा रोजगारी र २४ हजार जनालाई Vocational तालिम प्रदान गर्ने ।	१. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका तथा कोभिड- १९ बाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई केन्द्रित गरी व्यवसायिक तथा सीप विकास तालिम, २. कार्यस्थलमा आधारित सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन गर्ने ।

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		औद्योगिक प्रशिक्षण र सो पश्चात सोही प्रतिष्ठानमा रोजगारीको सुनिश्चितताका लागि उद्योग वाणिज्य संघसँग सम्झौता भई विभिन्न प्रतिष्ठानहरूमा औद्योगिक प्रशिक्षण संचालन भएको। सहकारी संस्थाका १४,३४७ सदस्यहरूलाई वित्तीय शिक्षा तथा व्यवसायिक ज्ञान प्रदान गरिएको। ५. कोभिड-१९ का कारण वैदेशिक रोजगारी गुमाएर स्वदेश फर्केका युवाहरूको सीप र व्यवसायिक चाहनासँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन सम्पन्न गरिएको।		
३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१. सिमेन्टमा ४२ र ५३ ग्रेडको लागि नयाँ मापदण्ड तयार भई हाई ग्रेडको ओ.पि.सि. सिमेन्ट नेपालमा उत्पादन गर्न थालिएको । २. ५० वटा उद्योगका उत्पादनलाई नेपाल गुणस्तर ईजाजत प्रदान गरिएको	विभिन्न वस्तुहरूको गुणस्तर निर्धारण भई अन्तराष्ट्रिय बजारमा नेपालमा उत्पादित वस्तुको निर्यात बढेको हुने ।	१. निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापनका लागि नेपाल गुणस्तर तयार गर्ने। २. १० वटा गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरूमा नापतौल टाँचा ढुवानी। ३. System certification(External Audit) (गुणस्तर परिक्षण) ४. उद्योग तथा बजार अनुगमन।
३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	दैलेख जिल्लामा पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण भईरहेको।	पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण भएको हुने।	दैलेख जिल्लामा पेट्रोलियम अन्वेषण ट्रिलिङ्ग कार्यका लागि जग्गा प्राप्ति

ब.उ.श .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१. धौवादी फलामखानी कम्पनी लिमिटेड स्थापना भई कार्य प्रारम्भ गरेको र खानीको प्रारम्भिक विश्लेषण सम्पन्न भएको, २. धौवादी फलाम खानीको फलामको वैज्ञानिक परीक्षण कार्य चीनमा सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको।	खनिजमा आधारित उद्योगहरूलाई आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थहरूको आपूर्ति भएको हुने ।	रुवी भ्यालीमा किम्टी तथा अर्धकिम्टी पत्थरको भौगर्भिक अन्वेषण । Ceramics को सम्भाव्यता अध्ययन। युरेनियम अन्वेषण, मनाङ्ग, गोरखा ।
५०१०७१०१	धौवादी फलाम कारखाना			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

औद्योगिक विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण कार्यमा सरोकारवाला निकाय बीच प्रभावकारी समन्वय अभाव, उद्योग स्थापनाका लागि पर्याप्त मात्रामा सुविधा सहितको स्थान अभाव, उद्योग व्यवस्थापन तथा श्रमिक बीच सौहार्दपूर्ण सम्बन्ध अभाव, तीन तहका सरकार बीच संस्थागत संयन्त्रको अभाव, औद्योगिक क्षेत्र, उद्योग र सो आसपास बसोवास गर्ने समाज बीचको द्वन्द कायम रहिरहनु, औद्योगिक प्रदुषण नियन्त्रण नहुनु जस्ता कार्यहरू समाधान नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ । साथै हाल देखिएको कोभिड-१९ कोरोना भाइरसले ल्याएको प्रभावको अध्ययन गरी सो अनुसार कार्य नगरेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहन्छ ।

५.३ वाणिज्य तथा आपूर्ति

१. पृष्ठभूमि

विश्वव्यापीकरण र यातायात तथा सञ्चार संजालले एकीकृत तथा अन्तरनिर्भर वर्तमान विश्व अर्थव्यवस्थामा तीव्र आर्थिक वृद्धि र विकासमा वाणिज्य क्षेत्रले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। उपलब्ध श्रम, सीप, पुँजी र प्रविधिको उपयोग गरी प्रतिस्पर्धी र तुलनात्मक लाभ भएका वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, आन्तरिक उपभोग तथा विश्व बजारमा प्रवेश गराउन सकेमा बढ्दो व्यापार घाटा न्यून गर्दै सबल राष्ट्रिय अर्थतन्त्र निर्माण गर्न सकिन्छ। यसका लागि आन्तरिक रूपमा गुणस्तरयुक्त वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, व्यापार पूर्वाधारको विकास र व्यापार तथा लगानीको सहज वातावरण एवं बाह्य रूपमा व्यापार र बजारको विविधीकरण, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य श्रृंखलामा आबद्धता अभिवृद्धि गर्नु, व्यापार प्रवर्द्धनमा नेपालले पाएका सुविधाको अधिकतम उपयोग र व्यापारिक साझेदार राष्ट्रसँगको द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय व्यापार सम्झौताको कार्यान्वयन मुख्य रूपमा महत्वपूर्ण हुन्छन्। नेपालको क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार प्रणालीमा आबद्धता र कतिपय देशसँग द्विपक्षीय व्यापार सम्झौता भई बजार पहुँचमा विस्तार भए तापनि आन्तरिक अर्थतन्त्रका संरचनागत अवरोधका कारण यी सम्झौताबाट सिर्जित अधिकार र सुविधाको उपयोग गर्न सकिएको छैन। वस्तु तथा सेवा व्यापारलाई अनुशासित तथा गुणस्तरीय र स्वास्थ्यप्रति जवाफदेही बनाउँदै दैनिक जीवनयापनमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको सहज र निर्बाध आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो। साथै कालोबजारी, एकाधिकार, कृत्रिम अभाव सिर्जना, प्रतिस्पर्धा नियन्त्रण जस्ता कार्यको अन्त्य गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाई व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम गरी उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्नु अपरिहार्य छ।

२. समस्या तथा चुनौती

उपभोग्य सामग्री र विलासिताका वस्तुको माग धान्ने गरी आन्तरिक उत्पादन बढ्न नसक्नु, उत्पादन श्रृंखलामा अग्र र पृष्ठ सम्बन्ध विकास गर्न नसकिनु, निर्यातजन्य तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धी लाभका वस्तु तथा सेवाको अपेक्षित विकास र मूल्य अभिवृद्धि गर्न नसक्नु, औद्योगिक लगानीमा भन्दा आयात व्यापारमा व्यवसायिक आकर्षण बढ्दै जानु प्रमुख समस्या रहेका छन्। साथै निर्यात प्रवर्द्धन गर्दै उच्च व्यापार घाटालाई कम गर्नु, बहुपक्षीय, क्षेत्रीय र द्विपक्षीय व्यापार सम्झौताबाट सिर्जित अवसरबाट अधिकतम लाभ लिँदै त्यसका नकारात्मक असर कम गर्दै जानु, सस्तो श्रम र कच्चा पदार्थको अधिकतम उपयोग गरी प्रतिस्पर्धी वस्तु तथा सेवा उत्पादन वृद्धि गर्नु वाणिज्य क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन्। व्यापार तथा आपूर्ति प्रणालीमा प्रतिस्पर्धा विरोधी क्रियाकलाप विद्यमान रहनु, नियमित र प्रभावकारी रूपमा बजारको अनुगमन गरी व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम गरी प्रतिस्पर्धा कायम गर्नु, खाद्य वस्तु, अत्यावश्यक औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण र पेट्रोलियम पदार्थको सहज आपूर्ति तथा खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु आपूर्ति क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन्।

३. सोच

१. आर्थिक समृद्धिका लागि निर्यात प्रवर्द्धन, आयात व्यवस्थापन र व्यापार सन्तुलन (वाणिज्य)।
२. प्रभावकारी, सहज, स्वचालित र जिम्मेवार आपूर्ति प्रणाली तथा उपभोक्ता हकको संरक्षण (आपूर्ति)।

४. उद्देश्य

१. खाद्यान्न तथा आधारभूत उपभोगका वस्तुहरू तथा तुलनात्मक लाभका निर्यातजन्य वस्तु तथा सेवाको उत्पादन वृद्धि गर्नु (वाणिज्य)।
२. आन्तरिक तथा अन्तराष्ट्रिय व्यापार लागत कम गर्नु (वाणिज्य)।
३. नेपाली वस्तु तथा सेवाको अन्तराष्ट्रिय मूल्य श्रृंखलामा आवद्धता अभिवृद्धि गर्नु (वाणिज्य)।
४. उपभोग्य वस्तु, अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवा, अत्यावश्यक औषधी तथा उपकरण, पेट्रोलियम पदार्थ लगायतका वस्तु तथा सेवाको देशव्यापी सर्वसुलभ आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु (आपूर्ति)।
५. बजार प्रणालीलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार बनाउनु (आपूर्ति)।

५. रणनीति

अ. वाणिज्य

१. खाद्यान्न तथा आधारभूत उपभोगका र तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धी क्षमता भएका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान, विकास, विविधीकरण तथा उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गरी आयात व्यवस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।
२. व्यापारजन्य प्रविधि र पूर्वाधारको विकास र उपयोग, सूचना प्रविधिको प्रयोग एवं विस्तार, सुशासन र प्रभावकारी नियमन, व्यापार सहजीकरण र संस्थागत सुदृढीकरण गरी आन्तरिक तथा अन्तराष्ट्रिय व्यापार लागत कम गर्ने।
३. व्यापारसम्बद्ध बौद्धिक सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारको अन्तराष्ट्रिय बजारमा संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने।
४. आर्थिक कुटनीतिलाई सुदृढ तुल्याउँदै व्यापार सम्बद्ध द्विपक्षीय, क्षेत्रीय र बहुपक्षीय संयन्त्रको माध्यमबाट व्यापारजन्य क्षमता बढाउँदै अन्तराष्ट्रिय मूल्य श्रृंखलामा आवद्धता र नेपाली सामग्रीको बजार विस्तार गर्ने।

आ. आपूर्ति

१. आपूर्ति व्यवस्था, प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन र उपभोक्ता हितसँग सम्बन्धित नीति, ऐन तथा कानूनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
२. आपूर्ति व्यवस्थामा संलग्न संस्थानहरूको संस्थागत तथा संरचनागत सुदृढीकरण गर्ने।
३. आपूर्ति अनुगमन प्रणालीको विकास गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
४. आधारभूत आवश्यकता तथा अत्यावश्यक वस्तु लगायतका सबै वस्तु तथा सेवाको बजारमा उपलब्धता तथा गुणस्तर, मूल्य र आपूर्तिमा पारदर्शिता कायम गरी कृत्रिम अवरोध र अभावको अन्त्य गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सि.नं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा वस्तु निकासीको अनुपात	प्रतिशत	२.७	४.४	४.७	५.१	५.३

सि.नं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२	वस्तु निर्यात आयात अनुपात	अनुपात	१:१०.९	१:८.२	१:५.५	१:५.९	१:५.१
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा वस्तु तथा सेवा व्यापार घाटा	प्रतिशत	२७.९	३०.३	२६.९	२५	२४.४
४	तोकिएको दुर्गम जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी	मे.टन हजारमा	१६.६५	१८	१८	१,९९,५३	२,१४,४८
५	राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारणमा खाद्यान्न भण्डारण	मे.टन	६२,४५	२५ हजार	२५ हजार	२५ हजार	२५ हजार
६	सार्क खाद्य सुरक्षा बैकमा खाद्यान्न मौज्दात	मे.टन	८ हजार	८ हजार	८ हजार	८ हजार	८ हजार
७	तोकिएको दुर्गम जिल्लाहरूमा आयोडिनयुक्त नुन ढुवानी	क्विन्टल	८,५८,९५.५	९६ हजार	७३ हजार	९६ हजार	९६ हजार

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२१,३३०	१०,६४३	१०,६८७	-	१३,६९७	१,३३६	६,२९७
२०८०/८१	२०,५२४	९,४००	११,१२४	-	१४,५४९	७००	५,२७५
२०८१/८२	१७,४१०	१०,०६६	७,३४४	-	१७,४१०	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरु	८	बजार अनुगमन तथा आपूर्ति प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउने	-	-	अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति सहज भएको हुने। कालाबजारी तथा नाफाखोर प्रवृत्ति हटेको हुने। प्रतिस्पर्धात्मक प्रणाली विकास भएको हुने।
३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	८	गुणस्तर नियमन तथा निर्यात प्रवर्द्धन	-	-	नेपालमा उत्पादन हुने वस्तुहरुको गुणस्तर निर्धारण भएको हुने ।
३०७००१०५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	४	व्यापार जन्य पूर्वाधार विकास र सुदृढीकरण गर्ने	-	-	व्यापार पूर्वाधार सुदृढ भई व्यापारमा सहजीकरण मार्फत निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	२	व्यापार पूर्वाधार निर्माण	-	४,२०,००	व्यापार घाटा घटेको हुने तथा निर्यात बढेको हुने।
३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	४	व्यापार सहजीकरण तथा निर्यात प्रवर्द्धन।	-	-	निर्यातमा सुधार तथा व्यापार घाटाको अनुपात घटेको हुने।
३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	८	बजार अनुगमन र आपूर्ति प्रणालीलाई स्वचालित बनाउने।	-	-	प्रतिस्पर्धी बजारको निर्माण।
३०७००१११	नेपालको चिया निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना	४	नेपालको चिया निर्यातमा सहजीकरण तथा प्रवर्द्धन।	-	१७,००	विदेशमा नेपालको चिया निर्यात बढेको हुने।
३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	२	नेपालका दुर्गम	-	-	सहज रूपमा आयोडिनयुक्त नून ढुवानी

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	(नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)		क्षेत्रमा नुन ढुवानी गर्ने ।			भएको हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	बजार प्रणाली प्रतिस्पर्धात्मकतर्फ उन्मुख भएको ।	बजार प्रणालीलाई व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी भएको हुने	बजार अनुगमन
३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	सिमेन्टमा ४२ र ५३ ग्रेडको लागि नयाँ मापदण्ड तयार भई हाई ग्रेडको ओ.पि.सि. सिमेन्ट नेपालमा उत्पादन गर्न थालिएको । ५० वटा उद्योगका उत्पादनलाई नेपाल गुणस्तर ईजाजत प्रदान गरिएको ।	अन्तराष्ट्रिय बजारमा नेपालमा उत्पादित वस्तुको निर्यात बढेको हुने ।	बजार अनुगमन, उद्योग अनुगमन, गुणस्तर चिन्ह प्रदान
३०७००१०५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना			
३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	आयोजना कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेको ।	व्यापार पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	सामान जाँचपास सम्बन्धी एक्स रे मेशिन खरिद ।
३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	व्यापार प्रवर्द्धन भएको ।	व्यापार घाटा घट्ने निर्यात बढ्ने ।	निर्यातकर्ताका लागि सहजीकरण ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	Online form Registration.	बजार अनुगमन र आपूर्ति प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने।	बजार अनुगमन
३०७००१११	नेपालको चिया निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना	चियाको निर्यातमा बढोत्तरी भएको।	चिया निर्यात मार्फत विदेशी मुद्रा आर्जन	नेपाललाई सुहाउँदो चियाको ट्रेसिबिलिटी सिस्टम बनाउने उपयुक्त ट्रेसिबिलिटी सिस्टमकोलागि आवश्यक प्रविधि तथा प्राविधिक उपकरण खरिद गर्ने।
३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)	नियमित रूपमा नून ढुवानी भएको	आयोडिनयुक्त नून ढूवानी भईरहेको हुने।	दुर्गम १७ जिल्लामा नून ढुवानी गर्ने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पेट्रोलियम पदार्थको आयातमा क्रमशः कमी आउने, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीतिले पहिचान गरेका वस्तुहरूको बजारीकरण हुने, खाद्यान्न तथा विलासिताका वस्तुहरूको आयातमा कमी आई व्यापार घाटा कमी हुने, सूचना प्रविधिमा आधारित बजार अनुगमन प्रणाली कार्यान्वयन र पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारण क्षमता वृद्धि हुने । साथै हाल देखिएको कोभिड-१९ को समयमै नियन्त्रण हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहन्छ ।

५.४ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

१. पृष्ठभूमि

अद्वितीय प्राकृतिक एवम सांस्कृतिक सम्पदाको धनि देश नेपालका लागि पर्यटन क्षेत्र तुलनात्मक लाभको क्षेत्र हो । नेपालको संविधानमा नै पर्यटकीय महत्वका सम्पदाहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धनमार्फत् राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको आधारको रूपमा पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्ने नीति लिएको छ । मुलुक संघीयतामा गएसँगै संघ, प्रदेश र स्थानीय तिनै तहले पर्यटन क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखेको पाइन्छ । तिनै तहको प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यबाट दिगो पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गर्दै आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धनमार्फत रोजगारीका अवसर सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण, विदेशि मुद्रा आर्जन गरी आर्थिक समृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न यो क्षेत्र महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । पर्यटन समग्र सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका दृष्टिले महत्वपूर्ण सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो ।

देशमा रहेका सम्पूर्ण मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र विकास गरी तिनको आर्थिक उपयोग गर्ने तथा पर्यटनलाई मुलुकको आर्थिक आधारको रूपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरी यसको प्रतिफल जनजीवनको तल्लो तहसम्म पुर्याउन संस्कृति र पर्यटन क्षेत्रको विविधीकरण, विस्तार र प्रवर्द्धन गर्नु आवश्यक छ । पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारसहित आन्तरिक र बाह्य हवाई यातायात विकास गरी थप सुरक्षित, स्तरीय र भरपर्दो बनाउन आवश्यक छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

नेपालको पर्यटन विकासमा पर्यटन उपज र क्रियाकलापको अपेक्षित विकास र विविधीकरण हुन नसक्नु, अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा पर्यटन प्रवर्द्धन अपेक्षितरूपमा गर्न नसकिनु, कोभिड-१९ को कारण प्रतिकूल प्रभाव परेको यस क्षेत्रको पुनर्उत्थानका लागि ठोस कार्यक्रम नआउनु, पर्यटन पूर्वाधारको कमी हुनु, पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रलाई पर्याप्त मात्रामा सहभागी गराउन नसकिनु, प्राचिन सांस्कृतिक सम्पदार तिनीहरूको स्वामित्वमा रहेको सम्पतिको वैज्ञानिक अभिलेखीकरणको अभाव हुनु, सम्पदामाथिको अव्यवस्थित शहरीकरणद्वारा सिर्जित अतिक्रमणबाट असर पर्नु, मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको दिगो संरक्षण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्न नसकिनु, नागरिक उड्डयनको लागि आवश्यक पर्ने आधुनिक प्रविधि एवं पूर्वाधारको पर्याप्तता नहुनु, नेपाल वायुसेवा निगमको व्यावसायिक कार्यकुशलता कम हुनु, हवाई सेवा सुरक्षित, विश्वसनीय र सर्वसुलभ हुन नसक्नु जस्ता प्रमुख समस्या रहेका छन् ।

विश्व पर्यटन बजारमा नेपाललाई आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्नु, पर्यटकीय सेवा सुविधाको गुणस्तर बृद्धि गर्नु, नयाँ गन्तव्यस्थलहरूको पहिचान र विविधीकरण गर्नु, पर्यटकीय पूर्वाधार विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु, मुलुकको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको योगदानमा उल्लेख्य बृद्धि गरी यसलाई रोजगारी सिर्जना तथा जीवनस्तर सुधारको एक प्रमुख माध्यमको रूपमा स्थापित गर्नु, यस क्षेत्रलाई आवश्यक दक्ष जनशक्तिको पर्याप्तता कायम राख्नु, अन्तर्राष्ट्रिय हवाई सेवाको लागि नेपाल प्रवेश गर्न सहज हवाई मार्गहरूको विस्तार गर्नु, सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा विमानस्थलहरूको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गर्नु, हवाई सेवाको सुरक्षा, विश्वसनीयता र विस्तार गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय तथा आन्तरिक विमानस्थललाई आर्थिक रूपले सक्षम हुने गरी सञ्चालन गर्नु, नेपाली वायुसेवा कम्पनीलाई पूर्ण व्यवसायिकरूपमा सञ्चालन गरी अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा यसको हिस्सा उल्लेख्यरूपमा बृद्धि गर्नु, मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदासम्बन्धी नीति, कानून एवं अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु, विश्वव्यापीकरणको प्रभावबाट मौलिक संस्कृतिलाई जोगाइ राख्नु, सबै भाषा र संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु, संस्कृतिलाई राज्यको प्राथमिकतामा समावेश गरी पर्याप्त स्रोत साधनको व्यवस्था मिलाउनु, कोभिड-१९ को महामारीबाट पर्यटन क्षेत्रमा परेको नकारात्मक असरबाट पुनरुत्थान गर्दै सबल पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्नु आदि पर्यटन क्षेत्रको प्रमुख चुनौतिको रूपमा रहेका छन् ।

३. सोच

१. विविधतामा गौरव गर्ने एकताबद्ध नेपाली समाज (संस्कृति)।
२. नेपाल एक आकर्षक, सुरक्षित र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्य(पर्यटन)।
३. सुरक्षित, विश्वसनीय र सर्वसुलभ हवाई यातायात सेवाको सुनिश्चितता (नागरिक उड्डयन)।

४. उद्देश्य

१. सबै जाति/समुदायको संस्कृति र परम्पराको जगेर्ना गरी मौलिक पहिचान र राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्नु (संस्कृति) ।
२. सम्पदाहरूको संरक्षण र प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्नु (संस्कृति) ।
३. भाषा, साहित्य, लिपि, सङ्गीत, नाट्यकला र ललितकला क्षेत्रको वृहत्तर विकास र प्रवर्द्धन गर्नु (संस्कृति) ।
४. नेपाललाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री बनाई आकर्षक पर्यटन केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु (पर्यटन) ।
५. पर्यटकीय गन्तव्य स्थल तथा उपजमा विविधीकरण गरी पर्यटन क्षेत्रको अर्थतन्त्रमा योगदान वृद्धि गर्नु (पर्यटन)।
६. पर्यटकीय क्षेत्रबाट प्राप्त लाभलाई समन्यायिक रूपले जनस्तरसम्म पुऱ्याउनु (पर्यटन) ।
७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गन्तव्य संजाल विस्तार गरी नागरिक उड्डयन क्षेत्रलाई सर्वसुलभ, पहुँचयोग्य र सुरक्षित (नागरिक उड्डयन) ।

५. रणनीति

अ. संस्कृति

१. सबै समुदायको सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक मूल्य मान्यताको कदर, संरक्षण र सम्मान गर्दै राष्ट्रिय एकता प्रवर्द्धन गर्ने गरी संस्कृति परिभाष्य निर्माण गर्ने।
२. धार्मिक, सांस्कृतिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण र क्षतिग्रस्त संरचनाको पुनर्निर्माण गर्नुका साथै प्रवर्द्धन गरी पर्यटकीय उपजको रूपमा विकास गर्न सरकार, निजी क्षेत्र र समुदायबीच सहकार्य गर्ने।
३. भाषा, कला, साहित्य, संगीत आदि क्षेत्रसँग सम्बद्ध संस्थाहरूको सबलीकरण गर्ने।
४. ऐतिहासिक, धार्मिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको अन्वेषण, उत्खनन, संरक्षण, जगेर्ना र प्रवर्द्धनमा तहगत सरकारबीच समन्वय र सहकार्य गर्ने।

आ. पर्यटन

१. छिमेकी मुलुक तथा प्रमुख पर्यटन बजारमा नेपाली पर्यटनको व्यापक प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन गर्ने।
२. पर्यटनको सम्भावना बोकेका शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकूद, योगा जस्ता क्षेत्र समेटेर एकीकृत पर्यटन विकास गर्ने।
३. स्वदेशी तथा विदेशी लगानी प्रोत्साहित गर्दै सार्वजनिक-निजी-सहकारी साझेदारीको अवधारणा अनुरूप आधुनिक पर्यटन पूर्वाधारको विकास, बजारीकरण र प्रवर्द्धन गर्ने।
४. पर्यटन क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रको सम्बाहकको रूपमा विकास गर्ने। पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको पहिचान, विकास तथा विविधीकरण गर्न प्रदेश र स्थानीय तहले अग्रणी रूपमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने।
५. पर्यटकीय उपजलाई मूल्य शृंखलामा आवद्ध गरी स्थानीय स्तरसम्म यस क्षेत्रको लाभ वितरण गर्ने।

इ. नागरिक उड्डयन

- हवाई पूर्वाधारहरूको निर्माण, विकास तथा व्यवस्थापनमा सरकार र निजी क्षेत्रको साझेदारी र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने।
- सुरक्षा प्रावधानसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको अवलम्बन र नवीन प्रविधिको उच्चतम उपयोग गरी हवाई सेवालाई थप सुरक्षित, गुणस्तरीय र विश्वसनीय बनाउने।
- हवाई उड्डयन सेवा र हवाई उड्डयन नियमनका लागि नियामक निकायको संरचनात्मक सुदृढीकरण गर्ने।
- सेवा प्रदायक निकायहरूलाई सक्षम, प्रतिस्पर्धी र प्रभावकारी बनाई हवाई सेवालाई सर्वसुलभ बनाउने।
- हवाई सम्झौता र हवाई मार्ग विस्तार र बजार प्रवर्द्धन गरी नेपाली वायुसेवा कम्पनीहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारसम्म पहुँच वृद्धि गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	लोपन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण	संख्या	३०	३०	३२	३४	३७
२	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण	संख्या	२०९४	२२००	२३००	२४००	२५००
३	अभिलेखको डिजिटलाइजेसन	संख्या	११००००	१५००००	२०००००	२५००००	२७५०००
४	विश्वसम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदा	संख्या	१०	११	११	११	११
५	प्रति पर्यटक प्रति दिन खर्च (सन् २०२० देखि २०२५ सम्म क्रमशः)	अमेरिकन डलर	६५	६८	७०	८०	१००
६	विदेशी पर्यटकको औसत बसाई (सन् २०२० देखि २०२५ सम्म क्रमशः)	दिन	१५.१	१४.५	१७	१७	१८
७	पर्यटन क्षेत्रमा रोजगारी (थप)	संख्या हजारमा	०	३८	२५	११०	१२५
८	नेपाल आउने विदेशी विमान कम्पनी	संख्या	२८	३०	३१	३५	४०
९	द्विपक्षीय हवाई सम्झौता भएका मुलुक	संख्या	४१	४२	४५	४७	५०
१०	आन्तरिक उडान गर्ने वायु सेवा कम्पनी (Fixed wing)	संख्या	९	१०	१०	११	१३

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
११	आन्तरिक उडान गर्ने बायु सेवा कम्पनी (Rotor wing)	संख्या	११	११	१२	१३	१४
१२	बाह्रै महिना सञ्चालन हुने विमानस्थल	संख्या	३७	४०	४०	४२	४५
१३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटनको योगदान	प्रतिशत	१.६	१.५	१.५	४	५
१४	पदमार्ग (ग्रेट हिमालयन ट्रेल सहित)	कि. मि.	५१८	५७०	६००	६५०	७००
१५	नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय विमानमा उपलब्ध सिट क्षमता	संख्या (लाखमा)	९०	९१	८०	८०	९५
१६	पर्यटकस्तरको तारे होटलमा उपलब्ध बेड संख्या	संख्या	१३९००	१५७००	१६२००	१६५००	१७०००
१७	पर्यटक स्तरको तारे होटल (१-५)	संख्या	१४२	१६२	१६५	१७०	१७५
१८	पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण/पुनःनिर्माण	संख्या	५५०	७००	९००	०	०
१९	विदेशी पर्यटक आगमन जना (सन् २०२० देखि २०२५ सम्म क्रमशः)	संख्या (हजारमा)	२३०	३७४.५	१०००	१०००	१५००

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२०३,२०३	४२,६४६	३८,१०४	१२२,४५३	९४,०५३	२,०००	१०७,१५०
२०८०/८१	७६,२५६	३३,०१७	८,०२३	३५,२१६	५५,२५६	-	२१,०००
२०८१/८२	८३,१३८	३५,७९४	९,०९२	३८,२५२	६१,०८८	-	२२,०५०

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१	धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्ने । पर्यटन क्षेत्रको विकासमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि । नीति योजना तथा मापदण्ड निर्धारण र विभिन्न निकायहरूबीच समन्वय गर्ने ।	-	१५,००	धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्न मातहतका निकायसँग समन्वय गर्ने । पर्यटन क्षेत्रको विकासमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने । नीति योजना तथा मापदण्ड निर्धारण र विभिन्न निकायबीच समन्वय गर्ने ।
३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	२	कार्यालय सञ्चालन तथा नियमित खर्च	-	२०,००	नियमित कार्यालय सञ्चालन जग्गा अधिग्रहण सम्बन्धी कार्य हुने ।
३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	४	देशभरी छरिएर रहेका १०० वर्ष नाघेका ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक, महत्वका सम्पदाहरूको मौलिकता, संवेदनशीलता र प्रमाणीकता अक्षुण्ण राखी संरक्षण सम्बर्द्धन गर्दै पुरातात्विक स्थलहरूको अन्वेषण उत्खनन तथा संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरी भावी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्दै पर्यटन विकासका लागि उपयोगी हुने ।	-	४७,९०	सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा जीर्णोद्धार कार्यले परम्परागत सिप, प्रविधि हस्तान्तरण हुने र सम्पदा संरक्षणपश्चात आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको संख्यामा वृद्धि भई राष्ट्रिय आयमा टेवा पुग्ने ।
५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नति गरि हवाई चाप घटाउने ।	२०७७/७८ - २०७९/८०	८३,००,००	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको हवाई चाप घटाउने । International Apron & Parallel Taxiway Expansion गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	१	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण कार्य सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।	२०७३/७४ - २०७९/८०	२२,००,००	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण कार्य भएको हुने ।
५०१२५१०३	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१	गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनमा आउने ।	२०७१/७२ - २०७८/७९	७,८९,००	अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनमा आउने
५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	१	निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण गर्ने ।	२०७९/८० - २०८२/८३	१,२०,००,००	निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण भई आर्थिक वृद्धि र रोजगार वृद्धि हुने । समग्र हवाई क्षेत्रको विकास हुने ।
५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	३	नेपालभरिका आन्तरिक विमानस्थलहरूको अध्ययन, निर्माण, स्तरोन्नति गर्ने कार्य ।	-	३,००,००	नेपालगन्ज, विराटनगर, धनगढी विमानस्थलहरूलाई सुविधा सम्पन्न बनाई भविष्यमा A-320 उडान अवतरण गर्न सक्ने बनाउने । नेपालका दुर्गम क्षेत्रका विमानस्थलहरूलाई स्तरोन्नति गरि सञ्चालनमा ल्याउने । आवश्यकता र सरकारको निर्देशन बमोजिम नयाँ विमानस्थलहरूको सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण हुने ।
३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	४	काठमाण्डौ उपत्यकाको विश्व सम्पदा स्थलको ७ वटा संरक्षित स्मारक क्षेत्र र १५ वटा विश्व सम्पदाको सम्भाव्य सूचीमा समावेश भएका सम्पदा क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	-	४८	१. तिलौराकोट कपिलवस्तु क्षेत्रलाई नेपाल सरकारबाट संरक्षित स्मारक क्षेत्र घोषणा गर्ने । २. सम्पदा प्रभाव मुल्यांकन (Heritage Impact Assessment) का लागि ढाँचा र प्रकृया तयार गरी नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						३. काठमाण्डौ उपत्यकालाई विश्व सम्पदा स्थलका लागि तयार गरी सन् २००७ मा लागू गरिएको एकीकृत व्यवस्थापन संरचना (Integrated Management Framework) को पुनरावलोकन (Review) हुने। ४. काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलको संरक्षण एवं व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययनका लागि UNESCO World Heritage Committee को 44th Session ले गरेको Decision बमोजिम International Scientific Committee गठन गरिएको हुने।
५०१२५१०९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल र गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नति गरि हवाई सुरक्षा सुदृढ गर्ने र हवाई चापलाई कम गरी सुरक्षित नियमित स्तरीय र भरपर्दो हवाई सेवा प्रदान गर्ने ।	२०७८/७९ - २०८२/८३	२०,००,००	१. त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको रनवेको पूर्व पट्टी Hanger Area Development भएको हुने । २. त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ट्याक्सीवे विस्तार हुने। ३. गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको Terminal -2 भवन निर्माण भएको हुने ।
३२५००१०२	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	२	लुम्बिनी तथा आसपासका क्षेत्रमा भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	-	६४	१. विद्युतीय गाडि सञ्चालनमा ल्याउने । २. चार्जिङ्ग स्टेशनको पुर्ण व्यवस्थापन भई सञ्चालनमा आउने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	३	राष्ट्रिय महत्वका क्षेत्रीय संग्रहालयको संरक्षण र सञ्चालन	-		राष्ट्रिय महत्वका वस्तुहरूको संकलन भएको हुने ।
३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	५	होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ्ग विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरको जनशक्ति तयार गर्ने ।	-		होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ्ग विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरको जनशक्ति भएको हुने ।
३२५२१०११	भाषा आयोग	३	संकटापन्न र लोपन्मुख भाषाहरूको संरक्षण सम्बर्द्धन तथा अभिलेखीकरण गरिने । नेपालका लिपिहरूको अध्ययन गरिने । भाषा सर्वेक्षण तथा नक्शाङ्कन गरिने । सरकारी कामकाजको भाषा निर्धारणका आधारहरू तयार गरी भाषाको सिफारिस गरिने । मातृभाषाको पहिचान तथा शिक्षामा प्रयोगको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने ।	-		लोपन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण भएको हुने र नेपालमा बोलिने मातृभाषाको पहिचान भएको हुने ।
३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३	नेपाली ललित कलाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।	-		नेपाली ललित कलाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन भएको हुने ।
३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्ट्रारको कार्यालय	३	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण सम्बन्धी विभिन्न सचेतनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।	-		२५०० रचना दर्ता digitization हुने ।
३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३	नेपाली मौलिक नृत्य, कला र संस्कृतिको विभिन्न माध्यमबाट जगेर्ना गर्ने ।	-		नेपाली मौलिक नृत्य, कला र संस्कृतिको जगेर्ना भएको हुने ।
३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	२	गुरुयोजना अनुरूप पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	-		१. पुरातात्विक तथा धार्मिक सम्पदाको सम्बर्द्धन, संरक्षण र संभार भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						२.बज्रघर संरक्षण कार्य भएको हुने । ३. क्षतिग्रस्त विश्वरूपा मन्दिर निर्माण हुने ।
३२५००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	३	नृत्य, कला र संस्कृतिको जर्गेना र प्रवर्द्धन गर्ने ।	सालबसाली		नृत्य, कला र संस्कृतिको जर्गेना र प्रवर्द्धन हुने ।
३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	४	भगवान बुद्धसँग सम्बन्धित पक्षहरूको उत्खनन, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न केन्जो टाँगेद्वारा निर्मित गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्ने ।	सालबसाली		१.भगवान शाक्यमुनी बुद्धसँग सम्बन्धित चर्या-विषयहरूको उत्खनन संरक्षण प्रवर्द्धन भएको हुने । २. केन्जो टाँगेद्वारा निर्मित गुरुयोजना कार्यान्वयन भएको हुने । ३. वार्षिक १७ लाख आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूबाट अवलोकन भएको हुने ।
३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	३	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज, संरक्षण र विकास गर्ने ।	सालबसाली		राष्ट्रिय कलाहरूको खोज, संरक्षण र विकास भएको हुने ।
३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्राहालय (छाउनी)	२	ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक वस्तुहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्नु ।	सालबसाली		ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक वस्तुहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	४	देश भरका सम्पदाहरूको रसायन संरक्षण गर्ने	सालबसाली		सम्पदाहरूको रसायन संरक्षण भएको हुने ।
३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	४	नारायणहिटी दरबारको संरक्षण र संग्रहालय व्यवस्थापन गर्ने ।	सालबसाली		नारायणहिटी दरबारको संरक्षण र संग्रहालय व्यवस्थापन भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	३	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन गर्ने ।	-		नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन भई नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	२	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन, गुम्बा संरक्षण र विकास गर्ने ।	सालबसाली		१. गुम्बाहरूको वर्गीकरण भएको हुने । २. तीन सय वर्ष पुराना हिमाली गुम्बाहरूको पुनःनिर्माण र संरक्षण भएको हुने ।
३२५४१०११	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	२	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा संरक्षण र विकास गर्ने ।	सालबसाली		रामायण सर्किट निर्माणको कार्य अगाडि बढी बृहत्तर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा संरक्षण भएको हुने ।
३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	२	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह गर्ने ।	सालबसाली		भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण हुनुका साथै पर्यटकलाई दिइने सेवामा सुधार भएको हुने ।
३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	३	राष्ट्रिय महत्वका संग्रहालयको संरक्षण र सञ्चालन गर्ने ।	सालबसाली		गोरखा दरबार संग्रहालय व्यवस्थित , मुद्रा तथा धातु कलाको संरक्षण भई राष्ट्रिय महत्वका संग्रहालयको संरक्षण र सञ्चालन प्रभावकारी भएको हुने ।
३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	२	ऐतिहासिक दरबारहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।	सालबसाली		गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवाकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण भएको हुने ।
३२५००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२	मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्ने । पुरातात्विक सम्पदाको खोज, संकलन तथा संरक्षण गर्ने ।	सालबसाली		नेपालका सबै जाति/समुदायहरूको संस्कृति र परम्पराको जगेर्ना भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	३	अभिलेख संकलन, संरक्षण, व्यवस्थापन, डिजिटাইजेसन, प्रकाशन गर्ने ।	सालबसाली		१. सातै प्रदेशमा छरिएर रहेका राष्ट्रिय महत्वका अभिलेख संकलन भएको हुने । २. नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका सन्धी सम्झौताहरूको अभिलेखीकरण भएको हुने । ३. संकलित अभिलेखहरूको डिजिटাইजेसन गरी सुरक्षित भण्डारण भएको हुने । ४. ऐतिहासिक ग्रन्थहरूको अध्ययन अनुसन्धान सहित प्रकाशित भएको हुने । ५. जीर्ण अभिलेखहरूको रसायनिक तथा भौतिक संरक्षण गरी कालान्तरसम्म सुरक्षित भएको हुने ।
३२५०११०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	३	विश्व पर्यटन बजारमा नेपाललाई आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्न, पर्यटकीय सेवा सुविधाको गुणस्तर वृद्धि गर्न, नयाँ गन्तव्यस्थलहरूको पहिचान र विविधीकरण गर्न, पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्ने । पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास र निर्माणको क्रममा प्राकृतिक स्रोत र	-		१. नेपालको पदयात्रा पर्यटनलाई विश्वको एउटा उत्कृष्ट पर्यटकीय सम्पदाको रूपमा बढी सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक बनाईने । २. प्रमुख धार्मिक क्षेत्रहरूको प्रवर्धन गर्नुका साथै विभिन्न धर्मावलम्बीहरूका धार्मिक एवं पर्यटकीय दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थलहरूको पहिचान गरी धार्मिक पर्यटनको विकास एवं विस्तार गरिने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			साधनको उपयोग गर्दा वातावरण संरक्षण गर्दै त्यस्ता श्रोत र साधनको दिगो रूपमा उपयोग गर्ने ।			३.विद्यमान पर्यटकीय स्थलहरूको बजारीकरण एवं नयाँ स्थानहरूको पहिचान गरी त्यसतर्फ पर्यटक आकर्षण गर्न पर्यटकीय क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण तथा आधुनिक सूचना प्रविधिको उपयोग गरी प्रचार प्रसार गरिने ।
३२५०१०११	पर्यटन विभाग	४	पर्वतारोहण अनुमति प्रदान तथा पर्वतारोहण रोयल्टी सम्बन्धी कार्य गर्ने । पर्यटन उद्योगको नियमन गर्ने ।	-		१. पर्वतारोहण अनुमति सहजीकरण र पर्वतारोहण रोयल्टी संकलन कार्य प्रभावकारी भएको हुने । २. ठुला तारे होटल तथा क्यासिनोको अनुगमन भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
३२५०००११	सस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्न मातहतका निकायहरूसँग समन्वय भईरहेको । पर्यटन क्षेत्रको विकासमार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि भएको ।	विदेशी पर्यटक संख्या १५ लाख पुऱ्याउने, विदेशी पर्यटकको औषत बसाई १८ दिन पुगेको हुने, अर्थतन्त्रमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान ५ प्रतिशत पुगेको हुने ।	पर्यटनसँग सम्बन्धित ऐन कानूनको संशोधन गर्ने । नियमित कार्यहरू सञ्चालन हुने । मातहतका निकायहरूको कार्यहरूको प्रभावकारी समन्वय अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
		नीति योजना तथा मापदण्ड निर्धारण र विभिन्न निकायहरु बिच समन्वय स्थापना भएको ।		
३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	हालसम्म ३५ विगाहा जग्गा र १५ वटा घर अधिग्रहण भएको ।	थप ७५ विगाहा जग्गा अधिग्रहण भएको हुने	जग्गा अधिग्रहण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	सुर्खेतस्थित काँक्रे विहारको संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको । मोरङ्ग भेडीयारी पुरातात्विक स्थलको उत्खनन् कार्य सम्पन्न भएको । कपिलवस्तु चतरादेहीको उत्खनन कार्य सम्पन्न भएको । किर्तिपुर सांस्कृतिक जातीय संग्रहालयको निर्माण सम्बन्धी अध्ययन(DPR)लगायतका कार्य सम्पन्न भएको । स्वर्गद्वारी मन्दिर संरक्षण सहित परिसरमा यज्ञशाला संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको ।	झापा किचकवध पुरातात्विक स्थलको उत्खनन तथा संरक्षण कार्य हुने । भेडियारी पुरातात्विक स्थलको उत्खनन् बाट प्राप्त संरचनाको संरक्षण हुने । सर्लाही तथा नवलपरासी जिल्लाको उत्खनन्बाट प्राप्त शिव मन्दिरको पुननिर्माण कार्य सम्पन्न हुने । प्राचीन कपिलवस्तु तिलौराकोट पुरातात्विक क्षेत्र विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकरण गर्ने आधारहरु तयार हुने । देवघाट क्षेत्रमा रहेको मणीमकुन्देश्वर मन्दिर परिसरको जीर्ण मन्दिरहरुको संरक्षण हुने ।	भेडियारी पुरातात्विक स्थलको उत्खनन् गर्ने । सर्लाही जिल्ला मूर्तियास्थित उत्खनन् बाट प्राप्त शिव मन्दिरको पुननिर्माण कार्य गर्ने । नवलपरासी जिल्ला सिक्रौलिस्थित उत्खनन् बाट प्राप्त शिव मन्दिरको पुननिर्माण कार्य सम्पन्न हुने । देवघाट क्षेत्रमा रहेको मणीमकुन्देश्वर मन्दिर परिसरको भग्न मन्दिरहरुको संरक्षण हुने मुक्तिनाथ मन्दिर परिसरको ज्वालामाई मन्दिर संरक्षण भएको हुने ।
५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१७० घरको मुआब्जा वितरण गरिएको । करिब ९ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	International Apron & Parallel Taxi way को Expansion हुने ।	करिब १०० घरको मुआब्जा वितरण गरिने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	९३ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।	निर्माण कार्य सम्पन्न हुने । सञ्चालनमा आउने ।	निर्माण कार्य सम्पन्न हुने । सञ्चालनमा आउने ।
५०१२५१०३	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	१०० प्रतिशत कार्य सम्पन्न	वार्षिक ७६ लाख यात्रुलाई सेवा प्रदान गर्ने क्षमता भएको अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनमा आउने ।	गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनमा आउने ।
५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	Master Plan तयारी ९५ प्रतिशत सम्पन्न भएको । फेन्सिङ सम्पन्न । नदी नियन्त्रण कार्य जारी । रुख गन्ती तथा छपान कार्य जारी रहेको ।	विमानस्थलको २५ प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने ।	Master Plan सम्पन्न भएको हुने । नदी नियन्त्रण कार्य सम्पन्न हुने ।
५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	नेपालगन्ज, विराटनगर विमानस्थलहरूमा नयाँ अत्याधुनिक टर्मिनल भवन निर्माण गर्नको निमित्त डिजाइन तयार भएको । विभिन्न आन्तरिक विमानस्थलहरूको गुरुयोजना तयार गरि सोहि बमोजिम स्तरोन्नति कार्य अगाडि बढेको ।	नेपालगन्ज, विराटनगर विमानस्थलहरूमा नयाँ अत्याधुनिक टर्मिनल भवन निर्माण हुने । नेपालगन्ज, विराटनगर, धनगढी विमानस्थलहरूमा भविष्यमा A-320 उडान अवतरण गर्न सक्ने गरि जग्गा अधिग्रहण कार्य गर्ने ।	नेपालगन्ज, विराटनगर विमानस्थलहरूको नयाँ टर्मिनल भवनको निर्माण कार्य सुरु हुने । नेपालगन्ज, विराटनगर, धनगढी विमानस्थलहरूमा भविष्यमा A-320 उडान अवतरण गर्न सक्ने गरि जग्गा अधिग्रहण कार्य गर्ने ।
३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	तिलौराकोट कपिलवस्तु क्षेत्रलाई नेपाल सरकारबाट संरक्षित स्मारक क्षेत्र घोषणा गरिएको । सम्पदा प्रभाव मुल्यांकन (Heritage Impact	काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलभित्रका भूकम्पबाट क्षति भएका स्मारकहरूको संरक्षण जीर्णोद्धार कार्य सम्पन्न गरिने । तिलौराकोट कपिलवस्तु संरक्षित स्मारक क्षेत्रका	तिलौराकोट कपिलवस्तु क्षेत्रलाई नेपाल सरकारबाट संरक्षित स्मारक क्षेत्र घोषणा गर्ने । सम्पदा प्रभाव मुल्यांकन (Heritage Impact Assessment) का लागि ढाँचा र प्रकृया तयार गर्ने । Silk Road Nomination का लागि पूर्वाधार तयार गर्ने सन्दर्भमा उक्त क्षेत्रको एक Nodle Town को

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
		Assessment) का लागि ढाँचा र प्रकृया तयार गरी नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको । काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलका लागि तयार गरी सन् २००७ मा लागू गरिएको एकीकृत व्यवस्थापन संरचना (Integrated Management Framework) को पुनरावलोकन (Review) गरिएको । काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलको संरक्षण एवं व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययनका लागि UNESCO World Heritage Committee को 44th Session ले गरेको निर्णय बमोजिम International Scientific Committee गठन गरिएको । तिलौराकोट कपिलवस्तुलाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकरण गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक निर्णयहरु गर्नका लागि मन्त्रालय, पुरातत्व विभाग, लुम्बिनी विकास कोष तथा सम्बद्ध स्थानीय सरकारको प्रतिनिधित्व सहितको	लागि संरक्षण एवं निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड (Bylaws) निर्माण गरिने । तिलौराकोट कपिलवस्तु संरक्षित स्मारक क्षेत्रका लागि एकीकृत व्यवस्थापन योजना (Integrated Management Plan) तयार गरिने । जनकपुरको जानकी मन्दिरलाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकरण गर्ने प्रकृयाका शिलशिलामा संरक्षित स्मारक क्षेत्र घोषण गर्नका लागि स्थानीय सरकारसँगको निकट सहकार्यमा सीमांकन निर्धारण गर्ने । काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलभित्र अति आवश्यकीय पूर्वाधार विकासका लागि मापदण्ड (Bylaw) तयार गरी लागू गर्ने ।	विस्तृत अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने काठमाण्डौ उपत्यका विश्व सम्पदा स्थलभित्र एक संरक्षित स्मारक क्षेत्रको Inventory Update गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		Steering Committee गठन गरी कार्य प्रारम्भ गरिएको ।		
५०१२५९०१	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको रनवेको पूर्वतर्फ Hanger Area Development को लागि ठेक्का सम्झौता हुने क्रममा रहेको ।	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको रनवेको पूर्वतर्फ Hanger Area Development हुने । त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ट्याक्सीवे विस्तार हुने ।	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको रनवेको पूर्वतर्फ Hanger Area Development को निर्माण कार्य जारी रहने । त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको ट्याक्सीवे विस्तारको निर्माण कार्य जारी रहने । गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको Terminal -2 भवनको निर्माण कार्य जारी रहने ।
३२५००१०२	दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	सोलार गाडी व्यवस्थापन भएको ।	विद्युतीय गाडि सञ्चालनमा ल्याउने । चार्जिङ्ग स्टेशनको पुर्ण व्यवस्थापन भई सञ्चालनमा आउने ।	विद्युतीय गाडि सञ्चालनमा ल्याउने । चार्जिङ्ग स्टेशन सञ्चालनमा ल्याउने ।
३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	राष्ट्रिय महत्वका वस्तुहरूको संकलन गरी प्रदर्शनीमा ल्याईएको ।	राष्ट्रिय महत्वका थप वस्तुहरूको संकलन भएको हुने ।	संग्रहालय संरक्षण, संवर्द्धन तथा सञ्चालन गर्ने ।
३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ्ग विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरको जनशक्ति तयार भएको ।	सवै प्रदेशमा नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठानका शाखा विस्तार सञ्चालनमा ल्याउने । होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ्ग विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरको थप जनशक्ति तयार भएको हुने ।	सवै प्रदेशमा नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठानका शाखा विस्तार सञ्चालनमा ल्याउने । होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङ्ग विषयमा मध्यम तथा उच्चस्तरको जनशक्ति विकासको कार्य नियमित गर्ने । झापाको बिर्तामोड महोत्तरीको बर्दिवास लगायतका क्षेत्रमा शाखा सञ्चालनमा ल्याउने ।
३२५२१०११	भाषा आयोग	सरकारी कामकाजको भाषा निर्धारणका आधारहरू तर्जुमाका लागि महत्वपूर्ण सुझाव एवं तथ्य प्राप्त भएको । संकटापन्न र लोपन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण तथा भाषा कक्षाहरू सञ्चालन गरिएको । शास्त्रीय	थप लोपन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण हुने । नेपालमा बोलिने मातृभाषाको संरक्षण ,सम्बर्द्धन भएको हुने ।	संकटापन्न र लोपन्मुख भाषाहरूको संरक्षण सम्बर्द्धन तथा अभिलेखीकरण गर्ने । नेपालका लिपिहरूको अध्ययन, भाषा सर्वेक्षण तथा नक्शाङ्कन गर्ने । सरकारी कामकाजको भाषा निर्धारणका आधारहरू तयारी गर्ने । मातृभाषाको पहिचान तथा शिक्षामा मातृभाषा प्रयोगको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		भाषाहरूको अध्ययन गरिएको ।		
३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	ललित कलाहरूको संरक्षण भईरहेको ।	नेपाली ललित कलाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन भएको हुने ।	नेपाली ललित कलाहरूको संरक्षण गर्ने ।
३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्ट्रारको कार्यालय	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण सम्बन्धी विभिन्न सचेतनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन भएको ।	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण सम्बन्धी विभिन्न सचेतना अभिवृद्धि हुने । online रचना दर्ता व्यवस्थापन भएको हुने ।	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण सम्बन्धी विभिन्न सचेतनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने । रचना दर्ता व्यवस्थापन software निर्माण गर्ने ।
३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	नेपाली मौलिक नृत्य, कला र संस्कृतिको प्रवर्धन भएको ।	नेपाली मौलिक नृत्य, कला र संस्कृतिको जगेर्ना भएको हुने ।	नेपाली मौलिक नृत्य, कला र संस्कृति सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	भौतिक पूर्वाधार निर्माण र पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने कार्य भएको । पशुपतिनाथमा सुनको जलहरी राख्ने कार्य भएको । पुनर्निर्माण प्राधिकरणबाट हस्तान्तरण भएका आयोजनाहरूको कार्य भईरहेको ।	गुरुयोजना अनुसार पशुपति क्षेत्रलाई धार्मिक, सांस्कृतिक एवं पर्यापर्यटनको नमुना क्षेत्रको रूपमा विकास र आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनको अभिवृद्धि भएको हुने । बज्रघर संरक्षण कार्य भएको हुने । क्षतिग्रस्त विश्वरूपा मन्दिर निर्माण हुने । सोभनियर पसलको निर्माण भएको हुने । वनकाली स्थित पार्किङ्ग स्थलको स्तरोन्नति भएको हुने ।	बज्रघर संरक्षण कार्य शुरू गर्ने । क्षतिग्रस्त विश्वरूपा मन्दिर निर्माण गर्ने । सोभनियर पसलको निर्माण कार्य अघि बढाउने । वनकाली स्थित पार्किङ्ग स्थलको स्तरोन्नति कार्य अघि बढाउने ।
३२५००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	नृत्य, कला र संस्कृतिको जगेर्ना र प्रवर्द्धन भएको ।	नृत्य, कला र संस्कृतिको खोज, जगेर्ना र प्रवर्द्धन भएको हुने ।	नृत्य, कला र संस्कृतिको खोज, जगेर्ना र प्रवर्द्धन गर्ने ।
३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	लुम्बिनी गुरुयोजनाको ८६ प्रतिशत कार्य सम्पन्न । शाक्य गणराज्य कपिलवस्तुको वैज्ञानिक	लुम्बिनी गुरुयोजना सम्पन्न भएको हुने । रामग्राम तथा कपिलवस्तुको गुरुयोजनाको तयार भई कार्य प्रारम्भ भएको हुने ।	लुम्बिनी गुरुयोजनाको बाँकी १४ प्रतिशत मध्ये ७ प्रतिशत कार्य सम्पन्न गर्ने । तिलौराकोटलाई विश्वसम्पदा सुचिमा राख्न पहल गर्ने । रामग्राम गुरुयोजनाको ११६ विघा जग्गा खरिदकार्य सम्पन्न गरिने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		तरिकाबाट उत्खननको कार्य नियमित भईरहेको ।		
३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज, संरक्षण र विकास गर्ने कार्य नियमित भई रहेको ।	राष्ट्रिय कलाहरूको जगेर्ना भएको हुने ।	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज, संरक्षण र विकास गर्ने कार्यहरू गर्ने ।
३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	संग्रहालय भवन लगायत पूर्वाधारको स्तरोन्नति र संग्रहालयहरू थप व्यवस्थित भएको ।	संग्रहालय भवन लगायत पूर्वाधारको निर्माण र संग्रहालयहरू थप व्यवस्थित भएको हुने ।	संग्रहालय पूर्वाधारको स्तरोन्नति र संग्रहालयहरू थप व्यवस्थित गर्ने ।
३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	पुरातात्विक स्थलहरूको रसायन संरक्षण भईरहेको ।	३० वटा पुरातात्विक स्थलहरूको रसायन संरक्षण भएको हुने ।	सम्पदाहरूको रसायन संरक्षण गर्ने ।
३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	नारायणहिटी दरबारको संरक्षण र संग्रहालय व्यवस्थापन गर्ने कार्य नियमित भईरहेको ।	नारायणहिटी दरबार संग्रहालयलाई अन्तराष्ट्रिय संग्रहालयको रूपमा विकास भएको हुने ।	नारायणहिटी दरबारको संरक्षण र संग्रहालय व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नियमित कार्यहरू गर्ने ।
३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन नियमित रूपमा भइरहेको ।	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन भएको हुने ।	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन
३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	गुम्बाहरूको वर्गीकरण भएको । राष्ट्रिय महत्वका गुम्बाहरूको निर्माण र संरक्षण भएको	गुम्बाहरूको वर्गीकरण भएको हुने । राष्ट्रिय महत्वका गुम्बाहरूको निर्माण र संरक्षण भएको हुने ।	गुम्बाहरूको वर्गीकरण गर्ने । राष्ट्रिय महत्वका गुम्बाहरूको निर्माण र संरक्षण गर्ने
३२५४१०११	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	रामायण सर्किट निर्माणको कार्य अगाडि बढेको । वृहत्तर	वृहत्तर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा पुनर्निर्माण भएको हुने ।	रामायण सर्किट निर्माणको कार्य गर्ने । वृहत्तर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा पुनर्निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा पुननिर्माण भईरहेको ।		
३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण भई पर्यटन सेवा प्रदान गरिरहेको ।	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण हुनुका साथै पर्यटकलाई दिइने सेवामा उच्च र गुणस्तरी सुधार भएको हुने ।	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण र पर्यटकलाई दिइने सेवामा सुधार गर्ने ।
३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	गोरखा दरबार संग्रहालय व्यवस्थित गरिएको साथै मुद्रा तथा धातु कलाको संरक्षण भएको ।	गोरखा दरबार संग्रहालय व्यवस्थित र मुद्रा तथा धातु कलाको संरक्षित भएको हुने ।	गोरखा दरबार संग्रहालय व्यवस्थित गर्ने । मुद्रा तथा धातु कलाको संरक्षण तथा व्यावस्थापन गरिने ।
३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवाकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण र सेवा प्रवाह भएको ।	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवाकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण भई व्यवस्थित पर्यटन सेवा प्रवाह भएको हुने ।	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवाकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण र व्यवस्थित पर्यटकीय सेवा प्रवाह गर्ने ।
३२५००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नेपालमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण जातजाती समुदायहरूमा रहेको अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको विवरण तयार गर्ने सम्बन्धि कार्य अघि बढिरहेको । प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन संशोधनको प्रकृया अगाडि बढाइएको । प्रदेश र स्थानीय सरकार समेतको समन्वयमा सात वटै प्रदेशमा रहेका संग्रहालयहरूको अभिलेखीकरण गर्ने प्रयास	१२५ जातजातिको जाति समुदायहरूमा रहेको अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको विवरण तयार गर्ने सम्बन्धि कार्य भएको हुने । प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन संशोधन भएको हुने । सात वटै प्रदेशमा रहेका संग्रहालयहरूको अभिलेखीकरण भएको हुने । अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।	नेपालमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण जाति समुदायहरूमा रहेको अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको विवरण तयार गर्ने कार्य अघि बढाउने । प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन संशोधनको प्रकृया अगाडि बढाउने । राष्ट्रिय संस्कृति नीतिको संशोधन कार्य गर्ने । संग्रहालय ऐन र संस्कृति ऐन निर्माण सम्बन्धि कारवाही अघि बढाउने । प्रदेश र स्थानीय सरकार समेतको समन्वयमा सात वटै प्रदेशमा रहेका संग्रहालयहरूको अभिलेखीकरण गर्ने । अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धिका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । संस्कृतिसँग सम्बन्धित विकास समितिहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		भएको । अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धिका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भईरहेको ।		
३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	करिब दुईलाख अभिलेखहरूको डिजिटাইजेशन कार्य भएको । करिब तीस हजार अभिलेखहरूको भौतिक संरक्षण भएको ।	६ लाख अभिलेखहरूको डिजिटাইजेशन भएको हुने । एक लाख अभिलेखहरूको भौतिक संरक्षण भएको हुने ।	अभिलेखहरूको डिजिटাইजेशन गर्ने । संधी सम्झौताको अभिलेखीकरण गर्ने । अभिलेखहरूको रसायनिक तथा भौतिक संरक्षण गर्ने । अभिलेखहरूको सम्पादन तथा प्रकाशन गर्ने ।
३२५०११०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	प्रत्येक प्रदेशमा एक एक वटा धार्मिक स्थल तथा पर्यटकीय स्थलहरू (सन्दकपुर इलाम, धनुषाधाम धनुषा, इन्द्रसरोवर मकवानपुर, पंचासे कास्की, निगलिहवा कपिलवस्तु, रारा मुगु, भादा कैलाली) मा पहिलो चरणको पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । GHT अन्तर्गत कन्चनजङ्घा क्षेत्र, मकालु क्षेत्र, च्छो रोल्पा क्षेत्र, जिरि सगरमाथा, मनास्लु क्षेत्र, माथिल्लो मुस्ताङ्ग क्षेत्र तथा यार्सा त्रेलको हाल सम्म ३०० कि मि निर्माण सम्पन्न भएको ।	Great Himalayan Trail अन्तर्गत ५०० कि.मि. निर्माण सम्पन्न गरिने । Cultural Trail अन्तर्गत २०० कि.मि. निर्माण सम्पन्न भएको हुने । ७ वटै प्रदेशको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यहरूमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण भएको हुने । पाथिभारा, माथिल्लो मुस्ताङ्ग, मुक्तिनाथ आदि क्षेत्रमा Tourist Rescue Center निर्माण भएको हुने ।	Great Himalayan Trail अन्तर्गत १५० कि.मि. निर्माण सम्पन्न गरिने । माथिल्लो मुस्ताङ्ग तथा खप्तड क्षेत्रमा Tourist Service Center निर्माण सुरु गर्ने । सात प्रदेशको विभिन्न पर्यटकीय क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शि .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू
		मुक्तिनाथ क्षेत्र अन्तर्गत कागवेनीमा पिण्ड स्थल तथा मुक्तिनाथमा २ वटा आनि गृहको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । पोखरा राष्ट्रवैक चोकमा पर्यटकिय बस पार्क निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।		
३२५०१०११	पर्यटन विभाग	पर्वतारोहणको लागि अनुमति प्रदान गर्ने कार्य नियमित भई रहेको । क्यासिनोहरुले तिर्न बाँकी बक्यौता रकम असुलि भईरहेको । ठुला तारे होटल तथा क्यासिनोको अनुगमन कार्य भईरहेको ।	थप हिमालहरु आरोहणका लागि खुला गरिएको हुने । पर्वतारोहण विस्तार भएको हुने ।	पर्वतारोहण अनुमति प्रदान गर्ने कार्य नियमित गर्ने । तारे होटल तथा क्यासिनो अनुगमन कार्यालाई तीव्रता दिने । नियमानुसारका साहसिक पर्यटकीय कृयाकलापहरु सञ्चालनका लागि अनुमति दिने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

कोभिड १९ बाट पर्यटन क्षेत्रमा परेको प्रतिकूल असरबाट पर्यटन क्षेत्रको पुनरुत्थान गर्न तथा पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गरी उपरोक्त अनुसारको कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि उपयुक्त वातावरणको निर्माण एवम् आवश्यक वित्तीय तथा मानवीय श्रोत र विकासमैत्री वातावरण कायम रहने भन्ने अनुमान गरिएको छ । उक्त स्थिति नरहेमा वा कायम हुन नसकेमा तथा सरोकारवाला निकायहरुको समन्वयात्मक प्रयास हुन नसकेमा यस क्षेत्रको लक्षित उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद ६

सामाजिक क्षेत्र

६.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा शिक्षालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरी आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क हुने र माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क हुने व्यवस्था गरिएको छ । राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरूमा शिक्षालाई नागरिकका आधारभूत आवश्यकताको रूपमा वर्गीकरण गरी सबै नागरिकलाई शिक्षाको अवसर उपलब्ध गराउने माध्यमको रूपमा परिभाषित गरेको छ । यी पक्षहरूको कार्यान्वयन, नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा गरेका प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन, दीगो विकास लक्ष्यहरूको प्राप्तिमा लागि गुणस्तरीय शिक्षा अपरिहार्य छ । सबै बालबालिकाका लागि गुणस्तरयुक्त आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्न तथा माध्यमिक शिक्षाको पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धि, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिममा समावेशी र समतामूलक पहुँच विस्तार एवम् वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक र प्रविधिमैत्री रोजगारमूलक गुणस्तरीय शिक्षाका लागि राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ । कोभिड-१९ को विषम परिस्थितिमा शिक्षाक्षेत्रमा परेको असरलाई मध्य नजर गर्दै बैकल्पिक शिक्षालाई जोड दिनुपर्ने पनि अहिलेको आवश्यकता रहेको छ । समग्र शिक्षा प्रणालीमा सुधारका लागि निरन्तर रूपमा भएका प्रयासबाट शिक्षामा समतामूलक पहुँचको अभिवृद्धि भएको, विद्यार्थी भर्ना तथा टिकाउ दरमा वृद्धि भएको, विद्यालयमा छात्रछात्राको सहभागिता दरमा समरूपमा पुगेको, शिक्षण सिकाइमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग हुँदै गएको, शिक्षालाई विज्ञान प्रविधिसँग तालमेल गराई अनुसन्धानमा आधारित शिक्षामा जोड दिइएको, शिक्षकलाई समयानुकूल तालिमको अवसर प्राप्त भएको, प्राकृतिक प्रकोप प्रतिरोधी विद्यालय भौतिक सुविधा विस्तार हुँदै गएको, साक्षर घोषणा हुने जिल्ला बढ्दै गएको, प्राविधिक उच्च शिक्षाको पहुँच क्रमिकरूपमा विस्तार भई रहेको विषय नतिजा सूचकबाट देखिएकोले शिक्षा क्षेत्रमा क्रमिकरूपमा सुधार भएको देखिन्छ । मुलुकको विकास, समृद्धि तथा सुशासनका लागि विज्ञान र प्रविधिको क्षेत्रको समुचित विकास र उपयोग आजको आवश्यकता भएकोले यस क्षेत्रको विकासका लागि नीतिगत, कानुनी, संरचनागत तथा कार्यक्रमिक सुधारका प्रयत्नहरू हुँदै आएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

संघीयतामा विद्यालय शिक्षाको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा रहेको सन्दर्भमा विद्यालय शिक्षाको सर्वसुलभ पहुँच विस्तार र गुणस्तर सुनिश्चित गरी सार्वजनिक शिक्षाप्रति आम सरोकारवालाको विश्वास अभिवृद्धि गर्नु र मौलिक हकको रूपमा अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षाको गुणात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्नु प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेको छ । हालसम्म पनि विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गराउनु, कक्षा छाड्ने दर शून्यमा झारी अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु, शिक्षक दरबन्दी मिलान पश्चात् नपुग भएको विषयगत शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन गर्नु, सबै प्रकारका विद्यालयमा पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार सहितको आकर्षक सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्नु, शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक, बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउनु, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिममा पहुँच विस्तार एवं बजारको आवश्यकतासँग तालमेल गरी रोजगारीमा आवद्ध तालिम प्राप्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु पनि चुनौतीपूर्ण छ । विश्वविद्यालयबाट उत्पादन हुने जनशक्तिलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा समकक्षी र प्रतिस्पर्धी बनाउनु, प्राविधिक उच्च शिक्षाको अवसर विस्तार गर्दै ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने नवीनतम सोचको

व्यावहारिक कार्यान्वयन गर्नु तथा शिक्षा क्षेत्रमा सुशासन, उत्तरदायित्व र सहभागिताको अभिवृद्धि गर्नु, क्षमतावान् युवालाई स्वदेशमै सेवा गर्ने अवसरको सिर्जना गर्नु, जनसाङ्ख्यिक बनोट, आन्तरिक र बाह्य बसाइसराइको प्रवृत्ति समेतको अध्ययन गरी शैक्षिक संस्थाहरूको नक्साङ्कन र पुनर्वितरण गर्नु, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले ल्याएका विविध अवसरहरूको सदुपयोग गर्नु, जीवनपर्यन्त शिकाइका लागि पठन संस्कृतिको विकास गर्ने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण नै छ।

पारमाणविक प्रविधि, सूचना तथा संचार प्रविधि, नानो प्रविधि, जैविक प्रविधि आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स लगायतका उदियमान प्रविधिहरूलाई मानवहितका लागि सदुपयोग गर्न प्रोत्साहित गर्नु, प्रदेशहरूमा विज्ञान तथा प्रविधिको सन्तुलित विकास गर्न आवश्यक नीतिगत र संरचनात्मक व्यवस्था गर्ने, विज्ञान शिक्षालाई व्यावहारिक र सर्वसुलभ बनाउने, विद्यालय शिक्षामा स्टिम शिक्षा कार्यान्वयन गर्ने, देशभित्र रहेका वैज्ञानिक तथा प्राविधिक प्रतिभाहरूको क्षमतालाई सदुपयोग गरी प्रतिभा पलायन न्यूनिकरण गर्ने, अध्ययन अनुसन्धान क्षेत्रमा थप स्रोतको व्यवस्था गरी व्यवहारिक र नतिजामुखी बनाउने, अनुसन्धान पश्चात् विकसित प्रविधिलाई उद्योग र उद्यमशीलताको विकासमा उपयोग गर्ने विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रका विशेष चुनौतीहरू हुन्।

गुणस्तरीय शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच र सहभागिताको सुनिश्चितता सहित सिकाईमा निरन्तरता कायम गर्दै अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल हुन नसक्नु, देशको समग्र विकासमा टेवा पुर्‍याउने गरी विज्ञान र प्रविधिको विकास र उपयोगलाई तीव्र बनाउन नसक्नु; तहगत एवम् विषयगत रूपमा सबै विद्यालयमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, बैकल्पिक शिक्षालाई समय सान्दर्भिक र व्यवस्थित गराउन नसक्नु, सबै इच्छुक बालबालिका एवं युवाहरूलाई प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको पहुँचको सुनिश्चित हुन नसक्नु, प्राविधिक शिक्षालाई रोजगार उन्मुख र बजारको आवश्यकता अनुकूल विकास गर्न नसक्नु, विश्वविद्यालय शिक्षालाई अनुसन्धानमा आधारित बनाई ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्रमा टेवा पुर्‍याउन सक्ने जनशक्ति उत्पादनमा केन्द्रित गर्न नसकिनु, शिक्षा प्रणालीको कुशलता अपेक्षित स्तरमा पुर्‍याउन नसक्नु, उत्पादित जनशक्तिले योग्यता अनुसारको रोजगारी प्राप्त गर्न नसक्नु, पठन संस्कृतिको विकास तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ लागि सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसँग आबद्ध गरी सार्वजनिक पुस्तकालय प्रणालीको विकास नहुनु, शिक्षा क्षेत्रका सबै तहमा सुशासनको प्रत्याभूति अपेक्षित रूपमा हुन नसक्नु, सार्वजनिक र निजी लगानीका शैक्षिक संस्थाको उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, देशभित्रै उपलब्ध दक्ष विज्ञ जनशक्तिलाई प्रयोग गरी प्रतिभा पलायनलाई न्यूनिकरण गर्न नसक्नु, समय-समयमा हुने प्राकृतिक प्रकोपजन्य घटना तथा महामारीबाट उत्पन्न हुने शैक्षिक क्षति परिपूरणका लागि बैकल्पिक सेवा प्रवाह गर्ने भरपर्दो प्रणाली व्यवस्था भई नसक्नु जस्ता समस्याहरू यस क्षेत्रमा विद्यमान छन्।

मुलुकको समग्र विकासको लागि देशभित्र र बाहिर छरिएर रहेका युवा जनशक्ति र प्रतिभाहरूको ज्ञान, सीप, अनुभव र क्षमतालाई उपयोग हुने वातावरण निर्माण गर्न नसक्नु, अन्तरसरकार/अन्तरनिकाय बीच प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र साझेदारीका लागि सुस्पष्ट नीतिगत, कानुनी, संरचना र कार्यगत व्यवस्थाको कमी हुनु, विज्ञान र प्रविधिको समुचित विकास र उपयोगका लागि यस क्षेत्रमा राज्यको लगानी सीमित हुनु, दक्ष जनशक्ति उत्पादन तथा परिचालन गर्ने दिगो र प्रभावकारी रणनीति तयार गर्न नसक्नु, विज्ञान तथा प्रविधिको प्रतिफल आम नागरिकसमक्ष पुर्‍याउन प्रभावकारी संयन्त्रहरूको विकास गर्न नसक्नु, विज्ञान र प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न नियकाहरूबाट गरिने लगानी उपलब्धिमूलक बनाउने प्रयास अपर्याप्त हुनु जस्ता समस्याहरू विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा छन्।

३. सोच

- १ सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणका लागि मानव संसाधनको विकास (शिक्षा)।
- २ समाजसँग विज्ञान र उत्पादनसँग प्रविधि तथा नवप्रवर्तन (विज्ञान तथा प्रविधि)।

४. उद्देश्य

अ. शिक्षा

१. सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभवसहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु।
२. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक सिप विकासमा समावेशी र समतामूलक पहुँच विस्तार र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु।
३. पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधिमैत्री, रोजगारमूलक बनाउँदै ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु।
४. सबै नागरिकका लागि जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नु।
५. संघीय संरचना अनुरूप सबै तहका शैक्षिक-प्रशासनिक निकाय र शिक्षण संस्थामा सुशासन कायम गर्नु।

आ. विज्ञान तथा प्रविधि

१. जनताको गुणस्तरीय जीवन प्राप्ति र विज्ञानमा आधारित सोच निर्माण र विश्लेषण गर्न विज्ञान तथा प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्नु।
२. विज्ञान शिक्षालाई व्यावहारिक बनाउँदै नवीनतम् विज्ञानको उन्नयन र उदीयमान प्रविधिहरूको अंगीकार गर्दै तिनलाई आधारभूत सेवा प्रवाहमा उपयोग गर्नु।
३. उत्पादन वृद्धि तथा औद्योगिक विकासका लागि प्रकृति प्रदत्त स्रोत एवं परम्परागत प्रविधि तथा नव-प्रवर्तनको उपयोग एवं विकास गर्नु।

५. रणनीति

अ. शिक्षा

१. प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गरी यसलाई सबै बालबालिकाका लागि अनिवार्य गर्ने।
२. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको मापदण्डको आधारमा विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न सरकारका सबै तहलाई क्षमतावान र जवाफदेही बनाउने।
३. विद्यालय शिक्षामा गुणस्तर मापदण्ड र प्रत्यायन प्रणाली (Accreditation System) विकास गरी विद्यालयमा समान गुणस्तर कायम गर्ने।
४. मानव संसाधन, पूर्वाधार तथा प्रविधिको विकास र जीवनोपयोगी ज्ञान र सीपमा आधारित पाठ्यक्रम मार्फत् सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने।
५. निजी लगानीका विद्यालयको प्रभावकारी नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाई नाफामूलकबाट सेवामूलकमारूपान्तरण गर्ने।

आ. विज्ञान तथा प्रविधि

१. समाजमा वैज्ञानिक चेतनाको अभिवृद्धि गर्दै विज्ञानसम्मत विश्लेषण गर्ने संस्कारको विकास गर्ने।

२. विज्ञान तथा प्रविधिका लाभ तथा उपलब्धिहरूलाई आम जनमानसमा पुर्याई गुणस्तरीय जीवन हासिल गर्न सघाउने।
३. उदीयमान प्रविधिहरूको प्रयोगलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्दै नवप्रवर्तनलाई दिगो विकासका लक्ष्यहरूसँग तादात्म्यता कायम गर्ने।
४. देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतहरूको प्रयोग र अधिमूल्यनका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	प्रारम्भिक बालशिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	८७.६	८९.६	९१.२	१००	१००
२	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा अनुभव भएका कक्षा १ मा नवप्रवेशी	प्रतिशत	७०.२	७४.९	७८.४	१००	१००
३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को खुद भर्नादर	प्रतिशत	९४.७	९५.१	९५.५	९९	९९.५
४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को खुद भर्नादर	प्रतिशत	५१.२	५४.३	५५.८	६५	६६.५
५	उच्च शिक्षाको कुल भर्ना दर	प्रतिशत	१४.४	१८	२२	२२	२४
६	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५७	६२.२	९५	९५	९६
७	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७८	७८	८०	९६	९७
८	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) को लैङ्गिक समता सूचकांक (विद्यालय शिक्षाको खुद भर्नादरमा)	अनुपात	०.९८	०.९९	०.९९	०.९९	०.९९
९	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२) को लैङ्गिक समता सूचकांक (विद्यालय शिक्षाको खुद भर्ना दरमा)	अनुपात	१.१	१.०१	१.०१	१.०१	१.०१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१०	उच्च शिक्षाको कुल भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचकाङ्क	अनुपात	१.११	१.०७	१	१	१
११	आधारभूत तह (कक्षा १-८)को टिकाउ दर	प्रतिशत	८२.२	८३.५	८४.९	८६.४	८७.९
१२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को टिकाउदर	प्रतिशत	२९.२	३३.१	३४.८	३६.६	३८.५
१३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को विद्यालय छाड्ने दर	प्रतिशत	३.४	३	१.५	१	१
१४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को विद्यालय छाड्ने दर	प्रतिशत	२.१	१.८	१	०.५	०.५
१५	गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्राप्त क्याम्पसहरूको संख्या	संख्या	५७	६४	१,६०	२,१०	२,५०
१६	गणित विषयमा कक्षा ८ को निम्ति सिकाई उपलब्धि (औसत)	प्रतिशत	४२	४६.३	६०	६३	६५
१७	नेपाली विषयमा कक्षा ८ को निम्ति सिकाई उपलब्धि (औसत)	प्रतिशत	५१	५७	६२	६६	६७.५
१८	अंग्रेजी विषयमा कक्षा ८ को निम्ति सिकाई उपलब्धि (औसत)	प्रतिशत	४८	५५	६०	६३	६४.५
१९	विज्ञान विषयमा कक्षा ८ को निम्ति सिकाई उपलब्धि (औसत)	प्रतिशत	५२	५५	६०	६३	६४.५
२०	काम गर्ने उमेर समूहका प्राविधिक र व्यावसायिक	प्रतिशत	३५	३८	४५	५०	५२

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसंख्या						
२१	आधारभूत तह (कक्षा १-८) प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च	रु हजार	१६.२६	१८	२४	२४	२५
२२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च	प्रतिशत	९	११	१५	१७	१८
२३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात	१.३१	१.२९	१.३	१.३	१.३
२४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२)को शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात	१.३५	१.३२	१.३	१.३	१.३
२५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा पेशागत तालिम प्राप्त शिक्षक	प्रतिशत	८१	९१	९७	९९	९९
२६	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा पेशागत तालिम प्राप्त शिक्षक	प्रतिशत	८१	८६	९७	९९	९९
२७	माध्यमिक तहमा छात्रवृत्ति पाउने विद्यार्थी (९-१२)	प्रतिशत	२०	१२	२४	२५	२५
२८	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई सुविधा सहित शौचालय निर्माण भएका विद्यालय	प्रतिशत	६५	७१.६	८५	९२	९२.५
२९	इन्टरनेट सुविधा पुगेको विद्यालय	प्रतिशत	५१.२५	५१.२५	५४	९५	९५
३०	माध्यमिक शिक्षामा प्राविधिक विषयको अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको अनुपात	प्रतिशत	१५	१६	२२	३०	३२.५
३१	उच्च शिक्षामा प्राविधिक	प्रतिशत	२३	२५	३१	३३	३५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	विषयको अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको अनुपात						
३२	विज्ञान अध्ययन केन्द्र स्थापना (वार्षिक)	संख्या	१	१	१	३	१
३३	विषय क्षेत्रगत वैज्ञानिक अध्ययन/अनुसन्धान	संख्या	१०,५०	१०,६४	१२,५०	१४,००	१५,५०
३४	डिएनए डाटाबेस	संख्या	९,६५	९,६५	१०,२५	१०,५०	१०,९०
३५	अनुसन्धान वृत्ति उपलब्धता	संख्या	१,००	१,२०	१,५०	१,७०	१,८०
३६	युवा साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष)	प्रतिशत	८८	८८.६	८९.७	९९	९९

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	७००,५३३	६०३,३३३	९७,२००	-	५६६,६९७	४२,१६३	९१,६७३
२०८०/८१	५९९,६६२	५९५,००९	४,६५३	-	५५९,७७२	१३,८५७	२६,०३३
२०८१/८२	५१९,९३३	५१५,१५४	४,७७९	-	४७८,६६०	१३,२३६	२८,०३७

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशाला, विपि कोइराला मेमोरियल प्लानेटोरियम अब्जरभेटरी र विज्ञान संग्रहालय	१,२,६,८	सबै बालबालिकाको शिक्षामा पहुँचको विस्तार गर्ने शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी, सीपमूलक, रोजगार उन्मुख बनाउने समावेशी र समतामूलक शिक्षा प्रणालीको विकास गरी प्रणालीलाई थप दक्ष, प्रभावकारी र जवाफदेही बनाउने बजारको आवश्यकताका आधारमा थप उर्जाशील एवं उच्च सीपयुक्त प्राविधिक युवा जनशक्तिको विकास र उपयोग गर्ने गुणस्तरीय, नवप्रवर्तनात्मक र उद्यमशीलतामा आधारित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास गर्ने उच्च शिक्षालाई थप वैज्ञानिक, प्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानमुखी एवम् प्रविधिमैत्री र रोजगारमुखी बनाउने विज्ञान तथा प्रविधिमैत्री शिक्षाको माध्यमद्वारा पारमाणविक, अन्तरिक्ष,	-	१,६८,००	सबै तहको शिक्षा गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी, सीपमूलक, रोजगारमुखी एवम् समसामयिक, समावेशी र समतामूलक भएको हुने। उच्च शिक्षा वैज्ञानिक, प्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानमुखी एवम् प्रविधिमैत्री र रोजगारमूलक भएको हुने। क्रिमिनालीस्टीक, ब्यालेस्टीक र कम्प्युटर फोरेन्सीक लगायतका थप सेवा विस्तार भई अपराध अनुसन्धान तथा न्याय निरूपण प्रक्रियामा विधिविज्ञान सेवाको उपयोगमा थप अभिवृद्धि भएको हुने। जनमानसमा वैज्ञानिक चेतना तथा संस्कारको प्रादुर्भाव भएको हुने। विज्ञान तथा प्रविधिमैत्री शिक्षाको माध्यमद्वारा पारमाणविक, अन्तरिक्ष, जैविकलगायतका प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोगमा विविधीकरण तथा क्षमताको अभिवृद्धि गरी विज्ञान शिक्षालाई थप व्यावहारिक भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			जैविकलगायतका प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोगमा विविधीकरण तथा क्षमताको अभिवृद्धि गरी विज्ञान शिक्षालाई थप व्यावहारिक बनाउने शिक्षा र विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा सरकारको सबै तह र निकायमा सुशासन, जवाफदेहिता र पारदर्शिता उपलब्ध स्रोत साधनका आधारमा विधिविज्ञानका विभिन्न विषयगत सेवा विस्तार र सर्वसुलभ, छिटोछरितो विश्वसनिय राय नतीजाबाट न्याय सम्पादनमा सहयोग अन्तरिक्ष विज्ञान तथा प्रविधिमा भएका ज्ञान एवम् प्रविधि आत्मसाथ गर्दै अन्तरिक्ष तथा आकाशीय पिण्डहरूको अध्ययन अनुसन्धान सर्वसाधारण तथा यस क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिलाई आकाशीय मानचित्र तथा ग्रह, ताराहरू एवम् आकाशीय पिण्डहरूको जानकारी प्रदान गर र सिकको सिद्धान्त अनुरूप विज्ञान क्षेत्रमा गुणस्तरीय जनशक्ति तयार			

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३५००००१२	डिल्लीरमण पुस्तकालय, नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, केशर पुस्तकालय	१, २	संकलित एवम् उपलब्ध पुस्तकहरूको सुरक्षात्मक प्रबन्ध, दैनिक, साप्ताहिक तथा मासिक पत्रपत्रिकाहरू संग्रह तथा व्यवस्थापन, सर्वसाधारणको निमित्त पुस्तकालय सेवा, अन्य सार्वजनिक एवम् राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय पुस्तकालयहरूसँग सम्बन्ध एवम् समन्वय कायम	-	१३,८१	संकलित एवम् उपलब्ध पुस्तकहरूको सुरक्षात्मक प्रबन्ध भएको हुने। दैनिक, साप्ताहिक तथा मासिक पत्रपत्रिकाहरू संग्रहित तथा व्यवस्थित भएका हुने। सर्वसाधारणको निमित्त पुस्तकालय तथा आधुनिक व्यवस्थापन पद्धति अवलम्बन भएको हुने। अन्य सार्वजनिक एवम् राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय पुस्तकालयहरूसँग सम्बन्ध एवम् समन्वय कायम भएको हुने।
३५०००१०१	शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम परियोजना	२, ६	विद्यार्थी भर्नादर तथा दैनिक हाजिरी प्रतिशतमा वृद्धि कक्षा छाड्ने दरमा कमी विद्यार्थीहरूको अध्ययन क्षमता अभिवृद्धि विद्यार्थीहरूको पोषण एवम् स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार	-	४२,५०	सुदुर पश्चिम प्रदेशका ४ जिल्लामा आधारभूत तहका विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई दिवा खाजा कार्यक्रमबाट विद्यार्थी भर्ना र टिकाउदरमा सहयोग पुगेको हुने। विद्यार्थीहरूको पोषण एवम् स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार हुने।
३५०००१०२	सबैका लागि शिशु विकास कार्यक्रम	१, २	सीमान्तकृत समूहका बालबालिकामा बालविकास कार्यक्रमहरूको पहुँच विस्तार विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको भर्नामा अभिवृद्धि	-	२,६७	सीमान्तकृत समूहका बालबालिकामा बाल विकास कार्यक्रमहरूको पहुँच विस्तार भएको हुने। विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको भर्ना अभिवृद्धि भएको हुने।
३५०००१०३	व्यावसायिक शिक्षा तथा	१, २, ४	सीपयुक्त तथा रोजगारउन्मुख	२०७४/७५	२,४३,००	व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिमको क्षेत्रमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	तालिम अभिवृद्धि परियोजना दोस्रो		जनशक्तिको आपूर्ति बढाउन गुणस्तरीय तालिमको पहुँचमा अभिवृद्धि, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रमबजारमा खपत हुन सक्ने उत्पादनशील र सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादनमा सहयोग प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम पद्धतिको सुदृढीकरण	- २०७८/७९		सुधार आएको हुने। प्राविधिक शिक्षामा विपन्न वर्गका बालबालिकाको पहुँचमा वृद्धि हुने। प्राविधिक विद्यालय/शिक्षालयहरूको शैक्षिक तथा भौतिक गुणस्तरमा सुधार आएको हुने।
३५०००१०८	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम					
३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	२	विद्यालय शिक्षामा सबैको पहुँच बढाउन र गुणस्तरीय शिक्षाको विकास र विस्तार गर्न स्थानीय तहलाई नै जिम्मेवार र उत्तरदायी वनाई उनीहरूको भूमिकालाई सवलीकरणको लागि समन्वय र सहजीकरण	-	१,३५,५०	तीनै तहका सरकारबीच समन्वय र सहकार्य कायम हुने। स्थानीय तह जिम्मेवार र उत्तरदायी भई उनीहरूको भूमिका सबल भएको हुने। विद्यालय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि भएको हुने। सबै तहमा गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षाको सुनिश्चितता हुने।
३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई					
३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	२	विद्यालय तहका पाठ्यक्रम तथा	-	६,४३	विद्यालय तहका पाठ्यक्रम तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			पाठ्यपुस्तक विकास, परिमार्जन तथा अद्यावधिक विद्यालय तहको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यक्रम सम्बद्ध सामग्रीहरूको विकास तथा प्रबोधीकरण विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर मानक निर्धारण विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी ढाँचा, स्वरूप तथा नमुना निर्धारण र कार्यान्वयन विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक सम्बन्धी अनुसन्धान			पाठ्यपुस्तक विकास, परिमार्जन तथा अद्यावधिक भएको हुने एवम् सो सम्बद्ध सामग्री विकास तथा प्रबोधीकरण भएको हुने। विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर मानक निर्धारण भएको हुने। विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी ढाँचा, स्वरूप तथा नमुना निर्धारण र कार्यान्वयन भएको हुने। प्रदेश र स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यक्रम सम्बद्ध सामग्री विकासका लागि क्षमता विकास भएको हुने। विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक सम्बन्धी अनुसन्धान भएको हुने।
३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	२, ८	आवधिक रूपमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गरी शैक्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका लागि मन्त्रालय तथा अन्य सम्बद्ध निकायलाई पृष्ठपोषण शैक्षिक निकाय, विद्यालय र बाल विकास केन्द्रहरूको कार्यसम्पादन स्तर परीक्षण गरी गुणस्तर सुधारका निम्ति सम्बद्ध निकायलाई प्रमाणमा आधारित	-	२,५२	शैक्षिक व्यवस्थापन सेवाप्रदायक संस्थाको कार्यसम्पादन परीक्षण गरी सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने पद्धति स्थापना भई कार्यान्वयन भएको हुने। गुणस्तरीय शिक्षासँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी शिक्षामा समता र गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			पृष्ठपोषण शिक्षा क्षेत्रका समसामयिक मुद्दाहरूमा अध्ययन अनुसन्धान			
३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	२	सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूको अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने, सेवा निवृत्त शिक्षकलाई निवृत्तभरण, उपदान लगायतका सेवा, सुविधा उपलब्ध गराउने, सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूको सम्पत्ति विवरणको अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने, सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूको तलवि प्रतिवेदन पारित गर्ने, शिक्षकहरूको वैयक्तिक विवरण Digitalized गरी Online मार्फत सेवानिवृत्त सुविधा यकिन गर्ने ।	-	३,५२	सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूको सम्पत्ति विवरण, वैयक्तिक विवरण लगायतको अभिलेख व्यवस्थापन भएको हुने। सेवा निवृत्त शिक्षकलाई निवृत्तभरण, उपदान लगायतका सेवा, सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	५,८	सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको निवृत्तिभरण, सञ्चित विदा, अशक्तवृत्ति र औषधि उपचारको रकम प्रदान, सेवा निवृत्ति स्थायी/अस्थायी शिक्षकको उपदान प्रदान	-	१८,५६,००	सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको लागि नेपाल सरकारबाट उपलब्ध हुने सेवा सुविधा सहज रूपमा वितरण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३५००२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	२,६	विश्वविद्यालयहरूको सञ्चालन तथा विकासको लागि विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त अनुदानको रकम समुचित तवरले वितरण तथा विश्वविद्यालयको शैक्षिकस्तर निर्धारण गरी गुणस्तरयुक्त शिक्षा प्रदान गर्न प्रोत्साहन ।	-	१८,१८,६२	बहु-विश्वविद्यालयका अवधारणा अनुसार विश्वविद्यालयहरू थपिदै गएको अवस्थामा सबै विश्वविद्यालयबाट उत्पादन हुने जनशक्तिलाई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा समकक्षी र प्रतिस्पर्धी भएको हुने। उच्च शिक्षाको अवसर विस्तार गरी ज्ञान र प्रविधिमा आधारित अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन गर्ने नवीन सोचलाई वास्तविकतामा उतार्न तथा शिक्षा क्षेत्रमा सुशासन, उत्तरदायित्व र सहभागिताको अभिवृद्धि गर्न, अध्ययन र काम सँगसँगै लैजाने गरी क्षमतावान् युवाहरूलाई स्वदेशमै सेवा गर्ने अवसरको सिर्जना गर्न, शैक्षिक प्रशासनको समयसापेक्ष पुनःसंरचना, जनसाङ्ख्यिक बोनोट, आन्तरिक र बाह्य बसाइसराइको प्रवृत्ति समेतको अध्ययन गरी शैक्षिक संस्थाहरूको नक्साङ्कनलाई अध्यावधिक भएको हुने।
३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	८	सामुदायिक विद्यालयमा स्वीकृत दरबन्दीको रिक्त तहगत तथा विषयगत शिक्षक पदमा बढुवा तथा प्रतियोगितातमक परीक्षा सञ्चालन	-	१७,६०	सामुदायिक विद्यालयका रिक्त दरबन्दीमा बढुवा, खुला, आन्तरिक तर्फ शिक्षक पदपूर्तिका लागि परीक्षा सञ्चालन तथा नियुक्तिका लागि सिफारिश भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			तथा उम्मेदवारको नियुक्ति सिफारिश कार्य शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र सम्बन्धी कार्य ।			शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र सम्बन्धी कार्य भएको हुने ।
३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	१, ३	शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको माध्यमद्वारा नेपाली जनताको आर्थिक, सामाजिक एवम् बौद्धिक विकास शिक्षा, संस्कृति, विज्ञान, आमसञ्चार तथा सामाजिक क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान, तालिम, गोष्ठी, सभा, सम्मेलन नेपालको गौरवमय संस्कृतिको वैभवलाई अन्य राष्ट्रमा प्रचारप्रसार तथा युनेस्कोबाट सञ्चालित कार्यक्रममा सहयोग युनेस्कोको उद्देश्य एवम् कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसार गरी जनतासम्म विस्तार	-	१,८६	शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको माध्यमद्वारा नेपाली जनताको आर्थिक, सामाजिक एवम् बौद्धिक विकास हुने । शिक्षा, संस्कृति, विज्ञान, आमसञ्चार तथा सामाजिक क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान, तालिम, गोष्ठी, सभा, सम्मेलन भएको हुने । युनेस्कोको उद्देश्य एवम् कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसार गरी सर्वसाधारण जनता समक्ष पुगेको हुने । अन्तर्राष्ट्रिय एवम् क्षेत्रीय स्तरमा युनेस्कोबाट सञ्चालित कार्यक्रममा सघाउ पुगेको हुने ।
३५०२११०१	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना					
३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	२, ५	चिकित्सा शिक्षालाई नेपालको राष्ट्रिय आवश्यकता अनुरूप विकास गर्ने,	-	१,५४,००	चिकित्सा शिक्षा सम्बन्धी शिक्षण संस्थाको स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी कार्य

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			चिकित्सा शिक्षा सम्बन्धी शिक्षण संस्थाको स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी कार्य व्यवस्थित गर्ने, चिकित्सा शिक्षामा एकीकृत नियमन प्रणाली स्थापना चिकित्सा शिक्षाको एकीकृत प्रवेश परीक्षा सञ्चालन गर्ने, चिकित्सा शिक्षामा राज्यको लगानी बढाउँदै जाने ।			व्यवस्थित भएको हुने। चिकित्सा शिक्षामा एकीकृत नियमन प्रणाली स्थापना भएको हुने। चिकित्सा शिक्षाको एकीकृत प्रवेश परीक्षा सञ्चालन भएको हुने। चिकित्सा शिक्षामा सर्वसाधारणमा पहुँच विस्तार भएको हुने।
३५०२११०१	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना					
३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	२	कक्षा १२ को परीक्षा सञ्चालन , व्यवस्थापन र उन्नयन तथा माध्यमिक शिक्षा परीक्षाको नतिजा प्रकाशन, प्रमाणीकरण र अभिलेखीकरण	-	३१,१९	माध्यमिक शिक्षा अन्तर्गत कक्षा १० र १२ को परीक्षा व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन भई नतिजा प्रकाशन हुने। स्तरीकृत परीक्षा सञ्चालनका लागि आईटम निर्माण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको हुने।
३५०४१०११	प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	६,७	देशको आर्थिक उन्नतिका लागि योग्य, सक्षम, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनशील जनशक्ति उत्पादन रोजगारी क्षमता सिर्जना गर्न	-	१,२८,६३	देशको आर्थिक उन्नतिका लागि योग्य, सक्षम, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनशील जनशक्ति तयार गर्न र सबैका निम्ति रोजगारी क्षमता सिर्जना गर्न प्राविधिक शिक्षा तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमका अवसर विस्तार सार्वजनिक, सहकारी र औद्योगिक तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी कार्यस्थलको सिकाइसहित रोजगार सुनिश्चित गर्न औद्योगिक प्रशिक्षार्थी कार्यक्रम (Apprenticeship) विस्तार			व्यावसायिक तालिमका अवसर विस्तार भई नागरिकको समावेशी र समतामूलक पहुँच स्थापना भएको हुने। नियमित रूपमा सीप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण भएको हुने। सार्वजनिक, सहकारी र औद्योगिक तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी कार्यस्थलको सिकाइसहित रोजगार सुनिश्चित गर्न औद्योगिक प्रशिक्षार्थी कार्यक्रम (Apprenticeship) विस्तार भएको हुने ।
३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा- प्रतिष्ठान्	१,२	विज्ञान तथा प्रविधिको विकास गर्नु, गराउनु, स्वदेशी प्रविधिको संरक्षण र आधुनिकीकरण गर्नु गराउनु, अध्ययन, अनुसन्धान गर्नु गराउनु, उपयुक्त प्रविधि पहिचान गरी हस्तान्तरण गर्नु, गराउनुका साथै वैज्ञानिक, प्राविधिकहरुलाई प्रोत्साहन र कदर गर्दै विज्ञान प्रविधिको प्रवर्धन ।	-	४३,००	विज्ञान प्रविधिको विकास, अनुसन्धान एवम् प्रवर्द्धन भएको हुने।
३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	२	सामुदायिक विद्यालयका कक्षा कोठा, प्रयोगशाला, पुस्तकालय, खानेपानी तथा शौचालय लगायत वैकल्पिक सिकाइ विधि अनुकूलका भवन तथा	-	८,८९,३२	सामुदायिक विद्यालयका कक्षा कोठा, प्रयोगशाला, पुस्तकालय, खानेपानी तथा शौचालय लगायत वैकल्पिक सिकाइ विधि अनुकूलका भवन तथा पूर्वाधार निर्माण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			पूर्वाधार निर्माण ।			भएको हुने ।
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना		पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिका दृष्टिले पछाडि परेका समूहकाबीच हुने विभेदलाई न्यून गरी समावेशी र समतामूलक शिक्षा प्रणालीको सुनिश्चितता । सिकाइ वातावरण, पाठ्यक्रम, शिक्षण सिकाइ सामग्री, विधि, मूल्याङ्कन एवम् परीक्षाको सान्दर्भिकता तथा गुणस्तरीयतामा सुधार गरी विद्यार्थीको सिकाइ अभिवृद्धि । सिकाइ वातावरण तथा शिक्षण सिकाइ पद्धतिका न्यूनतम र सर्वस्वीकार्य मापदण्ड स्थापित गरी सुशासन तथा व्यवस्थापकीय प्रणालीको सुदृढीकरणबाट स्थानीय सरकारप्रति उत्तरदायी विद्यालय प्रणाली स्थापना ।	-	१,४३,००	विद्यालय शिक्षामा सबै बालबालिकाको सहज पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुने । विद्यालय शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार तथा सान्दर्भिकतामा वृद्धि भएको हुने । विद्यालय शिक्षा समतामूलक र समावेशी भएको हुने । शैक्षिक सुशासन तथा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि भएको हुने । विपद जोखिम न्यूनीकरण र उत्थानशीलता अभिवृद्धि भएको हुने । संघीयताको अवधारणा-बमोजिम संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तह बीच लागत साझेदारीको अवधारणा अनुरूप दिगो र सुदृढ आर्थिक व्यवस्थापन भएको हुने ।
३५०२११०२	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम		उच्च शिक्षामा सहकार्यात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक अनुसन्धान र श्रम बजारमा सान्दर्भिक तथा गुणस्तरयुक्त	-	१५०००	उच्च शिक्षामा सहकार्यात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक अनुसन्धान र श्रम बजारमा सान्दर्भिक तथा गुणस्तरयुक्त उच्च शिक्षा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			उच्च शिक्षा प्रवाहमा सुदृढीकरण तथा समतामूलक पहुँचमा विस्तार			प्रवाहमा सुदृढीकरण तथा समतामूलक पहुँचमा विस्तार भएको हुने।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शैक्षिक सत्र २०७८ मा आधारभूत तह कक्षा १-५ र कक्षा १-८ मा खुद भर्नादर क्रमशः ९६.९ र ९५.१ प्रतिशत पुगेको। शैक्षिक सत्र २०७८ मा कक्षा १ मा खुद प्रवेशदर ९६.३ प्रतिशत पुगेको। विद्यालय तहमा अध्ययन ३२ लाख ८८ हजार ९ सय २४ जना विद्यार्थीहरूलाई विपन्न लक्षित लगायत विभिन्न प्रकारका आवसीय तथा गैरआवासीय छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने कार्यक्रम रहेको। सार्वजनिक विद्यालयका कक्षा ५ सम्मका सबै बालबालिका (२९ लाख ९३ हजार ९ सय ३३ जना) दिवा खाजा कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएका।	संघीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने। शिक्षा क्षेत्रको १० वर्षे योजना स्वीकृत भई कार्यान्वयन भएको हुने। विद्यालय शिक्षा, उच्च शिक्षा र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप तथा व्यावसायिक योग्यता प्रारूप कार्यान्वयन भएको हुने। छात्रवृत्ति प्राप्त गरी प्राविधिक विषयहरूमा उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको इन्टर्न सीप । प्रत्येक प्रदेशमा अत्याधुनिक उपकरण सहितको प्रयोगशाला स्थापना भएको हुने। विज्ञान सङ्ग्रहालय मार्फत विद्यार्थी,	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको अन्तर मन्त्रालय एकीकृत सूचना व्यवस्थापन प्रणाली व्यवस्थित गर्ने सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना संकलन, प्रविष्टि र प्रयोग गर्न एकीकृत डाटावेस सफ्टवेयर विकास र कार्यान्वयनरु शैक्षिक नीति कार्यान्वयन अवस्था र प्रभावको विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने। विदेशी विश्वविद्यालयको सम्बन्धनमा सञ्चालित शिक्षण संस्थाको अनलाइन डिजिटल प्रोफाइल तयार गर्ने। कोभिड १९ को सन्दर्भमा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइको निरन्तरता र सिकाइ मूल्यांकनका लागि सहजीकरण गर्ने। विद्यालय शिक्षा, उच्च शिक्षा र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप कार्यान्वयन गर्ने। रेडियोधर्मी पदार्थको सुरक्षित प्रयोग गर्न नियमनकारी निकाय तथा पारमाणविक अनुसन्धान केन्द्र स्थापना गर्ने। उदियमान प्रविधि (Nano

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सबै तह र विषयको शिक्षामा समान पहुँच विस्तार भएको हुने। राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि ६ हजार ३६ विद्यालयमा परियोजना सञ्चालन हुने गरी स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण भएको। कोभिड- १९ का कारण बालबालिकाको सिकाइमा क्षति हुन नदिन र अवरूद्ध सिकाइमा निरन्तरताको लागि विद्यार्थी सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका, २०७७, विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना, २०७७, विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी कार्यढाँचा, २०७७, पाठ्यवस्तु समायोजन ढाँचा २०७७ जारी भई कार्यान्वयन गरिएको। प्राविधिक शिक्षालयहरूको संस्थागत पहुँच नपुगेका स्थानीय तह पहिचानको कार्य सम्पन्न भएको। ६ सय ३५ स्थानीय तहमा प्राविधिक धारको पठनपाठन सञ्चालन भएको। रेडियोधर्मी पदार्थको नियमनका लागि	शिक्षक तथा जनमानसमा वैज्ञानिक चेतना तथा संस्कारको प्रादुर्भाव भएको हुने। रेडियोधर्मी पदार्थको नियमनका लागि नियमनकारी निकायको स्थापना भएको हुने ।	Technology, Biotechnology, अन्तरीक्ष विज्ञान) सम्बन्धी विश्वविद्यालय तथा अनुसन्धान संस्थासँगको सहकार्यमा उच्च मूल्यका वनस्पतिजन्य वस्तु उत्पादनको लागि प्रविधि विकास गर्ने। छात्रवृत्ति प्राप्त गरी प्राविधिक विषयहरूमा उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको इन्टर्नसीप । विधि विज्ञान प्रयोगशाला प्रदेश तहमा विस्तार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नियमनकारी निकायको स्थापना ।		
३५००००१२	डिल्लीरमण पुस्तकालय, नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, केशर पुस्तकालय	नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालयको गुरुयोजना स्वीकृत भई विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भएको । पुराना पुस्तकहरू डिजिटाइजेशनको कार्य भईरहेको । नियमित रूपमा पुस्तकालय सेवा प्रदान भईरहेको ।	पुराना पुस्तकहरूको डिजिटाइजेशन तथा पुस्तकको अर्काइभ व्यवस्थापन भएको हुने । पुस्तकालय सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । पुराना तथा नयाँ विषय र ज्ञानका क्षेत्र सम्बन्धी विषयमा पाठकहरूका लागि सहज रूपमा सुविधा उपलब्ध भई अध्ययन संस्कार विकास भएको हुने । नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालयको भवन निर्माण भई सेवा सुचारु भएको हुने ।	पुस्तक डिजिटाइजेशन गर्ने । पुस्तकको अर्काइभ व्यवस्थापन गर्ने । पुस्तक व्यान्डिङ गर्ने । पुस्तकालय सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । पाठकहरूलाई नियमित रूपमा पुस्तकालय सेवा प्रदान गर्ने । नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय भवन निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३५०००१०१	शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम परियोजना	विश्व खाद्य कार्यक्रमको सहयोगमा ६ जिल्लाका २ लाख ४१ हजार ६ सय २१ विद्यार्थीहरूलाई दिवा खाजा उपलब्ध गराइएको । २२९७ विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूका लागि स्वास्थ्य स्थितीमा सुधार ल्याउन WASH सामाग्री वितरण गरिएको । ६ जिल्लामा विद्यालय परिवार र समुदायको संयुक्त लैङ्गिक भेदभाव हटाउन विभिन्न सचेतना कार्यक्रम आयोजना गरिएको ।	बालबालिकाहरूको पोषण र स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भएको हुने । विद्यार्थी भर्नादर तथा दैनिक हाजिरी प्रतिशतमा वृद्धि भएको हुने । विद्यालयबाट कक्षा छाडी जाने दरमा कमी आएको हुने । विद्यार्थीहरूको अध्ययन क्षमतामा वृद्धि भएको हुने, विद्यार्थीहरूको पोषण एवम् स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भएको हुने । सामाजिक विकृतिको रूपमा रहेको छुवाछुतको भावना हटाउन मद्दत पुगेको हुने । विद्यालय परिवार र समुदायको संयुक्त प्रयासमा लैङ्गिक	सुदुर पश्चिम प्रदेशका ४ जिल्लामा आधारभूत तहका विद्यालयका १५६६७७ बालबालिकालाई दिवा खाजा कार्यक्रम उपलब्ध गराउने । १५०६ विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूका लागि स्वास्थ्य स्थितीमा सुधार ल्याउन WASH सामाग्री वितरण गराउने । ४ जिल्लामा विद्यालय, परिवार र समुदायको संयुक्त सहभागितामा लैङ्गिक भेदभाव हटाउन सचेतना कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			भेदभाव हटाई कार्यक्रममा महिला सहभागितामा वृद्धि भएको हुने।	
३५०००१०२	सबैका लागि शिशु विकास कार्यक्रम	शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच पुऱ्याउने लक्ष्य अनुसार १२६ स्थानीय तहमा आधारभूत तह विद्यालय उमेरसमूह (५-१२ वर्ष) का बालबालिका विद्यालय बाहिर नरहेको घोषणा भएको। समावेशी शिक्षाको अवधारणा पत्र छपाई र विकास गरिएको। प्रारम्भिक बाल विकास पाठ्यक्रम परिमार्जन गरिएको।	समावेशी शिक्षाको अवधारणा पत्र छपाई र विकास भएको हुने। प्रारम्भिक बाल विकास पाठ्यक्रम परिमार्जन भएको हुने।	ELDS मा आधारित मूल्याङ्कन तथा बालविकासको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्ने। दृष्टिविहीन, श्रवणविहीन र बौद्धिक अपाङ्ग भएका सिकारुका लागि प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम अनुकूलन बनाउने। अनौपचारिक शिक्षा तर्फ तह १,२ र ३ का नमुना सिकाइ सामग्रीहरूको परीक्षण र प्रबोधीकरण (प्रदेश नं. २, कर्णाली र सुदुर पश्चिम) गर्ने। अभिभावक शिक्षा तालिम सामग्री परिमार्जन र प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने।
३५०००१०३	व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि परियोजना दोस्रो	विभिन्न खालका तह १ र २ का छोटो अवधिको तालिम ६३३८२ जनाले प्राप्त गरेका। एप्रेन्टिसिप तालिम ६० जनाले लिएका। व्यवस्थापन तथा नेतृत्व तालिम ३८३ जनाले लिएका। प्रशिक्षकका लागि Occupational ToT ७९१ जना Skill Test Assessors Training ७९९ जना RPL Skill Test २४,३५१ जनाले लिएका। २० वटा विषयको पाठ्यक्रम निर्माण तथा परिमार्जन गरिएको QIG	परियोजना अवधिमा १ लाख १५ हजार जनाले छोटो अवधिको तालिम लिने लक्ष्य रहेकोमा बाँकी १७५०० जना १६ देखि ४० वर्ष उमेरका बेरोजगार/ गरिव युवाले निःशुल्क तालिम प्राप्त गरेका हुने। थप ४ वटा पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन (CTEVT को सहयोगमा) भएका हुने। TSLC- २२९८ जना विद्यार्थीहरूले दोस्रो किस्ता छात्रवृत्ति प्राप्त गरेका हुने। Diploma तहका ९४२ विद्यार्थीले क्रमागत छात्रवृत्ति प्राप्त	क्रमागत रूपमा आ.व. २०७७/७८ समूहका ३६,८२० जना र आ.व. २०७७/७८ समूहका १७,५०० जना १६ देखि ४० वर्ष उमेरका बेरोजगार गरिव युवाहरूलाई छोटो अवधिको निःशुल्क तालिम प्रदान गर्ने । ६० जनाले क्रमागत Apprenticeship Model (औद्योगिक अनुभव सहित) र १४४० जनाले OJT को प्रशिक्षण तालिम प्राप्त गरेको हुने। थप ४ वटा पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन गर्ने। TSLC तथा Diploma तहका विद्यार्थीलाई क्रमागत छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने। ५०० जनाको लागि दुर्गम लक्षित छोटो अवधिको तालिम सञ्चालन ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अनुदान ६० विद्यालयलाई प्रदान गरिएको। विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति ६,३६५ विद्यार्थीले प्राप्त गरेका। ९९ वटा सामुदायिक प्राविधिक विद्यालयले ICT Support प्राप्त गरेका।	गरेको हुने। थप २० जनाले नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन तालिम प्राप्त गरेका हुने। थप ५६५० जनाले RPL Skill Test गरेको हुने। ६० जनाले क्रमागत Apprenticeship Model (औद्योगिक अनुभव सहित) र १४४० जनाले OJT को प्रशिक्षण तालिम प्राप्त गरेको हुने।	
३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	एकमुष्ट अनुदान प्राप्त गर्ने ६० विद्यालयमा वित्तीय हस्तान्तरण र कार्यक्रम अभिमुखीकरण साक्षर नेपाल अभियान अन्तर्गत साक्षर नेपाल वर्ष कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि स्थानीय तह र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाईमा वित्तीय हस्तान्तरण विद्यालय तहको लागि सबै विषयका श्रव्य र श्रव्यदृश्य पाठ उत्पादन भई प्रसारण भई रहेको। बेरुजु फर्छ्यौट तथा सम्परीक्षणका लागि सहजिकरण कार्यक्रम बेरुजु फर्छ्यौट तथा सम्परीक्षणका लागि सहजिकरण कार्यक्रम विद्यालयका प्रधानाध्यापक र लेखा कर्मचारीका	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको राष्ट्रिय मापदण्ड परिमार्जन, अभिमुखीकरण एवम् कार्यान्वयन भएको हुने। सार्वजनिक विद्यालयमा निःशुल्क ब्रोडव्याण्ड इन्टरनेट सुविधा जडान र उपयोगका लागि अनुदान वितरण भएको हुने। सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा “ल्याउने, सिकाउने र टिकाउने”, अभियान सञ्चालन भएको हुने। साक्षर नेपाल अभियान कार्यक्रम मार्फत बाँकी जिल्ला साक्षर घोषणा भएको हुने। कक्षा १ देखि कक्षा १२ सम्मका श्रव्य तथा श्रव्य दृश्य पाठहरू उत्पादन र प्रसारण हुने।	नवसाक्षरका लागि निरन्तर शिक्षाका नमुना सामग्री विकास राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप (NQF) वमोजिम अनौपचारिक एवम् अरितिक माध्यमबाट सिकिएका ज्ञान,सिपको परीक्षण प्रमाणिकरण र समकक्षी शैक्षिक उपाधि वितरण शैक्षिक रेडियो कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण खर्च साक्षर नेपाल वर्ष सञ्चालन कार्यक्रम अन्तराष्ट्रिय साक्षरता दिवस समारोह व्यवस्थापन आधारभुत तथा माध्यमिक तहको शिक्षकको लागि नपुग हुन सक्ने तलव भत्ता शिक्षक तलव भत्ता को रकम दरबन्दी मिलान प्रयोजनका पछि बाँडफाँड हने गरि स्थानिय तहमा हस्तान्तरण हुने साक्षर नेपाल अभियान सञ्चालनका लागि स्थानीय तहका लागि साझेदारीमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		लागि School Accounting Software Training सञ्चालन		
३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई			
३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	व्यावहारिक अभ्यास कार्यविधि निर्देशिका, २०७३ र विद्यालय शिक्षामा अक्षराङ्कन पद्धति कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७२ परिमार्जन भएका। पाठ्यक्रममा अन्तरनिहित विषयगत सीमा हटाउन र समय सापेक्ष तुल्याउन आधारभूत तह कक्षा १-३ को एकीकृत पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७७ बाट कक्षा १ मा देशभर लागू गरिएको। बहुभाषिक शिक्षा नीति कार्यान्वयन गर्न २६ वटा मातृभाषाका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक तयार भएका। कक्षा ४ को पाठ्यपुस्तको मस्यौदा तयार भई लेआउट डिजाइन भई रहेको र कक्षा ७, ९ र १२ को मस्यौदा विकासको क्रममा रहेको। कक्षा १० का १,७४८ र कक्षा १२ का ३,०३६ जना गरी जम्मा ४,७८४	स्वीकृत राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप अनुसार पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक अन्य पाठ्यसामग्रीको परिमार्जन एवम् विकास भएको हुने। डिजिटल सिकाई सामग्री विकास भएको हुने, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको कार्यान्वयनका लागि Standardized Tools सहितको मूल्याङ्कन सहयोग सामग्री तयार भएको हुने। प्रदेश र स्थानीय पाठ्यक्रम विकासका लागि स्थानीय तहको क्षमता विकास भएको हुने। थप पाठ्यसामग्रीको मूल्याङ्कन तथा स्वीकृति भएको हुने।	कक्षा ४, ७ र ९ का संस्कृत विषयका पाठ्यपुस्तक विकास गर्ने र पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयन सम्बन्धमा मुख्य प्रशिक्षक तयार गर्ने। कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र शिक्षक निर्देशिकाको लैङ्गिक परीक्षण गर्ने। परिमार्जित पाठ्यक्रम अनुसार कक्षा ९ को ऐच्छिक विज्ञान विषयको पाठ्यपुस्तक विकास गर्ने। कक्षा १० र १२ को मान्यता तथा समकक्षता निर्धारण सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने। थप पाठ्यसामग्रीको मूल्याङ्कन तथा स्वीकृत गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		जनालाई समकक्षता प्रदान गरिएको।		
३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	आ.व. २०७६/७७ मा भएको विद्यार्थी उपलब्धि राष्ट्रिय परीक्षण कक्षा ८ को प्रतिवेदन तयार भएको। आ.व. २०७६/७७ मा सम्पन्न विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको स्थानीय तहगत र एकीकृत प्रतिवेदन तयारी र छपाइ गरिएको। ५६१ सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको। प्रतिवेदन प्रबोधीकरण र कार्यसम्पादन परीक्षण भएका विद्यालयहरूमा फलोअप र सुधार योजनाको अभ्यास भएको। कक्षा ५ र १० का विद्यार्थीको उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षणका लागि पुर्वपरीक्षण र प्रश्नावली बैक अद्यावधिक भएको।	कक्षा ५, ८ र १० मा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण भएको हुने। शैक्षिक व्यवस्थापन सेवा प्रदायक संस्थाको कार्यसम्पादन परीक्षण गरी सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने पद्धति स्थापना भई कार्यान्वयन भएको हुने। सबै सामुदायिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा पृष्ठपोषण भएको हुने। गुणस्तरीय शिक्षासँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी शिक्षामा समता र गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि सुझाव प्राप्त भएको हुने।	विद्यार्थीको उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण सन्चालन गर्ने। शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम, नमुना विद्यालय विकास कार्यक्रम र प्राविधिक धार सञ्चालन भएका कार्यक्रम/आयोजनाको कार्य सम्पादन परीक्षण गर्ने। प्रतिवेदन प्रबोधीकरण र कार्यसम्पादन परीक्षण भएका विद्यालयहरूमा फलोअप र सुधार योजनाको अभ्यास गर्ने। कक्षा १० का विद्यार्थीको उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षणका लागि पुर्वपरीक्षण र प्रश्नावली बैक अद्यावधिक गर्ने।
३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	चालु आ.व.मा पेश भएका शिक्षकहरूको व्यक्तिगत विवरण सिटरोल अद्यावधिक, पालिकागत रूपमा तलबी प्रतिवेदन पारित तथा	शिक्षकहरूको सिटरोल तथा फायल व्यवस्थापन अद्यावधिक भएको हुने। निवृत्त भरण अधिकार पत्र प्राप्त गर्न सहज र प्रभावकारी हुने र	शिक्षकको सम्पति विवरण, सिटरोल व्यवस्थापन गर्ने। शिक्षकको वार्षिक तलबी प्रतिवेदन पारित गर्ने। शिक्षकहरूलाई निवृत्तिभरण उपदान लगायतका सेवा प्रदान तथा विवरण अद्यावधिक गर्ने। सेवामाग्री

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पत्ति विवरण अभिलेख व्यवस्थापन गरिएको। अवकाश प्राप्त शिक्षकहरूको उपदान, औषधी उपचार विरामी विदा रकम रकम भुक्तानी गरिएको।	निवृत्तभरण प्राप्त गर्ने सख्या वृद्धि हुने । शिक्षकहरूको अभिलेख तथा सम्पत्ति विवरण व्यवस्थित भएको हुने । तलवी प्रतिवेदन प्रमाणित गरेर मात्र तलव भत्ता भुक्तानी गर्दा आर्थिक शुसासन कायम हुने । सेवा प्रवाह छिटो छरितो हुने र E-Governance लक्ष्य प्राप्त हुने ।	प्रतिक्षालय निर्माण । कार्यसम्पादन अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।
३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको निवृत्तिभरण, सेवाबाट अवकाश पाएका शिक्षकहरूको उपदान तथा औषधी उपचार र सञ्चित विरामी विदाको रकम भुक्तानी भएको।	सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको लागि नेपाल सरकारबाट उपलब्ध हुने सेवा सुविधा सहज रूपमा वितरण भएको हुने।	७०० शिक्षकका लागि उपदान, ५००० शिक्षकका लागि औषधि उपचार तथा सञ्चित विदा वापतको रकम उपलब्ध गराउने। २६४ जना द्वन्द्व पिडित तथा ५०० जना अस्थायी शिक्षकहरूको उपदान, औषधि उपचार तथा सञ्चित विदा वापतको रकम उपलब्ध गराउने।
३५००२१०१ १	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	देशभरका ४५८ सामुदायिक क्याम्पसलाई नियमित अनुदान र १४६ सामुदायिक क्याम्पसलाई भौतिक विकास अनुदान प्रदान गरिएको। विज्ञान र प्रविधि कार्यक्रम सञ्चालन मा रहेका क्याम्पसहरूमा प्रयोगशालामा कार्यरत कर्मचारीका लागि क्षमता विकास तालिम सञ्चालन का लागि ११ वटा उच्च शैक्षिक	विश्वविद्यालय तथा उच्च शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने सम्बन्धमा सम्बन्धमा मापदण्ड तथा नक्शांकनमा आधारित भई नेपाल सरकारलाई परामर्श दिइएको हुने। विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त अनुदानको रकम विश्वविद्यालयहरूलाई प्रदान गर्ने सम्बन्धमा नीति निर्धारण गरी मापदण्ड तथा नतिजामा आधारित भएको हुने। विश्वविद्यालयहरूमा	विश्वविद्यालय क्याम्पस Centre of excellence को रूपमा विकास सम्पूर्ण उच्च शैक्षिक संस्थालाई दिइने अनुदानको मोडालिटीमा सुधार गर्ने, सरकार मार्फत प्रवाह हुने अनुदान नतिजामा आधारित गरि लगानी वृद्धि गरीने उच्च शिक्षामा गुणस्तर सुधार गर्न शैक्षिक पदमा प्रवेश गर्ने व्यवस्थाका लागि National Eligibility Test को संचालन गरिने । हालको विश्वव्यापी महामारी कोभिड १९ र त्यसपिछ सिर्जना भएको र हुनसक्ने आर्थिक तथा सामाजिक असरहरूका बारेमा अध्ययन अनुसन्धान गरिने साथै अध्ययन अध्यापन कार्यलाई

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		संस्थाहरूलाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अनुदान प्रदान गरिएको। शिक्षण सिकाई अन्तरगत विश्वविद्यालयका २४ वटा विएस्सी र एमएस्सी पठनपाठन हुने आंगिक क्याम्पसका प्रयोगशाला सुधार गरिएको। शैक्षिक नेतृत्व गरिरहेका ६० जना क्याम्पस प्रमुखहरूका लागि शैक्षिक योजना तथा प्रशासन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिएको। कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका स्वकृत हुनुको साथै अन्य ७ वटा कार्यविधि तयार भएका।	सञ्चालन गरिने शैक्षिक कार्यक्रमको गुणस्तर वृद्धि (कुल भर्ना दर, उत्तिर्णता दर, गुणस्तर प्रत्यायन, जेन्डर प्यारिटी, आदि) भई स्तरयुक्त भएको हुने। विश्वविद्यालयहरू बीच समन्वय (क्रेडिट, शिक्षक, विद्यार्थी, पुस्तकालय, प्रयोगशाला आदि) कायम भएको हुने। देश भित्र तथा बाहिरका उच्च शैक्षिक संस्थाहरू बीच छात्रवृत्ति, विद्वत्वृत्ति आदि आदान प्रदान भएको हुने। लागत साझेदारीमा कृषि, इन्जिनियरिङ र वनविज्ञानका थप २५२ प्राविधिक विषयका जनशक्ती उत्पादन गरिने।	भौतिक उपस्थितिका साथै सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी (Blended mode of learning) नियमित गरिने। विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रहरूसंगको सहकार्यमा मुलुकलाई आवश्यक पर्ने तथा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा अनुसन्धान गरिने र यस कार्यमा नीजिक्षेत्र समेतको सहकार्यमा हुने। उच्च शैक्षिक संस्थाहरूको संस्थागत सुदृढिकरण गरी गुणस्तर सुनिश्चिता तथा प्रत्यायनलाई सवल र क्रमश अनिवार्य गरिने। उच्च शिक्षा क्षेत्रमा विद्यमान विभिन्न छात्रवृत्तिहरूलाई एकीकृत गर्ने र अन्य स्रोतहरूको पहिचान गरि विविध प्रकृतिका छात्रवृत्ति लक्षित वर्ग समुदायका लागि प्रभावकारी ढंगले सहज पहुँच बढाउने। क्याम्पस तथा मेडिकल कलेजको पुर्वाधार विकास। त्रिभुवन विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रहरू (सेडा, सेरिड, सिनास, रिक्वास्ट) लगायतका अन्य विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रहरू मार्फत हुने अन्वेषण तथा अनुसन्धान। नयाँ मेडिकल कलेज स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन। त्रिवि वि चन्द्र कलेज र अन्य २५ वटा कलेजको पुर्वाधार निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन।
३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	प्रतियोगितात्मक प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट शिक्षक छनौटका लागि पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन। शिक्षक अध्यापन अनुमति सम्बन्धी	शिक्षकको सेवा शर्त सुविधा सम्बन्धमा नेपाल सरकार तथा शिक्षा मन्त्रालयलाई सुझाव तथा राय परामर्श प्रदान भएको हुने।	नतिजा सम्बन्धी अभिलेख डिजिटाइजेशन कार्य। अनलाईन प्रणाली मार्फत दरखास्त संकलन कार्य। अध्यापन अनुमतिपत्र विज्ञापन, दरखास्त संकलन, पत्र निर्माण, परीक्षा सञ्चालन, परीक्षण, नतिजा प्रकाशन।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		पाठ्यक्रम निर्माण परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा प्रकाशन र अनुमती पत्र वितरण वस्तुगत प्रश्नपत्र परीक्षणका लागि आवश्यक पर्ने ओएमआर मेसिन खरिद गरिएको । भवन निर्माणको लागि डिपिआर तयार गरिएको । शिक्षक छनोटको प्रतिस्पर्धात्मक परीक्षा सञ्चालन नतिजा प्रकाशन तथा सिफारिश ।	प्रतियोगितात्मक प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट शिक्षक छनोटका लागि पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन भएको हुने । शिक्षक अध्यापन अनुमति सम्बन्धी पाठ्यक्रम निर्माण परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा प्रकाशन र अनुमती पत्र वितरण कार्य भएको हुने । भवन निर्माणको लागि डिपिआर तयार भई निर्माण कार्य सुश्रु भएको हुने । शिक्षक छनोटको प्रतिस्पर्धात्मक परीक्षा सञ्चालन नतिजा प्रकाशन तथा सिफारिश भएको हुने ।	विभिन्न तहमा रिक्त शिक्षक दरवन्दी (खुला, आन्तरिक तथा वहुवा) विज्ञापन, दरखास्त संकलन, पत्रपत्र निर्माण, परीक्षा सञ्चालन, परीक्षण, नतिजा, प्रकाशन, सिफारिश तथा अभिलेखीकरण गर्ने । आयोगको भवन निर्माण कार्य ।
३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	युनेस्कोबाट भएका नवप्रवर्तन कार्यको प्रचारात्मक कार्य सञ्चालन भएको । दिगो विकास लक्ष्य नं ४ अन्तर्गत कार्यक्रम सञ्चालन । विज्ञान तथा प्रविधिसँग सम्बन्धित बाल प्रतिभा खोजी कार्यक्रम सञ्चालन भएको । युनेस्कोको ४१ औं सभामा नेपालको सहभागी तथा सम्बोधन । युनेस्को ग्रामको गुरुयोजना निर्माण ।	यूनेस्को सदस्य राष्ट्रका हैसियतले अन्तराष्ट्रिय मञ्चमा नेपालको सहभागिता अभिवृद्धि भएको हुने । शैक्षिक र सांस्कृतिक विकासका कार्यहरूमा सरकारी र गैरसरकारी क्षेत्रको भूमिका अभिवृद्धि भएको हुने । जनमानससम्म युनेस्कोको आदर्श पुगेको हुने । काठमाडौंको जगडोलमा युनेस्को ग्रामको स्थापना भएको हुने ।	युनेस्कोको अन्तराष्ट्रिय महासभामा सहभागी । युनेस्को सम्बद्ध ५ वटा विषयगत क्षेत्रमा क्रियाकलाप सञ्चालन । युनेस्को ग्राम विकास ।
३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	चिकित्सा शिक्षा आयोग कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७७	नेपालको आवश्यकता अनुरूपको चिकित्सा शिक्षा नीति तर्जुमा भई	आयोगको भवन निर्माण । चिकित्सा शिक्षा ऐन २०७५ अनुसार छात्रवृत्तिका लागि

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वीकृति गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको । चिकित्सा शिक्षा अध्यापन गर्ने विश्वविद्यालय, प्रतिष्ठान र शिक्षण संस्थाको गुणस्तर मूल्याङ्कन कार्यविधि २०७७ तथा Standard Format for Institutional Inspection Report तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । नेशनल बोर्ड अफ मेडिकल स्पेसियालिटीज कार्य सञ्चालन निर्देशिका २०७७ जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । Self Appraisal software विकास गरी चिकित्सा शिक्षा क्षेत्रको शैक्षिक संस्थाहरुबाट Online मार्फत स्वःमूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्न सक्ने प्रणालीको विकास गरिएको	कार्यान्वयनमा आएको हुने । चिकित्सा शिक्षा अध्ययनका लागि स्नातक तह र स्नातकोत्तर तहको एकीकृत प्रवेश परीक्षा सञ्चालन भएको हुने । स्वास्थ्य क्षेत्रको जनशक्ति प्रक्षेपण भई सो अनुरूप जनशक्तिको माग र आपूर्ति बीचमा तादात्म्यता कायम भएको हुने । सार्वजनिक शिक्षण संस्थामा स्नातक तहमा चिकित्सा शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई कुल सिट संख्याको ७५ प्रतिशत सिटमा निःशुल्क छात्रवृत्ति उपलब्ध भएको हुने । चिकित्सा शिक्षामा न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण भएको हुने । चिकित्सा शिक्षामा वैकल्पिक उपाधीका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको हुने । सक्षमतामा आधारित पाठ्यक्रम प्रारूप तयार हुने ।	सार्वजनिक शैक्षिक संस्थाहरुलाई अनुदान रकम उपलब्ध गराउने ।
३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	माध्यमिक शिक्षा अन्तर्गत कक्षा १० र १२ को परीक्षा व्यवस्थित	माध्यमिक शिक्षा परीक्षाको स्तरीकृत प्रश्नपत्र तयार गरी परीक्षा सञ्चालन	कक्षा १० र १२ को Standardized Test का लागि शिक्षक तालिम सञ्चालन । कक्षा १२ को Item Bank

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		रूपमा सञ्चालन भई नतिजा प्रकाशन	नतिजा प्रकाशन प्रमाणीकरण तथा अभिलेखीकरण भएको हुने।	निर्माण । कक्षा १० को प्रश्नपत्र निर्माण तथा परीक्षा सञ्चालन, उत्तरपुस्तिका ढुवानी परीक्षण, नतिजा प्रकाशन प्रमाणपत्र वितरण । प्रयोगात्मक परीक्षा तथा OJT अभिमुखीकरण तथा अनुगमन ।
३५०४१०११	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	प्राविधिक शिक्षाको संस्थागत पहुँच नपुगेका थप ५० स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षाको पठनपाठनका लागि अनुमति प्रदान गरी ६३५ स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रमको संस्थागत पहुँच पुराइएको। छोटो अवधिको सीपमूलक तालिम सञ्चालन कार्यविधि, २०७७ स्वीकृत गरी प्रदेश तहबाट २१ हजार जनालाई र ENSSURE परियोजना मार्फत कार्यस्थलमा आधारित तालिम, औद्योगिक प्रशिक्षार्थी, OJT सहितको तालिम सञ्चालन गरिएको। ८४८ प्रशिक्षकलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम उपलब्ध गराइएको। विशेष छात्रवृत्ति तर्फका ५६० जनालाई डिप्लोमा तथा प्रमाणपत्र तहमा र प्रि-डिप्लोमा तहमा प्रशिक्षण गर्नका लागि कार्यक्रम, संस्था र कोटा	वार्षिक ८३,२८९ युवाले (आङ्गिक शिक्षालय ६१, साझेदारी शिक्षालय ३८, सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा (टेक्स) ५७२, निजी ४२९ शिक्षालय एवम् विद्यालय मार्फत) प्राविधिक शिक्षा हासिल गरेको हुने। वार्षिक ४० हजार बेरोजगार युवाले सीपमूलक व्यावसायिक तालिम प्राप्त गरेका हुने। प्राविधिक शिक्षाको पहुँच नपुगेका स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् तालिमको पहुँच विस्तार भएको हुने। सीपमूलक तालिम प्राप्त गर्ने सबैको सीप प्रमाणीकरण भएको हुने। प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् तालिम क्षेत्रमा कार्यरत १२ हजार प्रशिक्षक, कर्मचारी तथा व्यवस्थापकहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने। १८,९०० जना (औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम-२१००,	वैकल्पिक विधिबाट प्रशिक्षण गर्न इ-लर्निङ्ग पूर्वाधारहरूको व्यवस्था गर्ने। नमुना प्राविधिक शिक्षालय र नवस्थापित प्राविधिक शिक्षालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने। लामो तथा छोटो अवधिको तालिमको सीप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण गर्ने। कार्यस्थलको सिकाइका लागि औद्योगिक प्रशिक्षार्थी, कामदारहरूको क्षमता अभिवृद्धि, OJT सहितको तालिम र Out reach कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। उद्योगमा कार्यरत कामदारहरूलाई सीप स्तरोन्नति तालिम सञ्चालन निरन्तरता । नवस्थापित आँगिक शिक्षालयहरूको लागि जग्गा प्राप्ति, डीपीआर, ड्रइङ्ग, डिजाइनको काम, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका तथा देशभित्रै अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने कामदारहरूको पूर्व सिकाइको मान्यता विधिद्वारा दक्षता मूल्याङ्कनका लागि सहयोग

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्धारणको कार्य सम्पन्न गरिएको । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका तथा स्वदेशमै रहेका बेरोजगार १४,५०० युवाको सीप परीक्षण गरिएको । परिषद्बाट सम्बन्धन स्वीकृति प्राप्त निजी शिक्षण संस्थाहरूको अनलाइन प्रणालीबाट नवीकरण गर्न सुरुवात गरिएको ।	कार्यस्थलको सिकाइ-६०००, कामदारको क्षमता अभिवृद्धि तालिम १०,८०० जना) युवा प्रशिक्षार्थी कार्यक्रममा सहभागी भएको हुने । परिषद्को मानव संसाधन योजना, रणनीतिक योजना तथा गुणस्तर सुनिश्चितता प्रारूप तयार भएको हुने । राष्ट्रिय व्यावसायिक योग्यताको प्रारूप तयारी गरी कार्यान्वयन भएको हुने ।	
३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा-प्रतिष्ठान्	खाद्य फल १३ वटा र विरुवा ९ वटा नमूनाहरूमा पोषणको मात्रा र एन्टिअक्सिडेन्ट क्षमता परीक्षण गर्नका लागि प्रशोधन गरेको । च्याउका १९ वटा नयाँ डाटाहरू डाटावेसमा इन्ट्री गरी अद्यावधिक गरिएको । १३७ वटा च्याउ तथा दुसीको नमूनाको DNA Isolation तथा PCR गरेको र ५ वटा रैथाने जंगली च्याउको जर्मप्लाज्मलाई प्रयोगशालामा संरक्षण गरिएको । फल तथा फूलहरूका प्रडक्ट एवं क्यान्डी, जाम, जेली तथा जुसहरूका प्रडक्टहरू उत्पादन तथा क्वालिटी	विज्ञान तथा प्रविधि सम्मेलन हुने । नवप्रवर्तनको कार्यक्रम सञ्चालन मा रहने । अन्तरिक्ष अनुसन्धान केन्द्र सञ्चालन भएको हुने । स्मार्टनास्ट, साईन्स शहर, साईन्स पार्क तयार भएकोहुने । नेपालीअनुसन्धानकर्ता परिचय (Nepali Researchers' Identity)तयार भएको हुने । वैज्ञानिक अनुसन्धान प्रवर्द्धन, प्रज्ञाको लागि प्राज्ञ, Brain Pooling, युवावैज्ञानिक तालिम कार्यक्रम सञ्चालन भई रहने ।	मोलिक्युलर बायोटेक्नोलोजी सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान वातावरण तथा विउ विजन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान वैज्ञानिक गाउँ कार्यक्रम पदार्थ विज्ञान तथा नानोटेक्नोजोली अध्ययन वैज्ञानिक अनुसन्धानका लागि वैज्ञानिक उपकरणहरू(NMR, FE SEM, ICPOES, Flow Cyto meter, Bio safety Cabinet II, Spectro photo meter)व्यवस्थापन गर्ने । वैज्ञानिक अनुसन्धानप्रवर्द्धन, प्रज्ञाकोलागिप्राज्ञ, Brain Pooling, युवा/महिलावैज्ञानिककार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । नवीनतम अनुसन्धान, प्रविधिहस्तान्तरण एवं समृद्धीका लागि नवप्रवर्तन केन्द्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । विद्यावारिधि शोधवृत्ति, अनुसन्धान अनुदान, अनुसन्धान सहायक वृत्ति, विशेष प्रतिभा प्रवर्द्धन, पुरस्कार, आर्थिक सहयोग गर्ने । भूकम्प सम्बन्धी पूर्व सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		परीक्षण गरेको । वन जंगलबाट ९ प्रजातिका वीउ विजन संकलन गरेको । रासायनिक विधिबाट संश्लेषित २ वटा थिन फिल्मको गुणहरूको परिक्षण गरी उपयोगिताको अध्ययन भई रहेको । स्याटेलाईट सम्बन्धी जनजागरण र प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने कार्य भई रहेको । ५५३ वटा पानी परीक्षण गरिएको । ३५० वटा सुन्तलाहरूको HLB रोग परीक्षण गरिएको । १५ वटा खाद्यवस्तुमा (मकै, बदाम आदि) Fumonisin को विश्लेषण गरेको । नेपाल फ्लोरा सम्बन्धी Ethnopharmacology of Wild Plants पुस्तक प्रकाशित गरिएको । ५ जनालाई विद्यावारिधि शोधवृत्ति प्रदान गरिएको । १० जनालाई अनुसन्धान अनुदान प्रदान गरिएको ।	Who is Who in STI प्रकाशन भई समय समयमा अद्यावधिक हुने । नेपालका संकटापन्न, रैथाने महत्वपूर्ण जडिबुटीको DNA ar Code तयार भएको हुने । विश्लेषणात्मक सेवा (पानी, डिएनए, रसायन आदि) सञ्चालन भई रहने । विद्या वारिधि शोधवृत्ति, अनुसन्धान अनुदान, अनुसन्धान सहायक वृत्ति, विशेष प्रतिभा प्रवर्द्धन, पुरस्कार, आर्थिक सहयोग प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन भई रहने । प्रविधि प्रयोगशाला भवनमा अनुसन्धान तथा वैज्ञानिक अन्वेषण प्रयोगशालाको प्रयोजनका उपकरण तथा मेसिन औजारको व्यवस्था भएको हुने । Secondary Standard Dosimetry Laboratory स्थापनाका लागि रेडियोधर्मी स्रोत राख्न बंकर निर्माण भएको हुने । Animal House निर्माण गर्ने । ७ वटै प्रदेशमा विशिष्टकृत अनुसन्धान केन्द्र स्थापना भई सञ्चालन भएको	Animal House निर्माण गर्ने । Secondary Standard Dosemetry Laboratory स्थापनाका लागि रेडियोधर्मी स्रोत राख्न बंकर निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		२२ जनालाई स्नातकोत्तर शोध अनुदान प्रदान गरिएको । ७ जनालाई अनुसन्धान सहायक वृत्ति प्रदान गरेको ।	हुने । खाद्य हरियाली शहर कार्यक्रम विस्तार हुने ।	
३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रमका लागि निर्देशक समितिको निर्णयबमोजिम विद्यालयबाट स्थानीय तहमार्फत माग गरेको प्रस्तावहरू निर्देशक समितिबाट २१२२ विद्यालयहरूमा IT Lab स्थापना, ९७२ विद्यालयमा २ कोठे भवन र १००९ विद्यालयमा ४ कोठे भवन छनौट भई वित्तीय हस्तान्तरण भएको । राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रमका लागि प्राप्त प्रस्तावहरूमध्येबाट १४० वटा विद्यालय छनौट भएको । राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रमको PIM ७८-७९ विकास भएको । Digital Learning Center को कार्यविधि स्वीकृत भई प्रदेशमा वित्तीय हस्तान्तरणको प्रक्रिया भएको ।	१० हजार कक्षाकोठा निर्माण भएको हुने । ३ हजार विद्यालयमा सूचना प्रविधि विस्तार भएको हुने । ३६०० विद्यालयमा IT ल्याव तथा पुस्तकालय व्यवस्थापन भएको हुने । प्रदेश तहमा डिजिटल केन्द्रको स्थापना भई सञ्चालन हुने । ५०० विद्यालयमा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन हुने	१२७३ कक्षाकोठा निर्माण गर्ने । १००६ विद्यालयमा सूचना प्रविधि ल्याव विज्ञान प्रयोगशाला ल्याव तथा पुस्तकालय व्यवस्थापन गर्ने । २५ वटा स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षाको पहुँच विस्तार । १०० वटा विद्यालयमा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५००१९०२	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना	कोभिड-१९ का कारण विद्यालय सञ्चालन हुन नसकेको अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका, २०७७ जारी गरी सबै विद्यार्थीलाई सिकाइ प्रक्रियामा समेट्ने गरी कार्यक्रम अघि बढाइएको। विद्यालय सञ्चालन प्रक्रियालाई व्यवस्थित र सुरक्षित बनाउन विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी कार्यढाँचा, २०७७ स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको। विद्यालय तहका करिब २६ लाख छात्रछात्रा लाभान्वित हुने गरी छात्रवृत्ति प्रदान गर्न स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण गरिएको। विद्यार्थीको सर्वाङ्गीण विकासका लागि अति आवश्यक पोषण र खाद्य उपलब्ध गराउने क्रममा ७१ जिल्लाका २७,५३,१२७ बालबालिकालाई दिवा खाजा उपलब्ध गराउन सशर्त अनुदानको रूपमा स्थानीय तहमा वित्तीय	सबै कक्षाका विषयगत श्रव्यदृश्य पाठ उत्पादन भई asynchronous mode मा virtual learning को वातावरण भएको हुने । Learning Portal को प्रयोगबाट विद्यार्थी तथा अभिभावकहरूमा सिकाइको सहज पहुँच स्थापित भएको हुने । टेलिसेन्टर स्थापना भई सिकाइमा थप सहज हुने । विपन्न लक्षित छात्रवृत्तिको माध्यमबाट विद्यालय शिक्षामा लक्षित वर्गको पहुँच पुगेको हुने । सबै माध्यमिक विद्यालयमा School Accounting Software को प्रयोग भएको हुने । पूर्ण रूपमा देशभरि शिक्षक दरबन्दी मिलान भएको हुने ।	नयाँ पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकलाई सहजीकरण । विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति वितरण । हिमाली आवासीय तथा विशिष्टीकृत विद्यालय सञ्चालन अंग्रेजी गणित र विज्ञान विषय शिक्षक दरबन्दी नभएका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा अन्तर्क्रियात्मक भर्चुअल कक्षा सञ्चालन । STEM Education कार्यान्वयनमा सहजीकरण विद्यालय शिक्षामा विपन्न व्यवस्थापनका लागि शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन । सुचना तथा सञ्चार प्रविधिको टिपिडी तालिम सञ्चालन गर्न प्रशिक्षक प्रशिक्षण
३५०००९०३	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन	कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कार्यक्रम	बजारमुखी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको विकास तथा विस्तार, उद्यमशीलताको	गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन/गुणस्तर अभिवृद्धिमा संलग्न उच्च शैक्षिक संस्थालाई अनुदान प्रदान गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम	कार्यान्वयन पुस्तिका स्वीकृत हुनुको साथै अन्य ७ वटा कार्यविधि तयार भएको ।	विकास तथा कार्यान्वयनका र नवप्रवर्तनात्मक अनुसन्धान भएको हुने। उल्लिखित विषयका शैक्षिक संस्थामा कार्यरत शिक्षक तथा नेतृत्व तहमा कार्यरत प्राध्यापकहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने। गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायनकृत शैक्षिक संस्थाको संख्यामा वृद्धि भएको हुने। विपन्नतामा आधारित विद्यार्थी छात्रवृत्ति संख्या बढेको हुने र उच्च शिक्षाको पहुँच विस्तार भएको हुने। उच्च शैक्षिक संस्थाहरूमा सूचना तथा प्रविधिमा आधारित शैक्षिक कार्यक्रमहरूको विकास तथा कार्यान्वयन भएको हुने।	विपन्न विद्यार्थीहरूका लागि पीएमटीमा आधारित छात्रवृत्ति वितरण गर्ने। उच्च शैक्षिक संस्थालाई सूचना तथा प्रविधिमा आधारित शैक्षिक कार्यक्रमहरूको विकास, प्राज्ञिक उत्कृष्टता तथा अनुसन्धान अनुदान प्रदान गर्ने।
३५०००९०२	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणबाट हस्तान्तरण भएका कार्यक्रमका लागि	६६५८ विद्यालय भवनमा ४६३४६ कक्षाकोठा निर्माण भएको । २३८४ बालमैत्री शौचालय निर्माण भएको । १२७१ बालमैत्री खानेपानी सुविधाको व्यवस्था भएको । १४१ विद्यालयको प्रवलीकरण	भूकम्प अति प्रभावित १४ जिल्लामा DRSP बाट १४१ विद्यालयको प्रवलीकरण भएको हुने । भूकम्प अति प्रभावित १४ जिल्लामा DRSP बाट १५० वटा विद्यालय भवन निर्माण भएको हुने । भारतीय अनुदान सहयोगबाट ७ जिल्लामा ७० विद्यालय १ पुस्तकालय निर्माण भएको हुने ।	भूकम्प अति प्रभावित १४ जिल्लामा DRSP बाट १४१ विद्यालयको प्रवलीकरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने । भूकम्प अति प्रभावित १४ जिल्लामा DRSP बाट बाँकि १५० वटा विद्यालय भवन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने । भारतीय अनुदान सहयोगबाट ७ जिल्लामा ७० विद्यालय १ पुस्तकालय निर्माण गर्ने । साउदी फण्डको सहयोगमा भुकम्पबाट क्षति भएका

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भईरहेको ।	साउदी फण्डको सहयोगमा भुक्म्पबाट क्षति भएका २५ मध्ये २१ विद्यालयको पुनर्निर्माण भएको हुने (४ सम्पन्न भई सकेको)।	२१ विद्यालयको पुनर्निर्माण गर्ने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीय शिक्षा ऐनको तर्जुमा भई तदनुरूप प्रदेश र स्थानीय तहमा कानून निर्माण, कार्य जिम्मेवारी सहितको संरचना निर्माण, व्यवस्थित र भरपर्दो शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको विकास र प्रयोग, आवश्यक दक्ष जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन, दातृ निकायबाट प्राप्त हुने स्रोतको प्रयासता, विपद जोखिम व्यवस्थापन, जनशक्तिको क्षमता विकास र परिचालन, नवीनतम प्रविधिहरूको उपयोग, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रसँग सम्बद्ध पेशाकर्मीहरूको रचनात्मक सहयोग र सहकार्य एवम् तीन तहका सरकार बीचको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीको वातावरण विकास जस्ता पक्षमा समयमै ध्यान पुऱ्याउन सकेमा लक्ष्य पूरा हुने देखिन्छ।

६.२ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्रदान गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । देश विकासमा स्वस्थ र उत्पादनशील नागरिकको महत्वलाई दृष्टिगत गरी यस क्षेत्रमा लगानी वृद्धिमार्फत गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो । यसै सन्दर्भमा लोककल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य क्षेत्रलाई नाफामूलकबाट क्रमशः सेवामूलक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यान्वयन गरिएका विभिन्न कार्यक्रमको परिणामस्वरूप मातृमृत्यु अनुपात २३९ प्रतिलाख जीवित जन्म, नवजात शिशु मृत्युदर १६ प्रतिहजार जीवित जन्म, पाँच वर्ष मुनीका बाल मृत्युदर २८ प्रतिहजार जीवित जन्ममा झरेको र जन्मदाको अपेक्षित उमेर ७०.८ वर्ष भएको छ । चालु आ.व.को बैशाख मसान्तसम्म लक्षित जनसंख्याको करिब ९६ प्रतिशतलाई पहिलो र ८५ प्रतिशतलाई कोभिड-१९ विरुद्ध पूर्ण खोप लगाइएको छ ।

दीगो विकास लक्ष्यलाई विकास योजनामा आन्तरिकीकरण गर्ने क्रममा पन्ध्रौँ योजनाका नतिजा सूचकका रूपमा दिगो विकास लक्ष्य सूचकलाई लिइएको छ । नागरिकलाई स्वस्थ बनाउन आधुनिक, आयुर्वेदिक, प्राकृतिक, होमियोपेथिक चिकित्सा, स्वास्थ्य सुशासन र अनुसन्धान, विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ जस्ता रोगहरूको पहिचान तथा नियन्त्रणको लागि निरोधात्मक, प्रवर्धनात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रममार्फत गुणस्तरीय, समतामूलक र न्यायोचित स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउन आवधिक योजना, मध्यकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रमबीच तादाम्यता कायम गरिएको छ ।

२.समस्या तथा चुनौती

जनताको अपेक्षाअनुरूप गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र एकरूपता कायम हुन नसक्नु, सेवामूलक तथा जनस्वास्थ्य प्रति उत्तरदायी जनशक्ति पर्याप्त विकास गर्न नसकिनु, सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको जनशक्ति उत्पादन र उपयुक्त तथा आधुनिक उपकरण एवं विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको बीचको सामाजिकस्थिता हुन नसक्नु, सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, कुपोषण, दुर्घटना तथा विपद्जन्य स्वास्थ्य समस्या विद्यमान रहनु र विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक स्वास्थ्य समस्याहरू बढ्दै जानु स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी प्रमुख समस्याका रूपमा देखा परेका छन् । यसैगरी गरिबी, अशिक्षा, भौगोलिक विकटता, अव्यवस्थित शहरीकरण, बसोबास र बसाइँसराइ तथा आप्रवासन र सामाजिक कुरीतिले जनसंख्या र विकासबीच असन्तुलन हुनु, विस्तृत एवं खण्डिकृत तथ्यांक सहितको जनसंख्या व्यवस्थापन सूचना प्रणाली व्यवस्थापन हुन नसक्नु र जनसांख्यिक लाभको रूपमा रहेको उत्पादनशील जनशक्तिलाई समग्र विकासमा पहिचान गर्न नसक्नु जनसंख्या तथा बसाइँसराइ सम्बन्धी प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन् ।

स्वास्थ्यका सबै क्षेत्रमा नागरिकको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्नु, राष्ट्रिय स्वास्थ्य वित्त रणनीति स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्नु, गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबै स्थानीय तहबाट निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराउनु, स्वास्थ्य उपचारमा विद्यमान उच्चदरको व्यक्तिगत खर्च घटाउनु, स्वास्थ्य बीमामार्फत गुणस्तरीय उपचारात्मक सेवामा जनताको सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्नु, स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको भूमिका थप सेवामूलक बनाउनु, स्वास्थ्य सेवा र सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्ने सीप मिश्रित दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नु, औषधि उत्पादनमा आत्मनिर्भरताको अभिवृद्धि गरी औषधी तथा औषधिजन्य सामग्रीको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा नियमन गर्नु, जलवायु परिवर्तन र बढ्दो सहरीकरणसँगै सिर्जना भएका जीवनशैलीसँग सम्बन्धित स्वास्थ्य समस्याको समाधान गर्नु, स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई यथोचित व्यवस्थापन गर्नु प्रमुख चुनौतिको रूपमा रहेका छन् । साथै, उत्पादनशील जनशक्तिलाई क्षमतामा आधारित रोजगारीको सुनिश्चितता गर्नु, बढ्दो आप्रवासनलाई

समुचित व्यवस्थापन गर्नु, मृत्युको कारणको अभिलेख राख्ने पद्धतिको विकास र नियमित अनुसन्धान गर्नु, उच्चदरमा बढ्दो ज्येष्ठ नागरिकहरूमा रहेको अनुभव, ज्ञान र सीपलाई अन्तरपुस्ता हस्तान्तरण गर्ने प्रभावकारी व्यवस्था गर्नु, जनसांख्यिक सूचना बैंकको निर्माण र विस्तार गरी समग्र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु जस्ता थप चुनौती रहेका छन् ।

३. सोच

१. स्वस्थ, उत्पादनशील, जिम्मेवार र सुखी नागरिक (स्वास्थ्य तथा पोषण)।
२. उत्पादनशील जनसांख्यिक स्रोत (जनसंख्या तथा बसाइँसराइ)।

४. उद्देश्य

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सबै किसिमका स्वास्थ्य सेवाहरूको सन्तुलित विकास र विस्तार गर्नु। (स्वास्थ्य तथा पोषण)
२. सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको लागि सरकारको उत्तरदायित्व र प्रभावकारी नियमन अभिवृद्धि गर्दै नाफामूलक स्वास्थ्य क्षेत्रलाई सेवामूलक क्षेत्रको रूपमा क्रमशः रूपान्तरण गर्नु। (स्वास्थ्य तथा पोषण)
३. बहुक्षेत्रीय समन्वय तथा साझेदारी सहित स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच तथा उपभोग बढाई सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीलाई थप जिम्मेवार बनाउँदै स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन गर्नु। (स्वास्थ्य तथा पोषण)
४. सबै नागरिकलाई स्वस्थ, सवल र सक्रिय बनाई औसत आयुमा वृद्धि गर्नु। (जनसंख्या तथा बसाइँसराइ)
५. बसाइँसराइ तथा सहरीकरणको व्यवस्थापन र जनसांख्यिक लाभांशको सदुपयोग गर्नु। (जनसंख्या तथा बसाइँसराइ)
६. जनसंख्या सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धानलाई संस्थागत गर्नु। (जनसंख्या तथा बसाइँसराइ)

५. रणनीति

आ. जनसंख्या तथा बसाइँसराइ

१. किशोरकिशोरी तथा युवाहरूको सुरक्षित यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व र सुरक्षित गर्भपतन लगायतका सेवालाई अधिकारमुखी कार्यक्रमको रूपमा विकास गर्ने।
२. जनसांख्यिक लाभांश सदुपयोग गर्न ज्ञान र सीपमा आधारित रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने।
३. अधिकारमा आधारित लैंगिक समानता र समावेशीकरणको माध्यमबाट जनसङ्ख्या र विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने नीति लिंदै विद्यमान कानून तथा संस्थागत व्यवस्थामा सुधार गर्ने।
४. ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा एकीकृत बस्ती विकासको माध्यमबाट आन्तरिक बसाइँसराइ र शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्ने।
५. जनसंख्या तथा बसाइँसराइ सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण, प्रक्षेपण, विश्लेषण गरी जनसंख्या सूचनालाई व्यवस्थित गर्ने।

अ. स्वास्थ्य तथा पोषण

१. प्रतिकारात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक (Palliative Care) लगायतका आधारभूतदेखि विशिष्टिकृत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
२. आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा तथा अन्य चिकित्सा पद्धतिहरूको योजनावद्ध विकास र विस्तार गर्ने।

३. जीवनपथको अवधारणा (Life Course Approach) अनुरूप सबै उमेर समूहका नागरिकहरूको स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गरी मातृशिशु, बालबालिका र किशोरकिशोरीको सर्वाङ्गीण विकास र परिवार व्यवस्थापन सेवालाई थप सुधार तथा विस्तार गर्ने।
४. जनसंख्याको वितरण, भौगोलिक अवस्थिति एवम् आवश्यकताको आधारमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा सीप-मिश्रित सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास तथा विस्तार गर्ने।
५. स्वास्थ्यमा राष्ट्रिय लगानी वृद्धि गर्दै दिगो स्वास्थ्य वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने।
६. स्वास्थ्य सेवामा सरकारको नेतृत्वदायी भूमिका सुनिश्चित गर्दै सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबीचको सहकार्य तथा साझेदारीलाई व्यवस्थापन तथा नियमन गर्ने।
७. नयाँ प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्रीहरूका साथै औषधि तथा औषधिजन्य सामग्रीको उत्पादन, आयात, भण्डारण, वितरण तथा प्रयोगको नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने।
८. सन्ने तथा नसन्ने रोग नियन्त्रण तथा जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक स्वास्थ्य प्रणाली सहितको एकीकृत उपाय अवलम्बन गर्ने।
९. स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई थप व्यवस्थित, एकीकृत र प्रविधि मैत्री बनाउँदै सबै तहको स्वास्थ्य सूचनाको मागलाई यथोचित सम्बोधन गरी अनुगमन, मूल्याङ्कन, समीक्षा, नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा तथ्याङ्कको प्रयोग बढाउने।
१०. नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को कार्यक्षेत्रलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्दै प्रदेशस्तरसम्म विकास र विस्तार गर्ने।
११. आप्रवास प्रक्रियाबाट जन स्वास्थ्यमा हुनसक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने।
१२. बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको समन्वय र साझेदारी मार्फत प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।
१३. बहुक्षेत्रीय समन्वय मार्फत सबै नीतिमा स्वास्थ्यलाई समावेश गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	स्वास्थ्य उपचारमा व्यक्तिगत खर्चको अनुपात	प्रतिशत	५७.७	५०	४२	४०	३८
२	५ वर्ष मूनीको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	२८	२८	२६	२४	२२
३	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	जना	२३९	१५०	१२५	९९	९५
४	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	जना	१६	१६	१५	१४	१३
५	कुल प्रजनन दर	प्रति	२.०	२.०	२.०	२.०	२.०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
		महिला					
६	किशोरी अवस्थाको प्रजनन (१९ वर्ष मूनि जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	६.३	६.३	६.०	५.५	५.०
७	३० वर्षदिखि ७० वर्ष उमेर समूहका मानिसहरूमा कार्डियोभास्कुलर रोग, क्यान्सर, मधुमेह वा स्वासप्रश्वाससम्बन्धी दीर्घकालीन रोगहरूबाट हुने मृत्युदर	प्रति हजार	२.८	२.८	२.३५	२.३	२.२५
८	५ वर्षभन्दा मूनीका बालबालिकामा भएको पुङ्कोपन (उमेरअनुसार उचाई कम)	प्रतिशत	३१.५	३१.५	२९.०	२०.०	२०.०
९	५ वर्ष मूनीका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	२४.३	२४.३	१८.०	१५.०	१५.०
१०	जन्मेको एक घण्टाभित्र स्तनपान गरेका बालबालिका	प्रतिशत	६२	६५	६७	७०	७२
११	प्रोटोकल अनुसार चार पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	५५.४	७३	७५	८१	९०
१२	स्वास्थ्य संस्था मार्फत प्रसूति सेवा लिने महिला	प्रतिशत	७७.५	७२	७४	८२	८५
१३	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुत्केरी भएका महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	७०	७१	७३	७९	८०
१४	प्रोटोकल अनुसार बच्चाको जन्मपछि तीन पटक सेवा	प्रतिशत	६०	७०	७५	८१	८५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	प्राप्त गर्ने महिला						
१५	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने सुत्केरी महिला	प्रतिशत	६१.२	७७	८०	८५	९०
१६	पाठेघरको मुखको क्यान्सरको स्कृनिङ गरिएको ३० देखी ४९ वर्ष उमेर समूहका महिला	प्रतिशत	८	८	४७	५५	६३
१७	परिवार नियोजनको आधुनिक साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	४१	५२	५३	५३	५३
१८	डिपीटी हेप खोप तेस्रो प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८७.३	८९	९५	९५	९५
१९	दादुरा खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८०.९	८१	९५	९५	९५
२०	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८१	८१	९५	९५	९५
२१	क्षयरोग लाग्ने दर (Incidence Rate)	प्रति एक लाख जनसंख्या	९१.१	९०	६७	६४	६२
२२	पहिचान भएका क्षयरोगीमध्ये उपचारको सफलता दर	प्रतिशत	९१.३	९५	९५	९५	९५
२३	औलो रोगबाट संक्रमित व्यक्ति (इन्डोजेनस संक्रमण मात्र)	संख्या	६६	१,५०	२५	२०	१५
२४	औलोज्वरो	प्रति हजार जनसंख्या	०	०.०१	०.०४	०.०२	०.०२
२५	प्रजनन उमेर समूहका महिलामा रक्तअल्पता	प्रतिशत	४१	४१	२४	२३	२२

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२६	३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	६१.८	६५	९५	१,००	१,००
२७	विगत १२ महिनामा शारीरिक, मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	१३.५	१३.५	७	६	५.५
२८	एक्टीभ ट्रकोमा	संख्या	०	०	७३	६९	६१
२९	डेङ्गु	संख्या	२,२३,८२	१५,००	३,६४	३,२५	२,८८
३०	गर्भवती महिला मध्ये पी एम टी सी टी सेवा पाएका महिला	प्रतिशत	५७.८	६५	९०	९५	९६
३१	एचआइभिबाट नयाँ संक्रमित व्यक्ति	प्रति लाख	९.७	१०	०.०२	०.०२	०.०२
३२	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७०.८	७०.८	७१	७२	७२.५
३३	स्वास्थ्यमा सरकारी खर्च (कुल राष्ट्रिय बजेटमा)	प्रतिशत	४.८२	६.५	८	९	१०
३४	प्रति लाख जनसंख्यामा डाक्टरको संख्या	संख्या	९७	१,००	१,००	१,००	१,००
३५	प्रति लाख जनसंख्यामा स्वास्थ्यकर्मीको संख्या	संख्या	३,०८	४,००	४,४५	४,४५	४,४५
३६	स्वास्थ्य विमामा आवद्ध भएको जनसंख्या	प्रतिशत	१८.८५	२७	६०	६०	६०
३७	जीवन कालमा शारीरिक, मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	२३.४	२३.४	१५	१३	१२
३८	१४ वर्ष वा माथिका व्यक्तिहरूको सुर्ति सेवन/धुम्रपान	प्रतिशत	२८.९	२८.९	२४.३	२१.६	२०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
३९	कालाजारको संक्रमण भएका व्यक्ति	प्रति दश हजार जनसंख्या	०.०७	०.०८	०.०७	०.०६	०.०५
४०	हात्तीपाइले रोगको प्रभाव दर	प्रति लाख जनसंख्या	१,५५	१,६१	१,००	९०	५०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	६९३,८०२	५४८,४२८	१४५,३७४	-	४९५,१२३	४०,४०९	१५८,२७०
२०८०/८१	५८२,४९१	४१५,७०८	१६६,७८३	-	५०१,३९०	३६,१०१	४५,०००
२०८१/८२	५९६,११२	४२९,१३३	१६६,९७९	-	५८४,५०९	११,६०३	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	१,९	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सम्बन्धी नीति, रणनीति तर्जुमा, कार्यक्रम ब्यबस्थापन तथा नियमन	-	-	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सम्बन्धी आवश्यक कानून तथा नीति, रणनीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने
३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	२, ९	बैकल्पिक चिकित्सा सेवाको प्रवाह	-	-	वैकल्पिक चिकित्सा सेवाको विस्तार र प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	३	विशेषज्ञ बाल स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	-	-	बालबालिकाको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि भएको हुने
३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	८	ट्रपिकल तथा सरुवा रोगको विशेषज्ञ सेवा प्रवाह र रेविज र सर्पदंश उपचारको लागि विशिष्टिकृत सेवा प्रवाह	-	-	कोभिड-१९ जस्ता माहामारीजन्य सरुवा रोगहरु र ट्रपिकल रोगहरु कालजार, डेंगु, टिटानस आदिको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पुगेको हुने । रेविज, सर्पदंश लगायतको जनावरको टोकाईबाट हुने रोगहरुको प्रभावकारी उपचार प्रदान भएको हुने ।
३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	३	विशेषज्ञ प्रजनन, प्रसुति तथा स्त्रीरोग सेवा प्रवाह	-	-	विशेषज्ञ प्रजनन, प्रसुति तथा स्त्रीरोगको गुणस्तरीय सेवाको पहुँचमा वृद्धि भएको हुने
३७०००१०४	नेपाल आँखा अस्पताल	८	आँखा उपचार शल्य चिकित्सा तथा अन्य विशिष्ट सेवा प्रदान गर्ने । आँखा उपचारका लागि आवश्यक जनशक्ती उत्पादन गर्ने । नेपाल सरकारको सम्बन्धित	-	-	१. विशिष्ट प्रकारका उपचार सेवाहरु सञ्चालन भएको हुने । २. नेत्ररोग सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, तालिम एवं विशेष सेवाहरु सञ्चालन भएका हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			निकायबाट स्वीकृत गराइ आँखा सपचारमा नेपाललाई आत्मनिर्भर बनाउन सहयोग पुर्याउने । आँखा स्वास्थ्य तथा चिकित्सा सम्बन्धी उपकरण तथा मेशिनरी आजार खरिद गरी उच्च स्तरको सेवा उपलब्ध गराउने ।			३. नेत्ररोग सम्बन्धी सरकारी तथा गैह्रसरकारी संस्थाहरूसँग अवश्यक समन्वय गरी काम गर्ने । ४. विभिन्न स्थानमा भिजन सेन्टरको स्थापना गरिएको हुने । ५. दुर्गम तथा विकट स्थानहरूमा आँखा शल्यक्रिया शिविर सञ्चालन भएको हुने ।
३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	८	क्यान्सर सम्बन्धि विशेषज्ञ सेवा प्रदान	-	-	सुलभ र गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा तथा सचेतना प्रदान भएको हुने ।
३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	८,९	मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूलाई न्युनतम सेवाशुल्कमा स्तरीय एवं सुलभरूपमा विशिष्ट उपचार सेवा उपलब्ध गराउने, विशेषज्ञ तथा विधावारिधि तहका दक्ष विशेषज्ञ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी उत्पादन गर्ने तथा विषयगत अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने	-	-	१. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूको उपचारको लागि अत्यावश्यक नेपालकै पहिलो हाइब्रिड अप्रेसन थियटर सञ्चालनको लागि आवश्यक उपकरण उपलब्ध भई अत्याधुनिक शल्यक्रिया सेवा विस्तार भएको हुने, २. उपचारमा नविनतम प्रविधि थपिएको हुने, बालबालिकाको मुटुरोग उपचार तथा आकस्मिक सेवाको विस्तार तथा गुणस्तर वृद्धि भएको हुने ३. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूलाई न्युनतम सेवाशुल्कमा स्तरीय एवं सुलभरूपमा विशिष्ट उपचार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						सेवा उपलब्ध भएको हुने ४. विपन्न नागरिक तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध बिरामीहरूले मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको स्तरीय एवं बिशिष्ट उपचार सेवा प्राप्त गरेका हुने ५. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी थप अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ६. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनालि बिषयमा विशेषज्ञ तथा बिधावारिधि तहका चिकित्सक हरूलाई प्रदान गर्ने तालिमको क्षेत्र, क्षमता र गुणस्तर बृद्धि भएको हुने तथा दक्ष विशेषज्ञ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी उत्पादन भएको हुने
३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	८	मुटुरोग सम्बन्धी विशेषज्ञ सेवा प्रदान	-	०	मुटुका रोगीहरूलाई निःशुल्क रुपमा स्तरीय एवं सुलभ चिकित्सा सेवा उपलब्ध भएको हुने
३७०००१०८	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	८,९	शैक्षिक, अध्ययन अनुसन्धान तथा क्यान्सर विरामीहरूको उपचार, निदान एवं नियन्त्रण	-	-	क्यान्सर सम्बन्धी रोगको अध्ययन अनुसन्धानमा सक्रिय हुन सकिने,क्यान्सर रोगको उपचारमा गुणस्तरीय एवं प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्न सकिने, स्वदेशमै क्यान्सर विरामीहरूको उपचारमा वैज्ञानिक पद्धति अवलम्बन गर्दै विरामीहरूको सेवामा सुनिश्चितता कायम गर्न प्रभावकारी भूमिका खेल्न सक्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरु	१,४	उपचार सेवा प्रवाह तथा रोग नियन्त्रणमा सहयोग	-	-	सुतीजन्य, मदिराजन्य, रसायनिक पदार्थ, विषादी तथा अखाद्य पदार्थको प्रयोगमा कमी आएको हुने
३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	२	आयुर्वेद सेवा प्रवाह	-	-	आयुर्वेद चिकित्सा सेवा को उपलब्धतामा नागरिकको पहुँच वृद्धि भएको हुने ।
३७०००१११	सिहंदरबार वैद्यखाना	२	आयुर्वेद औषधिको उत्पादन तथा वितरण	-	-	गुणस्तरीय आयुर्वेदिक औषधि तथा उपचारको सेवामा वृद्धि भएको हुने ।
३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	८	आँखा सम्बन्धी विशेषज्ञ सेवा प्रदान	-	-	पिछ्छुडिएको तथा विपन्न नागरिकले दक्ष चिकित्सकको माध्यमबाट निःशुल्क उपचार सेवा प्राप्त गरेका हुने ।
३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	२	आँखा सम्बन्धी रोगहरुको उपचार प्रदान गरी आँखा सम्बन्धी समस्यामा न्यूनीकरण	-	-	आँखा सम्बन्धी रोगहरुको निदान तथा उपचारमा प्रभावकारिता वृद्धि भएको हुने, मोतियाबिन्दुको सल्यक्रिया गरी करीव २१७५ जनाको निःशुल्क सेवा प्रदान भएको हुने, १००० जना विपन्न नागरिकलाई मोतियाबिन्दु शल्यक्रियामा सहयोग पुगेको हुने।
३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	२, ५, १०	स्वास्थ्यमा पूर्वाधार निर्माण र बिस्तार गर्दै स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच तथा उपभोगको वृद्धि	-	-	सबै संघीय अस्पतालहरुमा विशिष्टिकृत सेवाको लागि पूर्वाधार तयार भई सञ्चालन भएको हुने, ६० प्रतिशत जनसंख्या ३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचमा पुगेको हुने, स्वास्थ्यमा सझेदारीको विकास हुने
३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	२, ५	अंग प्रत्यारोपण सम्बन्धी विशेषज्ञ सेवा प्रवाह	-	-	मृगौला तथा कलेजो लगायतका महत्वपूर्ण अंगहरु सुरक्षित राख्ने सम्बन्धमा सबै

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						नागरिकमा जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।
३७०००११६	एकीकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२	स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास तथा विस्तार	-	-	स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माणको कार्य सञ्चालन तथा विस्तार भएको हुने । चालू आ.व. मा निर्माणाधीन आयोजनाहरू मध्ये ७० वटा आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने।
३७०००११८	कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	२	कोरोना महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण	-	-	कोभिड १९ महामारीको नियन्त्रणको लागि खोपको उचित प्रवन्ध र व्यवस्थापन भएको हुने ।
३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	२, ९	समन्वय	-	-	कोभिड १९ तथा अन्य खोप तथा पोषण प्रवर्द्धन कार्यक्रम नियमित रूपमा सञ्चालन भएका हुने ।
३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	२	क्षयरोगको संक्रमण नियन्त्रण तथा सेवा प्रवाह	-	-	क्षयरोग उपचार सफलता दर ९५ प्रतिशत भन्दा बढि भएको हुने । क्षयरोगीहरूको उपचारमा गुणस्तरीय सेवा प्रदान भएको हुने ।
३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	२	कुल अनुमानित एच.आइ.भी. संक्रमितको ९५ प्रतिशतमा एच.आइ.भी.को अवस्था पहिचान गर्ने, एच.आइ.भी. निदान भएका मध्ये ९५ प्रतिशत व्यक्तिहरूलाई उपचारमा ल्याउने तथा एच.आइ.भी.को उपचारमा रहेका मध्ये ९५ प्रतिशत व्यक्तिहरूमा भाइरसको भार	-	-	एच.आइ.भी. संक्रमित व्यक्तिहरूको स्वास्थ्य सम्बन्धी परिमाणमा सुधार भएको हुने, एच.आइ.भी. संक्रमण दरमा कमी आएको हुने , नागरिकको स्वास्थ्य जीवन जीउने प्रात्याभूत सहित आर्थिक रूपमा सवल बनाउन सहयोग पुगेको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			न्यूनीकरण गर्ने (<१००० कपि/मि.लि.) ।			
३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	२	महिला स्वास्थ्य, बाल स्वास्थ्य तथा प्रजनन् स्वास्थ्यमा सुधार	-	-	आधुनिक परिवार नियोजन साधनको प्रयोगको दर ५२ प्रतिशत, स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति हुने दर ७४ प्रतिशत, पूर्ण खोप पाएका बच्चा ९५ प्रतिशत पुगेको हुने ।
३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	२	संक्रमण रोग नियन्त्रण तथा महामारी व्यवस्थापन	-	-	कोभिड-१९ लगायतका महामारी जन्य रोगहरुको रोकथाम भएको हुने । सक्रामक रोगहरुको प्रकोप तथा फैलावट न्युनिकरण भएको हुने । विपद व्यवस्थापनको पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक प्रणाली सहितका एकीकृत उपाय अवलम्बन भएको हुने । रोगहरुको महामारी तथा प्रकोप नियन्त्रणका लागि महामारी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखाले गर्न आवश्यक पर्ने सहजिकरण तथा समन्वय भएको हुने ।
३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	२	स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने, वातावरणीय तथा स्वास्थ्यजन्य फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने, औषधि र उपकरणको सुनिश्चितता गर्ने र स्वास्थ्य पूर्वाधार बिकास गर्ने,	-	-	देश भरको सबै स्वास्थ्य संस्थामा परिमार्जित HMIS Tools लागु भई आवश्यकता अनुसारको स्वास्थ्यका सूचकहरु प्राप्त भएको हुने । सबै औषधि, भ्याक्सिन तथा औजार उपकरणको उपलब्धतामा प्रयासता भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	२	स्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा व्यवहार परिवर्तनको माध्यमबाट आम नागरिकको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने	-	-	स्वास्थ्य सेवामा करिब ८० % नागरिकको पहुँच पुगेको हुने।
३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	२	दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	-	-	दक्ष जनशक्ति उत्पादन, सिपमुलक तालिम साइटहरुको स्थापना, तालिमको गुणस्तर सुधार भएको हुने।
३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२	किटजन्य रोग निदानमा योगदान	-	-	किटजन्य रोगहरुको पहिचान तथा अनुसन्धानको कार्यमा जिल्लागत सूचना प्राप्त भई नियन्त्रणमा सघाउ पुगेको हुने ।
३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	२	प्रयोगशाला सेवाको सुदृढीकरण	-	-	कोभिड-१९ जस्ता महामारीजन्य रोगको परीक्षण, नियन्त्रण र उपचारजस्ता सेवा सहज रुपमा उपलब्ध भएको हुने।
३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	२	उपचार सेवाको व्यवस्थापन सहज भई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह हुने	-	-	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा आम जनताले सर्व सुलभ तरिकाले प्राप्त भएको हुने। डिजिटल प्रविधिको माध्यमबाट स्वास्थ्य सेवा प्रदान भई नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँच अभिवृद्धि भएको हुने ।
३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	२, ५	नर्सिङ सेवाको व्यवस्थापन, गुणस्तरीय सेवाको विस्तार तथा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा सेवा प्रदान गर्ने	-	-	गुणस्तरीय नर्सिङ सेवा स्वास्थ्य संस्था तथा समुदाय स्तरमा विस्तार गर्ने लैंगिक हिंसाबाट प्रभावितहरुको व्यवस्थापनमा पहुँच हुने महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका मार्फत समुदायमा प्रवर्दानात्मक सेवा , प्रतिकारात्मक सेवाको प्रभावकारितामा बृद्धि

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						हुने मीडवाईफरि शिक्षा र सेवाको विस्तार गरि गुणस्तरीय सेवाको प्रत्याभूत हुने, सामाजिक सेवा ईकाई, जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम बाट लक्षित वर्गका सेवाग्राहीहरू लाभान्वित हुने
३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	२	औषधि व्यवस्थापन तथा नियमन	-	-	सबै नागरिकको लागि निःशुल्क तथा गुणस्तरीय औषधिको उपलब्धतामा वृद्धि भएको हुने ।
३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	२	आयुर्वेद, प्राकृतिक तथा अन्य चिकित्सा पद्धतिको विकास र विस्तार गर्ने ।	-	-	स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धन भई नसर्ने रोगको न्युनिकरण भएको हुने। औषधीजन्य जडिवुटि अनुसन्धान भएको हुनेछ। आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवाको थप विकास र विस्तारका लागि O & M Survey भएको हुने। आयुर्वेद सूचना प्रणाली एकीकृत तथा व्यवस्थित भएको हुने ।
३७०३११०१	स्वास्थ्य बीमा बोर्ड	२, ५	स्वास्थ्य सेवाको सर्वव्यापी पहुँच र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवो उपयोगमा सुधार ल्याई स्वास्थ्य बीमाको आधारमा सबैका लागि स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्ने	-	-	स्वास्थ्य बीमामा कार्यक्रममा ५० प्रतिशत नागरिक आवद्ध भएको हुनेछन् बिपन्न नागरिकलाई दिइदै आएको कडा रोग उपचार स्वास्थ्य बीमा मार्फत सञ्चालन भएको हुने, वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूको परिवार बिमामा आवद्ध भएको हुने सेवा प्रदायक संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	२	स्वास्थ्य सम्बन्धी विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने र समष्टिगत स्वास्थ्य क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्नको लागि अनुसन्धानको माध्यम व्दारा सहजिकरणको भूमिका निर्वाह गर्ने । स्वास्थ्य सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानलाई बढी उपयोगी बनाउन परामर्श तथा सूचना सम्बन्धी कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।	-	-	स्वास्थ्य क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धानका प्रतिवेदनहरूको नीति तर्जुमा तथा निर्णय प्रक्रियामा उपयोग भएको हुने ।
३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	२, ९	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति उत्पादन	-	-	विशेषज्ञ जनशक्तिको माध्यमबाट विशेषज्ञ सेवाको उपलब्धता भएको हुने ।
३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	२	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति उत्पादन	-	-	४२५००० जना विरामीहरूलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भएको हुने ३३२ जना विशेषज्ञ सीप, सिर्जनशीलता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धि भएको हुने
३७०६१०१३	बी.पी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति उत्पादन	-	-	विशेषज्ञ सीप, सिर्जनशीलता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धि भएको हुने ।
३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२	विशिष्टकृत स्वास्थ्य सेवा, MD/MS, MBBS लगायतका शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन, दुर्गमका विभिन्न जिल्लामा विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन	-	-	विशिष्टकृत स्वास्थ्य सेवा तथा स्वास्थ्य शिक्षामा नागरिको पहुँचमा वृद्धि ।
३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति उत्पादन	-	-	विशेषज्ञ सीप, सिर्जनशीलता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धि भएको हुने ।
३७०६१०१६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान	२	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति	-	-	विशेषज्ञ सीप, सिर्जनशीलता तथा प्राविधिक

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	प्रतिष्ठान		उत्पादन			ज्ञान अभिवृद्धि भएको हुने ।
३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह तथा जनशक्ति उत्पादन	-	-	विशेषज्ञ सीप, सिर्जनशिलता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धि भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	राष्ट्रिय प्रत्यायन प्राधिकरण, सेन्टर फर डिजिज कन्ट्रोलको मस्यौदा तयार भई रहेको र राष्ट्रिय स्वास्थ्य वित्त रणनीतिको मस्यौदा तयार भएको।	संघीय संरचना अनुरूप राष्ट्रिय नीति, रणनीति, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरु कार्यान्वयन गरी नियमन तथा व्यवस्थापकीय प्रणाली सुदृढ भई समग्र स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता बढेको हुने।	राष्ट्रिय प्रत्यायन प्राधिकरण र सेन्टर फर डिजिज कन्ट्रोलको विधेयक तयार हुने,
३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	होमियोपेथी र युनानी चिकित्सा सेवा प्रदान गरिएको ।	होमियो चिकित्सा र युनानी सम्बन्धी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह भएको हुने।	होमियोपेथी र युनानी चिकित्सा सम्बन्धी उपचार गर्ने र विभिन्न क्षेत्रमा शिविर सञ्चालन गर्ने ।
३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	बहिरंग, अन्तरंग, आइसियु, विशीष्टीकृत सेवा, फार्मेसी । स्याटेलाइटक्लिनिक र इ. एच. एस. सेवा सञ्चालन भएको। बिपन्न वर्गका १००० बालबालिकाको निशुल्क उपचार	विशीष्ट स्वास्थ्य उपचारको पहुचमा वृद्धि भएको हुने ।	बहिरंग, अन्तरंग, आइसियु, विशीष्टीकृत सेवा, फार्मेसी, स्याटेलाइट क्लिनिक तथा इ. एच. एस. सेवा । निःशुल्क उपचार सेवा प्रदान गर्ने । स्नातक नर्सिङ शिक्षाको पठन पाठन नियमित गर्ने । Institute of Child Health (ICH) को गुरु योजनाको DPR

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको । स्नातक नर्सिङ शिक्षाको पठन पाठन सुरुवात गरेको । Institute of Child Health (ICH) को गुरु योजनाको DPR शुरु गरेको । कोभिड -१९ मा ५०२ जना बालबालिकहरु लाई भर्ना गरेर उपचार गरेको ।		पुरा गर्ने ।
३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	कोभिड-१९ को करिव २००० जनालाई भर्ना गरेर उपचार गरिएको, विगत १ वर्षमा PLHA, TB, Kalazar, Snake Bite, Rabbits, LRTI लगायतका ट्रपिकल रोगहरुका २००० को संख्यामा उपचार गरिएको, विगत ३ वर्षमा ६०००० जना भन्दा बढिलाई रेविज खोप सेवा प्रदान गरिएको, ट्रपिकल र सरुवा रोग पहिचान र रोकथामको लागि अनुसन्धानमूलक कार्य थालनी गरिएको, आईसियु ३ शैय्याबाट २४ शैय्यामा विस्तार गरिएको,	रेविज रोगको मृत्युदरमा कमि आउने । Neglected Tropical Diseases मा स्वास्थ्य सेवा पुगेको हुने । सरुवा रोगको आपतकालिन व्यवस्थापनको लागि व्यवस्था हुने । ट्रपिकल तथा सरुवा रोगको विशेषज्ञ सेवा प्रवाह हुने ।	निशुल्क स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्ने । सामाजिक सुरक्षालाई प्रभावकारी बनाउने । रेविज र सर्पदंश उपचारको लागि विशिष्टिकृत सेवा प्रवाह गर्ने । STD र HIV/AIDS को उपचारमा विशिष्टिकृत सेवा दिने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		CT Scan, Oxyzen Plan, Liquid Oxyzen Plant लगायतको भौतिक संरचना विस्तार गरिएको ।		
३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	प्रसुति तथा स्त्रीरोगसम्बन्धी सेवा प्रवाह, विपन्न वर्गलाई निशुल्क सेवा सञ्चालन, आमा सुरक्षा कार्यक्रम निरन्तरता, नर्सिङ शिक्षाको पठन पाठनको लागि पूर्वाधार तयार ।	आई.भि.एफ. सेवा विस्तार, विशिष्टिकृत प्रसुति तथा स्त्रीरोग सेवामा वृद्धि	आई.भि.एफ. सेवा विस्तार, विशिष्टिकृत प्रसुति तथा स्त्रीरोग सेवा सञ्चालन
३७०००१०४	नेपाल आँखा अस्पताल	अन्य अस्पतालमा नभएका जटिल/विशिष्ट प्रकारका उपचार सेवाहरु सञ्चालन । नेत्ररोग सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान तालिम एवं विशेष सेवाहरु सञ्चालन नेत्ररोग सम्बन्धी सरकारी तथा गैह्रसरकारी संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी काम गर्ने विभिन्न स्थानमा भिजन सेन्टरको स्थापना दुर्गम तथा विकट स्थानहरुमा आँखा शल्यकृया शिविर मार्फत	वार्षिक १२०००० विरामीको आँखा परीक्षण, ५००० आँखाको शल्यकृया, ११०० जना गरिव विरामीको निशुल्क/सहुलियत दरमा आँखा शल्यकृया, १६ वटा निशुल्क आँखा शल्यकृया शिविर, २० वटा आँखा स्क्रिनिङ्ग शिविर, अत्यावश्यक मेशिनरी औजारको व्यवस्था, पूनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था ।	अध्ययन अनुसन्धानको लागि Research Wing स्थापना गर्ने । थप भिजन सेन्टर स्थापना गर्ने । विरामीलाई अत्याधुनिक प्रविधिबाट उपचार गर्ने । नेत्र विशेषज्ञहरुलाई पुनर्ताजगी तथा Fellowship तालिम प्रदान गर्ने । अत्याधुनिक प्रविधिका मेशिनरी औजार थप गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		गुणस्तरीय आँखा उपचार सेवामा नागरिकको पहुँच पुर्याउने ।		
३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	समुदायस्तरमा क्यान्सर रोगको उपचार र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।	समुदायस्तरमा क्यान्सर रोगको उपचार र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । देशभित्र सुलभ र गुणस्तरीय क्यान्सर उपचार सेवा उपलब्ध भएको हुने ।	समुदायस्तरमा क्यान्सर रोगको उपचार र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, महिलाहरूमा बढ्दो क्रममा रहेको स्तन क्यान्सर र सर्भाइकल क्यान्सर जस्ता रोगहरूको निःशुल्क परिक्षण गर्ने व्यवस्थालाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने ।
३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	विस्तारित आकस्मिक सेवाबाट मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूलाई सेवा उपलब्ध भएको, ओपिडी तथा ननइन्भेसिव परिक्षण सेवाको क्षमता विस्तार तथा गुणस्तर वृद्धि गरिएको बार्षिकरूपमा बहिरंग सेवातर्फ ७० हजार, आकस्मिक सेवा तर्फ ६ हजार, अन्तरंग तर्फ ३ हजार भन्दा बढी जनालाई मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको विशिष्ट स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको शल्यक्रिया तर्फ बार्षिक २ हजारवटा जटिल प्रकारका ओपन हार्ट सर्जरी, फोक्सोको भ्याट्स लगायतका सर्जरी, रक्तनलीका टि.इ.भी.ए.आर. जस्ता भास्कुलर	मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूको विशिष्टीकृत सेवा विस्तार बालबालिकाको मुटुरोग उपचार तथा आकस्मिक सेवाको विस्तार मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी थप अध्ययन अनुसन्धान	मुटु तथा रक्तनलिका बिरामीहरूको उपचारको लागि अत्यावश्यक अप्रेसन थियटर सञ्चालनको लागि आवश्यक उपकरण व्यवस्था गरी अत्याधुनिक शल्यक्रिया सेवा विस्तार गर्ने, बालबालिकाको मुटुरोग उपचार तथा आकस्मिक सेवाको विस्तार तथा गुणस्तर वृद्धि गर्ने मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूलाई न्युनतम सेवाशुल्कमा स्तरीय एवं सुलभरूपमा विशिष्ट उपचार सेवा उपलब्ध गराउने बिपन्न नागरिक तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध बिरामीहरूले मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको स्तरीय एवं विशिष्ट उपचार सेवा प्रदान गर्ने मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी थप अध्ययन अनुसन्धान गर्ने मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचारको लागि आवश्यक उपकरणहरू थप, लिक्विड अक्सिजन सिस्टम र बिरामी बोक्ने लिफ्ट आदि जडान गरि अस्पतालको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		तथा इन्डोभास्कुलर सर्जरी, १ हजार ५ सय वटा एन्जियोप्लास्टि लगायतका क्याथल्याब सेवा तथा २४ घण्टे फार्मेसी सेवा प्रदान गरिएको, सामाजिक सेवा इकाई मार्फत ७४१ जना विपन्न, ३०० जना ७५ वर्ष माथिका वृद्ध-वृद्धा, २०० जना १५ वर्ष मूनीका बाल बालिका तथा २०० जना मुटुका बाथरोगी, ५०० जनालाई निशुल्क आकस्मिक सेवा समेत गरि १९४१ जनालाई निशुल्क तथा सहूलियत उपचार सेवा प्रदान गरिएको मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरि राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संस्था मार्फत प्रकाशन गरिएको ५ जना बिधावारिधि तहका मुटु, फोक्सो तथा रक्तनली विषयका विशेषज्ञ चिकित्सकहरु तयार गरिएको		सेवालाई थप सुदृढ गर्ने मुटु, फोक्सो तथा रक्तनालि विषयमा विशेषज्ञ तथा बिधावारिधि तहका चिकित्सक हरूलाई प्रदान गर्ने तालिमको क्षेत्र, क्षमता र गुणस्तर बृद्धी भएको हुने तथा दक्ष विशेषज्ञ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी उत्पादन गर्ने
३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	मुटुका बहिरंग सेवा, शल्यक्रिया र क्याथल्याब मार्फत उपचार सेवा	मुटुका रोगीहरूलाई न्यूनतम सेवा शुल्कमा स्तरीय एवम् सुलभ	मुटुका बहिरंग सेवा, शल्यक्रिया, क्याथल्याब मार्फत उपचार, एन्जियोप्लाष्टिक सेवा प्रदान गर्ने, मुटुरोग

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रदान गरिएको	चिकित्सा सेवा उपलब्ध भएको हुने	सम्बन्धी निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने, नर्सि तथा दीर्घ रोगीहरूको रोकथाम, नियन्त्रण तथा उपचार सेवालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न बहुक्षेत्रीय समन्वय गर्ने । गुणस्तरीय उपचार सेवाका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास र उपकरणको व्यवस्थापन गर्ने ।
३७०००१०८	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	सुलभ र गुणस्तरीय सेवाका लागि आवश्यक उपकरण र जनशक्ति व्यवस्थापन गरिएको	त्रि.वि. शिक्षण अस्पतालमा क्यान्सरका बिरामीलाई उपचार सेवा उपलब्ध भएको हुने ।	गुणस्तरीय उपचार सेवाका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास र उपकरणको व्यवस्थापन गर्ने ।
३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू	स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पार्ने सुतीजन्य, मदिराजन्य, रसायनिक पदार्थ, विषादी तथा अखाद्य पदार्थको प्रयोगलाई नियन्त्रण तथा नियमन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।	धुम्रपानले हुने क्यान्सर, मुटुजन्य रोग नियन्त्रणमा तथा उपचारमा थप सहयोग पुगेको हुने ।	जनस्वास्थ्य समस्या सम्बोधन गर्न “सबै नीतिमा स्वास्थ्यको अवधारणालाई” कार्यान्वयनमा ल्याउनको लागि सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने । स्वास्थ्यलाई प्रतिकुल असर पार्ने वस्तुहरूको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण र नियमन गर्ने कार्यलाई जोड दिने । जनस्वास्थ्यमा हानी गर्ने प्रशोधित तथा तयारी खाद्य पदार्थहरू प्रवर्द्धन गर्ने खालका तथ्यहीन र भ्रमपूर्ण सन्देश एवम् विज्ञापनलाई निरुत्साहित र नियन्त्रण गर्न स्वास्थ्य सम्बन्धी सन्देश र सामग्री उत्पादन, प्रसारण र सम्प्रेषणलाई वैज्ञानिक र व्यवस्थित बनाउने ।
३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	नरदेवी अस्पतालबाट आयुर्वेद चिकित्सा सेवा निरन्तर प्रदान भएको ।	अस्पतालहरू स्थापना र सुदृढ भई जनतालाई गुणस्तरीय आयुर्वेद सेवा उपलब्ध भएको हुने ।	स्थानीय स्तरमा उपलब्ध औषधिजन्य जडीबुटी, खनिज एवम् जान्तब द्रव्यको पहिचान, संकलन, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने संरचनाहरू निर्माण गर्ने । आयुर्वेद सेवाको विकास र विस्तारबाट स्वास्थ्य पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	आयुर्वेदिक उपचारको लागि मेशिन तथा उपकरण व्यवस्था गरिएको ।	गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधिहरू सुलभ रूपमा उपलब्ध भएको हुने।	औषधिजन्य जडीबुटी, खनिज एवम् जान्तब द्रव्यको पहिचान, संकलन, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमको साथै सहज वितरणमा जोड दिने । सिंहदरबार वैद्य खानाको संस्थागत सक्रियता वृद्धि गर्दै आयुर्वेद सेवाको विकास र विस्तारबाट स्वास्थ्य पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।
३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	दक्ष नेत्र विशेषज्ञ चिकित्सा शिक्षा प्रदान तथा विपन्न समुदायमा निशुल्क शिवीर सञ्चालन गरिएको ।	दक्ष नेत्र विशेषज्ञ उत्पादन भई स्तरीय आँखा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भएको हुने।	आँखा, नाक, कान, घाटी तथा मुख सम्बन्धी स्वास्थ्य सेवालाई एकीकृत तथा विशिष्टीकृत रूपमा सबै तहमा विकास र विस्तार गर्ने ।, विपन्न समुदाय तथा क्षेत्रको पहिचान गरी आँखा सम्बन्धी निःशुल्क शिवीर सञ्चालनमा निरन्तरता दिने ।
३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	विभिन्न समुदायमा मोतिबिन्दु शल्यक्रिया र निःशुल्क आँखा शिवीर सञ्चालन भएको ।	मोतिबिन्दुको शल्यक्रिया संख्या, आँखा सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति उत्पादन,	समुदायमा निःशुल्क आँखा जाँच कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, आँखा, नाक, कान, घाटी तथा मुख सम्बन्धी स्वास्थ्य सेवालाई एकीकृत तथा विशिष्टीकृत रूपमा सबै तहमा विकास र विस्तार गर्ने, विपन्न समुदाय तथा क्षेत्रको पहिचान गरी आँखा सम्बन्धी निःशुल्क शिवीर सञ्चालनमा निरन्तरता दिने ।
३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	स्वास्थ्य संस्था नभएका २६२६ स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र स्थापना, साविकका जिल्ला, अञ्चल तथा क्षेत्रीय अस्पतालहरूको स्तरोन्नति, स्थानीय तहमा आधारभूत अस्पताल निर्माण।	सबै संघीय अस्पतालहरूमा विशिष्टीकृत सेवा सञ्चालन हुने । ७५ प्रतिशत जनसंख्या ३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचमा हुने	विभिन्न सरकारी तथा सामुदायिक अस्पतालहरूमा अनुदान प्रदान गरी स्वास्थ्यको गुणस्तर सुधार
३७०००११५	मानव अंग	मृगौला तथा कलेजो प्रत्यारोपण	स्वदेशमै अंग प्रत्यारोपणको सेवा	मृगौला र कलेजो प्रत्यारोपण, मुटु तथा अन्य रोगको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	प्रत्यारोपण केन्द्र	सेवा प्रदानका साथर अंगहरु फेलहुनबाट जोगाउन र अंगदान तथा अंग प्रत्यारोपण सम्बन्धमा जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।	उपलब्ध हुनुका साथै मुटु, मृगौला, कलेजो लगायतमा सुलभ उपचार सेवा प्रवाह भएको हुने।	उपचारको लागि आवश्यक पूर्वाधार र दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने, देशका विभिन्न स्थानमा निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने,
३७०००११६	एकीकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	आ.व. २०६१/०६२ देखि २०७७/०७८ सम्म प्राप्त २०८२ आयोजनाहरु मध्ये १,८९० आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न । चालू आ.व. मा निर्माणाधीन आयोजनाहरु मध्ये हालसम्म ३४ वटा आयोजनाहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न ।	स्वास्थ्य पूर्वाधारको निर्माण भई यसको माध्यमबाट सेवा प्रवाहको गुणस्तरीयतामा सुधार भएको हुने ।	अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधारको स्तरोन्नति तथा पूर्वाधारहरुको निर्माण विकास गर्ने ।
३७०००११८	कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	कोभिड १९ को पहिलो लहर नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको कार्य भएको, हाल सम्म कोभिड विरुद्धको खोप पहिलो मात्रा १,८८,५२,८५७ जना, दोस्रो मात्रा १९,३७५१७९ जना र थप मात्रा २४५६२३६ जनाले लगाएको ।	कोरोना महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण भएको हुने ।	कोरोना संरक्षण परिक्षण, कोभिड खोप प्रदान तथा औषधि उपकरणको पर्याप्त व्यवस्थापन गर्ने ।, सबै नागरिकले “मेरो स्वास्थ्य, मेरो जिम्मेवारीको अवधारणालाई आत्मसाथ गरी लागु गर्ने ।
३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	विभिन्न खोप तथा पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रम नियमित सञ्चालन	पोषण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रममा अन्तरतह र निकायबीच समन्वय भई गुणस्तरीय सेवा	बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न पोषण विशेष र पोषण संवेदनशील कार्यक्रम मार्फत महिला, बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको पोषण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएका ।	प्रवाहमा भएको हुने।	अवस्थामा थप सुधार गर्ने । कोभिड १९को खोप लगायतका अन्य खोपहरूको उपलब्धता र पर्याप्तता वृद्धि गरी सबै नागरिकलाई आवश्यक खोप समयमै र चुस्त रूपमा वितरण गर्ने ।
३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	क्षयरोग मुक्त अभियान सञ्चालन प्रारम्भ, नियमित उपचार तथा व्यवस्थापन	उपचारात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक सेवा प्रदान गरी क्षयरोगीहरूको संख्यामा कमी आएको हुने।	क्षयरोग मुक्त अभियान सञ्चालन, क्षयरोग सम्बन्धी जनचेतना तथा मनोसामाजिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । सुर्तीजन्य, मदिराजन्य, रासायनिक पदार्थ, विषादी र अखाद्य पदार्थको नियन्त्रणमा समन्वय गर्ने ।
३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	कुल अनुमानित एच.आइ.भी.. संक्रमित मध्ये ८३% लाई आफ्नो अस्वस्थता थाहा भएको, ८२% लाई औषधि उपचारमा आवद्ध भएको तथा ३०% लाई मात्र भाइरोलोड परिक्षण गरिएको छ । आमाबाट बच्चा हुन सक्ने संक्रमणबाट रोकनको लागि अनुमानित गर्भवती महिलाहरू मध्ये ५४% एच.आइ.भी. परिक्षण गरी एच.आइ.भी. निदान भएकोहरूलाई शत प्रतिशत उपचार गरिएको।	राष्ट्रिय एच.आइ.भी. रणनीतिक योजना निर्देशिका २०२१-२०२६ ले ९५ प्रतिशतमा एच.आइ.भी.को अवस्था पहिचान गर्ने, एच.आइ.भी. निदान भएका मध्ये ९५ प्रतिशत व्यक्तिलाई उपचारमा ल्याउने तथा एच.आइ.भी.को उपचारमा रहेका मध्ये ९५ प्रतिशत व्यक्तिमा भाइरसको भार न्यूनीकरण गर्ने (<१००० कपि/मि.लि.) ।	"ए. आर. भी. . टि. , आइ., ओ. आइ. र हेपाटाइटिस सि को लागि औषधि खरिद सि.डि.फोर भाइरल लोड तथा एच सी भी भाइरोलोड लगायतका रिजेन्ट र एचआईभी निदानको लागि आवश्यक टेस्ट किटहरू तथा यससँग सम्बन्धित सामानहरू खरिद रोजगारका लागि विदेश जाने व्यक्तिहरू तथा उनीहरूको परिवारको लागि टि.वि तथा एच.आई.भी. को सेवामा पहुँच बढाउने र त्यस सम्बन्धमा हुने लान्छना तथा भेदभाव न्यूनीकरण गराउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	संस्थागत प्रसूति सेवा ६५ प्रतिशत, आधुनिक परिवार नियोजनका साधन प्रयोग दर ४३ प्रतिशत, DPT3-Hep3-Hib3 ८७.३ प्रतिशत	परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर बढ्ने, महिलाको आइ खस्ने समस्यामा कमी आउने, गर्भवती महिलाको प्रसूति जाँच बढ्ने, स्वास्थ्य	आमा सुरक्षा कार्यक्रम मार्फत निशुल्क प्रसूति सेवा, मातृ तथा पेरिनेटल मृत्यु निगरानी तथा प्रतिकार्य कार्यक्रम, परिवार नियोजन सेवा, राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम, पोषण कार्यक्रम

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			संस्थामा प्रसुति गराउनेको संख्या वृद्धि भई महिलाको स्वास्थ्यमा सुधार आउने, नवजात शिशुको मृत्युदर तथा शिशु मृत्युदरमा कमी आएको हुने।	
३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	कोभिड-१९ का प्रथम दोश्रो तथा तेस्रो वेभलाइड सफलपूर्वक न्यूनीकरण गरिएको समय समयमा फैलिएका माहारीहरुको कपिलवस्तुमा फैलिएको (Cholera) संक्रामक रोगहरुको फैलावट नियन्त्रण तथा खोपको व्यवस्था भएको। विपद व्यवस्थापनको पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक प्रणाली सहितका एकीकृत उपाय अवलम्बन गरिएको CICT को निर्माण मार्फत। सर्ने तथा नसर्ने रोगहरुको अध्ययन अनुसन्धान तथा निगरानी गरिएको।	औलो रोगबाट संक्रमित व्यक्ति (इन्डोजेनस संक्रमण मात्र) सन् २०२२ को अन्त्यसम्म शून्यमा झर्ने। कालाजारबाट संक्रमित व्यक्ति प्रति दश हजार जनसंख्यामा १ भन्दा कममा राख्ने वा झर्ने। हात्ति पाइले रोगको प्रभावदर (प्रति दश हजार जनसंख्या) १भन्दा कममा राख्ने। प्रति हजार जनसंख्यामा औलो ज्वरो ०.०१ मा झर्ने। कुष्ठरोग विरामी र अपाङ्गता भएको व्यक्तिले प्रभावकारी उपचार सेवा प्राप्त गरेको हुने।	अन्तराष्ट्रिय सीमा नाकाका हेल्थ डेस्कहरुको कर्मचारीलाई क्षमता अभिवृद्धि महामारीको सूचनाको आधारमा कल सेन्टर मिडिया निगरानी तथा अफवाह व्यवस्थापन सतर्कता तथा प्रतिकार्य प्रणाली (Alert and response system) को थालनी तथा महामारी व्यवस्थापन। महामारी तथा विपदजन्य घटनाहरुको व्यवस्थापनका लागि IHR को मापदण्ड अनुरूप JEE लाइ सघाउ पुर्याउने गरी देशको क्षमता मुल्यांकन गर्ने। महामारी, विपदजन्य घटनाको समयमा अस्पताललाई तयारी अवस्थामा राख्न अस्पताल महामारी/ विपद व्यवस्थापन योजना तयार गरी स्वीकृत गराउने (Hub तथा स्याटेलाइट अस्पतालहरु) हज यात्रीहरुको लागि आवश्यक भ्याक्सिन खरिद। स्थल सीमा नाकाका हेल्थ डेस्कहरुमा तापक्रम मापनका लागि टनेल सहितको थर्मल स्क्यानर खरिद (६ वटा स्थल नाकाका लागि)
३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	HMIS Tools परिमार्जन भई छपाइको प्रक्रियामा गएको	HMIS तथ्यांकको आधारमा योजना तर्जुमा हुने स्थानीय तह,	परिमार्जित HMIS Tools देशभर लागू हुने, पूर्वाधार विकास कार्यक्रम.

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		औषधि, भ्याक्सिन तथा औजार उपकरणको उपलब्धता	स्वास्थ्य संस्थाहरूमा समयमा नै औषधि र उपकरणहरू उपलब्ध भई सेवा प्रवाहकारी भएको हुनेछ	वातावरणीय स्वास्थ्य तथा स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम र आपूर्ति व्यवस्थापन कार्यक्रम
३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	व्यक्तिहरूमा सूचना प्रवाह भई उनीहरूको ज्ञान र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको। सूचनामुलक संदेश प्रवाह गर्दा समय को खपत हुनुकासाथै आमनागरिकसम्म सहि सूचना प्रवाह भएको। कुनै पनि प्रकारको रूग्णताको दर र त्यसबाट हुनसक्ने मृत्युदरमा कमि आएको।	कम्तिमा १० स्थानीय तहमा सुर्तीजन्य पदार्थको सेवन निषेध भएको हुने। स्वास्थ्य शिक्षा तथा स्वास्थ्य प्रवर्धन सम्बन्धी सूचकांकहरू तयार गर्न formative research गरि एच एम आइ एस मा राख्ने	स्वास्थ्य प्रवर्धनका लागि Digital प्रविधिको विकास गर्ने, (२) Formative Research गर्ने टिभिसि स्वास्थ्य सन्देशहरू सांकेतिक भाषामा समेत अध्यावधिक गर्ने स्वास्थ्य प्रवर्धन विद्यालय रणनीति विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने पेशागत स्वास्थ्य रणनीति विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने
३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	९३ बढि तालिम समग्री उत्पादित, ५० हजारलाई तालिम प्रदान र ६३ सिपमुलक तालिम साइट स्थापना गरिएको	११० तालिम समग्री उत्पादन हुने, ७० हजार बढि स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालीम प्रदान गरिएको हुनेछ र ७० भन्दा बढी क्लिनिकल तालीम साइटको विकास भएको हुनेछ	सिप विकासका कार्यक्रम १८ वटा, ५ नया तालिम सामग्री उत्पादन तथा ६ वटा परिमार्जन, ७ वटा तालीम साइट विकास तथा विस्तार र ७ वटा जिल्लामा तालीम पश्चातको फलोअप तथा सहयोग
३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	किटजन्य रोग प्रभावित जिल्लाहरूमा एकीकृत सुपरीवेक्षण तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको।	मलेरिया, हात्तीपाइले, जापानिज इन्सेफलाइटिस, कालाजारलगायतका कीटजन्य रोगहरूबारे अनुसन्धान भई रोग निदानमा योगदान भएको हुने।	किटजन्य रोगहरूको अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी जिल्लागत विवरण प्राप्त गर्ने। त्यस्ता रोगहरूबाट प्रभावित जिल्लाहरूका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने। रोगहरूको निदान प्रक्रियालाई चुस्त बनाउन मौसमी योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	प्रयोगशाला भवन निर्माण तथा मेशिन उपकरण खरिद भई नेपालबाट गुणस्तरीय प्रयोगशाला सेवा उपलब्ध भएको ।	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रसम्म जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरू सुदृढ तथा व्यवस्थित भई व्याक्टेरियोलोजी, वायोकेमेष्ट्री सेवा उपलब्ध भएको हुने। कोभिड-१९ जस्ता महामारीजन्य रोगको परीक्षण, नियन्त्रण र उपचारजस्ता सेवा उपलब्ध भएको हुने।	स्वास्थ्य पूर्वाधारको विकाससँगै प्रयोगशाला सेवाको पनि सबै तहमा विस्तार तथा विकास गर्ने। कोभिड १९ जस्ता महामारीजन्य रोगहरूको परीक्षणलाई सर्वसुलभ र निःशुल्क परीक्षण गर्न सक्ने गरी उच्चस्तर र आधुनिक प्रविधियुक्त प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्ने ।
३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको स्तरीय उपचार पद्धति (BHS STP) तयार भई प्रदेश स्तरीय अभिमुखीकरण सम्पन्न भएको EHR को लागि SOFTWARE तयार भएको दूर चिकित्सा सेवाको लागि Software तथा निर्देशिका तयार भई केहि प्रदेशहरूमा अभिमुखीकरण सम्पन्न भएको	संवैधानिक व्यवस्था अनुसार आमजनतालाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्करूपमा प्राप्त हुने अस्पतालहरूमा डिजिटल प्रविधिको माध्यमबाट सम्पूर्ण उपचार व्यवस्थापन हुने ३. दूरदराजमा भएका नागरिकले विशेषज्ञ सेवा प्राप्त गर्ने	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको अनुगमन Framework तयार गर्ने केहि अस्पतालमा EHR प्रणाली शुरू गर्ने दूर चिकित्सा सेवाको विस्तार
३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	दुईवटा जिल्लामा सामुदायिक नर्सिङ कार्यक्रम सञ्चालित नर्सिङ कर्मचारीहरूको क्षमता विकासको लागि कोचिङ, मेण्टरिङ, नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन	१५ वटा स्थानीय तहमा सामुदायिक नर्सहरू परिचालन भएको हुने, ५० जना नर्सिङ कर्मचारीहरूलाई कोचिङ मेन्टरिङ प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम प्रदान गरिने,	स्थानीय तहहरूमा सामुदायिक नर्सिङ कार्यक्रम विस्तार नर्सिङ कर्मचारीहरूको सीप विकासको लागि कोचिङ मेन्टरिङ गर्न प्रशिक्षण प्रशिक्षक तालिमको सञ्चालन महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले सन्दर्भ पुस्तिकाको प्रयोग गरि स्वास्थ्य आमा समुहमा प्रत्येक

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		गरिएको स्नातक उत्तीर्ण मिडवाईफहरूलाई प्रसुतिसेवा प्रदान हुने संघ अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा परिचालन गरिएको स्वास्थ्य प्रवर्दानात्मक, प्रतिकारात्मक सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धी महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको लागि सन्दर्भ पुस्तिका निर्माण गरी अभिमुखीकरण भएको, २८ वटा जिल्लामा ९९ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू मार्फत बिपन्न नागरिक औषधि उपचार कार्यक्रम, ५२ वटा जिल्लामा ५८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा SSU सञ्चालन, ४३ वटा जिल्लामा ४९ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम र ७७ वटा जिल्लामा ८८ वटा OCMC संचालन गरिएको।	स्वास्थ्य संस्थाहरूको १००० जना नर्सिङ कर्मचारीहरूलाई कोचिङ मेन्टरिङ गरिएको हुने, ३४० जना मिडवाईफहरू (प्रमाण पत्र तह र स्नातक तह) उत्पादन र परिचालन हुने, ७५३ वटै स्थानीय तह अन्तर्गतका महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूले सन्दर्भ पुस्तिकाको प्रयोग गरि स्वास्थ्य आमा समुहमा छलफल गरेको प्रतिवेदन प्राप्त हुनेछ। सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू ७७ वटै जिल्लाको स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सञ्चालन भएको हुनेछ।	महिना छलफल गरेको प्रतिवेदन प्राप्त हुने
३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	जेनेरिक तथा अन्य औषधिको आयात तथा उत्पादन र आपूर्तिमा सबै तहको सहकार्य र समन्वय भएको ।	औषधिको उत्पादन तथा पैठारीमा प्रभावकारी नियमनमार्फत् गुणस्तरीय औषधिमा सर्वसाधारणको पहुँच बढेको हुने।	जेनेरिक प्रेस्क्रिपसनको कार्यान्वयन, औषधिको मूल्य तथा गुणस्तर नियन्त्रण, निर्धारण, प्रतिजैविक प्रतिरोधको न्युनीकरण, एन्टिबायोटिक दुरुपयोगको नियन्त्रण र औषधिको अनुसन्धान लगायतका विषयलाई प्रभावकारी

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				बनाउन नियमनको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	नागरिक आरोग्य कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका तथा कार्यान्वयन कार्ययोजना स्वीकृत भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको, देवघाट, पशुपति र कास्की जिल्लाका वृद्धाश्रमहरूमा नियमित रूपमा रोग प्रतिरोधक औषधी वितरण भईरहेको , औषधीय जडिबुटिको सम्बन्धमा अनुसन्धानमूलक कार्य भईरहेका, वैकल्पिक चिकित्साका सवैपक्षका सेवाहरूको बारेमा तथ्यांक संकलन लगायतका कार्य भईरहेका ।	७७ जिल्ला आयुर्वेद संस्थाको o&m Survey गरी सो अनुसार समयमै गरि स्तरोन्नती भएको हुने, १० वटा रोगको Protocal निर्माण भएको हुने, ३ वटा तहका आयुर्वेद संस्थाको ४ वटा न्युनतम सेवा मापदण्ड निर्माण, २३ प्रकारका आयुर्वेद औषधिको उपलब्धता हुने, २५०० नागरिक आरोग्य समुह गठन भई अभियान सञ्चालन भएको हुने, ७ प्रदेशमा नागरिक आरोग्य अभियानका लागि ३०० जना प्रशिक्षण प्रशिक्षक तयार भएको हुने ।	नागरिकको जीवनशैली सुधार लगायतका स्वास्थ्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम औषधि/औषधिजन्य वनस्पति/सेवा अध्ययन अनुसन्धान ३. वैकल्पिक चिकित्सा सेवा(होमियोप्याथी, अकुपञ्चर, प्राकृतिक, सोवारिकपा सेवा प्रवर्धन, आयुर्वेद सूचना प्रणाली व्यवस्थापन सम्बन्धमा तालिम तथा system Upgrade प्रभावकारी आयुर्वेद सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक निर्देशिका , मार्गदर्शन, कार्यविधिहरूको निर्माण
३७०३११०१	स्वास्थ्य बीमा बोर्ड	स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम ७७ जिल्लाको ७४४ स्थानीय तहमा विस्तार भएको, स्वास्थ्य बीमामा आबद्धता जनसंख्या १९.१० प्रतिशत (५२६४९५१ जना) पुगेको, स्वास्थ्य बीमामा आबद्धता परिवार २९.८० प्रतिशत (१६१५६२९ जना), ४. सरकारी ३९० र निजी ५३ गरी जम्मा	कुल जनसंख्याको ६० प्रतिशत नागरिकलाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आबद्धता गर्ने	नयाँ आबद्धता तथा नवीकरणको संख्यामा वृद्धि, दाबी तथा फरफारक प्रक्रियालाई सरलीकरण तथा समयानुकूल सुधार गर्ने, सचेतना कार्यक्रम, तालिम, ऐन, नियमावली, कार्यविधि, निर्देशिकाहरूको परिमार्जन तथा नयाँ कार्यविधिको निमार्ण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		४४३ वटा सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्था बोर्डमा सूचिकृत भएका		
३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	स्वास्थ्य क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धानका कार्यहरु भएका ।	स्वास्थ्य क्षेत्रमा आवश्यक अनुसन्धान भई स्वास्थ्य सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउने उपाय पहिचान भएको हुने ।	नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को कार्यक्षेत्रलाई संघीय शासन प्रणाली अनुसार प्रदेशतहसम्म विस्तारसँगै विकास गर्ने । तथ्यमा आधारित स्वास्थ्य नीति तथा योजन तर्जुमा गर्न स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई विश्वविधाय तथा प्राज्ञिक क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।
३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	विशेषज्ञ जनशक्तिको उत्पादनमा लगानी भएको ।	विशेषज्ञ सेवा प्रवाह हुनुका साथै जनशक्ति उत्पादन भई सेवा प्रवाहमा सुधार भएको हुने ।	विशिष्ट तथा अति विशिष्ट प्रकारका सेवाको प्रवर्द्धनसँगै विशेषज्ञ जनशक्तिको उत्पादन गर्ने ।
३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	१९९५ जना जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि ५०० शैयाको सर्जिकल भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ३. २४८८४१ जना बिरामीको उपचार भएको ४४०४ जना बिरामीको सफल शल्यक्रिया भएको नर्सिङ क्याम्पसको आफ्नै भवन निर्माण सम्पन्न भई PCL/BN/MN सम्बन्धी अध्ययन अध्यापन गर्ने कार्य शुरु भएको	थालेसिमिया र हेमोफिलियाका विरामिहरुलाई निःशुल्क उपचार सेवा सञ्चालन ICU तथा Ventilator सेवा थप मुटु रोग सम्बन्धी थप सेवा सञ्चालन	४१२२५० जना बिमारीहरुलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका २७५ जना जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नवीनता, सिर्जनशीलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने"

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३७०६१०१३	बी.पी कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र पुर्वाधार विकासका कार्यहरू भएका ।	गुणस्तरीय विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनुका साथै थप जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नविनत्ता, सिर्जनशिलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र पुर्वाधार विकासका कार्यहरू भएका ।	गुणस्तरीय विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनुका साथै थप जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नविनत्ता, सिर्जनशिलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र पुर्वाधार विकासका कार्यहरू भएका ।	गुणस्तरीय विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनुका साथै थप जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नविनत्ता, सिर्जनशिलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३७०६१०१६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र पुर्वाधार विकासका कार्यहरू भएका ।	गुणस्तरीय स्वास्थ्य जनशक्ति तथा सेवा उत्पादन र सेवा वितरण भएको हुने ।	चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नविनत्ता, सिर्जनशिलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र पुर्वाधार विकासका कार्यहरू भएका ।	गुणस्तरीय विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनुका साथै थप जनशक्ति उत्पादन भएको हुने ।	चिकित्सक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका जनशक्तिको विशेषज्ञ सीप, नविनत्ता, सिर्जनशिलता र क्षमता तथा प्राविधिक ज्ञान अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३७०६१९०१	मेडिकल स्पेसियालिटी तथा डायग्नोस्टिक सेन्टर	त्रि वि परिसरमा जग्गा प्राप्त भई सकेको छ । प्रारम्भिक design तयार भई इन्जिनियरिङ परिक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको कार्य प्ररम्भ भएको छ । परियोजना व्यवस्थापन परामर्शदाताको छनौट कार्य अगाडि	परियोजना व्यवस्थापन परामर्शदाताको छनौट कार्य गरी अस्पताल र अध्ययन अध्यापनका लागि आवश्यक इन्जिनियरिङ design का काम सम्पन्न गरि अस्पतालका संरचनाहरू निर्माणको अन्तिम चरणमा रहका छन् । अस्पतालका उपकरणहरू खरिद गर्ने	परियोजना व्यवस्थापन परामर्शदाता छनौट गरि निर्माण व्यवसायी समेत छनौट गरि सम्झौता गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		बढेको छ ।	प्रक्रिया सुरु छ । केन्द्र सन्चालनका लागि कार्यविधि तयार गरिने छ ।	

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्वास्थ्य सम्बन्धी संविधानप्रदत्त हकहरूको स्वस्फूर्त कार्यान्वयन गर्न तथा संघीय व्यवस्थानुकूल तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक र सहकार्यात्मक प्रयत्नबाट आम नागरिकको स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधामा गुणस्तरीय र समतामुलक पहुँच स्थापित गरी पन्ध्रौँ योजनाका लक्ष्य हासिलमा सघाउ पुर्‍याउन मध्यमकालीन खर्च संरचनाले योगदान पुर्‍याउने छ। प्रस्तावित कार्यक्रमको लागि संस्थागता सबलता, पर्याप्त स्रोत विनियोजन, स्वास्थ्य सामग्रीको उपलब्धता, जनशक्ति व्यवस्थापन, अन्तरसरकारी समन्वय हुन नसकेको अवस्थामा कार्यान्वयनमा जटिलता र अपेक्षाकृत नतिजामा हास आउन सक्छ। त्यसैगरी सबै प्रदेशमा सरुवा रोग परीक्षण तथा नियन्त्रणको लागि अत्याधुनिक स्वास्थ्य पूर्वाधार, प्रयोगशाला, औषधि व्यवस्थापन लगायत सम्पूर्ण सरोकारवाला पक्षको परिचालन गर्न सकिनेमा स्वास्थ्य सेवा प्रणालीलाई नागरिकमैत्री र गुणस्तरीय बनाउन सकिनेछ।

६.३ खानेपानी

१. पृष्ठभूमि

खानेपानी जीवनको लागि अपरिहार्य आवश्यकता हो। नेपालको संविधानले नागरिकको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक र खानेपानी तथा सरसफाईको पहुँचलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ। यस्तै, दिगो विकासको लक्ष्य ६ मा सन् २०३० सम्म सबैका लागि सुरक्षित र व्यहोर्न सकिने खानेपानीको सर्वव्यापी र समतामूलक पहुँच पुऱ्याउनुपर्ने व्यहोरा उल्लिखित छ। खानेपानी तथा सरसफाई अन्तर्गत राष्ट्रिय जल योजना २००५, राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड २०६३, राष्ट्रिय सरसफाई गुरुयोजना २०६८, पन्ध्रौँ योजना, नेपाल सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमलाई समेत दृष्टिगत गर्दै यथाशीघ्र सबै नागरिकलाई आधारभूतस्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा उपलब्ध गराउने लक्ष्य लिइएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

दिन प्रतिदिन बढ्दै गएको खानेपानी तथा सरसफाईको अत्याधिक मागकाबीच निर्माणाधीन आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न नसकिनु, सम्पन्न भएका आयोजनाको उचित मर्मतसम्भार तथा पुनर्स्थापना गर्न नसकिनु, खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको दिगो विकास लक्ष्य हासिल हुने गरी आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न नसकिनु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। यसैगरी प्राकृतिक, मानवीय तथा अन्य कारणले पानीका मुहानहरू सुक्दै जानु, बढ्दो शहरी क्षेत्रमा पानीको माग पूरा गर्न अत्यधिक चाप पर्नु र उत्सर्जित फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन हुन नसकी नदीनाला, तालतलैया एवम् जलाशय प्रदूषित बन्दै जानु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

स्वच्छ, सुरक्षित, सर्वसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाई सेवा।

४. उद्देश्य

१. खानेपानी र सरसफाई सेवाको पर्याप्त, सुरक्षित र सर्वसुलभरूपमा उपलब्धताबाट जनस्वास्थ्यमा सुधार गर्नु।
२. सबै नागरिकलाई आधारभूतस्तरको खानेपानी सेवामा पहुँच तथा मानव मलमूत्र र फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गराउनु।
३. जलवायु परिवर्तन अनुकूल तथा विपद् व्यवस्थापनमैत्री खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुनिश्चित गर्नु।
४. खानेपानी तथा सरसफाईको दिगो सेवा प्रवाहमा संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको भूमिका सबलीकरण गर्दै क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

५. रणनीति

१. आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सेवाबाट वञ्चित रहेका समुदायको सहभागितामा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुऱ्याउने।
२. आयोजना समयमै निर्माण सम्पन्न गर्ने तथा सेवा सञ्चालनमा समस्या भएका आयोजनाको उचित मर्मतसम्भार, पुनर्स्थापना तथा समयसापेक्ष सेवाको स्तर अभिवृद्धि गर्दै जाने।

३. सुधारिएको खानेपानी सेवा विस्तारको लागि मागको आधारमा सहलगानी, लागत साझेदारी, लागत उठ्तीको सिद्धान्त अनुरूप खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने।
४. फोहोर पानीको उत्सर्जन कम गर्ने र उत्पादित फोहोर पानीको प्रशोधन तथा व्यवस्थापन गर्ने।
५. मानवजन्य फोहोर पानी प्रशोधन सहित व्यवस्थापन तथा दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन गर्दै नदी-नाला, जलाशय, जलाधार तथा ताल-तलैयाको पर्यावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने।
६. खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाहरूलाई जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण हुनेगरी दिगोपना कायम गर्ने।
७. खानेपानीका स्रोत तथा जलाधार क्षेत्रको पहिचान र संरक्षण, भूमिगत पानीको पुनर्भरण तथा जलस्रोतको बहु उपयोग, एकीकृत उपयोग तथा पुनरुपयोगलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्ने।
८. खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रदायक निकायहरूको समयानुकूल सुधार, सुदृढीकरण तथा समायोजन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आधारभूतस्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	९३	९५	९७	९९	१००
२	उच्च मध्यमस्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	२४.६५	२७	३०	४०	५०
३	आधारभूतस्तरको सरसफाई सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
४	प्रशोधन सहितको ढल सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	२.१	४	४.५	१०	२०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	३०१,३५३	९,४७८	१९१,६०५	१००,२७०	१९९,२४५	१८,७७४	८३,३३४
२०८०/८१	४७७,२५०	९,७५४	३१२,९८७	१५४,५०९	३१४,४७५	२४,९००	१३७,८७५
२०८१/८२	५०६,१८०	१०,११७	३३२,३६४	१६३,६९९	३८०,५९९	१०,४८१	११५,१००

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	८	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी क्षेत्रगत नीति, ऐन, नियमावली तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन	-	३४,६७	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी क्षेत्रगत नीति, ऐन, नियमावली तर्जुमा भई आयोजना निर्माण तथा सञ्चालन प्रक्रिया सहज भएको हुने।
३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	३	मेलम्ची खोलाको पानी काठमाडौं उपत्यकामा पथान्तरण गरी उपत्यकाको खानेपानी समस्या समाधान (प्रथम चरण)	२०५६/५७ - २०८०/८१	३१,३६,१३	काठमाडौं उपत्यकामा सुरक्षित खानेपानीको सहज आपूर्ति भई खानेपानी समस्या समाधान भएको हुने।
३१३००१०२	काठमाडौं उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	३	सिन्धुपाल्चोक स्थित याङ्ग्री र लार्के खोलाको पानी काठमाडौं उपत्यकामा पथान्तरण गरी उपत्यकाको खानेपानी व्यवस्थापनलाई थप सहजीकरण गर्ने (दोस्रो चरण)	२०७९/८० - २०८२/८३	३४,८१,३२	काठमाडौं उपत्यकामा सुरक्षित खानेपानीको सहज आपूर्ति भई खानेपानी समस्या समाधान भएको हुने।
३१३०१०११	खानेपानी विभाग	१,२,३	संघीयस्तरका आयोजना सञ्चालन तथा प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहजीकरण	-	६०,४०	संघीय स्तरका आयोजना प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भएको हुने।
३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	८	स्रोत केन्द्रको रूपमा नीति निर्माता, विश्वविद्यालय र व्यावसायिक संघ संस्थासँगको समन्वयमा	-	१३,७७	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धि तालिम मार्फत क्षेत्रगत दक्षता

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			अनुसन्धानमूलक कार्य सञ्चालन			अभिवृद्धिमा टेवा पुगेको हुने।
३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	१,२	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	-	३०,७८	शत प्रतिशत तथ्याङ्क अद्यावधिक भएको हुने।
३१३०१०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरू	१,२,३,६	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग मातहतका आयोजनाको कार्यान्वयन र प्रादेशिक मन्त्रालय तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी संघीय खानेपानी आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने ।	-	९८,२३	सञ्चालित सालबसाली तथा विभिन्न आयोजनाहरूको कार्यान्वयन मार्फत निर्धारित लक्ष्य अनुरूप प्रगति हासिल हुने
३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	१	विगतमा सम्पन्न भएका आयोजनाहरूको सम्पत्ति व्यवस्थापन, सेवा सञ्चालन लाई सुचारु, सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्य एवम् उपभोक्ता समितिहरूको प्राविधिक एवम् आर्थिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	-	९,१३,००	विविध कारणले सञ्चालन मा नरहेका आयोजनाहरूको मर्मत तथा पुनर्स्थापना भई आयोजनाहरू सञ्चालन भएको हुने ।
३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	२,६	सम्पन्न भएका ठूला खानेपानी आयोजनामा गुणस्तर सुधारका लागि संरचना निर्माण गरी सेवाकोस्तर वृद्धि, आर्सेनिक प्रदुषणको अध्ययन अनुसन्धान, खानेपानी गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड र निर्देशिकाको कार्यान्वयन र	-	२,२६,२४	उच्च तथा मध्यमस्तरको खानेपानी सेवामा लक्ष्य अनुरूप नागरिकको पहुँच स्थापित भई पन्ध्रौ योजनाको लक्ष्य पूरा गर्न सहयोग गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			अनुगमन गर्ने			
३१३०११०४	तेस्रो साना शहरी खानेपानी तथा सरसफाई योजना					
३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	१,६	सुख्खा बस्तीमा उच्च र मध्यम स्तरका खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने बृहत पम्पिङ प्रणालीका आयोजना निर्माण, अन्तर प्रादेशिक थोक वितरण प्रणाली, जलाशययुक्त खानेपानी आयोजनाहरूको अध्ययन र निर्माण जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि उपयुक्त प्रविधि विकासको लागि निर्देशिका तर्जुमा गर्ने ।	-	११,१७,४५	सुख्खा क्षेत्रमा उच्च तथा मध्यम स्तरका खानेपानी सेवा उपलब्ध हुने
३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	४,५	उच्च जनघनत्व भएका जिल्ला सदरमुकाम, तथा नगरोन्मुख बस्तीमा ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना कार्यान्वयन गर्ने । ढल निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड तयारी तथा अद्यावधिक गर्ने । ढल प्रणाली व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रविधि अध्ययन, विकास, अनुसन्धान तथा सूचना व्यवस्थापन गर्ने ।	-	१०,५०,९१	प्रशोधन सहितको ढल सुविधाबाट लक्ष अनुरूप नागरिकको पहुँच स्थापित हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाई सहलगानी आयोजना	१,२,३	१. शहरी तथा अर्धशहरी क्षेत्रहरूमा खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी संरचना निर्माण २. उपभोक्ताहरूको ३० प्रतिशत लागत सहभागितामा खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना निर्माण गरी उच्च तथा मध्यमस्तरको खानेपानी सेवा उपलब्धता	-	७,८५,१७	लागत साझेदारीमा उच्च तथा मध्यमस्तरको खानेपानी सेवाको पहुँच स्थापना हुने ।
३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाई (क्षेत्रगत) आयोजना	२,३	शहरी तथा अर्धशहरी क्षेत्रहरूमा उपभोक्ताको ३० प्रतिशत लागत साझेदारीमा खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी संरचना निर्माण खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको सेवास्तर र गुणस्तर वृद्धि गरी जीवनयापनमा आएको परिवर्तन सापेक्ष उपभोक्तालाई छिटो रूपमा सुरक्षित, विश्वसनीय, पर्याप्त र दिगो सेवाको उपलब्धता हुने ।	२०७५/७६ - २०८०/८१	१२,७८,५०	लागत साझेदारीमा लक्ष अनुरूप उच्च मध्यमस्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्राप्त हुने
३१३०१११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	२,३	मौजुदा कार्यक्रमहरूले नसमेट्ने प्रकृतिका ग्रामीण, अर्ध शहरी तथा शहरी क्षेत्रमा ३० प्रतिशत लागत साझेदारी जुटाउन नसकिने, सुख्खा क्षेत्रमा नपर्ने र लिफ्ट प्रणाली नभएका आयोजना, सामान्य सेवा क्षेत्र विस्तार गर्नुपर्ने	-	९,९३,३०	शहरी/अर्धशहरी गाँपालिका सदरमुकाममा प्रशोधनयुक्त खानेपानी आयोजनाहरू सञ्चालन भई उच्च तथा मध्यमस्तर खानेपानी सेवामा पहुँच पुऱ्याइने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			बाहेक संघीय खानेपानी आयोजनाको मापदण्डमा पर्ने नयाँ आयोजना र पुनस्थापना र पुननिर्माण, सेवास्तर सुदृढीकरण गर्नुपर्ने प्रकृतिका आयोजना निर्माण गर्ने ।			
३१३०१११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	२,३,४,५	प्रादेशिक राजधानी लगायतका १० वटा शहरमा एकीकृत बृहत् खानेपानी तथा ढल प्रशोधन आयोजना एकीकृतरूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	-	४,३३,०८	ठुला शहर तथा प्रादेशिक राजधानीमा एकीकृतरूपमा खानेपानी तथा ढल प्रशोधन प्रणालीको सेवा प्राप्त हुने
३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पन्स आयोजना	१,६	स्थानीय तहको परिचालनद्वारा कोभिड-१९ महामारीबाट सिर्जित समस्या सामना गर्न स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि विश्वव्यापी कोभिड-१९ महामारीको साथै अन्य जनस्वास्थ्य आपतकालको सामना गर्न खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागको सुदृढीकरण	२०७८/७९ - २०८२/८३	६९,१५	आवश्यक सार्वजनिक सेवा र सुविधाको उपलब्धताबाट कोभिड-१९ को संभावित अन्तरव्यक्ति संक्रमण नियन्त्रण भएको हुने । समुदाय स्तरमा कोभिड-१९ संक्रमण तथा रोकथाम सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि तथा लैंगिक समानता एवम् सामाजिक समावेशिता सम्बन्धी अवधारणाको विकास भएको हुने । निश्चित स्थानीय तहको कोभिड-१९ महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी क्षमता सबलीकरण भएको हुने ।
३१३०१११६	दिगो सरसफाई आयोजना	१	खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता क्षेत्रमा सबैको समान पहुँच स्थापना गर्न	२०७८/७९ - २०८२/८३	२,००,४७	कर्णाली प्रदेश अन्तर्गतको स्थानीय तहको सहकार्यमा लक्षित उपभोक्तामा सुरक्षित र

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि हुने ।			दिगो खानेपानी तथा पर्याप्त सरसफाई सेवा पुगेको हुने । जोखिम समुहमा रहेका संकटासन्न महिलाको परिष्कृत स्वच्छता अभ्यास र मर्यादित महिनावारी समेतमा समान पहुच स्थापित भएको हुने ।
३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	८	शहरी तथा ग्रामिण क्षेत्रका छनौट भएका स्थानीय तहमा दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गतको लक्ष्य हासिल गर्न खानेपानी विकास पूर्वाधार तथा खानेपानी क्षेत्रमा सुशासन प्रवर्धन गर्ने ।	२०७८/७९ - २०८२/८३	५,८६,०५	कर्णाली तथा सुदूरपश्चिम अन्तर्गतका खानेपानी सेवा नपुगेको क्षेत्रमा सेवा स्थापित गर्ने । विद्यमान सेवा प्रवाह स्तर सुधार गर्ने । सेवा सञ्चालन प्रभावकारी संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकाता विकास गर्ने ।
३१३५१०११	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोष	१	मागमा आधारित सहभागितामूलक विकास अवधारणा अनुरूप ग्रामीण जनतालाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा उपलब्ध हुने ।	२०७०/७१ - २०७९/८०	५०,००	ग्रामीण जनतालाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा उपलब्ध हुने
५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	१,२	सेवा क्षेत्रभित्र पानी उत्पादन, भण्डारण तथा प्रशोधन क्षमता वृद्धि हुने ।	-	५,०५,७६	संस्थानको कार्यक्षेत्रभित्र पानी उत्पादन, भण्डारण तथा प्रशोधन क्षमता वृद्धि भएको हुने ।
५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	१,४	सेवा क्षेत्रभित्र पाइपलाइन विस्तार तथा धारा जडान हुने ।	-	४,८२,९०	पोखरा तथा विराटनगरस्थित खानेपानी सेवाको सुधार भएको हुने ।
५०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका	७	काठमाडौं वासी उपभोक्ताहरूलाई	-	५,५०,५०	काठमाडौं वासी उपभोक्ताहरूलाई

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड		खानेपानी तथा ढल निकासको सुलभ तथा भरपर्दो सेवा उपलब्ध गराउने । विपदको अवस्थामा पनि खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुनिश्चित गर्ने ।			खानेपानी तथा ढल निकासको सुलभ तथा भरपर्दो सेवा उपलब्ध हुने
५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	४	ढल प्रशोधन केन्द्रको लागि जग्गा खरिद गर्ने ।	-	४५,००	आवश्यक जग्गा प्राप्ति पश्चात ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माणमा सहज हुने
५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	२,३	थोक वितरण प्रणाली, वितरण संजालको निर्माण, पानी पोखरीको निर्माण लगायतका संरचनाको पुनर्स्थापना तथा विस्तारमार्फत काठमाण्डौं उपत्यका भित्र खानेपानी संरचना निर्माण गर्ने ।	२०७०/७१ - २०८१/८२	११,३५,२४	मेलम्चीबाट प्राप्त पानी काठमाण्डौंका उपभोक्ताहरूमा समुचित र सहज वितरण भएको हुने
५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	४,५	फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली तथा इन्टरसेप्टर ढल निर्माण गर्ने ।	२०६९/७० - २०८०/८१	९,१५,६४	फोहोर पानी प्रशोधन प्रणाली तथा इन्टरसेप्टर ढल निर्माण कार्य मार्फत प्रशोधन सहितको ढल प्रणालीमा नागरिकको पहुँच स्थापित गर्न मद्दत पुग्ने
५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	२,३	भक्तपुर न.पा., मध्यपुर ठिमी नपा, जोरपाटी उत्तर, बौद्ध, जोरपाटी दक्षिण, चाबहिल कीर्तिपुर नपा क्षेत्रमा खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्ने	२०७८/७९ - २०८५/८६	८,४०,७६	भक्तपुर न.पा., मध्यपुर ठिमी नपा, जोरपाटी उत्तर, बौद्ध, जोरपाटी दक्षिण, चाबहिल कीर्तिपुर न.पा. क्षेत्रमा खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्नको लागि आवश्यक संरचनाहरू पानी पोखरी, थोक वितरण प्रणाली, वितरण पाइपलाइन,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						भल्भहरू, फायर हाइड्रान्ट, हाउस कनेक्सन निर्माण गरी गुणस्तर युक्त, दिगो र पर्याप्त खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	खानेपानी तथा सरसफाई विधेयक तयार भई संघीय संसदमा विचाराधीन रहेको । खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (WASH Plan) निर्देशिका तयार भएको । खानेपानी विभागको व्यावसायिक योजना तयार भएको ।	नीतिगत तथा नियमनकारी भूमिका पूर्ण रूपमा निर्वाह भएको हुने ।	खानेपानी तथा सरसफाई विधेयक संसदबाट पारित भए पश्चात नियमावली तर्जुमा गर्ने । अन्य आवश्यक नीति एवम् निर्देशिका तयार गर्ने । एकीकृत खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता नीतिको मस्यौदा तयार भई सरोकारवाला निकायहरूबीच छलफल भई सुझाव संकलन भईरहेको ।
३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	१. हालसम्म ९८.९० प्रतिशत कार्य सम्पन्न भई काठमाडौं उपत्यकामा २०७७ चैत्र देखि २०७८ जेष्ठ सम्म पानी वितरण गरिएको । २. बाढी र पहिरोका कारण प्रवेशमार्ग तथा पक्की पुलहरू बगि गएकोले हेडवर्क्स सम्मको पहुँच	प्रथम चरणको कार्य सम्पन्न भई काठमाडौं उपत्यकामा खानेपानी वितरण भएको हुने ।	१. हेडवर्क्सको बाँकी काम सम्पन्न गरी स्थायी रूपले पानी सञ्चालन गर्ने । २. पानी प्रशोधन केन्द्र भाग १ तथा भाग २ (दैनिक क्षमता १७ करोड लिटर) सञ्चालन गर्ने । ३. आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा सामाजिक उत्थान कार्यक्रम अन्तर्गत पूर्वाधार विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा आय आर्जन सम्बन्धी थप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नभएकोले बैकल्पिक सडकको पहिचान गरिएको हेलम्बु गाउँपालिकाको सहयोगमा ट्रयाक खोलिएको । ३. हेलम्बु गाउँपालिकासँगको समन्वयमा अस्थाई रुपमा हेडवर्क्स सम्मको पहुँचका लागि अस्थाई पुल तथा सडक ट्रयाक खोलिएको । ४. क्षतिग्रस्त Site क्याम्पको पुनर्निर्माणको कार्य सुरु गरिएको, क्याम्पमा खानेपानी, बिद्युत सुचारु गर्ने कार्य गरिएको । ५. २०७८ चैत्र मसान्तसम्म अस्थायी रुपमा काठमाडौँ उपत्यकामा पानी ल्याउने गरी क्षतिग्रस्त मेलम्ची खानेपानी आयोजनाको पुनर्निर्माण कार्ययोजना तयार गरी निर्माणको काम भईरहेको र पानीप्रशोधन केन्द्रको सञ्चालन तथा नियमित रेखदेख भईरहेको ।		४. दोस्रो चरणको प्रवेश मार्ग स्तरोन्नति तथा नयाँ निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने । ५. बाढीबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरु -हेडवर्क्स तथा अन्य संरचना पुनर्निर्माण कार्यका लागि निर्माण व्यवसायी परिचालन गरी स्थायी रुपमा मेलम्चीको पानी काठमाडौँमा पथान्तरण गर्ने ।
३१३००१०२	काठमाडौँ उपत्यका	दोस्रो चरण अन्तर्गत आयोजनाको	दोस्रो चरण निर्माणाधीन रहेको हुने ।	दोस्रो चरण अन्तर्गत सुरुङ तथा हेडवर्क्सको निर्माण सुरु

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भई पहुँच मार्ग निर्माण सुरु भएको।		गर्ने।
३१३०१०११	खानेपानी विभाग	संघीय स्तरका आयोजना प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गरेको।	कार्यक्रम व्यवस्थापन पूर्ण रूपमा निर्वाह भएको हुने।	संघीयस्तरका आयोजना सञ्चालन तथा प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने।
३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	खानेपानी तथा सरसफाईको दक्षता वृद्धि गर्न विभिन्न तालिम सञ्चालन भएको।	२,६०० जनाको लागि तालिम सञ्चालन गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिएको हुने।	खानेपानी तथा सरसफाईको दक्षता वृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने। तालिम परिसरमा पाइप तथा खानेपानीको निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परीक्षण सुरु गर्ने। लेखनाथ खानेपानी परिसरमा निर्मित स्रोत केन्द्र उपयोगमा ल्याउने।
३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	३८२ वटा स्थानीय तहमा NWASH प्रणालीबाट तथ्याङ्क संकलन, प्रविष्टि तथा WASH Plan तयारी सुरु भएको।	शत प्रतिशत तथ्याङ्क अद्यावधिक भएको हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप सञ्चालन हुने।
३१३०१०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरू	थप ५ आयोजना कार्यालय समेत कूल २० आयोजना कार्यालय सञ्चालन मा रहेको। हालसम्म वित्तीय प्रगती ४५.२ र भौतिक प्रगति ६१.८ प्रतिशत सम्पन्न भएको।	कार्यालय व्यवस्थापन तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप/आयोजनाहरू सञ्चालन हुने।
३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना	हालसम्मको वित्तीय प्रगति १३.४ प्रतिशत र भौतिक प्रगति २५.३	सम्पन्न आयोजनाहरूको पुनर्निर्माण, पुनर्स्थापना, सेवा विस्तार, सेवा स्तर सुधार भई थप ४५०००० जनसंख्या	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम	प्रतिशत भएको ।	लाभान्वित हुने।	
३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	१३ वटा खानेपानी गुणस्तर आयोजनाहरू सम्पन्न हुने, हालसम्मको वित्तीय प्रगति ११.२ प्रतिशत र भौतिक प्रगति २३ प्रतिशत रहेको ।	हाल क्रमागत रहेका ५५ आयोजना सम्पन्न गर्नुका साथै थप २० वटा आयोजना सम्पन्न भएको हुने। थप ४२ वटा आयोजना कार्यान्वयन भएको हुने। थप ४ लाख ८० हजार जनसंख्या सुरक्षित खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित भएको हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप १५ वटा खानेपानी गुणस्तर आयोजनाहरू सम्पन्न हुने
३१३०११०४	तेस्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना			
३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	हालसम्मको वित्तीय प्रगति २३.१ प्रतिशत रहेको र ३४.८ भौतिक प्रगति भएको ।	२५ आयोजना सम्पन्न भई ४ लाख ७० हजार जनसंख्या लाभान्वित हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप
३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	हालसम्म वित्तीय प्रगति १३.३ र भौतिक प्रगति २७.९ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	२२ वटा ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना सम्पन्न भई २,७४,००० जनसंख्या लाभान्वित भएको हुने। ८ वटा दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन आयोजना सम्पन्न भई ४,००,००० जनसंख्या लाभान्वित भएको हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप सञ्चालन हुने ।
३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाई	हालसम्मको वित्तीय प्रगति १६.७ र भौतिक प्रगति २७.२ प्रतिशत रहेको,	३१ वटा आयोजना सम्पन्न भई ३ लाख ३३ हजार जनसंख्या उच्च	५८ वटा आयोजना सञ्चालन मा रहेको, १३ वटा सम्पन्न

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सहलगानी आयोजना	५ वटा आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको	तथा मध्यम स्तरको खानेपानी सेवा बाट लाभान्वित भएको हुने।	हुने
३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाई (क्षेत्रगत) आयोजना	हालसम्मको वित्तीय प्रगति २५.६ भौतिक प्रगति ४४.५ प्रतिशत रहेको	१७ खानेपानी आयोजना, ३ ड्रेनेज र २ ढल आयोजना सम्पन्न हुने। ३,२०,००० जनसंख्या उच्च तथा मध्यम स्तरको खानेपानी सेवा बाट लाभान्वित हुने। २०८७० जनसंख्या प्रशोधन सहितको ढल सुविधाबाट जनसंख्या लाभान्वित हुने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका ७ वटा आयोजनाको प्रथम चरणको निर्माण कार्य सम्पन्न हुने, ५ वटा आयोजनामा SCADA जडान कार्य शुरु हुने
३१३०१११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	३० वटा आयोजनाको लागत अनुमान स्वीकृत भएको, हालसम्म वित्तीय प्रगति १८.५ र भौतिक प्रगति २८.७ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	२१५ आयोजना सम्पन्न भएको हुने। ५४५ सञ्चालन मा रहने।	सालबसाली कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलाप
३१३०१११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	१२ वटा आयोजनाको लागत अनुमान तयारीको कार्य भई रहेको हालसम्म वित्तीय प्रगति २.३ र भौतिक प्रगति १७.३ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	प्रादेशिक राजधानी तथा ठुला सहरहरूमा १७ वटा एकीकृत खानेपानी तथा ढल निर्माण र प्रशोधन आयोजना सञ्चालन भएको हुने।	एकीकृतरूपमा खानेपानी तथा ढल प्रशोधन प्रणाली सेवा सञ्चालन का लागि तयार कार्य सम्पन्न गरी खानेपानी तथा ढल प्रशोधन कार्य सुरु गर्ने ।
३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पोन्स आयोजना	५ वटा प्रमुख तथा १० वटा साना सहर छनौट भई कार्य अघि बढेको ।	कोभिड-१९ संक्रमण तथा रोकथाम सम्बन्धी सचेतना वृद्धि भएको हुने । हालसम्म वित्तीय प्रगति २.१ र	महिला पुरुष दुवैको लागि अलग अलग हात धुने स्टेशन स्थापना गर्ने । उपयुक्त स्थानमा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका तथा अपांगता भएका व्यक्तिमैत्री आश्रयस्थल

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			भौतिक प्रगति ४०.३ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	निर्माण गरी क्वारेन्टिनको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने । आधारभूत स्वास्थ्य सामग्री तथा स्वास्थ्य उपकरण उपलब्ध गराउने । ५ प्रमुख शहरमा र निश्चित खा.पा.उ.स.का कार्यालयमा स्वास्थ्य सहायता कक्ष स्थापना गर्ने । ५ शहरमा आपतकालिन योजना तयार गर्ने । स्थापना भएका पूर्वाधारको सञ्चालन तथा मर्मतको लागि समुदायस्तरमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
३१३०१११६	दिगो सरसफाई आयोजना	आयोजना कार्यान्वयन गर्ने ३० वटा स्थानीय तह छनौटको कार्य भईरहेको ।	जलवायु अनुकूलन, सुरक्षित र कार्यसवल खानेपानी सेवा मार्फत २ लाख जनसंख्या लाभान्वित हुने ।	छनौटमा परेका ३० वटा स्थानीय तहमा दिगो खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता एवं लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सुर्खेतको वीरेन्द्रनगरको खानेपानी सेवा सुधारको लागि अध्ययन भईरहेको । हालसम्म वित्तीय प्रगती ६ र भौतिक प्रगति ६ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	शहरी क्षेत्रमा कम्तीमा ३ वटा र ग्रामिण क्षेत्रमा कम्तीमा १० वटा स्थानीय तहमा कार्यक्रम सञ्चालन हुने ।	स्थानीय तहलाई ग्रामिण खानेपानीको सेवा सञ्चालन , मर्मत र आयोजना निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने । वीरेन्द्रनगर खानेपानी आयोजना निर्माणको कार्य अगाडि बढाउने । ढल प्रशोधन आयोजनाको अध्ययन सम्पन्न गर्ने ।
३१३५१०११	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोष	१०६ वटा आयोजना सम्पन्न । हालसम्म वित्तीय प्रगती ५५.९ र भौतिक प्रगति ६१.३ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	ब्याच ९ र १० का ८५४ आयोजना सम्पन्न हुने ।	दशौँ समूहका आयोजनाहरूमा खानेपानीको गुणस्तर अध्ययन गरी आवश्यक आयोजनाहरूमा १० वटा ट्रिटमेन्ट प्लान्ट निर्माण गर्ने
५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	थप ५ एम.एल.डि. भूमिगत खानेपानी उत्पादन । बुटवल नगरक्षेत्रको खानेपानी प्रणाली सुधार	पानी उत्पादन तर्फ बुटवलको ३२ एम.एल.डि, नेपालगञ्जको २५ एम.एल. डि समेत ६० लाख लिटर	पानी उत्पादन, नयाँ वेल निर्माण तथा सञ्चालन र पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने । पानी भण्डारण क्षमता वृद्धि, सोलारको निर्माण, मुहान बचाउने कार्य गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भईरहेको । नेपालगंज खानेपानी सुधारको लागि राप्ती नदीबाट उत्पादन हुने पानीको कार्य सम्पन्न गरी ३० एम.एल.डि. सतहगत पानी उत्पादन एक घर एक धारा वितरण कार्य भईरहेको । हालसम्म वित्तीय प्रगती १६.९ र भौतिक प्रगति ६३.४ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	भूमिगत पानी उत्पादन तथा वितरण भएको हुने। मातहतका सबै शाखा कार्यालयहरू अन्तरगत एक घर एक धारा वितरण गर्ने गरी खानेपानी प्रणालीको विस्तार गर्ने।	
५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	४५ कि.मी. पाइपलाइन वितरण प्रणालीमा विस्तार भई थप ७००० नयाँ धारा वितरण गरी खानेपानी आपूर्तीको व्यवस्था सहज भएको ।	पोखराको पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न भई ६० कि.मि. पाइपलाइन विस्तार हुने। ३५ कि.मी. पाइपलाइन वितरण प्रणालीमा विस्तार भई थप नयाँ धारा वितरण गरी खानेपानीको आपूर्ती व्यवस्था सुधार भएको ।	विभिन्न साइजका पाइप खरिद तथा जडान कार्यलाई निरन्तरता दिदै थप सहरी जनतालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने तथा संस्थानको आयस्रोतमा वृद्धि गर्ने ।
५०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	२७ स्थानमा वर्षातको पानी संकलनमा आधारित प्रविधि जडान भएको । २४ वटा ट्याङ्करलाई स्टीकर प्रदान गरिएको । १६ स्थानमा Water ATM जडान गरिएको । २७ कि.मी. खानेपानी पाइप र ४ कि.मी. ढल लाइन विस्तार गरिएको । २७७५ चुहावट नियन्त्रण सम्पन्न । हालसम्म वित्तीय प्रगती ४५.४ र	काठमाडौं उपत्यकाबासीहरू आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको लाभान्वित हुनेछन्। मानवजन्य फोहरपानी प्रशोधन सहित व्यवस्थापन तथा दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन गर्दै नदीनाला, ताल जलाशय तथा ताल तलैयाको पर्यावरणीय स्वच्छता तथा सौन्दर्यता	सार्वजनिक जग्गा तथा अन्य सम्पत्ती सुरक्षा, खानेपानी उत्पादन वितरण, गुणस्तर तथा चुहावट नियन्त्रण कार्य, अध्ययन अनुसन्धान, निर्देशिका निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भौतिक प्रगति ८२.८ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	कायम हुनेछ ।	
५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	कार्य प्रक्रिया अघि बढेको । हालसम्म भौतिक प्रगति २० प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	जग्गा प्राप्त भई संरचना निर्माण कार्यको शुरुवात हुने।	जग्गा प्राप्तिको कार्य सुरु हुने ।
५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	करिब १०१० कि.मि. थोक वितरण प्रणाली विस्तारको कार्य सम्पन्न । हालसम्म वित्तीय प्रगति ४४.५ र भौतिक प्रगति ७४.६ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	सम्पन्न भएको वितरण प्रणालिको testing commissioning को कार्य आ.व. ०७८-७९ भित्र पूरा भई ति स्थानहरूमा के.यू.के.एल. को पुरानो वितरण प्रणाली विस्थापित गरी नयाँ प्रणालीबाट मेलम्चीको पानी सञ्चालन भएको हुने । नेपाल सरकारको पूर्ण लगानीको योजनाबाट ८०० कि.मि. वितरण प्रणाली निर्माण भई पानी सञ्चालन भएको हुने। काठमाण्डौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना दोश्रो चरण अन्तर्गत चक्रपथ बाहिर वरिपरीका थप क्षेत्रहरूमा मेलम्ची खानेपानी वितरणको लागि पाइप लाइन विच्छ्याउने कार्य सुरु हुने ।	BDS-5, DNI-7b, 7c अन्तर्गत १९० कि.मि. थोक वितरण प्रणाली विस्तार हुने
५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	काठमाण्डौं उपत्यकाका विभिन्न स्थानमा इन्टरसेप्टर ढल निर्माण कार्य तथा ढल प्रशोधन केन्द्रको	सल्लाघारी, धोबिघाट तथा कोङ्कु ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्य सम्पन्न भई सञ्चालनमा आएको हुने।	बालुवाटारमा १.७ किमि ढल निर्माण, Interceptor ढल निर्माण, गुहेध्वरी ढल प्रशोधन केन्द्रको सञ्चालन कार्य हुने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्य भई रहेको । हालसम्म वित्तीय प्रगती २८.५ र भौतिक प्रगति ७३.२ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।	पाटन मंगलबजारबाट कृष्णमन्दिर हुँदै शंखमूल सम्म ढल निर्माण कार्य सम्पन्न हुने। काठमाण्डौको गोकर्ण र भक्तपुरको हनुमानघाट विकेन्द्रीत फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणाधीन हुने।	
५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	आ.व. ०७८।७९ मा वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गरी शुरू गरिएको लगत ईष्टिमेट तथा टेण्डर डकुमेन्ट तयारी ADB सँग सम्झौताको चरणमा रहेको ।	खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्नको लागि आवश्यक संरचनाहरू पानी पोखरी, थोक वितरण प्रणाली, वितरण पाइपलाइन, भल्भहरू, फायर हाइड्रान्ट, हाउस कनेक्सन निर्माण गरी गुणस्तर युक्त, दिगो र पर्याप्त खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।	खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्नको लागि आवश्यक संरचनाहरू पानीपोखरी, थोक वितरण प्रणाली, वितरण पाइपलाइन, भल्भहरू, फायर हाइड्रान्ट, हाउस कनेक्सन निर्माण कार्य सुरु गर्ने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले प्रक्षेपण गरे अनुसारको बजेट सुनिश्चितता भएमा लक्ष्य अनुसारको उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ। यद्यपि, ठेक्का प्रक्रियामा ढिलाई हुन सक्ने, प्राकृतिक प्रकोप र भौतिक निर्माण कार्यमा हुने समन्वयको कमीले गर्दा पानीका स्रोतमा असर पर्न गई पानीको मात्रा र गुणस्तरमा कमी हुन सक्ने र कार्यक्रम व्यवस्थापकको सेवा निरन्तरता हुन नसक्ने जस्ता पक्षलाई अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नमा व्यवधान पुऱ्याउने जोखिमका रूपमा आकलन गरिएको छ ।

६.४ युवा तथा खेलकुद

१. पृष्ठभूमि

युवा तथा खेलकुदको विकास र विस्तार गर्दै सम्बृद्ध राष्ट्र निर्माणका लागि युवा परिचालन गर्न, खेलकुदको माध्यमबाट नागरिकको स्वास्थ्य तथा तन्दुरुस्ती अभिवृद्धिमा मद्दत गर्दै राष्ट्रिय गौरव बढाउन युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। नेपालको दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि युवा र खेलकुदको विकास गरी गरिबी न्यूनीकरण, स्वस्थ समाज निर्माण र आर्थिक वृद्धिका लागि युवाको परिचालन गर्नु अपरिहार्य भएको छ। राष्ट्रिय युवा नीति, राष्ट्रिय खेलकुद नीति र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिलाई मध्यनजर गर्दै युवाको क्षमता विकास गरी परिचालन गर्ने, युवालाई रोजगार र स्वरोजगार बन्न मद्दत गर्ने, सबैलाई खेलकुद अभ्यासको अवसर सिर्जना गर्ने, खेलकुदका पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने र खेलकुदका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताहरू आयोजना गर्ने कार्यलाई जोड दिइनेछ।

२. समस्या तथा चुनौती

युवाको विकास र परिचालनका लागि प्रदेश, जिल्ला र स्थानीयस्तरमा उपयुक्त संगठन संरचना स्थापित हुन नसक्नु, उद्यमशिलता र रोजगारीका अवसरहरू सीमित हुनु, युवा स्वरोजगारका लागि वित्तीय स्रोत अभाव हुनु, समग्र मानव स्रोतका साथै युवा विकासको ठोस योजना नहुनु, युवा विशेष तथ्याङ्कीय आधार (Database) नहुनु, युवा विकासका प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन्। प्रतिभावान युवालाई विदेश पलायन हुनबाट रोक्नु, युवा लक्षित जीवनपयोगी, प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षा सर्वसुलभरूपमा उपलब्ध गराउनु, स्वदेशमा रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि गर्नु, युवामा सकारात्मक सोचको विकास र श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास गर्नु, वित्तीय स्रोतमा युवाको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्नु र युवामा स्वयंसेवकीय संस्कृतिको विकास गर्नु आदि युवा विकासका प्रमुख चुनौती हुन्।

खेलकुद विकासका लागि विद्यमान पूर्वाधारहरू आधुनिक र सुविधायुक्त नहुनु; खेलाडी तथा प्रशिक्षकहरूलाई नियमित र आधुनिक प्रशिक्षण नहुनु; खेलकुदका संघ संगठनहरूमा विवाद सिर्जना हुनु; खेलकुदका पूर्वाधार विकास तथा प्रतियोगिता आयोजनामा निजी तथा अन्तर्राष्ट्रिय लगानी आकर्षित गर्न नसक्नु; पर्वतीय, पर्यटकीय र साहसिक खेलकुद गतिविधि पर्याप्त मात्रामा सञ्चालन गर्न नसक्नु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूलका सुविधा सम्पन्न भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्नु; समयसापेक्ष राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको अध्ययन, अनुसन्धान, प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिताको व्यवस्था गरी स्वच्छ खेलाडी (Clean Athlete) को विकास, प्रोत्साहन तथा सम्बर्द्धन गर्नु; खेलकुद प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिताहरूमा नयाँ शिल्प (Technique) र विज्ञान प्रविधिको प्रयोग गर्नु; खेलकुदको विकासमा सार्वजनिक लगानी अभिवृद्धि गर्नु; गैरसरकारी र निजीक्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु; खेलकुदलाई जीवनको अभिन्न अङ्गको रूपमा स्थापित गर्दै व्यवसाय (Profession) र रोजगारीको रूपमा विकास गर्नु; खेलकुद सम्बद्ध निकायहरूमा शासकीय, व्यवस्थापकीय र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु खेलकुद विकासका प्रमुख चुनौती रहेका छन्।

३. सोच

१. युवाको सर्वाङ्गीण विकास राष्ट्र निर्माणको प्रमुख आधार (युवा)।
२. स्वच्छ, व्यवसायिक तथा प्रविधिमैत्री खेलकुद अभिवृद्धि (खेलकुद)।

४. उद्देश्य

अ. युवा

१. युवाको दक्षता र क्षमताको विकास गर्नु।
२. युवालाई उद्यमशील, रोजगार र स्वरोजगार बनाउनु।
३. शासकीय प्रक्रिया, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक रूपान्तरणमा युवाको सार्थक सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु।
४. युवालाई आत्मनिर्भर, स्वावलम्बी र चरित्रवान बनाउनु।

आ. खेलकुद

१. खेलकुद पूर्वाधारको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्नु।
२. खेलकुद क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु।
३. सबै क्षेत्रमा खेलकुदलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नु।

५. रणनीति

अ. युवा

१. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसर विस्तार गर्ने।
२. युवालाई उद्यम र व्यवसाय सञ्चालनमा प्रोत्साहन गर्ने।
३. युवाद्वारा सञ्चालित उद्यम, व्यवसाय तथा उद्योगको प्रवर्द्धन गर्ने।
४. वित्तीय स्रोत साधनमा युवाको पहुँच विस्तार गर्ने।
५. तीन तहमा नीति निर्माणदेखि कार्यान्वयनसम्म युवाको समावेशी र सार्थक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
६. युवा स्वयंसेवी संस्कृतिको विकास गर्ने।
७. स्काउट संरचनालाई विकास र विस्तार गर्ने।

आ. खेलकुद

१. सबै तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा खेलकुद पूर्वाधारको निर्माण, संरक्षण र स्तरोन्नति गर्ने।
२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास, व्यवस्थापन र गतिविधि सञ्चालनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने।
३. खेलकुद विकासमा आवद्ध संघ संस्थाहरूको क्षमता विकास तथा संस्थाहरूमा सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने।
४. प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने।
५. समाजमा खेलकुदको महत्व स्थापित गर्दै सबैलाई खेलकुदमा सहभागी हुने अवसर सिर्जना गर्ने।
६. आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि खेलकुद गतिविधिलाई प्राथमिकता दिने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	स्वरोजगार कर्जा प्राप्त गरी सञ्चालन भएका व्यवसायमा रोजगार प्राप्त गर्ने युवा	जना (हजार)	४.३७	१०.८५	२२.८५	४८	६०
२	विपद व्यवस्थापन तथा स्वयं सेवामा सहभागी युवा	जना (हजार)	१०.८५	२२.८५	४८	६०	७२
३	नवप्रवर्तन केन्द्र (वार्षिक)	संख्या	१	२	१	१	१
४	नवप्रवर्तन केन्द्रबाट प्रशिक्षण प्राप्त गर्ने युवा	जना	५०	११४	१०००	१२५०	१५००
५	युवा क्लबमार्फत नेतृत्व अभ्यास गर्ने युवा	जना (हजार)	३०	४०	९१	१,१०	१,२०
६	स्वरोजगार कोष मार्फत कर्जा प्राप्त गरी स्वरोजगार भएका युवा	जना (हजार)	७९.४	१२	१२	१२८	१४०
७	खेलकुद क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण कार्यमा रोजगार प्राप्त गर्ने युवा	जना (हजार)	३.८	३	१२.२	१६.२	२०
८	खेलकुदको आधारभूत तालिम प्राप्त गर्ने खेलाडी (वार्षिक)	जना (हजार)	१२.८	७७	७८	८०	८०
९	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रशिक्षण प्राप्त गर्ने खेलाडी	जना (हजार)	१८	२९.८	४२	५४	६४
१०	अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद परिसर	संख्या	०	०	५	६	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
११	प्रदेशमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सुविधा सम्पन्न रङ्गशाला	संख्या	१	१	४	७	७
१२	क्रिकेट रङ्गशाला	संख्या	१	१	२	४	४
१३	उच्च धरातलीय खेलकुद तालिम केन्द्र	संख्या	०	०	२	२	२
१४	खेलग्राम	संख्या	०	०	८०	१२०	१२०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२४,५५०	१५,६२२	८,९२८	-	२२,५५०	-	२,०००
२०८०/८१	२२,८६४	१७,०८४	५,७८०	-	२२,८६४	-	-
२०८१/८२	२४,४८१	१८,२७१	६,२१०	-	२४,४८१	-	-

द. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजासहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना आयोजना अवधि (सुरु र समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	३,४,५,६	खेलकुद सम्बन्धी नीति नियम तर्जुमा, खेलकुद सम्बन्धी ऐन, कानून, कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्डहरू तर्जुमा, खेलकुद सम्बन्धी विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय र सहजीकरण, खेलकुद सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, प्रतिभावान खेलाडीको खोजी र सम्मान गर्ने ।	-	-	खेलकुद सम्बन्धी नीति एवम् कानूनको परिमार्जन एवम् संशोधन भएको हुने । खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि कार्यविधिहरू निर्माण तथा संशोधन भएको हुने । खेलकुद संघहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । खेलकुद सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने । खेलकुद क्षेत्रमा प्रगति तथा विकास भएको हुने ।
३४३००१०३	नेपाल स्काउट	७	नेपाल स्काउट विकास, विस्तार र सञ्चालन र स्काउट तालिम एवम् स्काउट परिचालन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने	-	-	स्काउट मार्फत विद्यार्थीहरूमा सामाजिक भावनाको विकास एवम् सीप तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।
३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	२,५	युवाको क्षमता विकास, युवा परिचालन र युवासम्बन्धी विषयहरूमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।	-	-	प्रभावकारी रूपमा युवा परिचालन मार्फत् समृद्धिमा योगदान पुगेको हुने । युवा जनशक्तिको सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि भएको हुने ।
३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद	१,२,५	खेलाडी तथा प्रशिक्षकलाई प्रशिक्षण, प्रोत्साहन तथा पुरस्कार वितरण, खेलकुद	-	-	खेलकुद क्षेत्रमा सुशासन कायम भएको हुने । खेलकुद मार्फत् मुलुको प्रतिष्ठा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना आयोजना अवधि (सुरु र समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			प्रतियोगिताहरुको आयोजना र सहभागिता, खेलकुदको संघ संस्थाहरुको विकास र परिचालन र खेलकुद पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने।			अभिवृद्धि भएको हुने।
३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	१,५,६	युवा सम्बन्धी नीति नियम तर्जुमा, युवा सम्बन्धी ऐन, कानून, कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्डहरु तर्जुमा, युवासम्बन्धी विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय र सहजीकरण, युवासम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, प्रतिभावान युवाको खोजी र सम्मान र युवा विकास र परिचालन गर्ने।	-	-	युवासम्बन्धी नीति एवम् कानूनको परिमार्जन एवम् संशोधन भएको हुने। युवा सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि कार्यविधि निर्माण/संशोधन भएको हुने। युवा तथा खेलकुदको तथ्याङ्क अध्यावधिक राख्ने प्रणाली निर्माण भएको हुने। युवा विकास प्रवर्द्धनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने। कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन भई युवा विकास भएको हुने।
३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	१,२,४	कोषको परिचालन गरी स्वरोजगार सिर्जना गर्ने।	-	-	कोषको प्रभावकारी परिचालन मार्फत युवा स्वरोजगार अभिवृद्धि भएको हुने।
३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय		युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन खर्च	-		युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	माल्दिभ्समा आयोजित साफ च्याम्पियनसीप प्रतियोगिता द्वितीय स्थान हासिल गरेका नेपाली फुटबल टोलीका २३ जना खेलाडीलाई जनही रु. ५ लाख र ३ जना प्रशिक्षकलाई जनही रु. ३ लाख गरी जम्मा रु १ करोड २४ लाख नगद पुरस्कारसहित सम्मान गरिएको। ४ जना अफिसियललाई सम्मानपत्रद्वारा सम्मान गरिएको। बंगबन्धु सेन्ट्रल जोन भलिबल प्रतियोगिता बंगलादेशमा नेपाली महिला टोलीले स्वर्ण पदक हासिल गरेकोले उक्त टोलीमा १२ जना खेलाडी र ३ जना अफिसियल गरी १५ जनालाई जम्मा रु. ६८ लाख नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको। ९ जना खेलाडी र प्रशिक्षकलाई जनही रु. १ लाख नगदसहित खेलकुदको राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मान प्रदान गरिएको। १० जना खेलकुद	९०० जना खेलाडी र प्रशिक्षकलाई खेलकुदमा प्रतिबन्धित औषधि सेवन विरुद्धको सचेतना प्रदान गरिएको हुने। खेलकुदमा लैंगिक हिंसा विरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हुने। ३० जना प्रतिभावान खेलाडीलाई खेलकुदको राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मान गरिएको हुने। ५० वटा खेलकुद संघहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिएको हुने। अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा पदक प्राप्त गर्ने खेलाडीलाई पुरस्कार वितरण गरिएको हुने। खेलकुद सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने। विद्यालयका ६० जना खेलकुद शिक्षकलाई तालिम प्रदान गरिएको हुने।	खेलकुदको राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मान कार्यक्रम खेलकुदमा प्रतिबन्धित औषधि सेवन विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम खेलकुद संघहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। खेलकुदमा लैंगिक हिंसा विरुद्ध सचेतना अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा पदक प्राप्त खेलाडीलाई पुरस्कार वितरण गर्ने। खेलकुदमा अध्ययन अनुसन्धानका कार्यहरू गर्ने। खेलकुद शिक्षक तालिम कार्यक्रम

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		पत्रकारलाई प्रमाणपत्र सहित नगद पुरस्कार वितरण गरिएको। ४५ वटा खेलकुद संस्थाहरुको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको। १५० जना खेलाडीलाई खेलकुदमा प्रतिबन्धित औषधी सेवन विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न भएको। १२० जना खेलाडीहरुलाई खेलकुदमा लैंगिक हिंसा विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको। १२० जना खेलाडीहरु र १० जना अन्तर्राष्ट्रिय पदक विजेता खेलाडी बीच अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको। खेलकुद विश्वविद्यालयको स्थापनाको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य भई रहेको हालसम्म ५० प्रतिशत कार्य सम्पन्न भएको।		
३४३००१०३	नेपाल स्काउट	हालसम्म ५८,२१९ जना स्काउट स्वयम्सेवक परिचालन । ३२ जना स्काउटरहरुलाई Boys Scout एडभान्स तालिम प्रदान । ८४२ जनालाई बि.टि.सी, पि.टि.सी तालिम प्रदान । अन्तराष्ट्रिय दिवसहरुमा ३,८५० स्काउट परिचालन । ७० जना	१,५०,००० जना स्काउट स्वयम्सेवक परिचालन गरिनेछ । २५०० जनालाई बि.टि.सी, पि.टि.सी तालिम प्रदान गरिनेछ । २१० जना स्काउटलाई विपद व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिनेछ । स्काउट बालबालिकासँग प्रधानमन्त्री कार्यक्रम तीन वर्षमा तीन पटक	स्काउट स्वयम्सेवक परिचालन । नेपाल स्काउट तालिम । स्काउटलाई विपद व्यवस्थापन तालिम । स्काउट बालबालिकासँग प्रधानमन्त्री कार्यक्रम । सातै प्रदेश अन्तर्गत ७० सामुदायिक स्काउट युनिटहरुलाई पोशाक तथा स्काउट औजार वितरण ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्काउटलाई विपद व्यवस्थापन तालिम प्रदान गरिएको । ककनीस्थित अन्तराष्ट्रिय तालिम केन्द्रको स्तरोन्नतिको लागि लगत संकलन तथा लागत अनुमान तयार गरी बोलपत्र आह्वानको सूचना प्रकाशन गरिएको ।	सञ्चालन गरिनेछ । सातै प्रदेश अन्तर्गत २१० सामुदायिक स्काउट युनिटहरूलाई पोशाक तथा स्काउट औजार वितरण गरिनेछ ।	
३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	चालु आ.व.मा हालसम्म ४६० जना युवालाई सहूलियतपूर्ण कर्जा सहजीकरणको लागि वित्तीय साक्षरता तालिम प्रदान गरिएको ११३१ जना युवालाई उद्यम परामर्श तथा मार्गदर्शन प्रदान गरिएको हालसम्म एक शैक्षिक संस्था एक उद्यम कार्यक्रम अन्तर्गत ५ वटा विद्यालयहरू छनौट गरी उद्यम सञ्चालनको लागि अनुदान प्रदान गरिएको १२ वटा संघसंस्थाहरू मार्फत युवा लक्षित विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको नवप्रवर्तन तथा इन्क्युबेशन केन्द्र सञ्चालनको कार्य शुरू गरिएको १२० जना युवालाई Innovation Incubation promotional program सञ्चालन भएको	युवा सम्बन्धी संघ संस्थाहरूसँग युवा विकासका लागि समन्वय र सहकार्य भएको हुने सामाजिक जागरण, रूपान्तरण र समृद्धिका लागि युवा परिचालन गरिने युवा इन्कुबेशन/इनोभेशन सेन्टर स्थापना र सञ्चालन गरिने युवा परामर्श तथा मार्गदर्शन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने सहूलियतपूर्ण कर्जा सहजीकरणका लागि वित्तीय साक्षरता तालिम र उद्यम परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन गरिने युवाको नेतृत्व क्षमता विकासका लागि स्थानीय तहदेखि नै नमुना संसद अभ्यासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने । विभिन्न क्षेत्रका युवाहरूको सञ्जालहरू गठन र परिचालन गरी युवा लक्षित कार्यक्रम	सहूलियतपूर्ण कर्जा सहजीकरणका लागि वित्तीय साक्षरता तालिम, एक शिक्षणसंस्था एक उद्यम कार्यक्रम, युवाका लागि उद्यम परामर्श लगायत मागमा आधारित परामर्श कार्यक्रम, युवा सञ्जाल गठन तथा परिचालन, घुम्तीकोषमा आधारित युवा उद्यम कार्यक्रम, युवा विकासका लागि सञ्चारमाध्यमसँगको समन्वय र सहकार्य, युवा नवप्रवर्तन तथा इन्क्युबेशन सेन्टर सञ्चालन, युवाक्लव गठन तथा नमुना युवा संसद अभ्यास कार्यक्रम, जोखिम अवस्थामा रहेका युवाका लागि पुनर्स्थापना कार्यक्रम, शहिद व्यपत्ता तथा द्वन्द्व प्रभावित युवा लक्षित कार्यक्रम, कला साहित्य र संगित क्षेत्रको युवा प्रोत्साहन कार्यक्रम, युवाका लागि अनुसन्धान प्रवर्द्धन कार्यक्रम, युवा प्रतिभाहरूको खोजी तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम, विज्ञान तथा प्रविधिमा युवा सम्मेलन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		युवाको नेतृत्व क्षमता विकासका लागि नमुना युवा संसद अभ्यासको कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्रशिक्षक प्रशिक्षण मार्फत प्रशिक्षकहरु उत्पादन गरिएको युवाका लागि विज्ञान प्रविधि प्रबर्धन कार्यक्रममार्फत अनुसन्धान सहयोगको कार्यक्रम गरिएको स्थानीय तह प्रदेश तह संगको समन्वयमा युवा प्रतिभा पहिचान र प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरु भएका	सञ्चालन गरिने युवाका लागि विज्ञान तथा प्रविधि प्रबर्धन कार्यक्रम र युवा प्रतिभा पहिचान तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने सार्कस्तरीय युवा सञ्चालको गठन र परिचालन गरी युवाको अन्तर्राष्ट्रिय पहुँचमा बृद्धि गर्ने द्वन्दपिडित तथा लक्षितवर्ग समुदायको युवाका लागि विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने घुम्तीकोषमा आधारित विनाव्याज विनाधितोमा युवा उद्यम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । शैक्षिकसंस्थाहरुमा उद्यम सञ्चालनका लागि प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	
३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद	१ लाख १० हजार खेलाडीलाई स्थानीयस्तरमा आधारभूत खेलकुद प्रशिक्षण भई रहेको। ७ हजार २ सय खेलाडीहरुलाई निरन्तर रुपमा राष्ट्रियस्तरको खेलकुद प्रशिक्षण भई रहेको। खेलकुदका विभिन्न विधागत रुपमा ३६ वटा राष्ट्रियस्तरको प्रतियोगिता आयोजना गरिएको। विभिन्न १६ वटा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको खेलकुद	वार्षिक ७७ हजार जना खेलाडीहरुलाई जिल्लास्तरमा खेलकुदको नियमित प्रशिक्षण प्रदान गरिएको हुने। वार्षिक १० हजार जना खेलाडीलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षण प्रदान गरिएको हुने। २४ जना खेलकुद प्रशिक्षकलाई वैदेशिक प्रशिक्षण डिप्लोमा तथा मास्टर कोर्षको तालिम दिइएको हुने। गण्डकी प्रदेशमा नवौँ र कर्णाली	नियमित खेलाडी प्रशिक्षण तथा राष्ट्रिय टिम तयारी प्रशिक्षण खेलकुद प्रशिक्षकलाई वैदेशिक प्रशिक्षण डिप्लोमा तथा मास्टर कोर्षको तालिमको राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना सबैका लागि खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको प्रतियोगिता आयोजना र सोमा सहभागिता खेलाडीलाई मासिक सम्मान भत्ता वितरण अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताका पदक विजेता खेलाडीलाई नगद पुरस्कार वितरण इटहरी रंगशाला

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रतियोगितामा सहभागी भएको। ४ अन्तर्राष्ट्रियस्तरको खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरिएको। डब्लुटी प्रेसिडेन्ट कप एशिया रिजन पारा टेक्वान्दोइटहरी रङ्गशालामा खेलमैदान, ग्राण्ड स्टेडियम र विल्डीङ्ग निर्माण सम्पन्न भएकोनारायणी रङ्गशाला निर्माण पर्साको पुरानो प्यारापिट भत्काई ८७ मिटर लामो प्यारापिटको स्ट्रक्चर निर्माणको कार्य भई रहेको। रामजानकी रङ्गशाला जनकपुरमा गार्ड हाउस र बाउण्ड्रीवाल निर्माण भई रहेको। नेपालगञ्ज रङ्गशाला बाँकेमा खेलमैदान र ग्राण्ड स्टेडियम निर्माण भएको। सुर्खेत रङ्गशाला निर्माण सुर्खेतमा बाउण्ड्रीवाल निर्माण कार्य भई रहेको। पोखरा रङ्गशाला कास्कीमा सेन्थेटिक ट्याकसहितको खेलमैदान र १६ हजार ५ सय दर्शक क्षमताको ग्राण्ड स्टेडियम प्यारापिट निर्माण भएको। दशरथ रङ्गशाला काठमाण्डौमा खेलमैदान, सेन्थेटिक ट्रयाक, कुर्ची जडान र प्यारापिटहरू निर्माण सम्पन्न	प्रदेशमा दशौँ राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना भएको हुने। १९औँ एशियाली खेलकुद तथा १४औँ दक्षिण एशियाली खेलकुदमा सहभागी भएको हुने। खेलकुदको ९० वटा राष्ट्रियस्तरको प्रतियोगिता र २७ वटा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको प्रतियोगिता आयोजना हुने। ओलम्पिक खेलमा सहभागी खेलाडी, एशियाली खेलकुदमा पदक विजेता र दक्षिण एशियाली खेलकुद प्रतियोगितामा स्वर्ण पदक विजेता खेलाडीलाई सम्मान भत्ता वितरण गरिएको हुने। अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताका पदक विजेता खेलाडीलाई नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको हुने। इटहरी रङ्गशालामा सेन्थेटिक ट्याक र फ्लड लाइट जडान गरिएको हुने। नारायणी रङ्गशाला निर्माण पर्सामा प्यारापिट निर्माण भएको हुने। रामजानकी रङ्गशाला जनकपुरमा ड्रेन, फेन्सिङसहित खेलमैदान र बाउण्ड्रीवाल निर्माण भएको हुने। नेपालगञ्ज रङ्गशाला बाँकेमा सेन्थेटिक ट्रयाक तथा फ्लड लाइट	निर्माण, सुनसरीरामजानकी प्रादेशिक रंगशाला निर्माण, जनकपुरनारायणी रंगशाला निर्माण, पर्सा नेपालगञ्ज रङ्गशाला बाँकेसुर्खेत प्रादेशिक रंगशाला निर्माण, सुर्खेत पोखरा रंगशाला, कास्कीदशरथ रंगशाला, काठमाण्डौधनगढी रंगशाला निर्माण, कैलालीफिदिम रङ्गशाला निर्माण पाँचथरशहिद लखन थापा रङ्गशाला गुल्मी सिमरा रङ्गशाला बाराधरान रङ्गशाला निर्माण सुनसरीदाङ्ग ट्याक एण्ड फिल्ड, दाङ्गच्यासल रंगशाला, ललितपुरमुलपानी क्रिकेट एकेडेमी निर्माण, काठमाण्डौकोहलपुर क्रिकेट रंगशाला निर्माण, बाँकेभईरहवा क्रिकेट मैदान निर्माण रुपन्देही महेन्द्रनगर क्रिकेट रंगशाला निर्माण, कन्चनपुर हाइअल्टिट्यूड ट्रेनिङ सेन्टर निर्माण, नारायणी कभर्डहल निर्माण, पर्सा धनगढी कभर्डहल निर्माण, कैलाली कभर्डहल निर्माण

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भई फलड लाइट र स्कोर बोर्ड समेत जडान भएको। धनगढी रङ्गशाला कैलालीमा खेलमैदान भिआइपी प्यारापिट र आंशिक रूपमा जनरल प्यारापिट निर्माण सम्पन्न भएको। फिदिम रङ्गशाला पाँचथरमा खेलमैदान र रिटेनिङ्ग स्ट्रक्चरको कार्य सम्पन्न भएको। शहिद लखन थापा रङ्गशाला गुल्मीमा खेलमैदान निर्माण सम्पन्न भएको। सिमरा रङ्गशाला बारा र धरान रङ्गशाला सुनसरीमा प्यारापिटको आंशिक भाग निर्माण भएको। दाङ्गमा सेन्थेटिक ट्र्याकसहित खेलमैदान र ४५० दर्शक क्षमताको grand stand निर्माण सम्पन्न भएको। ललितपुरको च्यासल रङ्गशालामा खेलमैदान, प्यारापिट निर्माण र ६ हजार ५ सय कुर्ची जडान सम्पन्न भएको। काठमाडौंको मूलपानी क्रिकेट रङ्गशालामा २ ब्लक प्यारापिट, खेलमैदान र ड्रेन निर्माण सम्पन्न भएको। बाँकेको कोहलपुर क्रिकेट रङ्गशालामा ड्रेन र बाउण्ड्रीवाल निर्माण सम्पन्न	जडान भएको हुने। सुर्खेत रङ्गशाला निर्माण सुर्खेतमा सेन्थेटिक ट्र्याकसहितको खेलमैदान र ग्राण्ड स्टेयण्डको प्यारापिटको निर्माण भएको हुने। पोखरा रङ्गशाला कास्कीमा छानासहितको प्यारापिट तथा फलड लाइट जडान गरिएको हुने। दशरथ रङ्गशाला काठमाण्डौंको थप स्तरोन्नतिको कार्य भएको हुने। धनगढी रङ्गशाला कैलालीमा सेन्थेटिक ट्र्याकसहितको खेलमैदान र जनरल प्यारापिट निर्माण गरिएको हुने। फिदिम रङ्गशाला पाँचथरमा ड्रेन, मल्टिपर्पोज बिल्डिङ एडमिन बिल्डिङ निर्माण भएको हुने। शहिद लखन थापा रङ्गशाला गुल्मीमा ड्रेन, फेन्सिङ्ग र प्यारापिट निर्माण भएको हुने। सिमरा रङ्गशाला बारा र धरान रङ्गशाला सुनसरीमा थप प्यारापिटहरू निर्माण सम्पन्न भएको हुने। दाङ्ग रङ्गशालामा थप प्यारापिट निर्माण गरिएको हुने। ललितपुरको च्यासल रङ्गशालामा फलड लाइट जडान गरिएको हुने। काठमाडौंको मूलपानी क्रिकेट रङ्गशालामा थप प्यारापिट	

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको। रुपन्देहीको भईरहवा क्रिकेट रङ्गशालामा ड्रेन, फेन्सिङ्ग सहित खेलमैदान र प्याभिलियन निर्माण सम्पन्न भएको। कन्चनपुरको महेन्द्रनगर क्रिकेट रङ्गशालामा फिल्ड निर्माणका लागि माटो भरान कार्य भई रहेको। मनाङ्ग, जुम्ला, मुस्ताङ्ग, हेलम्बु र लुक्लामा हाइअल्टिच्यूट ट्रेनिङ्ग सेन्टर निर्माण कार्य भई रहेको। पर्सा, धनगढी र झापाको दमकमा कभर्डहल निर्माण कार्य चालू रहेको।	निर्माण गरिएको हुने। बाँकेको कोहलपुर क्रिकेट रङ्गशालामा फेन्सीङ्ग तथा प्यारापिटहरू निर्माण गरिएको हुने। रुपन्देहीको भईरहवा क्रिकेट रङ्गशालामा थप प्यारापिट निर्माण गरिएको हुने। कन्चनपुरको महेन्द्रनगर क्रिकेट रङ्गशालामा फेन्सिङ्गसहित खेलमैदान, ड्रेन र प्यारापिट निर्माण गरिएको हुने। मनाङ्ग र जुम्लामा हाइअल्टिच्यूट ट्रेनिङ्ग सेन्टरका लागि कभर्डहल र खेलमैदान निर्माण गरिएको हुने। पर्सा, धनगढी र झापाको दमकलगायत देशका विभिन्न जिल्लाहरूमा कभर्डहल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने।	
३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	मानवता प्रवर्द्धनका लागि २२० जना विद्यार्थीलाई सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी कानूनहरूको संगालो छपाई गरिएको। युवा विकास तथा प्रवर्द्धनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानका लागि परामर्शदातासँग सम्झौता भई कार्य अगाडी बढेको। राष्ट्रिय	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक युवा नीति २०६७ पुनरावलोकन भएको हुने । ३० जना प्रतिभावान युवा पुरस्कृत भएको हुने। ३०० जना युवाले एक अर्को देशको भ्रमण गरी अनुभव आदानप्रदान गरेको हुने। १ हजार जना युवालाई मानवता प्रवर्द्धन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	युवा नीति पुनरावलोकन राष्ट्रिय युवा प्रतिभावान सम्मान कार्यक्रम अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम मानवता प्रवर्द्धनका लागि युवा सचेतना युवा सञ्चार कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको वृत्तचित्र निर्माण युवाको क्षमता विकास कार्यक्रमको प्रभावकारीता मूल्याङ्कन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०८१/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वयंसेवक नीतिको मस्यौदामा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरिएको। १२ जना प्रतिभावान युवा र ४ जना युवाका क्षेत्रमा कार्यरत पत्रकारलाई नगद पुरस्कारसहित सम्मान गरिएको। युवाका लागि प्रेरणादायी कार्यक्रम निर्माण तथा प्रशारणका लागि नेपाल टेलिभिजनसँग समंजसता भई साप्ताहिक कार्यक्रम प्रशारण भएको।	गरिएको हुने। टेलिभिजनबाट युवाका लागि प्रेरणादायी कार्यक्रमहरू प्रसारण भएको हुने। युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको वृत्तचित्र निर्माण भएको हुने। युवासम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारीता मूल्याङ्कन भएको हुने।	
३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	चालू आ.व.मा ४८३३ जनालाई स्वरोजगार बनाएको, हालसम्म ८४३३७ जना स्वरोजगार भएको ।	आगामी तीन वर्षमा ३६००० जनालाई स्वरोजगार बनाउने	स्वरोजगार सिर्जनाका लागि कर्जा लगानी गर्ने। स्वरोजगार विमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। व्याज अनुदान दिने।
३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन भएको	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन हुने	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था र अन्तर्गत निकायको संगठन संरचना सुदृढीकरण र जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ।

६.५ महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक

१. पृष्ठभूमि

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र भित्र महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सामुदायिक तथा गैर सरकारी संस्था, बृद्धाश्रम सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड निर्माण; महिला हिंसा, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला हक एवं सशक्तिकरण तथा लैङ्गिक समानताका विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान; बालकल्याण, सडक बालबालिका तथा बेवारिशे फेला परेका बालबालिकाको उद्धार तथा पुर्नस्थापना गैरसरकारी संस्थाको नियमन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र मन्त्रालयसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय गर्ने लगायत विषयहरू रहेका छन् ।

मन्त्रालयले आफ्ना कार्यक्रमहरू स्वयं र प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालन गर्दै आएको छ । नेपालले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धी, १९७९ को अनुमोदन गरी सोहीअनुरूप नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । त्यसैगरी, दिगो विकास लक्ष्यमा रहेको लैङ्गिक समानता तथा बालिका सशक्तिकरणको विषयलाई आत्मसात गरी तदनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । सोही सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०७९/८० को मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई वार्षिक विकास कार्यक्रमसहित पन्ध्रौं योजनाको कार्यान्वयनमा मद्दत पुग्ने गरी तयार गरिएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू बीच तादात्म्यता तथा समन्वय गरी अनिवार्य दायित्वका कार्यक्रम सम्बन्धित तहबाट सम्बोधन हुन नसक्नु,
२. मन्त्रालयबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा पठाइएको सशर्त अनुदानको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु,
३. यौनिक तथा अल्पसंख्यकहरूमाथि हुने व्यवहारगत विभेद हट्न नसक्नु,
४. सार्वजनिक स्थल, सवारी साधन लगायतका सेवालाई महिलासमेत्री र अपाङ्गसमेत्री बनाउन नसक्नु, देशभरिका सडक बालबालिकाहरूको व्यवस्थापनमा समस्या हुनु,
५. मानसिकरूपमा विक्षिप्त महिला तथा ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई समयमा नै उद्धार तथा पुर्नस्थापना गर्न नसक्नु,
६. छोरा, छोरी बीचको विभेद अझै कायम रहनु,
७. बालविवाह, बोकसीको आरोप, छाउपडी जस्ता कुरितीहरू विद्यमान हुनु, बढ्दो लैङ्गिक हिंसाका घटना सम्बोधन गर्न नसक्नु यस क्षेत्रको समस्या रहेको छ ।

त्यसैगरी लक्षित महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक सशक्तीकरण गर्नु, संघीय मन्त्रालयका लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिका कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुरूप सम्बन्धित मन्त्रालयका बजेट तथा कार्यक्रममा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको हितलाई प्रवर्धन गर्नेगरी तत् मन्त्रालयमा आन्तरिकीकरण गर्नु, मन्त्रालयको कार्यप्रकृति अनुसार संघ प्रदेश र स्थानीय तह बीच सहकार्य तथा समन्वयात्मक रूपमा कार्य हुने कार्य वातावरण निर्माण गर्नु जस्ता यस क्षेत्रका चुनौती रहेका छन् ।

३. सोच

१. लैङ्गिक समानतामूलक राष्ट्र (लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण)

२. बाल अधिकार सुनिश्चित भएको बालमैत्री समाज (बालबालिका तथा किशोरकिशोरी)
३. ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षण र सम्मानित जीवनको प्रत्याभूति (ज्येष्ठ नागरिक)
४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मर्यादित र आत्मनिर्भर जीवन (अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु)
५. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारमुक्त मर्यादित समाज (मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण)
६. व्यवसायिक, जवाफदेही र पारदर्शी सामुदायिक तथा गैरसरकारी संघसंस्था (सामुदायिक र गैरसरकारी संस्था)

४. उद्देश्य

अ. लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण

१. लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्नु ।
२. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्नु ।
३. आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता र नेतृत्वदायी भूमिका स्थापित गर्दै स्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाको समान पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

आ. बालबालिका तथा किशोरकिशोरी

१. बालबालिका तथा किशोरकिशोरी अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. बालबालिका तथा किशोरकिशोरीमैत्री वातावरण सृजना गर्नु ।
३. बालबालिका तथा किशोरकिशोरी विरुद्ध हुने शारीरिक र मानसिक लगायत सबै प्रकारका हिंसा, विभेद, दुर्व्यवहार, शोषण र उपेक्षाको अन्त्य गर्नु ।

इ. ज्येष्ठ नागरिक

१. पारिवारिक, आर्थिक र कानुनी संरक्षणको माध्यमबाट ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. ज्येष्ठ नागरिकलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउनु ।
३. ज्येष्ठ नागरिकले आर्जन गरेको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई आर्थिक-सामाजिक रुपान्तरण र विकासमा उपयोग गर्नु ।

ई. अपाङ्गता भएका व्यक्ति

१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु ।
२. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहज जीवनयापनको लागि पुर्नस्थापना, स्वास्थ्योपचार र सहायक सामग्रीको व्यवस्था गर्नु ।
३. भौतिक संरचना, यातायात, सेवा सुविधा, साधन स्रोत तथा संचार र प्रविधिमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

उ. मानव बेचबिखन तथा ओसार-पसार

१. मानव बेचबिखन तथा ओसार-पसारको जोखिममा रहेका समूह/समुदायको आर्थिक-सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु ।
२. निरोधात्मक अभियान मार्फत मानव बेचबिखन तथा ओसार-पसार नियन्त्रण गर्नु ।
३. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारबाट पीडित तथा प्रभावितको उद्धार, संरक्षण, न्यायमा पहुँच र पुर्नस्थापना सेवालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

ऊ. सामुदायिक र गैरसरकारी संस्था

१. राष्ट्रिय प्राथमिकताको क्षेत्रमा संघ संस्थाको परिचालन, व्यवस्थापन र नियमन गर्नु ।
२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने स्रोतको उपयोगलाई जवाफदेही र पारदर्शी बनाउँदै मुलुकको सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्नु ।

५. रणनीति

अ. लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण

१. राज्यका सबै तह र क्षेत्रले लैङ्गिक समानता सम्बन्धी क्षेत्रगत नीति, कानून तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
२. राज्यका सबै तहको सरकार, क्षेत्र तथा निकायहरूमा लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धति अवलम्बन गर्ने ।
३. लैङ्गिक समानता तथा सशक्तिकरण मापन गर्ने तथ्याङ्क प्रणालीको विकास गर्ने ।
४. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र भेदभाव अन्त्यका लागि निरोधात्मक उपायद्वारा न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

आ. बालबालिका तथा किशोरकिशोरी

१. बाल स्वास्थ्यमा सुधार गरी बाल मृत्युदर घटाउने ।
२. असहाय, अनाथ, बेवारिसे बालबालिका तथा किशोरकिशोरीलाई राज्यबाट संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।
३. विद्यमान बालगृहको संस्थागत आवासीय संरक्षणलाई निरुत्साहित तथा निसंस्थाकरण गर्दै अन्तिम विकल्पको रूपमा मात्र संरक्षण गर्ने गरी अन्य वैकल्पिक हेरचाहलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।

इ. ज्येष्ठ नागरिक

१. असहाय, असक्त, एकल र जोखिममा परेका ज्येष्ठ नागरिकको विशेष संरक्षण र सुरक्षाको कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।
२. ज्येष्ठ नागरिकको सुरक्षा र सहजताको लागि सामाजिक सुरक्षाका सेवालाई वृद्धि गर्ने ।

ई. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

१. भौतिक संरचना अपाङ्गमैत्री बनाई अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सार्वजनिक सेवामा सहज पहुँच प्राप्ति र अवसरको सिर्जना गर्ने ।
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको लागि सबै प्रकारको सुविधासहितको पुर्नस्थापना सेवाको व्यवस्था गर्ने ।

उ. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

१. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारको जोखिममा रहेका समूह/समुदायको पहिचान गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्दै सो कार्यलाई निरुत्साहित गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।
२. मानव बेचबिखन तथा ओसार-पसार नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी फौजदारी न्याय प्रणाली र कानूनी एवम् संस्थागत संरचनाको माध्यमबाट पीडित/प्रभावितको न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

ऊ. सामुदायिक र गैरसरकारी संस्था

१. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालनमा सहजीकरण गर्ने निकायलाई सक्षम, सुदृढ, जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउँदै अनुगमन र मूल्याङ्कनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।

२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको पारदर्शिता, जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्दै सहजीकरण, परिचालन, अनुगमन र मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.९३	०.८९	०.९६	०.९६	०.९७
२	लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४५	०.४८	०.४१	०.३९	०.३७
३	महिलाहरूको नाममा घरजग्गा रहेका परिवार	प्रतिशत	२८	३३.९३	३१	३२	३३
४	लैङ्गिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५६	०.६२	०.६३	०.६४	०.६५
५	महिलाले घरायसी काममा खर्चेको औसत समय	घण्टा प्रतिदिन	१३	७	११	१०	९
६	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन अनुपात	प्रतिशत	३८.१६	३९.४९	४२.५	४३	४३.५
७	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हकबारे निर्णय गर्ने महिला (१५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूह) को अनुपात	प्रतिशत	६८	५७.५	७७	८०	८३
८	महिला तथा किशोरकिशोरीहरूको बेचबिखन न्यूनीकरण	संख्या	१३३१	११००	७२५	६५०	५५०
९	दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको हवाई उद्धार	जना	१०३	१५०	१५०	१५०	१५०
१०	जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रमबाट सीप विकास तालिम तथा टेवा पुँजी प्राप्त महिला	जना	१५००	४०००	६०००	७०००	७०००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
११	बालबालिका खोजतलास नं.१०४ नेपाल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	सेवाकेन्द्र संख्या	७६	७६	७७	७७	७७
१२	बेवारिस फेला परेका बालबालिकाको उद्धार	जना	१०६	१५०	२००	२००	२००
१३	बाल हेल्पलाईन नं. १०९८ नेपाल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	जिल्ला/स्थान	१८	२५	३०	३५	४०
१४	अविभावक भएका बालबालिका बालगृहबाट परिवारमा पुनर्मिलन	जना	७३	४५०	५००	४५०	४००
१५	सडक बालबालिकाको उद्धार संरक्षण तथा व्यवस्थापन	जना	३५५	१५०	१५०	१००	१००
१६	ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र, तथा मिलन केन्द्र	संख्या	२११	२२५	२३५	२५०	२६५
१७	अपाङ्ग सहायक सामग्री उत्पादन तथा वितरण	जना	२०४३	३०००	३२००	३५००	४०००
१८	मानव बेचबिखन पीडित प्रभावितहरूका लागि पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन भएका जिल्ला	संख्या	१०	१०	१०	१०	१०
१९	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको दीर्घकालिन पुनर्स्थापना	जना	१९५३	६२	७५	९०	१२०
२०	हराएका मध्ये फेला परेका बालबालिकाको पारिवारिक पुनर्मिलन	जना	१७७१	९१०	३०००	३०००	३०००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२१	१५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित किशोरी	प्रतिशत	१९.३	१३	११	१०	९
२२	जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका बालबालिकाको आपत्कालीन उद्धार तथा संरक्षण व्यवस्थापन	जना	१०३६६	११०००	१२०००	१२०००	१२०००
२३	वृद्धाश्रमबाट पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गरिएकाज्येष्ठ नागरिक	संख्या	१७०५	२५००	२५५०	२६००	२६५०
२४	बेवारीस तथा अनाथ बालबालिकाको बालगृहमा पुनः स्थापना भएको हुने ।	जना	९१	१५०	२००	२००	२००

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१४,६९३	११,०७८	३,६१५	-	१०,९९३	३,७००	-
२०८०/८१	१५,०३५	११,८४८	३,१८७	-	१०,९५०	४,०८५	-
२०८१/८२	१६,१३१	१२,८४८	३,२८३	-	११,६३५	४,४९६	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३४००००११	महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१, ५	महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति र समाजकल्याणका क्षेत्रमा नीतिगत व्यवस्था, समन्वय र सहजीकरण	-	१,००	१.सशर्त अनुदानमा पठाइएको कार्यक्रमको प्रभावकारी अनुगमन भएको हुने, २. लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरूको बारेमा समाजमा रहेको भ्रम निराकरण भएको हुने ।
३४००००१२	पशुपति वृद्धाश्रम	२, ५	असहाय परित्यक्त एवम् बेवारिसे ज्येष्ठ नागरिकलाई आश्रय र जीवनरक्षाको लागि वृद्धाश्रम सञ्चालन	-		असहाय, परित्यक्त एवम् बेवारिसे ज्येष्ठ नागरिकहरूले आश्रय पाएको हुने ।
३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	६	लैङ्गिक हिंसा पीडितलाई पुनर्स्थापना र राहतको व्यवस्थाका साथै मानव बेचबिखन नियन्त्रण एवम् पीडितहरूको पुनर्स्थापना ।	-		१.लैङ्गिक समानता नीति, २०७७ को कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना तयार गरी तीनै तहका सरकारसँगको समन्वय र साझेदारीमा कार्यान्वयन भएको हुने , २. लैङ्गिक हिंसा पीडित मानसिक समस्या भएका महिला तथा किशोरीको पुनर्स्थापना भएको हुने , ३. Male Leader Network बनाई लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको अभियानको रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	१,२,३,४,५,	१. ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिका सम्बन्धमा नीति, नियम तर्जुमा तथा तिनीहरूको हक अधिकारको संरक्षण, १. क्षेत्रमा कामका साथै अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको नियमन र परिचालन ।	-		१.काठमाण्डौको गोठाटारमा ४५ वटा बेडको अस्पताल सहित वृद्धाश्रम भवन निर्माण भएको हुने, २. संघ र प्रदेशको साझेदारीमा सात वटै प्रदेशमा अपाङ्गता ग्राम/पुर्नस्थापना केन्द्र निर्माणको थालनी भएको हुने, ३. अपाङ्गतामैत्री नेपाल घोषणाको लागि सूचक तयार भएको हुने, -राष्ट्रिय ज्येष्ठ नागरिक नीति तर्जुमा भएको हुने ।
३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	३, ४, ८	बालबालिकाको हक अधिकार र सो सम्बन्धी नीति निर्माण	-		१.तनहुँको ढकालटारमा सुविधासम्पन्न एकीकृत बाल सुधार गृह निर्माण कार्य भएको हुने २. हाल सञ्चालनमा रहेका ८ वटा बाल सुधार गृहको स्तरोन्नति भएको हुने।
३४०००१०५	राष्ट्रपति महिला सशक्तिकरण परियोजना	५	उद्यमशीलता विकास, सशक्तिकरण, अभियानमूलक कार्यक्रम मार्फत महिलाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरण ।	-		१. हवाई उद्धारको कार्यक्रम थप व्यवस्थित र प्रभावकारी भएको हुने, २. उद्यमशीलताको माध्यमबाट महिलाको आर्थिक पहुँचमा विस्तार भएको हुने, ३. महिलाहरूको नेतृत्व, क्षमता विकास तथा जीविकोपार्जनमा सुधार आएको हुने।
३४००११०१	महिला तथा बालबालिका विभाग	१, ४, ५, ६	महिला विकास तथा बाल संरक्षण सम्बन्धी	-		१. विभागको जनशक्ति व्यवस्थापन भएको हुने २. लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, मनोसामाजिक

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			कार्यक्रमहरूको सहजीकरण समन्वय र अनुगमन			परामर्श, हिंसा निवारण तथा बाल संरक्षण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको हुने ।
३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	१, २	राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूको काम कारवाहीमा समन्वय र नियमन	-		१. गैर सरकारी संस्था दर्ता, नविकरण, सम्पत्ति विवरण, स्रोत परिचालन, कार्यसम्पादन लगायत समेट्ने गरी एकीकृत सूचना प्रणाली तयार भएको हुने , २. राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूको उत्तरदायी एवम् पारदर्शी रूपमा कार्य सञ्चालन भएको हुने ।
३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	३, ४, ८	बालबालिकाको अधिकार तथा हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु ।	-		१. बालबालिकाको हक हित संरक्षण तथा सम्बर्द्धन भएको हुने , २. तीनै तहमा बाल संरक्षण प्रणालीको स्थापना/ सञ्चालनमा सहयोग भएको हुने , ३. विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका अनाथ, बेवारिस तथा सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, व्यवस्थापन तथा आवश्यक सेवा प्रवाह सहज रूपमा भएको हुने, ४. बाबु-आमा भएका बालबालिका बाल गृहबाट परिवारमा पुनर्मिलन भई बालबालिकाको निःसंस्थाकरण भएको हुने, ५. बालबालिका खोजतलास नं. १०४ र बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ नेपालको सेवा निरन्तर सञ्चालन तथा विस्तार भएको हुने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						६. बाल गृह तथा अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्रको सेवा प्रवाह अभिवृद्धि भएको हुने तथा नियमन र सहजीकरण प्रणाली सुदृढ भएको हुने ।
३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	५	लैंगिक हिंसा पीडित तथा प्रभावितहरूका लागि प्रदान गरिने सेवालाई गुणस्तरीय बनाउनु ।	२०७९/८० - २०८२/८३	३८,५१	भक्तपुरमा मंगला सहाना दीर्घकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र, मधेश प्रदेश, लुम्बिनी प्रदेश र सुदुरपश्चिम प्रदेशमा सेवा केन्द्रको भवन निर्माण भएको हुने , क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४००००११	महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	- संस्थागत अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ लाई परिमार्जन गरिएको, - मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र समेट्ने गरी एकीकृत सूचना व्यवस्थापन प्रणाली बनाउने कार्यलाई अगाडि बढाइएको ।	- क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमगत समन्वय, जनशक्ति व्यवस्थापन तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको हुने, - लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरूको बारेमा समाजमा रहेको भ्रम घटेर गएको हुने ।	- नीति कार्यक्रम निर्माण र समन्वय सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने, - यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३४००००१२	पशुपति वृद्धाश्रम	१०२ जना ज्येष्ठ नागरिकहरू (६५ जना महिला र ३७ जना पुरुष) लाई आवास, भरणपोषण,	१६५ जना बेवारिस ज्येष्ठ नागरिकहरूले गुणस्तरीय संरक्षण प्राप्त गरेको हुने ।	- वृद्धाश्रमको सुविधाको स्तरोन्नति गर्ने - ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई आवास, भरणपोषण, स्वास्थ्य उपचार सेवा उपलब्ध गराउने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वास्थ्य उपचार सेवा उपलब्ध गराइएको।		
३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम P1	- लैङ्गिक समानता नीति, २०७७ को कार्यान्वयन कार्ययोजनामा राय सुझाव संकलनको कार्य भईरहेको , ४ वटा प्रदेशमा सामाजिक कुरीति विरुद्धको अभियान कार्यक्रम सञ्चालन भएको, - Male leader network पुर्नगठनका लागि सुचना आवाहन गरी सुचि तयारीको क्रममा रहेको ।	- लैङ्गिक हिंसा पिडित, मानसिक समस्या भएका महिला तथा किशोरीको पुनर्स्थापना भएको हुने , - लैङ्गिक समानता नीति, २०७७ को कार्यान्वयन कार्ययोजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने, - लैङ्गिक हिंसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने सूचकहरू निर्धारण भएको हुने, - Male Leader Network गठन भई लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको अभियान कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने।	- अनलाइनबाट हुन सक्ने बेचबिखनबाट जोगिन साइबर क्राइम सम्बन्धी जानकारी तथा मानव बेचबिखन विरुद्ध अभियान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, - मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार पीडित/ प्रभावितहरूका लागि रोजगारमूलक तालीम सञ्चालन गर्ने, - Male Leaders Network गठन गरी लैङ्गिक हिंसा निवारणको क्षेत्रमा परिचालन गर्ने, - लैङ्गिक हिंसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने सूचक निर्माणका लागि अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, - राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति कार्यान्वयन कार्ययोजनाको अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	- काठमाण्डौको गोठारमा ४५ बेडको ज्येष्ठ नागरिक अस्पताल सहितको १६५ जना क्षमताको वृद्धाश्रम भवन निर्माण कार्यक्रमको लागि शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागमा वितीय हस्तान्तरण गरी कार्य अगाडि बढाइएको, - महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयालाई अपाङ्गतामैत्री निकायको रूपमा विकास गर्ने कार्यका लागि	- ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र तथा मिलन केन्द्र ७५३ स्थानीय तह सम्म पुगेको हुनेछ , - काठमाण्डौको गोठारमा ४५ बेडको ज्येष्ठ नागरिक अस्पताल सहितको १६५ जना क्षमताको वृद्धाश्रम भवन निर्माण भएको हुने, - अन्तरपुस्ता सीप हस्तान्तरण कार्यक्रम सञ्चालन भई जेष्ठ नागरिकको ज्ञान, अनुभव र सीपको उपयोग भएको	- स्थानीय तहको समन्वय र सहकार्यमा न्यूनतम सुविधासहित ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र र दिवा सेवा सञ्चालन गर्ने, - संघ र प्रदेशको साझेदारीमा सात वटै प्रदेशमा अपाङ्गताग्राम/पुर्नस्थापना केन्द्र निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने, - अपाङ्गता मैत्री नेपाल घोषणाका सूचक तयार गर्ने, - सशर्त अनुदान दिएका संघ संस्थाहरू र अन्य सम्बन्धित संस्थाहरूद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने, - राष्ट्रिय ज्येष्ठ नागरिक नीति तर्जुमा गर्ने, - सबै प्रदेशमा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय मार्फत डि.पी.आर. तयार गरिएको, सहायक सामाग्री उत्पादन गरी वितरण गर्ने ७ प्रदेशका ७ वटा गैर सरकारी संस्थालाई सशर्त अनुदान उपलब्ध गराइएको ।	हुने । - संघ र प्रदेशको साझेदारीमा सात वटै प्रदेशमा अपाङ्गताग्राम/पुर्नस्थापना केन्द्र निर्माण तथा सञ्चालन भएको हुने, - राष्ट्रिय ज्येष्ठ नागरिक नीति निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने, - सबै प्रदेशमा सञ्चालित ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्रमा सहजकर्ताको व्यवस्था भएको हुने ।	२/२ वटा मिलन केन्द्रमा सहजकर्ताको व्यवस्था गरी ज्येष्ठ नागरिकलाई थप सेवा सुविधा प्रदान गर्ने, - गोठारमा १६५ जना क्षमताको वृद्धाश्रम भवन निर्माण शुरू गर्ने, - गोठारमा ४५ बेडको अस्पताल निर्माण शुरू गर्ने ।
३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	- तनहुँ जिल्लाको आबुखैरेनी गाउँपालिका वडानं. ५ , ढकालटारमा बाल सुधार गृहभवन निर्माणका लागि शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग, संघीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई कास्की मार्फत कार्यान्वयन गर्न अख्तियारी दिई बोलपत्र आह्वान भएको, - बाल अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि १९८९ (CRC) को छैठौँ/ सातौँ आवधिक प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृतिका लागि नेपाल सरकार (म.प.) मा पेश गरिएको ।	- तनहुँको ढकालटारमा ४०० जना कानूनको विवादमा परेका बालबालिका राख्न सक्ने क्षमताको सुविधासम्पन्न बाल सुधार गृह निर्माण कार्य ८० प्रतिशत सम्पन्न भएको हुने, - नेपाल सडकमा आश्रित बालबालिका मुक्त राष्ट्र भएको हुने , - सातै प्रदेशमा दिवा शिशु स्याहार केन्द्रहरू स्थापना भई सञ्चालन भएको हुने, - मौजुदा ८ वटा बाल सुधार गृहहरूको पूर्वाधार सुधार निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने ।	- तनहुँको ढकालटारमा बालसुधार गृह निर्माण गर्ने, - सातै प्रदेशमा दिवा शिशु स्याहार केन्द्रहरू स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने, - विद्यमान बालसुधार गृहहरूको भौतिक पुर्वाधार सुधार गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४०००१०५	राष्ट्रपति महिला सशक्तिकरण परियोजना	- मंगला-साहना दीर्घकालीन पुनर्स्थापना केन्द्रको DPR तयारी र निर्माणका लागि सूर्यविनायक न.पा. भक्तपुरमा प्राप्त जग्गामा डि.पी.आर. तयार गर्न सघन सहरी तथा भवन निर्माण आयोजनामा रु.४० लाख बजेट पठाइएको, - हालसम्म दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका ३०८ जना गर्भवती तथा सुत्केरीको उद्धार गरिएको, - हालसम्म ६५ स्थानीय तहमा महिला उद्यमशीलता सहजीकरण केन्द्रको स्थापना गरिएको, - जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रमबाट २२०० जनालाई सीप विकास तालिम तथा टेवापूँजी प्रदान गरिएको ।	- मानव विकास सुचकांकमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम मार्फत ४५०० जनाले सीप विकास तालिम तथा टेवापूँजी प्राप्त गरेको हुने, २ महिलाहरूको घरेलु कामको मूल्य निर्धारण सम्बन्धी अध्ययन भएको हुने, - जैविक स्यानिटरी प्याड उत्पादन गर्ने उद्योगीलाई प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराइएको हुने, ७५३ स्थानीय तहमा महिला उद्यमशीलता विकास सहजीकरण केन्द्र सञ्चालनमा आएको हुने ।	- महिलाहरूको घरेलु कामको मूल्य निर्धारण सम्बन्धी अध्ययन गर्ने, - बहुआयमिक नमूना बस्तीका दलित, अल्पसंख्यक, अतिसिमान्तकृत, सिमान्तकृत समुदायका महिला र किशोरीहरूका लागि रोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, - दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका गर्भवती तथा सुत्केरीको हवाइ उद्धार कार्यक्रम निरन्तर रूपमा सञ्चालन गर्ने, - उद्यमशीलता प्रवर्द्धनको लागि वित्तीय पहुँच, टेवा पूँजी र प्रविधि सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, - मानव विकास सुचकांकमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३४००११०१	महिला तथा बालबालिका विभाग	- नेपालगंज बाँकेमा सुधार गृहको भवन निर्माण भईरहेको, - सामाजिक कुरीति तथा हानिकारक अभ्यास विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम मोरङ, रौतहट. र दाङ जिल्लामा सञ्चालन गरिएको, - विद्यालयस्तरका बालबालिकालाई लागु औषध	- नेपालगञ्ज बाल सुधार गृह भवन निर्माण भएको हुने, २१ वटा सेवा केन्द्रहरूको व्यवस्थापन भएको हुने, - लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, मनोसामाजिक परामर्श, हिंसा निवारण तथा बाल	- विद्यालयस्तरका बालबालिकालाई लागुऔषध दुर्व्यसनि, साइबर क्राइम तथा बालविवाह नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतनामूलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, - सामाजिक कुरीति तथा हानिकारक अभ्यास विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, - स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, धार्मिक अगुवा, धामीझाँक्री, समुदायका ज्येष्ठ महिला/पुरुष, शिक्षक/शिक्षिका, पत्रकार लगायत सरोकारवालाबीच

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		दुर्व्यसन तथा बालविवाह नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतना अभिमुखीकरण कार्यक्रम महोत्तरी, सिन्धुली, म्याग्दी, पाँचथर जिल्लामा सञ्चालन गरिएको ।	संरक्षण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको हुने ।	छाउपडी प्रथा विरुद्ध जनचेतना मूलक अन्तरक्रिया सञ्चालन, • वादी, कमलरी, कमैया, चेपाङ्ग, मुसहर, राउटे लगायत वञ्चितीमा परेका सबै समुदायका महिला तथा किशोरीहरूका लागि सचेतना मूलक अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	• Government -Integrated Data center बाट Space प्राप्त गरिएको र सामाजिक व्यवस्थापन सूचना सफ्टवेयर निर्माणका लागि सफ्टवेयर निर्मातासँग सम्झौता भई कार्य प्रारम्भ भएको, • अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाका स्वीकृत परियोजना ११ वटा राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाका स्वीकृत परियोजना ५० वटाको अनुगमन मूल्याङ्कन कार्य सम्पन्न भएको ।	• एकीकृत सामाजिक विकास ऐन निर्माण भएको हुने, • अन्तर्राष्ट्रिय गैससका स्वीकृत परियोजनाको प्रभावकारी अनुगमन र मूल्याङ्कन गरिएको हुने, • संघ संस्थाको दर्ता, नविकरण, सम्पतिको विवरण, क्रियाकलाप समेत खुल्नेगरी एकीकृत सामाजिक व्यवस्थापन सुचना (SMIS) सफ्टवेयर निर्माण भई कार्य प्रारम्भ भएको हुने ।	• एकीकृत सामाजिक विकास ऐन निर्माण गर्ने, • गैर सरकारी क्षेत्रको कार्यक्रमलाई राष्ट्रिय प्राथमिकता अनुकूल बनाउन विषयगत तथा भौगोलिक क्षेत्रको प्राथमिकिकरण गर्ने, • अनुगमन मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने कार्य गर्ने ।
३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	• आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को फागुन मसान्तसम्म हराएका ३४ हजार ६७३ बालबालिका मध्ये खोजतलास गरी २१ हजार १८७ जना बालबालिका फेला पारी परिवारमा पुनर्मिलन गराइएको । • सडक बालबालिकामुक्त राष्ट्र	• बालबालिका खोजतलास नं. १०४ को सेवा प्रभावकारी भई करीव १० हजार बालबालिकाको पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनर्स्थापना भई बालबालिकाको फेला पर्ने दर ८२ बाट ९० प्रतिशतमा पुगेको हुने, • सडक बालबालिका मुक्त राष्ट्र	• बालबालिका खोजतलास नं. १०४ र बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ नेपाल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने, • सडक बालबालिका उद्धार, संरक्षण, पुनर्मिलन तथा व्यवस्थापन गर्ने, • बाल गृह अनुगमन तथा नियमन सहजीकरण ४. हिंसा तथा दुर्व्यवहारमा परेका बालबालिकाको उद्धार तथा संरक्षण व्यवस्थापन, • बालगृह अनुगमन तथा कानून विपरीत सञ्चालनमा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्माणका लागि आधार तयार गरिएको र हाल सम्म १ हजार ९३७ जना सडक बालबालिकाको उद्धार गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिएको, • बाल गृह सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड पूरा नगरेका ८३ वटा बाल गृहहरू सञ्चालन बन्द गरी सो गृहहरूमा रहेका १ हजार ९७ जना बालबालिकाको उद्धार गरी पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनःस्थापना गरिएको , • जोखिममा परेका २३ हजार ८३९ बालबालिकाको आपत्कालीन उद्धार गरी राहत, मनोविमर्श, पुनर्मिलन तथा पुनर्स्थापना भएको , • हिंसा तथा दुर्व्यवहारमा परेका एवम् विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको आपत्कालीन उद्धार, राहत, अस्थायी संरक्षण, मनोविमर्श एवम् पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनर्स्थापनाका लागि बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ सेवा १८ स्थानबाट	घोषणा भएको हुने, • बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ को सेवा विस्तार भई ४० स्थानमा सञ्चालन भएको र जोखिममा परेका बार्षिक १५ हजारका दरले ४५ हजार बालबालिका लाभान्वित भएको हुने, • कानून तथा मापदण्ड विपरीत सञ्चालित बालगृहमा रहेका तीन हजार बालबालिकाको पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनःस्थापना भएको हुने, • सातै प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट बाल अधिकार सम्बन्धी सूचनाहरू एकीकृत र अद्यावधि भएको हुने, • ७५३ वटै स्थानीय तहमा बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को व्यवस्था कार्यान्वयन भई स्थानीय बाल अधिकार समिति, बाल कल्याण अधिकारी, बाल कोष लगायतका स्थानीय बाल अधिकार संरक्षण प्रणाली तथा संयन्त्र क्रियाशील भएका हुने ।	रहेका बालगृहहरूबाट बालबालिकाको उद्धार गरी पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनःस्थापना, • सडक बालबालिकाको उद्धार, अस्थायी संरक्षण, लागू पदार्थ दुर्व्यसनी उपचार, सीपमूलक तालीम तथा उद्यमशीलता कार्यक्रम सञ्चालन ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सञ्चालन गरी वार्षिक रूपमा करीव १० हजार जना बालबालिकालाई सेवा प्रदान भई रहेको, बालबालिका सम्बन्धी खण्डित सूचना संकलन तथा व्यवस्थापनका लागि एकीकृत सूचना प्रणालीको निर्माण गरिएको।		
३४०००९०१	महिला समुत्थान कार्यक्रम	नयाँ कार्यक्रम	बागमती प्रदेश, मधेश प्रदेश, लुम्बिनी प्रदेश र सूदुर पश्चिम प्रदेशमा हिंसा पीडित महिला तथा किशोरीलाई राख्न सेवा केन्द्र निर्माण भएको हुने।	सेवा केन्द्र निर्माणको कार्य थालनी गर्ने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रभित्र महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरूको अधिकारको संरक्षणको साथै उनीहरूको सशक्तीकरण गरी देश विकासमा समुचित उपयोग गर्नु रहेको छ। महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, मानव बेचबिखनमा परेका महिला तथा किशोरीको हित प्रवर्द्धन गर्ने विषय बहु निकायको सरोकारको विषय भएको हुँदा तीनै तहका सरकारको सम्बद्ध निकायको अपनत्व हुन जरूरी रहेको छ। तसर्थ सबै तहमा रहेका लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिले यस विषयमा सम्बन्धित तह तथा निकायमा पैरवी गरी आ-आफ्नो निकायको बजेट तथा कार्यक्रममा आन्तरिकीकरण गर्नु आवश्यक छ। तीनवटै तहका सम्बन्धित निकायहरूले आ-आफ्नो कार्यक्रममा उल्लेखित वर्गको हित प्रवर्द्धन हुनेगरी महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिकको अधिकारको उचित सम्मान गर्दै तदनुसार कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, प्रदेश र स्थानीय तहले संघबाट प्राप्त गर्ने अनुदानका कार्यक्रममा दोहोरो नपर्ने गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने र संघीय तथा प्रदेशका निकाय र स्थानीय तहहरूले कार्यक्रमको उपलब्धिका बारेमा नियमित रूपमा प्रगतिविवरण यस मन्त्रालयमा उपलब्ध गराएमा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई पेक्षित उपलब्धि प्राप्त हुनेछ। त्यसैगरी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूले सञ्चालन गर्ने विभिन्न कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्न नसकेमा राज्यले लिएका नीति तथा प्रावधान विपरित क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुन सक्ने जोखिम रहन सक्दछ।

६.६ श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले रोजगारी र श्रमको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। लोककल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप सबै नागरिकको गुणस्तरीय जीवन सुनिश्चितताका लागि राज्यले सामाजिक सुरक्षा र कमजोर, विपन्न एवं जोखिममा रहेका लक्षित वर्गको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरेको छ।

श्रमको मर्यादित र सुरक्षित व्यवस्थापन, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य र सुरक्षाको प्रवर्द्धन, बालश्रम निवारण, रोजगारीको अवसरको सृजना, व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजनामा सबैको आवद्धता वढाउनु मन्त्रालयको मुख्य उद्देश्य रहेका छन्। श्रम, रोजगार र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका राष्ट्रिय नीति, योजना र कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी विशेषतः आन्तरिक श्रम व्यवस्थापनका माध्यमबाट सकारात्मक औद्योगिक श्रम सम्बन्धको स्थापना, आन्तरिक रोजगारीका अवसरको विस्तार र सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

श्रम बजारमा उपलब्ध श्रमिकको सीप, दक्षता र बजारमा माग भएको श्रमबीच तादात्म्यता कायम हुन नसक्नु, कोराना भाइरस महामारीको कारणबाट आन्तरिक र वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा देखिएको जोखिम व्यवस्थापन गर्न कठिन हुनु, श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास हुन नसक्नु, अपेक्षित रूपमा उद्यमशीलता विकास र रोजगारीको सृजना हुन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त सीप र पूँजीको उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन नहुनु, विभिन्न प्रयासका बावजुद बालश्रम पूर्णरूपमा निवारण हुन नसक्नु, बालश्रममा रहेका बालबालिकाहरूको उद्धार, पुनर्स्थापना, राहत तथा पुनर्मिलन कार्यक्रमहरूको न्यूनता रहनु, सकारात्मक श्रम सम्बन्ध र रोजगारमैत्री लगानी अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरू यस क्षेत्रमा विद्यमान रहेका छन्।

त्यसैगरी, अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्नु, श्रम तथा रोजगारीको हकको पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्नु, बजारको मागबमोजिम सीपयुक्त जनशक्तिको विकास गर्नु, असल श्रम सम्बन्धको विकास र श्रमको उत्पादकत्व वृद्धिमार्फत आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूलाई फराकिलो बनाउनु, वैदेशिक रोजगारीबाट सिर्जित जोखिमहरूको न्यूनीकरण गर्दै यसबाट प्राप्त पूँजी, प्रविधि, ज्ञान, सीप र अनुभवको अधिकतम उपयोग गरी आन्तरिक रोजगारी तथा उद्यमशीलताको विकास गर्ने, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको दायरालाई विस्तार गरी सामाजिक सुरक्षा योजनामा आवद्ध हुने रोजगारदाता र श्रमिकको संख्यामा अपेक्षित रूपमा वृद्धि गर्ने चुनौतीहरू रहेका छन्।

श्रम, सामाजिक सुरक्षा र रोजगारी सम्बन्धी नयाँ कानूनहरू जारी हुनु, प्राविधिक शिक्षा तथा सीपमूलक तालिमलाई प्राथमिकता दिईनु, न्यूनतम पारिश्रमिकको कानूनी व्यवस्था हुनु, शैक्षिक बेरोजगार तथा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिलाई ऋण सुविधा उपलब्ध हुनु, बालश्रम निवारण गुरुयोजना कार्यान्वयनमा आई बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढ्नु, आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन भई रहनुलाई अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ।

३. सोच

सबै नागरिकलाई मर्यादित र उत्पादनशील रोजगारीका अवसरको उपलब्धता।

४. उद्देश्य

१. देशभित्र उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।
२. असल औद्योगिक र श्रम सम्बन्धको विकास गर्नु ।
३. बालश्रम लगायत सबै प्रकारका श्रमशोषण अन्त्य गर्नु ।
४. वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्नु ।

५. रणनीति

१. स्थानीय तहदेखि रोजगार कार्यक्रमलाई विस्तार गरी न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूति गर्ने ।
२. विद्यमान श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी कानूनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन र सामाजिक संवादको माध्यमबाट असल औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्धको विकास गर्ने ।
३. राष्ट्रिय आवश्यकताका आधारमा तालिम र सीप विकासद्वारा श्रमिकको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
४. तीन तहका सरकारबीच रोजगारी सृजना र श्रम व्यवस्थापनमा प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।
५. वैदेशिक रोजगारका चरणलाई सुरक्षित, शोषणमुक्त मर्यादित र अधिकतम प्रतिफलदायक बनाउने ।
६. रोजगारी सृजना गर्न एवम् विभिन्न निकायसँग समन्वय तथा रोजगारीसम्बन्धी कार्यको नियमन गर्न अधिकारसम्पन्न उच्चस्तरीय राष्ट्रिय रोजगार प्राधिकरण गठन गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सामाजिक सुरक्षा कोषमा सूचिकृत भएका श्रमिकहरूको संख्या	जना	२२७७२०	४०००००	५०००००	६०००००	७०००००
२	बालश्रम मुक्त स्थानीय तह	संख्या	०	१०	७०	१५०	३००
३	व्यावसायिक सीपमूलक तालिम लिने संख्या	जना हजारमा	३.५	२०	३०	४०	५०
४	आप्रवासी स्रोत केन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन	जिल्ला	३८	३८	३८	३८	३८
५	बालश्रम निरीक्षण (प्रतिवर्ष)	प्रतिष्ठान संख्या	१७६२	२०००	२५००	३०००	३५००
६	श्रम अडिट	प्रतिवेदन संख्या	१६५३	३०००	५०००	६०००	७०००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
७	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध प्रतिष्ठान संबद्ध श्रमिक	संख्या	१४९७०	१७५००	२००००	३००००	५००००
८	प्रतिष्ठान निरीक्षण (श्रम कानूनको परिपालना , OSH समेत)	संख्या	१५०१	२०००	२५००	३०००	३५००
९	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत रोजगारी सिर्जना (वार्षिक)	जना	१६९७२५	१९००००	२०००००	२५००००	३०००००

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२०,८०३	१९,४९७	१,३०६	-	९,९८६	५,१८८	५,६२९
२०८०/८१	९८,२२३	९६,९१९	१,३०४	-	७०,७८५	७,४३८	२०,०००
२०८१/८२	१००,५७६	९९,२४०	१,३३६	-	९०,८२३	२,२५३	७,५००

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१ -६	• श्रम, रोजगार, सामाजिक सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा गर्ने र नियमन गर्ने । • औद्योगिक विवाद समाधान, व्यवसायजन्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने । • रोजगारसम्बन्धी तथ्याङ्क, अध्ययन र अनुसन्धान गर्ने, गराउने । • सीपमूलक एवं व्यावसायिक तालिम, ट्रेड युनियनसम्बन्धी एकीकृत कानून र नियमन गर्ने, गराउने । • विदेशीहरूका लागि श्रम स्वीकृति तथा श्रम सहचारी सम्बन्धी क्रियाकलापको व्यवस्थापन गर्ने, गराउने ।	-		श्रम, रोजगार, सामाजिक सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्डहरूको सुधार भएको हुने । मर्यादित रोजगारी र असल श्रम सम्बन्ध ,औद्योगिक विवाद समाधान, व्यवसायजन्य सुरक्षाको प्रत्याभूति भएको हुने । श्रमिक,रोजगार, सामाजिक सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धान, तथ्याङ्कहरू उपलब्धता भएको हुने ।
३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायिकरण	५	वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सम्बन्धमा परेका उजुरीहरूको सुनुवाई तथा कारवाही, न्याय प्रदान गर्ने ।	-		वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ठगीका उजुरीहरूको फछ्यौट भएको हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३	१. रोजगार तथा स्वरोजगार प्रवर्द्धनका लागि समन्वय, सहकार्य तथा नियमन र व्यवस्थापन गर्ने । २. वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र जीवनोपयोगी बनाउन परामर्श तथा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	-		सुरक्षित आप्रवासन परियोजना तेश्रो चरण अवधिभर ५ लाख जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा सूचना तथा परामर्श प्रदान गरिएको हुने । १५ हजार जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा कानूनी सहायता तथा गन्तव्य मुलुकमा सहजीकरण सेवा प्राप्त गरेको हुने । ७ हजार जनालाई सीपमूलक तालिम र २२ हजार जनालाई वित्तीय साक्षरता तालिम प्राप्त गरेको हुने । २८ हजार जनालाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्राप्त गरेको हुने ।
३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	२	श्रमिक वर्गको हक हित संवर्द्धन गरी सुरक्षित एवं स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना गर्ने । श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्ध कायम गर्ने । कार्यस्थलमा सुरक्षित एवं स्वस्थ वातावरण प्रवर्द्धन गरी दुर्घटना एवं व्यवसायजन्य रोग न्यूनीकरण गर्ने ।	-		श्रमिक वर्गको हक हित संवर्द्धन गरी सुरक्षित एवं स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना भएको हुने श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्ध कायम हुने, कार्यस्थलमा सुरक्षित एवं स्वस्थ वातावरण प्रवर्द्धन गरी दुर्घटना एवं व्यवसायजन्य रोग न्यूनीकरण भएको हुने
३७१०१००१२	श्रम तथा रोजगार	२	श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी	-		औद्योगिक विवाद समाधान भएको हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	कार्यालयहरु		उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्ध कायम गर्नका लागि औद्योगिक विवाद समाधान गर्ने । प्रतिष्ठान निरीक्षणमार्फत श्रम कानूनको पालना भए नभएको अनुगमन गर्ने ।			प्रतिष्ठान निरीक्षण मार्फत श्रम कानूनको पालना भए नभएको अनुगमनको माध्यमबाट श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्ध कायम भएको हुने ।
३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	२	व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्यसम्बन्धी नीति, कानून कार्यान्वयनको क्षमता विकास गर्ने ।	-		कार्यस्थलमा सुरक्षित एवं स्वस्थ वातावरण प्रवर्द्धन भई दुर्घटना एवं व्यवसायजन्य रोग न्यूनीकरण भएको हुने
३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	५	वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित, सुरक्षित, मर्यादित हुने गरी व्यवस्थापन गर्ने ।	-		वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित, सुरक्षित, मर्यादित र कम खर्चिलो हुने गरी व्यवस्थित भएको हुने । वैदेशिक रोजगारीमा हुने ठगी सम्बन्धी सचेतना, ठगी नियन्त्रणमा अनुगमन भएको हुने । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका र जान चाहने परिवारको उद्गमशीलता र वित्तीय साक्षरतामा वृद्धि भएको हुने ।
३७१०३०११	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम प्रतिष्ठान	३	रोजगारउन्मुख व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्ने ।	-		बजारको माग अनुसारका व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम सञ्चालन गरी व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम प्राप्त जनशक्तिलाई पूँजी, प्रविधि, उद्यमशीलता र बजारसँग आवद्ध गर्ने गरी संस्थागत

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						समन्वय गरी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय माग र आवश्यकता अनुसार प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी सीपयुक्त जनशक्तिको विकास हुने ।
३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	५	रोजगारीको प्रत्याभूतिमार्फत नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्यका साथ न्यूनतम रोजगारीको सुनिश्चितता तथा उत्पादनशील रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुरूप प्रत्येक स्थानीय तहमा सूचीकृत बेरोजगार व्यक्ति तथा रोजगारदाताहरूको विवरण तथा सूचना व्यवस्थापन र सामाजिक सुरक्षाको रूपमा न्यूनतम रोजगारी प्रत्याभूति गर्ने ।	-		न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूतिमार्फत सूचीकृत अति विपन्न बेरोजगारहरूलाई एक सय दिनको न्यूनतम रोजगारी सुनिश्चितता भएको हुने । न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूतिमार्फत अति विपन्न बेरोजगारहरूको संख्या क्रमशः घट्दै गएको हुने । हरेक श्रमलाई सम्मान गर्ने संस्कारको विकास गरी स्वदेशमा नै रोजगारी तथा स्वरोजगारी अभिवृद्धि भएको हुने । रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भएको हुने । प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम प्रति अपनत्व वृद्धि भई हरेक प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।
३७१००१०३	युवा रोजगारीका लागि रुपान्तरण पहल आयोजना	१	युवा लक्षित रोजगारीका अवसरको सिर्जना, सीप तथा क्षमता अभिवृद्धि र रोजगार सेवाको विस्तार मार्फत श्रम बजारको परिमाणमा सुधार ल्याउने ।	२०७६/७७ - २०८०/८१	१२० मिलिनियम अमेरिकी डलर	दर्ता गरेको १ वर्षभित्र तालिम, अस्थायी काम अथवा रोजगारको अवसर पाई आयोजनाद्वारा सहयोग प्राप्त गरेका व्यक्तिहरू (लिङ्ग र उमेर समूहका

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			रोजगारीका वर्तमान सेवा र सुविधा प्रणालीमा विकास तथा विस्तार गरी रोजगारीमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने । अल्पकालिन रोजगारीका अवसरको सिर्जना गर्ने । रोजगार सेवाको प्रवर्धन मार्फत बेरोजगारीको समस्यालाई न्यूनीकरण गर्ने ।			आधारमा) को संख्या ४० प्रतिशत पुगेको हुने । ७५३स्थानीय तहमा रोजगार सेवा केन्द्र परिचालन भएको हुने र आयोजनाका कुल युवा लाभग्राही ६० प्रतिशत पुगेको हुने । राष्ट्रिय रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको निर्माण तथा सञ्चालन भएको हुने । अस्थायी कार्यक्रम मार्फत कुल १ करोड रोजगारीको दिन सिर्जना भएको हुने । कुल ५९५०० जनाले कार्य स्थलमा आधारित तालिम तथा जीवन उपयोगी सीप विकास तालिम प्राप्त गरेको हुने । कुल ६० हजार महिलाहरु सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएको हुने ।
३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएको					
३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	५	वैदेशिक रोजगार व्यवसायलाई सुरक्षित व्यवस्थित र मर्यादित बनाउने, वैदेशिक रोजगारीमा जाने र विदेशमा कार्यरत कामदारहरुको हित, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण गर्ने , श्रम स्वीकृति लिई	-		वैदेशिक रोजगार व्यवसायलाई सुरक्षित व्यवस्थित र मर्यादित हुने . वैदेशिक रोजगारीमा जाने र विदेशमा कार्यरत कामदारहरुको हित, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण गर्ने , श्रम स्वीकृति लिई

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			वैदेशिक रोजगारी गएर अलपत्र परेका तथा मृत्यु भएका व्यक्तिको राहत र उद्धार लगायतका कल्याणकारी कार्य सम्पादन ।			वैदेशिक रोजगारी गएर अलपत्र परेका तथा मृत्यु भएका व्यक्तिहरुको राहत र उद्धार भएको हुने । रोजगारीको क्रममा विदेशमा रहँदा करारनामा बमोजिम सेवा, शर्त र सुविधा लागु भए नभएको नियमित अनुगमन, गुनासा सुनुवाई, उद्धार कार्य, रोजगारमा संलग्न कामदारहरुको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	थप ४० वटा स्थानीय तहबाट बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणाका लागि प्रस्ताव प्राप्त भई घोषणा सम्बन्धी कार्य प्रक्रियामा रहेको । सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी ३ वर्षे कार्ययोजना स्वीकृत भई कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धी निकायमा पठाईएको । मन्त्रालयको तत्काल सुधार कार्ययोजना तयार	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन तथा तथ्यांकीय आधार तयार ।	श्रमिक तथा कामदारको सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक सुरक्षा सञ्चालन कोष सञ्चालन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण, परिमार्जन । असंगठित क्षेत्र, सरकारी तथा सार्वजनिक संस्थामा रहेका अस्थायी तथा ज्यालादार श्रमिकलाई सामाजिक सुरक्षाको दायरामा ल्याउन आवश्यक नीति तर्जुमा । रोजगारउन्मुख सीपमूलक एवं व्यावसायिक तालिम नीति तर्जुमा । बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणा कार्यक्रम सञ्चालन । नेपालले कार्यान्वयनमा ल्याएका श्रम सम्झौताहरुको प्रभावकारीता अध्ययन । श्रम आप्रवासनका क्षेत्रमा नेपालले गरेका

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको । सामाजिक सुरक्षा कोष लगानी कार्यविधि,, बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणा कार्यविधि कार्यविधिहरु जारी भएको । अनौपचारिक क्षेत्रमा रहेका किसान, श्रमिक तथा स्वरोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुलाई सामाजिक सुरक्षाको दायरामा ल्याउने सम्बन्धमा गठित कार्यदलले पेश गरेको प्रतिवेदन उपर छलफल भई रहेको ।		प्रतिबद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय रणनीतिपत्र तयार गर्ने । बेरोजगार सम्बन्धी एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अध्ययन र अनुसन्धान । मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय ।
३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्याधिकरण	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ठगीका उजुरीहरु फछ्यौट भएको र केही उजुरीहरुमा सुनुवाई भई रहेको ।	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसुरका उजुरी लिने, उजुरीहरु फछ्यौट हुने र सामाजिक न्याय प्रदान गरिने ।	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसुरका उजुरी लिने , सुनुवाई गर्ने, उजुरीहरु फछ्यौट गर्ने र सामाजिक न्याय प्रदान गर्ने ।
३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सुरक्षित आप्रवासन परियोजना तेश्रो चरण अवधिभर ५ लाख जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा सूचना तथा परामर्श प्रदान गरिएको । १५ हजार जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा कानूनी सहायता तथा	सुरक्षित आप्रवासन परियोजना तेश्रो चरण अवधिभर ५ लाख जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा सूचना तथा परामर्श प्रदान । १५ हजार जनालाई वैदेशिक रोजगारीको सम्बन्धमा कानूनी सहायता तथा गन्तव्य मुलुकमा सहजीकरण सेवा	वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र जीवनोपयोगी बनाउन परामर्श तथा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । आधारभूत तथा एडभान्स व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		गन्तव्य मुलुकमा सहजीकरण सेवा प्राप्त गरेको । ७ हजार जनालाई सीपमूलक तालिम र २२ हजार जनालाई वित्तीय साक्षरता तालिम प्राप्त गरेको । २८ हजार जनालाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्राप्त गरेको ।	प्राप्त । ७ हजार जनालाई सीपमूलक तालिम र २२ हजार जनालाई वित्तीय साक्षरता तालिम प्राप्त । २८ हजार जनालाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान ।	
३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	गैर नेपाली नागरिकलाई श्रम स्वीकृति: १०६८९ जना र गैर नेपाली नागरिकको श्रम स्वीकृति नविकरण: ७८३७ जना श्रम कानूनको पालना भए नभएको निरीक्षण: १२२५६ प्रतिष्ठान र बालश्रम निरीक्षण: ८१५५ प्रतिष्ठान श्रम अडिट प्रतिवेदन संकलन: ६६७३ वटा प्रतिष्ठान श्रमिक आपूर्तिकर्ता ईजाजतपत्र नविकरण: ८५८ र श्रमिक आपूर्तिकर्ता ईजाजतपत्र प्रदान: ६१९ श्रमिक आपूर्तिकर्ता कम्पनिको अनुगमन: ३७५ वटा प्रतिष्ठान र विदेशी श्रमिकले श्रम	श्रम व्यवस्थापन तथा सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्धको विकास भएको हुने । श्रमिकवर्गको हक हित सम्बर्द्धन भई सुरक्षित एवं स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना भएको हुने	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित रोगहरुको वर्गीकरण एवं विश्लेषण सम्बन्धी अध्ययन । प्रतिष्ठानहरुमा बालश्रम निरीक्षण, न्यूनतम पारिश्रमिकको अनुगमन, OSH अनुगमन र श्रमिक आपूर्तिकर्ता कम्पनिहरुको अनुगमन । त्रिपक्षीय श्रम सम्बन्ध सुधार समितिबाट श्रम विवादहरुको व्यवस्थापन । बालश्रम निवारण सम्बन्धी सरोकारवालासँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम । श्रम ऐन कार्यान्वयन सम्बन्धी चेतनामूलक जिङ्गल तथा TVC निर्माण र श्रम सम्बन्धी एकीकृत सफ्टवेर निर्माण ।

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वीकृति लिए नलिएको सम्बन्धमा अनुगमन: ९६ वटा प्रतिष्ठान		
३७९०९००९ २	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरू	श्रम व्यवस्थापन तथा सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्धको विकास भएको । श्रमिकवर्गको हक हित सम्बर्द्धन भई सुरक्षित एवं स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना भएको	श्रम व्यवस्थापन तथा सुमधुर औद्योगिक एवं श्रम सम्बन्धको विकास भएको हुने । श्रमिकवर्गको हक हित संवर्द्धन भई सुरक्षित एवं स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना भएको हुने	प्रतिष्ठानहरूमा वालश्रम निरीक्षण, न्यूनतम पारिश्रमिकको अनुगमन, OSH अनुगमन र श्रमिक आपूर्तिकर्ता कम्पनिहरूको अनुगमन त्रिपक्षीय श्रम सम्बन्ध सुधार समिति (जिल्ला स्तर) बाट श्रम विवादहरूको व्यवस्थापन । औद्योगिक करिडोरमा कार्यरत श्रमिकका लागि निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन ।
३७९०९१०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	क्षेत्रगतरूपमा व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । प्रेसर भेसेल तथा ब्वायलर सुरक्षा सम्बन्धी ७ दिने दक्षता अभिवृद्धि प्रशिक्षण सञ्चालन गरिएको । व्यावसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धमा १४ दिने प्रशिक्षण कार्यक्रम । कार्यस्थलमा हानिकारक तत्वको नमूना संकलन तथा विश्लेषण ।	कार्यस्थलमा सुरक्षित एवं स्वस्थ वातावरण प्रवर्द्धन भई दुर्घटना एवं व्यवसायजन्य रोग न्यूनीकरण भएको हुने ।	क्षेत्रगतरूपमा व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन तथा प्रेसर भेसेल तथा ब्वायलर सुरक्षा सम्बन्धी ७ दिने दक्षता अभिवृद्धि प्रशिक्षण । उद्योग वा प्रतिष्ठानको कार्यस्थलको जोखिम पहिचान, विश्लेषण, न्यूनीकरण गर्ने उपाय सम्बन्धी अध्ययन । व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धमा १४ दिने प्रशिक्षण कार्यक्रम । कार्यस्थलमा हानिकारक तत्वको नमूना संकलन तथा विश्लेषण । कार्यस्थलमा खतराको पहिचान तथा जोखिमको मूल्यांकन सम्बन्धी ४ दिने दक्षता अभिवृद्धि प्रशिक्षण ।

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्यस्थलमा खतराको पहिचान तथा जोखिमको मूल्यांकन सम्बन्धी ४ दिने दक्षता अभिवृद्धि प्रशिक्षण ।		
३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	वैदेशिक रोजगारको लागि श्रम स्वीकृति दिने कार्य पूर्णरूपमा अनलाइन प्रणालीमार्फत शुरुवात भएको । वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (FEIMS) को स्तरोन्नति गरी अध्यागमन विभागसँग आवद्ध गरिएको । वैदेशिक रोजगारीका लागि ४७९२१५२ जनालाई श्रम स्वीकृत प्रदान गरिएको ।	वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित, सुरक्षित, मर्यादित हुने गरी व्यवस्थित भएको हुने ।	वैदेशिक रोजगारीको लागि श्रम स्वीकृति प्रदान गर्ने । वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (FEIMS) को स्तरोन्नति गर्ने । वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित ठगीका उजुरीहरूको सुनुवाई गरी आवश्यक कारवाही गर्ने नेपाली कामदार पठाउन इजाजत पत्र प्राप्त व्यवसायिसँग समन्वय, अन्तरसम्बाद र निरन्तर अनुगमन । नेपाली कामदार जाने प्रमुख गन्तव्य मुलुकहरूमा रहेका नेपाली दुतावास र कुटनीतिक नियोगहरूसँग श्रम सम्बन्धी सूचना आदान—प्रदान र वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापनमा समन्वय ।
३७१०३०११	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम प्रतिष्ठान	६१९० जनालाई सीपमूलक तालिम दिइएको ।	रोजगारमूलक तालिम प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्यात्मक र गुणात्मक वृद्धि हुने ।	बजारको माग अनुसारका व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने । सार्वजनिक नीजि साझेदारीमा तालिम सञ्चालन व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम प्राप्त जनशक्तिलाई पूँजी, प्रविधि, उद्यमशीलता र बजारसँग आवद्ध गर्ने गरी संस्थागत समन्वय राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय माग र आवश्यकता अनुसार प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी नयाँ ट्रेडहरूको पहिचान ।
३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार	स्थानीय तहबाट रोजगारमूलक	मुलुक भित्र थप रोजगारीका अवसर	बेरोजगार व्यक्तिको विवरण रोजगार व्यवस्थापन सुचना

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम	आयोजना सञ्चालन गरी न्यूनतम रोजगारी उपलब्ध गराउन रु १२ अर्ब ०४ करोड (प्रशासनिक खर्च समेत) ७५३ स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको । प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७५ दोस्रो संशोधनको प्रस्ताव मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाट स्वीकृत भएको । राष्ट्रिय बीमा कम्पनीसँग रोजगारीमा संलग्न हुने श्रमिक र संलग्न कर्मचारीको सामूहिक बीमा सम्पन्न भएको । २६,०८,२९४ जना बेरोजगारको विवरण रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सूचीकृत भएको । ५,२०,८९९ जना बेरोजगारलाई रोजगार उपलब्ध गराइएको ।	सिर्जना भई वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या न्यूनीकरण भएको । श्रमिकहरुको सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति भएको हुने ।	प्रणालीमा सूचीकरण । प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत थप १ लाख ५० हजार रोजगारी सिर्जना गर्ने । स्थानीय तहको रोजगार रणनीति निर्माण गर्ने । रोजगारमूलक आयोजना छनौट र सञ्चालनको लागि मापदण्ड निर्माण । रोजगारीको लागि सम्वाद मञ्च तथा गोष्ठी/कार्यशाला । श्रमको सम्मान राष्ट्रको अभियान कार्यक्रम सञ्चालन । राष्ट्रिय रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको निर्माण ।
३७१००१०३	युवा रोजगारीका लागि रुपान्तरण पहल आयोजना	सूचीकृत बेरोजगारका लागि प्रदान गरिने कार्यस्थल र जीवन उपयोगी तालिम प्रदान गर्नका लागि पाठ्यक्रम र मोड्युलको	मुलुक भित्र बेरोजगार युवा जनशक्तिको लागि थप रोजगारीका अवसर सिर्जना भई वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरुको संख्या	युवा लक्षित रोजगारी सिर्जना श्रमको सम्मान राष्ट्रको अभियान कार्यक्रम राष्ट्रिय रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको निर्माण स्थानीय तहको रोजगार रणनीति निर्माण गर्ने कार्यस्थलमा आधारित प्राविधिक सीप विकास र

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वीकृत भएको । राष्ट्रिय रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (श्रमिक सूचना बैंक समेत) निर्माणको लागि कार्यक्षेत्रगत सर्त तयार भई सूचना प्रकाशनको चरणमा रहेको । मध्यावधी मूल्याङ्कन गर्ने कार्यका लागि इच्छापत्र (EOI) को सूचना मिति २०७८/१२/२३ मा प्रकाशन भई प्राप्त आवेदनको मूल्याङ्कन भई रहेको । स्थानीय रोजगार रणनीतिको नमूना तयार गर्नका लागि परामर्शदातासंग मिति २०७८/१२/१७ मा सम्झौता भई कार्यारम्भ भएको ।	न्यूनीकरण भएको हुने र श्रमिकहरूको सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति भएको हुने ।	जिवनोपयोगी तालिम नमूना रोजगार सेवा केन्द्र सञ्चालन गरी श्रम मन्त्रालय मातहतका क्रियाकलापलाई प्रवाह हुने, रोजगार विनिमय सेवा प्रदान हुने र निजी क्षेत्रसंगको समन्वयमा उत्पादनशील रोजगारी सृजना गर्ने
३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	विदेशमा मृत्यु भएका ५४५ जना कामदारको शव व्यवस्थापन गरिएको । ८८१ जना मृतकको परिवारलाई रु ४८ करोड २६ लाख क्षतिपूर्ति प्रदान गरिएको । विदेशमा अलपत्र परेका २१७	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कल्याणकारी कार्यहरू स्थानीय तहसम्म पुगेको हुने । राहत र उद्धारका कार्य अनलाईन प्रणालीबाट सम्पादन भएको हुने । वैदेशिक रोजगार ब्यबसायलाई सुरक्षित व्यवस्थित र मर्यादित भएको हुने . वैदेशिक रोजगारी गएर अलपत्र पर्ने	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरूलाई लक्षित गरी पुनः एकीकरण कार्यक्रमको सञ्चालन, रोजगारीको क्रममा विदेशमा रहँदा करारनामा बमोजिम सेवा, शर्त र सुविधा लागु भए नभएको नियमित अनुगमन, गुनासा सुनुवाई, उद्धार कार्य, रोजगारमा संलग्न कामदारहरूको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण ।

ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		जना श्रमिकलाई कल्याणकारी कोषको रकमबाट उद्धार गरिएको ७३६० जनाको सीपमूलक तालिम सञ्चालन भई रहेको ।	तथा मृत्यु हुने अवस्थामा कमी आएको हुने । वैदेशिक रोजगारीको क्रममा करारनामा बमोजिम सेवा, शर्त र सुविधा लागु नगर्ने र ठगीने अवस्थामा कमी आएको हुने । राहत र उद्धार कार्य, गुनासा सुनुवाई, रोजगारमा संलग्न कामदारहरुको तथ्याङ्क online System मा अभिलेखीकरण भएको हुने ।	

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

श्रम, रोजगार तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको विद्यमान कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण गर्दै सुसंस्कृत औद्योगिक सम्बन्ध विकास गर्न, आन्तरिक रोजगारीको प्रवर्द्धन गर्न, वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन साथै योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको प्रवर्द्धन गर्न श्रम बजारको माग र जनशक्ति विकासका कार्यक्रमबीच तादाम्यता तथा स्वस्थ श्रम सम्बन्धको विकास, सुरक्षित तथा भरपर्दो वैदेशिक रोजगारी, औपचारिक माध्यमबाट विप्रेषणको प्राप्ति र यसको सही सदुपयोगको सुनिश्चितता हुन सकेमा अपेक्षित प्रतिफल हासिल हुनेछन्। सामाजिक सुरक्षा कोष अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न स्कीमहरू सञ्चालन हुनेछन् । कृषि, उद्योग, पर्यटन तथा पूर्वाधारका क्षेत्रहरूमा पनि उत्पादनमूलक रोजगारी सृजना र वृद्धि गर्दै स्वदेशमा नै युवा जनशक्तिको लागि रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध हुनेछन्।

परिच्छेद ७

पूर्वाधार क्षेत्र

७.१ ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ

७.१.१ ऊर्जा

१. पृष्ठभूमि

जलविद्युत आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो। नेपालको विद्युत विकासको यात्रा वि.सं. १९६८ देखि सुरु भएको भएता पनि वित्तीय उत्प्रेरणा सहितको लगानी नीतिको प्रभावकारी समन्वय र निर्माण क्षमताको अभावले सम्भावित क्षमताको न्यून मात्रामा उत्पादन सम्भव हुन सकेको छ। आ.व. २०७७/७८ सम्ममा कुल विद्युत जडान क्षमता १५२७ मेगावाट पुगेको छ। विद्युत ग्रिडमा जनसंख्याको पहुँच ९० प्रतिशत छ। विद्युत प्रसारण लाइनको ६६ के.भी. वा सो भन्दा माथिको कुल लम्बाइ ४,६४० सर्किट किलोमिटर पुगेको छ। ७०७ स्थानीय तहमा विद्युत पूर्वाधार पुगेको छ। साथै, प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत उपभोग २६० किलोवाट घण्टा रहेको छ। हाल १७.१८ प्रतिशत रहेको विद्युत चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्दै लैजानु आवश्यक छ। साथै, राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण लाइन पुर्‍याउन कठिन भएका र छरिएर रहेका विकट ग्रामीण बस्तीहरूमा ऊर्जाको पहुँच तथा सुरक्षा सुनिश्चितता गर्दै दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम सबैका लागि दिगो ऊर्जाको अवधारणा, जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण, लैङ्गिक समानता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न र हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्दै वातावरणीय सन्तुलन स्थापित गर्न नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको तीव्र विकास हुनु आवश्यक छ। हालसम्म वैकल्पिक ऊर्जाको स्रोतबाट विद्युत जडान क्षमता ७६ मेगावाट पुगेको छ। वैकल्पिक ऊर्जाको माध्यमबाट करिब ३ प्रतिशत जनतामा विद्युतको पहुँच पुग्नका साथै करिब ३० हजार रोजगारी सिर्जना भएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

जलविद्युत आयोजना प्राकृतिक नदी प्रणालीमा आधारित रहनु, सुख्खा याममा विद्युतको माग पूरा हुन नसक्नु, विद्युत आपूर्ति भरपर्दो र गुणस्तरीय नहुन, वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु, जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कठिनाइले आयोजना कार्यान्वयनमा ढिलाइ हुनु, प्रसारण लाइन निर्माणका लागि आवश्यक निजी जग्गा प्राप्ति तथा वन क्षेत्रमा निर्माण कार्यमा ढिलाइ र व्यवस्थापनमा कठिनाइ हुनु, आयोजना व्यवस्थापनका पूर्व चरणमा गर्ने कार्य समयमै सम्पन्न हुन नसक्नु, आयोजनाको लागतमा बढोत्तरी हुनु र जलविद्युत आयोजना निर्माणमैत्री पूर्वाधारको कमी हुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या रहेका छन्।

शहरीकरण तथा आर्थिक गतिविधिको विस्तारका कारण बढ्दै गएको विद्युतको माग पूरा गर्नु, ठूला जलाशययुक्त विद्युत आयोजनाहरूको विकास गर्नु, आयोजना निर्धारित समय र लागतमा सम्पन्न गर्नु, प्रसारण तथा वितरण प्रणाली विस्तार र सुदृढीकरण गर्नु, जलविद्युत उत्पादनमा पर्याप्त मात्रामा वैदेशिक र निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नु, परम्परागत ऊर्जाका स्रोतलाई स्वच्छ, किफायती तथा आधुनिक ऊर्जाले प्रतिस्थापन गर्नु, ऊर्जा सुरक्षा तथा ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धिको लागि मिश्रित ऊर्जा प्रणालीको नीति अवलम्बन गर्नु, ऊर्जाको पहुँच नपुगेका वास्तविक लक्षित वर्ग तथा क्षेत्रमा पहुँच पुर्‍याउनु यस क्षेत्रका चुनौती रहेका छन्।

३. सोच

१. जलविद्युतको दिगो र भरपर्दो विकास मार्फत मुलुकको समृद्धिमा योगदान। (जलविद्युत)

२. वैकल्पिक/नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विस्तार र दक्षता मार्फत आधुनिक ऊर्जाको दिगो विकास। (वैकल्पिक ऊर्जा)

४. उद्देश्य

जलविद्युत

१. जलविद्युतको उत्पादनमा वृद्धि गर्दै स्वच्छ ऊर्जाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु।
२. ऊर्जा दक्षतासहित गुणस्तरयुक्त, भरपर्दो र सुलभ रूपमा सबै घर परिवार र उत्पादनशील क्षेत्रमा विद्युत सेवाको पहुँचमा विस्तार गरी विद्युत खपतमा वृद्धि गर्नु।
३. क्षेत्रीय ऊर्जा निर्यात व्यापार अभिवृद्धि र पेट्रोलियम पदार्थको आयात क्रमशः प्रतिस्थापन गर्दै भुक्तानी सन्तुलनलाई अनुकूल बनाउन योगदान पुऱ्याउनु।

वैकल्पिक ऊर्जा

१. राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीको पहुँच बाहिरका क्षेत्रमा समेत वातावरणमैत्री, दिगो, भरपर्दो, सर्वसुलभ, किफायती र गुणस्तरीय आधुनिक ऊर्जाको पहुँच वृद्धि गर्नु।
२. ऊर्जाको दक्ष उपयोगबाट ऊर्जा खपत घनत्व (Energy Intensity) घटाई उत्पादकत्व बढाउनु।

५. रणनीति

अ. जलविद्युत

१. जलविद्युतमा आन्तरिक एवम् बाह्य क्षेत्रको लगानी आकर्षण गरी विद्युत उत्पादनमा वृद्धि गर्ने।
२. आन्तरिक र अन्तरदेशीय विद्युत प्रसारणलाई सुदृढ तथा विस्तार गरी विद्युत आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी र भरपर्दो बनाउने।
३. ऊर्जा दक्षता बढाउन वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् भरपर्दो बनाउने तथा विद्युत पहुँच वृद्धि गरी खपत बढाउने।
४. जलविद्युत उत्पादन सहित सबै प्रकारका ऊर्जाको समिश्रण र क्षेत्रीय ऊर्जा व्यापारको माध्यमबाट ऊर्जा सुरक्षा कायम गर्ने।
५. जलविद्युत क्षेत्रको संस्थागत संरचनाको सुदृढीकरण गर्ने।
६. जलविद्युतमा आन्तरिक एवम् बाह्य क्षेत्रको लगानी वृद्धि गरी विद्युत उत्पादनमा वृद्धि गर्ने।

आ. वैकल्पिक ऊर्जा

१. वैकल्पिक/नवीकरणीय ऊर्जाको विस्तार गरी ऊर्जा आपूर्ति प्रणालीको महत्वपूर्ण अंशको रूपमा विकास र बहुउपयोग प्रवर्द्धन गर्ने।
२. प्रदेश र स्थानीय तहमा सरोकारवालासँगको सहकार्यमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्राथमिकता दिँदै आधुनिक, भरपर्दो र पर्याप्त ऊर्जा सेवा उपलब्ध नभएका क्षेत्रसम्म वैकल्पिक ऊर्जाको पहुँच वृद्धि गर्ने।
३. नवीनतम, दिगो तथा ऊर्जा दक्ष प्रविधिहरूको प्रयोगमा जोड दिने।

४. वैकल्पिक ऊर्जाको क्षेत्रमा बैकिङ तथा वित्तीय क्षेत्रको संलग्नता बृद्धि गर्ने तथा वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिहरूलाई उपयुक्त कार्वन परियोजना तथा कार्यक्रमको रूपमा बिकास गरी अन्तर्राष्ट्रिय कार्वन बजारको साथै आन्तरिक कार्वन बजार संयन्त्र स्थापना गर्ने।
५. कृषि तथा पशुपन्छी पालनमा संलग्न कृषक, व्यावसायिक समूह, फार्म र सहकारी संघसंस्था समेतको सहकार्यमा ठूला क्षमताका बायोग्यास प्लान्ट स्थापना गरी एल.पी. ग्यासको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै बायोस्लरीबाट प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	विद्युत जडित क्षमता	मेगावाट	१५२७	२२००	३००५	३८०७	४३६६
२	जलविद्युत, थर्मल, ग्रिड सोलार	मेगावाट	१४५१	२३०१	३००६	३७१२	४२६४
३	वैकल्पिक ऊर्जा	मेगावाट	७६	८०	८८	९५	१०२
४	प्रसारण लाइन (६६ के.भि. तथा सो भन्दा माथिका)	कि.मि.	४६४०	४९४०	५५३३	६१३३	६७८३
५	वितरण लाइन (३३ के.भि.)	कि.मि.	६०४८	६२४८	६५४८	६८७३	७२२३
६	विद्युत ग्रिडमा जनसंख्याको पहुँच	प्रतिशत	९०	९३	९८	१००	१००
७	प्रति व्यक्ति विद्युत खपत	किलोवाट घण्टा	३२५	३३०	४००	४८०	५८०
८	विद्युत चुहावट	प्रतिशत	१७.१८	१५.५	१४.५	१३.५	१३
९	लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन	मेगावाट	३५.९८	३६.३	४०	४३	४६
१०	सौर्य ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन	मेगावाट	४०	४४	४८	५२	५६
११	सुधारिएको पानी घट्ट जडान	संख्या	११०२२	१११२२	१११५०	११४९३	११५९३

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१२	सुधारिएको चुलो जडान	संख्या (हजारमा)	१३३.४४	१४२	१६८	३६५	४५०
१३	घरायसी बायोग्यास प्लान्ट जडान	संख्या (हजारमा)	४३२.९२	४४४	४६०	४८०	५००
१४	संस्थागत, सामुदायिक र व्यावसायिक बायोग्यास प्लान्ट जडान	संख्या	३३९	३५९	४००	४६०	५२०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	७३७,१४२	३१,५७९	११०,०४१	५९५,५२२	२५३,९८३	४९,३८०	४३३,७७९
२०८०/८१	९८०,०५८	४१,२५९	११९,२६७	८१९,५३२	३१२,२११	२२,०७८	६४५,७६९
२०८१/८२	१,०२३,२९९	४१,९०६	९०,१०२	८९१,२९१	२८९,८२९	२४,१८५	७०९,२८५

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	१,४	जलस्रोत र ऊर्जाको दिगो विकास, संरक्षण, उपयोग र पानीको बाँडफाँट सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन ।	-		आवश्यक नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन कार्यहरू भएको हुने।
३०८००१०१	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	१,४	१,२०० मेगावाट क्षमताको जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजना निर्माण	२०६९/७० - २०८६/८७	२,८३,५७,००	मुआब्जा वितरण सम्पन्न, निर्माण कार्य सुरु भएको हुने।
३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	१,४	दीर्घकालीन रूपमा दिगो विद्युतीय ऊर्जा विकासको माध्यमद्वारा एक दशक भित्र नेपालमा ऊर्जा सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने । जनताको जलविद्युत कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	-		सिंहदरबार भित्र चर्जिन स्टेसनहरू जडान गर्ने । जनताको जलविद्युत कार्यक्रम अन्तर्गतका आयोजनाको शेयर वितरण भएको हुने।
३०८००१०३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	१,४	नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन तथा विकास, अध्ययन, अनुसन्धान, प्रविधि हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्धि र सेवाको गुणस्तरमा वृद्धि गरी ऊर्जाको पहुँच मार्फत निवारणमा सहयोग र ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धि ।	-		नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जस्तै, लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना, सौर्य प्रणाली, बायोग्यास, सुधारिएको चुलो, वायु ऊर्जा लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा बिस्तार भएको हुने।
३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा	१,४	नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन तथा विकास गरी ऊर्जाको पहुँच तथा	-		नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जस्तै, लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना, सौर्य प्रणाली, बायोग्यास,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	कार्यक्रम		ऊर्जा दक्षता मार्फत गरिबी निवारणमा सहयोग			सुधारिएको चुलो,वायु ऊर्जा लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा बिस्तार भएको हुने।
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	१,४	निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र सहजीकरण, जलविद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन, अनुगमन र नियमन गर्ने ।	-		निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र सहजीकरण, जलविद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन, अनुगमन र नियमन भएको हुने।
३०८०११०१	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	१,४	जल विद्युत आयोजनाहरुको अध्ययन, निर्माण तथा संचालनको लागि निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्ने	-		निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र सहजीकरण, विद्युत आयोजनाहरुको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन, अनुगमन, नियमन हुने ।
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	१,४	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजनाको निर्माण दुईपक्षीयरूपमा सम्पन्न गरी ३४५० मेगावाट बिजुली उत्पादन तथा नेपालको पूर्वी क्षेत्रमा सिंचाई सुबिधा उपलब्ध हुने	-		सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजनाको निर्माण दुईपक्षीय रूपमा सम्पन्न गरी ३४५० मे.वा. बिजुली उत्पादन तथा नेपालको पूर्वी क्षेत्रमा सिंचाई सुबिधा उपलब्ध हुने
३०८०११०३	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१,४	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माण	-		पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजनाको निर्माण भएको हुने।
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन					
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१,४	२० मेगावाट क्षमताको पिकिङ आयोजना निर्माण गरी राष्ट्रिय	२०७८/७९ - २०८२/८३	१०,००,००	जलविद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन तथा वातावरणीय अध्ययन गरी आयोजना बैंक तयार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			विद्युत प्रणालीमा आबद्धता			भएको हुने।
३०८०११०८	नौमुरे बहुउद्देश्य आयोजना	१,४				
३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	१,४	विद्यमान जल तथा ऊर्जा स्रोतको सर्वेक्षण र अन्वेषण, जल तथा ऊर्जा विकास सम्बन्धी दीर्घकालीन वा अल्पकालीन नीति तर्जुमा गर्ने	-		जल तथा ऊर्जा स्रोतको सर्वेक्षण र अन्वेषण भएको हुने।
३०८२१०१३	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	१,४	जलस्रोतको एकीकृत विकास एवम् व्यवस्थापन	२०७१/७२ - २०७९/८०	६८,००	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा भएको हुने।
५०१०८१०१	१३२ के.भि. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार	१,४	१३२ के.भि. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार	-		प्रसारण लाइनको लम्बाइ ६,७८२ कि.मि. भएको हुने।
५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ- भक्तपुर १३२ के.भि	१,४	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भि. प्रसारण लाइन निर्माण	२०५५/५६ - २०७९/८०	१,८७,००	२८ कि.मि. प्रसारण लाइन निर्माण भएको हुने।
५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भि तथा सब-स्टेशन	१,४	वितरण लाइन तथा वितरण सब- स्टेशन निर्माण तथा स्तरोन्नति	-		३३ के.भि. र सो भन्दा माथिको वितरण लाइन ७,२२३ कि.मि. भएको हुने।
५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	१,४	नेपाल विद्युत प्राधिकरण अन्तर्गत रहेका जलविद्युत केन्द्रहरू आवधिक रूपमा मर्मत सम्भार एवम् सुदृढीकरण ।	-		मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	१,४	विद्युत ऊर्जाको पहुँच विस्तार गर्ने।	-		पूर्ण विद्युतीकरण भएको हुने।
५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	१,४	१४ मेगावाट विद्युत उत्पादन गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता।	-		१४ मे.वा. विद्युत उत्पादन भइरहेको।
५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	१,४	३० मेगावाट विद्युत उत्पादन गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने।	-		३० मे.वा. विद्युत उत्पादन भइरहेको।
५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	१,४	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने।	-		विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएको हुने।
५०१०८१०९	ठूला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	१,४	ठूला तथा मझौला जलविद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन गर्ने।	-		आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न गरि राष्ट्रिय प्रशारण ग्रीडमा आबद्ध गर्ने।
५०१०८११०	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना	१,४				
५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६०	१,४	६० मेगावाट विद्युत उत्पादन गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने।	-		६० मे.वा. विद्युत उत्पादन भइरहेको।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	मे.वा.)					
५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	१,४	४० मेगावाट क्षमताको आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने ।	२०७४/७५ - २०८०/८१	९,१७,००	४० मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको हुने।
५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	१,४	१४० मेगावाट क्षमताको आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने ।	२०७३/७४ - २०८२/८३	५१,५८,००	१४० मे.वा. विद्युत उत्पादन भएको हुने।
५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	१,४	१८ मेगावाट क्षमताको आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने ।	२०६७/६८ - २०८२/८३	१३,९६,००	१८ मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको हुने।
५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	१,४	३० स.कि.मि. प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने ।	२०६६/६७ - २०७९/८०	१७,८२,००	३० स.कि.मि. प्रसारण लाइन निर्माण भएको हुने।
५०१०८११६	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	१,४	नवीकरणीय ऊर्जा उत्पादन र ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।	२०७१/७२ - २०७९/८०	२१,००,००	२५ मे.वा. सौर्य विद्युत उत्पादन भएको हुने।
५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	१,४	१०० मेगावाट जलविद्युत आयोजना निर्माण गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने	२०७५/७६ - २०८३/८४	२१,९५,००	१०० मेगावाट जलविद्युत उत्पादन हुने ।
५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी	१,४	१,०६१ मे.वा. माथिल्लो अरुण जलविद्युत आयोजना र इखुवा खोला जलविद्युत आयोजना	२०६६/६७ - २०८४/८५	१,८४,६९,००	जग्गा प्राप्ति सम्पन्न भएको हुने र पहुँचमार्ग तथा अन्य सिभिल निर्माण कार्य भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	लिमिटेड		निर्माण गर्ने ।			
५०१०८१२३	पावर सेक्टर रिफर्म ऐण्ड सस्टेनबल हाईड्रोपावर डेभलपमेन्ट प्रोजेक्ट	१,४	जलविद्युत आयोजना तथा प्रसारण लाइन अध्ययन गर्ने ।	२०७३/७४ - २०७९/८०	९१,४१,००	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको Asset Evaluation कार्य सम्पन्न हुने, दुइवटा प्रसारण लाइनको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने ।
५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना	१,४	दीर्घकालीन रूपमा दिगो विद्युतीय ऊर्जा विकासको मध्यमद्वारा एक दशक भित्र नेपालमा ऊर्जा सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।	-		स्मार्ट मिटर तथा चार्जिङ स्टेशनहरू निर्माण भएको हुने ।
५०१०८१२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	१,४	विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने ।	२०७७/७८ - २०८३/८४	१३,३४,००	उच्च भोल्टेजको प्रसारण लाइन तथा सब स्टेशनहरू निर्माण भएको हुने ।
५०१०८१२९	वितरण प्रणाली स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना	१,४	लुम्बिनी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा पूर्ण विद्युतीकरण गर्ने ।	२०७६/७७ - २०८१/८२	२६,७८,००	कूल ३१ वटा सबस्टेशन (१६० एम.भी.ए.), करिब ४,५०० कि.मि. वितरण लाइन निर्माण भएको हुने ।
५०१०८१३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना	१,४	६३५ मेगावाट क्षमताको जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्ने ।	२०६८/६९ - २०८६/८७	२,१९,००,००	६३५ मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने ।
५०१०८१२०	विद्युत उत्पादन कम्पनी लिमिटेड	१,४	जलविद्युत आयोजनाहरूको सर्वेक्षण, निर्माण, उत्पादन, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।	-		जलविद्युत आयोजनाहरू विकास भएको हुने
५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड	१,४	आन्तरिक तथा निर्यातको लागि	-		प्रसारण लाइन आयोजनाहरू विकास भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	कम्पनी लिमिटेड		उच्च भोल्टेजको प्रसारण लाइन ग्रिड निर्माण गर्ने ।			।
५०१०८१२४	नलगाड हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	१,४	४१० मेगावाट क्षमताको जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गरी राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्धता गर्ने ।	२०६४/६५ - २०८५/८६	१५,४६,००	जग्गा प्राप्ति सम्पन्न भएको हुने। पहुँचमार्ग र अन्य सिभिल निर्माण कार्य भएको हुने।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	आवश्यक नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन कार्यहरू भइरहेको ।	जलस्रोत र ऊर्जाको दिगो विकास, संरक्षण, उपयोग र पानीको बाँडफाँट सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन भएको हुने।	नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन कार्यहरू गर्ने।
३०८००१०१	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	गोरखा र धादिङ जिल्ला तर्फको गरी हालसम्म ४८,९८८ रोपनि जग्गाको मुआब्जा वापत रु ३४ अर्व ९ करोड ९४ लाख वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको।	जग्गा प्राप्ति, पुनर्बास तथा पुनर्स्थापना सम्पन्न भएको हुने। आयोजना निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको हुने।	मुआब्जा तथा क्षतिपुर्ति वितरण सम्पन्न गर्ने। पुनर्बास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य सुरु गर्ने। निर्माण प्रक्रिया सुरु गर्ने।
३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	ऊर्जा दक्षता कार्यक्रम, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम संचालन भइरहेको।	जनताको जलविद्युत कार्यक्रम मार्फत जनतालाई शेयर वितरण भएको हुने। आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन भएको हुने।	आयोजनाहरूको अनुगमन, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम अन्तर्गतका आयोजनाहरूको शेयर वितरण गर्ने।
३०८००१०३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन	३६ मेगावाट लघु तथा साना	लघु तथा साना जलविद्युत	लघु तथा साना जलविद्युत, सुधारिएको पानीघट्ट, सौर्य

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	केन्द्र	जलविद्युत र ४१.६ मेगावाट सौर्य विद्युत जडान भएको।	आयोजनाबाट थप ९ मेगावाट, सौर्य विद्युतबाट १२ मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको हुने। ३ लाख १० हजार सुधारिएको चुलो, ५६ हजार घरायसी बायोग्यास प्लान्ट र १६० संस्थागत, शहरी र व्यावसायिक बायोग्यास प्लान्ट जडान भई खाना पकाउने स्वच्छ ऊर्जाको पहुँच पुगेको हुने। ४० हजार प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको हुने।	विद्युत, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो, घरायसी बायोग्यास प्लान्ट, संस्थागत, सामुदायिक र व्यावसायिक बायोग्यास, कार्बन आयोजनाको व्यवस्थापन र व्यापार, हरित जलवायु कोषसँग सम्बन्धीत कार्यक्रम संचालन गर्ने।
३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	३६ मेगावाट लघु तथा साना जलविद्युत र ४१.६ मेगावाट सौर्य विद्युत जडान भएको।	लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाबाट थप ९ मेगावाट, सौर्य विद्युतबाट १२ मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको हुने। ३ लाख १० हजार सुधारिएको चुलो, ५६ हजार घरायसी बायोग्यास प्लान्ट र १६० संस्थागत, शहरी र व्यावसायिक बायोग्यास प्लान्ट जडान भई खाना पकाउने स्वच्छ ऊर्जाको पहुँच पुगेको हुने। ४० हजार प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको हुने।	लघु तथा साना जलविद्युत, सुधारिएको पानीघट्ट, सौर्य विद्युत, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो, घरायसी बायोग्यास प्लान्ट, संस्थागत, सामुदायिक र व्यावसायिक बायोग्यास, कार्बन आयोजनाको व्यवस्थापन र व्यापार, हरित जलवायु कोषसँग सम्बन्धीत कार्यक्रम संचालन गर्ने।
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	सर्वेक्षण अनुमतिपत्र, उत्पादन अनुमतिपत्र, प्रसारण लाइन अनुमतिपत्र प्रदान गरेको निजी क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गरेको।	निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र सहजीकरण भएको हुने। जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन सम्पन्न भई निर्माणको लागि तयार भएको हुने।	सर्वेक्षण अनुमतिपत्र, उत्पादन अनुमतिपत्र, प्रसारण लाइन अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने। सम्भाव्यता अध्ययन, वातावरणीय अध्ययन गर्ने। निजी क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०११०१	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	विद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन, निर्माण तथा संचालनको लागि निजी क्षेत्र लाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, बातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको प्रस्तुतीकरण गरी स्वीकृतिको लागि सिफारिस गरिएको	जल विद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन, निर्माण तथा संचालकहरूसँग अन्तरक्रिया, अनुमतिपत्र वितरण तथा पेश हुन आएका प्रतिवेदनमा आवश्यक सहजीकरण, स्वीकृतिको लागि सिफारिस भएको हुने	१. विद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन, निर्माण तथा संचालनको लागि निजी क्षेत्र लाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने २. बातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको प्रस्तुतीकरण गरी स्वीकृतिको लागि सिफारिस गर्ने ३. निजी क्षेत्रसँग समय समयमा अन्तरक्रिया गरी राखेको, विभागबाट प्राविधिक टोली बनाई संचालनमा रहेका आयोजनाहरूको प्रभावकारी अनुगमन कार्य गर्ने ४. प्रतिस्पर्धाका आधारमा जलविद्युत आयोजनाहरूको वितरण तथा विकास गरिने
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	स्थानीयहरूको अवरोधका कारण निर्धारित समयमा अन्वेषण कार्य सम्पन्न हुन नसकेको	आयोजनाको अध्ययन सम्पन्न हुने	१. आयोजनासँग सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरी drilling को कार्य अघि बढाईने २. नेपाली भूभाग तर्फको बातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन सम्बन्धी कार्य अघि बढाईने २. आयोजनाबाट प्रभावितहरूलाई सिपमुलक तालिम प्रदान गर्ने
३०८०११०३	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	आयोजनाको विस्तृत बातावरणीय व्यवस्थापन योजना सम्पन्न भएको।	पञ्चेश्वर विकास प्राधिकरण मार्फत कार्य अघि बढेको हुने।	१. पूर्व स्थापना भएको meteorological Site, Gauge Site (Tower automatic) र Discharge cable way site लाई Upgrade-Refurbishment-Renovation २. भवन मर्मत सम्भार ३. १० किमी बाटो निर्माण पहुँच सडक ट्रयाक निर्माण गर्ने
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन			३.
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१. आयोजनाको विस्तृत ईन्जियरिङ डिजाईन/अध्ययन	बुढीगंगा ज.वि.आ.को निर्माण भईरहेको हुने।	१. आयोजनाको सिभिल निर्माण कार्य अन्तर्गत dam, tunnel तथा powerhouse निर्माणको कार्य हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्पन्न भई सकेको। २. जग्गा अधिग्रहण/ पहुँच मार्ग निमाण लगायतका पूर्व निर्माणका कार्यहरु अन्तिम चरणमा पुगेको ३. Civil and Hydromechanical Works तथा Construction Supervision Consultant को छनौट कार्य भईरहेको।		२. Transmission Line तथा Electromechanical Works अन्तर्गत निर्माण कम्पनी छनौट भई Transmission Line, Substation तथा Electromechanical सम्बन्धी निर्माण कार्य सुरु हुने।
३०८०११०८	नौमुरे बहुउद्देश्य आयोजना			
३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	जल तथा ऊर्जा स्रोतको सर्वेक्षण र अन्वेषण, जल तथा ऊर्जा विकास सम्बन्धी कार्य भइरहेको।	नेपालको कुल सम्भाव्य जलविद्युत उत्पादन क्षमताको मूल्यांकन तथा आकलन सम्बन्धी अध्ययन सम्पन्न भएको हुने।	ऊर्जा अडिट, ऊर्जा खपत अध्ययन र इनर्जी सिनोप्सिस तयार गर्ने।
३०८२१०१३	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा अन्तिम चरणमा पुगेको।	जलस्रोतको एकीकृत विकास एवम् व्यवस्थापनका लागि कर्णाली, गण्डकी, पश्चिम राप्ती र बबई नदी एकीकृत योजना तर्जुमा भएको हुने।	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा सम्पन्न गर्ने।
५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार	४,९२४.४७ स.कि.मि. प्रसारण लाइन निर्माण सम्पन्न भएको।	गुरुयोजना अनुसार १३२ के.भि. तथा अन्य प्रसारण लाइन तथा सब-स्टेशन निर्माण भएको हुने। प्रसारण लाइनको कूल लम्बाइ ६७८२.६ सर्किट कि.मि को निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने।	कार्यक्रम अन्तर्गतका ८९ आयोजनाको अध्ययन तथा निर्माणलाई निरन्तरता दिने। ५९३ सर्किट कि.मि को निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने।
५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-	७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न	प्रसारण लाइन निर्माण सम्पन्न भएको	निर्माण सम्पन्न गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	भक्तपुर १३२ के.भी	भएको।	हुने।	
५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भी तथा सव-स्टेशन	६,१४८ कि.मि प्रसारण लाइन निर्माण सम्पन्न भएको।	वितरण प्रणालीमा सुधार भएको हुने।	कार्यक्रम अन्तर्गतका ९४ आयोजनाको अध्ययन तथा निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने।
५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	जलविद्युत केन्द्रहरूको आवधिक रूपमा मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण भइरहेको।	जलविद्युत केन्द्रहरूको आवधिक रूपमा मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण भएको हुने।	१३ जलविद्युत केन्द्रहरूको मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण गर्ने।
५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	ग्रामीण जनसंख्यामा विद्युत पहुँच पुगेको।	माग बमोजिम सबैलाई विद्युत ऊर्जाको पहुँच पुगेको हुने।	अधुरो ग्रामीण विद्युतीकरण, अन्य ग्रामिण विद्युतीकरण, सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण र सिँचाइ प्रयोजनका लागि विद्युतीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको। १४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी भएको हुने। १४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने।	१४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी भएको हुने।	१४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने।
५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको।	३० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिल भुक्तानी भएको हुने।	३० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने।
५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	उत्तरगंगा जलाशययुक्त आयोजना, आँधीखोला जलाशययुक्त आयोजना र वेगनास रुपा पम्प स्टोरेज, कुलेखानी सिस्नेरी पम्प स्टोरेज, अरूण ४ जलविद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको।	अध्ययन भइरहेका जलाशययुक्त आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएको हुने	विस्तृत आयोजना अध्ययन गर्ने।
५०१०८१०९	ठुला तथा मझौला	विस्तृत इन्जिनियरिङ अध्ययन	चैनपुर सेती जलविद्युत आयोजनाको	चैनपुर सेती जलविद्युत आयोजनाको जग्गा अधिग्रहणको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	जलविद्युत अध्ययन आयोजना	(DPR) कार्यको लागी परामर्शदाताबाट आयोजनाको Final Updated DPR प्राप्त भएको र EPC Tender Documents सम्बन्धी छलफल भइरहेको।	मुख्य निर्माण कार्य शुरू भएको हुने।	कार्य सम्पन्न गर्ने। प्रवेशमार्ग निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने, अडिट टनेल तथा क्याम्प निर्माण कार्य शुरू भएको हुने।
५०१०८११०	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना			
५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको।	६० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी भएको हुने।	६० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने।
५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	पावर हाउस खन्ने तथा स्लोप प्रोटेक्न कार्य सम्पन्न। अडिट टनेल, सर्ज साफ्ट खन्ने कार्य सम्पन्न। मुख्य सुरूड ६२७० मि. मध्ये २९०० मि. सम्पन्न। हेडवर्क्स कार्यको राइट व्याडक प्रोटेक्सन कार्य अन्तिम चरणमा रहेको।	निर्माण सम्पन्न भई राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्ध भएको हुने।	मुख्य सिभिल संरचना, इलेक्ट्रोमेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल, परामर्श सेवा सम्बन्धी कार्य गर्ने।
५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	प्याकेज १ अन्तर्गत हेडवर्क्स कार्यको खरिद सम्झौता सम्पन्न भइ क्याम्प निर्माण, डाइभर्सन टनेल निर्माण कार्य भइरहेको। प्याकेज २ अन्तर्गत पावरहाउस, हेडरेस टनेल, सर्ज टयाङ्क र टेलरेस खन्ने कार्य भइरहेको। प्याकेज ३ अन्तर्गत दमौली भरतपुर दोश्रो	निर्माण सम्पन्न भई राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्ध भएको हुने।	हेडवर्क्स, वरहाउस, हेडरेस टनेल, सर्ज टयाङ्क र टेलरेस खन्ने कार्य गर्ने। दमौली भरतपुर दोश्रो सर्किट प्रसारण लाइन निर्माण कार्य गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सर्किट प्रसारण लाइन अन्तर्गत ९४ (३४ कि.मी) वटा टावर मध्ये ४२ वटा टावर फाउन्डेसन तथा २२ वटा टावर इरेक्सन सम्पन्न।		
५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन अन्तराष्ट्रिय परामर्शदाता मार्फत तयार भईसकेको। ८० प्रतिशत निजी जग्गा अधिग्रहण भइसकेको र बाँकी ५१ रोपनि जग्गाको मूआब्जा निर्धारण भइ वितरण भइरहेको। क्याम्प निर्माण कार्य भइरहेको। आयोजना निर्माणको लागी श्रोतको सुनिश्चितता भएमा बोलपत्र आह्वान गर्न सकिने गरि तयारी अवस्थामा रहेको।	मूख्य निर्माण कार्यलाइ निरन्तरता दिने।	क्याम्प निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने। श्रोतको सुनिश्चितता गरी मूख्य निर्माण कार्य शुरू भएको हुने।
५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	७९२ टावर मध्ये ६९३ टावरको फाउन्डेसन र ६७० स्थानमा टावर इरेक्सन कार्य सम्पन्न भएको।	निर्माण सम्पन्न भई संचालनमा आएको हुने।	टावर फाउन्डेसन, टावर इरेक्सन कार्य तथा तार तान्ने कार्यहरू गर्ने।
५०१०८११६	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	२५ मे.वा. मध्ये १९.६२ मे.वा. सोलार ग्रिडमा जोडिएको।	२५ मेगावाटको सौर्य विद्युत राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आबद्ध भएको हुने।	२५ मेगावाटको सौर्य विद्युतको निर्माण सम्पन्न गर्ने।
५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	परामर्शदाता Lahmeyer Interanational GmbH बाट आयोजनाको Final Detail Engineering Design सम्पन्न। आयोजना निर्माणको लागि कर्मचारी सञ्चय कोष सँग MOU सम्पन्न।	मूख्य निर्माण कार्यलाइ निरन्तरता दिने।	क्याम्प निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने। Construction Supervision कार्यको लागी परामर्शदाता न्यूक्ती गर्ने। लगानी मोडालिटि तय गरी निर्माण कार्य शुरू गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		Camp निर्माण सम्बन्धी कार्य भइरहेको।		
५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	पहुचमार्ग निर्माणको लागी परामर्शदाताबाट विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन र Bidding Document प्राप्त भइ Review कार्य भइरहेको। आयोजना निर्माणको लागी जग्गा अधिग्रहण सम्बन्धी प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न गरि सूचना प्रकाशित गरिएको।	प्रवेशमार्ग निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने। लगानी मोडालिटि तय भई मुख्य निर्माण सुरु भएको हुने।	नया परामर्शदाता चयन गरि बोलपत्र तयार तयारी कार्य गर्ने। जग्गा अधिग्रहण सम्पन्न गरी प्रवेशमार्ग निर्माण सुरु गर्ने। लगानी मोडालिटि तय गर्ने।
५०१०८१२३	पावर सेक्टर रिफर्म ऐण्ड सस्टेनबल हाईड्रोपावर डेभलपमेन्ट प्रोजेक्ट	परामर्शदाताबाट ७ वटा विद्युत उत्पादन प्लान्ट, १२ वटा प्रसारण सब्सटेशन र २ वटा वितरण केन्द्रहरूको भौतिक प्रमाणीकरण कार्य सम्पन्न भएको। प्रसारण लाइन आयोजनाको विस्तृत अध्ययन कार्यकोलागी परामर्शदाता छनोट भइ अध्ययन सम्बन्धी कार्य भइरहेको।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको Asset Evaluation कार्य सम्पन्न भएको हुने, दुइवटा प्रसारण लाइनको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको हुने	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको Asset Evaluation कार्य सम्पन्न हुने, दुइवटा प्रसारण लाइनको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने।
५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना	९५ हजार थान स्मार्ट मिटर जडान भएको।	स्मार्ट मिटरहरू निर्माण भएको हुने। चार्जिङ स्टेशनहरू निर्माण भएको हुने।	स्मार्ट मिटर जडान तथा चार्जिङ स्टेशनहरू निर्माण गर्ने।
५०१०८१२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	४०० के.भि. सब स्टेसन विस्तार/निर्माणको लागि ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य भइरहेको।	उच्च भोल्टेज सब स्टेसनहरूको निर्माण सम्पन्न भएको हुने।	४०० के.भि. सब स्टेसन विस्तार/निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने।
५०१०८१२९	वितरण प्रणाली	आयोजनाको DPR लगायत कार्यको	४,५०० कि.मि वितरण लाइन तथा	जग्गा अधिग्रहणको कार्य सम्पन्न गर्ने। वितरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना	परामर्श सेवा सम्पन्न भएको। सामाजिक/वातावरणीय अध्ययन २०% सम्पन्न भएको। जग्गा प्राप्तिको कार्य ८० प्रतिशत सम्पन्न।	३२ वटा सबस्टेशनहरू (१६० एम.भी.ए) को निर्माण भएको हुने।	लाइनहरू तथा सबस्टेशन निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने।
५०१०८१३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना	Detail Design Report मा PoE, ADB र ने.वि.प्रा. बाट प्राप्त राय/सुझावहरू समावेश गरी Detailed Design Report Finalize गर्ने क्रममा रहेको। आयोजना निर्माणको लागी EIB बाट Letter of Interest प्राप्त भएको।	जग्गा प्राप्ति सम्पन्न भएको हुने। सिभिल निर्माण कार्य सुरु भई निर्माणाधीन अवस्था भएको हुने।	विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने। जग्गा अधिग्रहण कार्य सम्पन्न हुने। लगानी मोडालिटी तय गर्ने।
५०१०८१२०	विद्युत उत्पादन कम्पनी लिमिटेड	फुकोट कर्णाली अर्ध जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजना र जगदुल्ला जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको।	अध्ययन भइरहेका आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भई निर्माण सुरु भएको हुने।	लगानी मोडालिटी तय गरी फुकोट कर्णाली अर्ध जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजना र जगदुल्ला जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाको निर्माण सुरु गर्ने।
५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	कर्णाली कोरिडोर, भेरी कोरिडोर, अरुण कोरिडोर प्रसारण लाइन आयोजनाहरूको अध्ययन भइरहेको।	अध्ययन भइरहेको आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भई निर्माण सुरु भएको हुने।	प्रसारण लाइनहरूको अध्ययन तथा निर्माण गर्ने।
५०१०८१२४	नलगाड हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	डुवान क्षेत्रमा पर्ने जग्गाको मुआब्जा वितरण भइरहेको	निर्माणाधीन अवस्थामा भएको हुने।	जग्गा प्राप्ति सम्पन्न तथा निर्माण तथा लगानी मोडालिटी तय भई निर्माण सुरु गर्ने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलविद्युत क्षेत्रमा लगानीको लागि पुँजी बजार अभिप्रेरित हुने, विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनका लागि पर्याप्त पूर्वाधारको सुनिश्चितता रहने, एकीकृत मुआब्जा वितरण नीति तयार हुने, आयोजना निर्माण कार्य, प्रसारण लाइन तथा वितरण लाईन निर्माण गर्ने कार्य समयमै सम्पन्न हुने र सम्बन्धीत निकाय, सरोकारवाला तथा जनता बीच प्रभावकारी समन्वय कायम भएको हुनेछ। उक्त कार्यहरू उचित समयमा व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहनेछ।

७.१.२ जलस्रोत

१. पृष्ठभूमि

जलस्रोतको समुचित व्यवस्थापन र विकास तथा बहुउपयोग प्रवर्द्धनले मुलुकको विकास र समृद्धिमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँदछ। जलस्रोतको उपयोग गरी जलविद्युत, सिँचाइ, खानेपानी जस्ता विकास कार्यलाई दिगो बनाउन जलस्रोतका मुहान, जलप्रवाह, भूमिगत जलस्रोत, हिमनदी र हिमताल सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान सहित तथ्याङ्कको सूक्ष्म विश्लेषण गर्नु आवश्यक छ। जल उत्पन्न विपद् न्यूनीकरण गर्न वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान गरी नवीन प्रविधिको विकास र विस्तार गर्नु अपरिहार्य रहेको छ। जलस्रोतको गुणस्तर संरक्षण गर्दै यसको व्यवस्थापन र बहुउपयोगका लागि नीतिगत मार्गदर्शन गर्न एकीकृत जलस्रोत नीतिको आवश्यकता रहेको छ। साथै, जलस्रोतको समुचित विकास तथा उपयोगका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सक्रियता, समन्वय एवम् सहकार्यको आवश्यकता रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट सृजित असरका कारण पानीको उपलब्धतामा आएको अनिश्चितता, अव्यवस्थित भूउपयोग र सडक सञ्जालको निर्माण तथा विस्तारले गर्दा पहिरो तथा भूक्षयमा वृद्धि भई नदीको बहावमा परिवर्तन तथा नदीको पिँधको सतह (रिभर बेड) मा घटबढ भई बाढीजस्तै समस्या आउनु र जलस्रोतको उपयोगमा नकारात्मक असर पर्नु, खोलानालाको प्राकृतिक बहावमा अतिक्रमण भई तराइ, भित्री मधेश तथा पहाडी क्षेत्रका शहरी बस्ती बाढी तथा डुबानको जोखिममा पर्नु, एकीकृत जलस्रोत नीति तथा नदी बेसिन गुरुयोजनाको अद्यावधिक हुन नसक्दा जलविद्युत, सिँचाइ, खानेपानी लगायतका क्षेत्रमा जलस्रोतको एकीकृत तथा समन्वयात्मक व्यवस्थापन तथा उपयोग नहुनु र विभिन्न किसिमका जलस्रोतको परिमाण तथा गुणस्तरसम्बन्धी तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन पर्याप्त नभएको कारण अध्ययन अनुसन्धान तथा योजना कार्यान्वयन प्रभावकारी हुन नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन्।

उपलब्ध जलस्रोतको समुचित, बहुआयामिक र समन्वयात्मक उपयोग सहित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन गर्नु, जलवायु परिवर्तनको असरलाई ध्यानमा राखी जलस्रोतको समुचित उपयोग गर्नु, जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्ने उपाय समयमै अवलम्बन गरी जोखिम व्यवस्थापन गर्नु, जलउत्पन्न विपद्बाट सिर्जित क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नु, जलाधार क्षेत्रको बढ्दो क्षयीकरणका कारण गेग्रान बहाव अत्यधिक हुन गई नदीको पिँधको सतह बढ्दै जाने क्रमलाई रोकथाम गर्नु, नदी किनारालाई संरक्षण गर्न रेखाङ्कन गरी जोनिङ गर्नु तथा जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान गरी दिगो व्यवस्थापन गर्नु, अध्ययन अनुसन्धानको लागि आवश्यक जनशक्ति र पूर्वाधारको विकास गर्नु नै प्रमुख चुनौती हुन्।

३. सोच

जलस्रोतको दिगो उपयोगबाट समृद्ध नेपाल निर्माणमा योगदान।

४. उद्देश्य

१. जलस्रोतको बहुआयामिक तथा समन्वयात्मक उपयोग मार्फत आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय क्षेत्रको विकास गर्नु।
२. जलाधार व्यवस्थापन तथा जलउत्पन्न विपद् न्यूनीकरण एवम् व्यवस्थापनबाट आर्थिक तथा सामाजिक क्षति न्यूनीकरण गर्नु।

५. रणनीति

१. जलस्रोतको बहुआयामिक तथा समन्वयात्मक विकासको लागि नीतिगत तथा संरचनागत सुधार गर्ने।
२. अन्तरदेशीय नदीको द्विपक्षीय लाभ हुने गरी व्यवस्थापनमा जोड दिने।
३. जलस्रोत सम्बन्धी अनुसन्धान र विकासलाई गतिशील बनाउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधार र क्षमताको विकास र विभिन्न अनुसन्धानमूलक संस्था र विश्वविद्यालयसँग सहकार्य गर्दै यस क्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धान कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने।
४. जलाधार व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनुको साथै डुबान तथा बाढी पहिरोजन्य विपदको दिगो एवम् भरपर्दो व्यवस्थापनका लागि संरचनागत तथा गैरसंरचनागत प्रविधिको उपयोग र जनचेतना अभिवृद्धिका कार्य गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	नमुना परीक्षण	वटा	११	३	८	१०	१२
२	तालिम संचालन	वटा	१७	१०	१६	२०	२५
३	अध्ययन अनुसन्धान	वटा	६८	२६	२१	४५	५०
४	तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	१२०९	५३	५५	५५	६०
५	ठूला पहिरो व्यवस्थापन	वटा	४२	६	६	६	६
६	जग्गा उकास	हेक्टर	१२००५	२५०	६३०	३२०	३२०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४७,३७३	३,०३९	४४,३३४	-	४३,०६९	३,०३४	१,२७०
२०८०/८१	७४,३०२	३,०६५	७१,२३७	-	७०,८६०	२,०४५	१,३९७
२०८१/८२	८०,१८८	३,१८४	७७,००४	-	७४,४९६	४,२३५	१,५३७

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	२,४	भौतिक पूर्वाधार, मानव बस्ती, खेतीयोग्य जमिनको कटानको रोकथामका लागि संरचना निर्माण ठूला प्रकृतिका पहिरो रोकथाम	२०६२/६३ - २०८१/८२	२,०९,२०,५६	तटबन्ध र संरचना निर्माण भएको हुने
३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	२,४	जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि जलाधार तथा उप-जलाधार क्षेत्रबाट बगेर जाने गेग्रान वहाव न्यूनीकरण	२०६४/६५ - २०८१/८२	२०,००	जलाधार सरक्षणका संरचना निर्माण र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने
३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरु	२,४	तटबन्ध निर्माण गरी जनधनको क्षति न्यूनीकरण जग्गा उकास	२०६६/६७ - २०८१/८२	१९,२९,१०	तटबन्ध निर्माण तथा संरचना विकास भएको हुने
३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	२,४	भौतिक पूर्वाधार संरचना, मानव बस्ती, खेती योग्य जमिनको संरक्षण पुरातात्विक स्थान संरक्षण तथा व्यवस्थापन	२०६६/६७ - २०८१/८२	३,३४,००	तटबन्ध निर्माण तथा संरचना विकास भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (PRBFRMP)	२,४	बाढीजन्य प्रकोपबाट हुने क्षति न्यूनीकरण बाढीको पूर्व सूचना प्रणालीको (Early Warning System) विकास तथा संचालन	२०७७/७८ - २०८३/८४	७,५६,००	विभिन्न जलाधारमा बाढीजन्य प्रकोपको न्यूनीकरण भएको हुने
३०८०३१२६	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	२,४	नदी नियन्त्रण लगायत जल उत्पन्न विपद व्यवस्थापनबाट मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक हानि नोक्सानी न्यूनीकरण उपयुक्त प्रविधि पहिचानका लागि अनुसन्धानात्मक तथा संस्थागत विकास	२०७५/७६ - २०८१/८२	३,५०,००	उपयुक्त प्रविधिमा आधारित व्यवस्थित नदी नियन्त्रण तटबन्ध तथा संरचना निर्माण भएको हुने
३०८०३१४८	पूर्वी राप्ती लोथर-सौराहा कङ्क्रेट डाइक निर्माण आयोजना	२,४	पूर्वी राप्ती नदीको पक्की तटबन्ध निर्माण गरी पर्यटन मार्गको विकास जग्गा संरक्षण तथा रोजगारी सिर्जना	२०७६/७७ - २०८१/८२	१८,६३,३१	तटबन्ध निर्माण गरी पर्यटन मार्गको विकास भएको हुने
३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	२,४	ताल तलैया संरक्षण गरी जैविक विविधता अभिवृद्धि गर्नु, संरक्षित श्रोतको सिंचाइ लगायत बहुआयामिक उपयोग गर्नु।	२०७८/७९ - २०८३/८४	१०,००,००	जलस्रोत संरक्षण भई वातावरण स्तरोन्नति भएको हुने, उपयोगबाट प्रतिफल प्राप्त भएको हुने।
३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान	३	जलस्रोतको विकास, उपयोग र	-	२०,००	जलस्रोत, सिंचाइ तथा जल उत्पन्न विपद

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	तथा विकास केन्द्र		व्यवस्थापनका लागि अनुसन्धान, प्रविधिको खोज र विकास प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता विकास			व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान तथा नवप्रवतनशील प्रविधिको विकास गरिएको हुने । पहाडि क्षेत्रमा Mountain Aquifer Drilling कार्य सम्पन्न भएको हुने अनुसन्धानात्मक कार्यमा अध्ययन संस्थाहरूसँग सहकार्य भएको हुने । जलस्रोत विज्ञानमा प्रोजेक्ट/थेसिस इन्टर्न तथा शोधकर्ता परिचालन हुने जलस्रोत क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिको विविध विषयमा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । जलस्रोत सम्बन्धी एकीकृत डाटाबेसको प्रणाली तयार भएको हुने । नविन उपकरण तथा सफ्टवेयर सहित प्रयोगशालाको स्तरोन्नति भई निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परिक्षण गर्ने क्षमता विकास भएको हुने तथा Physical modeling बाट अध्ययन/ अनुसन्धानमा टेवा पुगेको हुने
३०८८१०११	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति					

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	महाकाली - दार्चुला, कर्णाली, नारायणी, बबई-भादा-औरही, खाँडो, त्रियुगा, कोशी, बक्राहा नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू कार्यान्वयनबाट ७०५.८१ कि.मि. र मेची, विरिड, कन्काई, रतुवा मावा, कमल, रातो, औरही, मराहा, बाँके, झीम, लखनदेही, पूर्वी राप्ती, तिनाउ, दानव, कञ्चन, पश्चिम राप्ती, बबई, मोहना, खुटिया, दोधा, महाकाली लगायत जनताको तटबन्ध कार्यक्रमबाट २७६.१३ कि.मि. गरी जम्मा ९८०.९४ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको	ठूला तथा मझौला नदीमा १७० कि.मि तटबन्ध निर्माण, १०२० हे. जग्गा उकास भएको हुने	महाकाली - दार्चुला, कर्णाली, नारायणी, बबई-भादा-औरही, खाँडो, त्रियुगा, कोशी, बक्राहा, कमला, बागमती, लालबकैया नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू कार्यान्वयनबाट बस्ती, पूर्वाधार संरचना तथा खेती योग्य जमिनको कटानको रोकथामका लागि नदी किनारमा तटबन्ध, रिभेटमेन्ट, स्पर, टेवा पर्खाल आदि संरचना निर्माण गर्ने तराइ क्षेत्रका २१ नदीहरू मेची, विरिड, कन्काई, रतुवा मावा, कमल, रातो, औरही, मराहा, बाँके, झीम, लखनदेही, पूर्वी राप्ती, तिनाउ, दानव, कञ्चन, रोहिणी, पश्चिम राप्ती, बबई, मोहना, खुटिया, दोधा, महाकालीमा नदी किनारमा तटबन्ध, रिभेटमेन्ट, स्पर आदि नदी नियन्त्रण संरचनाहरूको निर्माण निरन्तरता दिने • ३३ कि.मि. तटबन्ध निर्माण तथा २०० हे. जमिन उकास हुने • ठूला नदी र तिनका पहिलो सहायक नदीहरू नियन्त्रणको कार्य सुरु गर्न अध्ययन गर्ने
३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना	८ वटा जलाधार क्षेत्रमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन भइ गेग्रान बहाव रोकथाम भएको	जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न तालिम र गोष्ठीहरू गर्ने विभिन्न जलाधार तथा उप-जलाधार क्षेत्रबाट बगेर जाने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अभिवृद्धि गर्न विभिन्न तालिम र गोष्ठी सम्पन्न भएको जलाधार तथा उप-जलाधार क्षेत्रबाट बगेर जाने गेग्रान बहावलाई न्यूनीकरण गर्न साबो डयाम, चेक डयाम, सर्पेस तथा सब सर्पेस ड्रेनेज, बायोइन्जिनियरिङ कार्य, क्यास्केड ड्रप, टोवाल, रिटेनिड वाल लगायतका विभिन्न संरचना निर्माण भएको मुग्लिन-नारायणघाट, सिन्धुली-बर्दिवास, अरनिको राजमार्ग, पासाङ ल्हामु राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गमा ट्राफिक व्यवस्थापन सहज बनाउन गेग्रान बहाव र पहिरो नियन्त्रणका कार्य भएको २० जलाधार क्षेत्र, साबो डयाम र चेक डयाम गरी	हुने। मुग्लिन-नारायणघाट, सिन्धुली-बर्दिवास, अरनिको राजमार्ग, पासाङ ल्हामु राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गमा गेग्रान बहाव र पहिरो न्यूनीकरण भएको हुने।	गेग्रान बहाव लाई न्यूनीकरण र संरक्षण कार्यहरू गर्ने मुग्लिन-नारायणघाट, सिन्धुली-बर्दिवास, अरनिको राजमार्ग, पासाङ ल्हामु राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गमा गेग्रान बहाव र पहिरो न्यूनीकरण तथा नियन्त्रणका कार्यमा विभिन्न प्रविधि प्रयोग गरी नियन्त्रण कार्यलाई निरन्तरता दिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		५२५ वटा र रिभेटमेन्ट ६.२९ कि. मि. निर्माण भएको		
३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू	छैठौँ JSTC बैठकमा कार्यान्वयन सहमतिको निर्णय भएको र DPR अद्यावधिक गरी स्वीकृतिको लागि भारत पठाइएको कमला, वागमती र लालबकैया नदीहरूमा नदी नियन्त्रणका कार्यहरू गरी १६५ कि.मि. तटबन्ध निर्माण गरिएको	खाडो, बाणगङ्गा, पश्चिम राप्ती नदी नियन्त्रण योजना संचालनबाट ३९ कि.मि तटबन्ध निर्माण, २१० हे. जग्गा उकास भएको हुने तथा जनधनको क्षति न्यूनीकरण भएको हुने	खाडो, बाणगङ्गा, पश्चिम राप्ती नदी नियन्त्रण योजना संचालनबाट तटबन्ध निर्माण, जग्गा उकासका कार्य गर्ने ८ कि.मि. तटबन्ध निर्माण तथा ९० हे. जमिन उकास हुने
३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	जिल्ला सदरमुकाम तथा महत्वपूर्ण शहरी बस्तीहरू भद्रपुर(झापा), बेनी (म्याग्दी, पर्वत), चैनपुर (बझाङ) र दुनै (डोल्पा) को DPR तयार भई सोको आधारमा नदी किनार संरक्षण, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यहरूलाई	१० कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको हुने भौतिक पूर्वाधार/ संरचना, मानव बस्ती, खेतीयोग्य जमिनको संरक्षण एवम् जल उत्पन्न विपद न्यूनीकरण भई मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक हानि नोक्सानी न्यूनीकरण भएको हुने	भद्रपुर(झापा), बेनी (म्याग्दी, पर्वत), चैनपुर (बझाङ) र दुनै (डोल्पा), मुस्ताङ को क्रमागत जोखिम न्यूनीकरणका लागि २ कि.मि. तटबन्ध निर्माण तथा ३० हे. जमिन उकास भई भौतिक पूर्वाधार/संरचना, बस्ती, खेतीयोग्य जमिन संरक्षण कार्यहरूलाई निरन्तरता दिने थप सदरमुकाम र बस्ती, टार संरक्षण, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन कार्य सुरु गर्न अध्ययन गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निरन्तरता दिइएको RCC रिभेटमेन्ट १,४८९ मि., Gabion रिभेटमेन्ट ८.४९ कि. मि. तटबन्ध निर्माण भएको र जग्गा बचावट २९५ हे. भएको		
३०८०३१२१ (सिचाई)	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (PRBFRMP)	मावा रतुवा तथा मोहना खुटीया नदीमा तटबन्ध निर्माणको लागि ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य शुरु भैसकेको । बक्राहा, लखन्देही र पश्चिम राप्ती नदीको Detailed Engineering Design अन्तिम चरणमा रहेको । Flood Forecasting and Early Warning System को कार्यको लागि अन्तर्राष्ट्रिय कन्ट्याक्टर छनौट भई सम्झौताको चरणमा रहेको । Project Implementation Consultant सँग सम्झौता गरी सेवा सुचारु	मावा रतुवा, मोहना खुटीया, बक्राहा, लखन्देही, पूर्वी राप्ती तथा पश्चिम राप्ती नदीमा ३६ कि.मि. तटबन्ध निर्माण, तथा ४३० वटा स्पर निर्माण, २३०० हे. जग्गा सरक्षण भएको हुने ।	मावा रतुवा तथा मोहना खुटीया नदीहरूमा निर्माण कार्यहरू गर्ने । बक्राहा, लखन्देही तथा पश्चिम राप्ती नदीहरूमा गरिने निर्माण कार्यहरूको Detailed Engineering Design एवम् खरिद कार्य गर्ने । १२ कि.मि. तटबन्ध निर्माण तथा ६० हे. जमिन उकास हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको ।		
३०८०३१२६	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदि नियन्त्रण कार्यक्रम	उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगबाट विभिन्न नदीका ८.१५ कि.मि. लम्बाइमा संरक्षण कार्यहरू भएको	उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगबाट विभिन्न नदीका १८ कि.मि. लम्बाइमा जल उत्पन्न विपद्जन्य जोखिम न्यूनीकरण भएको हुने	उपयुक्त प्रविधिको पहिचान गरी जल उत्पन्न विपद्जन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्ने वायो इन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग गर्ने जनचेतना अभिवृद्धिका क्रियाकलाप संचालन गर्ने उपयुक्त प्रविधि पहिचानका लागि अन्य निकायसँग सहकार्य गरी अनुसन्धानात्मक तथा संस्थागत विकासको कार्य सुरु गर्ने
३०८०३१४८	पुर्वी राप्ती लोथर-सौराहा कङ्क्रीट डाइक निर्माण आयोजना	DPR तयार भई निर्माण कार्य सुरु भएको हालसम्म ३०० मि तटबन्ध निर्माण भएको	तटबन्ध निर्माण गरी पर्यटन मार्गको विकास भएको हुने पर्यटन क्षेत्रको विकास तथा संरक्षण तथा भएको हुने तथा रोजगारी सिर्जना भएको हुने।	Spur, Revetment, Embankment निर्माण कार्यहरू अगाडि बढाउने
३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	रूपातालमा बाँध निर्माण पश्चात तालले ओगट्ने १८३ हेक्टर जमिन मध्ये १,४७२ रोपनी अधिग्रहण गर्नुपर्नेमा ६४८ रोपनी जमिन अधिग्रहण भसकेको तथा ३४७ रोपनी जमिन अधिग्रहण गर्ने प्रक्रियामा	जमिन अधिग्रहण भएको हुने तथा नागमती लगायत अन्य बाँध निर्माणको कार्य भएको हुने	जमिनको रेखाङ्कन भई सो जमिन अधिग्रहण र मुआब्जा वितरण गर्ने ताल संरक्षणको लागि बाँध तथा अन्य संरचना निर्माण गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		रहेको		
३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	जलस्रोत विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विभिन्न प्राविधिक पक्षमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषणको कार्य गर्ने शिलशिलामा दोलखा, धादिङ र कास्की जिल्लाका ३ वटा स्थानहरू पहिचान गरी भर्तिकल तथा होरिजन्टल ड्रिलिङ गरी पहाडी भूभागमा अवस्थित भूमिगत जलस्रोतको दिगो मूल तथा पुनर्भरण हुने अवस्था अध्ययन गरिएको छ । साथै ७० वटा विभिन्न जलस्रोत संवन्धि अध्ययन/अनुसन्धान गरिएको छ । त्यसैगरी क्षमता विकास तर्फ ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय र अन्तर्गतका	जलस्रोत, सिँचाइ तथा जल विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण भएको हुने । नवप्रवर्तनशील प्रविधिको विकास तथा जलस्रोत क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । अत्याधुनिक नविन उपकरण तथा सफ्टवेयर सहित प्रयोगशालाको स्तरोन्नति भएको हुने, जलस्रोत आयोजनाका लागि आवश्यक परिक्षण सम्बन्धी One-door Lab service उपलब्धताको थालनी हुने, निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परिक्षण हुने तथा परिक्षणको प्रमाणीकरण हुने, Physical modeling को अध्ययन/अनुसन्धानमा टेवा पुग्ने ।	जलस्रोत विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विभिन्न प्राविधिक पक्ष सम्बन्धी २१ वटा अध्ययन अनुसन्धान तथा ८ वटा नवप्रवर्तनशील प्रविधिको विकास गरिएको हुने । पहाडि क्षेत्रका ३ स्थानहरूमा Mountain Aquifer Drilling कार्य सम्पन्न भएको हुने अनुसन्धानात्मक कार्यमा अध्ययन संस्थाहरूसँग सहकार्य भएको हुने । जलस्रोत विज्ञानमा प्रोजेक्ट/थेसिस इन्टर्न तथा शोधकर्ता परिचालन हुने जलस्रोत क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिको १६ विविध विषयमा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । जलस्रोत सम्बन्धी एकीकृत डाटाबेसको लागि प्रणाली तयार भएको हुने । नविन उपकरण तथा सफ्टवेयर सहित प्रयोगशालाको स्तरोन्नति भई निर्माण सामग्रीको गुणस्तर परिक्षण गर्ने क्षमता विकास भएको हुने तथा Physical modeling बाट अध्ययन/अनुसन्धानमा टेवा पुगेको हुनेछ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निकायहरूमा कार्यरत प्रविधिक कर्मचारीहरूलाई १६ वटा विभिन्न पेशागत तथा पुनर्ताजगी तालिमहरू दिईएकोछ । सिचाइ आयोजनामा सोलार प्रविधि जडान गरि मोडल प्रोजेक्टको रूपमा विकास गरिएको तथा नदीमा गेग्रान/सेडीमेन्ट मोनिटरिगको लागि संरचना निर्माण गरीएको, सिपेज नियन्त्रण प्रविधि विकास र Ram Pump प्रयोग गरी प्रविधि विकास गरीएको छ ।		
३०८८१०११	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलस्रोत सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण, प्रविधि विकास तथा विस्तार सम्बन्धी कार्यक्रम, नवीनतम नमुना प्रविधि विकास गर्ने क्रममा लागत बढ्न सक्ने तथा नतिजा गलत पनि आउन सक्ने जोखिम रहेको छ ।

७.१.३ सिँचाइ

१. पृष्ठभूमि

कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुर्‍याई कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिँचाइको दिगो व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ। परम्परागत सिँचाइ प्रणालीका साथै नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ प्रणालीको माध्यमबाट समेत सिँचित कृषि क्षेत्रको विस्तार गर्न ध्यान दिनु जरुरी छ। सिँचाइको थप पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्वका ठूला सिँचाइ आयोजना संघ, मझौला सिँचाइ आयोजना प्रदेश र साना सिँचाइ आयोजनामा स्थानीय तहबाट लगानी परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ। सिँचाइ प्रणालीको निर्माण पछिको मर्मत-सम्भार, व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनमा उपभोक्ता समुदायको सक्रिय सहभागितालाई थप सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

अधिकांश सिँचाइ आयोजना प्राकृतिक नदी प्रणाली (रन अफ द रिभर) अवधारणामा निर्माण गरिएकोले वर्षे भरि एकैनासले सिँचाइको भरपर्दो सेवा पुर्‍याउन नसकिनु, निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिँचाइ प्रणालीको पर्याप्त मर्मत-सम्भार हुन नसक्नु, सिँचाइ सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा खण्डीकरण र अव्यवस्थित शहरीकरण हुनु, सतह सिँचाइ र भूमिगत सिँचाइको संयोजनात्मक उपयोग नहुनु, प्राकृतिक मूल तथा मुहानहरू सुक्दै जानु, उपलब्ध पानीको स्रोत माथिको चाप बढ्नु, सिँचाइ तथा जल उपयोग दक्षता न्यून हुनु, नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अत्यधिक दोहन हुन गई नदीको बेड लेभल घट्दै जानु र ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजनामा पर्याप्त लगानी हुन नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्।

देशको सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने गरी निर्माणाधीन आयोजना समयमै सम्पन्न गर्नु, सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले लगानीको प्राथमिकता तय गर्नु, उपयुक्त तथा गुणस्तरीय प्रविधिको विकास एवम् छनोट गर्नु, निर्माण सम्पन्न भएका सिँचाइ प्रणालीको नियमित रूपमा मर्मत-सम्भार गर्नु, सिँचाइ प्रणालीबाट बाह्रै महिना सिँचाइ सेवा उपलब्ध गराउने गरी दीर्घकालीन रूपमा ठूला नदीहरूको जल स्थानान्तरण तथा जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्नु, सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएका वा निकट भविष्यमा उपलब्ध हुने कृषि भूमि कृषि क्षेत्रका लागि संरक्षण गर्नु, जलवायु परिवर्तनबाट पानीको उपलब्धतामा हुनसक्ने प्रतिकूल असरलाई न्यूनीकरण गर्ने उपाय समयमै अवलम्बन गरी जोखिम व्यवस्थापन गर्नु र उपलब्ध जलस्रोतको संरक्षण गर्दै सिँचाइ सहितको बहुआयमिक उपयोग गर्नु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन्।

३. सोच

दिगो एवम् भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान।

४. उद्देश्य

१. उपयुक्त प्रविधिमा फर्कत थप कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सेवा विस्तार गर्नु।
२. ठूला, जलाशययुक्त तथा जलस्थानान्तरण बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विकास गरी कृषियोग्य भूमिमा वर्षे भरि भरपर्दो रूपमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउनु।
३. सम्पन्न सिँचाइ प्रणालीको मर्मत-सम्भार एवम् व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याई दिगोपन बढाउनु।

५. रणनीति

- सिँचाइ विकासको गुर्योजना र कृषि विकास रणनीति अनुसार जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हुने गरी सिँचाइ आयोजनाहरूको विकास एवम् विस्तार गर्ने।
- नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइको विकास गर्नुका साथै सिँचाइदक्षता वृद्धि गर्ने।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय र सहकार्यमा सिँचाइप्रणालीको विकास गर्ने तथा बाह्रै महिना सिँचाइ सेवा उपलब्ध गराउनका लागि ठूला बहुउद्देश्यीय, अन्तरजलाधार र जलाशययुक्त आयोजनालाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाउने।
- भूमिगत सिँचाइ योजनाको विस्तार सहित उपयोगमा जोड दिने।
- सिँचाइ प्रणालीको मर्मतसम्भार एवम् दिगो व्यवस्थापनका लागि स्रोत सहित उपभोक्ता सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
- नीतिगत सुधार एवम् विद्यमान संस्थागत संरचनाको क्षमता र जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सतह सिँचाइ आयोजनाहरूबाट सिँचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर	१०१३१९७	७९६२	६०००	४५००	८०००
२	भूमिगत सिँचाइ आयोजनाहरूबाट सिँचित क्षेत्रफल बिस्तार	हेक्टर	४९४९३१	१९८६०	१५६००	१६०००	१८०००
३	नयाँ प्रविधि / लिफ्ट सिँचाइ कार्यक्रमबाट सिँचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर	१२९९	१५९०	६००	१०००	२०००
४	सरकार व्यवस्थित सिँचाइ प्रणाली संचालन	हेक्टर	२६१९०९	२६१९०९	२६१९०९	२६१९०९	२६१९०९

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२०९,४०२	७,४१०	२०१,९९२	-	१६१,८६८	१,९६६	४५,५६८
२०८०/८१	५५३,५०९	८,३५१	५४५,१५८	-	५१३,६९२	-	३९,८१७
२०८१/८२	५९३,९६१	८,६७७	५८५,२८४	-	५७३,१०६	-	२०,८५५

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिँचाइ विभाग	१,६	जलस्रोत तथा सिँचाइ सम्बन्धी नीति कार्यान्वयन, आयोजना कार्यान्वयन समन्वय तथा नियमन	-		नीति कार्यान्वयन, आयोजना कार्यान्वयन समन्वय तथा नियमन भएको हुने ।
३०८०३०१२	सिँचाइ व्यवस्थापन डिभिजन	१,२	जलस्रोत तथा सिँचाइ सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन	सालबसाली		जलस्रोत तथा सिँचाइ सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन भएको हुने ।
३०८०३०१३	यन्त्रिक कार्यालय	२,५	जलस्रोत तथा सिँचाइ सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन	सालबसाली		जलस्रोत तथा सिँचाइ सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन भएको हुने ।
३०८०३११८	टार बजार संरक्षण कार्यक्रम	२,५				
३०८०३१०१	सिँचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	६	सिँचाइ विभागको संस्थागत विकास	-		सिँचाइ विभागको संस्थागत विकास भएको हुने ।
३०८०३१०२	सिँचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिँचाइ)	१	साविकको पश्चिमाञ्चल, मध्य पश्चिमाञ्चल र सुदूर पश्चिमाञ्चलका कृषक कुलोहरूको पुनःस्थापना र	-		ताल तलैयाहरूको जलस्रोत संरक्षण कार्य भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			ताल तलैयाहरुको जलश्रोत संरक्षण कार्य			
३०८०३१०३	सिँचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	१	ठूला बहुउद्देश्यीय आयोजनाको अध्ययन सम्भाव्य आयोजनाको पहिचान एवम् विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन	-		केही ठूला बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माणको प्रक्रियामा लैजानको लागि अध्ययन भएको हुने। थप सिँचाइ क्षेत्र विकासको लागि सम्भाव्य आयोजनाको पहिचान एवम् विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएको हुने।
३०८०३१०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	६	यान्त्रिक उपकरण मर्मत एवम् संचालन	-		सिँचाइसँग सम्बन्धीत यान्त्रिक उपकरणहरू मर्मत एवम् संचालन भई सिँचाइको लागि पानी संचालनमा सहयोग पुग्ने।
३०८०३१०५	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना	१	कृषक व्यवस्थित सिँचाइ प्रणाली तथा अन्य व्यवस्थित सिँचाइ आयोजनाको पुनर्स्थापना कार्य गरी व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०७१/७२ - २०७८/७९	८,७५,००	प्रदेश नं. १, प्रदेश नं. २ र बागमती प्रदेश क्षेत्रका १६३ कृषक व्यवस्थित सिँचाइ प्रणालीमा पुनर्स्थापना कार्य गरी २१,१८१ हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने। गण्डकी, सुदुरपश्चिम र कर्णाली प्रदेशमा रहेका नेपाल सरकार व्यवस्थित ६ सिँचाइ आयोजनाको पुनर्स्थापना कार्य गरी ५,४६५ हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्ध हुने गरी कृषकलाई व्यवस्थापन हस्तान्तरण भएको हुने।
३०८०३१०९	मर्मत संभार आयोजनाहरु	१	ठूला सिँचाइ आयोजनाको आवश्यकता अनुसार मर्मत	-		सम्पन्न भइसकेका विभिन्न सिँचाइ प्रणालीको आवश्यकता अनुसार मर्मतसम्भार भई कृषकलाई

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			संभार			व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११०	बृहत सरकारी सिँचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	१	पुराना एवम् बृहत सरकारी सिँचाइ आयोजनाका संरचना पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण	२०६१/६२ - २०८०/८१	१०,२४,००	धेरै पुराना बृहत सरकारी सिँचाइ आयोजनाका संरचना पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण गरी संचालन भई ९८,५०० हेक्टरमा सिँचाइ सेवा पुगेको हुने।
३०८०३१११	बागमती सिँचाइ आयोजना	१	सर्लाही र रौतहट जिल्लामा भरपर्दो सिँचाइ उपलब्धता	-		सर्लाही र रौतहट जिल्लाको ४५,६०० हेक्टर जमिनमा भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११२	बबई सिँचाइ आयोजना	१	बर्दिया जिल्लामा बबई नदीबाट खेतियोग्य जमीनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्धता	२०५१/५२ - २०८२/८३	१८,९६,३०	बर्दिया जिल्लाको ३६ हजार हेक्टर (बबई नदी पूर्वतर्फ २१ हजार र पश्चिमतर्फ १५ हजार) कृषियोग्य जमिनमा बाह्रै महिना भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११३	महाकाली सिँचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	१	कैलाली र कञ्चनपुर जिल्लामा महाकाली नदीबाट थप सिँचाइ सुविधा उपलब्धता	२०६३/६४ - २०८७/८८	३५,००,००	कैलाली र कञ्चनपुर जिल्लाको ३३,५२० हेक्टर क्षेत्रमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११४	सुनसरी मोरङ सिँचाइ आयोजना (तेस्रो)	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	-		सुनसरी र मोरङ जिल्लाको ६८,००० हेक्टर कमाण्ड क्षेत्रमा वर्षेनी व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिँचाइ आयोजना, दाङ	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०६८/६९ - २०७९/८०	३,७६,००	प्रगन्ना सिँचाइ आयोजनाबाट देउखुरी उपत्यका भित्रका चैलाही, सोनपुर, सिसनिया र लालमटियाका

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						५,८०० हेक्टर जग्गामा वर्षैभरि सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने। बड्कापथ सिँचाइ आयोजनाबाट देउखुरी उपत्यका राप्ती पारीको गढवा, गंगा परस्पुर र गोबरडिहामा ४,००० हेक्टर जमिनमा वर्षभरि सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११६	सिक्टा सिँचाइ आयोजना	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०५९/६० - २०८४/८५	२५,०२,००	बाँके जिल्लाको ४२,७६६ हेक्टर जमिनमा थप तथा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३११७	पालुडटार- कुण्डुटार सिँचाइ आयोजना	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०६६/६७ - २०८०/८१	१,५९,००	पालुडटार सिँचाइ आयोजनाबाट गोरखा जिल्लाको पालुङ्गटार न.पा. र सिरानचोक गा.पा. को २,००० हेक्टर जमिनमा वर्षैभरि सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने। कुण्डुटार सिँचाइ आयोजनाबाट गोरखा न.पा. को ४५० हेक्टर जमिनमा वर्षैभरि सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने। आयोजना क्षेत्रमा सिँचाइ तथा नदी नियन्त्रणका कार्यक्रम तथा एकीकृत उर्जा तथा सिँचाई विषेश कार्यक्रम तर्फ बाट उपभोक्ता किसानको आयआर्जनमा वृद्धि भएको हुने।
३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिँचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०६८/६९ - २०८०/८१	२७,७०,२४	कैलाली जिल्लाको २०,३०० हेक्टरमा व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने, रानी, जमरा र कुलरिया नहर प्रणालीहरूको १४,३०० हेक्टर आधुनिकीकरण भई प्रणालीको दक्षतामा वृद्धि भएको हुने ४.७१ मे.वा. विद्युत उत्पादन भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०३१२०	भेरी - बबई डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना	१	सिँचाइ सेवा र विद्युत् उत्पादन	२०६८/६९ - २०७९/८०	३६,८०,७७	भेरी नदीको पानी सुरुङ मार्फत बबई नदीमा खसाली बाँके र बर्दिया जिल्लाको करिब ५१,००० हेक्टर जमिनमा बाह्रै महिना सिँचाइ उपलब्ध भएको हुने। ४६.८ मे.वा. जलविद्युत उत्पादन भएको हुने। भेरी कोरिडोर सिँचाइ विकास आयोजना संचालनबाट करिब १६,००० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३१२२	सिँचाइ पुनर्स्थापना आयोजना (कुवेत फण्ड)	१	सिँचाइ आयोजनाहरूको पुनर्निर्माण गरी व्यवस्थित सिँचाइ उपलब्धता	२०७२/७३ - २०७९/८०	२,०५,००	६६ वटा आयोजना पुनर्निर्माण भई ८८९३ हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुगेको हुने।
३०८०३१२३	समृद्ध तराई मधेस सिँचाइ विशेष कार्यक्रम	१	भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल, ताल तलैया, इनारको निर्माण विद्यमान सिँचाइ प्रणालीको पुनर्स्थापना तथा सुधार	२०७३/७४ - २०७७/७८	२४,८०,००	तराई तथा भित्री मधेसमा सबै प्रकारका प्रविधि प्रयोग गरी सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने
३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता र विद्युत् उत्पादन	२०७३/७४ - २०८०/८१	४६,१९,००	बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी र धनुषा जिल्लाका १ लाख २२ हजार हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा पूर्ण रूपले सिँचाइ भएको हुने। ३१ मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको हुने।
३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिँचाई आयोजना	१	सिँचाइ सेवा उपलब्धता	२०७४/७५ - २०८३/८४	४०,००,००	दाङ उपत्यकाको करिब ५६ हजार हेक्टर जमिनमा बाह्रै महिना सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिँचाई विषेश कार्यक्रम	१	मध्य पहाडी टार क्षेत्रमा लिफ्ट सिँचाई तराइ मधेसमा सौर्य तथा विधुतिय ऊर्जाबाट लिफ्ट सिँचाई	२०७५/७६ - २०८०/८१	२०,००,००	पहाडका टार र तराइमा सौर्य तथा विधुतिय ऊर्जाको प्रयोगबाट थप जमिनमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३०८०३१३३	भूमिगत श्यालो तथा डिप ट्यूबवेल् सिँचाई आयोजना					
३०८०३१५६	नविनतम यन्त्रिक सिँचाई आयोजना					

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग	निर्धारित कार्य भएको।	उपयुक्त रुपमा कार्यालय संचालन हुने	कार्यालय संचालन
३०८०३०१२	सिँचाई व्यवस्थापन डिभिजन	निर्धारित कार्य भएको।	उपयुक्त रुपमा कार्यालय संचालन हुने	कार्यालय संचालन
३०८०३०१३	यन्त्रिक कार्यालय	निर्धारित कार्य भएको।	उपयुक्त रुपमा कार्यालय संचालन हुने	कार्यालय संचालन
३०८०३११८	टार बजार संरक्षण			

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम			
३०८०३१०१	सिँचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	भवन सुरक्षा, सरसफाइ, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार आदि कार्य गरी सिँचाइ विभागबाट सञ्चालित कार्यक्रम सुचारु रूपमा समयमै सम्पन्न गर्न संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याएको	विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाइ, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार भएको हुने ।	भवन, सुरक्षा, सरसफाइ, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार लगायत परिआएका अन्य कार्य गर्ने । सिँचाइ विकास सम्बन्धी सफ्टवेयर खरिद एवम् वितरण गरी संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।
३०८०३१०२	सिँचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिँचाइ)	१०२ सतह तथा भूमिगत सिँचाइ आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी १५,९२३ हेक्टर जमिनमा वर्षेभरि सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको । ४ वटा (कन्काइ, सुनसरी मोरङ, नारायणी र महाकाली पथरैया) प्रणाली व्यवस्थापन हस्तान्तरणका लागि अति आवश्यक संरचनाको सुधार, भौगोलिक र उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास तथा क्षमता बढाउने कार्य भई ३९,४४५ हेक्टर जमिनमा	विभिन्न ताल तलैयाहरूको जलश्रोत संरक्षण कार्य हुने ।	अर्को चरणको आयोजनाको लागि तयारी गर्ने । रूपाताल तथा अन्य तालहरूको संरक्षणका लागि अध्ययन कार्य गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सिँचाइ सुविधा पुगेको। मर्मत सुधार उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास एवम् सिँचाइ प्रणालीहरूमा एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य भएको। सूचना प्रणालीमा आधारित व्यवस्थापन सूचना प्रणाली संचालनका साथै आवश्यक तालिम तथा क्षमता विकास कार्य गरिएको। रुपातालको पानीको प्रयोग गरि हुन सक्ने सिँचाई को सम्भावनाको विस्तृत अध्यायन कार्यको Field Report प्राप्त भएको छ, रुपातालको Bathymetry Survey कार्य सम्पन्न भएको छ, ताल तलैया संरक्षण अन्तर्गत इलाम स्थित स्वामी पार्क बाँध योजनाको प्रारम्भिक सर्भेक्षण सम्पन्न भएको छ, कैलाली जिल्ला स्थित कैलाही ताल को प्रारम्भिक सर्भेक्षणको क्रममा रहेको छ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०३१०३	सिँचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	काली गण्डकी- तिनाउ डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन भएको। तमोर चिस्यांग डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन भएको। पाँचखाल उपत्यकाको सिँचाइ मास्टर प्लान बनाउने कार्यको अन्तिम चरणमा रहेको।	तमोर चिस्याङ डाइभर्सन आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने। राप्ती-कपिलवस्तु डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय सिँचाइ आयोजनाको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको हुने। सुनकोशी कमला डाइभर्सन आयोजना, माडी दाङ डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय सिँचाइ आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको हुने।	तमोर-चिस्याङ डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, माडी-दाङ डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन सुरु गर्ने राप्ती-कपिलवस्तु डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना एवम् सुनकोशी कमला डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन सुरु गर्ने, विभिन्न आयोजनाको EIA/IEE कार्यहरू गर्ने, सिँचाइ विभागको निर्माण मापदण्ड अद्यावधिक गर्ने निर्माण कार्यको लागि आवश्यक स्पेसिफिकेशन तयार गर्ने
३०८०३१०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	हेभी इक्वीपमेन्टको आवश्यक मर्मत संभार सहित संचालन गरिएको। चालु रहेका मेसिन आकस्मिक तथा साधारण मर्मत गरी सञ्चालन गरिएको।	जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग अन्तर्गतका हेभी इक्वीपमेन्ट, मेशिन तथा हलुका सवारी मर्मत भई संचालनमा रहेका हुने।	मेजर मर्मत गरी हेभी इक्वीपमेन्ट तयार गर्ने हेभी इक्वीपमेन्ट, ट्रकका साथै फिल्ड भेहिकल माइनर तथा आकस्मिक मर्मत संभार गर्ने चालु हेभी इक्वीपमेन्ट र ट्रकहरूको आवधिक मर्मत र सञ्चालन गर्ने हलुका सवारीहरू मर्मत गर्ने
३०८०३१०५	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना	१३९ सिँचाइ उप-आयोजना को मर्मत संभार भई १८,१०३ हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भइरहेको। थप ८,०६१ हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने कार्य भइरहेको।	१६३ कृषक व्यवस्थित सिँचाइ आयोजना सम्पन्न भई २१,१८१ हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने। सरकार व्यवस्थित ६ वटा सिँचाइ प्रणाली पुर्नस्थापना कार्य भएको हुने।	नयाँ उपयोजनाहरू अध्ययन तथा छनोट कार्य सम्पन्न गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०३१०९	मर्मत संभार आयोजनाहरू	संयुक्त व्यवस्थापनमा रहेका विभिन्न सिँचाइ प्रणालीको करिब २,६१,९०९ हेक्टर कमाण्ड क्षेत्रभित्र सिँचाइ पुर्‍याउन सिँचाइ प्रणालीको नियमित मर्मत-सम्भार तथा सञ्चालन गरिएको। कृषक व्यवस्थित प्रणालीहरूको मर्मत गरी सञ्चालन गरिएको एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य संचालन भइरहेको।	सरकार व्यवस्थित २ लाख ६१ हजार ९०९ हेक्टर सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सुधार भएको हुने।	मर्मत सम्भार कार्यक्रम अन्तर्गत संयुक्त व्यवस्थापनमा सञ्चालित सिँचाइ प्रणालीको सालबसाली नियमित मर्मत सम्भार गरी सिँचाइ सेवा व्यवस्थित गर्ने। एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
३०८०३११०	बृहत सरकारी सिँचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	नारायणी सिँचाइ आयोजना, कोशी वितरण आयोजना, चन्द्रनहर सिँचाइ आयोजना, कमला, नेपाल पश्चिमी नहर सिँचाइ आयोजनाहरूमा पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्य भइरहेको।	९८,५०० हेक्टर जमीनमा व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने।	नारायणी सिँचाइ आयोजना, कोशी वितरण आयोजना, चन्द्रनहर सिँचाइ आयोजना, कमला, नेपाल पश्चिमी नहर सिँचाइ आयोजनाहरूमा पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने।
३०८०३१११	बागमती सिँचाइ आयोजना	बागमती नदीमा ब्यारेज निर्माण भएको ४५,६०० हेक्टर मध्ये ४२,९०२ हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको मूल तथा शाखा नहर लम्ब्याउने कार्य सम्पन्न भएको १,१३० हेक्टर	सर्लाही र रौतहट जिल्लाको ४५,६०० हेक्टर जमिनमा भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने। सुनकोशी मरिन डाइभर्सन आयोजनाबाट बागमती नदीमा थप हुने पानीबाट विस्तार हुने ७६,४०० हेक्टर समेत गरी कूल	कमाण्ड क्षेत्र संरक्षण कार्य गर्ने। नहर संचालन तथा मर्मत संभार गरी सिँचाइ सेवा व्यवस्थित गर्ने। ब्यारेज संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने। अगुमेन्टेसन सिँचाइ प्रणालीहरूको निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने। सर्भिस रोड मर्मत तथा बचावट गर्ने। क्षतिग्रस्त संरचनाको जीर्णोद्धार कार्य गर्ने। बागमती सिँचाइ आयोजनाको विस्तृत अध्ययन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		जग्गा अधिग्रहण गरिएको। पूर्वी मूल नहर २४.२५ कि.मि., शाखा नहर ५० कि.मि., प्रशाखा नहर ६७ कि.मि. तथा पश्चिमी मूल नहर २८ कि.मि., शाखा नहर ६२ कि.मि., प्रशाखा नहर ६६.२२ कि.मि.निर्माण भएको। ३८,३०० हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र विकास कार्य सम्पन्न भएको। पश्चिमी मूल नहरमा सिल्ट इजेक्टर निर्माण भएको।	सिँचाइ सुविधा पुग्ने १ लाख २२ हजार हेक्टर सिँचित क्षेत्रमा सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयारीको कार्य सम्पन्न हुने। साथै पुनःनिर्माण तथा पुनःस्थापनाको कार्य शुरू भएको हुने।	कार्य २ प्याकेजमा सञ्चालन गर्ने। सुनकोशी मरिन डाइभर्सन आयोजनाबाट बागमती नदीमा थप हुने पानीबाट विस्तार हुने ७६,४०० हेक्टर समेत गरी कूल सिँचाइ सुविधा पुग्ने १ लाख २२ हजार हेक्टर सिँचित क्षेत्रमा सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भई योजनामा निर्माण कार्य शुरू हुने। लालबकैया सिँचाइ आयोजनाको निर्माण कार्य सुरु गर्ने।
३०८०३११२	बबई सिँचाइ आयोजना	४२३.४७ हेक्टरजग्गा अधिग्रहण गरिएको सिँचित क्षेत्र/बाढीबाट क्षतिग्रस्त क्षेत्र तथा संरचना संरक्षण कार्य २३.७६ कि.मि. भएको। ७९.९० कि.मि. मूल नहर, २२२.०८ कि.मि., शाखा/उपशाखा नहर निर्माण भएको २३,७२० हेक्टर सिँचित क्षेत्र विकास तथा विस्तार गरिएको। एक वटा हेडवर्क्स, ८ कि.मि. ड्रेनेज र ३९.३७ कि.मि. सर्भिस रोड	थप ६००० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने।	पश्चिमी मूल नहर विस्तार गरी थप १५०० हेक्टरमा सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउने शाखा/उपशाखा नहरहरू निर्माण तथा रिमोडलिङ गरी व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउने। ४ कि.मि. मूल नहर तथा संरचना र २५ कि.मि. शाखा/उपशाखा नहर तथा संरचना निर्माण गर्ने। ४ कि.मि. सिँचित/बाढीबाट क्षतिग्रस्त क्षेत्र तथा संरचना संरक्षण कार्य गर्ने। २० कि.मि. सर्भिस रोड र ३ कि.मि. ड्रेनेज निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने। १८०० हेक्टर सिँचित क्षेत्र विकास तथा विस्तार गर्ने। ३० हेक्टर जग्गा अधिग्रहण गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्माण भएको एवम् साइफन निर्माण तथा बाढीबाट क्षतिग्रस्त साइफन पुनर्निर्माण भएको।		
३०८०३११३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	चेनेज ०+००० देखि चेनेज १२+६९० सम्म जम्मा १२.६९ कि.मि. माटोको मूल नहर तथा नहरका मुख्य संरचना निर्माण सम्पन्न भएको। डिसिलिटिड बेसिन, हेड रेगुलेटर तथा गेट जडान कार्यको ठेक्का सम्झौता गरिएको। १६७ हेक्टर जग्गा अधिग्रहण गरिएको। चेनेज २८+८०० सम्मको मूल नहर तथा संरचनाहरूको निर्माण चालु रही लक्ष्य अनुसार प्रगति भएको। दश वर्षे गुरुयोजना, करिब २० अर्बको खरिद गुरुयोजना तयार भएको। ब्रम्हदेव, मुसेपानी, हात्तीथला, झलारी तथा दोधारा चाँदनीको कमाण्ड एरियामा डिजाइन पुनरावलोकन कार्य भइरहेको। चेनेज २८+८०० देखि चेनेज ४७+००० सम्म सम्म मूल	५२०० हेक्टर जमिनमा सिंचाइ सेवा उपलब्ध भएको हुने	चेनेज १२+६९० देखि चेनेज २८+८०० सम्मको मूल नहर तथा संरचनाहरूको निर्माण सम्पन्न गर्ने। चेनेज ०+८०० मा डिसिलिटिड बेसिन निर्माण गर्ने। चेनेज ०+००० देखि चेनेज २८+८०० सम्म २२ शाखा नहर निर्माणको प्रक्रिया अघि बढाउने। त्रिभुवन बस्ती, दोधारा-चादनी र मालाखेतीसम्म मूल नहर लगायत सम्पूर्ण आयोजनाको विस्तृत अध्ययन सम्पन्न गरी खरिद प्रक्रिया अघि बढाउने। जग्गा अधिग्रहण कार्यलाई निरन्तरता दिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नहरको डिजाइन रिभ्यू भइरहेको।		
३०८०३११४	सुनसरी मोरङ सिँचाइ आयोजना (तेस्रो)	नहरको नियमित मर्मत-संभार र सञ्चालनका साथै क्षतिग्रस्त जीर्ण संरचनाहरू मर्मत, पुनर्निर्माण लगायत तेस्रो चरण अन्तर्गत पर्ने कार्य भइरहेको। कोशी नदीमा स्पर मर्मत भएको र ब्यारेज निर्माण अध्ययन भइरहेको। लोहन्द्रा साइफनको ८० प्रतिशत निर्माण कार्य र Bridge को दुई वटा pilecapping सम्पन्न भएको। Stage III मा रहेका सुन्दर गुन्दर, शुखसेना तथा हुर्हुरिया शाखाको विस्तृत अध्ययन सर्वेक्षण कार्य भइरहेको।	बाढीबाट क्षतिग्रस्त लोहन्द्रा साइफन पुनर्निर्माण भई हाल सिँचाइबाट बन्चित करिव १५,००० हेक्टर सहित सुनसरी र मोरङ जिल्लाका ६८ हजार हेक्टर क्षेत्रमा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	नहर संरचनाहरूको नियमित मर्मत-संभार र सञ्चालन कार्यका साथै क्षतिग्रस्त/जीर्ण संरचना मर्मत तथा पुनर्निर्माण गर्ने। लोहन्द्रा साइफन तथा Bridge निर्माण गर्ने कोशी नदीमा २ वटा स्पर निर्माण गर्ने। तेस्रो चरणमा रहेका विभिन्न शाखा तथा उपशाखामध्ये सुन्दर गुन्दर, शुखसेना तथा हुर्हुरिया शाखाको सिंचित क्षेत्र विकास कार्य गर्ने। ड्रेजर मेसिन खरिद तथा मर्मत सम्भार गर्ने
३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिँचाइ आयोजना, दाङ	प्रगन्ना सिँचाइ आयोजनातर्फ राप्ती नदी किनारमा ३ साइड इन्टेक निर्माण भएको नहर प्रणालीमा ठूला साना गरी ४५० संरचना निर्माण भएको र कमाण्ड एरिया बचावटको लागि १०.९ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको। बड्कापथ सिँचाइ आयोजनातर्फ	कमाण्ड क्षेत्र बचावटको लागि तटबन्ध विस्तार भएको हुने। नहर निर्माण तथा विस्तार भई थप १,५२० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	-प्रगन्नातर्फ कमाण्ड क्षेत्र बचावटको लागि तटबन्ध विस्तार तथा मर्मत मूल नहरको मर्मत सभार गर्ने। - बड्कापथतर्फ मूल नहरको (चेनेज ७+३०० देखि चेनेज १४+४५० सम्म) नहर तथा संरचनाहरू निर्माण कार्य शुरू भई ५०% निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने। -चेनेज ७,३०० देखि चेनेज २७+००० सम्मको रुख कटानको कार्य सम्पन्न गर्ने। -वातावरण संरक्षण तथा वृक्षारोपण एवम् संस्थागत विकासका कार्य गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		साइड इन्टेकको सिभिल तथा गेट जडान भएको ७.३ कि.मि. मूल नहर, ५.३ कि.मि. नहर लाइनिङ, ३४ संरचना र ४ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको।		
३०८०३११६	सिक्टा सिँचाइ आयोजना	हेडवर्क्स निर्माण भई सोमा गेट जडान भएको। पश्चिम मूल नहरको ४५ कि.मि.सम्म नहर निर्माण भएको। सिधनीया शाखा, अकलघरवा शाखा, पिडारी शाखा, गोहवा उपशाखा नहर निर्माण करिब ८० प्रतिशत सम्पन्न भएको। पूर्वी मूल नहरतर्फ यस आ.व.मा ४४ कि.मी. सम्म पानी चलाउने लक्ष्य अनुसार ८५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न भएको। संरचना विकास नहुँदै आयोजना र कृषकको प्रयासबाट जमिनमा सिँचाइ सुविधा सुरु भएको।	थप १५,००० हेक्टर जमिनमा व्यवस्थित सिँचाइ सेवा उपलब्ध हुने।	पूर्वी मूल नहरको ४४ कि.मि. निर्माण सम्पन्न गरी ५ हजार हेक्टरमा सिँचाइ उपलब्ध गराउने। पश्चिम मूल नहरतर्फ मर्मत-सम्भार गरी नियमित पानी संचालन गर्ने। सिँचित क्षेत्र विकास कार्यलाई निरन्तरता दिने र बचावट कार्य गर्ने। पश्चिम मूल नहर अन्तर्गतका गुरुवागाउँ तथा अन्य शाखाको निर्माण गर्ने।
३०८०३११७	पालुडटार- कुण्डुटार सिँचाइ आयोजना	पालुडटार आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न	थप १,४०० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	पालुडटारतर्फ वातावरणीय प्रभाव अध्ययन कार्य गर्ने। पालुडटार सिँचाइ आयोजनामा विभिन्न स्रोतहरूको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको। कुण्डुटार आयोजनाको छेपेटार खण्डमा ७६३ मि. कभर्ड क्यानल लाइनिङको निर्माण सम्पन्न भएको। कुण्डुटारको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भएको। कुण्डुटारको मुहानदेखि चेनेज ६ कि.मि.मा लाइनिङ ५१६ मि. र आवश्यक नहर संरचना निर्माणका लागि बोलपत्र आह्वान गरिएको।		संयोजनात्मक उपयोग गरी सिंचाइ सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने। कुण्डुटारतर्फ नहर लाइनिङ आवश्यक नहर तथा संरचना निर्माण गर्ने। एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई विषेश कार्यक्रम तर्फ विभिन्न योजना हरूको detail feasibility study गर्ने , नदि नियन्त्रण तर्फ लम्जुंग, गोर्खा तथा मनांगमा कार्य हुने
३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	इन्टेकको गेट जडान ९० प्रतिशत सम्पन्न भएको। ८.८७५ कि.मि., मूल नहर निर्माण भएको। मूल नहरमा ९८ प्रतिशत संरचना निर्माण भएको फिडर नहरमा ८५ प्रतिशत हाइड्रोपावर संरचना निर्माण भएको। लम्की शाखा विस्तारमा ६.१२५ कि.मि. नहर लाइनिङ सम्पन्न भएको। ४७ वटा संरचना निर्माण भएको र ६ वटा संरचनाको निर्माण भइरहेको र ९५ प्रतिशत जग्गा प्राप्ति कार्य	११ हजार हेक्टर सिंचित क्षेत्रमा व्यवस्थित सिंचाइ भएको हुने।	इन्टेक तथा हाइड्रोपावर संरचना निर्माण सम्पन्न गर्ने। लम्की विस्तार अन्तर्गत बाँकी मूल नहर तथा संरचना निर्माण सम्पन्न गर्ने। साथै शाखा नहरहरूको विस्तारको लागि जग्गाको मुआब्जा सम्बन्धी कार्य शुरू गर्ने । रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ प्रणालीमा २०० विभिन्न बाँडफाँट संरचना निर्माण गर्ने। पथरैया नदीमा १० कि.मि. तटबन्ध निर्माण गर्ने। हाइड्रोपावर बाट ४.७१ मे.वा. बिजुली उत्पन्न गर्ने। कान्द्रा खोला सम्मको थप १८ हजार हेक्टर जमिनमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने कार्यको लागि जग्गाको मुआब्जा सम्बन्धी कार्य शुरू गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पन्न भएको। सिंचित क्षेत्र बचावट कार्य ४८.८ किमि सम्पन्न भएको। थप सिंचित क्षेत्र विस्तार गर्न लम्की क्षेत्र र पथरैया देखि कान्द्रा क्षेत्र तर्फ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन कार्य भइरहेको।		
३०८०३१२०	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	सुरुङ निर्माण सम्पन्न भएको । हेडवर्क्स तथा पावरहाउसको सिभिल निर्माण कार्य सुचारु रहेको। हाइड्रोमेकानिकल निर्माण कार्यको सम्झौता भई डिजाइन कार्य शुरु भएको र इलेक्ट्रोमेकानिकल निर्माण कार्यको बोलपत्र आव्हान गरे वमोजिम परेका बोलपत्रहरु मुल्यांकनको क्रममा रहेको। सामाजिक दायित्व तथा वातावरणीय सुधार कार्यक्रम तथा भेरी कोरिडोर सिँचाइ विकास आयोजनाबाट लिफ्ट सिँचाइ तथा सतह सिँचाइ सम्बन्धी कार्यहरु सुचारु रहेको ।	सुरुङ, हेडवर्क्स र पावर हाउस लगायतका सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न भई आयोजना सन्चालनमा आउने।	हेडवर्क्स तथा पावर हाउसको सिभिल निर्माण कार्य सुचारु गर्ने। हाइड्रोमेकानिकल र इलेक्ट्रोमेकानिकल निर्माण गर्ने। वातावरणीय सुधार, सामाजिक विकास तथा क्षमता अभिवृद्धिलाई निरन्तरता दिने। जग्गाको मुआब्जा वितरण गर्ने। भेरी कोरिडोर सिँचाइ विकास आयोजनाबाट लिफ्ट सिँचाइ तथा सतह सिँचाइ सम्बन्धी कार्यलाई निरन्तरता दिने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०३१२२	सिँचाइ पुनर्स्थापना आयोजना (कुवेत फण्ड)	२४ वटा सिँचाइ आयोजना सम्पन्न भई ३,१३४ हेक्टरमा सिँचाइ सुविधा पुगेको। १२ वटा सिँचाइ आयोजनाको ठेक्का सुरु भई निर्माणाधीन रहेको। एउटा सिँचाइ आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारी प्रक्रियामा रहेको। १८ वटा सिँचाइ आयोजना कार्यान्वयन गर्न स्वीकृत भई विस्तृत ड्रइङ डिजाइन भएका आयोजना ठेक्का प्रक्रियामा रहेको। सम्पन्न आयोजनाको उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिएको।	सिँचाइ आयोजनाहरूको पुनर्निर्माण भएको हुने। उपभोक्ता कृषकहरूको योजना संचालन तथा व्यवस्थापन क्षमतामा अभिवृद्धि भएको हुने। कृषि उत्पादन वृद्धि तथा विविधीकरण सम्बन्धी तालिम संचालन भएको हुने।	१८ वटा सिँचाइ आयोजना निर्माण प्रारम्भ गर्ने। सम्झौता मितिभित्र सबै निर्माणधीन आयोजना सम्पन्न गर्ने। विभिन्न जिल्लाका सिँचाइ आयोजनाका उपभोक्ताको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने।
३०८०३१२३	समृद्ध तराई मधेस सिँचाइ विशेष कार्यक्रम	हाल सम्म ४०० गोटा डिप तथा १५,९४० स्यालो ट्युबवेल र ७५ गोटा वितरण प्रणाली निर्माण सम्पन्न भई ४१ हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सेवाको विस्तार भएको।	सतह तथा भूमिगत स्यालो ट्युबवेलबाट कृषियोग्य ४७ हजार हेक्टर जमिनमा थप सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	निर्माण भएका २०० गोटा डिप ट्युब वेलमा विद्युत्तिकारण, पम्प, पम्पघर तथा वितरण प्रणाली निर्माण गरी सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने। नयाँ ३६० डिप र ५,००० स्यालो ट्युबवेल निर्माण कार्य गर्ने गरी १५ हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने।
३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशिय	डुवानमा पर्ने रामेछाप जिल्लाको जग्गा अधिग्रहण गरी मुआब्जा	सुरुङ, हेडवर्क्स, विद्युतगृह र टेलरेस	सुरुङ निर्माण कार्य। हेडवर्क्स, पावरहाउ, सर्जसाफ्ट निर्माण कार्य। मरिन नदि नियन्त्रण कार्य। वातावरणीय

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	आयोजना	वितरणको लागि मूल्याङ्कन भइरहेको। सिन्धुली तर्फको जग्गाको मुआब्जा वितरण सम्पन्न भएको। सुरुङ निर्माणको ठेक्का सम्झौता भई ठेकेदार साइटमा परिचालन भएको। हेडवर्क्स, पावरहाउस, सर्जसाफ्ट आदिको डिटेल् इन्जिनियरिङ डिजाइन कार्यको प्रतिवेदन परामर्शदाताबाट प्राप्त भई अध्ययन भइरहेको। मरिन नदी नियन्त्रण कार्यको लागत अनुमान भइरहेको।	निर्माण कार्य भइरहेको हुने।	व्यवस्थापन अन्तर्गतका कार्यहरू, शीप विकास तथा सामाजिक विकास कार्य, जमिन उकास कार्य, लिफ्ट सिँचाइ निर्माण कार्य। जग्गाको मुआब्जा वितरण गर्ने।
३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिँचाई आयोजना	८ वटा जलाशययुक्त सिँचाइ पोखरीको निर्माण भएको र १५ वटाको विस्तृत प्रतिवेदन तयार भएको। २६ वटा लिफ्ट सिँचाइ निर्माण सम्पन्न भएको। २० वटा निर्माणाधीन रहेका र १८ वटाको विस्तृत प्रतिवेदन स्वीकृतिको क्रममा रहेको। २५ वटा डिप बोरिङ सम्पन्न हुने चरणमा रहेको। थप २५ वटा डिपबोरिङ २ वटा सतह सिँचाइ प्रणाली	सम्भाव्य क्षेत्रमा सोला रलिफ्ट प्रविधिबाट सिँचाइ उपलब्ध भएको हुने। स-साना जलाशययुक्त सिँचाइ प्रणाली निर्माण भएको हुने। नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजना निर्माण भएको हुने। थप ५,२०० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	बबई कोरिडोर एवम् सम्भाव्य क्षेत्रमा सोलार/इलेक्ट्रिक लिफ्ट प्रविधिबाट करिब २० ओटा लिफ्ट सिँचाइ प्रणाली निर्माण गर्ने। उपत्यकाभित्र २० ओटा जलाशययुक्त सिँचाइ प्रणाली निर्माण गर्ने। नयाँ प्रविधिमा आधारित ७ सिँचाइ आयोजना निर्माण गर्ने। ग्वारखोला उरहरी जस्पुर, डुरुवा लगायत १००ओटा सतह सिँचाइ प्रणाली पुनस्थापन गर्ने। २५ डिपबोरिङ र २५ स्यालोबोरिङ तथा वितरण प्रणाली निर्माण गर्ने। ग्वारखोला उच्च बाँध लगायतका जलाशय, लिफ्ट, सतह सिँचाइको विस्तृत इन्जिनियरिङ अध्ययन गर्ने। खरिद गुरुयोजनाको लागि आवश्यक विभिन्न कम्पोनेन्टको मास्टरप्लान तयार गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्माणको लागि खरिद प्रक्रिया सुरु गरिएको र १० वटा वितरण प्रणालीको निर्माण सुरु गरिएको। २० वटा नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ पोखरीको निर्माण सम्पन्न भएको। बबई कोरिडोरमा लिफ्ट सिँचाइ प्रणाली र जलाशय निर्माणको लागि गुरुयोजना तयार भएको।		उपत्यका भित्रका तालतलैया लगायत जलस्रोतको संरक्षण गर्ने।
३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिँचाई विशेष कार्यक्रम	६ वटा नदी बेसिनहरूको Master plan तयारी कार्य अगाडी बढेको, ६ वटा नदी बेसिनहरूको field Report प्राप्त भएको। २१ वटा लिफ्ट उप-आयोजनाहरूको निर्माण कार्य भैरहेको, ४ वटा लिफ्ट उप-आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको, ४ वटा अन्वेषण ट्युबवेल निर्माण कार्य सम्पन्न, २ वटा अन्वेषण ट्युबवेल निर्माण भैरहेको। १३ वटा नयाँ उपयोजना Appraisal भएको र बोलपत्र	मध्य पहाडी टार क्षेत्रमा लिफ्टबाट थप ९,३०० हेक्टर जमिनमा सिँचाइ उपलब्ध भएको हुने।	६ वटा नदी बेसिन अन्तर्गतका विभिन्न आयोजना निर्माण कार्य अघि बढाउने। विभिन्न ५० वटा आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी सिँचाइ सेवा उपलब्ध गराउने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		आव्हानको तैयारी मा रहेको करीव ६५० उपयोजनाहरुको पहिचान तथा विस्तृत सर्वेक्षणका लागी परामर्शदाता नियुक्ति तथा सम्झौता प्रकृत्यामा रहेको।		
३०८०३१५६	नविनतम यन्त्रिक सिंचाइ आयोजना			
३०८०३१३३	भूमिगत श्यालो तथा डिप ट्यूबवेल सिंचाइ आयोजना			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

उपयुक्त प्रविधिको उपयोग र जग्गा प्राप्तिमा सहजता, नदीजन्य निर्माण सामग्रीको उपलब्धता, किसानको सहभागिता र जनशक्ति उपलब्ध हुने अनुमान छ। सो नभएमा वा प्राकृतिक विपद् एवम् अन्य विविध कारणले आयोजनागत लागत वृद्धि भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ।

७.१.४ जल तथा मौसम विज्ञान

१. पृष्ठभूमि

नेपालको भौगोलिक अवस्थिति तथा भू-धरातलका कारण नेपालमा विषम तथा विविधतायुक्त जलवायु रहेको छ। मौसमी प्रतिकूलता र बाढीका कारण विभिन्न विपदका घटना हुने गरेको र जलवायु परिवर्तनका कारण मौसम तथा बाढी पूर्वानुमानमा जटिलता थपिँदै गइरहेको छ। हिमक्षेत्र तथा हिमनदीहरूमा संकुचन आएको छ। साथै हिमतालहरूको आयतनमा क्रमशः वृद्धि भईरहेका कारण हिमताल विस्फोटनको जोखिम बढ्दो छ। कृषि प्रणाली सुधार गर्न, हवाई दुर्घटना कम गर्न, बाढी तथा खडेरी लगायत अन्य जल तथा मौसमजन्य प्राकृतिक विपदले निम्त्याउन सक्ने जनधनको क्षतिलाई न्यून गर्न मौसम पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना प्रणाली भरपर्दो, विश्वसनीय र प्रभावकारी हुनु आवश्यक छ।

२. समस्या तथा चुनौती

जल, मौसम तथा जलवायुसम्बन्धी गुणस्तरीय तथ्यांक नियमित रूपमा र तत्कालप्राप्त गर्न नसक्नु, उच्च पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरू पर्याप्त संख्यामा नहुनु, जल, मौसम तथा जलवायु सेवालाई व्यवस्थित र निर्देशित गर्ने विशिष्ट कानूनको अभाव हुँदा सोसँग सम्बन्धीत कामलाई व्यवस्थित गर्न नसक्नु, अन्तर्राष्ट्रिय हवाई उड्डयन सँगठनको मापदण्ड बमोजिम उड्डयन मौसम सेवालाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न नसकिनु, सरोकारवाला निकायहरू: कृषि पर्यटन, जलस्रोत, हवाई उड्डयन, स्वास्थ्य, विपद् व्यवस्थापन आदिको माग बमोजिम जल, मौसम तथा जलवायु सेवा विस्तार गर्न नसकिनु, भूमिगत जल भण्डारका अलावा नदिहरूको थिग्रेनी र ताल तलैयामा रहेको पानीको परिमाण तथा गुणस्तरको तथ्याङ्क नियमित रूपमा संकलन नहुनु, बाढी डुबान क्षति आँकलन तथा निराकरण सन्दर्भमा अध्ययन तथा अनुसन्धान पर्याप्त नहुनु प्रमुख समस्या रहेका छन्।

मौसम तथा जलप्रवाह पूर्वानुमान र पूर्वसूचनालाई भरपर्दो बनाई कृषि, हवाई उड्डयन, जलस्रोत, स्वास्थ्य, पर्यटन आदि क्षेत्रको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनुसँग देशभरको जलस्रोत र मौसमसँग सम्बन्धीत गुणस्तरीय तथ्याङ्क तथा सूचना अटूट रूपमा सङ्कलन गर्नुसँग जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरूको सञ्चालन, विस्तार र आधुनिकीकरण गर्नुसँग हिमताल तथा हिमनदीहरूको सर्वेक्षण गर्नुसँग जलवायु परिवर्तनबाट हुने जल तथा मौसमजन्य बहुप्रकोपबाट विभिन्न क्षेत्रमा हुनसक्ने असरलाई न्यूनीकरण तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्नुसँग अन्तर्राष्ट्रिय हवाई उड्डयन सँगठन र विश्व मौसम सँगठनले जल तथा मौसम सेवा प्रवाहका लागि निर्धारण गरेका मापदण्ड लागु गर्नुसँग लामो अवधिसम्मको मौसम पूर्वानुमान सेवा उपलब्ध गराउनुसँग जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समयानुकूल वैज्ञानिक अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी क्षेत्रगत तथ्याङ्क तथा सूचना सरोकारवाला निकायसम्म प्रभावकारी रूपमा सम्प्रेषण गर्नु र अध्ययन तथा अनुसन्धानको लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन एवम् आधुनिक प्रविधिको विस्तार र प्रभावकारी प्रयोग गर्नु प्रमुख चुनौती रहेका छन्।

३. सोच

विश्वसनीय र भरपर्दो जल तथा मौसम सेवा मार्फत, कृषि, पर्यटन, जलस्रोत, स्वास्थ्य, हवाई उड्डयनलगायतका क्षेत्रको दिगो विकास एवम् जलवायु समानुकूलित समाजको निर्माण।

४. उद्देश्य

१. जल तथा मौसम सेवालाई समयानुकूल विकास र विस्तार गर्न आवश्यक नीति निर्माण तथा संरचनागत सुधार गर्नु।

२. जल तथा मौसमजन्य बहुप्रकोपको भरपर्दो पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना प्रवाहबाट नागरिकको जीउधनको सुरक्षा गर्नु ।
३. जल, मौसम तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्नु ।

५. रणनीति

१. विश्व मौसम सँगठनको मापदण्ड अनुसारको भरपर्दो, विश्वसनीय, गुणस्तरीय जल तथा मौसम सेवा उपलब्ध गराउन नीति तथा कानून निर्माण गर्ने ।
२. जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरूलाई क्रमशः नवीनतम प्रविधि सहितको आधुनिक स्वचालित केन्द्रहरूमा रूपान्तरण र आवश्यकता अनुसार विस्तार गर्ने ।
३. नदी बेसिन योजना वमोजिम विकासका पूर्वाधारहरूको लागि जल उपलब्धतामा हुने भिन्नता, बेसिनहरूको पानीको सन्तुलन (Water balance), थिग्रेनी अध्ययन तथा आँकलन गर्ने ।
४. मौसम हवाई मौसम तथा जल प्रवाहको भरपर्दो तथा गुणस्तरीय पूर्वानुमान गर्ने ।
५. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी सेन्डाई फ्रेमवर्कले तय गरे अनुरूप विभिन्न संघसंस्थासँग समन्वय गरी जल तथा मौसमजन्य बहु-प्रकोप पूर्वसूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।
६. विश्व मौसम सँगठन, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तर सरकारी निकाय, अन्तर्राष्ट्रिय हवाई उड्डयन सँगठन र अन्य सरोकारवाला संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	स्वचालित जलमापन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	वटा	१२२	१३५	१७०	१९०	२१०
२	मौसम राडार (C-BAND) स्थापना र सञ्चालन	वटा	१	१	२	३	३
३	बाढी जोखिम नक्सांकन कार्य	वटा	८	८	१०	११	१२
४	हिमताल तथा हिमनदि सर्वेक्षण	वटा	३	४	५	६	७
५	राडार (X-band) स्थापना	वटा	०	०	०	१	१
६	सेडिमेन्ट केन्द्र निर्माण तथा पुनःस्थापना	वटा	०	०	१	३	५
७	प्रमुख नदीहरूको जल	वटा	३	३	३	४	५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	मोडल विकास तथा पुनःस्थापना						
८	पूर्ण स्वचालित हिम केन्द्र स्थापना	वटा	०	२	४	८	११
९	Aviation enroute wind Hazard Mapping	वटा	०	०	१	२	३
१०	स्वचालित मौसम मापन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	वटा	१३३	२२२	२२३	२२५	२२७
११	बाढी पूर्व सूचना प्रणाली सञ्चालन स्थापना र सञ्चालन	वटा	१९	१९	२१	२३	२५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१०,०५१	२,६१९	७,४३२	-	१०,०५१	-	-
२०८०/८१	१७,०८०	४,७५५	१२,३२५	-	१७,०८०	-	-
२०८१/८२	११,९७४	२,८२३	९,१५१	-	११,९७४	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	१	बाढी तथा मौसम पूर्वानुमान कार्य नियमित गरी बाढी तथा मौसमजन्य प्राकृतिक विपत्तिबाट हुने जनधनको क्षति न्यूनीकरण	-	५,७९,४५	जल तथा मौसम तथ्यांक संकलन केन्द्रहरू आधुनिकीकरण भएको हुने जल तथा मौसमजन्य प्रकोपबारे पूर्वसूचना प्रदान गरी जनजनको क्षति न्यूनीकरण भएको हुने जल तथा जलवायु सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने
३०८०२१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	१,२	देशभरिको जल तथा मौसमी तथ्यांक संकलन	-	१,९४,१९	जल तथा मौसम केन्द्रहरू नियमित सञ्चालन र आधुनिकीकरण हुने
३०८०२१०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	२	जलवायु परिवर्तनले कृषि लगायत अन्य क्षेत्रमा पारेको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि विभागको सेवा प्रवाह प्रणाली आधुनिकीकरण	२०६९/७० - २०७७/७८	८२,६३	विभागको आधुनिकीकरण र सेवा प्रवाह सबलीकरण गर्न स्थापित प्रणालीको नियमित संचालन हुने
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (PRBFRMP)(जल तथा मौसम)	४	प्राथमिकता प्राप्त ६ वटा नदि बेसिनमा बाढी भविष्यवाणी तथा पूर्वसूचना प्रणाली विकास	२०७७/७८ - २०८४/८५	८६५०४	चुरे र महाभारत क्षेत्रमा बाढी जोखिमको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण खहरे नदि बेसिनहरूमा पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	नियमित रूपमा जल तथा मौसम सूचना प्रवाह भैरहेको	३ वटा मौसम राडार, ठूला र मझौला नदीहरूमा २५ वटा बाढी पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना र सञ्चालन भएको हुने। १९० स्वचालित जल मापन केन्द्र र २३० मौसम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन भएको हुने। २ वटा रेडियोसोण्ड केन्द्र संचालन भएको हुने।	राडारकेन्द्र स्थापना सम्पन्न हुने, बाढी तथा मौसम पूर्वानुमानका काम हुने, आन्तरिक विमानस्थलहरूबाट मौसम पूर्वानुमानका काम नियमित हुने तथा केन्द्रहरूको नियमित संचालनका लागि उपकरण खरिद तथा सेवा परामर्शका कार्यहरू संचालन हुने
३०८०२१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	जल तथा मौसम केन्द्रहरू नियमित संचालन आधुनिकीकरण भएको	जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरू नियमित सञ्चालन, तथ्यांक संकलन र क्षेत्रगत सेवा प्रवाह भएको हुने।	जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरू नियमित सञ्चालन, तथ्यांक संकलन र क्षेत्रगत सेवा प्रवाहका लागि नियमित मर्मत संभार र साधारण आधुनिकीकरणका काम हुने
३०८०२१०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	८८ मौसम मापन र ७० जल मापन केन्द्र स्थापना HPC server लगायत पूर्वाधार स्थापना भएको	विभागको आधुनिकीकरण र सेवा प्रवाह सबलीकरण गर्न आयोजनाबाट स्थापित प्रणालीको नियमित संचालन भएको हुने	आयोजनाबाट स्थापित प्रणालीको नियमित संचालन र सम्भार गर्न स्पेयर पार्ट तथा AMC कार्य संचालन हुने
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (PRBFRMP)(जल तथा मौसम)	२०२१ जनुअरीमा आयोजना सुरु भई सम्झौता हस्ताक्षरको चरणमा रहेको	३१ वटा स्वचालित जनमापन केन्द्र र ४३ वटा स्वचालित मौसम मापनकेन्द्र स्थापना तथा स्वचालित केन्द्रहरूका माध्यमबाट बाढीपूर्वसूचना प्रणाली विकास हुने	स्वचालित जल तथा मौसम मापनकेन्द्र स्थापना तथा बाढीपूर्वसूचना प्रणाली विकासका लागि सम्झौता कार्यान्वयन हुने

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विश्वव्यापी महामारी कोरोनाको चालु अध्ययन, सम्झौता कार्यान्वयनमा ढिलाइ नभएमा, उपयुक्त प्रविधिको उपयोग र जग्गा प्राप्ति सहज भएमा, खरिद प्रक्रियामा जटिलता नभएमा, प्राकृतिक घटना एवम् अन्य विविध कारणले आयोजनाको लागत नबढेमा उल्लेखित उपलब्धि हासिल हुनेछन्। जलस्रोत सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण, प्रविधि विकास तथा विस्तार सम्बन्धी कार्यक्रम, नविनतम नमूना प्रविधि विकास गर्ने क्रममा लागत बढ्न सक्ने तथा नतिजा गलत पनि आउन सक्ने जोखिम रहेकोछ ।

७.२ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात

१. पृष्ठभूमि

आर्थिक वृद्धि र उन्नतिको सम्वाहकको रूपमा रहेको यातायात क्षेत्रले भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार विकासमा उल्लेखनीय योगदान गर्दै आएकोले यस क्षेत्रको विकासमा लगानी सुनिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। समग्र यातायात प्रणालीको प्रभावकारी विकासका लागि यस क्षेत्रमा हुने लगानी, लगानीको प्राथमिकीकरण, सुरक्षित यातायात सेवा, न्यूनतम ढुवानी खर्च, दिगो संरचना निर्माण र योजनाबद्ध मर्मत-सम्भार हुन जरूरी छ। सडक सञ्जाल विस्तार, हवाई यातायात, अन्तरदेशीय रेल, जल तथा अन्य यातायात समेतको अल्पकालीन र दीर्घकालीन सोचका साथ सहज, सुरक्षित तथा गुणस्तरीय यातायात सेवा प्रदान गर्नका लागि एकीकृत यातायात प्रणालीको अध्ययन तथा विकास हुनु अपरिहार्य छ। नेपालको आर्थिक-सामाजिक विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने रणनीतिक महत्वका राष्ट्रिय लोकमार्ग र अन्तरदेशीय व्यापारिक नाका जोड्ने सडक, रेलमार्ग तथा जलमार्ग निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन लगायतका कार्यको कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिन आवश्यक रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

यातायातका पूर्वाधारको अपेक्षित एकीकृत विकास नहुनु, मापदण्ड विना आयोजना पहिचान तथा छनौट हुनु, आवश्यक पूर्वतयारी विना आयोजना कार्यान्वयनमा लैजानु, निजी क्षेत्रको व्यावसायिक क्षमतामा समयानुकूल वृद्धि नहुनु, दक्ष श्रमिक तथा अन्य विषयगत जनशक्तिको उपलब्धतामा कमी रहनु, व्यवसायिक कन्ट्रयाक्टरको अपर्याप्तता र गुणस्तरीय निर्माण सामग्रीका साथै नदीजन्य निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता हुन नसक्नु, समानुपातिक बजेटको बाँडफाँट र सञ्चालनमा कुशलताको अभाव हुनु र संस्थागत, व्यवस्थापकीय तथा प्राविधिक संसाधन क्षमतामा अपेक्षाकृत वृद्धि नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन्।

पूर्वाधार निर्माण कार्यमा अपनाइने प्रविधि, लागत र गुणस्तरमा सन्तुलन कायम गर्नु, चुनौतीपूर्ण भौगर्भिक-भौगोलिक अवस्था रहनु, साना आयोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्ने दबावका कारण प्राथमिकता प्राप्त योजना तथा रणनीतिक गुरुयोजनाले पहिचान गरेका आयोजनामा मात्र लगानी केन्द्रित गर्नु, आयोजना बैंकको पूर्व तयारीसहित कार्यान्वयनमा लैजानु, तीन तहका सरकारले निर्माण गर्ने सडक पूर्वाधारहरू परिपूरक हुने गरी निर्माण गर्नु, संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु, वनको जग्गा प्राप्ति तथा व्यक्तिगत जग्गाको मुआब्जा, सन्तुलित, सुरक्षित, दिगो, वातावरणमैत्री र गुणस्तरीय सडक पूर्वाधार निर्माण गर्नु प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

१. सघन, सन्तुलित, सुलभ, सुरक्षित, गुणस्तरीय एवम् दिगो सडक पूर्वाधारको विकास। (सडक)
२. भरपर्दो, सुरक्षित, पहुँचयोग्य, वातावरणमैत्री रेल यातायात प्रणालीको विकास। (रेल यातायात)
३. सुलभ र किफायती यातायातको भरपर्दो विकल्पको रूपमा जल यातायातको विकास। (जल यातायात)
४. प्रतिस्पर्धी, सर्वसुलभ, सुरक्षित र वातावरणमैत्री यातायात प्रणालीको विकास। (यातायात व्यवस्थापन)

४. उद्देश्य

सडक

१. कुल यातायात खर्च न्यूनतम हुनेगरी सडक सञ्जालको सन्तुलित विकास तथा विस्तार गर्नु।

२. सडक पूर्वाधारहरूको उचित संरक्षण, मर्मत-सम्भार र सुरक्षा गरी सहज सवारी आवागमन सुनिश्चित गर्नु।

रेल यातायात

१. रेल यातायात सुविधा विस्तार गरी अन्तरदेशीय व्यापार सम्बन्ध पहुँचमा विस्तार बढाउँदै आर्थिक सामाजिक एकीकरणमा योगदान गर्नु।
२. भौगोलिक सन्तुलन विकासमा योगदान पुग्ने गरी भरपर्दो र सुरक्षित रेलसेवा सञ्चालन गर्नु।

यातायात व्यवस्थापन

यातायात सेवालाई प्रतिस्पर्धी, सर्वसुलभ, भरपर्दो, सुरक्षित, समावेशी र अनुशासित बनाई आवागमन र ढुवानीलाई सहज बनाउनु।

जल यातायात

आन्तरिक, क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय जलमार्गको प्रयोग गरी देशको उद्योग, व्यापार तथा पर्यटन लगायत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रका अन्य आयाममा सकारात्मक योगदान पुऱ्याउनु।

५. रणनीति

सडक

१. प्रादेशिक सन्तुलन समेत कायम हुने गरी उच्च क्षमताका द्रुतमार्ग, भूमिगत मार्ग, भाया-डकट लगायतका आधुनिक संरचना सहितको गुरुयोजनामा आधारित सडक सञ्जालको विकास गर्ने।
२. संस्थागत क्षमताको विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिई आधुनिक प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने।
३. परम्परागत सरकारी स्रोतमाथिको निर्भरता घटाई लगानीका वैकल्पिक स्रोतहरू जुटाउने।
४. सडकको डिजाइन, निर्माण, मर्मत-सम्भार तथा सडक सुरक्षाका लागि आधुनिक प्रविधिको उपयोग तथा यान्त्रीकरणमा जोड दिने।
५. प्राकृतिक प्रकोप तथा जलवायु प्रतिकूलताका कारण हुनसक्ने सम्भाव्य असर वा हानी नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गर्ने।

रेल यातायात

१. रेलमार्गको सम्भाव्यता अध्ययन गरी राष्ट्रिय आवश्यकता पहिचान, विकास र विस्तार गर्ने।
२. रेल विभागको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
३. रेल यातायातको पूर्वाधारविकास तथा सञ्चालनमा लगानीका भरपर्दो वैकल्पिक स्रोत प्रवर्द्धन गर्ने।

जल यातायात

१. आन्तरिक तथा समुन्द्रसम्म पहुँचका लागि जल यातायातको विकास र विस्तार गर्ने।
२. जल यातायात सेवा विकासको लागि निजी एवम् अन्य क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्ने।
३. जल यातायातविकास र सञ्चालनमा संस्थागत, व्यवस्थापकीय तथा प्राविधिक क्षमताको विकास र अभिवृद्धि गर्ने।

यातायात व्यवस्थापन

- संस्थागत सुदृढीकरण र प्रक्रियागत सरलीकरण गर्दै यातायात क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने।
- दिगो तथा वातावरणमैत्री सवारी साधनको उपयोगमा जोड दिने।
- सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन गर्दै निजी तथा सहकारी क्षेत्रको भूमिकालाई प्रभावकारी एवम् व्यवस्थित गर्ने।
- यातायात व्यवस्थापनमा प्रविधिको प्रयोग गर्दै सडक दुर्घटना न्यूनीकरण गर्दै जाने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	राष्ट्रिय राजमार्ग (दुई लेनसम्म कालोपत्रे)	कि.मि.	६८४७	८१००	११०९४	१२३००	१२५००
२	राष्ट्रिय राजमार्ग (दुई लेनभन्दा माथि कालोपत्रे)	कि.मि.	१९२	३४५	७४५	११७४	१२००
३	राष्ट्रिय राजमार्ग (नयाँ ट्रयाक निर्माण)	कि.मि.	९२	४००	४००	३००	३००
४	राष्ट्रिय राजमार्ग पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण	कि.मि.	४७४	२२५	२५०	२५०	२५०
५	राष्ट्रिय राजमार्ग आवधिक मर्मत सम्भार	कि.मि.	४२४	७५०	७७५	८००	८००
६	राष्ट्रिय राजमार्ग नियमित मर्मत सम्भार	कि.मि.	७१८७	७८००	७२२५	७२५०	७८००
७	सडक पुल निर्माण	वटा	१९२	३००	३५०	३५०	३००
८	रेलमार्ग (स्तरोन्नति/ नयाँ ट्रयाक निर्माण)	कि.मि.	१०५	१०६	२६०	३४८	३६०
९	नयाँ सडक निर्माण	कि.मि.	१९३७	२२००	२६००	२९००	३२००

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

(रु लाखमा)

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१,६१५,६७४	१०१,२७३	१,५१४,४०१	-	५९३,९८२	-	१,०२१,६९२
२०८०/८१	१,८९४,५७७	१०५,४५२	१,७८४,१२५	५,०००	१,५०१,१४१	९,०००	३८४,४३६
२०८१/८२	२,१४३,१२५	१०८,६८८	२,०२९,४३७	५,०००	१,८०६,५५९	-	३३६,५६६

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय					
३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	१,२,३	जलयान संचालन सम्बन्धी आवश्यक कानूनी व्यवस्थापन, अनुगमन तथा नियमन	-		आवश्यक ऐन नियम कार्यविधि निर्देशिका तर्जुमा भएको हुने। सम्बन्धीत कानून, सुरक्षा, वातावरणीय मापदण्ड तथा पूर्वाधार सम्बन्धमा व्यवसायी, कमर्चारी, आमजनता तथा अन्य सरोकारवाला सुसूचित भएका हुने। जलयानहरूको दर्ता, आवधिक अनुगमन मूल्यांकन भएको हुने।
३३७००१०१	काठमाडौं-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	१, ८	राजधानी काठमाडौंलाई तराई-मधेशसंग Asian Highway Design Standard (Primary Class A) स्तरको सडकले जोड्ने।	२०७३/७४ - २०८०/८१	१७५१९३ ६ (मू.अ.क सहित)	(क) काठमाण्डौबाट निजगढसम्मको यात्रा अवधि करिव एक घण्टा हुने गरी तीन वटा सुरुङ्ग मार्ग र ८७ वटा पूल सहितको ७२.५ कि.मि.लम्बाई रहेको Asian Highway Design Standard (Class- A) अनुरूप हुनेगरी ४ (चार) लेन (Two Way Double Lane) को द्रुतगतिको सडक (Expressway) निर्माण भएको हुने।
३३७००१०२	जल मार्ग					
३३७०१०११	सडक विभाग					

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु					
३३७०१०१३	हेभि इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु					
३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम					
३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र					
३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	१	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	सालवसाली		२५० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने
३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	१	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	सालवसाली		७० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने
३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	सालवसाली		सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने
३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग (गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०५१/५२ - २०७९/८०	३,४६,४८	१०१ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सूर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली- बर्दिवास सडक आयोजना)	१,२,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०५२/५३ - २०७९/८०	२११७००	१६० कि.मि.सडक निर्माण भएको।
३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला- टिडकर)	२, ३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ - २०८०/८१	१८,१६,००	कञ्चनपुरको ब्रम्हदेवदेखि दार्चुलाको टिकरसम्म ४१३ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण हुने।
३३७०११०४	कान्ति राजपथ	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६४/६५ - २०८०/८१	३,३३,००	७९ कि.मि. सडक निर्माण भएको हुने
३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार- गल्फुभन्ज्याङ सडक	१	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	सालवसाली	१६६००	५० कि. मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
३३७०११०६	कक्रहवा-रुद्रपुर-सालझण्डी- सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	सालवसाली	६,५०,००	१९६ कि.मि. सडक निर्माण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०५९/६० - २०७८/७९	२,४०,००	४४ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति भएको हुने
३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगीदेखि रुपालसम्म)	१,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०८१/८२	७५,००,००	१३९० कि.मि.(मध्ये ७४० कि.मि. मदन भण्डारी निर्देशनालय अन्तर्गत) सडक दुई लेनमा स्तरोन्नति (कालोपत्रे) भएको हुने।
३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग- स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०८०/८१	१५५००० (मुआब्जा समेत)	८२ कि.मि. सडक डेडिकेटेड डबल लेनमा निर्माण एवं स्तरोन्नति भएको हुने।
३३७०१११०	टनकपुर लिंक सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०५९/६० - २०७९/८०	६०,००	१२ कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नति हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	१,२,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६३/६४ - २०७९/८०	-	LOC-II का ११ वटा सडकहरुको ३६७ किलोमिटर सडक स्तरोन्नति एव कालोपत्रे गरिने एवं एलओसी ३ का १२ वटा (कि.मि. ७७९.२८) सडकको स्तरोन्नति र हाल थप भएको ३ वटा सडकको (७८ कि.मि) सडक स्तरोन्नतिका लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरिने
	लामोसाँघु-मुढे-चरिकोट सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०७९/८०	१,५३,००	५५ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति हुने।
	शहीद मार्ग सडक योजना (घोराही-होलेरी खण्ड)		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७०/७१ - २०७९/८०	५४,००	३१.५ कि.मि सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने
	लुम्बिनी बुद्धिष्ट सर्किट सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	७५,४३	४२ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने।
	बालाजु-रानीपौवा-ककनी-त्रिशुली सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	१,२८,००	५६ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	छहरे-विदुर सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७८/७९	५५,७३	११.०० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने।
	बल्खु-दक्षिणकाली सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०७८/७९	३९,४४	११.९३ कि.मि. सडक निर्माण स्तरोन्नति भएको हुने।
	भक्तपुर-नगरकोट-सिपाघाट सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७८/७९	५६,२४	१५.६६ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने।
	भरतपुर-रामपुर-मेघौली सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७८/७९	२४,१२	१२कि.मि. सडकनिर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने
	जनकपुर-परिक्रमा सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७८/७९	१,८२,००	९९ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	LOC-III अन्तर्गतका १२ वटा सडकहरु		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०७९/८०	नखुल्ने	LOC-III अन्तर्गतका १२ वटा सडकहरु (कि.मि.७७९.२८) स्तरोन्नति र हाल थप भएको ३ वटा सडकको (७८ कि.मि) स्तरोन्नतिका लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरिने।
	भेंडेटार-रवि-राँके सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	३,७०,००	१००.४ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।
	लामोसाँगु-तामाकोशी-जिरी (चरीकोट-जिरी खण्ड) सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	१,९०,००	५५.४४ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।
	सेलेघाट-रामेछाप-साँघुटार सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ - २०८०/८१	१,८०,००	४९.८१ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।
	गैडाकोट -रामपुर -राम्दी (पिपलडाँडा) सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	४,८३,००	१३१.७ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	लमही-घोराही-तुलसीपुर सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	१,४४,००	२८.२७ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने
	भालुबाङ-बाघडुला — भिमगिछे सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	३,००,००	७३.६ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने
	सहजपुर-बोगटान-दिपायल सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	१,८८,००	५०.०२ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने
	बर्दिबास-जलेश्वर सडक, जलेश्वर, राजविराज, सिरहा शहरी सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	२,०३,००	८९ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने
	गण्डक नहर सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	१,०७,००	६२ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने
	बसन्तपुर-कटाहरिया- कवाहिगोठ-पिप्रादी-पदम सडक र मलंगवा शहरी		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	९२,००	४४ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	सडक					
	गुलरिया-म.रा.मा. सडक र नेपालगञ्ज शहरी सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	१,११,००	४८.०४ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।
	चन्द्रौटा -कृष्णनगर सडक र कृष्णनगर शहरी सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०७९/८०	८२,५५	२८ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको हुने।
	रामायण सर्किट मुझेलिया- धनुषाधाम-धारापानी		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ - २०८०/८१	नखुल्ने	७८ कि.मि. सडक स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे भएको हुने।
३३७०१११२	११किलो छेपेटार- भालुस्वारा-बारपाक सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६४/६५ - २०७९/८०	१,३६,००	४८.६कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६४/६५ - २०८४/८५	११४५००	१८८.५ कि.मि सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने
३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग (मध्य पहाडी राजमार्ग)	१,२,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६४/६५ - २०७९/८०	८४,३३,००	१८७९ कि.मि. सडकलाई दुई लेनमा स्तरोन्नति (कालोपत्रे) गरीने
३३७०१११५	सुर्खेत-दैलेखबजार- महाबुलेक-गाल्जे भात्तडी, रतडा- नागम-गमगढी- नाक्चेलाग्ना सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७०/७१ -		नागमा गमगढी, मुगु ९३ कि.मि. निर्माण गरीने, महाबुलेक नागमा खण्डको ३० कि मि नयाँ ट्रयाक निर्माण तथा स्तरोन्नति एवं सडकमा बर्षेभरी सवारीसाधन चलन सक्ने गरी मर्मत सम्भार गरिने।
३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट- दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६४/६५ - २०७९/८०		दुनै मरिम—तिन्जे—धो सडक (डोल्पा) करिब ११० कि.मि. सडक निर्माण। जाजरकोट दुनै (डोल्पा) ११८ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०१११७	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ - २०७८/७९	५,२९,००	करिव ६८५ कि.मि. सडक खण्डमा ३१ वटा पूल निर्माण, १६ कि.मि. सडक स्तरोन्नति, उल्लेखित सडक खण्डका ९ वटा ठूला पहिरो सहित अन्य पहिरोहरुको पुर्नस्थापना कार्य, सडकसुरक्षा सम्बन्धी अध्ययन कार्य, ३० थान ५० मी. लम्बाईका Modular Steel Bridge हरू खरिद कार्य, विभिन्न ८ किसिमका Heavy Equipments खरिद कार्य भएको हुने।
३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ -		-
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कर्णाली)		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ -		२६९ कि.मि. ट्रयाक निर्माण भएको हुने।
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर): गैँडाकोट-पिपलडाँडा- रानीघाट-अर्गली-रिडी- रुद्रवेनी-हर्मीचौर-पुर्तिघाट- बाग्लुङवजार खण्ड		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ -		गैँडाकोट-पिपलडाँडा-रानीघाट-अर्गली-रिडी- रुद्रवेनी-हर्मीचौर-पुर्तिघाट-बाग्लुङवजार खण्डको २४५ कि.मि. ट्रयाक निर्माण एवं स्तरोन्नति भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर): मालढुंगा बेनी जोमसोम कोरला सडक खण्ड		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -	९७५००	मालढुंगा बेनी जोमसोम कोरला सडक खण्डको १९९ कि.मि. सडक(मालढुंगा-बेनी-जोमसोम- कोरला) कालोपत्रे स्तरमा निर्माण भएको हुने
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर): मिर्मि सेती बेनी फलेवास कुश्मा खण्ड		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ -		मिर्मि सेती बेनी फलेवास कुश्मा खण्ड ५३ कि.मि सडक निर्माण भएको हुने।
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कोशी वसन्तपुर (खाँदवारी) देखि किमाथाङ्गा)	३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ - २०७९/८०	१६२०००	खाँदवारीदेखि किमाथाङ्गा सम्मको १६२ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति
३३७०१११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६५/६६ - २०८०/८१	१२०००	१५७ कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति भएको हुने।
३३७०११२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६०/६१ -		काठमाडौं जिल्ला भित्र करिव ४०० कि.मि. सडक एवं २ वटा पुलको निर्माण भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११२१	डुम्रे- बेशीशहर- चामे - मनाङ सडक	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ - २०८०/८१	७५००	१०७ कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति साथै पहिरो नियन्त्रण
३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६८/६९ -		निर्माणाधीन ४२६ वटा मध्ये १५० पुलहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न हुने
३३७०११२३	रणनीतिक सडक पुलहरूको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-		चालु आ.व. भित्र १४० पुलको डिजाइन सम्पन्न हुने।
३३७०११२४	काठमाडौं बाहिरी चक्रपथ	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -		काठमाण्डौ उपत्यकामा ७२ कि.मि. बाहिरी चक्रपथ निर्माण एवं स्तरोन्नति
३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ - २०७९/८०	३२८००	८०० मि. लामो पुल ४ लेनको पुल तथा ७.८ कि.मि. पहुच मार्ग निर्माण र ३० मिटर स्पानको Minor Bridge, २ वटा ४ लेनका पुलहरू निर्माण ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११२६	सेती लोकमार्ग (टिकापुर- लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट) दक्षिण खण्ड	३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६६/६७ -		२४२ कि.मि. सडक निर्माण
	सेती लोकमार्ग (टिकापुर- लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट) उत्तर खण्ड	३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -	८५०००	११७ कि.मि. सडक निर्माण
३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा- लोथर-मलेखु)	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६६/६७ -		६२ कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति कार्य
३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरुसमेत)	१,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६७/६८ - २०७९/८०	६५२०००	१८५७ कि.मि. कालोपत्रे सडक र सो सडक खण्डमा पर्ने पुलहरु (२१९ वटा)को निर्माण कार्य सम्पन्न हुने
	जनकपुर जलेश्वर भिट्टामोड सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१८.७५ कि.मि.सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	नवलपुर मलंगवा सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२६.५९ कि.मि.सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	नयाँरोड बरहथवा मधुवनी सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४१ कि.मि.सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	कदमचौक कपतौल तिनकौडिया कमला सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	३०.५८ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	बलान कमला सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२९ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने
	बाँके सग्रामपुर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२२.४८ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	जनकपुर बसबिटी बलवा हार्दी पोखरभिण्ड संग्रामपुर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२२.२ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	फुलजोर त्रिभुवननगर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२१.२ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	यदुकुहा-खजुरी-महुवा सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	९.८ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	जमदह-लगडी-गदियानी सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२७ कि.मि. सडक निर्माण सुधार कालोपत्रे हुने
	विरेन्द्र बजार यदुकूहा महिनाथपुर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	३२.३५ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	जनकपुर यदुकूहा सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१६ कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।
	सितलपुर-मलंगवा-खरैयाटोल सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४०.३७० कि.मि. सडक निर्माण एवम् स्तरोन्नति भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	तौलिहवा- बहादुरगञ्ज- झिन्गाहा- झुलानिया-दत्तपुर- कटुवा-पिपरिया बजार- गुगौली- भगवानपुर-तुरन्तपुर सडक, कपिलवस्तु	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	५०.५ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण तथा सो अन्तर्गत पर्ने १७०.८२ मि. पुल निर्माण
	म.रा.मा. (खरेन्द्रपुर) शितलापुर-भिल्मी सडक, कपिलवस्तु	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१८ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण तथा ४१.२ मि. पुल निर्माण
	म.रा.मा. (जीतपुर) - तौलिहवा सडक सर्विस लेन निर्माण, कपिलवस्तु	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	६.३ कि.मि. सर्विस लेन निर्माण
	परासी-नारायण चोक- गोपिगंज- त्रिवेणी सडक, नवलपरासी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२७.७७ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण
	कठाहावा-त्रिवेणी सडक, नवलपरासी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	९.१८ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	सती-भजनी-धनगढी सडक, कैलाली	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	५९ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	लम्की-टिकापुर-खक्रौला सडक, कैलाली	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२७.७१२ कि.मि. सडक स्तरोन्नति गरि कालोपत्रे गरिने
	मोहना पुल डोकेबजार बेलौरी बेलडांगी दैजी सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	६२ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	क्याम्पस चोक देखि मोहना पुल सम्मको बाईपास सडक, धनगढी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	७ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग (तामागढी)-सिमरौनगढ सडक, बारा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।			४० कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग मानवत- कलैया-मटीअर्वा सडक, बारा	-	-		-	२७ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	त्रिभुवन राजपथ (विरगञ्ज- ठोरी हुलाकी सडक सडक, पर्सा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	६० कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	वरीयारपुर पटेर्वा अरुवा सडक, बारा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१५.९८५ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	बागमती (बहरहवा) फतुवा महेशपुर अरुवा, रौतहट	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१९.११ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	गढीमाइ बरियारपुर कोहवी सडक, बारा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१०.६ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	भरतपुर माडी ठोरी (देवेन्द्रपुर देखि बगई बस पार्क खण्ड) सडक, चितवन	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	७.७ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	राजविराज कुनौली सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१२ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	भारदह कन्चनपुर राजबिराज बलान,सप्तरी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४६ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	म.रा.मा. कठौना पातो सडक, सप्तरी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१८ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	म.रा.मा. चारआली-चन्द्रगढी केचना सडक (मेची राजमार्ग), झापा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४० कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	मेची रतुवा सडक, झापा	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४८ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	रतुवा केशलिया सडक, मोरङ	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४२ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	केशलिया चिमडी लौकही फुलचोकी सडक, सुनसरी	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२७ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	म.रा.मा. कानेपोखरी-रंगेली सडक, मोरङ	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२५.३७ कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	गान्धी मनमोहन मार्ग (पथरी बजार देखि भारतिय सिमा सम्म)	-	-		-	३० कि. मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	सहिद चौक भिमपुर देवानगंज सडक, सुनसरी, ८.५ कि.मि.	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	८.४५ कि. मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	विराटनगर-केशलिया सडक मोरङ ३.५ कि.मि.	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	७४,४३.२४	३.५ कि. मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	ईनरुवा-कसानगंज सडक सुनसरी २२ कि.मि.	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२२ कि. मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	नेपालगन्ज-बघौडा सडक, बाँके	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	७४,४३.२४	४४ कि.मि. सडक निर्माण
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग भुरिगाउ-गुलरिया-मुर्तिया सडक, बर्दिया	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	३६ कि.मि. सडक निर्माण एवं एवं स्तरोन्नति गरिने
	गोठुवा खुम्बर बेतहनी सडक, बाँके	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२० कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	कल्यांकोट गढावा राजपुर सडक, दांग	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	४० कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	खैरी चन्दनपुर मंगलपुर चोकदेखि उत्तर मनाउ पशुपतिनगर गोला ओखारिया बाँध सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	२६.७६ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग लमही- कोइलावास सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	३४ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	भरतपुर माडी ठोरी हुलाकी सडक, चितवन	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१७ कि.मि.सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिने
	बिभिन्न सडक तथा पुलहरुको बहुवर्षीय ठेक्कापट्टा व्यवस्थापन गर्ने	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	१०० कि.मि. सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति तथा ३० वटा पुलको निर्माण गरिने
३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना		-	२०६८/६९ -		-
	रानी विराटनगर ईटहरी धरान सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०७९/८०	११००००	४९ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार भएको हुने
	विरगंज पथलैया सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७२/७३ - २०७९/८०	५५०००	२७ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	वेलहिया बुटवल सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	५८६००	२७.५ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार हुने
	जटही-जनकपुर-ढल्केवर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	६७५००	४० कि.मि. सडक स्तरोन्नति हुने
	महाकाली राजमार्गको मोहनापुल-अतरिया खण्ड, कैलाली	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०७९/८०	२००००	१४.२ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार ३.९१ कि.मि. ४ लेनमा विस्तार भएको हुने
	चन्द्रनिगाहपूर गौर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ - २०८०/८१		४४ कि.मि. सडक ४ लेनमा विस्तार हुने
३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	१,२,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-	सालवसाली	चालु आ.व. मा ७५ वटा पुलहरूको निर्माण सम्पन्न हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११३३	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	२,३	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०६९/७० - २०७८/७९	७२२००	१८८ कि.मि. सडक स्तरोन्नति हुने
३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७०/७१ -	१,६०,००	२७ कि.मि. ८ लेन सडक बिस्तार कार्य।
३३७०११३५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा यातायात आयोजना	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७०/७१ - २०७९/८०	५३०००	३३.२ कि.मि. सडक खण्ड एशीयन राजमार्गको मापदण्डमा २ लेनमा स्तरोन्नति हुने, ४ वटा पूलको नयाँ निर्माण हुने, Slope Stabilization सम्बन्धी कार्य भएको हुने।
३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	१	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७०/७१- २०७८/७९	२०,७३	Road Safety सम्बन्धी विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान तथा Road Safety को लागि संरचना निर्माण
३३७०११३७	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ -		रणनीतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सडकहरुको निर्माण/स्तरोन्नति गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना कार्यक्रम	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ -		८० वटा राजमार्ग (१४९.१३ कि. मि.) सडकको स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना गरिने
३३७०११३९	नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७१/७२ - २०८०/८१	२२००००	सिस्नेखोला देखि नागदुङ्गा सम्म ५.४९९ कि.मि. (Including Evacuation Tunnel) सुरुङ्ग मार्ग तथा २.८ कि.मि. एप्रोच सडकको निर्माण भएको हुने हुने
३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	१	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ - २०८०/८१	२५६५००	भैरहवा-लुम्बिनी-तौलिहवा (४२ कि.मि.) र नारायणघाट-बुटवल (११४ कि.मि.) सडक स्तरोन्नति भएको हुने
३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -		करिब ११० कि.मि.सडक निर्माण/स्तरोन्नति जुम्ला अन्तर्गत ४५ कि.मि.
३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी-खोटाङ दिक्तेल-खलढुंगा)	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -		१३५ कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११४३	तराई मधेस सडक पूर्वाधार विशेष कार्यक्रम	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -		तराईका रणनीतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सडकहरुको निर्माण/स्तरोन्नति गरिने
३३७०११४४	साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७३/७४ -		९४ कि. मी. सडक निर्माण/स्तरोन्नति
३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ - २०८४/८५	२४६०००	८७ कि.मि.सडक ४ लेनमा स्तरोन्नति हुने।
३३७०११४६	दोश्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७५/७६ -		विश्व बैंकको ऋण सहयोगमा पुल निर्माण/डिजाईन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, १० वटा Signature bridges को डिजाईन गर्ने
३३७०११६७	क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।		-	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	नागढुंगा-नौविसे- मुग्लिङ्ग सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ - २०८५/८६	२०००००	नागढुंगा नौविसे मुग्लिङ्ग सडक खण्डको कुल ९५ किलोमिटर सडकलाई २ लेनको मापदण्ड हुने गरि निर्माण तथा स्तरोन्नति हुने, शहरी क्षेत्रमा सर्भिस लेन तथा आवश्यकताको आधारमा भारी सवारी साधनहरूको लागि क्लाईम्बिङ्ग लेन समेत निर्माण हुने। यस खण्डमा पर्ने नदीहरूमा २१ वटा २ लेन मापदण्डका पुलहरूको निर्माण तथा हाल भइरहेका पुलहरूको मर्मतसम्भार हुने।
	कमला-ढल्केवर- पथलैया सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ - २०८७/८८	५१५०००	कमला ढल्केवर पथलैया सडक खण्डको कुल १३० कि.मि. सडकलाई चार लेनमा विस्तार एवं स्तरोन्नति हुने र सो खण्डमा पर्ने ७६ वटा थप नयां पुलहरूको पनि निर्माण हुने
३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७८/७९ - २०८३/८४	१०१५००	सिद्धबाबा सुरुङ्गमार्ग निर्माण हुने। लामाबगर सुरुङ्गमार्ग निर्माण हुने। विभिन्न सुरुङ्ग मार्गहरूको अध्ययन कार्य हुने
३३७०११६९	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ -		रणनीतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सडकहरूको निर्माण/स्तरोन्नति गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ - २०८०/८१	२६,००,००	मुग्लिङ पोखरा सडक ४ लेनमा स्तरोन्नति हुने
३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ -	३८,००,००	काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड १२० कि. मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति हुने
	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (पथलैया नारायणघाट सडक खण्ड)		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७६/७७ -		पथलैया नारायणघाट सडक खण्ड १०६ कि. मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति हुने
३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ -		७० कि. मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति हुने
३३७०११७३	सूर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	-	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ -	९००००	कोटेश्वर, बानेश्वर, त्रिपुरेश्वरमा अन्डरपास/ फ्लाई ओभर निर्माण हुने तथा सूर्यविनायक धुलिखेल सडक ६ लेनमा स्तरोन्नति गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ - २०८४/८५		२६९ कि. मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति हुने
३३७०११७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ -		२३२ कि. मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति हुने
३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक		सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	२०७७/७८ -	करिब ५७००	१६५ वटा निर्वाचन क्षेत्रको करिब २२०० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको हुने
३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	१, २, ३	रेलमार्ग तथा मेट्रोरेलको अध्ययन तथा निर्माण	२०६५/६६ -	९५५ अर्ब	पूर्व-पश्चिम रेलमार्ग सोको लिंक, काठमाडौं - पोखरा रेलमार्ग, काठमाडौं - वीरगंज रेलमार्ग लगायात अन्य रेलमार्ग एवम् मुख्य-मुख्य सहरहरूमा मेट्रोरेलको अध्ययन तथा निर्माण भएको हुने।
३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	१, २, ३, ४	समन्वय, यातायात सम्बन्धी कार्यविधि कार्यान्वयन	-		प्रादेशिक समन्वय, यातायात सम्बन्धी नयाँ कार्यविधिहरू कार्यान्वयन भएको हुने। यातायात व्यवस्थापन क्षेत्रमा आवश्यक समन्वय, निर्देशन, नियमन, नयाँ प्रणालीको स्थापना भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७३१०११	सडक बोर्ड	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-	-	-
	क) सामरिक सडकको आवधिक मर्मत	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-		सामरिक सडकका आवधिक मर्मत भएको हुने
	ख) विभिन्न सडकहरुको नियमित, पटके र अन्य मर्मत संभार	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-		राजमार्ग तथा सहायक मार्गहरुमा मुख्यतःनियमित, पटके, र आकस्मिक मर्मत सम्भार कार्य गरी सञ्चालन योग्य बनाउने
	ग) सामरिक सडकको पुनः स्थापना र पुनः निर्माण	१,२	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	-		सडकको पुनःस्थापना तथा पुनःनिर्माण भएको हुने
३३७०११७७	राप्ती लोक मार्ग					
३३७०११७८	पूर्वपश्चिम एसियाको यातायात तथा व्यापार					
३३७०२०११	रेल्वे विभाग					
३३७०३०१३	सवारी परिक्षण कार्यालय					

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना					

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन्।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय			
३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट- दार्चुला-टिडकर)	सदरमुकाम खलङ्गा देखि ४७ किलोमिटर तुसारपानी सम्म सडकको ट्रयाक खोल्ने कार्य सम्पन्न भएको। तुषारपानी - कोठेधार ४ किलोमिटर सडकको ट्रयाक खोल्ने कार्यको ठेक्का तोडिएको। डडेल्धुरा, बैतडी तथा दार्चुला जिल्लामा कुल १८६ किलोमिटर कच्ची सडक निर्माण भइसकेको। अरु खण्डमा ट्रयाक खोल्न ठेक्का भैसकेको। कोठेधार बाट टिकर सम्मको ट्रयाक खोल्ने कार्य नेपाली सेनामार्फत भैरहेको।	ट्रयाक खुल्ने कार्य सम्पन्न हुने साथै १०० कि.मि. सडक ग्राभेलस्तरमा स्तरोन्नति हुने एवं ३१ कि,मि, सडक कालोपत्रे भएको हुने। ८ वटा पुलहरु निर्माण सम्पन्न हुने।	खलङ्गा-सुनसेरा तथा बेत- उकु -सलेती सडक कालोपत्रेको प्रक्रिया अघि बढाउने। दार्चुला बैतडी डडेल्धुरा तथा कञ्चनपुर जिल्लामा ३० किलोमिटर नयाँ ट्रयाक खोल्ने। दार्चुला, बैतडी, डडेल्धुरा, तथा कञ्चनपुर जिल्लामा थप ५७ किलोमिटर नयाँ ट्रयाक खोल्न ठेक्का प्रक्रिया अघि बढाउने। कोठेधार टिकर सडकको ७८ किलोमिटर सडक नेपाली सेनामार्फत ट्रयाक खोल्ने कार्य अघि बढाउने। थप ६ पुलहरुको निर्माण प्रक्रिया थालनी गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग (गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	५५ कि. मि. सडक कालोपत्रे, १७ कि.मि. सडक ग्राभेल र २९ कि.मि. माटे सडक निर्माण सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी १०१ कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	सुनकोशी नदि माथि नियमित बेलिबृज संचालन, टेवा पर्खाल तथा नाली निर्माण गरी ४६ कि.मि. सडक गाईघाट दिक्तेल (माहुरे) सडक खण्ड कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गरिने।
३३७०११०४	कान्ति राजपथ	६९ कि.मि.सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण खण्ड, ७९ कि.मि. कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	५ कि.मि., सडकको पक्कि ढलान (Rigid Pavement) गरिने। पहिरो रोकथामको कार्य गर्ने।
३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	३ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न भएको। ६ कि.मि. सब बेस कार्य सम्पन्न भएको। २८ कि मि ब्याकटिङ्ग कार्य सम्पन्न भएको। टेवा पर्खाल, नाला, हिमपाईप, ग्यावियन कार्यहरु भईरहेको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण खण्ड, ३५ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	२८ कि. मि. कालोपत्रेसम्मको कार्य गरिने।
३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	७४० कि.मि. मध्ये २४१ कि.मि. (गत आ.व. मा २८७ कि.मि. रहेकोमा सडकको रेखांकन परिवर्तन भएको कारण कालोपत्रे घट्न गएको) सडक कालोपत्रे भएको, ७७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको।	थप १२० कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने र ५० वटा पुल सम्पन्न हुने	४० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न गरिने, २५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न गरिने, बाँकी खण्डहरुको ठेक्का पुर्व तयारी/व्यवस्थापन गरिने। तोकिएको लक्ष्य हासिल हुनलाई चालु आ.व. तथा आगामी आ.व. मा माग गरिएको सहमति, थप बजेट आदि समयमै उपलब्ध हुनुपर्ने अनिवार्य शर्तको रुपमा रहने।
३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग- स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी	गल्छी-त्रिशुली-बेत्तावती' मैलुङ्ग (४६ कि.मि.) सडकलाई दुई वर्षभित्र दुई लेनमा निर्माण सम्पन्न	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी १९	२१.५ कि.मि. अस्फाल्ट कंक्रीट सहितको दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भई सम्पूर्ण खण्डको निर्माण सम्पन्न हुने। मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी १९ कि.मि. मैलुङ्ग-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सडक आयोजना	गर्ने लक्ष्यका साथ कार्य अगाडी बढीरहेकोमा हालसम्म २९ कि.मि. सडक डि. बि. एम. र २४.५ कि.मि. अस्फाल्ट कंक्रीट को कार्य सम्पन्न भएको। यस सडक खण्डमा ८.३ कि.मि. मा सर्वोच्च अदालतको निषेधाज्ञा रहेको। मैलुंग स्याफ्रुवेशी खण्ड १९ कि.मि. सडकमा टेवा पर्खाल, नाली निर्माण कार्य भैरहेको। स्याफ्रुवेशी रसुवागढी १७ कि.मि. सडक खण्ड दुई लेनमा कालोपत्रे गर्नको लागि चीन सरकारबाट निर्माण कार्यशुरु भएको।	कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी १७ कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	स्याफ्रुवेशी खण्डको १० कि. मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी खण्डको चीन सरकारबाट स्तरोन्नतिको कार्य हुने।
३३७०१११०	टनकपुर लिंक सडक	१२ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न भएको।	-	-
३३७०१११२	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	१६ कि.मि.कालोपत्रे, २० कि.मि. ग्राभेल, पुरै ट्रयाकमा यातायात संचालनमा भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ४८.६ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	४ कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा सम्पन्न गरिने।
३३७०१११४	मध्यपहाडी (पुष्पलाल) राजमार्ग	१८७९ मध्ये ११५७ कि.मि. कालोपत्रे तथा ९२ वटा पुल सम्पन्न	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण १८७९ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गरिने।	३३५ कि मि सडक कालोपत्रे गरिने, २३ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने। ठेक्का व्यवस्थापन हुन बाँकी ९१ कि.मि. ठेक्का व्यवस्थापन गरी स्तरोन्नति कार्य गरिने छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०१११७	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	पूल किसिमका Heavy Equipments खरिद कार्य र Modular Steel Bridge हरू खरिद कार्य सम्पन्न भएको तथा २८ वटा पुलहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न, १० कि.मि. सडक स्तरोन्नति कार्य एवं पहिरो नियन्त्रण कार्यहरू सम्पन्न।	बांकी रहेका ३ वटा पुलहरूको निर्माण, ६ कि.मि. सडक स्तरोन्नति कार्य एवं पहिरो नियन्त्रण कार्यहरू सम्पन्न गरिने।	बांकी रहेका ३ वटा पुलहरूको निर्माण, ६ कि.मि. सडक स्तरोन्नति कार्य एवं पहिरो नियन्त्रण कार्यहरू सम्पन्न गरिने।
३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	आगामी आ.व.मा शुरु हुने	५० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने	
३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	आगामी आ.व.मा शुरु हुने	२६कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति भई कालोपत्रे भएको हुने	-
३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	आगामी आ.व.मा शुरु हुने	-	-
३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सूर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना)	१६० कि.मि. सडक खण्ड कालोपत्रे भएको। बर्दिवास देखि सिन्धुली सम्म ३० कि. मि. Asphalt Overlay गर्ने कार्यको ठेक्का ब्यवस्थापन सम्पन्न भएको	१६० कि.मि. सडकमा Asphalt Overlay गरी सडक दुरुस्त अवस्थामा राखिने।	धुलिखेल सिन्धुली बर्दिवास सडक १६० कि. मी. को विभिन्न खण्डको गरी ३० कि. मि. Asphalt Overlay भएको हुनेछ
३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	३० कि मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न।	बाकी २०किमी ट्याक खोली सडक कालोपत्रे गर्ने।	कालोपत्रे सडक मर्मत, Drain मर्मत, स्लयाब कल्बर्ड मर्मत गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०११०६	कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी-सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	१९६ कि.मि. ट्रयाक खुलेको, ७ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको, ६ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको। ८० कि.मि. ग्राभेल सम्पन्न भएको। २२.५ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गर्न ठेक्का व्यवस्थापन भएको।	८० कि.मि. थप सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	टेवा पर्खाल तथा नाली निर्माण, ८ कि.मि. कालोपत्रे गरिने।
३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	-	-	-
	लामोसाँघु-मुढे-चरिकोट सडक	नालीतथा पाईप कल्भर्ट र ग्यावियन वाल, टेवापर्खाल, सबवेश, ३४ कि.मि कालोपत्रे आदि निर्माण कार्य सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ५५ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	३० कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	शहीद मार्ग सडक योजना (घोराही-होलेरी खण्ड)	निर्माण सम्पन्न भइ मर्मत सम्भार अवधिमा सम्बन्धीत निर्माण व्यवसायीले त्रुटी नसच्याईकोले ठेक्का अन्त्य गरीएको	-	उक्त सडकको ठेक्का अन्त्य गरिएको र सोको नयाँ ठेक्का व्यवस्थापनको लागि प्रयास भैरहेको
	लुम्बिनी बुद्धिष्ट सर्किट सडक	४२ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न एवं नाली, टेवा पर्खाल आदिको निर्माण कार्य भएको	सम्पूर्ण ४२ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	सम्पन्न भएको।
	बालाजु-रानीपौवा-	एक ठेकामा १० कि.मि. सडकमा	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ५६	उक्त सडकको रानीपौवा त्रिशुली खण्डको ठेक्का अन्त्य

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	ककनी-त्रिशुली सडक	सव बेस ४ कि. मि. बेस कार्य सम्पन्न एवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य भएको, अर्को ठेक्का अन्त्य गरिएको।	कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	गरिएको २ सोको नयाँ ठेक्का व्यवस्थापन आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न गरिने, बालाजु- रानीपौवा खण्ड आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने
	छहरे-विदुर सडक	१०.५४ कि.मि. सडकमा सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न एवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य भएको।	सम्पुर्ण ११ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने
	बल्खु-दक्षिणकाली सडक	९.३६ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न एवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण सम्पन्न भएको	सम्पुर्ण १०.९३ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने
	भक्तपुर-नगरकोट-सिपाघाट सडक	८.६४ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न एवं नाली, टेवापर्खाल आदिको निर्माण कार्य भएको	सम्पुर्ण ११ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने
	भरतपुर-रामपुर-मेघौली सडक	१२ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	सम्पुर्ण १२ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	सम्पन्न भएको।
	जनकपुर-परिक्रमा सडक	९६ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	सम्पुर्ण ९९ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने
	LOC-III अन्तर्गतका १२ वटा सडकहरु	११ वटा ठेक्का खरीद कार्य सम्पन्न भएको।	-	११ वटा ठेक्का सम्झौता भएका सडकहरुमा निर्माण कार्य संचालनमा रहेको १ को पुन खरीद व्यवस्थापन गर्नुपर्ने साथै अन्य थप ३ वटा सडकको हकमा ठेक्का

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				व्यवस्थापन हुने।
	भेंडेटार-रवि-रांके सडक	हुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्याबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको सब बेस ४ कि.मि. भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पुर्ण १००.४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	४० कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने।
	लमही-घोराही - तुलसीपुर सडक	हुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्याबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पुर्ण ४६.५ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	१४ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	भालुबाड -बाघडुला - भिमगीट्टे सडक	ठेक्का सम्झौता भइसकेको अवस्थामा भारतीय जे.भी. पार्टनर Non Performing Status भएकोले भारतीय पक्षबाट ठेक्का अन्त्यको लागि लेखि पठाएकोमा ठेक्का अन्त्य सम्बन्धमा उच्च अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा रहेको साथै उच्च अदालतको आदेश अनुसार पुन खरिद प्रकृया सुरु गरिएको	पुनः ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने।	पुनः ठेक्का व्यवस्थापन गरिने।
	सेलेघाट -रामेछाप - साँघुटार सडक	४९ कि मि सडकमा हुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्याबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पुर्ण ४९.८१ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	"नालीतथा पाईप कल्भर्ट र ग्याबियन वाल, टेवापर्खाल, सबवेश आदि निर्माण कार्य गर्ने। १५ कि.मि. कालोपत्रे गरिने"
	गैडाकोट -रामपुर -	हुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पुर्ण	८० किमि सडक कालोपत्रे गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	राम्दी (पिपलडाँडा) सडक	पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको। ६२.६५ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	१३१.७ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	
	लामोसाँगु-तामाकोशी-जिरी (चरीकोट-जिरी खण्ड) सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको ५५ कि.मि कालोपत्रे सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ५५.४४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	चालु आ व २०७८/७९ भित्रै ५५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्ने।
	सहजपुर -बोगटान - दिपायल सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको। ३.९० कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ५०.०२ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	१५ किमि सडक कालोपत्रे गरिने।
	बर्दिबास -जलेश्वर सडक, जलेश्वर, राजविराज, सिरहा शहरी सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको। २०.८५ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ८९ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	३५ किमि सडक कालोपत्रे गरिने।
	गण्डक नहर सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको। ६.३३ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ६२ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	३५ किमि सडक कालोपत्रे गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पन्न भएको ।		
	बसन्तपुर-कटाहारीया-कवाहिगोठ-पीप्रादी-पदम सडक र मलंगवा शहरी सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको १५ कि.मि. सब बेस १८ कि.मि. नाली निर्माण सम्पन्न ।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ४४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने ।	२० किमि सडक कालोपत्रे गरिने ।
	गुलरिया-म.रा.मा. सडक र नेपालगञ्ज शहरी सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको । २९.२१ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको ।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण ४८.०४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने ।	४० किमि सडक कालोपत्रे गरिने ।
	चन्द्रौटा -कृष्णनगर सडक र कृष्णनगर शहरी सडक	ढुंगा माटोको कार्य, नाली, टेवा पर्खाल (मेसनरी, ग्यबियन) आदि निर्माण कार्य भइरहेको । ३ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको ।	बाँकी खण्ड कालोपत्रे गरी सम्पूर्ण २८ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने ।	१४ किमि सडक कालोपत्रे गरिने ।
	सहजपुर-बोकटान, पन्थडिही-कटहरे-हर्मी-साहिलटार सडक, रामायण सर्किट मुझेलिया-धनुषाधाम-धारापानी	विस्तृत सर्भेक्षण तथा डिजाईन कार्य सम्पन्न भई खरीद व्यवस्थापन र ठेक्का व्यवस्थापनको तयारी भइरहेको । रामायण सर्किट मुझेलिया-धनुषाधाम-धारापानी सडक नेपाल सरकार अन्तर्गत स्तरोन्नति भइरहेको हुँदा एक्जिम	ठेक्का व्यवस्थापन गरी सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने ।	ठेक्का खरिद कार्य सम्पन्न भई निर्माण कार्य शुरु हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		बैंकको लिस्टबाट हटाउन अनुरोध गरी भारत पठाइएको		
३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही-नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	२०३ कि.मि ट्रयाक खोलिएकोमा १२४ कि.मि ग्राभेल, ३.५ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न	१२ कि.मि. ट्रयाक खोल्ने, ३० कि.मि. ग्राभेल तथा १५० कि.मि. कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गरिने। ४ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने तथा सानी भेरी नदीमा पुल निर्माण कार्य शुरु हुने।	होलेरी तिला दारबोट सडक खण्ड ८० कि.मि. स्तरोन्नति भैरहेकोमा २५ कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने तथा अन्य संरचनाहरू निर्माण हुने। दुईखोली खरिवोट १२ कि.मि. सडक खण्डमा सडक चौडा तथा टेवा पर्खाल निर्माण कार्य हुने। ट्रयाक खोल्न बाँकी १२ कि.मि. हुकाम मैकोट खण्डको ट्रयाक खोल्ने कार्य सुरु गरिने। ४ वटा पुलहरूको निर्माण कार्य शुरु हुने। घर्तिगाँउ थवाङ खण्डको ३४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गर्न ठेक्का व्यवस्थापन हुने।
३३७०१११५	सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गाल्जे भात्तडी, रतडा- नागम- गमगढी- नाक्चेलान्ना सडक	रुपैडिया नेपालगंज सुर्खेत दैलेख बजार महाबुलेक गाल्जे भात्तडी, रतडा-नागमा गमगढी नाक्चेलान्ना सडक (नागमा-गमगढी खण्ड ९३ कि.मि. मध्ये) ८३ कि.मि. सडक ग्राभेलिङ्ग स्टाण्डर्डको कार्य सम्पन्न भएको। महाबुलेक नागमा खण्डको सडक अन्तर्गत ८ कि.मि. road way Excavation सम्पन्न	९३ कि.मि. मध्ये ६० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। महाबुलेक नागमा खण्डको सडक अन्तर्गत ३० कि.मि. सडक स्तरउन्नति(road way Excavation and structure works) हुने .(अर्थ मन्त्रालयबाट स्रोत सुनिश्चितता हुन बाँकि)	२०कि.मि. कालोपत्रे गरिने, ३० किमि व्याक कटिङ, १० कि मि ग्राभेल तथा स्टकचरको निर्माण गरिने (अर्थ मन्त्रालय बाट स्रोत सुनिश्चितता हुन बाँकि)।
३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-	जाजरकोट दुनै (डोल्पा) खण्डमा नेपाली सेनाबाट १०४ कि.मि ट्रयाक निर्माण सम्पन्न तथा खलंगा	दुनै-मरिम-तिन्जे-धो सडकको सम्पूर्ण खण्ड ट्रयाक निर्माण गरी ६० कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने। जाजरकोट दुनै	१) मरिम-तिन्जे-धो-दुनै खण्डको ११० कि.मि. मध्ये दुनै लासिक्याप १० कि. मि. ग्रेड तथा मोड सुधार भएको हुने र लासिक्यापदेखि धोसम्म ४० कि. मि.

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	तिन्जे धो)	रिम्ना खण्डको १६ कि.मि. सडक कालोपत्रेको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य भैरहेको र हाल सम्म सडक चौडा गर्ने कार्य सम्पन्न भइ स्टक्चरको कार्य भइ रहेको।	खण्ड ११८ कि.मि. मध्ये ५० कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	मध्ये १० किमि ट्रयाक खोल्ने। पासागाड देखि रिम्ना १६ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण गरिने। रिम्ना देखि तल्लुबगर ४० कि.मि. स्तरोन्नतिको ठेक्का प्रकृया अगाडि बढाई १० कि.मि. ग्रावेल सडक निर्माण भएको हुने।
३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग (कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	-	-	-
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कर्णाली)	२६९ कि.मि मध्ये २६१ कि. मि ट्रयाक खुलेको	२६९ कि.मि. नै ट्रयाक निर्माण हुने। १०० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	बाँकी ८ कि.मि. ट्रयाक खोल्ने र १० कि.मि. सडकखण्ड (हिल्सादेखि सिमिकोट तिर) चौडाई गरी ग्राभेल गरिने र ३ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने। खुलालु सरिसल्ला सडक खण्ड १२३ कि.मि. कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति गर्न ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने।
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर): गैँडाकोट-पिपलडाँडा-रानीघाट-अर्गली-रिडी-रुद्रवेनी-हर्मीचौर-पुर्तिघाट-बाग्लुङवजार खण्ड	२४५ कि.मि. खण्डको ट्रयाक निर्माण भई, ६४ कि.मि. कालोपत्रे, १०० कि.मि. ग्राभेल तथा १८ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको।	२४५ कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। ३० वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको हुने।	५५ कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नति गरिने। ५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने तथा १० वटा पुलको ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य सुरु गरिने।
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी)	सम्पूर्ण १९९ कि.मि. खण्डको सम्पूर्ण ट्रयाक निर्माण सम्पन्न	१०० कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने	बाँकी ३० कि.मि. कालोपत्रे, ५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कोरिडोर): मालढुंगा बेनी जोमसोम कोरला सडक खण्ड	पश्चात १३२ कि.मि.ग्रावेल, २५ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न भएको। ४ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको।	साथै ११० कि.मि. सडक ग्राभेलस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने।	
	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कालीगण्डकी कोरिडोर): मिर्मि सेती बेनी फलेवास कुश्मा खण्ड	५२.९ कि.मि. ट्रयाक खोलिसकेको, ३९ कि.मि. खण्डमा कालोपत्रे गर्ने गरि ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य तिब्र गतिमा भईरहेको।	५३ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने।	३२ कि.मि.सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने।
३३७०१११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	१२ कि.मि. ग्राभेल, ९५ कि.मि. ट्रयाक निर्माण सम्पन्न। नेपाली सेनाबाट ट्रयाक खोल्ने कार्य भैरहेको।	सम्पूर्ण खण्ड ट्रयाक निर्माण गरी ४० कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने।	१२ कि. मि. सडक मर्मत कार्य, १५ कि. मि. ग्राभेल गरिने र नेपाली सेनाबाट ट्रयाक निर्माण कार्य चालु राख्ने।
३३७०११२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	३०० कि.मि. सडक विस्तार एवं धोवीखोला पुलको (विजुलीबजार) पुरानो पुलको दुबैतर्फ पुलको निर्माण सम्पन्न भएको।	बाँकी १०० कि.मि. सडक विस्तार भई ४०० कि.मि. सडक विस्तार सम्पन्न हुने।	५० कि.मि. विभिन्न सडक विस्तार, फराकिलो तथा कालोपत्रे सम्पन्न गरिने।
३३७०११२१	डुम्रे- बेसीशहर- चामे - मनाङ सडक	डुम्रेदेखि चाम्बाससम्म ८.३ कि.मि. र बेसीशहरदेखि खुदी ७.७ कि.मि सडक स्तरोन्नति को काम चलिरहेको, चाम्बास देखि पाउदि सम्म मर्मत कार्यको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण	८.३ कि.मि सडक २ लेन सहितको कालोपत्रे, ७.७ कि.मि मध्यम लेन सहितको कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने। खरखरे, उदीपुर लगाएत मनाङ्ग र लमजुङ्ग जिल्लाका विभिन्न स्थानमा गरी १२ ओटा पहिरो	डुम्रेदेखि चाम्बाससम्म ८.०८ कि.मि. र बेसीशहरदेखि ७.७ कि.मि सडकको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता। १६ वटा पुलको निर्माण कार्य सुरु गर्ने, सडक छेउ मा भएका मुख्य पहिरोहरू खरखरे १, खरखरे २, उदीपुर, कोतो पहिरो नियन्त्रणको काम गर्ने साथै रामबजार, बगरछाप, धारापानी लगाएतका विभिन्न स्थानको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्य जारी, पहिरोहरुको बिस्तृत अध्ययन कार्य चलिरहेको (उदीपुर, कोतो), खरखरे १ र खरखरे २ पहिरोको अध्ययन सम्पन्न। खुदी देखि मनाङ्ग सम्म गत वर्षका कारण क्षति भएको स्थानलाई केन्द्रित गरि सडक को अवस्था सुधार गर्न टेवा पर्खाल, नाली, कल्भर्ट निर्माण गर्न ३ ओटा प्याकेज मा मर्मत को ठेक्का व्यवस्थापन हुदै , मनाङ्ग जिल्लाको तल्लो र माथिल्लो तिमांग झरनामा स्ल्याब कल्भर्ट निर्माण सम्पन्न	नियन्त्रणको कार्यलाई निरन्तरता दिने, १६ ओटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्ने, चाम्बास देखि पाउदी सम्मको स्तरोन्नतिको काम सुरु गर्ने र बाँकी खण्डको स्तरोन्नति लागि प्रक्रिया अगाडी बढाउने	पहिरोहरुको DPR गर्ने।बेशीसहरदेखि मनाङ्ग सम्मको बातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन गर्ने र उक्त सडक खण्डमा स्तरोन्नति ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिया शुरु गर्ने
३३७०११२२	स्थानिय सडक पुल निर्माण	चालु आ.व.मा ४१ वटा पुलको निर्माण सम्पन्न भएको।	४५० वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने।	१५० वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न हुने।
३३७०११२३	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	चालु आ.व. मा १४० पुलहरुको डिजाइन भैरहेको।	४५० पुलहरुको डिजाइन सम्पन्न हुने।	१४० पुलको डिजाइन सम्पन्न हुने।
३३७३१०११	सडक बोर्ड	-	-	-
३३७०११२४	काठमाडौं बाहिरी चक्रपथ	डि.पि.आर.तयार भएको।	-	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	महाकाली पुलको Foundation र Superstructure निर्माण भएको । २ वटा Minor Bridge को सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न । पहुँच मार्ग ७.८ कि.मि. मध्ये २.७ कि.मि. ४ लेन कालोपत्रेस्तरमा निर्माण सम्पन्न ।	८०० मि. लामो पुल ४ लेनको पुल तथा ७.८ कि.मि. पहुँच मार्ग निर्माण र ३० मिटर स्पानको Minor Bridge, २ वटा ४ लेनका पुलहरू निर्माण सम्पन्न भएको हुने ।	महाकाली पुलको बाँकी हुने १०० मिटर Superstructure कार्य सम्पन्न हुने साथै ७.८ कि.मि. पहुँच मार्गको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न हुने ।
३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	१८ कि.मि. कालोपत्रे, २० कि.मि. ग्राभेल, ६२ कि.मि. ट्रयाक निर्माण भएको ।	बाँकी ४४ कि.मि. सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने ।	१० कि.मि. सडक कालोपत्रे तथा टेवा पर्खाल, नाली निर्माण गरिने ।
३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	चालु आ.व. मा १२ वटा पुलहरू निर्माण सम्पन्न भैसकेको ।	२२५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने ।	७५ वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न हुने ।
३३७०११३३	सासेक रोड कनेक्टीभिटी प्रोजेक्ट	सबै सडकहरूको निर्माण सम्पन्न भएको ।	-	कुनै पनि क्रियाकलापहरू नहुने ।
३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	कलंकी कोटेश्वर १०.३९ कि.मि. सडक खण्ड ३ वटा आकासे पुल सहित निर्माण सम्पन्न भईसकेको । नेपाल सरकारको श्रोतबाट ३ वटा आकासे पुल निर्माण सम्पन्न र ३ वटा निर्माणाधीन साथै २ वटाको बिस्तृत सर्वेक्षण तथा	बाँकी ५ वटा आकासे पुल सहित सम्पूर्ण खण्ड ८ लेनमा विस्तार भएको हुने । कलंकी बसुन्धारा सडक खण्ड : ८.२ कि. मि. सडक ८ लेनमा विस्तार हुने । कोटेश्वर-तिलगंगा खण्डको ठेक्का व्यवस्थापन गरी सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने ।	कलंकी-कोटेश्वर सडक खण्ड: नेपाल सरकारको स्रोतबाट निर्माणाधीन रहेको ३ आकासे पुल निर्माण कार्य सम्पन्न गरिने र बाँकी २ वटा आकासे पुलको निर्माण शुरु गरिने । स्वयम्भु -बसुन्धरा सडक खण्डमा नेपाल सरकारको स्रोतबाट ६.४ कि.मि. (दुवै तर्फ) service track मा hume pipe राखी subbase सम्म गरिने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		डिजाइन कार्य भईरहेको। कलंकी महाराजगंज धोबीखोला सडक खण्ड : ११.६ कि. मि. सडकमा (२४४ मि. महाराजगंज क्षेत्र, स्वयम्भु क्षेत्र बाहेक) ROW Clearance, Utility Relocation गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको स्युचाटार-स्यम्भु १.९ कि.मि. सडकको Service track मा hume pipe राखी subbase सम्पन्न। कोटेश्वर-तिलगंगा खण्डको बिस्तार/स्तरोन्नतिको लागि विस्तृत डिजाईन तयार भएको।		कोटेश्वर-तिलगंगा खण्डको ठेक्का व्यवस्थापन गरिने।
३३७०११३५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा यातायात आयोजना	३३.२ कि.मि. सडक खण्ड स्तरोन्नति कार्य सम्पन्न। ४ वटा पूलको निर्माण कार्य सम्पन्न, पहिरो नियन्त्रण कार्य ३ वटा ठेक्काको कार्य सम्पन्न भएको, १ वटा ठेक्काको ७०% प्रगति हासिल भएको।	पहिरो नियन्त्रणको कार्य सम्पन्न हुने।	पहिरो नियन्त्रण सम्बन्धी १ वटा ठेक्काको कार्यहरू सम्पन्न गर्ने।
३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	सामरिक महत्वका सडकहरूमा सडक सुरक्षा सम्बन्धी निर्माण कार्य भईरहेको, अपांगमैत्री फुटपाथ, विभिन्न चोकहरूमा	Road Safety सम्बन्धी विभिन्न अध्ययन, कार्यक्रम तथा विभिन्न सडकमा सडक सुरक्षाको लागि सुरक्षा संरचना निर्माण गरिने।	Road Safety सम्बन्धी विभिन्न अध्ययन तथा विभिन्न सडकमा सडक सुरक्षाको लागि सुरक्षा संरचना निर्माण गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		ट्राफिक लाइट निर्माण व्यवस्थापन एवम नया कार्यको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भएको।		
३३७०११३७	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	रणनैतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सडकहरुको निर्माण/स्तरोन्नतिको लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य भईरहेको।	२५० कि.मि. सडक कालोपत्रे, ३०० कि.मि. सडक ग्राभेल तथा ३०० कि.मि. ट्रयाक निर्माण गरिने।	१०० कि.मि. सडक कालोपत्रे, १०० कि.मि. सडक ग्राभेल तथा १०० कि.मि. ट्रयाक निर्माण गरिने।
३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना कार्यक्रम	चालु आ.व.मा १०० कि.मि. सडक स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना भएको।	राजमार्गका विभिन्न खण्डको गरी ५०० कि.मि. सडक सुधार, स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना कार्य गरिने।	राजमार्गका विभिन्न खण्डको गरी १५० कि.मि. सडक सुधार, स्तरोन्नति तथा पुनःस्थापना कार्य गरिने।
३३७०११३९	नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	२६१५ मिटर सुरुङ्ग ट्रयाक र १५०० मिटर पहुँच सडकको ट्रयाक निर्माण भएको।	सुरुङ्ग मार्गको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न हुने।	मुख्य सुरुङ्गमार्गको १ कि. मि., ईभ्याकुएसन सुरुङ्गमार्गको १ कि. मि. र १ वटा फ्लाईओवर निर्माण कार्यहरू सम्पन्न गर्ने।
३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	भैरहवा-लुम्बिनी-तौलिहवा सडक (४२ कि.मि.) को निर्माण सम्पन्न भएको। नारायणघाट-बुटवल सडक योजना (पूर्वी खण्ड) अन्तर्गत १२० वटा कलभर्ट, १५ वटा साना पुल, १० वटा प्रमुख पुल, २० कि मि माटो भर्ने कार्य भइरहेको, ४ कि.मि. नाली तथा नारायणघाट बुटवल सडक योजना (पश्चिम खण्ड) अन्तर्गत ११६	भैरहवा- लुम्बिनी- तौलिहवा (४२ कि.मि.) र नारायणघाट-बुटवल (११४ कि.मि.) सडक स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	२१ कि.मि. सडक ४ लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने र २२ वटा पुलहरुको निर्माण कार्यहरू सम्पन्न गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		वटा कलभर्ट (६६ वटा सम्पन्न), १३ वटा साना पुल (१० वटा स्ल्याव ढलान सम्पन्न), ६ वटा प्रमुख पुलको जग (३ वटा सव स्ट्रक्चर सम्पन्न), २४ कि.मि. माटो भर्ने कार्य भइरहेको, ११ कि.मि. नाली निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको।		
३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा- जुम्ला सडक	जुम्ला अन्तर्गत : ७० किमी ट्रयाक खन्ने कार्य सम्पन्न, ६ किमी ग्रावेल सम्पन्न, हाल ४ किमी स्तरोन्नति कार्य भैरहेको	५ किमी सडक कालोपत्रे तथा ३० किमी ग्रावेल तथा ४ वटा पुल, तथा अन्य संरचना निर्माण गरि सडक स्तरोन्नति हुने .	५ किमी सडक कालोपत्रे तथा संरचना निर्माण का लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्ने ।
३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा- सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	४५ कि. मि. ट्रयाक निर्माण कार्य सम्पन्न ।	सम्पुर्ण खण्ड ट्रयाक निर्माण गरी ४० कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने।	१० कि.मि. ट्रयाक निर्माण तथा आवश्यक स्थानमा स्ट्रक्चरको निर्माण कार्य गरिने।
३३७०११४३	तराई मधेस सडक पुर्वाधार विशेष कार्यक्रम	तराईका रणनीतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सडकहरुको निर्माण/स्तरोन्नतिको लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य भइरहेको।	४०० कि.मि. सडक कालोपत्रे सडक निर्माण गरिने।	१५० कि.मि. सडक कालोपत्रे सडक निर्माण गरिने।
३३७०११४४	साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	१४ कि.मि. सब बेस निर्माण सम्पन्न तथा ९ कि.मि. कालोपत्रे	३० कि.मि. कालोपत्रे कार्य तथा आवश्यक स्थानमा स्ट्रक्चरको निर्माण	१८ कि.मि. कालोपत्रे कार्य तथा आवश्यक स्थानमा स्ट्रक्चरको निर्माण गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्यको लागि बेसको काम भईरहेको।	गरिने।	
३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	४७ कि.मि. Embankment तयार भैसकेको। ८७ वटा R.C.C Box culvert निर्माण कार्य सम्पन्न भएको।	८७ कि.मि.सडक ४ र ६ लेनमा स्तरोन्नति हुने।	कमला कञ्चनपुर खण्ड ८७ कि मि मध्ये ४० कि. मि. Embankment कार्य, ६० कि मि कालोपत्रे तथा ३६ वटा क्रस ड्रेनेज स्ट्रक्चर (पुल समेत) निर्माण गरिने।
३३७०११४६	दोश्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना	पुल निर्माण/डिजाईन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम भईरहेको	-	पुल निर्माण/डिजाईन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, १० वटा Signature bridges को डिजाईन कार्य अघि बढाईने।
३३७०११६९	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	१०० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको।	२०० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने।	संघमा हस्तान्तरण भएका सडकहरु तथा बैकल्पिक राजमार्गहरु निर्माण र स्तारोन्नति कार्य अघि बढाउने
३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ-पोखरा सडक योजना	निर्माण कार्य र परामर्शदाताको खरिद Agreeemnt भई १००% फिल्ड सर्भे सम्पन्न भएको, १% भैतिक प्रगति भएको।	मुग्लिङ पोखरा सडक ४ लेनमा स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	१० कि मि कालोपत्रे तथा १४ वटा क्रस ड्रेनेज स्ट्रक्चर (पुल समेत) निर्माण गरिने। सेती र मादी पुलहरुको ठेक्का व्यवस्थापन भै कार्य शुरु हुने। आबुखैरेनी मुग्लिङ (८ कि.मि.) को ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिय शुरु हुने।
३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	२५० कि. मि. ट्रायाक खुलेको, १५२ कि. मि. ग्राभेल कार्य सम्पन्न।	बाँकी २ कि.मि. ट्रायाक निर्माण गरी १२० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने। ८० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	बाँकी २ कि. मि ट्रायाक खोल्ने, ३० कि. मि. ग्राभेल कार्य सम्पन्न गरिने। १५४ कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नतिको लागि ठेक्का व्यवस्थापन हुने साथै ६४ कि.मि. सडक ग्राभेलस्तरमा स्तरोन्नतिको लागि ठेक्का व्यवस्थापन हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०११७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	२० कि.मि. सडक खण्डमा ठेका व्यवस्थापन भइ निर्माण कार्य भइरहेको तथा बाँकी खण्डमा विस्तृत सर्भे, डिजाईन कार्य भइरहेको	१०० कि.मि. सडक स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	१० कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने तथा बाँकी खण्डमा विस्तृत सर्भे, डिजाईन सम्पन्न गरी पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न गरी ठेका व्यवस्थापन गरिने
३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनैतिक सडक	विस्तृत सर्भे, डिजाईन लगायत पूर्व तयारीको कार्य भइरहेको र डिजाईन सम्पन्न भएको सडकहरु को स्तरोन्नतिको लागि ठेका आव्हान प्रक्रियामा रहेको।	१६५ वटा निर्वाचन क्षेत्रको करिब २२०० कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति सम्पन्न भएको हुने।	ठेका व्यवस्थापन सम्पन्न गरी निर्माण कार्य शुरु हुने।
३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	कुल ८१८ कि मि सडक कालोपत्रे तथा १०५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भैसकेको छ।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	४०० किलोमिटर सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति तथा ३० वटा पुल निर्माण सम्पन्न गरिनेछ।
	जनकपुर जलेश्वर भिट्टामोड सडक	१७ कि.मि. सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	नवलपुर मलंगवा सडक	२६ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	नयाँरोड बरहथवा मधुवनी सडक	४१ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	कदमचौक कपतौल तिनकौडिया कमला	२२.५ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सडक			
	बलान कमला सडक	२१. कि.मी बेसको कार्य भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	बाँके सग्रामपुर सडक	१६ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	जनकपुर बसबिटी बलवा हार्दी पोखरभिण्ड सग्रामपुर सडक	१५ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	फुलजोर त्रिभुवननगर सडक	१२ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	२ कि.मि.भेल्ही/त्रिभुवननगर सडक खण्डमा कालोपत्रे गरिने।
	यदुकुहा-खजुरी-महुवा सडक	Structure तथा माटोको काम भैरहेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	९.८ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	जमदह-लगडी-गदियानी सडक	इम्ब्याक्मेन्ट तथा नालाको काम भैरहेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	२७ कि.मि. कालोपत्रे गरिने।
	विरेन्द्र बजार यदुकूहा महिनाथपुर सडक	३२.३५ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	जलेश्वर हर्दि सडक	२७.२ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-
	जनकपुर यदुकूहा सडक	१६ कि मि सडक कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सितलपुर-मलंगवा- खरैयाटोल सडक	माटो,ग्रावेल, वेस तथा कल्भर्टको निर्माण कार्य भई सकेको कालो पत्रे हुने क्रममा रहेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	चालु आ.व. मा सम्पन्न हुने।
	तौलिहवा - बहादुरगंज - झिन्गाहा - झुलानिया - दत्तपुर - कटुवा - पिपरिया बजार - गुगौली - भगवानपुर - तुरन्तपुर सडक, कपिलवस्तु	३९.७ कि.मि. Embankment को कार्य, ३६ कि.मि. सबवेस को कार्य, ११ कि.मि. कालोपत्रेको कार्य १२० वटा पुलेसा निर्माण, १९ कि.मि. नाली निर्माण, ३१.२ मि. पुल निर्माण	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	३५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने र बाँकी १५० मि. पुल निर्माण सम्पन्न।
	म.रा.मा. (खरेन्द्रपुर) - शितलापुर-भिल्मी सडक, कपिलवस्तु	९ कि.मि. Embankment को कार्य हाल सम्म ३३ वटा कल्भर्ट निर्माण, ३.२ कि.मि. नाली निर्माण, २.०८ कि.मि. टेवा पर्खाल निर्माण	बाँकी खण्डसहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	१८ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने र बाँकी ४१.२ मि पुल निर्माण सम्पन्न।
	परासी-नारायण चोक- गोपिगंज-त्रिवेणी सडक, नवलपरासी	१२ कि.मि. कालोपत्रे भएको	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	१५.५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	कठाहावा-त्रिवेणी सडक, नवलपरासी	८ कि.मि. Embankment को कार्य, ७.५ कि.मि. सबवेसको कार्य, १५ वटा कल्भर्ट निर्माण, ४ कि.मि. पक्की नाली निर्माण, ०.२९	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	९ कि मि कालोपत्रे गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कि.मि. टेवा पर्खाल निर्माण		
	सती-भजनी-धनगढी सडक, कैलाली	सडकको सम्पूर्ण खण्डमा ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण, सववेश, बेश , कालोपत्रे कार्य भैरहेको। १५.५ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	१० कि मि कालोपत्रे गरिने।
	लम्की-टिकापुर-खक्रौला सडक, कैलाली	Embankment, Structure तथा सववेस को काम भैरहेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	१० कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	मोहना पुल डोकेबजार बेलौरी बेलडांगी दैजी सडक	सडकको सम्पूर्ण खण्डमा ईम्बैक्मेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण, सववेश, बेश , कालोपत्रे कार्य भैरहेको। ३४ कि मि कालोपत्रे सम्पन्न।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	५ कि मि कालोपत्रे गरिने।
	क्याम्पस चोक देखि मोहना पुल सम्मको वाईपास सडक, धनगढी	६ कि मि कालोपत्रे सम्पन्न	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	२ वटा पुल सम्पन्न गरिने।
	त्रिभुवन राजपथ (विरगञ्ज- ठोरी हुलाकी सडक, पर्सा	५४.५ कि.मि. सडक कालोपत्रे भइसकेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	५.५ कि.मि. सडक कालोपत्रेका लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरिने।
	वरीयारपुर पटेर्वा अरुवा सडक, बारा	कालोपत्रेको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको।	Upgrading	Upgrading.

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	गढीमाइ बरियारपुर कोहवी सडक, बारा	सम्पन्न	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	५ कि.मि. सडक कालोपत्रेका लागि ठेक्का व्यवस्थापन गरिने।
	राजविराज कुनौली सडक	ईम्ब्रैकमेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण, सव वेश, वेश कार्य सम्पन्न भई ११ कि. मि. DBST सम्पन्न भईसकेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	यसै आ.व. मा सम्पन्न हुने
	भारदह कन्चनपुर राजविराज बलान,सप्तरी	ईम्ब्रैकमेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण, ३१ कि.मि सव वेश, ३१ कि.मि वेश तथा ३० कि.मि कालोपत्रे भईसकेको र बाँकी खण्डमा कार्य भैरहेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	बाँकी ५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	म.रा.मा. कठौना पातो सडक, सप्तरी	ईम्ब्रैकमेन्ट, नाली, कल्भर्ट निर्माण र १२ कि.मि.सव वेश र ६ कि.मि.वेश कार्य भैरहेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	बाँकी १२ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरेर सकिने।
	म.रा.मा. चारआली— चन्द्रगढी केचना सडक (मेची राजमार्ग), झापा	३९ कि मि कालोपत्रे भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	यसै आ.व. मा सम्पन्न हुने
	मेची रतुवा सडक, झापा	भद्रपुर-राजगढ खण्डको १९ किमि कालोपत्रे, राजगढ-रतुवा खण्डमा १५ किमि कालोपत्रे भईसकेको, बाँकी खण्डमा ईम्ब्रैकमेन्ट, कल्भर्ट, टेवा पर्खाल	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	बाँकी १० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न गरिने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		तथा DBM कार्य भैरहेको		
	रतुवा केशलिया सडक, मोरङ	कल्भर्ट, टेवा पर्खाल, नाली, ईम्बैक्मेन्टको कार्य भइरहेको, ७ किमि बेस गरी ४.५ कि.मि. कालोपत्रे भईसकेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	२८ कि मि कालोपत्रे कार्य सम्पन्न गरिने
	केशलिया चिमडी लौकही फुलचोकी सडक, सुनसरी	नाली, कल्भर्ट, सब बेस, बेस कार्य तथा २६.५ कि.मि DBM र १८ कि.मि. Asphalt भईसकेको र बाँकी खण्डमा कार्य भैरहेको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	यसै आ.व. मा सम्पन्न हुने
	म.रा.मा. कानेपोखरी-रंगेली सडक, मोरङ	२५ कि.मि. सडकको कालोपत्रे सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	सम्पन्न भएको।
	गान्धी मनमोहन मार्ग (पथरीबजारदेखि भारतिय सिमा सम्म)	नाली, कल्भर्ट तथा सब बेस कार्य भइरहेको	बाँकी खण्डसहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	बाँकी २० कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	सहिद चौक भिमपुर देवानगञ्ज सडक, सुनसरी, ८.५ कि.मि.	नाली तथा कल्भर्ट र माटो पुर्ने कार्य भइरहेको	बाँकी खण्डसहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	८.४५ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	विराटनगर-केशलिया सडक मोरङ ३.५ कि.मि.	नाली, कल्भर्ट तथा सब बेस कार्य भइरहेको	बाँकी खण्डसहित सम्पूर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	सम्पूर्ण ३.५ सडक सम्पन्न हुने
	ईनरुवा-कसानगंज	नाली तथा कल्भर्ट कार्य भइरहेको	बाँकी खण्डसहित सम्पूर्ण खण्ड	१८ कि. मि. सडक सम्पन्न हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सडक सुनसरी २२ कि.मि.		कालोपत्रे हुने।	
	नेपालगंज-बघौडा सडक, बाँके	सबै लम्बाइमा कालोपत्रे सम्पन्न	-	-
	पुर्व-पश्चिम राजमार्ग भुरिगाउ-गुलरिया-मुर्तिया सडक, बर्दिया	सबै लम्बाइमा कालोपत्रे सम्पन्न	-	-
	गोठुवा खुम्बर बेतहनी सडक, बाँके	नाली, कल्भर्ट निर्माण, सववेश, वेश कार्य भैरहेको	सम्पुर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	१८ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	कल्यांकोट गढावा राजपुर सडक, दांग	नाली, कल्भर्ट निर्माण, सववेश, वेश कार्य र कालोपत्रे अन्तर्गत DBM को कार्य भैरहेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पुर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	२७ कि.मि. सडक कालोपत्रे गरिने।
	खैरी चन्दनपुर मंगलपुर चोकदेखि उत्तर मनाउ पशुपतिनगर गोला ओखारिया बाँध सडक	सबग्रेड, पर्खाल, ह्युम पाइप कल्भर्टको कार्य हुँदै गरेको	सम्पुर्ण खण्ड कालोपत्रे हुने।	सबबेस ,बेस र कालोपत्रे कार्य हुने
	पुर्व—पश्चिम राजमार्ग लमही —कोइलावास सडक	सम्पन्न	-	-
	भरतपुर माढी ठोरी हुलाकी सडक, चितवन	नाली, कल्भर्ट निर्माण, सववेश, वेश, कालोपत्रे कार्य भैरहेको।	-	सम्पन्न

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	बिभिन्न सडक तथा पुलहरुको बहुवर्षीय ठेक्कापट्टा व्यवस्थापन गर्ने	४ वटा पुलको ठेक्का व्यवस्थापन भएको।	बाँकी खण्डको कालोपत्रे स्तरोन्नति र बाँकी पुलको ठेक्का व्यवस्थापन हुने। ३० वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने।	बाँकी खण्डको कालोपत्रे स्तरोन्नति र बाँकी पुलको ठेक्का व्यवस्थापन हुने।
३३७०११६७	क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना			
३३७०११६७	कमला-ढल्केवर-पथलैया सडक	उक्त सडकको चारलेनमा विस्तार एवं स्तरोन्नति कार्यको लागि डिपिआर तथा वातावरणीय अध्ययन कार्यको लागि परामर्शदाता छनौटको कार्य सम्पन्न भई डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययन कार्य सुरु रहेको।	१३० कि.मि. सडक चार लेनमा स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	यस खण्डको १३० कि.मि. ४ लेनमा विस्तार एवं सुधारको लागि डिजाइन र वातावरणीय अध्ययन कार्य सम्पन्न गरिने।
३३७०११६७	नागढुंगा-नौविसे-मुग्लिङ्ग सडक	निर्माण कार्यको ठेक्का व्यवस्थापन तथा निर्माण सुपरिवेक्षणका लागि परामर्शसेवा खरिदको कार्य सुरु रहेको।	९५ कि.मि. सडक स्तरोन्नति भएको हुने।	ठेक्का व्यवस्थापन सम्पन्न भई निर्माण कार्य सुरु हुने र टेवा, पर्खाल लगायत नाली निर्माण कार्य सुरु रहने।
३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारिक मार्ग) विस्तार आयोजना			
	रानी विराटनगर ईटहरी धरान सडक	४२ कि.मि. सडकको ठेक्का व्यवस्थापन भएकोमा सो मध्ये	बाँकी खण्ड सहित सम्पूर्ण खण्ड ४९ कि.मि. चार लेन कालोपत्रेस्तरमा	ठेक्का व्यवस्थापन गर्न बाँकी ७ कि.मि. मध्ये इटहरी धरान खण्डको ५ कि.मि. र दुहवीको १.३ कि.मि.

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		३२ कि.मि. सम्पन्न भएको र २ वटा पुल निर्माण चालु रहेको।	स्तरोन्नति हुने।	सडक विस्तारको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भई स्तरोन्नति कार्य शुरु हुने। २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने।
	विरगञ्ज पथलैया सडक	३२ कि. मि. मध्ये २७.७१ कि. मि. कालोपत्रे सम्पन्न।	सम्पुर्ण ३२ कि.मि. सडक चार लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	बाँकी १ कि.मि. सडक विस्तार सम्पन्न हुने। मर्मत सम्भारको कार्य हुने।
	वेलहिया बुटवल सडक	२३.२५ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार भईसकेको	बाँकी खण्ड सहित सम्पुर्ण खण्ड चार लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	४.२५ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार हुने।
	जटही-जनकपुर-ढल्केवर सडक	३९.७ कि.मि. सडक ६ लेनमा विस्तार कार्य/ स्तरोन्नति सम्पन्न।	सम्पुर्ण खण्ड ४० कि.मि. ६ लेनमा कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। ६ वटा Pedestrian Bridge निर्माण भएको हुने।	६ वटा Pedestrian Bridge को ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको हुने। ४० कि.मि. सडकको मर्मत सम्भार एवं सुधारको कार्य हुने।
	महाकाली राजमार्गको मोहनापुल-अतरिया खण्ड, कैलाली	१४.२ कि.मि. सडक कालोपत्रे निर्माण सम्पन्न। २ वटा पुलको ठेक्का व्यवस्थापन भएको।	सम्पुर्ण खण्ड १४.२ कि.मि. ६ लेनमा कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने। ६ वटा Pedestrian Bridge निर्माण भएको हुने।	६ वटा Pedestrian Bridge को ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य शुरु भएको हुने। १४.२ कि.मि. सडकको मर्मत सम्भार एवं सुधारको कार्य हुने।
	चन्द्रनिगाहपुर गौर सडक	डि.पि.आर. सम्पन्न भएको, IEE को प्रक्रिया आगाडी बढिरहेको	सम्पुर्ण खण्ड चार लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	ठेक्का गर्नु अधिको पूर्व तयारीका कामहरु सम्पन्न गर्ने।
३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	सार्वजनिक यातायात सेवाका सवारीलाई अनुगमन गर्ने प्रणाली (GPS-VTS) ३५ वटा सवारीमा जडान गरीएको। चितवनको आँपटारी र महोत्तरीको बर्दिबासमा तौल पुलको सञ्चालन भएको।	संघ तथा प्रदेशबीच यातायात व्यवस्थापनमा समन्वय र सहकायात्मक प्रणालीको विकास भएको हुने। सार्वजनिक यातायात सेवा भरपर्दो, गुणस्तरीय र सेवाग्राहीमैत्री भएको हुने। यातायात सेवा प्रणाली	वार्षिक कार्यक्रम अन्तर्गत क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		विरगञ्ज र नारायणघाट सडक खण्डमा Road Accident Management Information System (RAMIS) सञ्चालनमा ल्याईएको। प्रदेश नं. १ को ईटहरी, बाग्मती प्रदेशको हेटौडा र टेकु, लुम्बिनीको बुटवल तथा कैलालीको अत्तरीयामा सवारी साधनको फिटनेस परीक्षण केन्द्र (VFTC) स्थापना भई सञ्चालनमा आएको। यात्रुवाहक सार्वजनिक यातायात सेवामा अनलाईन टिकेटिङ प्रणाली (OTMS) लागु गरीएको। दैलेख जिल्ला, आठबिस नगरपालिका, वडा नं. ३, धौलाकोटमा रिफ्रेशमेन्ट सेन्टर निर्माण कार्य भईरहेको। संघीय सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐनको मस्यौदा तयार भई मन्त्रालयमा पेश भएको। भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी संघीय सरकार र सबै प्रदेश सरकारका माननीय मन्त्रीज्यूहरूको मिति २०७८/१२/०२ गते पोखरामा	डिजटाइज भएको हुने।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको संयुक्त बैठकबाट यातायात सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी २२ बुँदे साझा निर्णय भएको।		
३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	जयनगर-जनकपुर-कुर्था रेलसेवा सञ्चालनमा भएको। बर्दिवास स्टेशनको लागि जग्गा प्राप्ति कार्य भइरहेको। पूर्व-पश्चिम रेलमार्ग अन्तर्गत बर्दिवास निजगढ खण्डको हालसम्म ५०.५ कि.मि. ट्र्याकबेड तथा ५ वटा रेलपुलहरू निर्माण भएको। काठमाडौँ उपत्यकामा मेट्रो रेल अन्तर्गत सातदोबाटो महाराजगञ्जको विस्तृत अध्ययनको कार्य भइरहेको। रक्सौल-काठमाडौँ तथा केरुङ्ग-काठमाडौँ रेलमार्गको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्न क्रमशः भारत तथा चीन सरकारसँग सम्झौता भएको।	१४० कि.मि. रेलवे निर्माण हुने	बर्दिवास निजगढको स्टेशन, स्लिपर, सिग्नलिङ्ग आदि तयार गर्ने
३३७०१११८	उत्तर दक्षिण लोकमार्ग (कोशी: वसन्तपुर (खाँदवारी) देखि किमाथाङ्का)	१४८ कि.मि. ट्र्याक निर्माण सम्पन्न, ७२ कि.मि. ग्राभेल तथा ६ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको।	१०० कि.मि. सडक दुई लेन कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने।	१४ कि.मि. सडकको ट्र्याक खोल्ने, ८ कि.मि. ग्राभेल, १ वटा पुल निर्माण सम्पन्न गरिने र खाँदवारी-नुम खण्डमा थप ५४ कि.मि. ठेक्का व्यवस्थापन गरिनेछ भने सोहि खण्डको ४९ कि.मि. सडक स्तरोन्नति जारी रहने तथा १० कि.मि कालोपत्रे गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७३१०११	क) सामरिक सडकको आवधिक मर्मत	९५ कि.मि. रणनैतिक सडकको आवधिक मर्मत भएको।	-	८०० कि.मि. रणनैतिक सडकको आवधिक मर्मत गरिने
	ख) विभिन्न सडकहरुको नियमित, पटके र अन्य मर्मत संभार	७८०० कि.मि. रणनैतिक सडकको नियमित मर्मत भएको	-	७८०० कि.मि. रणनैतिक सडकको नियमित मर्मत गरिने
	ग) सामरिक सडकको पुनः स्थापना र पुनः निर्माण	१०० कि.मि. सडकको पुनःस्थापना तथा पुनःनिर्माण भएको।	-	५० कि.मि. सडकको पुनःस्थापना तथा पुनःनिर्माण हुने।
३३७०११२६	सेती लोकमार्ग (टिकापुर-लोडे—चैनपुर—ताक्लाकोट) दक्षिण खण्ड	टिकापुर-लोडे-चैनपुर खण्ड अन्तर्गत २४२ कि.मि. मध्ये १३० कि.मि.ट्रयाक खुलेको र सो मध्ये २७ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न भएको।	बाँकी खण्ड ट्रयाक निर्माण गरी १०० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति हुने।	टिकापुर-ठूली गाड खण्डको १८ कि.मि. ट्रयाक खोली १० कि. मि. सबबेश बेश गरी कालोपत्रे कार्य शुरु गरिने। साँफेबगर-चैनपुर सडक खण्ड अन्तर्गत ४ वटा निर्माणाधीन पुलहरु सम्पन्न हुने र टिकापुर-लोडे-साँफेबगर खण्ड अन्तर्गत बाँकी पुल तथा नयाँ ट्रयाकका लागि सहमति लिई ठेक्का प्रक्रिया गरिने। ट्रयाक खुलेका सडक खण्डमा सहमती लिई कालोपत्रेका लागि प्रक्रिया अगाडि बढाइने।
	सेती लोकमार्ग (टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट) उत्तर खण्ड	४० कि.मि. ट्रयाक खुलेको।	सम्पूर्ण खण्ड ट्रयाक निर्माण गरी ४५ कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने।	चैनपुर धुलि खण्डको ६० कि.मि. मध्ये बाकी रहेको २० कि.मि. ट्रयाक खोल्न ठेक्का ब्यबस्थापन गरिने। चैनपुर धुलि खण्डको सुरु ०+००० देखि १८+००० चेनेज सम्म कालोपत्रेका लागि प्रक्रिया अगाडी बढाइने
३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास	सिद्धबाबा सुरुङमार्ग निर्माणका	सिद्धबाबा सुरुङ्ग योजनाको ११२६ मि	सिद्धबाबा सुरुङ्ग योजना अन्तर्गत सुरुङ्ग मार्ग तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम	लागि मार्च ९, २०२२ मा सम्झौता भई निर्माण व्यवसायी साइट मोविलाईज भएको। लामाबगर सुरुङमार्ग निर्माणका लागि बहुवर्षीय ठेक्का व्यवस्थापनको स्वीकृति तथा स्रोत सुनिश्चितता को लागि अर्थ मन्त्रालयमा फाइल पेश भएको। धरान लेउती, खुटिया दिपायल र गोदावरी मानेकुण्ड सुरुङको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न हुने। ववइ छिन्चु सुरुङमार्गको RFP आव्हान भएको तथा अन्य सुरुङ मार्ग हरुको सम्भाव्यता अध्ययनको लागि EOI आहवान भएकोमा मुल्यांकन जारी रहेको।	सुरुङ निर्माण कार्य सम्पन्न हुने। लामाबगर सुरुङमार्ग निर्माण सम्पन्न हुने। विभिन्न सुरुङ मार्गहरुको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न हुने।	सडकको डिजाइन सम्पन्न भई सुरुङ मार्ग निर्माणको थालनी हुने लामाबगर सुरुङमार्ग निर्माणका लागि ठेक्का सम्झौताको सहमति प्राप्त भएमा निर्माण कार्यको लागि ठेक्का आह्वानको कार्य गरिने विभिन्न सुरुङ मार्गहरुको EOI तथा RFP मुल्यांकन सम्पन्न गरी अध्ययन कार्य अधि वढाउने।
३३७०११७३	सूर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	कोटेश्वरमा अन्डरपास/ फ्लाई ओभर निर्माणका लागि पुर्व संभाव्यता अध्ययन सम्पन्न तथा सूर्यविनायाक धुलिखेल सडक खण्डको ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिया सुरु भएको	निर्माण कार्य सुचारु भएको हुने। सूर्यविनायक धुलिखेल सडक खण्ड ६ लेनमा विस्तार हुने कार्य अन्तिम चरणमा हुने छ।	कोटेश्वरमा अन्डरपास/फ्लाई ओभर को डिजाईन सम्पन्न गरिनेछ। बानेश्वर, त्रिपुरेश्वर तथा अन्य आवश्यक चोकहरुमा फ्लाई ओभर / अन्डरपास को संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ। सूर्यविनायक धुलिखेल सडक चारलेनमा स्तरोन्नति गर्ने कार्यको लागि विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन सम्पन्न भइ निर्माण कार्य सुरु भएको हुनेछ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी	१० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न भएको र १० कि.मि. सडक कालोपत्रेस्तरमा स्तरोन्नति लागि ठेक्का आव्हान भएको।	७० कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	२० कि.मि. सडक कालोपत्रे हुने र बाकि ५० कि.मि. सडक निर्माण/स्तरोन्नति गर्नका लागि पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न गरी ठेक्का व्यवस्थापन गरिने .
३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	विस्तृत सर्भे, डिजाइन कार्य अन्तर्गत १२० कि.मि. Design सम्पन्न भएको र Draft Report पेश भएको।	१२० कि.मि. सडक चार लेनमा स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	ठेक्का व्यवस्थापन सम्पन्न गरी निर्माण कार्य शुरु हुने।
	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (पथलैया नारायणघाट सडक खण्ड)	विस्तृत सर्भे, डिजाइन कार्य अन्तर्गत १०० कि.मि. फिल्ड सर्भे सम्पन्न भएको।	१०० कि.मि. सडक चार लेनमा स्तरोन्नति सम्पन्न हुने।	ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिय शुरु हुने।
३३७०११२९	उपक्षेत्रीय यातायात अभिवृद्धि आयोजना	२१६ कि.मि. सडक कालोपत्रे कार्य सम्पन्न।	-	डिएलपीमा हुने मर्मत संभार
३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	निम्न नदिहरुको विभिन्न खण्डमा जलयान संचालन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको। कर्णाली नदी (खक्रौला-खिमडी) -११५ कि.मि. काली गण्डकी (राम्दी-देवघाट) -९५ कि.मि. कोशी नदी (चतरा-	जलयान संचालन सम्बन्धी आवश्यक कानुनी व्यवस्था भई, अनुगमन तथा नियमन सुरु भएको हुने। नेपालको ठूला नदीहरुमा जलयान संचालन सम्बन्धी सम्भाव्यता पहिचान भएको हुने।	सुनकोशी, कालीगण्डकी, बागमति, तामाकोशी लगायतका नदीहरुमा जलयान संचालन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने। जलयान संचालन सम्भाव्य देखिएका नदिहरुमा यात्रुहरुको सहजताका लागि टर्मिनलहरु निर्माणका लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने। कोशी, नारायणी लगायतका नदीमा सुरक्षित जलयान सञ्चालनका लागि अवरोधहरु हटाउने। विस्तृत

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		तुम्लिङ्गटार) -७५ कि.मि. नारायणी नदी (देवघाट-गण्डक) - ८५ कि.मि. त्रिशुली नदी (देवघाट-सुग्लिङ्ग) -२२ कि.मि. सुनकोशी नदी (अरुण दोभानबाट माथि) -२२ कि.मि. नेपाल पानीजहाज (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) ऐनको मस्यौदा तयार गरिएको। समुद्रमा पानीजहाज संचालन सम्बन्धी विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरु अनुमोदनको प्रक्रिया अघि बढाइएको।		परियोजना प्रतिवेदन तयार भएका स्थानहरुमा टर्मिनल निर्माणका लागि वातावरणीय अध्ययन गर्ने।
३३७००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	महादेवटार, धेद्रे र लेनडांडामा सुरुङ्गमार्ग निर्माणको कार्य प्रारम्भ भएको अन्तर्राष्ट्रिय बोलपत्र आव्हान भई राजदमार-निजगढ खण्डमा निर्माण कार्य सुरु भएको। हाल Camp Establishment, Field Survery तथा Field Investigation लगायतका पूर्व तयारीको कार्य भईरहेको।	काठमाण्डौबाट निजगढसम्मको यात्रा अवधि करिब एक घण्टा हुने गरी तीन वटा सुरुङ्ग मार्ग र ८७ वटा पुल सहितको ७२.५ कि.मि.लम्बाई रहेको Asian Highway Design Standard (Class-A) अनुरूप हुने गरी ४ (चार) लेन (Two Way Double Lane) को द्रुतगतिको सडक (Expressway) निर्माण भएको हुने।	सुरुङ्ग मार्ग प्याकेज नं.१ र २ को सर्भे, फिल्ड इन्भेष्टिगेशन, डिजाइन तथा ड्रइङ्ग कार्य सम्पन्न गरी निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्ने। द्रुतमार्ग खण्ड प्याकेज नं.३, ४ र ५ (राजदमार-निजगढ खण्ड) को बोलपत्र आव्हान, मूल्याङ्कन तथा सम्झौता गरी मोबिलाइजेशन सहित निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्ने। द्रुतमार्ग लेनडाँडादेखि -राजदमार खण्ड प्याकेज नं.६ र ७ एवं सिस्नेरीदेखि महादेवटार खण्ड प्याकेज नं. ८ को बोलपत्र आव्हान, मूल्याङ्कन तथा सम्झौता गरी मोबिलाइजेशन सहितको निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्ने। बृक्षारोपणको लागि सरकारी जग्गा प्राप्त गरी बोलपत्र

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				आव्हान (१५२ हेक्टर), मुल्याङ्कन तथा सम्झौता पश्चात बृक्षारोपण कार्य प्रारम्भ गरी सम्पन्न (१५२ हेक्टर क्षेत्रफलमा) गर्ने। खोकना, फर्सिडोल र बुङ्गमती समेतका जग्गा अधिग्रहण (४२७-१५-२-१ रोपनी) को कार्य अगाडि बढाउने थप जग्गा अधिग्रहण (टोल प्लाजा, रेष्ट एरिया, इन्टरचेन्ज तथा सर्भिस ट्रयाकको लागि) अनुमानित ३६० रोपनीको कार्य अगाडि बढाउने।
३३७०११७७	राप्ती लोक मार्ग			
३३७०११७८	पूर्वपश्चिम एसियाको यातायात तथा व्यापार			
३३७०२०११	रेल्वे विभाग			
३३७०३०१३	सवारी परिक्षण कार्यालय			
३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना			
३३७००१०२	जल मार्ग			
३३७०१०११	सडक विभाग			
३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु			

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आव २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३३७०१०१३	हेभि इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु			
३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम			
३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सडक, रेल तथा जलमार्ग क्षेत्रमा स्रोत साधन एवम् निर्माण सामग्री आवश्यक समयमा पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध हुन नसक्नाले समयमै कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न हुन नसक्ने जोखिम रहन्छ। सडकलाई प्राविधिक रूपले उचित बनाउने घुम्ती, मोड, उकालो र ओरालो मापदण्ड अनुरूप बनाउने र तिनलाई पक्की बनाउन सम्बन्धित निकायलाई जिम्मेवार बनाउने कार्य, स्रोत साधन र जनशक्तिका हिसाबले चुनौतीपूर्ण छ। सडक निर्माणको लागि आवश्यक सामग्री सिमेन्ट, गिट्टी, माटो, अलकत्राको प्रयोग र प्राकृतिक स्रोत साधनको दिगो उपयोगको जोखिम रहन्छ। कार्यान्वयन व्यवस्थापन एवम् नवीन व्यवस्थापकीय उपकरणहरूको आन्तरिकीकरण हुन नसकेमा आयोजनाको समय र लागत बढ्ने जोखिम रहन्छ। यसबाट त्रिवर्षीय खर्च संरचनाले प्रक्षेपण गरेको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न जोखिम देखिन्छ।

७.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले मौलिक हक अन्तर्गत विचार तथा अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता, सञ्चारको हक, सूचनाको हक लगायत गोपनीयताको हकसम्बन्धी विभिन्न व्यवस्था गरेको छ। साथै सञ्चार तथा सूचना प्रविधिसम्बन्धी क्षेत्राधिकार संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा रहेको छ। सो सँगै आम सञ्चारलाई स्वच्छ, स्वस्थ, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यवसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने उल्लेखित छ।

नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, २१०० ले मुलुकलाई समुन्नत, स्वाधीन र समाजवादउन्मुख अर्थतन्त्रसहितको समान अवसर प्राप्त, स्वस्थ, शिक्षित, मर्यादित र उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बसोबास गर्ने मुलुकका रूपमा विकास गर्ने सोच लिएको छ। उक्त सोच प्राप्तिका विभिन्न सम्बाहकहरू मध्ये गुणस्तरीय एकीकृत यातायात प्रणाली, सूचना प्रविधि तथा सञ्चार पूर्वाधार र वृहत सञ्जालीकरणलाई प्रमुख सम्बाहकका रूपमा उल्लेख गरिएको छ। पन्ध्रौँ योजना (आ.व. २०७६/७७-२०८०/८१) मा सञ्चार तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधार क्षेत्रको सोचमा सूचना प्रविधियुक्त राष्ट्र भन्ने सोच राखिएको छ भने उक्त सोच प्राप्तिका लागि विभिन्न लक्ष्य र उद्देश्यहरू तय गरिएका छन्।

सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा विकसित नवीन प्रविधिहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने मन्त्रालयको दीर्घकालीन सोच अन्तर्गत आमसञ्चार, दूरसञ्चार, सूचना प्रविधि, हुलाक सेवा, सुरक्षण मुद्रण र चलचित्र जस्ता ६ वटा महत्वपूर्ण क्षेत्रगत सोचमा केन्द्रित रहेर मन्त्रालयले लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको छ।

सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्र अन्तर्गत राष्ट्रिय प्रसारण (एघारौँ संशोधन) नियमावली, २०७८, रेडियो सञ्चार (लाइसेन्स) (पाँचौँ संशोधन) नियमावली, २०७८, चलचित्र (निर्माण, प्रदर्शन तथा वितरण) (सातौँ संशोधन) नियमावली, २०७८, नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएका छन्। सोही सन्दर्भमा नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम तथा पन्ध्रौँ योजनाको कार्यान्वयनलाई मद्दत पुग्ने गरी आर्थिक वर्ष २०७९/८० को मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई वार्षिक विकास कार्यक्रमसहित तयार गरिएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

आमसञ्चार पूर्ण रूपमा मर्यादित, जिम्मेवार, जवाफदेही, उत्तरदायी र विश्वसनीय हुन नसक्नु, दूरसञ्चार सेवामा सबै नागरिकको पहुँच पुग्न नसक्नु, सूचना प्रविधिको विकास र साइबर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्थाको कमी हुनु, सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको न्यून उपयोग हुनु, हुलाक सेवालाई विविधीकरण गर्न नसक्नु, नेपाललाई प्राप्त अर्वाइटल स्लटको समयमै उपयोग गर्न नसक्नु, सुरक्षण मुद्रणको पर्याप्त पूर्वाधार विकास नहुनु, सूचना प्रविधि उद्योग व्यवस्थित नहुनु, यस क्षेत्रमा अपेक्षित रोजगारी सिर्जना नहुनु, चलचित्र क्षेत्रलाई उद्योगको रूपमा विकास गर्न नसक्नु र विज्ञापन व्यवसाय व्यवस्थित हुन नसक्नु यस क्षेत्रका मुख्य समस्याका रूपमा रहेका छन्।

आमसञ्चार माध्यममा प्रसारित समाचार मर्यादित र विश्वसनीय बनाउनु, भ्रामक समाचारको नियमन एवम् नियन्त्रण गर्नु सामाजिक सञ्जालको वृद्धि सँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग नियन्त्रण गर्नु, सञ्चार तथा सूचना क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समय सापेक्ष प्रयोग गर्नु, बढ्दो साइबर अपराधको सामना गर्नु, सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगहरूलाई प्रतिस्पर्धी बनाई सम्बर्द्धन गर्नु, परम्परागत हुलाक सेवालाई विविधीकरण गर्नु, अनुसन्धान तथा विकासमा लगानी वृद्धि गर्नु, सुरक्षण मुद्रणमा रहेको परनिर्भरता

हटाउनु, सेवा प्रवाहको लागि बस्ती छरिएर रहनु, चलचित्र क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाई उद्योगको रूपमा विकास गर्नु, दूरसञ्चार पूर्वाधारमा सहप्रयोगको अवधारणा कार्यान्वयन गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीको रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

सूचना प्रविधियुक्त राष्ट्र।

४. उद्देश्य

१. सबै नागरिकमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको सहज पहुँच तथा उपयोग विस्तार गर्नु।
२. सञ्चार र सूचना प्रविधि सेवालाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउनु।
३. सञ्चार र सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी वृद्धि गर्नु।

५. रणनीति

१. सूचनामा सबै नागरिकको पहुँच तथा उपयोग सुनिश्चित गर्ने।
२. पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको सुनिश्चितता गर्दै आम सञ्चारमा सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने।
३. दूरसञ्चार एवम् ब्रोडब्याण्ड सेवाको पहुँच देशभर पुर्याउने।
४. डिजिटाइजेसन मार्फत सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार गर्ने।
५. हुलाक सेवालाई संस्थागत पुनःसंरचना गरी स्वायत्त, प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउने।
६. चलचित्र क्षेत्रको पूर्वाधार विकास गरी उद्योगको रूपमा विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने।
७. सुरक्षण मुद्रणको व्यवस्था गर्ने।
८. विज्ञापन बजार व्यवस्थित बनाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिबाट रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या हजारमा	-	-	४,१४	५,००	५,००
२	सरकारी डाटा सेन्टर	सङ्ख्या	२	२	५	५	५
३	इन्टरनेट एक्सचेन्ज सेन्टर	सङ्ख्या	०	१	२	२	२
४	रेडियोको पहुँच	प्रतिशत	८९	९१	९८	१००	१००
५	EMS सेवा विस्तार	देश/सङ्ख्या	३९	३९	४८	५१	५१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
६	अप्टिकल फाइबर विस्तार	कि.मि.	१०५८२	१४१००	१४५००	२५७२०	२५७२०
७	फोर जी/ एल.टी.ई. सेवा विस्तार	प्रयोगकर्ता प्रतिशत	२५.४६	५०	६०	६५	६५
८	Fixed ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार	प्रतिशत	२५.०९	३३	३५	४३	४३
९	Mobile ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार	प्रतिशत	७६.०३	७०	९३	५७	१००
१०	मोबाइल टेलिफोन ग्राहक सङ्ख्या	प्रतिलाख	३८९	३१५	४१७	४२२	४२७
११	टेलिभिजनको पहुँच	प्रतिशत	७२	७२	९४	१००	१००
१२	अनलाइन मार्फत् सरकारी सेवा प्रवाह	सङ्ख्या	२२	४२	६७	५५	६७
१३	सुरक्षण मुद्रण प्रेस स्थापना	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
१४	सञ्चारग्रामको स्थापना	सङ्ख्या	१	१	१	७	७
१५	सूचना प्रविधि जनशक्ति	हजार	-	-	१०	१०	१०
१६	डिजिटल साक्षरता	प्रतिशत	-	-	८०	१००	१००
१७	E-Government Development Index	दशमलवमा	०.४७	-	०.६५	०.६८	०.६८
१८	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा क्षेत्रगत CERT	सङ्ख्या	१	१	४	४	४
१९	राष्ट्रिय ज्ञानपार्क	सङ्ख्या	०	०	७	७	७
२०	सूचना प्रविधि	सङ्ख्या	२७९६	-	३३९६	३५६५	३५६५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	सम्बन्धी उद्योग						
२१	EMS सेवा विस्तार	जिल्ला	६४	६५	७४	७७	७७

नोट- (-) ले सुचना उपलब्ध हुन नसकेको जनाउछ ।

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	९०,८९०	५४,०२७	३१,९६३	४,९००	८४,८९०	-	६,०००
२०८०/८१	१०६,०९६	५६,३२४	४२,७५७	७,०१५	९९,४९६	-	६,६००
२०८१/८२	१०९,०४३	५८,३९५	४३,८३३	६,८१५	१०१,७८३	-	७,२६०

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	१	सूचनाको हकको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रयोग गर्नु ।	-	-	आम नागरिकलाई सूचनाको हकको प्रत्याभूति भएको हुने ।
३५८०१०११	मुद्रण विभाग	७	सुरक्षण मुद्रण सेवा र कार्यको सम्पादन तथा व्यवस्थापन गर्ने । मुद्रण सेवा र कार्यलाई विश्वसनीय र भरपर्दो बनाउने । मुद्रण सेवा र कार्यलाई आत्मनिर्भर र गुणस्तर तुल्याउने ।	-	-	मुद्रण सेवा आत्म निर्भर र गुणस्तरीय भएको हुने ।
३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	२, ३	सबै नागरिकमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको सहज पहुँच तथा उपयोग वृद्धि गर्नु। सञ्चार र सूचना प्रविधि सेवालाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउनु। सञ्चार र सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी वृद्धि गर्नु।	-	-	कागजरहित सरकारको अवधारणा कार्यान्वयन भएको हुने । साइबर सुरक्षा सहितको सूचना प्रविधि प्रणाली स्थापना भएको हुने ।
३५८००१०१	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	४	आम जनतामा सूचना प्रविधिको पहुँच विस्तार गर्नु । रोजगारी सिर्जना गर्नु । ज्ञानमा आधारित समाजको निर्माण गर्नु । विद्युतीय शासन कार्यान्वयन गर्नु ।	-	-	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित डाटाहरु व्यवस्थित र सुरक्षित भएको हुने । आम जनतामा सूचना प्रविधिको पहुँच विस्तार भएको हुने।
३५८००१०२	डिजिटल नेपाल					

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	आयोजना					
३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	७	सुरक्षण मुद्रण सम्बन्धी विश्वसनीय सेवा र गुणस्तरीय वस्तु उत्पादन गरी सुरक्षित छपाईमा विदेशिने रकम बचत गर्नु ।	-	-	सुरक्षण मुद्रणमा नेपाल आत्म निर्भर भएको हुने ।
३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	५	हुलाक सेवाको पहुँच स्थानीय तहसम्म बढाउनु ।	-	-	सेवा प्रवाह छिटो छरितो भएको हुने ।
३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	२	आधिकारिक, विश्वसनीय, सन्तुलित र सत्यतथ्य समाचार सामग्री संकलन तथा सम्प्रेषण गरी राज्यलाई सूचना — समाचारका क्षेत्रमा सुदृढ बनाउनु ।	-	-	राष्ट्रिय समाचार समितिको सेवा थप सुदृढ तथा विस्तार भई राष्ट्रको सञ्चार व्यवस्थित भएको हुने ।
३५८८१०१३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	२	जनसमुदायका प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषयमा कार्यक्रम/समाचार/छलफल र रिपोर्ट सामग्री तयार गर्नु । राज्यले अबलम्बन गरेको नीतिको सम्प्रेषण गर्नु ।	-	-	नेपालको शतप्रतिशत जनसङ्ख्यामा गुणस्तरीय प्रसारण पहुँच पुगेको हुने ।
३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	४	डिजिटल हस्ताक्षरको कार्यान्वयन गर्ने तथा साइबर फोरेन्सिक ल्याब सञ्चालन गर्ने ।	-	-	डिजिटल हस्ताक्षरको कार्यान्वयन भएको हुने । साइबर फोरेन्सिक ल्याबको सञ्चालन भएको हुने ।
५०१५८१०१	नेपाल टेलिभिजन(वित्तिय)	२	नेपालको साँस्कृतिक सम्पदा, प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र राष्ट्रिय हितको	-	-	जनमानसमा राष्ट्रिय चेतनाको अभिवृद्धि भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	व्यवस्था)		विकास गर्न टेलिभिजन प्रसारण गर्नु ।			
३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	३	सबै नागरिकमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको सहज पहुँच,विस्तार तथा उपयोग गर्नु । सञ्चार र सूचना प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउनु । सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी वृद्धि गर्नु ।	-	-	सबै नागरिकमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको सहज पहुँच तथा उपयोग विस्तार भएको हुने । सञ्चार र सूचना प्रविधिको सेवा सर्वसुलभ, भरपर्दो र गुणस्तरीय भएको हुने। सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकासबाट रोजगारी वृद्धि भएको हुने ।
३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	३	सञ्चार प्रतिष्ठानमा श्रमजीवी पत्रकारले पाउने न्यूनतम पारिश्रमिक रकम निर्धारण गर्ने। पारिश्रमिक रकम आवश्यकताअनुसार पुनरावलोकन गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारसमक्ष सिफारिश गर्ने।	-	-	श्रमजीवी पत्रकारको न्यूनतम पारिश्रमिक रकम निर्धारण भएको हुने ।
३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	३	स्वस्थ पत्रकारिताको विकासको लागि उपर्युक्त वातावरण सिर्जना गर्नु । प्रेस स्वतन्त्रताको दुरुपयोग हुन नदिन पत्रकारितासम्बन्धी आचारसंहिता कार्यान्वयन गराउनु । प्रेस र नेपाल सरकारबीच सौहार्दपूर्ण सम्बन्ध कायम राख्नु । सावर्जनिक नैतिकता र नागरिकहरूको मर्यादा कायम राख्न	-	-	सञ्चार माध्यमको प्रभावकारी अनुगमन भएको हुने । पत्रपत्रिकाको वर्गीकरण गरी लोककल्याणकारी विज्ञापन भुक्तानीको आधार तयार भएको हुने । पत्रकार आचारसंहिताको कार्यान्वयन भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			लगाउनु । प्रेस स्वतन्त्रता र पत्रकारिताको मर्यादामाथि हस्तक्षेप हुन नदिन प्रयत्नशील रहनु ।			
३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	५	नेपालमा चिठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्नु । छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्नु ।	-	-	छिटो छरितो प्रभावकारी भरपर्दो र आधुनिक हुलाक सेवा प्रवाह भएको हुने ।
३५८०३०१२	हुलाक निर्देशनालयहरु	५	छिटो छरितो हुलाक सेवा प्रवाह गर्नु ।	-	-	सेवा प्रवाह छिटो छरितो भएको हुने ।
३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	५	हुलाक सेवा सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्नु ।	-	-	हुलाक सेवाका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । हुलाक सेवामा दक्ष जनशक्ति विकास भएको हुने ।
३५८०३०१६	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	५	गुणस्तरीय बैङ्किङ सेवा प्रवाह गर्नु ।	-	-	सबै जिल्लामा बचत बैङ्क सञ्चालन भएको हुने । प्रविधिमा आधारित ABBS बैङ्किङ सेवा सञ्चालन भएको हुने ।
३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	५	नेपालमा चिठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्नु । छिटो छरितो प्रभावकारी भरपर्दो हुलाक सेवा प्रवाह गर्नु । आधुनिक हुलाक सेवा प्रवाह गर्नु ।	-	-	छिटो छरितो प्रभावकारी भरपर्दो र आधुनिक हुलाक सेवा प्रवाह भएको हुने । EMS लगायतका सेवा विस्तार एवम् व्यवस्थित भएको हुने ।
३५८०३०१७	केन्द्रीय टिकट	५	हुलाक टिकट छपाई, प्रकाशन सम्पूर्ति	-	-	विभिन्न प्रकारका टिकट प्रकाशन भई

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	भण्डार (फिलाटेलिक व्युरो)		गर्नु । फिलाटेलिक कार्यक्रम प्रवर्द्धन गर्नु ।			प्रयोगमा आएको हुने ।
३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	३	देशमा स्वस्थ, मर्यादित, व्यावसायिक एवम् संस्थागत पत्रकारिताको विकासका लागि उत्प्रेरित गर्नु । श्रमजीवी पत्रकारहरूको हक, हित र सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु । रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारणको मर्यादित/ व्यवस्थित रूपमा नियमन गर्नु ।	-	-	श्रमजीवी पत्रकारहरूको क्षमता विकास र वृत्तिको सुनिश्चितता भएको हुने । रेडियो, टेलिभिजनको प्रभावकारी नियमन र अनुगमन भएको हुने । पूर्णतः अनलाइनमा आधारित भई सेवा प्रवाह भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	सूचनाको हक सुसूचित गर्न तालिम/अन्तर्क्रिया /सचेतिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरेको । हुलाक कार्यालयबाट सूचनाको हकको अनुगमन भएको । जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट सूचनाको हकको कार्यान्वयन भएको ।	सूचनाको हकमा महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, समुदाय एवं समुहहरूसँग सूचनाको हकसम्बन्धि अन्तरक्रिया कार्यक्रम भएको हुने । सूचनाको हकसम्बन्धी राष्ट्रिय सन्जाल मार्फत सूचनाको हकसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन भएको	सूचनाको हकमा महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, समुदाय एवम् समुहहरूसँग सूचनाको हकसम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । न्यायाधीश र कानून व्यवसायीसँग सूचनाको हकसम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			हुने ।	
३५८०१०११	मुद्रण विभाग	भवन मर्मत सम्बन्धी कार्य भएको । राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम भएको । आवश्यकता अनुसार मेशिनरी पाटपुर्जा खरिद गरिएको ।	नेपाल सरकारको छपाई सम्बन्धी कार्य गुणस्तरीय भई राजस्व वृद्धि भएको हुने । फोल्डिङ मेशिन (मुद्रण सम्बन्धी मेशीन तथा औजार) खरिद भएको हुने । सरकारका नीति तथा कार्यक्रम तथा गोप्य कागजातहरूको छपाई भएको हुने ।	राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने । गोप्य कागजात छपाई सम्बन्धी कार्य गर्ने । वजेट छपाई सम्बन्धी कार्य गर्ने । नागरिकता कार्ड छपाई सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न विद्यमान कानूनहरूमा समसामयिक परिमार्जन गरिएको । राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा अनुगमन केन्द्रको व्यवस्थापन/सञ्चालन गर्न परामर्श सेवा खरिद भई कार्य भईरहेको । राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा नीति, २०७८ को मस्यौदा तयार भई नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्मा पेश गर्ने क्रममा रहेको । कागजरहित सरकारको अवधारणा अन्तर्गत एकिकृत सरकारी व्यवस्थापन प्रणाली (GIOMS) सञ्चालन भईरहेको ।	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्रको DPR तयार भएको हुने । एकीकृत सञ्चार तथा सूचना प्रविधि नीति तर्जुमा भएको हुने । एकीकृत सरकारी व्यवस्थापन प्रणाली (GIOMS) पूर्ण एवम् प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भएको हुने ।	भू-उपग्रह नीति, २०७७ अनुरूप भू-उपग्रह स्थापना र सञ्चालनको लागि संस्थागत व्यवस्था गर्न परामर्श सेवा सम्बन्धी कार्य गर्ने । डिजिटल नेपाल समन्वय इकाइ व्यवस्थापन/सञ्चालन / फ्रेमवर्क कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने । विदेशी मुद्रा सटही सिफारिशसम्बन्धी अन्तर्क्रिया र कार्यविधि निर्माण गर्ने । मन्त्रालय अन्तर्गतका संस्थान/समिति/बोर्ड/प्राधिकरण लगायतमा NFRS र Nepal Accounting Standards को कार्यान्वयनसम्बन्धी अध्ययन कार्य गर्ने । मन्त्रालय र अन्तर्गतका १९ वटा निकायहरूको वार्षिक कार्यसम्पादन सूचक निर्माण गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५८००१०१	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	नागरिक एपको निरन्तर विकास तथा संचालन कार्य भईरहेको। हाल नागरिक एप मार्फत विभिन्न निकायका ३७ वटा सेवाहरू उपलब्ध गराइएको। केन्द्रको विद्युतीय प्रणाली विस्तारको लागि आवश्यक जेनेरेटर हाउस निर्माण गर्न केन्द्रको पश्चिम पट्टि ४ आना जग्गा यस केन्द्रलाई प्राप्त भई जेनेरेटर हाउस निर्माण तथा जेनेरेटर खरिदको लागि ठेक्काको प्रक्रियामा रहेको। राष्ट्रिय भुक्तानीका लागि National Payment Gateway प्रणाली स्थापना भई चार वटा वाणिज्य बैंक तथा महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको Electronic fund transfer (EFT) प्रणालीसँग आबद्ध गरिएको। कोहलपुर डाटा सेन्टरका लागि भवन निर्माण सिलान्यास भई भवन निर्माणको लागि बोलपत्र आह्वान भएको।	कोहलपुरमा डाटा सेन्टर र ललितपुरमा डाटा सेन्टर र इन्टरनेट एक्चेञ्ज सेन्टरको निर्माण भएको हुने। नागरिक एप मार्फत सरकारी निकायका सेवाहरूलाई अनलाइन मार्फत प्रवाह भएको हुने। E-Payment विस्तार Interface निर्माण सम्बन्धी System Upgradation तथा खरिद भएको हुने।	कोहलपुरमा डाटा सेन्टर निर्माण गर्ने। ललितपुरमा डाटा सेन्टर र इन्टरनेट एक्सचेञ्ज सेन्टर निर्माण गर्ने। सरकारी निकायहरूले प्रयोगमा ल्याएका एप्सहरूलाई एकीकृत एवम् अन्तरआवद्ध गरी सरकारी सेवा प्रवाहलाई सहज र प्रविधि मैत्री बनाउन नागरिक एपको विकास तथा संचालन गर्ने। आवश्यकता अनुसार सरकारी निकायको Web application निर्माण गर्ने।
३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना			

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	सुरक्षित मुद्रण ऐनको विधेयकमा संघीय संसदमा छलफलको क्रममा रहेको । ३२ वटा अस्थायी दरबन्दी स्वीकृतिको क्रममा रहेको । २ थान सुरक्षण मुद्रण मेशिन जडान कार्य सम्पन्न भएको । सुरक्षण मुद्रणका लागि आवश्यक ४ मेगावाट बराबरको Power Backup को व्यवस्था गरिएको ।	Paper Based Printing Press भवन निर्माण भएको हुने । Security Printing Machine (5 वटा) र Software खरिद तथा जडान भएको हुने । Procurement OF Ink/Toner for High Secure printing Machine (मुद्रण सम्बन्धी मेशीन तथा औजार) खरिद भएको हुने । उच्च गुणस्तरको अन्तःशुल्क स्टीकर छपाइ कार्य नेपाल आत्मनिर्भर भएको हुने ।	Building निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने । सेक्युरिटि प्रिन्टिङ मेशिन खरिद सम्बन्धी कार्य गर्ने । Landscape and Retention Wall निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । Electrical and Electro mechanical System जडान गर्ने ।
३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	डाँक ढुवानी नियमित भईरहेको । हुलाक प्रशासन मार्फत हुने सेवा नियमित रुपमा सञ्चालन भइरहेको । सम्बन्धित जिल्ला हुलाक कार्यालयबाट लोक कल्याणकारी विज्ञापन वापतको भुक्तानी भएको ।	हुलाकबाट प्रवाह हुने सेवा आधुनिक व्यवस्थित र प्रभावकारी भएको हुने । हुलाक मार्फत E-Commerce सञ्चालन भएको हुने ।	जिल्लाभित्रको डाँक ढुवानी व्यवस्थित गर्ने । हुलाक मार्फत E-Commerce सञ्चालन गर्ने ।
३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	राससको समाचार सेवालार्ई आधुनिक प्रविधिसँग जोडेर थप प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले एकीकृत समाचार सफ्टवेयर निर्माण गरेको । निर्माण भएको आधुनिक स्टुडियोबाट भिजुअल सेवा सञ्चालनको काम अन्तिम चरणमा	अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग, सेवाको विविधिकरण, कार्यस्थलको काम गर्ने सुधार र सेवाको गुणस्तर वृद्धि भएको हुने । कार्यस्थल र फिल्डको काम गर्ने गतिमा तिब्रता आउने, समय र स्रोत वचत भएको हुने । आफ्नै स्वामित्वको व्यवस्थित प्रदेश	भिडियो सेवा सञ्चालन गर्ने । समाचार सामग्रीको डिजिटल अर्काइभ गर्न सभर र सञ्चार उपकरण खरिद गर्ने । एकीकृत समाचार सेवा सफ्टवेयर तयार गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		पुगेको । भौतिक सम्पत्तिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन अन्तर्गत जीर्ण अवस्थामा रहेका राससका मधेश प्रदेश कार्यालय जनकपुर, भद्रपुर र वीरगञ्जको मर्मत सम्भार भएको । स्थापनाकालदेखि २०५३ सालसम्मको नेपाली समाचार rssnepal.org.np मा डिजिटल आर्काइभ गरिएको साथै अंग्रेजी र अन्तराष्ट्रिय समाचार र २०५३ साल पछिका समाचार र तस्विर पनि अनलाइनमा राख्ने काम भइरहेको ।	कार्यालयबाट सेवा सुचारू भएको हुने ।	
३५८८१०१३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	९९ प्रतिशत जनसङ्ख्यामा प्रसारण पहुँच पुगेको । डिजिटल आर्काइभिङ्ग तर्फ हालसम्म १६,५०० वटा स्पूल टेपहरूबाट ४६,३५८ वटा श्रव्य सामग्रीहरू डिजिटাইजेशन गर्नुका साथै ४३,१६७ वटा सामग्रीको मेटाडाटा तयार गरिएको । DRM प्रविधिको डिजिटल रेडियो DRM Journaline (Wave casting) को परिक्षण प्रसारण सुरु गरिएको ।	शतप्रतिशत जनसङ्ख्यामा प्रसारण पहुँच पुगेको हुने । DRM प्रविधिको डिजिटल रेडियो DRM Journalize (Wave casting) को प्रसारण प्रारम्भ भएको हुने । वर्तमान डिजिटल प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी संस्था सञ्चालन भएको हुने ।	प्रादेशिक प्रसारण सुदृढीकरणका लागि थप स्टुडियो निर्माण र उपकरण खरिद गर्ने । समावेशी प्रसारण सम्बन्धी कार्य गर्ने । रेडियो नेपालका पुराना अडियो टेपको डिजिटल आर्काइभिङ्ग गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	विभिन्न जिल्ला (कास्की,तनहुँ,हेटौँडा) मा विद्युतीय हस्ताक्षर सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको । ४ वटा सरकारी निकायमा विद्युतीय हस्ताक्षर कार्यान्वयनमा ल्याइएको । साइबर फोरेन्सिक ल्याबको स्तरोन्नति गरिएको ।	साइबर फोरेन्सिक ल्याबको स्तरोन्नति भएको हुने । तीन तहमा विद्युतीय हस्ताक्षरको पहुँच बृद्धि भएको हुने । PKI (Public Key Infrastructure) निर्देशिका तयार भएको हुने ।	जिल्लास्तरमा विद्युतीय हस्ताक्षर र सुरक्षित विद्युतीय कारोबार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । PKI (Public Key Infrastructure) security appliances को प्रयोग गर्ने । फोरेन्सिक ल्याबको अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त गर्न पूर्वाधार तयार गर्ने ।
५०१५८१०१	नेपाल टेलिभिजन(वित्तीय व्यवस्था)	NTV World सञ्चालनको लागि उपकरण खरिदका लागि बोलपत्र आह्वान भएको । NTV का विभिन्न प्रसारण केन्द्रहरुमा Power System Up gradation को काम भएको । विभिन्न भाषाभाषीका (९ वटा भाषा) कार्यक्रम नियमित उत्पादन र प्रसारण भईरहेको ।	नेपालमा टेलिभिजनको भूतही प्रसारण पहुँच ९४ प्रतिशत पुगेको हुने । राष्ट्रिय महत्त्वका सामग्रीहरु डिजिटल प्रविधिमा रुपान्तरित भएको हुने । देशको मुख्य मुख्य शहरहरुमा व्युरो स्थापना भएको हुने । जनकपुर र पोखरामा च्यानल स्थापना भएको हुने ।	नेपाल टेलिभिजनका च्यानलहरु स्याटलाइट मार्फत प्रसारण गर्ने । NTV world बार्षिक कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण एवम् संचालन गर्ने । प्रादेशिक रुपमा व्युरो स्थापना र संचालन गर्ने । अर्काइभ डिजीटाइजेशन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	SMS गेटवे सञ्चालन भएको । एकीकृत कार्यालय व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयनमा आएको । ४२ वटा सरकारी निकायको Security Audit भएको ।	सरकारी निकायहरुको Website Template निर्माण गरी उपलब्ध गराइएको हुने । सबै स्थानीय तहका लागि निर्माण भएका एउटै Mobile App स्तरोन्नति भई सञ्चालनमा आएको हुने । Government Enterprise Architecture को कार्यान्वयन भएको हुने ।	सरकारी Cloud संचालन गर्ने । एकीकृत कार्यालय प्रणाली व्यवस्थापन निर्माण तथा संचालन गर्ने । Government Enterprise Architecture को कार्यान्वयन गर्ने । सरकारी निकायका सूचना प्रणालीको security audit गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	श्रमजीवी पत्रकारसँग सम्बन्धित उजुरीहरू उपर सम्बन्धित सञ्चारगृहलाई पत्राचार गरिएको । सम्पादकहरूलाई श्रमजीवी पत्रकार,कर्मचारी र कामदारका पक्षमा ऐक्यवद्धता जनाउन आव्हान गरिएको ।	श्रमजीवी पत्रकारहरूको पारिश्रमिक पुनरावलोकन भएको हुने । विभिन्न मिडियाको अध्ययन अनुसन्धान र जर्नल प्रकाशन भएको हुने ।	मिडिया सञ्चालकहरूसँग न्यूनतम पारिश्रमिक कार्यान्वयनका लागि बृहत छलफल गर्ने । श्रमजीवी पत्रकार, सञ्चार उद्यमी र सरोकारवाला निकायसँग राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठी गर्ने । कोरोनाको कारण जागिर गुमाउनु परेका श्रमजीवी पत्रकारहरूका लागि फेलोसिप कार्यक्रम गर्ने ।
३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	सञ्चार माध्यमको डिजिटल अभिलेखीकरण भएको । ज्येष्ठ नागरिकमैत्री सञ्चार निर्देशिका तयार गरी प्रकाशन गरिएको । प्रेस सङ्ग्रहालयको प्रारम्भिक DPR तयार भएको । विभिन्न भाषामा (नेपाल भाषा, मैथिली, डोटेली ,थारु) पत्रकार आचारसंहिता अनुवाद गरी प्रकाशन गरिएको ।	टेलिभिजन अनुगमन ३२ च्यानलबाट वृद्धिगरी ४८ च्यानल पुगेको हुने । प्रेस सङ्ग्रहालयको भवन निर्माण भएको हुने । पुराना पत्रपत्रिकाको डिजिटल अर्काइभ भएको हुने ।	सार्क स्तरीय प्रेस काउन्सिल गठन प्रक्रियालाई अगाडि बढाउने । पत्रकार आचार संहिताका सम्बन्धमा जिल्लास्तरीय अन्तर्क्रिया कार्यक्रम गर्ने । पुराना पत्रपत्रिकाको डिजिटल अर्काइभ गर्ने । विभिन्न भाषामा (तामाङ,राई) पत्रकार आचारसंहिता अनुवाद गरी प्रकाशन गर्ने ।
३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	चिठी पत्र, पार्सल, हवाई EMS लगायतका सेवा विस्तार भएको । राहदानी दुवानी ,कन्सुलर सेवाका कागजपत्र दुवानी भएको । हुलाक बचत बैङ्क मार्फत बचत तथा लगानी सेवा प्रवाह भएको ।	हुलाक सेवा र संगठनको पुनर्संरचना भएको हुने । हुलाक सेवामा ई-कमर्श सेवाको सुरुवात भएको हुने । हुलाक बचत बैङ्क मार्फत बचत तथा लगानी सेवा व्यवस्थित भएको हुने ।	हुलाक सेवामा ई-कमर्श सेवाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । राहदानी दुवानी ,कन्सुलर सेवाका कागजपत्र प्रमाणीकरण गरी दुवानी सम्बन्धी कार्य गर्ने । अन्तर्राष्ट्रिय डाँक लेखाका कागजातहरू व्यवस्थापनको कार्य गर्ने । हवाई माध्यमद्वारा EMS सेवा पाँच वटा जिल्लामा सञ्चालन गर्ने ।
३५८०३०१२	हुलाक	डाँक दुवानी नियमित भईरहेको ।	अन्तर जिल्ला डाँक दुवानी व्यवस्थित	डाँक दुवानी नियमित, व्यवस्थित गर्ने । इलाका हुलाक

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	निर्देशनालयहरू	क्षेत्राधिकार भित्रका जिल्ला हुलाक कार्यालयहरूको अनुगमन /निरिक्षण गर्ने कार्य भएको ।	भएको हुने ।	प्रमुख/प्रतिनिधि सँग कार्यशाला/अन्तरकृया कार्यक्रम (गोष्ठी तथा कार्यशाला) सञ्चालन गर्ने ।
३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	विभिन्न स्थानमा ५ प्रकारका तालिम सञ्चालन गरिएको ।	हुलाक प्रशासनमा दक्ष जनशक्ति तयार भएको हुने । एकीकृत हुलाक भवन निर्माण भएको हुने ।	हुलाक सेवाका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने । एकीकृत हुलाक भवन निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।
३५८०३०१६	केन्द्रिय धनादेश कार्यालय	विभिन्न ६५ स्थानबाट बैङ्किङ सेवा प्रवाह भइरहेको । हुलाक बचत बैङ्क सम्बन्धि एकीकृत विवरण तयार गर्ने कार्य भइरहेको । सम्झौता भएका विदेशी राष्ट्रसँग धनादेश सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।	७५ जिल्लामा सेवा विस्तार भएको हुने । प्रविधिमा आधारित ABBS बैङ्किङ सेवा सञ्चालन भएको हुने ।	बैङ्किङ सफ्टवेयरको अपग्रेड र डाटा प्रविष्टि सम्बन्धी कार्य गर्ने । हुलाक बचत बैङ्क तथा धनादेश सम्बन्धी कार्यहरूको सम्बन्धमा मातहतका कार्यालयहरूको अनुगमन गर्ने ।
३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	चिठी पत्र, पार्सल, हवाई EMS लगायतका सेवा विस्तार भएको । राहदानी ढुवानी ,कन्सुलर सेवाका कागजपत्र प्रमाणीकरण गरी ढुवानी भएको । हुलाक बचत बैङ्क मार्फत बचत तथा लगानी सेवा प्रवाह भएको ।	हुलाक सेवा र संगठनको पुनर्संरचना भएको हुने । हुलाक सेवामा ई-कमर्स सेवाको सुरुवात भएको हुने ।	राहदानी ढुवानी र कन्सुलर सेवाका कागजपत्र प्रमाणीकरण गरी ढुवानी गर्ने । हवाई माध्यमद्वारा EMS सेवा पाँच वटा जिल्लामा सञ्चालन गर्ने ।
३५८०३०१७	केन्द्रीय टिकट भण्डार (फिलाटेलिक व्युरो)	फिलाटेलिक कार्यक्रम स्वीकृत भई आवश्यकता अनुसारका टिकट प्रकाशन भई प्रयोगमा आइरहेको ।	संगठनात्मक पुनर्संरचना भएको हुने । विभिन्न प्रकारका टिकट प्रकाशन भएको हुने ।	हालसम्म प्रकाशित हुलाक टिकटहरूको विवरण तथा आकृति सहितको पुस्तक प्रकाशन गर्ने । मातहतका कार्यालयको अनुगमन गर्ने । फिलाटेलिक प्रवर्धनात्मक

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्वीकृत फिलाटेलिक कार्यक्रम अन्तर्गत प्रकाशन भएका हुलाक टिकटहरूमा टाँचा लगाउने कार्य भएको ।		प्रदर्शनी तथा गोष्ठी आयोजना गर्ने ।
३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	दुर्गम जिल्लाहरूमा कार्यरत पत्रकारहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन भएको। टेलिभिजन लाइसेन्स जारी गरिएको। रेडियो प्रसारण तथा रेडियो यन्त्र विक्री वितरण लाइसेन्स/इजाजत जारी गरिएको । प्रेस प्रतिनिधि प्रमाणपत्र जारी गरिएको । अनलाइन सञ्चारमाध्यम दर्ता गरिएको।	गुणस्तरीय र मूल्य प्रभावकारी टेलिभिजन प्रसारण भएको हुने। राजस्व संकलनमा गुणात्मक अभिवृद्धि भएको हुने। मर्यादित र व्यावसायिक सञ्चार क्षेत्रको सञ्चालन भएको हुने।	प्रेस प्रतिनिधि प्रमाणपत्र र अनलाइन सञ्चारमाध्यम दर्ता प्रमाणपत्र जारी/दर्ता/नवीकरण सम्बन्धी अनलाइन प्रणाली विकास र सञ्चालन गर्ने । Broadcasting and Radio License Management System (BRLMS) प्रणाली विकास, प्रतिस्थापन र सञ्चालन (प्रसारण सम्बन्धी अनलाइन सेवा) गर्ने। Portable Radio Frequency Spectrum Monitoring System खरिद र परिचालन (रेडियो र टि.भि. अनुगमन कार्यको लागि) गर्ने । Backup Server खरिद, प्रतिस्थापन र Data भण्डारण गर्ने । ५ वटा दुर्गम जिल्लाहरूमा कार्यरत श्रमजीवी पत्रकारहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको विकास र विस्तार, सुरक्षित सुरक्षण मुद्रणको स्थापना, संचालन, व्यवस्थापन एवम् परम्परागत रूपमा सञ्चालित हुलाक सेवालाई आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गरी सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन समग्र हुलाक सेवाको पुनर्संरचनाका लागि पर्याप्त मात्रामा आर्थिक साधन स्रोतको आवश्यकता रहेको छ। उक्त स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा डिजिटल नेपालले निर्धारण गरेका उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि अन्तर मन्त्रालय समन्वय, सहयोग र सहकार्य हुन नितान्त आवश्यक तथा अपरिहार्य रहेको छ। तय गरिएका लक्ष्यहरू पुरा गर्न स्रोत व्यवस्थापन, अन्तरनिकाय समन्वय/सहजीकरण र तीन तह बीच प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य नहुनु यस क्षेत्रका जोखिम रहेका छन् । पर्याप्त स्रोत साधनको उपलब्धता भएमा सूचना प्रविधिका क्षेत्रमा सार्वजनिक निजी साझेदारी बढाउँदै तीन तह (संघ, प्रदेश र स्थानीय) बीच समन्वय, सहकार्य गर्दै निर्धारण गरिएका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न सकिने अनुमान/अपेक्षा गरिएको छ ।

७.४ शहरी विकास, आवास र भवन निर्माण

१.पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्यको सन्तुलित र नागरिकको समावेशी विकासको परिकल्पना गर्दै आवासको हकलाई मौलिकहकको रूपमा अङ्गीकार गरि सबै नागरिकको सुरक्षित, उपयुक्त र वातावरणमैत्री आवासको अधिकारको सम्मान, संरक्षण तथा परिपूर्ति गर्न तथा आवासविहिन नागरिकलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छ। संविधानले अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थापन गर्न योजनाबद्ध व्यवस्थित बस्ती विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ। नेपालको अवस्थिति भूकम्प लगायत बहुविपद् जोखिमयुक्त रहेकोले विपद् पूर्वतयारी कार्यलाई सुदृढ गरी प्रभावकारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभ गर्न तथा पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्यमा "विल्ड ब्याक बेटर" को अवधारणा अनुसार भवन निर्माण गर्नु समेत आवश्यक छ। समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको राष्ट्रिय सोच पूरा गर्न आधुनिक पूर्वाधारयुक्त योजनाबद्ध वातावरणमैत्री विपद् प्रतिरोधी, व्यवस्थित, समावेशी, आर्थिक रूपमा गतिशील, सुरम्य शहरहरूको निर्माण गर्नु पर्दछ। सबैका लागि दिगो मानव बस्ती र शहरहरूको घोषणासमेत गर्नुपर्ने छ। दिगो विकास लक्ष्य ११ ले लिएको लक्ष्य बमोजिम शहर एवम् मानव बस्तीलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील एवम् दिगो बनाउनुपर्ने छ। त्यसैगरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपद्को आर्थिक, मानवीय एवम् पूर्वाधारको क्षति र आधारभुत सेवामा अवरोध सारभूत रूपमा घटाउनुपर्ने छ।

तत्कालिन राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणबाट सम्पादन हुँदै आइरहेका कामहरू मध्ये निजी आवास तथा बस्ती विकास तर्फको वित्तीय एवं प्राविधिक व्यवस्थापन सहितका पुनर्निर्माण सम्बन्धी सम्पूर्ण बाँकी कार्यहरू र सरकारी एवं सार्वजनिक भवन, स्वास्थ्य संस्था र तत्कालिन केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई (भवन) मार्फत सञ्चालित सम्पदा एवं गुम्बाहरूको पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू सम्बत् २०७८ भाद्र ३० बाट शहरी विकास मन्त्रालय, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागमा हस्तान्तरण भई आएको छ। उक्त हस्तान्तरण भई आएका बाँकी कार्यहरू केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई (भवन तथा आवास) बबरमहलले सम्पादन गर्दै आइरहेको छ।

२.समस्या तथा चुनौती

हालसम्म पनि शहरी प्रणालीको तहगत खाका निर्धारण गरी सो अनुरूप शहरी पूर्वाधार तथा सेवा सुविधा निर्धारण नहुनु, शहरी विकास पूर्वाधार निर्माण कार्यमा सम्बन्धित निकायबीचको समन्वय र सहकार्यमा कमी हुनु, शहरी सुविधाको उपलब्धता र गुणस्तर पर्याप्त नहुनु, व्यक्तिगत प्रयासबाट आवास निर्माण गर्नमा सरोकारवालाको अपेक्षित सहभागिता नहुनु प्रमुख समस्या रहेका छन्। साथै, भूकम्प पीडितको गुनासो व्यवस्थापन गर्नु, स्रोत-साधनको व्यवस्थापन गर्नु, सार्वजनिक संरचना निर्माणमा जग्गा सम्बन्धि समस्या हुनु, पुनरावेदनमा गैरलाभग्राहीको अत्याधिक निवेदन पर्नु, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा पुनर्निर्माणमा प्रकृयागत समय बढी लाग्नु, पुनर्निर्माणमा संलग्न कर्मचारीलाई उत्प्रेरित गरी स्थायी रूपमा टिकाई राख्न कठिन हुनु, नवप्रवर्तन गरिएको प्रविधि सरोकारवालाबीच लोकप्रिय बनाउन नसक्नु र विकास साझेदारबाट प्रतिवद्धता बमोजिमको सहयोग प्राप्ति, प्रयोग र परिचालन हुन नसक्नु प्रमुख समस्या हुन्।

एकीकृत शहरी पूर्वाधार विकास निर्माणका लागि सम्बन्धित निकायबीच समन्वय र सहकार्यको बाध्यकारी व्यवस्था गर्दै भू-उपयोग योजनामा आधारित व्यवस्थित, नियोजित र योजनाबद्ध शहरी विकास गर्नु, राष्ट्रिय शहरी नीति तथा रणनीतिले अवलम्बन गरेका शहरी प्रणाली र अन्तरसम्बन्धलाई जीवन्तता प्रदान गर्न साधन श्रोतको पहिचान गरी निर्देशित ढूलो लगानी

गर्नु, जोखिमयुक्त असुरक्षित स्थानमा छरिएर रहेका बस्तीलाई वैज्ञानिक भू-उपयोगमा आधारित रही एकीकृत बस्ती विकास गर्नु र राष्ट्रिय भवनसंहिताको समयानुकूल परिमार्जन गरी भवन सुरक्षित तवरले निर्माण गर्नु प्रमुख चुनौती हुन्। साथै, पुनर्निर्माण गर्न बाँकी रहेका निजी आवास एवं सार्वजनिक भवन, विद्यालय भवन, पुरातात्विक सम्पदा र स्वास्थ्य चौकी पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक स्रोत जुटाई तोकिएको समयमै पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्नु, पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक प्राविधिक जनशक्तिको उपलब्धता र उपयोगको सुनिश्चितता गर्नु, पुनर्निर्माण पछिको पुनर्स्थापनाका लागि भूकम्प पिडितलाई जीविकोपार्जनमुखी कार्यक्रम संचालन गरी जीवनस्तर उकास्नु र स्थानीय तहमा विपद् व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्थापन नभई कार्यान्वयन क्षमता विकास गर्नु, राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको निर्धारित ६ वर्षे समयावधि भित्र सम्पन्न हुन नसकेका पुनर्निर्माणको कार्यहरूलाई योजनावद्ध रूपमा सुनिश्चितता प्रदान गर्नु प्रमुख चुनौती हुन्।

३. सोच

१. शहरीकरण मार्फत दिगो आर्थिक सामाजिक समृद्धि (शहरी विकास),
२. सुलभ, सुरक्षित, उत्थानशील र एकीकृत आवास तथा बस्ती (आवास तथा बस्ती विकास),
३. सुरक्षित, किफायती र वातावरण मैत्री भवन (भवन निर्माण),
४. सुरक्षित र योजनावद्ध पुनर्निर्माण।

४. उद्देश्य

अ. शहरी विकास

१. विपद् प्रतिरोधी, मानव केन्द्रित, सुरक्षित, आर्थिक रूपमा गतिशील, स्वच्छ, सफा र व्यवस्थित शहर निर्माण गर्नु ।
२. सन्तुलित शहरी प्रणाली र परिष्कृत शहरी वनोट विकासका लागि हरित अर्थतन्त्र मार्फत शहर एवं ग्रामीण-शहरी अन्तरसम्बन्धलाई जीवन्तता प्रदान गर्नु ।
३. शहरको योजना, निर्माण, व्यवस्थापन, सुधार तथा विस्तारका लागि प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि र शहरी पूर्वाधार र शहरी सुशासनको संस्थागत विकास गर्नु ।

आ. आवास तथा बस्ती विकास

१. सबै आय वर्गका निम्ति उपयुक्त, सुरक्षित, वातावरणमैत्री, सुलभ, उत्थानशील आवास निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्नु ।
२. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय र सहकार्यमा एकीकृत बस्ती तथा आवास विकास गर्नु ।

इ. भवन निर्माण

१. भवन निर्माणमा उपयुक्त आधुनिक प्रविधि, स्थानीय वास्तुकलाको मिश्रणबाट नयाँ निर्माण सामग्रीको प्रयोग समेतलाई प्रोत्साहन गरी सुरक्षित, टिकाउ, सुलभ र किफायती भवनहरूको निर्माण गर्नु।
२. एकीकृत सरकारी भवन डिजाइन, निर्माण, प्रयोग तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धमा एकद्वार नीति सहित भवन क्षेत्रको संस्थागत तथा कानुनी संरचनाको सुधार गर्नु।

ई. पुनर्निर्माण

१. निजी आवास तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाको शीघ्र पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्नु।
२. जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण, एकीकृत बस्ती विकास एवं पुनर्स्थापनाको कार्य गर्नु।

५. रणनीति

अ. शहरी विकास

१. विद्यमान शहरको वातावरणीय सुधारका लागि भौतिक, सामाजिक, आर्थिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।
२. राष्ट्रिय शहरी प्रणाली विकासको लागि सबै प्रकारका स्रोत साधनको पहिचान र समुचित उपयोग गरी निर्देशित लगानी गर्ने ।
३. तीन तहको समन्वयात्मक सहकार्यमा एकीकृत शहरी पूर्वाधार विकास र शहरी सेवा प्रवाहमा सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. काठमाडौं उपत्यकालाई आकर्षक, समृद्ध, वातावरणमैत्री अत्याधुनिक र सुविधायुक्त साँस्कृतिक राजधानी शहरको रूपमा विकास गर्ने ।

आ. आवास तथा बस्ती विकास

१. संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत भूमिका स्पष्ट पादै संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
२. भौगोलिक रूपमा विकट, विकासको लागि बाधक, अपायक र विपदको उच्च जोखिमयुक्त स्थानमा रहेका बस्तीहरूलाई निरुत्साहित गर्ने ।
३. वातावरणीय दृष्टिले सन्तुलित, वित्तीय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त एवं सुरक्षित तथा व्यवस्थित एकीकृत बस्तीहरूको विकास गर्ने ।
४. कमजोर आर्थिक अवस्थामा रहेका, दलित, मुस्लिम, लोपोन्मुख र सिमान्तकृत जातजाति तथा समुदाय एवं विपद्को उच्च जोखिममा रहेका नागरिकका लागि सुरक्षित, किफायती र वातावरणमैत्री आवासको व्यवस्था गर्ने ।
५. जमिनको प्रभावकारी उपयोग हुने गरी आवासको लागि आवश्यक जग्गा लगायत योजनावद्ध भौतिक पूर्वाधार सेवाको एकीकृत रूपमा विकास गर्ने ।

इ. भवन निर्माण

१. संस्थागत क्षमता विकास गर्दै सरकारी कार्यलाई सेवामूलक तथा कार्यमूलक बनाउन एकीकृत सरकारी भवनको निर्माण गर्ने ।
२. एकीकृत सरकारी भवन डिजाइन, निर्माण, प्रयोग तथा मर्मत संभार सम्बन्धमा एकद्वार नीति सहित भवन क्षेत्रको संस्थागत तथा कानुनी संरचनाको सुधार गर्ने ।

ई. पुनर्निर्माण

१. भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त निजी आवास र सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरूको भूकम्प प्रतिरोधी हुने गरी पुनर्निर्माण गर्ने ।
२. जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण एवं एकीकृत बस्ती विकास गर्ने ।
३. विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तह देखि नै आवश्यक क्षमता र प्रभावकारिता सुदृढ गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	शहरी सडक स्तरोन्नती	कि.मि.	१००	१००	१००	१२०	१२०
२	एक सहर एक पहिचान अन्तर्गत एकीकृत सहरी विकास	संख्या	२०	२०	८	६	६
३	पूर्वाधार सहितको एकीकृत बस्ती विकास	संख्या	८	८	८	८	८
४	स्मार्ट सिटीका रुपमा सहरहरूको विकास	संख्या	१३	१७	१७	१७	१७
५	नगरपालिकाहरूको एकीकृत शहरी विकास	संख्या	१८५	५०	५०	५०	५०
६	हरित पूर्वाधार विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सहरी पार्क एवम् पोखरी निर्माण	संख्या	२	२	१	१	२
७	शहरी आर्थिक करिडोर विकास	संख्या	३	३	३	१	२
८	सडक तथा ढल निर्माण	कि.मि.	१५०	१५०	५०	५०	२
९	बसपार्क निर्माण	संख्या	२	५	१०	२	२
१०	फोहोरमैला प्रसोधन केन्द्र निर्माण	संख्या	३	३	४	२	२
११	वृहत शहरी क्षेत्र विकास कार्यक्रम(mega city)	संख्या	३	३	३	३	३
१२	हिमाली शहर विकास	संख्या	५	५	५	५	३
१३	नयाँ शहर विकास	संख्या	२७	२७	२७	२७	२०
१४	एकीकृत बस्तीमा पूर्वाधार निर्माण	संख्या	४०	४०	३०	१०	०
१५	सुरक्षित नागरिक आवास	संख्या (हजार)	५०	९०	१३६	५७	५७
१६	बस्ती स्थानान्तरणका	संख्या	८	८	८	८	८

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	लागि पूर्वाधार सहितको एकीकृत बस्ती विकास						
१७	सरकारी कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	१५	४	८	१५	१५
१८	एकीकृत सरकारी कार्यालय भवन निर्माण	संख्या	४	४	४	४	३
१९	विशेष आवास	संख्या	३५	३५	३५	३५	३५
२०	सभा हल तथा सम्मेलन केन्द्र निर्माण	संख्या	३	१३	१६	२	२
२१	रोजगारी सिर्जना	हजार मा	३५	३५	३८	४०	४०
२२	सडक विस्तार तथा स्तरोन्नती	कि.मि.	२२	२३	२५	२८	३२
२३	विपद व्यवस्थापन पार्क निर्माण	स्थान	०	५	१०	१५	१८
२४	नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य	कि.मि.	६०.९	६४	७	८	७
२५	बागमती तथा यसका सहायक नदीमा ढल निर्माण कार्य	कि.मि.	८७.२	८८.३	५	६	६
२६	नदीका किनारामा सडक निर्माण कार्य	कि.मि.	२०.२९	२३.२९	४	५	५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४००,५३१	३२,८९४	३५४,५००	१३,१३७	३०९,०३१	३८,९८२	५२,५१८
२०८०/८१	४२३,६७३	२९,३३५	३८०,६१६	१३,७२३	३४१,७६६	-	८१,९०८
२०८१/८२	४४०,३६३	२९,८६८	३९५,८८४	१४,६११	३८१,९७७	-	५८,३८६

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय		शहरी विकास, आवास तथा बस्ती विकास र भवन सम्बन्धी नीति, कानून मापदण्ड र नियमन	-	-	शहरी विकास तथा सरकारी भवनसँग सम्बन्धित कार्यका लागि नीति बनाई नियमन गरिएको हुने।
३४७००१०१	वागमती सुधार आयोजना	अ४	वागमती नदी र यसका सहायक नदीहरू विष्णुमती, रुद्रमती, इच्छुमती, मनोहरा, हनुम न्तेखोला, नखुखोला र बल्खुखोला लगायतका नदिनालाहरूमा ढल, सडक र नदीतटबन्ध निर्माण गरी समग्र काठमाडौं उपत्यकालाई हराभरा, सुन्दर, मनोरम र प्रदुषणमुक्त बनाउदै नदी किनाराका मठ, मन्दिर, घाट लगायतका संस्कृतिक एवं पुरातात्विक महत्वका धरोहरहरूको मर्मत संभार गरी जीवन्त बनाउने ।	-	-	वागमती तथा यसका सहायक नदीहरू सफा भएको हुने।
३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	अ४	सरकारी निकायहरूको भवन निर्माण, सुधार र पुनः निर्माणको लागि डिजाइन, लागत अनुमान र अन्य परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने, शहरी वस्तीहरूको व्यवस्थित विकासको	-	-	व्यवस्थित शहरीकरण, सुलभ, सुरक्षित, किफायती र वातावरण मैत्री भवन निर्माण भएको हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			मार्गमा आइपर्ने समस्याहरु समाधान गर्ने भवन निर्माण संहिता अद्यावधिक गरी क्रमशः लागू गर्ने, भवन निर्माण सम्बन्धी निर्देशिका तथा नफ्स तयार गर्ने, शहरी वस्तीहरुको व्यवस्थित विकासको मार्गमा आइपर्ने समस्याहरु समाधान गर्न र बढ्दो वातावरणीय समस्याको निराकरण गर्न आवश्यक कार्यनीति र विस्तृत योजना तर्जुमा गरी स्थानीय निकायहरूसँग समन्वय र साझेदारी कायम गर्दै क्रमशः लागू गर्दै जाने ।			
३४७०१०१२	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	अ४	अति विशिष्ट तथा विशिष्ट व्यक्तित्वहरुको आवास भवन व्यवस्थापन तथा निर्माण	-	-	अति विशिष्ट तथा विशिष्ट व्यक्तित्वहरुको आवास भवन व्यवस्थापन भएको हुने
३४७०१०१३	संघीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरु		संघीय सहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरुका कर्मचारीहरुको तलब, भत्ता तथा प्रशासनिक खर्च र संघीय सरकारी कार्यालय भवन मर्मत ।	-	-	संघीय सरकारी कार्यालय भवन मर्मत भई व्यवस्थित तरिकाले सेवा प्रवाह भएको हुने
३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	आ४	गरिबीको रेखामुनी रहेका घरपरिवारहरुले सुरक्षित आवासको निर्माण आफैले गर्न चाहेमा प्रति परिवार जस्तापाता, सहूलियत	-	-	गरीबी घरपरिवारको लागि अनुदान दिइएको हुने र सुरक्षित आवास निर्माण भएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			दरको काठ लगायतका सामग्री खरिदको लागि रु. ५० हजार अनुदान दिने, भूमीहिन तथा प्रकोपका कारण घरबारविहिन भएका परिवार समेतलाई यस कार्यक्रममा समावेश गरी सुरक्षित एवम् व्यवस्थित बसोबासको विकास, पराल वा खरको छाना भएका घर परिवारलाई जस्तापाताको छानामुनि ल्याउने गरी सुरक्षित नागरिक आवास कार्यविधि तर्जुमा गर्ने।			हुने। भूमीहिन तथा प्रकोपका कारण घरबारविहिन परिवारलाई सुरक्षित र व्यवस्थित बसोबास भएको हुने।
३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)	अ२	नगरपालिकाहरुको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा गर्ने र प्राथमिकता प्राप्त योजनाहरुको DPR तयार गरि योजना बैंक बनाउने, GIS Base map तयार गर्ने, भौतिक विकास तथा आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने।	-	-	नगरपालिकाहरुको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा भएको हुने।
३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	अ२	तराईका विभिन्न जिल्लाका सदरमुकाम समेत रहेका २१ वटा शहरहरुको भौतिक संरचना, सडक विस्तार, ढल व्यवस्थापन, बस पार्क, मनोरन्जन पार्क, सौर्य बत्ती, खानेपानी लगायतका पूर्वाधार निर्माण एवं सौन्दर्यकरण गर्ने	-	-	तराईका जिल्ला सदरमुकाम रहेका नगरपालिका लगायत कम्तिमा ७० नगरपालिकामा भौतिक संरचना, सडक विस्तार, ढल

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			कार्य, एक शहर एक पहिचान, ठूला सहरी कोरीडोर खण्डको पुर्वाधार विकास गर्ने ।			व्यवस्थापन, बसपार्क, मनोरन्जन पार्क, सौर्य बत्ती, खानेपानी लगायतका आधारभूत शहरी पूर्वाधार निर्माण भएको हुने ।
३४७०११०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण	इ२	सरकारी भवन, एकीकृत सरकारी भवन, राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय/क्षेत्रीय सभाहल तथा सम्मेलन केन्द्र निर्माण गर्ने	-	-	सरकारी भवन तथा सभाहल निर्माण भएको हुने ।
३४७०११०७	नेपाल भारत एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	अ१	नेपालभारत एकीकृत जाँच चौकी निर्माण गर्ने	-	-	नेपाल भारत एकीकृत जाँच चौकी निर्माण भएको हुने ।
३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	अ३	नगरपालिकाहरूको शहरी शासकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सहरी पूर्वाधार विकास हुने	-	-	विभिन्न कम्पोनेन्ट मार्फत रणनीतिक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने । क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने । श्रममूलक कार्य गरी साना पूर्वाधार निर्माण गरि रोजगारी सिर्जना भएको हुने ।
३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	अ१	मध्य पहाडी लोकमार्गमा अवस्थित १२ वटा, हुलाकी लोकमार्गमा अवस्थित १० वटा र तराई मधेशका ५ वटा गरि जम्मा	-	-	मध्य पहाडि लोकमार्गमा अवस्थित १२ वटा, हुलाकी लोकमार्गमा अवस्थित १०

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			२७ वटा शहरहरूमा अधिकतम १/१ लाख सम्मको जनसंख्या अटाउने गरि नयाँ शहरहरूको एकीकृत रूपमा शहरी पूर्वाधारको विकास गर्ने ।			वटा र तराई मधेशका ५ वटा गरी २७ वटा शहरमा अधिकतम १/१ लाख सम्मको जनसंख्या अटाउने गरि नयाँ शहर विकास भएको हुने ।
३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	अ१	नगरपालिकाहरूमा शहरी पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट सहरी वातावरणमा सुधार गर्ने ।	-	-	शहरी पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट शहरी वातावरणमा सुधार भएको हुने ।
३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	आ२	जोखिमयुक्त बस्तीहरू स्थानान्तरण गर्न एकीकृत बस्ती विकास र घनाबस्ती विकासको लागि एकीकृत पूर्वाधार विकास गर्ने ।	-	-	एकीकृत बस्ती विकास र घना बस्ती विकासको लागि एकीकृत पूर्वाधार विकास भएको हुने ।
३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	इ२	संघीय संसद भवन लगायत ठूला तथा विशेष प्रकृतिका राष्ट्रिय/अन्तरराष्ट्रिय स्तरका विशेष भवनहरूको निर्माण गर्ने ।	-	-	संघीय संसद भवन लगायत ठूला तथा विशेष प्रकृतिका राष्ट्रिय / अन्तरराष्ट्रिय स्तरका विशेष भवन निर्माण भएको हुने ।
३४७०१११८	शहरी कोरिडोर सुधार आयोजना	अ२	शहरी कोरिडोरको अवधारणा अनुरूप निर्धारित क्षेत्रको आर्थिक र शहरी विशेषतालाई ध्यान दिदै शहरी पूर्वाधार	-	-	शहरी कोरिडोरको अवधारणा अनुरूप शहरी पूर्वाधार विकास

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			विकास गर्ने ।			भएको हुने ।
३४७५११०१	नगर विकास कोष	अ३	दिगो र व्यवस्थित शहरको विकास गर्ने ।	-	-	नगरपालिकाहरूको शहरी पूर्वाधारको विकास भई आधुनिक, दिगो र व्यवस्थित शहरीकरणको विकास भएको हुने । मध्य पहाडी लोकमार्ग र हुलाकी राजमार्ग आसपासका नयाँ नगरपालिकाहरूमा आधुनिक, दिगो र व्यवस्थित शहरीकरणको विकास भएको हुने ।
५०१४७१०१	नगर विकास कोष खानेपानी क्षेत्र	अ३	आधारभूतस्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या ९४ प्रतिशत पुऱ्याउने लक्ष्य हासिल गर्नमा सहयोग पुग्ने ।	-	-	सम्पूर्ण नागरिकमा आधारभूतस्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुगेको हुने ।
५०१४७१०६	नगर विकास कोष(वित्तीय लगानी)	अ३	दिगो र व्यवस्थित शहरीकरणको विकास गर्ने ।	-	-	नगरपालिकाको एकीकृत तथा आर्थिक विकासका लागि लगानीयोग्य आयोजनाहरूको निर्माण तथा व्यवस्थापनबाट नगरको दिगो आर्थिक विकास

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						भएको हुने ।
३४७७११०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	अ४	काठमाडौं उपत्यकामा निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम मार्फत व्यवस्थित शहरीकरण तथा शहरी सडक विस्तार, सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र विपद व्यवस्थापन पार्कको निर्माण गर्ने तथा काठमाडौं उपत्यकाको एकीकृत भौतिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने ।	-	-	विपद व्यवस्थापन पार्कको निर्माण सहित काठमाडौं उपत्यकाको एकीकृत भौतिक विकास भएको हुने ।
३४७७११०२	धोबिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	अ४	काठमाडौं महानगरपालिका र बुढानीलकण्ठ नगरपालिका भई बग्ने धोबिखोलाको दुवै किनारमा लिङ्ग रोड निर्माण गरि काठमाडौं उपत्यकाको सवारी चाप घटाउने ।	-	-	धोबिखोलाको दुवै किनारमा सडक निर्माण भएको हुने ।
३९२०००११	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण		निजी आवास, सरकारी भवन पुरातात्विक सम्पदाको पुनर्निर्माण, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण, एकीकृत बस्ती विकास सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था र समन्वय गर्ने । भूकम्प पीडितको घर पुनर्निर्माण/प्रवलीकरण जोखिमयुक्त बस्ती एकीकृत बस्ती विकास तथा	-	-	निजी आवास, सरकारी भवन पुरातात्विक सम्पदाको पुनर्निर्माण, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण, एकीकृत बस्ती विकास सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था र समन्वय भएको हुने । ८ लाख ७४ हजार भूकम्प

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			स्वास्थ्य भवन, पुरातात्विक सम्पदा जिर्णोद्धार गर्ने ।			पीडितहरूको निजी आवास पुनर्निर्माण सम्पन्न भएको हुने र ४७ हजार निजी आवास प्रवलीकरण भएको हुने । सुरक्षित बस्तीमा निजी आवास निर्माण भएको हुने । स्वास्थ्य भवन पुनर्निर्माण सम्पन्न भएको हुने । ११२ वटा एकीकृत बस्तीको निर्माण भएको हुने, ४१५ वटा सरकारी भवन (केन्द्रीयस्तर- ३१ र जिल्लास्तर-३४८) पुनर्निर्माण भएको हुने ।
३४७०००१२	राष्ट्रिय भवन प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र					
३४७०१११९	शहरी विकास आयोजना					

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय	शहरी नीति प्रस्ताव हुनलाई छुलफलको क्रममा रहेको ।	शहरी नीति बनिसक्ने । शहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने क्रममा कार्यान्वयन गर्ने निकायबीच अन्तर समन्वयका लागि शहरी विकास कोरिडोर नीति तर्जुमा भएको हुने ।	शहरी नीति बनाउने । शहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने क्रममा कार्यान्वयन गर्ने निकायबीच अन्तर समन्वयका लागि शहरी विकास कोरिडोर नीति बनाउने ।
३४७००१०१	वाग्मती सुधार आयोजना	ढल निर्माण कार्य ८८.२९ कि. मि, सडक निर्माण कार्य २३.२९ कि.मि नदी नियन्त्रण कार्य ६३.७० कि. मि सम्पन्न भएको ।	थप १९ कि.मि. तटबन्ध, १६ कि.मि. सडक र १६ कि.मि. ढल निर्माण भएको हुने ।	तटबन्ध, सडक र ढल निर्माण गर्ने ।
३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग			
३४७०१०१२	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय			
३४७०१०१३	संघीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरू			
३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	२४ हजार ५ सय ९७ आवास सम्पन्न भएको ।	पराल वा खरको छााना भएका घर परिवारलाई अनुदान दिई जस्तापाताले छाउने कार्य भएको हुने ।	१ लाख ६९ हजार २ सय आवास इकाईका लागि जस्तापाता सामग्री खरिद गरी निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)	१८५ वटा न.पा. को (१ देखि १२ प्याकेज) एकीकृत शहरी विकास योजना तयार गर्ने	नगरपालिकाहरूको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा भएको हुने । GIS Base map तयार भएको हुने ।	५० वटा नगरपालिकाहरूको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा गर्ने । GIS Base map तयार गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्यको अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।	भौतिक विकास तथा आवधिक योजना तर्जुमा भएको हुने ।	भौतिक विकास तथा आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने ।
३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	सडक तथा नाला निर्माण — करिव ५९० कि.मी. सम्पन्न, बसपार्क (घोराही, मलगंगा, रामग्राम, भरतपुर र राजविराज) निर्माण - ५ वटाको निर्माण कार्य भई रहेको । हाटबजार (रामग्राम र राजविराज) - २ वटाको निर्माण कार्य भई रहेको, - पार्क पोखरी सौन्दर्यीकरण (मलगंगा, जलेश्वर, जनकपुर र भरतपुर) - ४ वटाको निर्माण कार्य भई रहेको ।	- तराईका विभिन्न जिल्लाका सदरमुकाम समेत रहेका ७१ वटा नगरपालिकाहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास हुने, - ठुला सहरी कोरीडोर खण्डको भौतिक पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	तराईका विभिन्न जिल्लाका सदरमुकाम समेत रहेका २१ वटा शहरहरूको भौतिक संरचना, सडक विस्तार, ढल व्यवस्थापन, बस पार्क, मनोरन्जन पार्क, सौर्य बत्ती, खानेपानी लगायतका पूर्वाधार तयार गर्ने ।
३४७०११०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण		- सरकारी भवन, एकीकृत सरकारी भवन, राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय/क्षेत्रीय सभाहल तथा सम्मेलन केन्द्र निर्माण भएको हुने ।	सरकारी भवन, एकीकृत सरकारी भवन, राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय/क्षेत्रीय सभाहल तथा सम्मेलन केन्द्र निर्माण गर्ने ।
३४७०११०७	नेपाल भारत एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	नेपालगन्ज एकीकृत जाँच चौकीको मिति २०७७ कार्तिक २७ गते शिलान्यास भई निर्माण कार्य शुरु भएको ।	नेपाल भारत एकीकृत जाँच चौकी ४ स्थानमा निर्माण भएको हुने ।	२ स्थानमा नेपाल—भारत एकीकृत जाँच चौकी निर्माण गर्ने ।
३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास	आयोजना सञ्चालन गर्नको	नगरपालिकाहरूमा शहरी पूर्वाधार	नगरपालिकाहरूको शहरी शासकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्दै

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	कार्यक्रम	लागि Project Management Support Team (PMST) परामर्शदाता छनौटको क्रममा Request for Proposal (RFP) चरणमा रही प्राविधिक मूल्याङ्कन भइरहेको । आयोजना सञ्चालन गर्नको लागि Urban Development Support Team (UDST) को EOI सूचना प्रकाशन गरी हाल EOI मूल्याङ्कन भइरहेको । नेपाल सरकारबाट सम्बन्धित नगरपालिकाहरूलाई वित्तिय हस्तान्तरणबाट बजेट विनियोजित भई शहरी विकास अनुदान (Urban Development Grant) अन्तर्गत १७ वटा नगरपालिकाहरूमा Design तथा Supervision Consultant (DSC) नियुक्त गर्न EOI आव्हान गरी, EOI मूल्याङ्कन भएर हालसम्म ११ वटा नगरपालिकाहरूले RFP जारी	विकासको माध्यमबाट सहरी वातावरणमा सुधार ल्याई उन्नत सहर विकास भएको हुने ।	सहरी पूर्वाधार विकास गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		गरिसकेको । शहरी विकास अनुदान (Urban Development Grant) अन्तर्गत पोखरा महानगरपालिकामा तालचोक-वेगनास सडक स्तरोन्नती गर्ने कार्यको खरीद प्रक्रिया अगाडी बढि हाल आर्थिक प्रस्ताव खोल्ने चरणमा रहेको । Mangalapur सडक खण्डको DPR, ESIA र Bidding Document मा विश्व बैंकबाट Clearance प्राप्त भइसकेको हुँदा आगामी हप्तासम्म खरिद प्रकृत्यामा जाने । बिर्तामोड , दमक्, उर्लाबारी मा नगरपालिकाको DPR,र ESIA फागुन महिना सम्ममा तयार गरी खरिद प्रकृत्यामा अगाडि बढ्ने । नेपाल सरकारबाट सम्बन्धित नगरपालिकाहरुलाई वित्तीय हस्तान्तरणबाट बजेट विनियोजित भई कोभिड-१९ मा रोजगारी गुमाएकाहरुलाई		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		रोजगारी सिर्जना गर्ने लक्षित Labour Intensive Public Work (LIPW) अन्तर्गत १२ वटा नगरपालिकामा हाल यस आ.व.मा कूल २१ करोड ९४ लाख बराबरको १८४ वटा उप-आयोजना सञ्चालनमा रहेको ।		
३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	ट्रयाक खोल्ने/ स्तरोन्नति/ Graveled – ४०९.०७ कि.मि. सम्पन्न, सडक कालोपत्रे/Rigid Pavement – ६५.६७ कि.मि. सम्पन्न, ढल/नाला निर्माण – २२२.३६ कि.मि. सम्पन्न, ५५ वटा भवन निर्माण भएको । तरकारी/ फलफुल/ हाट बजार-१४, बसपार्क निर्माण- १४, जग्गा विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने - विभिन्न १० स्थानमा कार्य प्रक्रिया भैरहेको ।	मध्य पहाडी लोकमार्गमा अवस्थित प्रत्येक शहरमा अधिकतम १ लाख सम्मको जनसंख्या अटाउने १० नयाँ शहरहरूको एकीकृत रूपमा शहरी पूर्वाधारको विकास भएको हुने। तराई—मधेशका १५ वटा सहरहरूलाई नयाँ सहरका रूपमा विकास गरिएको हुने ।	मध्य पहाडी लोकमार्गमा अवस्थित १२ वटा, हुलाकी लोकमार्गमा अवस्थित १० वटा र तराई मधेशका ५ वटा गरि जम्मा २७ वटा शहरहरूमा अधिकतम १/१ लाख सम्मको जनसंख्या अटाउने गरि नयाँ शहरहरूको एकीकृत रूपमा शहरी पूर्वाधारको विकास गर्ने।
३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	विराटनगर, विरगन्ज, सिद्धार्थनगर र नेपालगन्जमा निर्माण कार्य	नगरपालिकाहरूमा शहरी पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट सहरी	नगरपालिकाहरूमा शहरी पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट सहरी वातावरणमा सुधार ल्याई उन्नत सहर विकास गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पन्न भई सकेको । सडक निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत धनगढी न.पा.मा ४.०१ कि.मि. Sub- grade, १.४२ कि.मि. Sub- base र २.९१ कि.मि. Capping layer निर्माण, गोदावरी न.पा.मा ८.६७ कि.मि Sub-grade निर्माण, ३.१ कि. मि sub- base निर्माण, भिमदत्त न.पा.मा ५.९५ कि.मि sub-grade र २.३५ कि. मिsub- base निर्माण, शुक्लाफाटा न.पा.- ३.२ कि.मि. सडक sub-grade र २.३५ कि.मि. Sub-base निर्माण, ड्रेन निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत धनगढी-१०.३७ कि.मि. भिमदत्त-३.३८ कि.मि. शुक्लाफाटा-४.५१ कि.मि. गोदावरी न.पा.मा ११.०७ कि.मि. ड्रेनको कार्य सम्पन्न भएको ।	वातावरणमा सुधार ल्याई उन्नत सहर विकास भएको हुने ।	
३४७०१११४	एकीकृत वस्ती विकास कार्यक्रम	मुगुको छाँयानाथ	एकीकृत वस्ती विकास र घनावस्ती	जोखिमयुक्त वस्तीहरू स्थानान्तरण गर्न एकीकृत वस्ती

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नगरपालिकाको कासिघर नाउला र परेपानीगाँउमा ३४ परिवारको लागि आवास निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । डडेलधुराको परशुराम नगरपालिकाको रातिमाटीमा ३५ परिवारको लागि आवास निर्माण कार्यको पहिलो किस्ता उपलब्ध गराई निर्माण कार्य भईरहेको । मोरङ, सिराहा, रौतहट, बारा, कपिलवस्तुमा तराई मधेसका दलित समुदाय (मुसहर, चमार र डोम) हरूका लागि आधारभुत पूर्वाधार सहितको आवास निर्माणको प्रारम्भिक चरणको विवरण संकलनको कार्य भएको । लोपन्मुख राउटे जातिका लागि आधारभुत पूर्वाधार सहितको आवास निर्माणको लागि डिजाईन र कार्यविधि तयार भएको ।	विकासको पूर्वाधार को भौतिक पूर्वाधार विकास भएको हुने ।	विकास गर्ने ।
३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	संघीय संसद भवन निर्माण कार्यको ३९% निर्माण कार्य	संघीय संसद भवन लगायत ठुला तथा विशेष प्रकृतिका	संघीय संसद भवन, प्रधानमन्त्री आवास, मन्त्री आवास, प्रदेश तथा मुख्यमन्त्री सम्पर्क कार्यालय /

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पन्न । मन्त्री निवास निर्माण कार्यको ७२ % निर्माण कार्य सम्पन्न । प्रदेश प्रमुख तथा मुख्यमन्त्रीका लागि सम्पर्क कार्यालय तथा आवास भवन निर्माण कार्य अन्तर्गत ७२ % निर्माण कार्य सम्पन्न, प्रधानमन्त्री निवास निर्माण कार्य अन्तर्गत निजी निवास निर्माण कार्य सम्पन्न भई सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूलाई उक्त भवनमा स्थानान्तरण गरिएको र पब्लिक भवनको निर्माण कार्य तिव्र रूपमा अगाडी बढेको । (८९% निर्माण कार्य सम्पन्न ।) भैसेपाटी स्थित मन्त्री निवासको दोस्रो चरणको निर्माण कार्यका लागि सम्झौताको लागि LoA जारी गरेको । चण्डीदल गणका लागि भवन निर्माण कार्यको सम्झौता भई	राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय स्तरका विशेष भवनहरुको निर्माण भएको हुने ।	आवास, राजकीय अतिथि गृह/आवासको लागि ४६ वटा भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्माण कार्य शुरू भएको ।		
३४७०१११८	शहरी कोरिडोर सुधार आयोजना	पश्चिम कोरिडोर (बुटवल-भैरहवा-लुम्बिनी-कपिलवस्तु) को डि.पि.आर. तयार गर्न ए.डि.वि.को सहयोगमा परामर्शदाता छनौट कार्य सम्पन्न भएको। पूर्वी कोरिडोर (विराटनगर-ईटहरी-धरान-इनरुवा-दमक) को डि.पि.आर. तयार गर्न ए.डि.वि.को सहयोगमा परामर्शदाता छनौटका लागि Financial Proposal मूल्याङ्कनको क्रममा रहेको। मध्य कोरिडोर (वीरगंज-हेटौडा) को लगानीका क्षेत्र पहिचान गर्ने अध्ययन ए.डि.वि.को सहयोगमा सम्पन्न भएको। नेपालगंज-कोहलपुर-सुर्खेत कोरिडोरमा लगानीको क्षेत्र पहिचान गर्न नेपाल सरकारको स्रोतबाट परामर्शदाता नियुक्त गर्न कार्यक्षेत्रगत शर्त तयार	शहरी कोरिडोरको अवधारणा अनुरूप शहरी पुर्वाधार विकास भएको हुने।	UPDC मार्फत ३ शहरी आर्थिक कोरिडोरको अध्ययन गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको ।		
३४७५११०१	नगर विकास कोष	स्थानीयतहमा वसपार्क, सतहढल , व्यावसायिक भवन, हाटबजार, विद्यालय भवन, मनोरंजनपार्क, सिटीहल लगाएतका शहरी पूर्वाधारहरूको विकास तथा विस्तार, नयाँ कार्यक्रम 'नगर विकास कार्यक्रम चौथो चरण KFW ऋण खानेपानी आपूर्ति निर्माणका आयोजनामा लागत असुलीको अवधारणामा १९ वटा आयोजनाहरू भौतिकरूपमा सम्पन्न भइ हालसम्म रु. १ अर्ब ४८ करोड ऋण लगानी गरिसकिएको ।	मध्य पहाडी लोकमार्ग र हुलाकी राजमार्ग आसपासका नयाँ नगरपालिकाहरूमा सहरी पूर्वाधारको विकास भएको हुने ।	बाग्लुङ्ग नगरपालिकामा वसपार्क आयोजना सम्पन्न गर्ने । भिमेश्वर, धुलिखेल र गोरखा नगरपालिकामा व्यावसायिक भवन सम्पन्न गर्ने । स्थानीय आर्थिक विकासमा टेवा पुर्याउने आयोजनाहरूको छनौट, विकास तथा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।
५०१४७१०१	नगर विकास कोष खानेपानी क्षेत्र	सम्पूर्ण नागरिकमा आधारभूतस्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुगेको ।	खानेपानी आपूर्ति निर्माणका आयोजनामा लागत असुलीको अवधारणामा १९ वटा आयोजनाहरू भौतिकरूपमा सम्पन्न भइ रु. १ अर्ब ४८ करोड ऋण लगानी भएको हुने ।	
५०१४७१०६	नगर विकास कोष(वित्तीय लगानी)	लालबन्दी, वुटवल, हरिवन, जिरी र वेलवारी नगरपालिकाहरूमा	शहरी पूर्वाधारका नवीनतम् र नवप्रवर्तक आयोजनाहरूमा ४ अर्ब	वुटवल, लालबन्दी, हरिवन नगरपालिकाहरूमा व्यावसायिक भवन सम्पन्न गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		व्यावसायिक भवन, ईलाममा चिल्ड्रेन फन पार्क, वागमती न.पा.मा पार्क सहित रिसोर्ट आयोजनाहरु निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको। रु. १ अर्ब ६० करोड बराबरका शहरी पूर्वाधारका आयोजनाहरुका लागि ऋण सम्झौता सम्पन्न ।	७५ करोड लगानी भएको हुने।	ईलाम न.पा.मा चिल्ड्रेन फन पार्क निर्माण सम्पन्न गर्ने। रु. २ अर्ब बराबरका शहरी पूर्वाधारका आयोजनाको लागि ऋण सम्झौता गर्ने।
३४७७११०१	काठमाण्डौँ उपत्यका विकास प्राधिकरण	काठमाडौँ उपत्यकामा निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम, शहरी सडक विस्तार, सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र विपद व्यवस्थापन पार्कको निर्माण र बाहिरी चक्रपथको चोभारदेखि सतुंगल ६.६ कि.मि सडक खण्ड निर्माण भएको।	१६ वटा विपद व्यवस्थापन पार्कको निर्माण, काठमाडौँ उपत्यकामा १ लाख ३० हजार रोपनीमा ४ वटा नयां शहर निर्माणका लागी डी.पी.आर. सम्पन्न गरि पूर्वाधार निर्माण सुरु भएको हुने।	
३४७७११०२	धोबीखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	धोबीखोला करिडोरको खैरो पुल देखि बुढानिलकण्ठको राम मन्दिर सम्म धोबीखोलाको दुवै किनारमा सडक निर्माण भएको।	धोबीखोला करिडोरको २४ कि.मि. (दुवै किनार गरी) मध्ये बाँकि १२ कि.मि. निर्माण भइ आयोजना सम्पन्न भएको हुने।	
३९२०००११	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	पुनर्निर्माण, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण, एकिकृत बस्ती विकास सम्बन्धमा	पुनर्निर्माण, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण एकिकृत बस्ती विकास, शैक्षिक तथा स्वास्थ्य	पुनर्निर्माण, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण एकिकृत बस्ती विकास, शैक्षिक तथा स्वास्थ्य संस्था, सरकारी भवन, पुरातात्विक सम्पदा लगायतका माथि उल्लेखित

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ व २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		आवश्यक नीतिगत व्यवस्था र समन्वय भएको ।	संस्था, सरकारी भवन, पुरातात्विक सम्पदा लगायतका बाँकी काम सम्पन्न भएको हुने । ८ लाख ७४ हजार भूकम्प पीडितहरूको निजी आवासपुनर्निर्माण सम्पन्न भएको हुने र ४७ हजार निजी आवास प्रचलिकरण भएको हुने सुरक्षित बस्तीमा निजी आवास निर्माण भएको हुने । स्वास्थ्य भवन पुनर्निर्माण सम्पन्न भएको हुने, २८ वटा पुरातात्विक सम्पदा, ११२ एकीकृत बस्तीको निर्माण भएको हुने ४१५ वटा सरकारी भवन (केन्द्रीयस्तर) ३१ र जिल्लास्तर (३४८) भवन पुनर्निर्माण भएको हुने ।	बाँकी कार्य सम्पन्न गर्ने । निजी आवास भवन पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्ने एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने स्वास्थ्य संस्थाका भवन पुनर्निर्माण गर्ने सरकारी भवन पुनर्निर्माण गर्ने ।
३४७०००१२	राष्ट्रिय भवन प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र			
३४७०१११९	शहरी विकास आयोजना			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अधिकारको बाँडफाँटको सम्बन्धमा देखिएको समस्याले योजनाहरूको कार्यान्वयनमा ढिलाई हुन सक्ने जोखिम छ । जग्गा प्राप्तिमा आउने अवरोधलाई आउनसक्ने आँकलन गरिएको छ । यस अवधिभित्र पुनर्निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने स्रोत सहज रूपमा प्राप्त हुन नसकेमा तथा पुरातात्विक सम्पदाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी विवाद समाधान समयमै हुन नसकेमा लक्षित उपलब्धि समयमै हासिल हुन नसक्ने जोखिम समेत देखिन्छ ।

परिच्छेद ८

शासकीय व्यवस्था र अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्र

८.१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्

१. पृष्ठभूमि

समृद्धिको मूल कडीको रूपमा रहेको स्थानीय तथा प्रदेशको सन्तुलित विकासलाई आत्मसात गर्दै संघीय शासन प्रणाली अनुरूप सेवा प्रवाहका आधार, आवश्यक कानुनी ढाँचाको निर्माण, सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयका सिद्धान्तका आधारमा तहगत एवम् अन्तरसरकार सम्बन्ध र समन्वय गर्ने, सुशासन कायम गराउने, भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्ने, न्याय प्रशासनलाई सुदृढ बनाउने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने, प्रदेश र स्थानीय तहलाई संविधान प्रदत्त अधिकार र उत्तरदायित्व पूरा गर्न सक्षम बनाउन विधायिकी, व्यवस्थापकीय र न्यायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, विकास व्यवस्थापन गर्न सक्षम बनाउने तथा अन्य आवश्यक सहयोग, समन्वय र अनुगमन सम्बन्धी कार्य एवं राष्ट्रिय विकासमा सबैको योगदान अभिवृद्धि गर्ने काम निरन्तर भईरहेका छन् ।

नियमित कार्यका अतिरिक्त शासकीय सुधार तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रण, द्विपक्षीय, बहुपक्षीयसन्धी, सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन, मानवअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन, केन्द्रीय स्तरमा शासकीय सुधारका लागि विज्ञसमूह (थिंकट्याङ्क) को व्यवस्था, प्रत्यक्ष संवाद कक्ष (Action Room) को स्थापना गरी राष्ट्रिय गौरव तथा प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूमा आइपर्ने समस्या समाधान एवम् ११ वटा राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूमा जडान भएका Surveillance System मार्फत निरन्तर सघन अनुगमन, नीति तथा कार्यक्रम एवम् बजेट कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन (Online Monitoring System) र हेलो सरकारको गुनासो व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गरिएको छ । यसका अतिरिक्त "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" को गन्तव्यलाई सार्थक बनाउन नीति निर्माण र तीनको कार्यान्वयन मार्फत परिवर्तनकारी भूमिकाका लागि शासकीय व्यवस्थासँग सम्बद्ध निकायलाई जिम्मेवार बनाइएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

सुशासन ऐन तथा नियमावलीले गरेका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको पुनरावलोकन हुन समय लाग्नु, प्रदेश र स्थानीय तहको संस्थागत विकासले अपेक्षित गति लिन नसकि समयानुकूल गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न नसक्नु, सेवा प्रदायक निकायमा कार्यरत व्यक्तिहरूमा दक्षता एवं पेशागत विज्ञताको कमी हुनु, नतिजामूलक तथा सहभागितामूलक अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न कठिन हुनु, राष्ट्रको आवश्यकता अनुसार योजनाको प्राथमिकीकरण, पर्याप्त गृहकार्य, नवीनतम प्रविधि र सोचको उपयोग अपेक्षित मात्रामा नहुनु जस्ता समस्या रहेका छन् । राजनीति र प्रशासनविच रहने लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित आपसी सम्बन्धका सर्वमान्य सिद्धान्त अवलम्बनद्वारा सार्वजनिक नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा तालमेल मिलाई कुशल एवं प्रभावकारी प्रशासनको माध्यमबाट मुलुकको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरण गर्नु प्रमुख चुनौती रहेको छ ।

३. सोच

१. राष्ट्रिय एकताको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन । (राष्ट्रिय एकता)
२. निष्ठावान, सक्षम, इमान्दार र गतिशिल नेतृत्व विकास । (नेतृत्व निर्माण)

३. स्वन्त्र ,निष्पक्ष,पहुँचयोग्य,सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली (न्याय प्रणाली) समन्वय, सहयोग र सहकार्यमा आधारित समावेशी संघीय शासन प्रणाली । (संघीय शासन प्रणाली)
४. संघीय शासन प्रणालीमा आधारित समृद्ध नेपाल । (प्रदेश तथा स्थानीय तहको सन्तुलित विकास)
५. परिणाममुखी र जनसेवी सार्वजनिक प्रशासन तथा विकास व्यवस्थापन । (प्रशासकीय सुशासन)
६. पारदर्शिता, जवाफदेहिता, जनउत्तरदायी, सदाचारयुक्त र आधुनिक प्रविधिमा आधारित विधिको शासन । (शासकीय सुधार)
७. सदाचारयुक्त समाज निर्माण । (भ्रष्टाचार नियन्त्रण)
८. सुदृढ तहगत सम्बन्ध र उपलब्धिमुखी अन्तरसरकार समन्वय । (तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय)
९. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था मार्फत शासकीय सुधार । (अनुगमन तथा मूल्यांकन)

४. उद्देश्य

अ. राष्ट्रिय एकता

विविधताको उचित सम्बोधन र सम्मान मार्फत राष्ट्रिय एकता सुदृढ बनाउनु ।

आ. नेतृत्व निर्माण

१. मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास र सुशासनका लागि राजनैतिक, प्रशासनिक, सामाजिक, व्यवसायिक लगायत सबै क्षेत्रमा सक्षम तथा कुशल नेतृत्व विकास गर्नु ।
२. विभिन्न तहको नेतृत्व बीचको अन्तर सम्बन्धलाई प्रगाढ बनाउँदै सहभागितात्मक एवं सहकार्यात्मक नेतृत्व शैली विकास गर्नु ।

इ. प्रदेश तथा स्थानीय तहको सन्तुलित विकास

प्रदेश तथा स्थानीय शासन प्रणालीको सन्तुलित र दीगो विकास गर्नु ।

ई. शासकीय सुधार

सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही, सदाचारयुक्त र प्रविधिमैत्री बनाई जनसहभागिता र जनविश्वासमा अभिवृद्धि गर्नु ।

उ. तहगत सम्बन्ध तथा अन्तर सरकार समन्वय

१. संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनमा देखिएका अन्यौलता हटाउन अन्तरसरकार समन्वय मार्फत विकास र सुशासनमा टेवा पुर्याउनु ।
२. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारको बुझाइमा एकरूपता ल्याई अन्तर सरकार समन्वय सुदृढ गर्नु ।
३. प्रभावकारी एवं उपलब्धिमूलक तहगत सम्बन्धको लागि आवश्यक कानुनी तथा संस्थागत संयन्त्रको निर्माण गर्नु ।
४. स्रोत वितरण एवम् बाँडफाँट, विकास र कार्यान्वयनमा स्पष्टता ल्याई नागरिकमा संघीय शासनको अनुभूति गराउनु ।

५. रणनीति

अ. राष्ट्रिय एकता

१. विविधतायुक्त नेपालको विशेषता र यसका सबल पक्षको सम्बन्धमा नागरिकमा जनचेतना फैलाउने ।

२. आपसी सद्भाव र मेलमिलापको माध्यमबाट सभ्य समाज निर्माण गर्न नागरिकलाई प्रेरित गर्ने ।
३. समाजमा द्वेष र अन्तरद्वन्द्व फैलाउने आन्तरिक तथा बाह्य गतिविधिलाई कानुनी दायरामा ल्याउने ।

आ. नेतृत्व निर्माण

१. सक्षम र प्रभावकारी नेतृत्व विकासका लागि योजना तयार गर्ने ।
२. विभिन्न तहको नेतृत्व बीचको अन्तर्सम्बन्धलाई प्रभावकारी बनाउन साझेदारी र सहकार्यको विकास गर्ने ।
३. पदमा भन्दा क्षमतामा आधारित नेतृत्व विकासलाई प्राथमिकता दिने ।

इ. प्रदेश तथा स्थानीय तहको सन्तुलित विकास

१. संघीय सरकारको सहयोग र समन्वयमा प्रदेश र स्थानीय तहले आ-आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण गरी सोको सहि सदुपयोग गर्ने गरी विभिन्न कार्यक्रमको संचालन गर्ने ।
२. स्थानीय तह र प्रदेशको स्रोत-साधन र क्षमता अभिवृद्धि गरी विकासशील जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।
३. आ-आफ्नो क्षेत्रको विकासको लागि एक-आपसमा समवय तथा सहकार्य गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता विकास गर्न संघीय सरकारले सबै स्थानीय तथा प्रदेश सरकारलाई उत्प्रेरित गर्ने ।

ई. शासकीय सुधार

१. सरकारका काम कारवाहीलाई पारदर्शी तथा प्रभावकारी बनाउन सांगठनिक, कानुनी, प्रणालीगत र व्यवहारगत सुधार गर्ने ।
२. विकास आयोजनाको कार्यान्वयनमा आईपर्ने समस्यालाई सम्बोधन गर्न प्रविधिमा आधारित तत्काल समस्या समाधान प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने ।
३. राजनीतिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रका जिम्मेवार पदाधिकारीको कार्यसम्पादनको स्तरलाई मापनयोग्य बनाई लागू गर्ने ।
४. सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीप्रति सकारात्मक छवि निर्माण गर्ने ।

उ. तहगत सम्बन्ध तथा अन्तर सरकार समन्वय

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले संविधान प्रदत्त अधिकारको प्रयोगमा तिव्रता दिने ।
२. तीन तहको सरकार बीचको समन्वयमा अभिवृद्धि गरी विकास निर्माण, सेवा प्रवाह र जनतासँग प्रत्यक्ष सरोकारका विषयलाई प्रभावकारी बनाउने ।
३. आ-आफ्नो तहको विकास र सुशासन अभिवृद्धि गर्नको लागि तीनै तहका सरकारहरूबीच प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	विशिष्टीकृत सरकारी वकिल (तालिम प्राप्त)	जना	८१	५०	५०	५०	५०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२	भ्रष्टाचार न्यूनीकरण अनुभूति सूचकांक (corruption perception Index)	सूचकांक	३३	३६	३८	४१	४१
३	आवाज र उत्तरदायित्व (Voice and Accountability)	सूचकांक	-०.०९	०.२२	०.४	०.७	१
४	भ्रष्टाचार नियन्त्रण (Control of corruption)	सूचकांक	-०.५८	-०.३७	०.३५	०.७	१
५	राजनीतिक स्थायित्व/हिंसाको अन्त्य (Political Stability/ No Violence)	सूचकांक	-०.२	-०.०३	०.३५	०.७	१
६	नियामक गुणस्तर (regularity Quality)	सूचकांक	-०.७	-०.२२	०.३३	०.६५	१
७	विश्वव्यापी प्रतिस्पर्धी सूचकाङ्क (Global Competitive Index)	सूचकांक	१,०८	१,१५	१,१२	१,१९	१,२१
८	सरकारवादी मुद्दाको सफलता दर	प्रतिशत	७०.२९	७३	७८	८०	८२
९	हेलो सरकारमा प्राप्त उजुरी फछ्यौट	प्रतिशत	६७	७०	७८	८८	९८
१०	राजनीतिक सशक्तिकरण	सूचकाङ्क	०.७४	०.७५	०.७६	०.७८	०.८
११	आर्थिक सशक्तिकरण	सूचकाङ्क	०.५१	०.५७	०.६३	०.७	०.७५
१२	सामाजिक सशक्तिकरण	सूचकाङ्क	०.५४	०.५९	०.६४	०.७	०.७५
१३	समुदाय प्रहरी-सरकारी वकिल कार्यक्रमबाट लाभान्वित संख्या (वार्षिक)	जना (हजारमा)	१०	४०	४०	४०	४०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१४	विधिको शासन (Rules of law)	सूचकाङ्क	-०.४९	-०.२७	०.५६	०.५७	०.५८
१५	सरकारी प्रभावकारीता (Governance Effectiveness)	सूचकाङ्क	-०.९४	-०.४	०.३५	०.७२	१
१६	मानव अधिकार सम्बन्धी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम (वार्षिक)	संख्या	३,००	३,५०	३,७५	४,००	४,२५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४६,०७८	३७,९६८	८,११०	-	४५,२०८	८७०	-
२०८०/८१	४२,५७१	३६,३४१	६,२३०	-	४२,५७१	-	-
२०८१/८२	४४,४६७	३७,६१३	६,८५४	-	४४,४६७	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	८	सुशासन तथा जन उत्तरदायित्व	-	-	मन्त्रिपरिषद् बैठक र निर्णय कार्यान्वयन भएको हुने,
३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८	सुशासन तथा जन उत्तरदायित्व	-	-	नीति निर्माण, समन्वय, अनुगमन तथा सुशासन प्रवर्द्धन भएको हुने।
३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	६	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित बनाउने, सरकारी वकिल कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने,	-	-	रणनीतिक योजनाले प्रक्षेपण गरेका क्रियाकलापहरूमध्ये ९० प्रतिशत कार्यान्वयन भएको हुने, सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने, सरकारी वकिल तथा अन्य कर्मचारीको क्षमता विकास भएको हुने,
३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	६	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित	-	-	सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरू ओखलढुंगा, पाटन, वीरगन्ज र दिपायलमा जग्गा प्राप्त एवं भवन निर्माण हुने सरकारी वकिलको क्षमता वृद्धि हुने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			बनाउने, सरकारी वकिल कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने, पुराना तथा आफ्नो जग्गा समेत नभई निर्माण नभएका कार्यालयहरूको भवन निर्माण			
३०१०१०१३	विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	६	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तेस्रो पञ्च वर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित बनाउने, भवन निर्माण	-	-	सरकार वादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने, सरकारी वकिलहरूको क्षमता वृद्धि हुने, विशेष सरकारी वकिल कार्यालयको भवन निर्माण हुने,
३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरू	६	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित बनाउने, पुराना भवन भएका तथा आफ्नो जग्गा समेत नभई निर्माण नभएका कार्यालयहरूको भवन निर्माण गर्ने	-	-	सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने सबै सरकारी वकिल कार्यालयहरू सुविधासम्पन्न भवनबाट सञ्चालन हुने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	८	वित्तीय सुशासन	-	-	सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी अनुगमन गर्ने, राय परामर्श प्रदान र फर्म तथा कम्पनीहरूलाई कानून बमोजिम कालो सूचीमा राख्ने कार्य भएको हुने सार्वजनिक खरिदमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास हुने सार्वजनिक खरिद कार्य सम्पादनमा पारदर्शिता र एकरूपता कायम गर्ने,
३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	८	सुशासन तथा जन उत्तरदायित्व	-	-	नेपाल ट्रष्टको सम्पत्तिको रेखदेख भई संरक्षण हुने, उद्यान/वाटिकाहरूको व्यवस्थापन हुने, सम्पत्तिको अभिलेख अद्यावधिक हुने, थप सम्पत्ति प्राप्त हुन सक्ने, ऐतिहासिक सम्पदा तथा अचल सम्पत्तिको संरक्षण हुने ।
३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	८	सुशासन प्रवर्द्धन	-	-	प्रशासकीय सुशासन कायम हुने शासकीय सुधार हुने भ्रष्टाचार नियन्त्रण हुने सदाचारिता कायम हुने आयोजना निर्माणमा गुणस्तर कायम गर्ने,
३०१३१०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	४	आर्थिक वृद्धि, रोजगारी सृजना, लगानी प्रवर्द्धन, गरिवी निवारण ।	-	-	सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणा अन्तर्गत प्राथमिकता प्राप्त ठुला पूर्वाधार परियोजनाहरूमा निजी लगानी प्रवर्द्धन र परिचालन हुने, जलविद्युतको दीगो र

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						भरपर्दो विकास मार्फत मुलुकको समृद्धिमा योगदान पुगेको हुने, सघन, सन्तुलित, दीगो, गुणस्तरीय र सुरक्षित भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको हुने
३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	८	अनुसन्धानमा आधारित सुरक्षा व्यवस्था	-	-	संविधान कानून र व्यवस्था विरुद्ध सक्रिय तथा राज्य विखण्डन उन्मुख समूहका रणनीतिक सूचना संकलन र प्रवाह भई त्यस्ता समूह नियन्त्रित हुदै जानुका साथै राष्ट्रिय सुरक्षा र हित सुदृढ हुदै गएको हुने अपराध न्यूनीकरण भएको हुने
३०१०५०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	८	वित्तीय सुशासन	-	-	व्यवसायिक प्रशासनको संस्थागत विकास मार्फत राजस्व चुहावट र आर्थिक अपराध नियन्त्रण
३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग		वित्तीय सुशासन	-	-	उजुरी, सूचना एवं जानकारी प्राप्त भएको हुने, सम्पत्ति शुद्धीकरण गर्ने जस्ता काम निरुत्साहित हुने,

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	मन्त्रिपरिषद्को बैठक ५९ वटा बसेको, मन्त्रिपरिषद् समिति अन्तर्गत विभिन्न समितिहरूको १७ वटा बैठक बसी ४२ वटा निर्णय भएको	मन्त्रिपरिषद् बैठक र निर्णय कार्यान्वयन	मन्त्रिपरिषद् बैठक र निर्णय कार्यान्वयन
३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	बजेट कार्यान्वयनमा देखिएका मुख्य समस्या, विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाह लगायतका विषयमा मुख्य सचिवज्यूको अध्यक्षतामा २१ वटा समीक्षा बैठक सम्पन्न, नेपालको UNCAC second self-assessment report को peer review सम्पन्न तथा विश्वव्यापी आवधिक पुनरावलोकन (तेस्रो चक्र) को सिफारिस कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार, राष्ट्रिय महत्व/प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको संयुक्त अनुगमन तथा आइपरेका व्यवधान हटाउन अन्तर निकाय समन्वय र सहजीकरण, सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ लाई हाल संघीय संरचना अनुसार परिमार्जन गर्नका लागि सबै संघीय मन्त्रालय र प्रदेशहरूबाट राय सुझाव संकलन गरिएको, संघ, प्रदेश र	नेपाल सरकारको शासकीय व्यवस्था संचालन तथा व्यवस्थापनको उपल्लो निकायको रूपमा समग्र सार्वजनिक प्रशासन, न्याय व्यवस्था, वित्तीय व्यवस्था तथा जनताप्रतिको उत्तरदायित्व प्रवर्द्धनमा सुशासन कायम भएको हुने सार्वजनिक सेवामा जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्दै आर्थिक सामाजिक विकास एवं समृद्ध नेपालको निर्माणको लक्ष्य हासिल गर्ने तर्फ उन्मुख प्रशासन संयन्त्र विकास भएको हुने,	नीति निर्माण, अनुगमन, सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने, कार्यसम्पादन सूचक मार्फत नतिजामूलक व्यवस्थापन पद्धति लागू गर्ने, प्रभावकारी एकिकृत अनुगमन तथा नतिजा व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्ने, मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्ने, भौतिक पूर्वाधार विकासमा समन्वय र सुधार गर्ने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		स्थानीय तह (अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय) ऐन, २०७७ बमोजिम विभिन्न विषयगत समितिहरूले सम्पादन गरेका कार्य प्रगति विवरण अद्यावधिक गरिएको, हेलो सरकार कक्षमा दर्ता भएका गुनासो मध्ये ५२.७७ प्रतिशत फर्छ्यौट भएको ।		
३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	सरकारवादी मुद्दाको सफलता दर (कसुर ठहर प्रतिशत) ७३ प्रतिशत, सरकारी वकिल कार्यालयहरूको नयाँ भवन निर्माण- २० वटा विशिष्टीकरणको प्रशिक्षण लिने सरकारी वकिल- ८१ जना समुदाय सरकारी वकिल कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसंख्या (संख्या हजारमा)- १०	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित बनाउने, सरकारी वकिल कार्यालयको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने,	अभियोजन प्रशिक्षण केन्द्र मार्फत तालिम प्रशिक्षणहरू सञ्चालन हुने, अपराधशास्त्रीय अनुसन्धान केन्द्रबाट कम्तिमा ५ विषयमा अनुसन्धान गरिने एवं अपराधको वेसलाइन सर्भे गरिने, अभियोजन सुधारका लागि अभियोजन परीक्षणका साथै दैनिक रूपमा अभियोगपत्रहरू परीक्षण गर्ने, सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय प्रभावकारी बनाउने, नवप्रवेशी सरकारी वकिलहरूलाई आधारभूत प्रशिक्षण, सरकारी वकिललाई विशिष्ट प्रशिक्षण, राजपत्र अनंकित कर्मचारीलाई क्षमता विकास प्रशिक्षण सञ्चालन
३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	सरकारवादी मुद्दाको सफलतादर ७३ प्रतिशत रहेको	सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरू ओखलढुंगा, पाटन, वीरगन्ज र दिपायलमा जग्गा प्राप्त एवं भवन निर्माण हुने सरकारी वकिलको क्षमता वृद्धि हुने	कम्तिमा एक पटक मातहतका कार्यालयहरूको अनुगमन हुने, मातहतका सरकारी वकिलहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गर्ने उच्च सरकारी वकिल कार्यालय पाटनको भवन निर्माण प्रारम्भ हुने, उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरू ओखलढुंगा, वीरगन्ज र दिपायलको जग्गा प्राप्त हुने,
३०१०१०१३	विशेष सरकारी	सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशत	सरकार वादी मुद्दाको सफलता	सरकारी वकिलहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गर्ने, वित्तीय

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	वकिलको कार्यालय	७३ प्रतिशत रहेको ।	प्रतिशतमा वृद्धि हुने, सरकारी वकिलहरुको क्षमता वृद्धि हुने,	क्षेत्रमा भएका नयाँ विषयका सम्बन्धमा सरकारी वकिललाई प्रशिक्षण तुल्याउने, विशेष सरकारी वकिल कार्यालयको भवन निर्माण सम्पन्न हुने
३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरु	सरकारवादी मुद्दामा सफलतादर ७३ प्रतिशत रहेको ।	सरकारवादी मुद्दाको सफलता प्रतिशतमा वृद्धि हुने सबै सरकारी वकिल कार्यालयहरु सुविधासम्पन्न भवनबाट सञ्चालन हुने	निर्माणाधिन जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयहरु पाँचथर, डोटी, बझाङ्ग, रौतहटको भवन निर्माण सम्पन्न हुने, सरकारी वकिल कार्यालयहरु जाजरकोट, सुर्खेत र काभ्रेपलाञ्चोकको भवन निर्माण ५० प्रतिशत सम्पन्न हुने, जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय भक्तपुर एवं सप्तरीका लागि जग्गा प्राप्त हुने,
३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	सार्वजनिक खरिद नियमावलीको (एघारौँ) संशोधन गरिएको, सार्वजनिक खरिद ऐन संशोधनका लागि प्रतिवेदन पेश गरिएको, उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट सार्वजनिक निर्माण कार्य गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८ स्वीकृतिको लागि पेश गरेको Standard Bidding Documents लाई नेपालीकरण गर्ने कार्य प्रारम्भ गरिएको, सार्वजनिक खरिदमा विद्युतीय खरिद सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको,	विद्युतीय खरिद प्रणाली (e-GP System) नियमित र सहज रूपमा सञ्चालन हुने, सार्वजनिक निकायहरुले गर्ने खरिद कार्य थप सरल, प्रतिस्पर्धी, पारदर्शी, वस्तुनिष्ठ र विश्वासनीय हुने, सार्वजनिक खरिदमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास हुने	एकल पोर्टलमा आधारित विद्युतीय खरिद प्रणालीको लागि आवश्यक IT Equipment, Software खरिद गर्ने, विद्युतीय खरिद प्रणालीको नियमित सञ्चालन तथा मर्मत सम्बन्धी कार्य गर्ने, विद्युतीय खरिद प्रणालीको प्रयोगकर्ताहरुलाई प्रणाली प्रयोग गर्न सहज हुने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, सार्वजनिक खरिदमा संलग्न जनशक्तिको सार्वजनिक खरिद सम्बन्धि क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, नमुना बोलपत्र कागजात, निर्देशिका, कार्यविधि, मार्गदर्शन आदि तयार गर्ने, सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी अनुगमन गर्ने,
३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	नेपाल ट्रष्टद्वारा वा नेपाल ट्रष्टलाई विपक्षी बनाई दायर मुद्दाहरुको नियमित वहस/पैरवी, प्रतिउत्तरका कार्यहरु भै सम्पत्ति संरक्षण गर्ने कार्य भएको । यस	तीन स्थानका (रत्नमन्दिर, दियालो बंगला र कान्ति इश्वरी गृह) ऐतिहासिक भवन तथा वस्तुहरुको संरक्षण भएको हुने, नेपाल ट्रष्ट	प्राविधिक परामर्श, कानूनी परामर्श, ट्रष्टको स्वामित्वको जग्गाको सर्भे तथा लेआवट, ट्रष्टको सम्पत्ति रहेको स्थानको अनुगमन, ट्रष्टको सम्पत्ति अभिलेखीकरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अवधिमा नेपाल ट्रष्ट स्वामित्वको दरबारमार्गस्थित जग्गा र काठमाडौं प्लाजा प्रयोग सम्बन्धि २ वटा मुद्दा नेपाल ट्रष्टको पक्षमा फैसला भएको, नेपाल ट्रष्ट स्वामित्वको जग्गा लिज भाडामा दिने सम्बन्धमा खुल्ला प्रतिस्पर्धाको लागि टेण्डर आह्वान भएको दोस्रो त्रैमाससम्म करिव रु. ५.३ करोड ब्याज तथा भाडा वापत कोषमा थप हुन आएको चल सम्पत्ति (रकम तथा धितोपत्र) ब्रिटिस पाउण्डः ५१,४२८.५३, अमेरिकी डलरः १,५४,९२६.७७, नेपाली रुपैयाः १,०१,८१,७३,८८७.६१, धितोपत्रः १०,५५,३७२ कित्ता (नबिल बैंक, अन्नपूर्ण होटल र नेपाल औद्योगिक विकास निगम) जग्गा/जमिनः- हालसम्म विभिन्न १२ जिल्लामा जम्मा २१,६६३-१५-०-० रोपनी जग्गा प्राप्त भएको छ	स्वामित्वमा रहेका अचल (जग्गा जमिन) सम्पत्ति लिजमा दिइएको/लिज नविकरण गरिएको हुने, संग्राहालय स्थापना तथा सञ्चालन भएको हुने ट्रष्टको कोषमा नगद वृद्धि भएको हुने	
३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	नागरिक वडापत्र कार्यान्वयन अनुगमन (१२८ वटा) कर्मचारी/स्थानीय तहका पदाधिकारीलाई सदाचार शिक्षा (१९ वटा) उजुरी एवं गुनासो संकलन, छानविन एवं प्रतिवेदन (२७३ वटा)	प्रशासकीय सुशासन कायम हुने शासकीय सुधार हुने भ्रष्टाचार नियन्त्रण हुने सदाचारिता कायम हुने आयोजना निर्माणमा गुणस्तर कायम गर्ने,	१७ वटा आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण भएको हुने, १८ वटा स्थानीय तहका पदाधिकारीहरूलाई सदाचार शिक्षा प्रदान गरिने, ६ प्रदेश/स्थानीय तहमा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रदेश/स्थानीय तहमा सचेतनामूलक कार्यक्रम (६वटा) सम्पत्ति विवरण बुझाए/नबुझाएको अनुगमन- करिव ८४.१८ प्रतिशतको विवरण संकलन/प्रविष्ट, प्राविधिक परीक्षण (२४ वटा) बाट औल्याईएका अपरिपालना प्रतिवेदन सच्याउने सम्बन्धी कार्य (१८ वटा), राष्ट्रिय गौरव/अन्य आयोजनाहरुको प्राविधिक परीक्षण गर्न सम्झौता गरिएको (१७ वटा), भ्रष्टाचार विरुद्ध प्राविधिक परीक्षण अन्तरनिकाय समन्वय गोष्ठी (१ वटा), कार्यालय अनुगमन सम्बन्धी कार्य (१२६ वटा)		
३०१३१०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत १ वटा उर्जा परियोजना निर्माण भैरहेको, निजी लगानी तर्फ २ वटा उत्पादनमूलक उद्योग सञ्चालनमा रहेको, रु १० खर्वको लगानी स्वीकृत भएको ।	सार्वजनिक निजी साझेदारी र निजी लगानी मार्फत ठूला परियोजनाहरुको विकास तथा कार्यान्वयन भएको हुने	लगानी प्रवर्द्धन, संस्थागत सुदृढीकरण, परियोजना विकास र व्यवस्थापन तथा समन्वय, सहकार्य र साझेदारी
३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	नेपाल विशेष सेवा ऐनको मर्म र भावनाअनुरूप हुने गरी नियमावलीको प्रारम्भिक मस्यौदा निर्माण गरिएको, संविधान कानून र व्यवस्था विरुद्ध सक्रिय तथा राज्य विखण्डनउन्मुख समूहका रणनीतिक सूचना संकलन र	क्षमता विकास, प्रविधिको प्रयोग मार्फत व्यवसायिक इन्टेलिजेन्स र अनुसन्धानमा आधारित न्याय व्यवस्था भएको हुने।	राष्ट्रिय सुरक्षा तथा राष्ट्रहित विरुद्धका गतिविधिमा संलग्न विभिन्न समूह तथा पक्षको बारेमा सूचना संकलन गर्ने, राष्ट्रिय रणनीतिक महत्वका सूचना संकलन गर्ने, चोरी चुहावट हुने क्षेत्रको पहिचान गर्ने, सूशासन प्रवर्द्धन प्रतिकूल हुने गतिविधि पहिचान गर्ने स्थानीयतहमा सूत्र निर्माण गरी सोको परिचालन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रवाह भएको, विभागद्वारा सम्प्रेषित यी सूचनाका कारण त्यस्ता समूहहरु नियन्त्रित हुदै जानुका साथै राष्ट्रिय सुरक्षा र हित थप सुदृढ हुदैगएको, अपराध न्युनिकरण हुदै गएको स्थानीयतहमा सूत्र निर्माण गरी परिचालन गरिएको निर्माणाधिन भवन-४ मध्ये २ निर्माणसम्पन्न, २ भवन निर्माणाधिन रहेका, ७ नयाँ भवनको निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिएको,		मार्फत सूचना संकलन गर्ने,
३०१०५०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	Physical Check-Post को सट्टामा Digital Check-Post को स्थापना (VCTS प्रणाली) पञ्चवर्षीय रणनीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन चरणमा रहेको (२०७८/७९ – २०८२/८३) मालवस्तु तथा ढुवानीका साधनको अनुगमन प्रणाली (Vehicle & Consignment Tracking System – VCTS) पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याईएको सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (CMIS) तयार भई कार्यान्वयनमा आएको, झुट्टा तथा नक्कली विजक जारी गर्ने २०० वटा फर्मको पहिचान, १२७ वटा फर्मको विस्तृत अनुसन्धान सम्पन्न	राजस्व चुहावट र आर्थिक अपराध नियन्त्रणमा रही सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको वित्तीय सुशासन कायम भएको हुने ।	राजस्व चुहावटको सूक्ष्म निगरानी Vehicle Consignment Tracking System support program गस्ती परिचालन कार्यक्रम नागरिक सचेतना अभिवृद्धि तथा सरोकारवाला पक्षसँग अन्तरक्रिया सम्बन्धी कार्यक्रम
३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धीकरण	विशेष अदालत/विशेष सरकारी वकिल	सम्पत्ति शुद्धीकरणका क्रियाकलाप	सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंककारी क्रियाकलापमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	अनुसन्धान विभाग	कार्यालय/FAU सँग दुई दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी जनचेतनामूलक सामाग्री प्रचार प्रसार निरन्तर भैरहेको, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी राष्ट्रिय जोखिम आधारित प्रणालीलाई विभागको अनुसन्धान, अभियोजन सम्बन्धी कार्यमा पूर्ण रुपमा अवलम्बन गरिएको, विभागमा प्राप्त उजुरीहरुको अनुसन्धानलाई प्राथमिकीकरणको आधारमा उच्च जोखिमयुक्त कसुरमा बढी केन्द्रित गरिएको,	न्यूनिकरण तथा निरुत्साहित भएको सामाजिक व्यवस्था स्थापित हुने ।	वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धमा FATF का सुझाव कार्यान्वयन गर्ने र Mutual Evaluation को तयारी गर्ने, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना २०७६-२०८१ को प्रभावकारी कार्यान्वयन/प्रतिवेदन तयारी गर्ने, सम्पत्ति शुद्धीकरणका क्षेत्रमा अनुसन्धान, मुद्धा दायर, विगो रकम कायम आदि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीय संरचना अनुसार स्थापित भएका निकायहरुको प्रभावकारिताका लागि अनुभवी नेतृत्व, तथा पर्याप्त मानव संसाधनको व्यवस्थापन गर्ने, स्थीर प्रशासनिक नेतृत्व, सुशासन कायम गर्ने, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र मानव अधिकारको प्रत्याभूति एवं प्रवर्द्धन गर्ने कार्य प्रभावकारी रुपमा सम्पादन भए अपेक्षित नतिजा समयमै हासिल भई तीन बटै तहको सरकारको काम छिटो, छरितो, पारदर्शी, मितव्ययी तथा गुणस्तरीय हुने अनुमान गर्न सकिनेछ। शासकीय व्यवस्थाका आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्न साधन स्रोत तथा क्षमता, व्यवस्थापकीय कौशलता एवं प्रविधिको समायानुकूल उपयोग हुन नसकेमा क्षेत्रगत उद्देश्य हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

८.२ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५६ मा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने व्यवस्था छ। संविधानले परिकल्पना गरे बमोजिम तीनै तहका सरकारहरूबीचको अन्तरतह समन्वय, सहअस्तित्व र सहकार्य नै समृद्ध नेपाल निर्माणको मूल आधार हो। शासन प्रणालीमा सबै क्षेत्र, वर्ग र समुदायको सहभागिता र पहुँचमा अभिवृद्धि गर्दै विविधता बीचको एकता कायम गर्ने दिशातर्फ सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास कार्य केन्द्रित गरिनु पर्दछ।

योजना प्रणाली र स-साना विकास निर्माणका लागि पनि केन्द्रमुखी हुनुपर्ने अवस्थाले गर्दा स्थानीय विकास निर्माणमा जनताको आवश्यकता अपेक्षित रूपमा प्रतिबिम्बित हुन नसकेको विगतको यथार्थलाई मध्यनजर गरी विकास र सेवा प्रवाहमा सन्निकटताको सिद्धान्त अनुसार स्थानीय तहबाट सहज र सरल तरिकाले सेवाप्रवाह गर्न र जनचाहना अनुरूप स्थानीय पूर्वाधारको विकास गर्न संघीय प्रणाली अवलम्बन गरिएको हो। संघीय प्रणालीको सफलता र असफलता स्थानीय तहको प्रभावकारीतामा बढी निर्भर हुनेहुँदा योजना पद्धतीलाई पनि संघीय प्रणाली अनुकूल हुनेगरी अझ प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ।

हालसम्मको योजनावद्ध विकास प्रयासबाट आर्थिक सामाजिक क्षेत्रमा मुलुकले उल्लेख्य प्रगति हासिल गरेको भए तापनि नागरिकको बढ्दो आकांक्षा, प्रविधिको प्रयोग र विश्वव्यापीकरणको प्रभावका कारण प्राप्त भएका उपलब्धिहरूबाट सन्तोष मात्र सकिने अवस्था छैन। उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि, रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना, स्थानीय उत्पादनलाई बजारसँगको आवद्धता, सीमान्तकृत समूहका नागरिकहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता र विकासको प्रतिफलको समन्यायिक वितरणका माध्यमबाट शहर र ग्रामीण क्षेत्रको विकासको अन्तर आवद्धतामा अभिवृद्धि गर्दै गुणस्तरीय जीवन (Quality Life) को सुनिश्चितता गर्नुका साथै स्थानीय युवाहरूलाई स्वदेशमै उत्पादनशील कार्यमा उत्प्रेरित गर्दै विकासमा युवा जनशक्तिको उपयोग गर्नुपर्ने अहिलेको आवश्यकता रहेको छ।

देशको शासन प्रणालीलाई जनमुखी, सक्षम, सुदृढ, सेवामुलक र उत्तरदायी बनाउँदै लक्षित समुदायको पहुँच र सहभागितालाई समावेशिताको वैज्ञानिक एवं न्यायोचित प्रणालीको अवलम्बन मार्फत सुनिश्चित गर्न आवश्यक छ। संघीय प्रणालीमा आधारित लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्दै निर्दिष्ट राष्ट्रिय गन्तव्यमा पुग्न सक्ने प्रशासकीय क्षमता र तत्परताको अभिवृद्धि गर्दै प्रशासकीय सुशासन हासिल गर्नु पनि उत्तिकै आवश्यक छ।

२. समस्या तथा चुनौती

सङ्घीय शासन प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सार्वजनिक सेवा प्रवाहको सुदृढीकरण, मानव संसाधन विकास एवम् स्थानीय पूर्वाधार विकासको सन्दर्भमा अनेकौं अवसरका साथसाथै समस्या तथा चुनौतीहरू समेत विद्यमान रहेका छन्। समग्र योजना प्रणाली र आवश्यकतालाई प्राथमिकीकरण गर्न नसक्नु, स्थानीय आयोजनाहरूको प्रगति मापन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा अन्यौलता देखिनु, स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा पूर्वाधार विकास हुन नसक्नु, निर्माण सम्पन्न पूर्वाधारहरूको गुणस्तर एवम् दीगोपना कायम हुन नसक्नु, बिकट भौगोलिक अवस्थिति र छरिएको बस्तिका कारण पूर्वाधार विकास खर्चिलो हुनु तथा वातावरणमैत्री हुन नसक्नु, विनियोजित स्रोत र लगानीको

महत्तम उपयोग हुन नसक्नु जस्ता प्रमुख समस्याका रुपमा रहेका छन्। संविधानमा उल्लेखित सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारका विषयमा आवश्यक सबै कानून बनिनसक्नु, सङ्घीय एकाइहरूबीचको अन्तर सम्बन्धलाई प्रष्ट गर्ने आधार तथा कमापदण्ड तयारीको क्रममा रहनु, समग्र कर्मचारी प्रशासनलाई मार्गदर्शन गर्ने सङ्घीय निजामती सेवा ऐन पारित भइनसक्नु प्रमुख समस्याका रुपमा रहेको छ।

सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापनका सन्दर्भमा सरोकारवालाहरूबीचमा सङ्घीयताका सम्बन्धमा समान बुझाइ र समझदारी कायम गरी राजनीतिक, प्रशासनिक र वित्तीय सङ्घीयतालाई सबल र प्रभावकारी बनाउनु, सङ्घीयता कार्यान्वयनकै सन्दर्भमा तीनै तहबाट सम्पादन हुने सेवा प्रवाहलाई सन्तुलित, मितव्ययी, पारदर्शी, जवाफदेही, जनमुखी एवम् सदाचारयुक्त तुल्याउनु, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल तथा साझा अधिकारका विषयमा कानून निर्माण गर्दा संविधानको भावना र मर्म अनुरूप सामन्जस्यता कायम गर्नु तथा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीचको अन्तरसम्बन्ध तथा सीमाहरू परिभाषित गरी समन्वयात्मक र सहयोगात्मक भावनाबाट कार्यसम्पादन गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

यसैगरी, सार्वजनिक प्रशासन सम्बन्धी नवीनतम् अवधारणाहरूको आन्तरिकीकरण गर्नु, सेवा प्रवाहलाई नागरिकको बढ्दो आकांक्षा अनुरूप गुणस्तरीय, पारदर्शी, मितव्ययी र प्रभावकारी बनाउँदै सेवा प्रवाहका सबै प्रक्रिया एवम् कौशलतामा परिवर्तन गरी नागरिकमा सार्वजनिक प्रशासनप्रति विश्वास अभिवृद्धि गर्नु सार्वजनिक प्रशासनको अहम् चुनौती रहेको छ। साथै, सार्वजनिक सेवामा प्रतिभावान जनशक्तिलाई आकर्षण गर्नु एवम् सेवामा रहेकालाई टिकाइराख्नु र कर्मचारीको सोच, रुचि, अनुभव तथा अध्ययनको क्षेत्र समेतका आधारमा जिम्मेवारी प्रदान गर्दै उपयुक्त रूपमा कामको सिर्जना गरी कर्मचारीको ज्ञान, सीप, सक्षमता एवम् कुशलताको पूर्णरूपमा उपयोग गर्नु समेत चुनौतीको रूपमा विद्यमान रहेको छ।

निजामती सेवालाई निरन्तर सिकाइको आधारको रूपमा विकसित गर्दै अन्तरक्रियात्मक शैलीबाट प्रशासकीय प्रबन्ध गर्दै जानु तथा निजामती सेवामा कार्यसम्पादन र उत्प्रेरणाबीचको सहसम्बन्धलाई दृष्टिगत गरी मूल्याङ्कन पद्धतिलाई वस्तुगत र वैज्ञानिक बनाउने एवम् प्रोत्साहन र सुधार (reward and reform) लाई कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आबद्ध गर्नु निजामती प्रशासनको मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ।

यस्तै स्थानीय पूर्वाधारको छनौट, निर्माण र व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूबीच प्रभावकारी सहकार्य र समन्वय एवम् अपनत्व स्थापित गर्दै, स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरी योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी र प्रतिफलयुक्त कार्यान्वयन गर्नु जस्ता चुनौती समेत रहेका छन्।

३. सोच

सबल सङ्घीयता; सक्षम, सुदृढ र जनउत्तरदायी सार्वजनिक प्रशासन ।

४. उद्देश्य

अ. सङ्घीय शासन प्रणाली

१. स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता विकास तथा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल तथा साझा अधिकार कार्यान्वयनमा सङ्घीय एकाइहरू बीच प्रभावकारी समन्वय र सहजीकरण गर्नु,
२. लोकतन्त्रबाट प्राप्त लाभको समानुपातिक, समावेशी र न्यायोचित वितरणको अवस्था सिर्जना गर्नु।

३. सन्निकटता, सहकार्य, समन्वय र सहअस्तित्वको सिद्धान्त अनुसार तीनै तहका सरकारबाट कार्यसम्पादन हुने अवस्था सिर्जना गर्नु।

आ. सार्वजनिक सेवामा मानव संसाधन व्यवस्थापन

१. सार्वजनिक प्रशासनमा सदाचारी, व्यावसायिक एवम् उत्तरदायी जनशक्तिको प्राप्ति, विकास र उपयोग सुनिश्चित गर्नु,
२. कार्यरत कर्मचारीहरूलाई उच्च मनोबलसहित सेवा प्रवाहमा उत्प्रेरित गराउनु।

इ. स्थानीय पूर्वाधार

१. स्थानीय पूर्वाधार विकासलाई सन्तुलित, दिगो र वातावरणमैत्री बनाउनुका साथै स्थानीय बजार र उत्पादनलाई जोडी ग्रामीण जीवनलाई सरल, सहज र उत्पादनमूलक बनाउन समन्वय, सहजीकरण र सहकार्य गर्नु,
२. गुणस्तरीय, मितव्ययी र प्रभावकारी स्थानीय सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक आधारभूत पूर्वाधारको विकास गर्नु।

ई. सेवा प्रवाह र सुशासन

१. सार्वजनिक प्रशासनलाई संघीय संरचना अनुरूप सबल, सक्षम र सुदृढ बनाई दक्ष, सेवाग्राहिमुखी र व्यवसायिक बनाउनु।
२. सहज, सुलभ र गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र सहजीकरण गर्नु।
३. सेवा प्रवाह र शासन प्रणालीलाई बहुपक्षीय साझेदारीको विकास गर्नु।

५. रणनीति

अ. सङ्घीय शासन प्रणाली

१. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच प्रशासनिक अन्तरसम्बन्ध सुदृढ गर्ने ।
२. सङ्घ र स्थानीय तह एवम् प्रदेश र स्थानीय तहबीच प्रभावकारी अन्तरसम्बन्ध कायम गर्ने ।
३. स्थानीय तहको क्षमता विकास तथा संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने।
४. स्थानीय तहले हासिल गरेको उपलब्धिलाई एकीकृत राष्ट्रिय उपलब्धिमा समावेश गर्ने ।
५. स्थानीय तहको अनुदान वितरणलाई कार्यसम्पादनसँग आवद्ध गर्ने ।
६. स्थानीय तहको दिगो र सन्तुलित आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि समन्वय र सहजीकरण गर्ने।

आ. सार्वजनिक सेवामा मानव संसाधन व्यवस्थापन

१. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्यजिम्मेवारी अनुरूप जनशक्ति प्रक्षेपण गरी सार्वजनिक सेवामा प्रतिभावान व्यक्तिहरूको आकर्षण अभिवृद्धि गर्ने ।
२. निजामती कर्मचारीहरूमा पेशागत आचरण र व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।

३. वृत्तिपथ तथा सेवा सुविधा पूर्वानुमानयोग्य बनाई निजामती कर्मचारीलाई उत्प्रेरित र उच्च मनोबलयुक्त बनाउने।
४. प्रशासन सुधारलाई संस्थागत गर्न निरन्तर सुधारलाई कार्य संस्कृतिको रूपमा विकास गर्ने।
५. सार्वजनिक सेवालाई प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक निकाय तथा विज्ञहरूसँगको सहकार्यमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने।

इ. स्थानीय पूर्वाधार

१. दिगो स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने।
२. सबै स्थानीय तहमा न्यूनतम आधारभूत पूर्वाधारहरू विकासका लागि समन्वय र सहजीकरण गर्ने।
३. स्थानीय पूर्वाधार विकासमा सहलगानी तथा सार्वजनिक निजी साझेदारी प्रवर्द्धन गर्ने।
४. स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय विकास सहायतालाई एकीकृत रूपमा परिचालन गर्ने।
५. विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने।

ई. सेवा प्रवाह र सुशासन

१. सार्वजनिक सेवामा नागरिकको सरल, सहज र सुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
२. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट प्रवाह गरिने सार्वजनिक सेवामा गुणस्तरीयता कायम गर्न आवश्यक नीति, कानून तथा मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने।
३. प्रशासकीय सुशासन कायम गर्न आवश्यक औजारहरूको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने।
४. सार्वजनिक प्रशासनलाई पारदर्शी, सदाचारयुक्त र जनउत्तरदायी बनाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	स्थानीय तहमा रोजगारी सिर्जना (वार्षिक)	जना/श्रम दिन (लाख)	२९	२५	३०	३६	४३
२	तराईमा एक घण्टा र पहाडमा दुई घण्टा भित्र यातायात सेवामा पहुँच पुगेको जनसंख्या (हिउँदमा)	प्रतिशत	७२	७२	७५	७८	८२

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
३	सुधारिएको खानेपानी स्रोत माथि दिगो पहुँच भएका ग्रामीण घरधुरी (वर्षभरि पानी चल्ने खानेपानी आयोजना)	संख्या (हजार)	११०	११७	११७	११७	११७
४	सरसफाई सुविधा पाएका ग्रामीण जनसंख्या	जना हजारमा (थप)	५५	८२	८२	८२	८२
५	ग्रामीण सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.	४३४५	४४९५	४६४५	४८४५	५१४५
६	स्थानीय सडक पुल निर्माण	संख्या	६२३	६५३	६८३	७१३	७५३
७	झोलुङ्गे पुल निर्माण	गोटा	९१७३	९९०३	१०६३३	११३६३	११९०३
८	साना सिँचाई सुविधा पुगेको थप क्षेत्रफल	हेक्टर	१२९११	१८९११	२८०२१	३२५२१	३२५२१
९	स्थानीय तहको प्रशासकीय भवन निर्माण	संख्या	२५४	२८०	३३०	४००	५००
१०	सडक पुगेको गाउँपालिका वा नगरपालिका केन्द्र	संख्या	७३२	७३२	७३२	७३४	७४०
११	पक्कि सडक पुगेको गाउँपालिका वा नगरपालिका केन्द्र	संख्या	५३२	५३२	५३४	५४४	५५६
१२	सार्वजनिक सुनुवाई गरेका स्थानीय तह	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
१३	स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता	जना	२१६२२	७८९१	१७१७०	२२००	२३००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	विकास तालिम(प्रतिवर्ष थप)						
१४	कर्मचारी सेवाकालीन तालिम (राजपत्र अनंकित तथा स्थानीय तहका अधिकृतसमेत) (प्रतिवर्ष)	जना	७५८	६२५	१०८०	२७०	३००
१५	कर्मचारी प्रशिक्षण/तालिम (अधिकृतस्तर, प्रति वर्ष)	जना	१७३०	२३२७	१८२०	१८६४	१७८०
१६	अध्ययन तथा अनुसन्धान (प्रतिवर्ष)	संख्या	१७	१२	१२	१४	१५
१७	निजामती अस्पतालमा बहिरङ्ग सेवा प्रतिदिन	जना	४२५	७३५	८५०	९००	९५०
१८	स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना निर्माण	संख्या	४४	३३	९०	०	०
१९	व्यवस्थापन परीक्षण गरेका निकाय (प्रतिवर्ष)	संख्या	६	१०	२०	२२	२५
२०	स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA)	संख्या	६९९	७५३	७५३	७५३	७५३
२१	स्थानीय तहको राजस्व परिचालन कार्ययोजना तर्जुमा	संख्या	८०	३५	८४	०	०
२२	स्थानीय तहको	संख्या	६५	११	९६	०	०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	आवधिक योजना तर्जुमा						

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२५०,३४४	९९,५९६	१५०,७४८	-	१५१,६६५	५२,८८५	४५,७९४
२०८०/८१	४४४,६५४	१२०,१५६	३२४,४९८	-	१७६,७३८	४३,९७१	२२३,९४५
२०८१/८२	४८२,२४५	१२५,९०६	३५६,३३९	-	१७१,८३१	४३,४२४	२६६,९९०

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय		स्थानीय सुशासनको संस्थागत विकास गर्ने स्थानीय सेवा प्रवाहमा सहजीकरण	-		संस्थागत स्व:मूल्याङ्कन नतिजामा कमजोर ३० वटा स्थानीय तहको सहजिकरण भएको हुने। ५० वटा स्थानीय तहहरूको न्यायिक समितिबाट भएका निर्णयको विश्लेषण भएको हुने, ७ वटा प्रदेशमा स्थानीय आर्थिक विकास सुचकांक (LED Index) सम्बन्धी अभिमुखिकरण भएको हुने। ५० वटा स्थानीय तहको कार्यसम्पादन सहजीकरण तथा समन्वय भएको हुने। २० वटा निकायको व्यवस्थापन परीक्षण र १५ वटा निकायको सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्भेक्षण सम्पन्न भएको हुने । फोहरमैला व्यवस्थापन ऐनको मस्यौदा तयार भएको हुने। २१ वटा स्थानीय तहको आवधिक योजना तर्जुमामा सहजीकरण तथा पृष्ठपोषण प्रदान

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						गरिएको हुने।
३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान		स्थानीय तहको पूर्वाधारको विकासमा प्राविधिक सहयोग र सहजीकरण	-		स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति परिमार्जन भएको हुने, समावेशी भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने। ७ वटा गाउँपालिका केन्द्रको एकीकृत गुरुयोजना तयार भई सो अनुसारको निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको हुने। विराटनगर र भरतपुर महानगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापनको पूर्वाधार निर्माण प्रारम्भ भएको हुने।
३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान		निजामती सेवाका राजपत्रांकित कर्मचारीको प्रशिक्षण तथा प्रशासनिक खोज अध्ययन	-		२३२७ जना अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने, ११ वटा अध्ययन अनुसन्धान सम्पन्न भएको हुने।
३६५०००१२	अतिरिक्त समूह		अतिरिक्त समूहमा रहेका निजामती कर्मचारीहरूको अनिवार्य दायित्व व्यवस्थापन	-		अतिरिक्त समूहमा रहेका निजामती कर्मचारीको व्यवस्थापन भएको हुने।
३६५०२०११	राष्ट्रिय किताबखाना		सरकारी कर्मचारीको	-		सम्पत्ति विवरण दर्ता, अनिवार्य अवकाश एवं

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			अभिलेख व्यवस्थापन			सरुवा बढुवा लगायतका विवरणहरुको SMS बाट जानकारी दिने कार्य हुने, PIS Software मा थप व्यवस्था गरी आ.व. २०७२/०७३ देखि सेवा निवृत्त कर्मचारीहरुलाई विदा तथा औषधी उपचार सुविधा वापतको रकम समेत किटान गरी विवरण दिने काम भएको हुने, सिटरोल भर्न अनलाइन सफ्टवेयर सञ्चालनमा ल्याई नयाँ नियुक्ति हुने कर्मचारीहरुले अनलाइनबाट सिटरोल भरी दर्ता सहज भएको हुने, PIS re-engineering गरी तयार भएको कर्मचारी वैयक्तिक प्रणाली सञ्चालनका लागि आवश्यक IT Equipment (Hardware) खरिद सम्झौता भई Hardware प्राप्त गरी जडानको कार्य सम्पन्न भएको। निजामती कर्मचारीहरुको सेवा निवृत्त भए पश्चात E-Pension दिने व्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य भएको हुने।
३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति		आदिवासी जनजाति उत्थान	-		आदिवासी जनजाति समुदायको सामाजिक,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान		तथा क्षमता विकास			भाषिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक विकासमा सहयोग पुगेको हुने। आदिवासी जनजाति समुदायको ६ वटा संस्थागत तथा सामुदायिक भवन निर्माण भएको हुने ।
३६५००१०२	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम		प्रदेश र स्थानीय तहका कर्मचारी एवम् पदाधिकारीको क्षमता विकास	-		सङ्घीय शासन प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण
३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति		निजामती कर्मचारी र आश्रित परिवार एवम् सर्वसाधारणलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	-		निजामती कर्मचारीका अतिरिक्त सर्वसाधारणहरूलाई सर्वसुलभ एवं सहज रूपमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रवाह भएको हुने ।
३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरु		स्थानीय तह र प्रदेश एवम् संघिय तहबीच समन्वय तथा विकास कार्यको अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु	-		सङ्घीय इकाइहरूबीच समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि भएको हुने, विकास निर्माण सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रममा गुणस्तरीयता कायम गर्न पृष्ठपोषण प्रदान गरिएको हुने।
३६५०११०१	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना		कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको क्षेत्रका जनताको	२०७२/७३ - २०७९/८०	७.०१ करोड युरो	परियोजनाको अवधिसम्ममा ९१० वटा खानेपानी स्किमबाट ३,५७,५०० जना, २९६

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			जीवनस्तरमा सुधार तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरणमा योगदान गर्नु			वटा सरसफाई स्किमबाट ३,०५,७०१ जना, संस्थागत शौचालय निर्माण संख्या १८०, सिचाईबाट ६९,६७७ जना लाभान्वित भएको हुने र नवीकरणीय ऊर्जा (सुधारिएको पानीघट्ट तथा सुधारिएको चुल्हो) बाट १,९७,००० जना लाभान्वित भएको हुने।
३६५०११०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना		ग्रामीण समुदाय, उत्पादन मूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गर्नु	२०७४/७५ - २०७९/८०	१३.५ अर्ब र RCIP-AF को १३.५ अर्ब	३८० कि. मि. सडकको कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नती भएको हुने। सडक निर्माणको क्रममा प्रभावित ८५० जना व्यक्तिलाई जिविकोपार्जन (Livelihood related Skill Trainings) संग सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने। आयोजनाहरूको कार्यान्वयनबाट करिब ३८ लाख रोजगारी सृजना भएको हुने। ग्रामीण पूर्वाधार विकास गर्ने निकायहरूको क्षमतामा वृद्धि भएको हुने।
३६५०११०३	झोलुङ्गे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम		साना तथा मझौला झोलुङ्गे पुल निर्माण गरी स्थानीय स्तरमा यातायातको पहुँचमा सहजता पुर्याउनु	-		कम्तिमा ३० मिनेटको पैदल दुरीको फेरो भित्र सुविधा पुग्ने गरी करिब ७३० वटा झोलुङ्गेपुल निर्माण (तुइन विस्थापन समेत) गरिएको हुने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						करिब ८००० झो.पु. नियमित मर्मत सम्भार गरिएको हुने।
३६५०११०४	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम		ग्रामीण सडक निर्माण, स्तरोन्नति तथा जीविकोपार्जन सुधार गर्नु	२०६६/६७ - २०७७/७८	८७.८९ अर्ब	मुगु-हुम्ला लिङ्क रोडको ६७ कि.मी सडक सारभुत रूपमा सम्पन्न भई यातायात पहुँचमा सुधार भएको हुने।
३६५०११०६	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना		स्थानीय यातायात सञ्जालमा सडक पुल निर्माण गरी ग्रामीण भेगका जनताहरूको सेवा केन्द्रसम्मको पहुँचमा सहजता अभिवृद्धि गर्नु	-		स्थानीय स्तरका करिब १०० वटा सडकपुल निर्माण सम्पन्न भएको हुने।
३६५००११०	साना विकास परियोजना		स्थानीय तहमा स-साना सामुदायिक पूर्वाधारको निर्माणबाट सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउनु	-		स्थानीय तहमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, फोहोरमैला व्यवस्थापन जस्ता क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माण भएको हुने
३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम		महिला तथा बालबालिका किशोरीहरूको पोषण अवस्थामा सुधार गर्नु	२०७५/७६ - २०७८/७९	४७.३ अर्ब	५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको पुङ्कोपना, ख्याउटेपना, कमतौल, अधिकतौल र मोटोपनामा सुधार प्रजनन उमेरका महिलाहरूमा दिर्घशक्तिको कमी, अधिकतौल र मोटोपनामा सुधार उच्च तथा मध्यमस्तर खानेपानी पिउने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						जनसंख्यामा वृद्धि भएको हुने । सुनौला हजार दिनका विपन्न घरपरिवारको आयआर्जनमा सुधार गर्ने । कम्तिमा ७५३ वटै स्थानीय तहमा बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समिति गठन र क्रियाशील भएको हुने । ३८३ जना पोषण स्वयंसेवक क्रियाशील रहेको हुने । कम्तिमा ६९९ वटा विद्यालयमा खानेपानी आयोजना सम्पन्न भएको हुने । ७५३ स्थानीय तहबाट पोषण विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । कम्तिमा ६९९ वटा सहकारीमा आयआर्जन तथा उद्यमशिलता विकास तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । ७५३ वटै स्थानीय तहमा पोषण संवेदनशील कार्यक्रम संचालन भएको हुने ।
३६५००९०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम		मानव विकास सूचकांकमा पछाडी रहेका तराई-मधेसका जनताहरूको	-		२२ जिल्लाका २७८ स्थानिय तहमा सामुहिक आवास भवन, साना सडक स्तरोन्नति कार्यक्रम, सामुदायिक पूर्वाधार, आय आर्जन तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			जीवनस्तरमा सुधार ल्याई गरिबी निवारणमा योगदान पुर्याउनु			जीवनस्तर सुधार लगायतका क्षेत्रमा बजेट बिनियोजन गरी स्थानीय तहमार्फत आयोजना कार्यान्वयन भई सामाजिक, आर्थिक अवस्थामा सुधारमार्फत मानव विकास सुचाकाङ्क बढेको हुने।
३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम		प्रदेश र स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि सेवा प्रवाह र सुशासन प्रवर्द्धन गरी संघीयता कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नु	२०७६/७७ - २०७९/८०	१३ अर्ब ३०	स्थानीय तहसँग सम्बन्धित विभिन्न ३० वटा विषयका ऐन, कानून, कार्यविधि, श्रोत पुस्तिका तथा प्रणालीहरूको नमूना तयार भई संप्रेषण भएको हुने, सङ्घीय शासन प्रणालीसँग सम्बन्धित १५ वटा विषयमा अध्ययन भएको हुने, स्थानीय तहमा वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन तथा न्यूनीकरण कार्ययोजना कार्यान्वयन भएको हुने, स्थानीय तहमा नवप्रवर्तन साझेदारी कोष (IPF) परिचालन भएको हुने, २५० वटा स्थानीय तहको आवधिक योजना निर्माण भएको हुने, प्रादेशिक सुशासन केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						४५००० जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि क्षमता विकास तालिम सञ्चालन भएको हुने। ७५३ स्थानीय तहमा SuTRA लागु भएको हुने, ७५३ स्थानीय तहमा LISA कार्यान्वयन हुने, ७५३ स्थानीय तहमा क्षमता विकास योजना तयार गर्ने, ७५३ स्थानीय तहको GESI अडिट हुने, ७५३ स्थानीय तहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाउने,
३६५०११११	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम		गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय भवन निर्माण गरी स्थानीय तहको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।	-		आफ्नै प्रसाशाकीय भवन नभएका स्थानीय तहहरुको प्रसाशाकीय भवन निर्माण भएको हुने । कार्यक्रम अन्तर्गत माग प्रस्ताव पेश भएका २९८ स्थानीय तहमध्ये निर्माणाधिन १४५ प्रशासकीय भवन मध्ये आगामी आ.व.मा ५० वटा सम्पन्न भएको हुने, ५० वटा नयाँ आयोजनाको निर्माण प्रारम्भ भएको हुने।
३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय		पक्की सडकको पहुँच	२०७६/७७ -	२०० अर्ब	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	सडक सुधार कार्यक्रम		नपुगेका स्थानीय तहको केन्द्रसम्म पक्की सडक पुर्याई आर्थिक तथा सामाजिक जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु	२०७९/८०		प्राविधिकहरुको क्षमता विकास भएको हुने। स्थानीय स्तरका सडकपुल, सडक र झोलुङ्गे पुल निर्माणमा सहजीकरण र सहकार्य भएको हुने।
३६५००१०९	उत्तरी क्षेत्र जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम		हिमाली क्षेत्रको जनताको जीविकोपार्जनमा सुधार गर्नु	-		उत्तरी क्षेत्रमा आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको हुने।
३६५०११०९	साना सिँचाई कार्यक्रम		कृषक व्यवस्थित साना सिँचाई आयोजना निर्माण गर्नु	२०७७/७८ - २०८०/८१	५.६९ अर्ब	४८१ आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भई करिब ९,५६३ हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने।
३६५००१११	उच्च पहाडी एवं हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम		उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सूचाङ्कमा तुलनात्मक रुपमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा एकिकृत वस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास एवम् जीविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी	-		उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सूचाङ्कमा तुलनात्मक रुपमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा एकिकृत वस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी योजनाहरु सञ्चालन भएको हुने, जीविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भई स्थानीय जनताको जीवस्तरमा सुधार भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			स्थानीय जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने			
३६५००११२	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम		कर्णाली प्रदेशमा विभिन्न भौतिक पूर्वाधार निर्माण	-		कर्णाली प्रदेशमा विभिन्न भौतिक पूर्वाधार निर्माण।
३६५०१०११	स्थानीय पूर्वाधार विभाग					
३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम		कर्णाली प्रदेश र मधेस प्रदेशका स्थानीय तहहरूमा स्थानीय मागका आधारमा भौतिक पूर्वाधार निर्माणका माध्यमबाट दिगो, भरपर्दो, पारदर्शी र समावेशी ढङ्गले सेवा प्रवाह गर्न सहयोग गर्ने।	२०७९/८० - २०८७/८८	१५० मिलियन पाउण्ड (करिब १९.५ अर्ब)	स्थानीय तहमा स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यक्रम तोकिएको ढाँचामा सञ्चालन भएको हुनेछ।
३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम (PLRIP)		सहभागी प्रादेशिक एवम् स्थानीय सरकारका मातहतका प्रादेशिक एवम् स्थानीय सडक संजालको सर्वयाम सडक पहुँच, प्रभावकारिता र	२०७९/८० - २०८४/८५	२८५ मिलियन अमेरिकी डलर (करिब ३४ अर्ब रुपैयाँ)	४०० कि.मि. सडक स्तरोन्नति भएको हुने। ४०० कि.मि. सडकको आवधिक मर्मत भएको हुने। २५०० कि.मि. सडकको नियमित मर्मत सम्भार भएको हुने। ३०० कि.मि. सडक निर्माण गरि स्थानीय तह

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु।			केन्द्रसम्म सर्वयाम सडकको पहुँच पुगेको हुने। प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत प्राविधिकहरूको क्षमता विकास भएको हुने।
३६५०१११५	ग्रामिण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना अतिरिक्त लगानी (RCIP-AF)		ग्रामीण समुदाय, उत्पादन मूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गर्नु	२०७९/८० - २०८४/८५	१२० मिलियन अमेरिकी डलर (करिब १४.५ अर्ब)	३५० कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने। ग्रामीण पूर्वाधार विकास गर्ने निकायहरूको क्षमतामा वृद्धि भएको हुने।
३६५००१०४	स्थानीय पूर्वाधार विकास सझेदारी कार्यक्रम					
३६५००११०	साना विकास परियोजना					
३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम		स्थानीय तहहरूको समग्र आर्थिक विकास एवं समृद्धिको लागि रोजगारीको सृजना, आर्थिक पूर्वाधारको विकास, सीप विकास, आय	-	७ अर्ब ५३ करोड	स्थानीय तहमा रोजगारीको सृजना, आर्थिक पूर्वाधारको विकास, सीप विकास, आय आर्जन, उद्यमशीलता र आर्थिक सशक्तिकरणका क्षेत्रमा नविनतम परियोजनाहरू सञ्चालन भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			आर्जन, उद्यमशीलता र आर्थिक सशक्तिकरणका क्षेत्रमा नविनतम परियोजनाहरू सञ्चालन गर्नु			

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	“निजामती कर्मचारीका सन्ततिलाई शैक्षिक प्रोत्साहन वृत्ति उपलब्ध गराउने सम्बन्धी निर्देशिका, २०७८” स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा लिएको। “निजामती कर्मचारीको सामुहिक दुर्घटना बीमा कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७८” जारी गरी कार्यान्वयनमा लिएको। १० वटा कार्यालयको व्यवस्थापन परीक्षण र १२ वटा	स्थानीय शासन तथा सेवा प्रवाहमा थप सुधार आई संघीयता कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि भएको हुने।	संस्थागत स्वःमूल्याङ्कन नतिजामा कमजोर ३० वटा स्थानीय तहको सहजिकरण गर्ने। ५० वटा स्थानीय तहहरूको न्यायिक समितिबाट भएका निर्णयको विश्लेषण गर्ने। ७ वटा प्रदेशमा स्थानीय आर्थिक विकास सुचकांक (LED Index) सम्बन्धी अभिमुखिकरण गर्ने। ५० वटा स्थानीय तहको कार्यसम्पादन सहजीकरण तथा समन्वय गर्ने। २० वटा निकायको व्यवस्थापन परीक्षण र १५ वटा निकायको सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्भेक्षण गर्ने। केबुलकार निर्माण तथा सञ्चालन सम्बन्धी

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निकायमा सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण सम्पन्न भएको। १७१ वटा गुनासो तथा उजुरी फछ्यौट भएको। फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीतिको मस्यौदा स्वीकृतिको लागि मन्त्रिपरिषदमा प्रस्ताव पेस भएको। १३ स्थानीय तहको कार्यसम्पादनको स्थलगत निरीक्षण तथा सहजीकरण सम्पन्न भएको। स्थानीय तहको स्वमुल्याङ्कन प्रतिवेदनको आधारमा क्षमता विकास योजनाको प्रारूपको मस्यौदा तयार भएको। संघीय सरकार अन्तर्गतका ७ वटा निकायहरूको दरबन्दी पुनरावलोकन गरिएको।		कार्यविधि/निर्देशिका तयार गर्ने। फोहरमैला व्यवस्थापन ऐनको मस्यौदा तयार गर्ने। २१ वटा स्थानीय तहको आवधिक योजना तर्जुमामा सहजीकरण तथा पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने।
३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ जारी भएको, सातै प्रदेशमा स्थानीय पूर्वाधार	स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी नीति परिमार्जन भएको हुने। प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूलाई	स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी नीति परिमार्जन गर्ने, समावेशी भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		विकास आयोजना कार्यालय स्थापना भएको, दार्चुला जिल्ला व्यास गाउँपालिका दुम्लिङदेखि छाङरु सम्मको घोडेढोबाटो निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको, समावेशी भवनको स्ट्रक्चरको निर्माण कार्य ६५ प्रतिशत सम्पन्न ।	प्रविधिक सहयोग पुगेको हुने। समावेशी भवनको सम्पूर्ण निर्माणकार्य पूरा भएको हुने। दार्चुला जिल्ला व्यास गाउँपालिका दुम्लिङदेखि छाङरु सम्मको घोडेढोबाटो निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने।	७ वटा गाउँपालिका केन्द्रको एकीकृत गुरुयोजना तयार भई सो अनुसारको निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको हुने। विभिन्न नगरपालिकाहरूमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार हुने। दार्चुला जिल्ला व्यास गाउँपालिका दुम्लिङदेखि छाङरु सम्मको घोडेढोबाटो निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने।
३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	निजामती सेवाको सक्षमता प्रारूप (Competency Framework) निर्धारण भएको, २२३३ जना अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन गरेको, प्रतिष्ठानको नियमित अनुसन्धानवृत्ति अन्तर्गत शासन, व्यवस्थापन तथा विकास सम्बन्धी विभिन्न ११ वटा विषयमा अध्ययन अनुसन्धान छनौट भई तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण कार्य भैरहेको,	अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूको क्षमताविकास सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भई कर्मचारीहरूको कार्यक्षमता अभिवृद्धि भएको हुने। प्रशासनिक खोज अध्ययन अनुसन्धान भई नीतिगत पृष्ठपोषण प्राप्त भएको हुने।	अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूको सिकाइ आवश्यकता अनुरूपका प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने, e-learning का लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्ने, आवासीय प्रशिक्षण पूर्वाधार विस्तारको लागि प्रस्तावित विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन लगायतका कार्यहरू सम्पन्न गरी परियोजना शुरू गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सङ्घीयता अध्ययन केन्द्रको स्थापना गरी प्रशिक्षण कार्यक्रम तथा अध्ययन अनुसन्धान कार्यको थालनी गरिएको, भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त मुख्य भवन, सम्पदा सदनको पुनर्निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।		
३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	अतिरिक्त समूहमा रहेका निजामती कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन गरिएको ।	अतिरिक्त समूहमा रहेका निजामती कर्मचारीको अनिवार्य दायित्व व्यवस्थापन भएको हुने ।	अतिरिक्त समूहमा रहेका स्थायी कर्मचारीहरूको तलबभत्ता व्यवस्थापन गर्ने ।
३६५०२०११	राष्ट्रिय किताबखाना	सरकारी कर्मचारीको अभिलेख थप व्यवस्थित भएको हुने, यस आ.व.मा Data Storage व्यवस्थित गर्न SAN Storage खरिद गरी व्यवस्थापन कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।	२०६४ साल पश्चात् नियुक्ति भएका कर्मचारीहरूको समावेशीको आधारमा विवरण राखिएको हुने, किताबखाना र अन्य निकाय तथा मन्त्रालयहरूसँग विद्युतीय सूचना आदान प्रदान भएको हुने, सेवा निवृत्त कर्मचारीलाई डिजिटल पेन्सनपट्टा उपलब्ध गराइएको हुने, SAN Storage जडान मार्फत आफ्नै विभागमा DC र DR maintain भई Data Center सँगको परनिर्भरता कम भएको हुने ।	सम्पत्ति विवरण दर्ता, अनिवार्य अवकाश एवं सुरुवा बढुवा लगायतका विवरणहरूको SMS बाट जानकारी दिने कार्य हुने, PIS re-engineering गरी सफ्टवेयर (कर्मचारी वैयक्तिक प्रणाली) निर्माण कार्य सम्पन्न भई लागू हुने, PIS Software मा थप व्यवस्था गरी आ.व. २०७२/०७३ देखि सेवा निवृत्त कर्मचारीहरूलाई विदा तथा औषधी उपचार सुविधा वापतको रकम समेत किटान गरी विवरण दिने काम हुने, सिटरोल भर्न अनलाइन सफ्टवेयर सञ्चालनमा ल्याई नयाँ नियुक्ति हुने कर्मचारीहरूले अनलाइनबाट सिटरोल भरी दर्ता प्रकृया सहज हुने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				PIS re-engineering गरी तयार भएको कर्मचारी वैयक्तिक प्रणाली सञ्चालनका लागि आवश्यक IT Equipment (Hardware) खरिद सम्झौता भई Hardware प्राप्त गरी जडानको कार्य सम्पन्न गर्ने, नागरिक लगानी कोष, सिभिल अस्पताल, संचय कोष र निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालयसँग Data Sharing को कार्य सम्पन्न गर्ने ।
३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	आदिवासी जनजाति समुदायका मौलिक भाषा, लिपि, कला, साहित्य र इतिहासको ६० वटा खोज अनुसन्धान सम्पन्न, आदिवासी जनजाति समुदायको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिममा ६५० जना सहभागी भएको । २६० वटा उत्कृष्ट साहित्य ग्रन्थहरूको प्रकाशन गरिएको, १६०० जनालाई स्वरोजगारमूलक आय आर्जन तालिम सञ्चालन गरेको । ३० वटा आदिवासी जनजाति समुदायहरूको संस्थागत तथा	आदिवासी जनजातिको भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र पैरवी भएको हुने । ४५० जनालाई लोकसेवा तयारी सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम सम्पन्न भएको हुने । ३०० जना युवा/महिलालाई सिप विकास तालिम मार्फत स्वरोजगार भएको हुने । ३० वटा विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूमा अध्ययन अनुसन्धान र ५० वटा प्रकाशन भएको हुने । १० वटा आदिवासी जनजाति समुदायहरूको संस्थागत तथा सामुदायिक भवन निर्माण भएको	आदिवासी जनजाति हरूको भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतीहरूको खोज अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम । आदिवासी जनजातिको अमूर्त संस्कृतीहरूको संरक्षण कार्यक्रम । आदिवासी जनजातिहरूको परम्परागत ज्ञान सिपमा आधारित पेशाव्यवसायको संरक्षण तथा स्वरोजगारमूलक सिप विकाश तालिम प्रवर्द्धन कार्यक्रम । आदिवासी जनजाति हरूको मातृभाषा, साहित्य, कला र संस्कृतीहरू सम्बन्धी उत्कृष्ट कृती ग्रन्थहरूको प्रकाशन कार्यक्रम । आदिवासी जनजाति समुदायहरूको संस्थागत तथा सामुदायिक भवन निर्माण कार्यक्रम ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सामुदायिक भवन निर्माण भएको ।	हुने ।	
३६५००१०२	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	५ वटा नमूना कानून निर्माणमा सहजीकरण भएको हुने । ३४ वटा स्थानीय तहको संघीयता कार्यान्वयन सम्बन्धी सहजीकरण भएको हुने ।	स्थानीय तहको पुनर्संरचनामा समन्वय गरेको, नमूना कानून/कार्यविधि स्थानीय तहमा उपलब्ध भएको ।	सङ्घीय शासन प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण भएको हुने ।
३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	अस्पतालमा निजामती कर्मचारीको अतिरिक्त सर्वसाधारण नागरिकलाई सुलभ रूपमा सेवा प्रवाह भइरहेको, करिब १९ लाख भन्दा बढी विरामीलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको । कोभिड उपचारको लागी डेडिकेटेड अस्पतालको रूपमा सेवा उपलब्ध गराएको करिब १२०जनामा बोनम्यारो प्रत्यारोपण सेवा प्रदान गरिएको एम.आर आई मेशिनको लागी भवन निर्माण भैरहेको रेडियो थेरापी भवन निर्माण	निजामती कर्मचारी, निजामती कर्मचारीका परिवार तथा सर्वसाधारणहरूलाई आधुनिक सुविधा सहितको गुणस्तरीय स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रवाह भएको हुने	क्यान्सरसँग सम्बन्धित उपकरणहरू (ब्राकीथेरापी, सिटी सिमुलेटर) खरिद गर्ने, मृगौला रोगका बिरामीहरूको डाइलासिसको लागी कक्ष निर्माण तथा उपकरण खरिद गर्ने, ल्यावका लागी रिजेन्ट, एक्सरे, सि.टी., एम.आर.आई का फिल्महरू खरिद गर्ने अस्पतालको लागी अत्यावश्यक रहेका उपचारमुलक अन्य मेशिनरी उपकरण खरिद तथा मर्मत गर्ने, अस्पताल फार्मेशी तथा टिकट वितरण कक्ष निर्माण गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्पन्न भई हस्तान्तरण भएको कोभिड-१९ बिरामीको लागि ५० शैयाको प्रि-फ्याब भवन निर्माण सम्पन्न १२ बेडको आइ.सि.यु. कक्ष तयार पारी सेवा संचालन शुरू भएको सानो आन्द्रा हेर्न प्रयोगमा आउने Spiral Endoscopy Machine खरिद गरी संचालनमा ल्याउने तयारी नेपालका सरकारी निकायमा नभएको जिन सिक्वेन्सिङ एनलाइजर मेशिन खरिदको अन्तिम चरणमा		
३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरू	सङ्घीय इकाईहरूबाट सम्पादन भएका कार्यहरूको सम्बन्धमा सहजीकरण, समन्वय सहयोग भईरहेको।	सङ्घीय इकाईहरूबीचको समन्वय, सहकार्य तथा सहजीकरण थप सुदृढ भएको हुने।	वार्षिक समीक्षा गर्ने, संघीय इकाईहरूबाट सञ्चालित कार्यक्रम तथा आयोजनाको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने, विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने।
३६५०११०१	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन	८३९ वटा खानेपानी आयोजना सम्पन्न भई ३,९७,००० हजार	परियोजना आगामी आ.व. २०७९-८० मा नै सम्पन्न हुने।	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	परियोजना	जना लाभान्वित भएको, २३० वटा संस्थागत तथा सार्वजनिक शौचालय निर्माण सम्पन्न भएको, सिँचाइका आयोजनाहरूबाट ६७,८६६ जना लाभान्वित भएको । सुधारिएको पानीघट्ट तथा सुधारिएको चुल्हो योजनाहरूबाट २,२९,००० जना लाभान्वित भएको ।		
३६५०११०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	३५१ कि.मि सडकको चौडाई विस्तार तथा मोड सुधार सम्पन्न । २७० कि.मी सडकको नाली तथा टेवा पर्खाल सहितका संरचना निर्माण सम्पन्न । २७० कि.मी. सडकमा सब- वेसको कार्य सम्पन्न । २२० कि.मी. सडकमा वेसको कार्य सम्पन्न । १८२ कि.मी. सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न ।	ग्रामीण समुदाय, उत्पादनमूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गर्ने गरी छनौट गरिएका ३८० कि.मि. ग्रामीण सडक कालोपत्रे भै उत्पादनशील कृषि क्षेत्रको विकास एवं सामाजिक तथा आर्थिक पक्षहरूमा सुधार भएको हुने । ग्रामीण पूर्वाधार विकास गर्ने निकायहरूको क्षमतामा वृद्धि भएको हुने (क्षमता विकास भै योजनाबद्ध तवरले सडकको स्तरौन्नती कार्य	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजनाका कुल १३ वटा प्याकेज मध्ये आगामी आ.व.मा १० वटा प्याकेजको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । नेपाल सरकार स्रोत अन्तर्गत निर्माणाधीन ८ वटा सडकहरूको ७८ कि.मि सडक कालोपत्रे गर्ने । ३४ जिल्लाका ८७ वटा सडकको जम्मा २००० कि.मि. सडकको डि.पि. आर तयार गर्ने । जिविकोपार्जन (Livelihood related Skill Trainings) संग सम्बन्धित तालिम सम्पन्न गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		२००० कि. मि. को DPR तयार गर्न कार्य मध्ये १३५७ कि.मि. को ड्राफ्ट रिपोर्ट तयार भएको । ८५० जनालाई जिविकोपार्जन (Livelihood Related Skill Trainings) सँग सम्बन्धित तालिम प्रदान गर्ने कार्य सम्पन्न भएको । आयोजनाहरूको कार्यान्वयनबाट हाल सम्म करिब १८ लाख ६२ हजार श्रमदिन रोजगारी सृजना भएको । ७ वटा विभिन्न प्राविधिक तालिम समूह मार्फत प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यरत २१० ईन्जिनियर प्राविधिकलाई तालिम प्रदान गरिएको ।	भएको हुने) । सडक तथा अन्य पूर्वाधार सम्पत्ति संरक्षण सम्बन्धी क्षमता विकास सम्बन्धि कार्यक्रम ।	
३६५०११०३	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	झो.पु. निर्माणका लागि आवश्यक लट्टा तथा बुलडग ग्रीप्स खरिदको ठेक्का सम्झौता गरिएको ।	करिब २,००० वटा झोलुङ्गे पुल निर्माण भएको हुने ।	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने जम्मा आयोजना संख्या २८०० (क्रमागत २१५० र नयाँ ६५० वटा रहेका) आयोजना मध्ये ७३० वटा निर्माण सम्पन्न गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		३०२ वटा झोलुङ्गेपुल निर्माण सम्पन्न भएको । ८० वटा झोलुङ्गे पुलको ठेक्का बन्दोवस्त गरिएको । ५५० वटा झोलुङ्गेपुलको DPR तयार भएको । (विभाग मार्फत आ.व २०७७।७८ सम्ममा ९,१७३ वटा झोलुङ्गे निर्माण सम्पन्न भएका)		झोलुङ्गे पुल निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने १० लाख ५० मिटर लट्टा र ३ लाख वटा बुलडग ग्रीप्स खरिद गरी उपलब्ध गराउने। ८०० वटा झो.पु.निर्माणका लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने।
३६५०११०४	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम	मुगु हुम्ला लिङ्ग सडकको ६७ कि.मी सडक सारभुत रुपमा निर्माण सम्पन्न भएको। ९७.५४ कि.मि.नयाँ सडक निर्माण, २२ कि.मि. सडक सुधार, २,२५० कि.मि. सडकको मर्मतसम्भार, ९४ वटा झो.पु. निर्माण कार्यबाट ५५ लाख कार्यदिन रोजगार सृजना भएको र ७१ वटा जिल्लाको जिल्ला यातयात गुरुयोजना परिमार्जन तथा तयार भएको।	मुगु-हुम्ला लिंक सडकबाट बचत भएको रकमबाट LISP Pilot कार्यक्रम सञ्चालन भई सो को नतिजाको आधारमा LISP कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धमा थप प्रकृया अगाडि बढिसकेको हुने।	मुगु-हुम्ला लिङ्ग रोडको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको र कार्यक्रम अन्तर्गत बचत रहेको २.७ मिलियन पाउण्डबाट Local Infrastructure Support Programme (LISP) को Piloting कार्यक्रम सञ्चालन हुने।
३६५०११०६	स्थानीय स्तरका	१० वटा सडकपुल निर्माण	करिब १०० वटा सडकपुल निर्माण	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुने जम्मा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	सम्पन्न भएको । (विभाग मार्फत आ.व २०७७।७८ सम्ममा ६२३ वटा सडकपुल निर्माण सम्पन्न भएका)	सम्पन्न भई ग्रामिण यातायात पहुँचमा सुधार भएको हुने।	आयोजना संख्या ३४४ (क्रमागत २२९ र नयाँ ११५ वटा रहेका) मध्ये ३० वटा निर्माण सम्पन्न गर्ने।
३६५००११०	साना विकास परियोजना	४ वटा आयोजनाहरूको सहयोग सम्झौता सम्पन्न भएको	स्थानीय तहमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, फोहोरमैला व्यवस्थापन जस्ता सामुदायिक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने।	स्थानीय तहमा सामुदायिक पूर्वाधार निर्माणका आयोजना सञ्चालन गर्ने।
३६५००१०४	स्थानीय पूर्वाधार विकास सझेदारी कार्यक्रम			
३६५००११०	साना विकास परियोजना			
३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	६१ जिल्लामा बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम सम्बन्धी अभिमुखीकरण सम्पन्न गरि सकिएको। ७२० स्थानीय तहका पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समितिहरूलाई क्रियाशील भएको ७२० वटा स्थानीय तहमा	महिला तथा बालबालिका किशोरीहरूको पोषण अवस्थामा सुधार भएको हुने।	कम्तिमा २५ जिल्लामा पोषण पैरवीको लागि जिल्ला स्तरमा अभिमुखीकरण गर्ने, • ३८३ जना पोषण स्वयंसेवकहरूको क्षमता विकास गर्ने कम्तिमा ३८३ वटा विद्यालयमा खानेपानी योजना संचालन गर्ने ७५३ स्थानीय तहबाट पोषण संवेदनशील र विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कम्तिमा २८३ वटा सहकारीमा आयआर्जन तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्बन्धित स्थानीय तह समेतको लागत साझेदारीमा बहुक्षेत्रीय पोषण योजना अनुरूप कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन ७ वटै प्रदेशमा पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समितिहरूको क्रियाशीलता प्रदेश सरकारको कार्यक्रममा पोषणको कार्यक्रम समावेस पोषणसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिको लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहमा प्रशिक्षक प्रशिक्षण लिएका जनशक्ति विकास कार्यक्रमको प्रतिवेदनको लागि अनलाइन प्रणाली विकास गरी सकिएको। पोषणमैत्री स्थानीय तहको निर्देशिका स्वीकृत भइ कार्यान्वयनमा आएको।		उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने पोषणमैत्री स्थानीय तह कार्यान्वयनको लागि ५० वटा स्थानीय तहमा अभिमुखीकरण हुने
३६५००१०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	१४४४ वटा सामुदायिक आवास भवन निर्माण ६७७ वटा सामुदायिक पुर्वाधार	नेपालको तराई मधेस क्षेत्रमा स्थानीय पूर्वाधार निर्माण र सीप विकास तालिम मार्फत जनताको	सामुहिक आवास भवन, साना सडक स्तरोन्नति कार्यक्रम, सामुदायिक पूर्वाधार, कृषि विकास, खानेपानी तथा सरसफाइ, सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण, उर्जा,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		(विद्यालय, प्रसुति भवन, स्वास्थ्य चौकी आदि) निर्माण। ७५ किमि पक्की सडक निर्माण ६० वटा कृषि विकास पुर्वाधार, २४ वटा खानेपानि तथा सरसफाई पुर्वाधार, २८ वटा सिँचाई तथा नदि नियन्त्रण आयोजना, ४ वटा ऊर्जा विकास योजना, ७ वटा विपद् न्यूनीकरण पुर्वाधार तथा ६१ वटा पारम्परिक पेशा प्रवर्द्धन एवम् आय आर्जन तथा जीवनस्तर योजना सम्पन्न भएको ।	जीवनस्तरमा सुधार भई मानव विकास सुचाकाङ्क बढेको हुने।	विपद् न्यूनीकरण पुर्वाधार, पारम्परिक पेशा प्रवर्धनात्मक एंव आय आर्जन तथा जीवनस्तर सुधार लगायतका क्षेत्रमा ४८४ आयोजना स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वय गर्ने ।
३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	१९ वटा नमूना कानून र १२ वटा विभिन्न श्रोत पुस्तिका तथा प्रणालीहरू तर्जुमा भएको स्थानीय तहको वित्तीय जोखिम लेखाजोखाको लागि प्रणाली तयार भएको हुने प्रदेश तथा स्थानीय तहको क्षमता विकास सम्बन्धी	प्रदेश र स्थानीय तहहरूको संस्थागत क्षमता सुदृढ भएको हुने	सङ्घीय शासन प्रणालीसँग सम्बन्धित ४ वटा विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, स्थानीय तहमा वित्तीय सुशासन जोखिम मुल्याङ्कन नतिजा तयार गर्ने, ५० वटा स्थानीय तहमा नवप्रवर्तन साझेदारी कोष (IPF) अन्तर्गतका परियोजना सञ्चालन गर्ने, थप ७० वटा स्थानीय तहको आवधिक योजना निर्माणमा सहजीकरण गर्ने,

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कृयाकलापहरूको गुणस्तर नियन्त्रण ढाँचा निर्माण भएको, सबै स्थानीय तहमा स्थानीय तहको संस्थागत स्व:मूल्याङ्कन प्रणाली लागु भई ६९९ स्थानीय तहले नतिजा सार्वजनिक गरेको, ७५३ स्थानीय तहमा SuTRA लागु भएको, २१४८० जना जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि क्षमता विकास तालीम सम्पन्न भई सकेको ६६९ स्थानीय तहमा सूचना प्रविधि प्रणाली सुदृढीकरणमा सहयोग पुगेको ४८० स्थानीय तहमा GESI Audit सम्पन्न भएको, ७७ वटै स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना तयार भएको, ७६ वटा स्थानीय तहको आवधिक योजना तयार भएको, ११५ वटा स्थानीय तहको		थप ९० स्थानीय तहमा क्षमता विकास योजना तयार गर्ने, ७५३ स्थानीय तहमा GESI अडिट सम्पन्न गराउने, १६००० जना जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		राजस्व परिचालन कार्ययोजना तयार भएको ।		
३६५०११११	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	चालु आ.व.मा सम्पन्न गर्ने गरी ३९ स्थानीय तहलाई ३१ करोड ३० लाख, ६१ स्थानीय तहका निर्माणाधीन आयोजनाहरुको लागि ४६ करोड ६० लाख र १८ वटा ठेक्का आव्हान गरिसकेका स्थानीय तहलाई निर्माण शुरु गर्नको लागि ९ करोड २५ लाख गरी जम्मा ११८ स्थानीय तहलाई ८७ करोड १५ लाख बजेट उपलब्ध गराईएको। हालसम्म ७ वटा स्थानीय तहका क्रमागत प्रशासकीय भवनको निर्माण सम्पन्न भएको। निर्माण सम्झौता भएको प्रमाण पेश भएका, निर्माणाधीन रही कार्यक्रम अन्तर्गत नयाँ माग गरेका र पहिलो चरणमा विनियोजित रकम खर्च गरी थप	सबै स्थानीय तहको प्रशासकीय भवन निर्माण भएको हुने।	कार्यक्रम अन्तर्गत माग प्रस्ताव पेश भएका २९८ स्थानीय तहमध्ये निर्माणाधीन १४५ प्रशासकीय भवन मध्ये आगामी आ.व.मा ५० वटा सम्पन्न भएको हुने, ५० वटा नयाँ आयोजनाको निर्माण प्रारम्भ भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		रकम माग गरेका स्थानीय तहहरूलाई थप रु.१८ करोड ३४ लाख बजेट उपलब्ध गराइएको ।		
३६५०१०११	स्थानीय पूर्वाधार विभाग			
३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	सातै प्रदेशमा स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजना कार्यालय स्थापना गरिएको । २०७७ चैत्र १ गते सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूबाट कार्यक्रम शुभारम्भ भएको ।	सबै स्थानीय तहको केन्द्रसम्म मापदण्ड बमोजिमको पक्की सडक निर्माणका लागि आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन, समन्वय, सहजीकरण र सहकार्य भएको हुने ।	स्थानीय तहको केन्द्र जोड्ने सडक निर्माणमा सहजीकरण तता तथ्याङ्क अभिलेखीकरण गर्ने । दातृ निकायको सहयोगमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमको लागि सहजीकरण गर्ने । स्थानीय स्तरका सडकपुल, सडक र झोलुङ्गे पुल निर्माणमा सहजीकरण र सहकार्य भएको हुने । प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत प्राविधिकहरूको क्षमता विकास गर्ने ।
३६५००१०९	उत्तरी क्षेत्र जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम	उत्तरी क्षेत्र जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७७ स्वीकृत भएको, चीनसँग सिमा जोडिएका १५ वटा स्थानीय तहका योजना कार्यान्वयनका लागि छनौट गरी पठाइएको ।	हिमाली क्षेत्रमा आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधार निर्माण भई जनताको जीविकोपार्जनमा सुधार भएको हुने ।	चीन सरकारले टर्न की मोडलमा आयोजना सम्पन्न गरी हस्तान्तरण गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३६५०११०९	साना सिँचाई कार्यक्रम	४४७ वटा नयाँ योजनाको छनौट कार्य सम्पन्न भएको, ४४७ वटा क्रमागत योजनाको सर्वे सम्पन्न भएको, ८८ वटा योजनाको निर्माण सम्पन्न भई ११४०.४४ हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुविधा पुगेको।	सिँचाई सुविधा वृद्धि गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढेको हुने। थप २० हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुविधा पुर्याई ६५ हजार घरधुरीलाई लाभान्वित पुर्याउने।	३३५ वटा नयाँ योजनाको PPR तयार हुने। ४४७ आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भई करिब ९,११० हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने। करिब ३,३६७ जनाले निर्माण व्यवस्थापन र गुणस्तर नियन्त्रण तता संस्थागत विकास सम्बन्धी सीप विकास तालिम प्राप्त गर्ने।
३६५००१११	उच्च पहाडी एवं हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	कार्यक्रम अन्तर्गत चालू आ.व. मा सञ्चालन हुने गरी विभिन्न स्थानीय तहबाट माग भई आएका भौतिक पूर्वाधार निर्माण, जीविकोपार्जन सुधार सम्बन्धी कार्यक्रम र एकिकृत वस्ती विकास सम्बन्धी योजनाहरूको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई बजेट विनियोजन भईसकेको।	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सूचाङ्कमा तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा एकिकृत वस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी योजनाहरू सञ्चालन भएको हुने, जीविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भई स्थानीय जनताको जीवस्तरमा सुधार भएको हुने।	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सूचाङ्कमा तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा एकिकृत वस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी योजनाहरू सञ्चालन भएको हुने, जीविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भई स्थानीय जनताको जीवस्तरमा सुधार भएको हुने।
३६५००११२	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	-	-	पश्चिम रुकुम, चौरजहारी फुटबल रंगशालाको निर्माण कार्य शुरू गर्ने, कर्णाली प्रदेशमा विभिन्न भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी डि.पि.आर. तयारी लगायतका कार्यहरू

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
				सम्पन्न भएको हुने।
३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम	कार्यक्रमको Project Design Document तयारीको चरणमा रहेको	११३ वटा स्थानीय तहमा LISP कार्यक्रम अन्तर्गत योजनाहरू सञ्चालन भएको हुनेछ।	कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहको छनौट भएको हुनेछ। स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी Framework तयार भएको हुनेछ।
३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम (PLRIP)	हाल यस कार्यक्रमको तयारीको लागि Project Scoping Mission सम्पन्न भैसकेको। पहिलो चरणमा प्रादेशिक र स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रमको लागि विश्व बैंकले US\$200 Million ऋण सहायता प्रदान गर्ने प्रस्ताव गरेको।	स्थानीय तहको केन्द्रसम्म सडक पुग्न बाँकी २१ स्थानीय तहमध्ये ६ वटा स्थानीय तहको केन्द्रसम्म सडक पुगेको हुनेछ। थप २४ वटा स्थानीय तहको केन्द्रसम्म पक्की सडक पुगेको हुनेछ।	कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी Program Documents तयार भई दातृ निकायसँग सम्झौता हुने। १०० कि.मी. सडक स्तरोन्नतिको लागि ठेक्का सम्झौता गर्ने। ८०० कि.मी. सडकको डि.पी.आर. तयार गर्ने। १००० कि.मि. सडकको नियमित मर्मत सम्भार कार्य गर्ने। कार्यक्रम लागू भएका प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत १०० जना प्राविधिकहरूको क्षमता विकास गर्ने।
३६५०१११५	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना अतिरिक्त लगानी (RCIP-AF)	आयोजना अन्तर्गत कालोपत्रे गरिने सडकको डि.पि.आर. तयार भएको। सम्बन्धित प्रदेश सरकारबाट आयोजना अन्तर्गत कालोपत्रे हुने सडक छनौट भईसकेको।	ग्रामीण समुदाय, उत्पादनमूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गर्ने गरी छनौट गरिएका ३५० कि.मि. ग्रामीण सडक कालोपत्रे भै उत्पादनशील कृषि क्षेत्रको विकास एवं सामाजिक तथा आर्थिक	करिब १०० कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नतिका लागि ठेक्का बन्दोबस्त गर्ने। ग्रामीण पूर्वाधार विकास गर्ने निकायहरूको क्षमतामा वृद्धि भएको हुने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			पक्षहरुमा सुधार भएको हुने। ग्रामीण पूर्वाधार विकास गर्ने निकायहरुको क्षमतामा वृद्धि भएको हुने (क्षमता विकास भै योजनाबद्ध तवरले सडकको स्तरोन्नति कार्य भएको हुने)। सडक तथा अन्य पूर्वाधार सम्पत्ति संरक्षण सम्बन्धी क्षमता विकास सम्बन्धि कार्यक्रम।	
३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	प्रस्तावित नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिकाको मस्यौदा तयार भएको।	स्थानीय तहमा रोजगारीको सृजना, आर्थिक पूर्वाधारको विकास, सीप विकास, आय आर्जन, उद्यमशीलता र आर्थिक सशक्तिकरणका क्षेत्रमा नविनतम परियोजना कार्यान्वयन भई स्थानीय तहहरुको समग्र आर्थिक विकास एवं समृद्धिमा सहयोग पुग्ने।	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका स्वीकृत भई सो अनुसार परियोजनाहरु कार्यान्वयन भएको हुने।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त प्राविधिक जनशक्ति उपलब्ध हुन नसकेमा, प्रस्तावित वैदेशिक सहायता परिचालन हुन नसकेमा, प्रदेश र स्थानीय तहको समेत साझेदारीमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरुमा तोकिए बमोजिमको लागत सहभागिता प्राप्त हुन नसकेमा, विकास साझेदार निकायले सोझै कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रमहरु समयमै कार्यान्वयनमा जान नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्दछ। त्यसैगरी, सरोकारवाला निकायसँग समन्वयको अभाव एवम् कोभिड-१९ जस्ता महामारीको कारण समयमै कार्यान्वयनको वातावरण बन्न नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न थप चुनौतीपूर्ण हुने देखिन्छ।

८.३ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

१. पृष्ठभूमि

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय कानूनी राज्यको अवधारणा अनुरूप नेपाल कानूनको तर्जुमा, मौजुदा कानूनहरूमा समसामयिक संशोधन लगायत न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित कार्यहरू सम्पादन गर्ने नेपाल सरकारको केन्द्रीय निकाय हो। यस मन्त्रालयले नेपालसरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ ले निर्दिष्ट गरेका कार्यहरू सम्पादन गर्दै आएको छ। कानूनको कार्यान्वयनको प्रभावकारिता थप अभिवृद्धि गर्न, मानव अधिकार, लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, समन्यायको आधारमा समानता, कानूनको सर्वोच्चता, स्वतन्त्र न्यायपालिकाका मूलभूत मान्यताहरूलाई आत्मसात गर्दै उचित, स्वच्छ तथा उपयुक्त कानून मार्फत् कानूनी शासनको प्रतिफल जनतामा पुऱ्याउन, दण्डहीनताको अन्त्य गर्न, अपराध नियन्त्रण तथा शान्ति कायम गर्न र न्याय प्रशासनको सुदृढीकरण र आधुनिकीकरण गर्न मन्त्रालय कार्यरत छ।

२. समस्या तथा चुनौती

यस मन्त्रालयलाई निर्दिष्ट गरिएका काम कारवाहीहरू अन्य मन्त्रालयसँग अन्तरसम्बन्धित हुने हुँदा समन्वय र सहजीकरण प्रभावकारी बनाउने विषय चुनौतीको रूपमा नै छ।

३. सोच

स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली।

४. उद्देश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी तथा न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्दै न्यायपालिका प्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि एवम् न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्नु।
२. नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि-सम्झौता अनुरूप सबै पक्षबाट अपनत्व हुने सरल र गुणस्तरीय कानूनको तर्जुमा गर्नु तथा मौलिक हक तथा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै न्यायमा सबैको सहज पहुँच स्थापित गराउनु।
३. न्याय सम्पादनमा क्रियाशील जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणाली विकास गरी पीडित पक्ष र सरकारी पक्षका साक्षीको संरक्षण एवम् अपराध पिडितलाई न्याय दिई दण्डहीनताको अन्त्य गर्नु।
४. कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणालीलाई राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी एवम् समाजको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरी विकास गर्नु।

५. रणनीति

१. सूचना प्रविधिमैत्री मुद्दा प्रवाह व्यवस्थापन र स्वचालित फैसला कार्यान्वयन पद्धतिको विकास एवम् न्यायपालिकाको संस्थागत सुदृढीकरण र न्यायिक जनशक्तिको क्षमता विकास गरी न्यायिक प्रक्रियालाई छिटो छरितो, प्रभावकारी, अनुमानयोग्य र सहज पहुँचयुक्त बनाउने ।
२. संविधान अनुकूलको कानून निर्माण गर्ने ।
३. निःशुल्क कानूनी सहायता सेवालाई सबैको पहुँचयोग्य र प्रभावकारी बनाउने ।
४. अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणालीलाई वैज्ञानिक र वस्तुगत प्रमाणमा आधारित बनाउने तथा संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।
५. न्याय सेवाका कर्मचारी र सरकारी वकिल एवम् स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारीको न्याय सम्पादन एवम् मुद्दा व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
६. पीडित पक्ष र सरकारी पक्षका साक्षीको संरक्षण तथा मुद्दाका साक्षी र प्रमाणको प्रस्तुतिलाई प्रभावकारी बनाउने ।
७. कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणालीलाई व्यवस्थित, गुणस्तरीय र आधुनिक बनाउने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१ /८२
१	एकीकृत कानूनी सहायता नीति कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कानून तर्जुमा र छलफल	संख्या	१	१	१	१	१
२	कानूनको क्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरूमा अध्ययन	संख्या	०	३	५	६	६
३	कानून तथा न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	संख्या	८	८	८	१०	१२
४	कानून तर्जुमा तथा सन्धि निर्माण सम्बन्धी विषयमा	संख्या	१	१	१	१	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	गर्नुपर्ने सुधारका क्षेत्रहरुको विषयमा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम						
५	कानून तर्जुमा सम्बन्धी राष्ट्रिय गोष्ठी	संख्या	०	०	१	१	१
६	कानून सम्बन्धी पुस्तिका प्रकाशन, मोबाइल एप्स तथा वेभसाइट सञ्चालन, अद्यावधिक गर्ने तथा ऐन, नियम डिजिटलाइज गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१
७	गाँउसभा/ नगरसभा मा कानून तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम	संख्या	०	१२	१४	१४	१४
८	तनाव व्यवस्थापन तथा सकारात्मक सोच सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यशाला	संख्या	०	१	१	१	१
९	निःशुल्क कानूनी सहायताको प्रभावकारीता सम्बन्धी अनुगमन कार्यक्रम	संख्या	५	६	७	१४	१४
१०	न्यायिक समितिको प्रशिक्षण सामग्री उत्पादन	संख्या	१	१	१	१	१
११	मानव अधिकार पुरस्कार वितरण	संख्या	०	१	१	१	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१२	मुलुकी देवानी र मुलुकी अपराध संहिताहरुको कार्यान्वयन भएको दिन 'संहिता दिवस' मनाउने कार्यक्रम	संख्या	१	१	१	१	१
१३	वार्षिक तथा अर्धवार्षिक समिक्षा कार्यक्रम	संख्या	२	२	२	२	२
१४	विधेयक तथा नमुना कानून निर्माण तथा कानून तर्जुमा सहजीकरण	संख्या	१	१	१	१	१
१५	विभिन्न कार्ययोजना अन्तर्गतका कानूनी विषयमा शैक्षिक संस्थाहरुमा अन्तरक्रिया तथा कानूनी सचेतना कार्यक्रम	संख्या	७	१२	१२	१४	१४
१६	विविध कानूनी दस्तावेजको अनुवाद	संख्या	१	१	१	१	१
१७	न्यायिक समितिका पदाधिकारी र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम	संख्या	१३	६	७	७	७
१८	सञ्चार माध्यमबाट कानूनी सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या	१	२	२	२	२
१९	इन्टर्नशिप	संख्या	१	१	१	१	१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	८,८६७	८,६६०	२०७	-	८,८६७	-	-
२०८०/८१	५,७८६	५,५२५	२६१	-	५,७८६	-	-
२०८१/८२	६,००४	५,७१८	२८६	-	६,००४	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१,७	न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी तथा न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्दै न्यायपालिकाप्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि एवम् न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्नु । नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि- सम्झौता अनुरूप सबै पक्षबाट अपनत्व हुने सरल र गुणस्तरीय कानूनको तर्जुमा गर्नु तथा मौलिक हक तथा	-	-	न्याय प्रशासन छिटो, छरितो, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी तथा न्यायिक प्रक्रिया सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री भई सबैका लागि न्यायको सुनिश्चितता हुने। न्यायपालिकाप्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि एवम् न्यायपूर्ण समाज निर्माण हुने। नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि- सम्झौता अनुरूप सबै पक्षबाट अपनत्व हुने सरल र गुणस्तरीय कानूनको तर्जुमा हुने तथा मौलिक हक तथा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन भई न्यायमा सबैको सहज पहुँच स्थापित हुने । न्याय सम्पादनमा क्रियाशील

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै न्यायमा सबैको सहज पहुँच स्थापित गराउनु । न्याय सम्पादनमा क्रियाशील जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणाली विकास गरी पीडित पक्ष र सरकारी पक्षका साक्षीको संरक्षण एवम् अपराध पीडितला न्याय दिई दण्डहीनताको अन्त्य गर्नु । कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणालीलाई राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी एवम् समाजको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरी विकास गर्नु ।			जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि भई वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिरक्षा प्रणाली विकासबाट पीडित पक्ष र सरकारी पक्षका साक्षीको संरक्षण एवम् अपराध पीडितलाई न्याय दिई दण्डहीनताको अन्त्य हुने । कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणाली राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी एवम् समाजको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरी विकास हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र					
३११२१०११	नेपाल कानून आयोग					

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	मौलिक हक कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने २४ वटा ऐन जारी भई ऐन अन्तर्गतका नियमावली जारी भएका एकीकृत कानूनी सहायता नीति २०७६ जारी भएको तथा नीतिको आधारमा प्रारम्भिक विधेयकको मस्यौदा तयार भएको सञ्चार माध्यमबाट तथा शैक्षिक संस्थामा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको मानव अधिकार पुरस्कार कोष	एकीकृत कानूनी सहायता नीति २०७६ को कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कानून तर्जुमा गरिने न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूको लागि प्रशिक्षण सामग्री विकास गरी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिने न्यायिक कामकारवाहीलाई छिटो छरितो र अनुमानयोग्य बनाउनको लागि अध्ययन, अनुसन्धान तथा आवश्यक कानून संशोधन एवम् निर्माण गर्ने	तर्जुमाको गुणस्तर अभिवृद्धिको लागि मानक तर्जुमा सम्बन्धी अध्ययन गर्नुको साथै कानूनको क्षेत्रमा सुधारको लागि विभिन्न विषयमा अध्ययन गरिने विधेयक तथा नमुना कानून निर्माण तथा कानून निर्माणमा सहजिकरण गर्नुको साथै गाँउसभा/नगरसभामा कानून तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम सञ्चालन गर्ने न्यायमा पहुँच तथा कानूनी सहायताको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्नको लागि निःशुल्क कानूनी सहायताको प्रभावकारीता सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सञ्चार माध्यमबाट कानूनी सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा विभिन्न कार्ययोजना अन्तर्गतका कानूनी विषयमा शैक्षिक संस्थाहरूमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व.२०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सञ्चालन नियमावली, २०७५ जारी गरि यस आ.व. देखि पुरस्कार वितरणको सुरुवात गरिएको स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमको विकास र निरन्तरता साथै न्याय सेवाका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धिको लागि मन्त्रालय तथा तालिम प्रदायक निकायबाट तालिम प्रदान गरिएको		अन्तरक्रिया तथा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कानून तथा न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र			
३११२१०११	नेपाल कानून आयोग			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघ, प्रदेश र जिल्ला स्तर एंव सरोकारवाला निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय, दक्ष जनशक्ति र प्रयास स्रोत साधनको उपलब्धता भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ र यी विषयहरूको कमी भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न कठिनाई हुने जोखिम रहेको छ।

८.४ गृह

१. पृष्ठभूमि

मुलुकमा शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जिउ धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्नु गृह प्रशासनको मुख्य उद्देश्य हो। गृह प्रशासनलाई सबल र सक्षम बनाई जनतामा सुरक्षाको अनुभूति दिलाउन र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाइ सुशासन कायम गर्न गृह मन्त्रालय अन्तर्गत केन्द्रदेखि स्थानीय स्तरसम्म कार्यान्वयन ईकाईहरू कृयाशील रहेका छन्। गृह मन्त्रालय अन्तर्गत नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, राष्ट्रिय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण, कारागार व्यवस्थापन विभाग, अध्यागमन विभाग, राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग र कसुरजन्य सम्पति व्यवस्थापन विभाग रहेका छन्। शान्ति सुरक्षा, सेवा प्रवाह, विकास कार्यमा सहजीकरण, विपद व्यवस्थापन लगायतका कार्य सम्पादन गर्न ७७ जिल्लामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, ७३ वटा ईलाका प्रशासन कार्यालय ७ वटा सीमा प्रशासन कार्यालय र १३ वटा अध्यागमन कार्यालयहरू रहेका छन्। समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी समग्र सुरक्षा प्रणाली तथा गृह प्रशासन सुदृढीकरण, नागरिकमैत्री सेवा प्रवाह, अपराध रोकथाम तथा नियन्त्रण, संघीयता कार्यान्वयन लगायतका कार्य गृह प्रशासनका आगामी कार्यदिशा रहेका छन्।

२. समस्या तथा चुनौती

गृह प्रशासन सञ्चालनका क्रममा मानवीय सुरक्षाको प्रत्याभूतिका लागि सबै पक्ष समेट्ने गरी राष्ट्रिय सुरक्षा प्रणालीलाई समायानुकूल विकास गर्न नसकिनु, शान्ति सुव्यवस्था कायम राख्ने कार्यमा जनस्तरमा अपेक्षाकृत दायित्वबोध हुन नसक्नु, शान्ति सुरक्षालाई सामाजिक-आर्थिक विकासका क्षेत्रगत क्रियाकलापमा आन्तरिकिकरण गर्न नसकिनु, शान्ति सुरक्षा एवम् विपद्को पूर्व सजगता, पूर्व-तयारी र पर्याप्त सावधानी अपनाउन नसक्नु, सुरक्षाका आन्तरिक तथा बाह्य दुवै पक्षमा सूचना एवम् नवीनतम प्रविधिको उच्चतम उपयोग गर्न नसकिनु, सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी रूपमा नागरिकमैत्री सेवा प्रवाह गर्न नसकिनु जस्ता विषयहरूलाई प्रमुख समस्याका रूपमा अनुभूत गरिएको छ। प्राप्त कार्यदिश र उपलब्ध श्रोत साधनबीच तादाम्यता नहुनु, यस क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास तथा मनोबल उच्च बनाई राख्नु, द्वन्द्वका स्रोतको समयमै आकलन गरी व्यवस्थापन गर्नु, सामाजिक विकृति, विभेद, बहिष्करण, सामाजिक आर्थिक असुरक्षा एवम् विश्वव्यापी स्वास्थ्य महामारी जस्ता कारण उत्पन्न हुनसक्ने सुरक्षा चुनौती निराकरण गर्न यसलाई सबै क्षेत्रगत विषयमा समेट्नु, सुरक्षा चुनौतीको बदलिँदो स्वरूप र प्रकृतिसँग जुध्न सुरक्षा निकायको आधुनिकीकरण र व्यावसायीकरण गर्नु, खुल्ला सिमाना र भूमण्डलीकरणका कारण बढ्दो संगठित अपराध नियन्त्रणका लागि आवश्यक संख्यामा नतिजामुखी, जिम्मेवार र उत्प्रेरित जनशक्ति उपलब्ध गराई मुलुकको समग्र सुरक्षा व्यवस्थामा सुधार ल्याउनु समेत महत्वपूर्ण चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

संविधान तथा कानूनद्वारा प्रत्याभूत नागरिक स्वतन्त्रता, विधिको शासन, मानव अधिकार लगायत लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यतालाई सम्मान गर्ने गरी कार्य गर्नु गृह प्रशासनको दृष्टिकोण रहेको छ। गृह प्रशासनलाई जनताको माग र आधारभुत आवश्यकता अनुरूप संचालन गरी देशमा भरपर्दो शान्ति सुरक्षा प्रदान गर्नु र शान्ति सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्नु गृह प्रशासनको लक्ष्य र उद्देश्य रहेको छ।

४. उद्देश्य

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा रहने सबै सुरक्षा निकायबीच शान्ति सुरक्षाका विषयमा सहयोग र समन्वय सुदृढ गर्दै विश्वसनीय र भरपर्दो सुरक्षा प्रणाली विकास गर्नु।
२. सामाजिक विकृति, द्वन्द्व, अपराध र हिंसा नियन्त्रण गर्दै दिगो शान्ति प्रवर्द्धन गर्नु।
३. शान्तिमैत्री विकास प्रणाली तथा संवेदनशील विकास प्रकृतिलाई अवलम्बन गर्दै सामाजिक-आर्थिक विकासका क्षेत्रगत विषयमा शान्ति सुरक्षाको विषयलाई आन्तरिकीकरण गर्नु।
४. सबै सुरक्षा निकायलाई समयानुकूल चुस्त, दक्ष, व्यावसायिक र साधन-स्रोत सम्पन्न तुल्याउनु।
५. अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना र सीमा नाकाको सुरक्षा व्यवस्था र अध्यागमन प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्नु।
६. विद्युतीय माध्यममा आधारित व्यक्तिगत घटना दर्ता र नागरिकको सबै प्रकारका सूचना र विवरण सहितको एकीकृत राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गरी राज्यबाट प्रवाह हुने सेवासुविधालाई समेत एकीकृत सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्नु।
७. सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणलाई बैकिङ्ग प्रणालीमा आवद्ध गरी एकीकृत सामाजिक लगत स्थापित गर्नु।
८. सबै सुरक्षा निकायको व्यावसायिक क्षमता अभिवृद्धि गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति स्थापनामा योगदान पुऱ्याउनु।
९. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् उत्थानमैत्री शासन पद्धतिको सुदृढीकरण गर्नु।
१०. तीन तहमा बहुप्रकोप जोखिम नक्साङ्कन/सूचनामा आधारित विपद् जोखिम पूर्वानुमान, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभ सम्बन्धी क्षमता विकाससँगै विपद् जोखिम संवेदनशील योजना तथा पूर्वाधार निर्माण प्रकृत्या सुनिश्चित गर्नु।
११. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक, निजी तथा सामुदायिक लगानी बृद्धि गरी समुदाय स्तरदेखि नै उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।
१२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि बृहत् सहभागिता सुनिश्चित गरी सचेतना अभिवृद्धिगर्दै विपद्पश्चात्को पुनर्लाभ, पुनःस्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु।

५. रणनीति

१. राष्ट्रिय सुरक्षा र प्रतिरक्षा सम्बन्धी नीति, रणनीति र कानून तथा संगठनात्मक पक्षमा समसामयिक सुधार गरी राष्ट्रिय सुरक्षा व्यवस्थालाई सुदृढ बनाउने।
२. कानूनको परिपालना, सामाजिक न्याय र द्वन्द्व व्यवस्थापन मार्फत दिगो शान्ति प्रवर्द्धन गर्ने।
३. विकासका सबै आयामहरूमा सुरक्षा चासोलाई आन्तरिकीकरण गर्ने।
४. शान्ति सुरक्षा, अपराध अनुसन्धान र नियन्त्रणका लागि आधुनिक प्रविधिको प्रयोग तथा गुप्तचर सुरक्षा सूचना प्रणालीको (Security Intelligence) संस्थागत एवं प्राविधिक सुदृढीकरण गर्ने।
५. विकासका सबै आयाममा सुरक्षा चासोलाई सम्बोधन गर्दै सुरक्षा निकायको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
६. नागरिक-मैत्री सुरक्षा व्यवस्था सुदृढ गर्ने तथा नागरिक र सुरक्षा अङ्गबीचको सम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने।

७. सबै सुरक्षा निकायलाई समयानुकूल दक्ष, आधुनिक, व्यावसायिक तथा साधन-स्रोत सम्पन्न बनाई सबै किसिमका सुरक्षा चुनौतिलाई सामना गर्न सक्षम बनाउने।
८. सीमा सुरक्षा र अध्यागमन प्रणालीलाई द्विपक्षीय एवम् बहुपक्षीय कुटनीतिक पहल तथा संस्थागत सुदृढिकरणका आधारमा व्यवस्थित र सुदृढ गर्ने।
९. कारागार सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड समयसापेक्ष रूपमा परिमार्जन गरी प्रविधिमैत्री सेवासुविधा सहितको सुधार गृहको रूपमा विकास गर्ने।
१०. सरकारी निकाय लगायत अन्य निकायहरूबाट सञ्चालित सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणकार्यक्रमहरूको एकिकृत सामाजिक सुरक्षा लगत तयार गर्ने,
११. बहुपयोगी तथा प्रविधियुक्त एकीकृत राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गरी सबै नागरिकको विवरण र राज्यबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा समेतको अभिलेख एकीकृत रूपमा क्रमशः आवद्ध गर्दै लैजाने।
१२. व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्यक्रमलाई प्रविधिमा आधारित आधुनिक प्रणालीमा पूर्णरूपमा रूपान्तरण गरी आन्तरिक रूपमा सुधार गर्ने,
१३. सुरक्षा निकायको व्यावसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा शान्ति स्थापना कार्यमा योगदान पुऱ्याउने।
१४. विपद् जोखिम न्यूनीकरणमैत्री शासन पद्धति सुदृढ बनाउन आवश्यक नीतिगत, संस्थागत र कार्यपद्धतिमा सुधार गर्ने।
१५. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका विषयगत विकास प्रक्रियामा जोखिम न्यूनीकरणलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने र विपद् जोखिम न्यूनीकरण एवम् उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्न सार्वजनिक तथा निजी लगानी, साझेदारी र सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने।
१६. समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म बहुप्रकोप जोखिम आकलन/नकशाङ्कनमा आधारित पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्लाभ सम्बन्धी क्षमता विकास र पर्याप्त साधन स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	३१	३२	४७	५४	६०
२	दर्ता भएका लैङ्गिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना	प्रतिशत	९१.१	७२.७८	७७.७३	९५	१,००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	र अनुसन्धान प्रतिशत						
३	प्रहरी सेवामा नागरिकको सहज पहुँच	अनुपात	०	०	०	०	०
४	उपत्यकाका प्रवेश नाका र सिंहदरबार प्रवेशद्वारमा भेहिकल स्क्रानर जडान	संख्या	०	०	०	२	२
५	सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु भएका व्यक्ति	संख्या	२२५१	१६८३	१८८८	१३००	११००
६	सडक दुर्घटनाबाट घाइते भएका व्यक्ति	संख्या	१४०००	१७३२२	२१२४९	१३०००	१२०००
७	दक्षिणी सीमा सुरक्षा निगरानी कभरेज	प्रति इकाइ दूरी किमि	१५	८.९	७	७	६
८	लागू औषध दुर्व्यसन दर	प्रतिशत	५.०६	५	५	४.५	४
९	लागू औषध निषेध तथा मदिरा बिक्री वितरण व्यवस्थित गर्न रोकथाममूलक कार्यक्रम लागू	संख्या	२००	५००	७५३	७५३	७५३

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	भएका स्थानीय तह						
१०	विपदका घटनाबाट प्रभावित परिवार संख्या	परिवार संख्या	०	४४१७	४०००	३८००	३६००
११	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	२५००	२७००	२९००	३०००	३२००
१२	विपदका घटनाबाट मृत्यु हुने जनसंख्या	प्रति लाख	१.५	१.१८	१.१	१	१
१३	राष्ट्रिय परिचयपत्र लागू हुने जिल्ला	संख्या	१६	७७	७७	७७	७७
१४	राष्ट्रिय परिचयपत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	०.३३	०.३३	३०	५०	६०
१५	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	प्रतिशत	६३	७७	८५	९०	९५
१६	नेपाल प्रवेश गर्ने र बाहिरिने विदेशीको जैविक सूचना सहितको अध्यागमन प्रणाली स्थापना भई लागू भएका अध्यागमन	पोर्ट संख्या	२	४	७	७	७

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	कार्यालय						
१७	न्यूनतम मानवोचित सुविधा सहितको कारागारको भौतिक पूर्वाधार क्षमता वृद्धि	सुविधा प्राप्त कैदी बन्दी प्रतिश त	७०	८०	८५	८७	९०
१८	सीपमूलक/रोजगार मूलक तालिम प्राप्त कैदी बन्दी	वृद्धि (प्रतिश त)	१०	१०	१५	२०	२०
१९	बायोमेट्रिक सहितको अपराध तथा अपराधी अभिलेख प्रणाली स्थापना	जिल्ला	३४	३४	०	७७	७७

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
अर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१,८५०,३४५	१,७४८,४६४	१०१,८८१	-	१,८०४,६७५	३३,०५०	१२,६२०
२०८०/८१	१,७९८,०१९	१,६४६,५९४	७९,४२५	-	१,६७९,५१६	३८,५०३	-
२०८१/८२	१,८१४,०१४	१,७४९,२३९	७२,७८३	-	१,७७५,५१९	३८,५०३	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१४०००११	गृह मन्त्रालय	९	शान्ति सुरक्षा	-	-	देशमा भरपर्दो शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन भई जनताको जीउ धन र स्वतन्त्रताको सरक्षण हुने ।
३१४९१०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय	९	आवश्यकता अनुसारका सेवा प्रवाह र शान्ति सुरक्षा कायम ।	-	-	विशिष्ट व्यक्तिहरुको औपचारिक कार्यक्रम/भ्रमण (स्वदेश/विदेश) हुँदा साजसज्जा व्यवस्थापन भएको हुने ।
३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	८	शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने, नागरिकता र राहदानी वितरण ।	-	१,६९,२५	जिल्ला/ इलाका/ सीमा प्रशासन कार्यालयहरुको भौतिक एवम् प्राविधिक क्षमता सुदृढ हुनगई शान्ति, सुरक्षा व्यवस्था र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने ।
३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	९	सीमा अभिलेखन तथा व्यवस्थापन ,नागरिकता र राहदानी वितरण	-	२,६८	सीमा प्रशासन कार्यालयहरुको भौतिक एवम् प्राविधिक क्षमता सुदृढ हुनगई शान्ति, सुरक्षा व्यवस्था र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने ।
३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	९	नागरिकता र राहदानी वितरण	-	५०,०२	इलाका प्रशासन कार्यालयहरुको भौतिक एवम् प्राविधिक क्षमता सुदृढ हुनगई शान्ति, सुरक्षा व्यवस्था र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने । नागरिक सेवा वितरण प्रभावकारी हुने
३१४००१०१	राहत तथा पुर्नस्थापना	९	राहत तथा पुर्नस्थापना	-	९,६८	प्रभावकारी राहत वितरण भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	कार्यक्रम		सम्बन्धी कार्य ।			
३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	९	लागूऔषध आपूर्ति घटाउने र सचेतना अभिवृद्धि ।	२०६९/७० - २०७९/८०	८६	लागू औषध आपूर्ति घटेको र सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने। लागू औषध दुर्व्यसनमा फसेकाहरुको प्रभावकारी उपचार तथा पुनर्स्थापना भएको हुने।
३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	९	विपद् प्रतिकार्य र आवश्यकता अनुसारको सेवा प्रवाह विस्तार ।	-	१,५७	आगजनीजन्य विपद् व्यवस्थापनमा उपयोग हुने ।
३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	९	विपद् व्यवस्थापनको प्रभावकारी सञ्चालन, न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ।	-	२५,००	बहुप्रकोपिय विपद् घटनाहरुको न्युनिकरणको माध्यमबाट धन, जनको क्षति कम गर्दै रान्यको वित्तिय व्ययभार घटाउदै लैजाने ।
३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	९	हाल सञ्चालन भईरहेको राष्ट्रिय परिचयपत्र विवरण संकलन तथा वितरण कार्यक्रमलाई थप विस्तार गर्ने। दुई वर्षभित्र सबै नेपाली नागरिकलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र विवरण गर्ने। सबै वडा कार्यालयबाट व्यक्तिगत घटना दर्तालाई विद्युत्तीय प्रणालीमा आबद्ध गर्ने।	-	२,७९,८०	राष्ट्रिय परिचय व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (NIDMIS) को स्तरोन्नति हुने, राष्ट्रिय परिचयपत्रको लागि सबै नागरिकहरुको विवरण संकलन गरी राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरण भएको हुने, NIDMIS सँग अन्य थप ७ वटा सार्वजनिक सेवा प्रदायकको प्रणालीलाई आबद्धता भएको हुने। सबै वडा कार्यालयबाट व्यक्तिगत घटना दर्ता Online System मार्फत भएको हुने। VERSP-MIS सँग NIDMIS, EMIS, कन्सुलर सेवा, अध्यागमन लगायतका अन्य सार्वजनिक सेवा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						निकायका सेवा प्रणालीसँग आवद्ध भएको हुने।
३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	९	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई विद्युत्तीय प्रणालीमा आवद्ध गरी बैकिङ्ग प्रणाली थप सहज बनाउने।	-	९६,५०,५०	सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैकिङ्ग प्रणाली मार्फत भुक्तानी कार्य प्रभावकारी भएको हुने, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको एकिकृत सामाजिक सुरक्षा लगत तयार हुने, SSA System लाई CGAS, CMIS, बैकको System सँग आवद्ध भएको हुने,
३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	९	कैदीहरूलाई सुरक्षित राख्न आवश्यक सेवा सुविधाको व्यवस्था मिलाउने।	-	३४,०४	कैदीबन्दीको समग्र व्यवस्थापन भई बन्दी प्रशासन प्रभावकारी भएको हुने।
३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरू	९	कैदीबन्दीलाई सुरक्षित राख्ने र नियमानुसारको सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने	-	१,९५,१३	कैदीबन्दीहरूलाई सुरक्षित राख्न आवश्यक सेवा सुविधाको वृद्धि भई न्युनतम मानव अधिकारको संरक्षण हुने। कारागारहरू सुधार गृहको रूपमा परिणत हुने।
३१४०३०११	अध्यागमन विभाग	९	विदेशीहरूको प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थान नियमन, नियन्त्रण गर्ने एवं व्यवस्थित बनाउने र नेपाली नागरिकहरूको प्रस्थान एवं आगमनलाई सहजीकरण, नियमन र व्यवस्थित बनाउने	-	१८,८७	सबै हस्तलिखित भिसाको सट्टा QR code सहितको विद्युतीय भिसा जारी भएको हुने। सबै कुटनीतिक नियोगहरूमा नेपाली पोर्ट लागू गर्ने र सबै अध्यागमन कार्यालयहरूमा जैविक विवरण सहित प्रविष्ट हुने गरी नेपाली पोर्ट लागू भएको हुने। नेपालीहरूको आगमन र विदेशीहरूको प्रस्थानमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						स्वचालित विद्युतीय गेटको प्रयोग भएको हुने । यात्रुहरुको अग्रीम सूचनाको लागि APIS को सेवाप्रदायक छनौट गरिएको हुने । भिसा जारी गर्ने सम्बन्धी सम्पूर्ण प्रकृयालाई अटोमेशन गरी कागजबिहिन (E-VISA) भिसा सेवा प्रवाहको सुरुवात भएको हुने ।
३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरु	९	स्वदेशी र विदेशी नागरिकहरुको अध्यागमनलाई व्यवस्थित गर्ने ।	-	१८,८४	बायोमेट्रिक सहितको नेपाली पोर्ट सबै अध्यागमन कार्यालयहरुमा लागू भएको हुने ।
३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	९	नागरिक सुरक्षा प्रदान	-	५,३७,४८	नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धान भएको हुने ।
३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	९	शान्ति सुरक्षा प्रदान	-	५,६०,९३	नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धान गरी नागरिकको सुरक्षाको प्रत्याभूति प्रदान गर्ने गरेको ।
३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	९	प्रहरी परिवार तथा सर्वसाधारणलाई उपचार	२०६९/७० -	९०,६६	वहालवाला प्रहरी कर्मचारी, प्रहरी कर्मचारीहरुका सन्तती तथा बुवाआमा र सर्वसाधारण जनता समेतलाई औषधी उपचारमा पहुँच रहेको ।
३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	९	शान्ति सुरक्षा प्रदान	-	२१,४५,४८	नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धान गरी नागरिकको सुरक्षाको प्रत्याभूति प्रदान गर्ने गरेको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१४०४१०३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	९	अपराध नियन्त्रण तथा दण्डहीनताको अन्त्य	-	८,२३	अपराध नियन्त्रण तथा दण्डहीनताको अन्त्य हुने ।
३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल	९	सीमा/ औद्योगिक सुरक्षा प्रदान	-	१,५९,८२	पहिलो चरणमा १७३ वटा बि.ओ.पि.हरु स्थापना गरिने ।भारततर्फ ३३२ वटा बि.ओ.पि.हरु हुन गई प्रति इकाइ औषत दुरी ४.८९ कि.मि. र चीनतर्फ १६ वटा बि.ओ.पि.हरु हुन गई प्रति इकाइ औषत दुरी ९० कि.मि. कायम भएको हुने ।
३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	९	शान्ति सुरक्षा प्रदान	-	१६,२७,५९	प्रादेशिक तथा मुलुकको शान्ति सुव्यवस्थामा अभिवृद्धि
३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	९	सशस्त्र प्रहरी बल परिवार तथा सर्वसाधारणलाई स्वास्थ्योपचार उपलब्ध गराउने	-	४२,२५	सशस्त्र प्रहरी बल परिवार तथा सर्वसाधारण समेतलाई प्रभावकारी स्वास्थ्योपचार उपलब्ध भएको हुने ।
३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना	९	प्रहरी कर्मचारिको अभिलेख व्यवस्थापन	-	२,४१	सबै प्रहरी कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन भएको हुने।
३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	९	सशस्त्र प्रहरी बल कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि	-	१,२१,१३	शान्तिसुरक्षा अमनचयन कायम गर्न दक्ष, क्षमतावान र उत्प्रेरित जनशक्ति तयार हुने ।
३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	९	सुरक्षा समन्वय	-	५,९६,५६	नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धान जस्ता कार्यमा सुरक्षा समन्वयको भूमिकामा रहेको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	९	प्रहरी परिवार तथा सर्वसाधारणलाई उपचार	-	९०,६६	वहालवाला प्रहरी कर्मचारी, प्रहरी कर्मचारीहरूका सन्तती तथा बुवाआमा र सर्वसाधारण जनता समेतलाई औषधी उपचारमा पहुँच रहेको ।
३१४०७०११	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	२	फौजदारी कसूरबाट प्राप्त सम्पत्ति तथा कसूरसँग सम्बन्धित साधन रोक्का राख्ने, नियन्त्रणमा राख्ने र जफत गर्ने	-	-	न्याय प्रवर्द्धन गर्ने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१४०००११	गृह मन्त्रालय	गृह सुधार प्रशासन सुधार कार्ययोजना, २०७८ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा लगिएको । एकीकृत अनुगमन ढाँचा, २०७८ स्वीकृत गरी गृह अन्तर्गतका निकायको अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने प्रयास गरिएको । कूल २१,००४ प्रहरी कर्मचारीहरूको वृत्ति विकासको कानूनी व्यवस्था । विभिन्न १९ वटा ऐन/नियम/निर्देशिका	-	प्रमुख जिल्ला अधिकारी/सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी समेतका लागि गृह प्रशासन लगायतका महत्वपूर्ण विषयवस्तुमा अभिमुखिकरण नागरिकता सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको स्तरोन्नतीको लागि Application Software Upgradation तथा High End server खरिद गर्ने मातहतका कार्यालयहरूलाई CMIS प्रणाली संचालन सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम प्रदान, सूचना प्रविधि सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने दिगो शान्ति प्रवर्द्धन सचेतना गोष्ठी र अन्तरक्रिया

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		/कार्यविधि/कार्ययोजना/कार्यढाँचा तयार गरिएको। नेपाल प्रहरी र प्रदेश प्रहरी (कार्य सञ्चालन, सुपरिवेक्षण र समन्वय) (पहिलो संशोधन) अध्यादेश, २०७७ जारी। त्रि-वर्षीय अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्य योजना (Crime Action Plan-CAP) कार्यान्वयनमा ल्याइएको। सामाजिक सुरक्षा (पहिलो संशोधन) अध्यादेश, २०७८ तेजाव तथा अन्य घातक रासायनिक पदार्थ (नियमन) अध्यादेश, २०७८ नेपाल प्रहरी (नवौं संशोधन) नियमावली, २०७८ नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको। निर्वाचन आयोग सम्बन्धी विधेयक र निर्वाचन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विधेयक तर्जुमा गर्न नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०७८।०९।१४ मा सैद्धान्तिक स्वीकृति प्राप्त भएको। बेवारिसे शव व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८ नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा रहेको।		राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीका कर्मचारीहरूका लागि न्यायिक क्षमता/नेतृत्व विकास सेवा प्रवाहमा सुधार तालिम

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		हातहतियार खरखजाना (दशौं संशोधन) नियमावली. २०७८ नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषदबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको।		
३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	प्रभावकारी बजार अनुगमन नियमित रुपमा नागरिकता तथा राहदानी वितरण शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन सीमा सुरक्षा निकायगत समन्वय	प्रभावकारी बजार अनुगमन भएको हुने नियमित रुपमा नागरिकता तथा राहदानी वितरण हुने शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने सीमा सुरक्षा व्यवस्थिति हुने निकायगत समन्वय प्रभावकारी हुने	प्रभावकारी बजार अनुगमन नियमित रुपमा नागरिकता तथा राहदानी वितरण शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन सीमा सुरक्षा निकायगत समन्वय
३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	-	-	नागरिकता वितरण राहदानी वितरण सीमा अभिलेखन तथा व्यवस्थापन
३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	नागरिकता र राहदानी लगायतका सेवा निरन्तर वितरण गरिएको	इलाका प्रशासन कार्यालयहरुको भौतिक एवम् प्राविधिक क्षमता सुदृढ भई शान्ति, सुरक्षा व्यवस्था र सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुने। नागरिक सेवा वितरण प्रभावकारी हुने	सबै इलाका प्रशासन कार्यालयहरुबाट नागरिकता , राष्ट्रिय परिचय पत्र वितरण ,राहदानी वितरण गरिने
३१४००१०१	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	द्वन्द्व प्रभावितहरुलाई राहत वितरण भएको घाइते अपांगहरुलाई जीवन निर्वाह भत्ता वितरण गरिएको (आ.व. २०७८/७९ को फागुन मसान्तसम्म मनाङ र मुस्ताङ बाहेकका ७५ वटा जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरुमा रु १० करोड ८२ लाख १६ हजार)	सबै द्वन्द्व प्रभावितहरुलाई राहत वितरण सबै घाइते अपांगहरुलाई जीवन निर्वाह भत्ता वितरण गरिब न्यून आय भएका नागरिकलाई आर्थिक सहायता वितरण	द्वन्द्व प्रभावितहरुलाई राहत वितरण घाइते अपांगहरुलाई जीवन निर्वाह भत्ता वितरण आर्थिक सहायता वितरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	लागू औषध उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रलाई प्रदान गरिने अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७७ मा प्रथम संशोधन गरिएको। लागू औषध नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउन लागू औषध नियन्त्रण शाखाका प्रमुख एवं ७७ वटै जिल्लाका सहायक जिल्ला अधिकारीलाई औषध नियन्त्रण अधिकारी तोकिएको। गैर सरकारी संस्थाबाट सञ्चालित उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रहरूमध्ये प्रदेशगत रूपमा उत्कृष्ट ४ ओटा केन्द्रहरू (रिचमण्ड फेलोसिप नेपाल, विराटनगर, आसरा सुधार केन्द्र, रानीबारी, काठमाडौं, कम्युनिटी सपोर्ट ग्रुप, कास्की र निर्णय लागू पदार्थ, मादक पदार्थ उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र, नवलपरासी-बर्दघाट सुस्ता पूर्व) पुरस्कारको लागि छनौट भएका । लागू औषध नियन्त्रण राष्ट्रिय नीति, २०६३ बमोजिम गठित लागू औषध नियन्त्रण कार्यकारी समितिको बैठक बसी लागू औषधको समिक्षा भई निर्देशन प्राप्त भएको । तेजाब तथा अन्य घातक रासायनिक पदार्थ (नियमन) अध्यादेश, २०७८ जारी भएको (२०७८ मंसिर १५ गते) सोको	सबै प्रदेशमा प्रदेश सरकार एवं नीजि संघसंस्थाको साझेदारीमा आधारित सेन्टर अफ एक्सिलेन्स (Center for Excellency) को रूपमा प्रदेशस्तरीय नमूना उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना/विकास/संचालन गर्ने (क्रमगत) राष्ट्रिय लागू औषध रोकथाम तथा नियन्त्रण गुरुयोजना (National Narcotic Drug Prevention and Control Master Plan) तयार गर्ने लागू औषध प्रयोगकर्ताहरूको लागि सञ्चालित उत्कृष्ट उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रलाई अनुदान (आर्थिक सहायता) प्रदान गर्ने लागू औषध, रसायन र विष्फोटक पदार्थको आयात प्रयोगको इजाजत र विद्युतिय अभिलेखांकनका लागि सञ्चालित उत्कृष्ट उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रलाई अनुदान (आर्थिक सहायता) प्रदान गर्ने लागू औषध, रसायन र विष्फोटक पदार्थको आयात प्रयोगको इजाजत र विद्युतिय अभिलेखांकनका लागि Drug, Chemical and Explosives Tracking and Management System (CEDTM) प्रणालीको अनुसन्धान विकास र संचालन गर्ने गैरसरकारी संस्थाबाट संचालित उपचार तथा पुनर्स्थापना	सबै प्रदेशमा प्रदेश सरकार एवं नीजि संघसंस्थाको साझेदारीमा आधारित सेन्टर अफ एक्सिलेन्स (Center for Excellency) को रूपमा प्रदेशस्तरीय नमूना उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना/विकास/संचालन गर्ने (क्रमगत) राष्ट्रिय लागू औषध रोकथाम तथा नियन्त्रण गुरुयोजना (National Narcotic Drug Prevention and Control Master Plan) तयार गर्ने लागू औषध प्रयोगकर्ताहरूको लागि सञ्चालित उत्कृष्ट उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रलाई अनुदान (आर्थिक सहायता) प्रदान गर्ने लागू औषध, रसायन र विष्फोटक पदार्थको आयात प्रयोगको इजाजत र विद्युतिय अभिलेखांकनका लागि Drug, Chemical and Explosives Tracking and Management System (CEDTM) प्रणालीको अनुसन्धान विकास र संचालन गर्ने गैरसरकारी संस्थाबाट संचालित उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रहरूमध्ये ७ प्रदेशका १/१ उत्कृष्ट केन्द्रलाई पुरस्कृत गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नियमावली पेश भएको । (हाल खारेज भइसकेको) लागु औषध प्रयोगकर्ताहरूको लागि सञ्चालित २ वटा उत्कृष्ट उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्रलाई अनुदान (आर्थिक सहायता) प्रदान (केयर भिजन सुधार गृह, लमही, दाङ र मकवानपुर रिकभरिङ ग्रुप, हेटौडा, मकवानपुर) ।	केन्द्रहरूमध्ये ७ प्रदेशका १/१ उत्कृष्ट केन्द्रलाई पुरस्कृत गर्ने	
३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	-	आगजनीजन्य विपद व्यवस्थापनमा सहयोग ।	अगलागीजन्य विपद व्यवस्थापनका प्रभावकारी क्रियाकलाप संचालित हुने ।
३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	खोज तथा उद्धार सामग्री, दमकल, एम्बुलेन्स जस्ता सामग्रीहरूको खरिद तथा हस्तान्तर कार्य भैरहेको । मनसुन तथा आगलागी जन्य विपद्का लाभग्राहीहरूका लागि आवास तथा जग्गा खरिद अनुदानको वितरण कार्य शुरू गरि सकिएको ।	विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्य प्रभावकारी भएको हुने । विपद व्यवस्थापनमा तीनै तहका सरकार बीच समन्वय र सहजीकरण भएको हुने । विपद् लाभग्राहीहरूका लागि आवास अनुदान मार्फत सुरक्षित आवास निर्माण गरिदै लैजाने ।	एकिकृत बहुप्रकोपिय पुर्व चेतावनी प्रणालीको अवधारणा तयार गरि सुचना तथा तंचारका प्रविधिको प्रयोग मार्फत नमुनाका रूपमा प्रणाली शुरूवात गरिने । विपद् लाभग्राहीहरूका लागि आवास अनुदान वितरण गर्ने । राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणबाट सरी आएको जिम्मेवारी अनुसारका क्रियाकलाप ।
३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	हाल सम्ममा २२ लाख नागरिकहरूको राष्ट्रिय परिचयपत्रको लागि विवरण संकलन कार्य सम्पन्न भएकोमा फाल्गुण महिनामा मात्र ५ लाख विवरण संकलन भएको । राष्ट्रिय परिचयपत्र विवरण संकलन अभियान ८ जिल्लाका (पाँचथर, संखुवासभा, ओखलढुङ्गा, गुल्मी, चितवन,	पाँच वर्षमुनिका बालकालिकाको जन्म दर्ता भएको ७५% पुगेको हुने । ७७ वटै जिल्लाबाट सबै नेपाली नागरिकले राष्ट्रिय परिचयपत्र प्राप्त गरेको हुने । सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट वितरण भएको हुने । सूचना	७७ वटै जिल्लाबाट व्यक्तिका वैयक्तिक र बायोमेट्रिक सूचनालाई आधिकारिक रूपमा संकलन गरी प्रत्येक नागरिकलाई राष्ट्रिय परिचय नम्बर सहितको बहुउपयोगी र आधुनिक प्रविधियुक्त राष्ट्रिय परिचय-पत्र वितरण गर्ने, व्यक्तिगत घटना दर्ताको विवरणका आधारमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने समूहको पहिचान र

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कञ्चनपुर, डडेलधुरा र अछाम) ९८ स्थानीय तहका ८५० वडा मा सम्पन्न भएको र १६ जिल्ला: इलाम, झापा, तेह्रथुम, उदयपुर, खोटाङ्ग, सप्तरी, सर्लाही, सिन्धुली, मकवानपुर, ललितपुर, काभ्रेपलाञ्चोक, नवलपरासी पूर्व, कास्की, पाल्पा, सल्यान र डोटी मा अभियान निरन्तर सञ्चालन भईरहेको। केन्द्रमा रहेका २०३४ साल देखि २०५७ साल सम्मका व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी ३२ लाख ७२ हजार २ सय ४४ सूचना फारमको डिजिटাইजेसन कार्य सम्पन्न भएको। ६१ वटा स्थानीय तहमा व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी दर्ता किताव र सूचना फारमको डिजिटাইजेसन कार्य सम्पन्न भएको। हाल ४३७ वटा स्थानीय तहमा व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी दर्ता किताव र सूचना फारमको डिजिटাইजेसन कार्य भईरहेको। ४०३२ वडा बाट अनलाइन व्यक्तिगत घटना दर्ता सेवा सुचारू रहेको ।	व्यवस्थापन प्रणालीहरूबीच अन्तर आबद्धता र सूचना आदान-प्रदान स्थापित भएको हुने।	अद्यावधिक अभिलेख राख्ने तथा विद्युतीय माध्यम अपनाई बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत वितरण गर्ने, बहुउपयोग राष्ट्रिय परिचय-पत्र व्यवस्थापन प्रणाली र सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्ता व्यवस्थापन सूचना प्रणालीका बीचमा अन्तरआबद्धता कायम गरी बहुउपयोगी तथ्याङ्क स्रोतको रूपमा विकास गर्ने । राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा घटना दर्ता कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालित राष्ट्रिय परिचयपत्रका लागि नागरिकको विवरण संकलन गर्ने अभियान, राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन सूचना प्रणालीसँग अन्य निकायका विद्युतीय प्रणालीसँग आबद्ध गर्ने कार्यलाई राष्ट्रिय अभियानको रूपमा अघि बढाइने। राष्ट्रिय परिचयपत्र वितरणको लागि थप ६० लाख नागरिकको वैयक्तिक तथा जैविक विवरण संकलन गर्न वडा वडामा अभियान संचालन गर्ने।
३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभग्राहीहरूको अनलाईन Entry संख्या पौष मसान्तसम्ममा ३३,५६,०६३ जना	नेपालको संविधानले निर्देशित गरे बमोजिम नेपाल सरकारको निर्णय अनुसारको सामाजिक सुरक्षा तथा	सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत भुक्तानी सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको एकिकृत

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		रहेको, सामाजिक सुरक्षा भत्ता नवीकरण गर्ने म्याद (कार्तिक मसान्त) भित्र सम्बन्धित कार्यालयमा निवेदन दर्ता गरेका तर सम्बन्धित कार्यालयको परिस्थितिजन्य कारणबाट विभागको अनलाइन प्रणालीमा प्रविष्टि हुन नसकी नवीकरण छुट भएका ८,५५३ जना निवेदकहरूको विवरण प्रविष्टि गरी नवीकरण गर्ने प्रकृया अघि बढेको, चालु आ.व २०७८/७९ को बजेट वक्तव्य मार्फत ७० वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक लाभग्राहीका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ता मासिक रु.३,०००/- बाट रु.१०००/- थप गरी रु.४,०००/- पुर्याईएको र अन्य लाभग्राहीको ३३ प्रतिशतले वृद्धि भएको बजेट रु २२ अर्ब ५६ करोड ८ लाख थप अख्तियारी पठाएको, बीस जिल्लाका एकतिस स्थानीयतहबाट आ.व २०७७/८७ को नपुग भएको रकम माग भएकोले LMBIS संशोधन तथा रकम निकासका गर्न अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृतिका लागि पठाउने प्रक्रिया अगाडि	संरक्षण लक्षित वर्गमा विस्तार भएको हुने ।	सामाजिक सुरक्षा लगत तयार गर्ने SSA System लाई CGAS, CMIS, बैंकको System सँग आवद्ध गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		बढाईएको, गत आर्थिक वर्षमा रहेका सामाजिक सुरक्षा भत्ताका लाभग्राहीमध्ये चालू आ.व.मा भत्ता प्राप्त गर्नका लागि नविकरणको निवेदन दिन नआएकाले ३ लाख १३ हजार लाभग्राहीको नाम स्वतः प्रणालीबाट हटेको, बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्ने स्थानीय तह ६५४ वटा ।		
३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	कारागारलाई सुधार गृहमा रूपान्तरण गर्न हालसम्म ७,००० कैदीबन्दीलाई सीपमुलक तालिम प्रदान गरिएको निर्माणाधीन नुवाकोट खुला कारागारको ८५ प्रतिशत र बाँके कारागारको ७५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको छ। मोरङ कारागारमा रकम विनियोजन भई निर्माणकार्य भईरहेको, भौतिक प्रगति ३० प्रतिशत भएको छ। पाँचथर कारागारको निर्माणकार्य सुरु भएको छ। खुला कारागार सञ्चालन नियमावलीको मस्यौदा तयार गरिएको। नुवाकोट,(विदुर) र नेपालगञ्ज, (बाँके) मा	-	गृह प्रशासन सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरु मार्फत कारागारहरुको व्यवस्थापन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्माणाधीन केन्द्रीय तथा क्षेत्रीयस्तरको कारागारमा १०००/१००० जना कैदी बन्दी स्थानान्तरणको लागि तीव्रताका साथ कार्य अघि बढीरहेको, मोरङ्ग र पाँचथरको नयाँ कारागार भवन निर्माण सम्बन्धी बोलपत्र प्रकृया पूरा भै खरिद सम्झौता पश्चात शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग मार्फत निर्माण कार्य तीव्रताकासाथ भै रहेको, ललितपुर जिल्लाको नख्खुमा महिला बन्दीगृहको निर्माण कार्यको खरिद संझौता अन्त्य गरिएकोमा Arbitration मा गएको । बाकैको गनापुरमा खुला कारागार संचालनका लागि प्रशासनिक र सुरक्षा भवनको निर्माण कार्य पुरा भएको । खुला कारागार अभियानमा व्यवस्थित गर्न खुला कारागार नियमावलीको मसौदा तयार गरी गृह मन्त्रालयमा छलफल चरणमा रहेको । कैदीबन्दीहरूको स्वास्थ्य विमा गर्न बीमा समितिसँग समन्वय गरिएको ।		
३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरू	मोरङ कारागारमा रकम विनियोजन भई निर्माणकार्य भईरहेको, भौतिक प्रगति ३०	-	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रतिशत भएको छ। नुवाकोट,(विदुर) र नेपालगञ्ज,(बाँके) मा निर्माणाधीन केन्द्रीय तथा क्षेत्रीयस्तरको कारागारमा १०००/१००० जना कैदी बन्दी स्थानान्तरणको लागि तीव्रताका साथ कार्य अघि बढीरहेको, मोरङ्ग र पाँचथरको नयाँ कारागार भवन निर्माण सम्बन्धी बोलपत्र प्रकृया पूरा भै खरिद सम्झौता पश्चात शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग मार्फत निर्माण कार्य तीव्रताकासाथ भै रहेको, ललितपुर जिल्लाको नख्खुमा महिला बन्दीगृहको निर्माण कार्यको खरिद संझौता अन्त्य गरिएकोमा Arbitration मा गएको । बाँकेको गनापुरमा खुला कारागार संचालनका लागि प्रशासनिक र सुरक्षा भवनको निर्माण कार्य पुरा भएको ।		
३१४०३०११	अध्यागमन विभाग	System Generated QR Code सहितको Digital Visa लागु गरिएको। वायोमेट्रिक अद्यावधिक गर्ने कार्य सम्पन्न भई कार्यान्वयन भइरहेको र One to many verification का लागि लागत अनुमान स्वीकृति एवम् बजेट सुनिश्चितताका लागि	जैविक सूचना सहितको अध्यागमन प्रणाली सबै अध्यागमन कार्यालयहरूमा लागु भएको हुने। विदेशी नागरिकहरूको आवागमन सहज र व्यवस्थित भएको हुने। अध्यागमन कार्यालयहरूको भौतिक	• त्रि.अ.वि. को आगमन प्रस्थान कक्षमा विधुतीय प्रवेशद्वार (EGate) जडान गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्य अघि बढेको । अध्यागमन कार्यालय त्रि.अ.वि.मा Near line Data centre स्थापना गर्ने सम्बन्धमा अवधारणापत्र तयार भएको । मुलुकभित्र अवैधानिक रुपमा बसेका तथा गैरकानुनी कार्यमा संलग्न विभिन्न मुलकका गरी १५४ जनालाई निष्काशन गरिएको । भैरहवा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा अध्यागमन कार्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वतयारी गरिएको ।	पूर्वाधार र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।	
३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरु	System Generated QR Code सहितको Digital Visa लागु गरिएको । वायोमेट्रिक अद्यावधिक गर्ने कार्य सम्पन्न भई कार्यान्वयन भइरहेको र One to many verification का लागि लागत अनुमान स्वीकृति एवम् बजेट सुनिश्चितताका लागि कार्य अघि बढेको । अध्यागमन कार्यालय त्रि.अ.वि.मा Near line Data centre स्थापना गर्ने सम्बन्धमा अवधारणापत्र तयार भएको । भैरहवा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा	जैविक सूचना सहितको अध्यागमन प्रणाली सबै अध्यागमन कार्यालयहरुमा लागु भएको हुने । विदेशी नागरिकहरुको आवागमन सहज र व्यवस्थित भएको हुने । अध्यागमन कार्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।	त्रि.अ.वि. को आगमन प्रस्थान कक्षमा विधुतीय प्रवेशद्वार (EGate) जडान गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अध्यागमन कार्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वतयारी गरिएको ।		
३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	Forensic Software with Require Hardware Items खरिद सम्बन्धमा मिति २०७८/०९/०९ गते बोलपत्र आह्वान र प्राप्त बोलपत्रहरू खोली मूल्याङ्कन समिति द्वारा आर्थिक तथा प्राविधिक रूपमा छानविन भइरहेको । Forensic Tools License Renew को हकमा सम्झौता अनुसारको सामान प्राप्त भइसकेको । फागुन महिनासम्म औसत भौतिक प्रगति ६९ प्रतिशत भएको । हाल सम्मको औसत वित्तीय प्रगति ६० प्रतिशत भएको । ३४ वटा भवनको निर्माण कार्य १०० प्रतिशत प्रगति । १७ वटा भवनको निर्माण कार्य ८० प्रतिशत भन्दा माथि रहेको । विपद व्यवस्थापनका लागि आवश्यक यन्त्र उपकरण खरिद गर्ने ।मिति २०७८/०६/१५ गते बोलपत्र आव्हानको सूचना प्रकाशित गरिएकोमा	प्रहरी सेवामा नागरिकको पहुँचको अनुपात १:३५० पुगेको हुनेछ । शान्ति सुरक्षा अमन चयन कायम भएको हुने । जनतामा सुरक्षाको अनुभूति वृद्धि भएको हुने ।	आतंकवाद तथा संगठित अपराध नियन्त्रण गर्न सुरक्षा निकायहरू बीच अन्तरक्रिया र सरोकारवाला बीच समन्वय गरी कार्यक्रमहरू संचालन ।(Integrated Security Operation, Monitoring and Fusion Center) बढ्दो साइबर अपराधलाई नियन्त्रण तथा अनुसन्धान गर्न प्रदेश स्तरमा नेपाल प्रहरी साइबर युनिट स्थापना गरिने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		मिति २०७८/१०/१० गते खरिद तथा आपूर्ती सम्बन्धी करार सम्झौता भई सामान आपूर्ती हुने क्रममा रहेको । विपद व्यवस्थापनका लागि तालिम क्यालेण्डर अनुसार पहिलो र दोस्रो समूह सञ्चालन भई ५८ जना प्रशिक्षार्थीहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको । तेस्रो समूहमा ३० जना प्रशिक्षार्थीलाई तालिम प्रदान कार्य भइरहेको ।		
३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	-	शान्ति सुरक्षा अमन चयन कायम भएको हुने । जनतामा सुरक्षाको अनुभूति वृद्धि भएको हुने ।	-
३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	नेपाल प्रहरी अस्पतालमा प्रहरी कर्मचारी, पूर्व प्रहरी कर्मचारी, प्रहरी कर्मचारीहरूका सन्तती तथा बुबा-आमा लगायत सर्वसाधारण जनतालाई समेत उपचारमा पहुँच पुर्याउने कार्य भएको ।	-	प्रहरी कर्मचारी र निजहरूका सन्ततिका लागि स्वास्थ्य सेवा विस्तार कार्यक्रम
३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरू	आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ फागुन मसान्तसम्म सामुदायिक कार्यक्रम संख्या- २९,१४३ विद्यालय केन्द्रीत कार्यक्रम संख्या- १३२८ कुल जम्मा संख्या :- ३०,४७१ लाभान्वित संख्या :- २८,८५,७५३ जना ।	शान्ति सुरक्षा अमन चयन कायम भएको हुने । जनतामा सुरक्षाको अनुभूति वृद्धि भएको हुने ।	-
३१४०४१०३	अपराध नियन्त्रण	Digital Forensic Lab को स्तरवृद्धिको लागि	प्रहरीको भौतिक उपस्थितिको दरमा	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	आवश्यक Equipment हरू खरिदको लागि मिति २०७८/०९/०९ गते बोलपत्र प्रकाशन गरी मिति २०७८।१०।१६ गते खोली मूल्याङ्कन भइरहेको । Technical Investigation & Analysis Training ५५६ जना प्र.ना.नि देखि प्र.ज. दर्जासम्मका प्रशिक्षार्थीहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको ।	वृद्धि गर्ने, अपराधका घटनाहरूको नियन्त्रण तथा न्यूनीकरण गर्ने, अपराध अनुसन्धानको सफलताको दरमा वृद्धि गर्ने, सुरक्षा अनुभूतिको सर्वेक्षण गर्ने ।	
३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल	चालु आ.व. मा स्थापना गरिने १२० वटा बिओपी मध्ये ८२ वटा सम्पन्न	-	सिमा सुरक्षालाई थप सबल, सुदृढ र प्रभावकारी बनाउन थप जनशक्ति सुरक्षा उपकरण र आवश्यक भौतिक पूर्वाधार सहितको बाह्र महिना उपयोग गर्न सकिने स्तरीय वि.ओ.पि हरूको विकास एवम् विस्तार गर्दै लगिने । सीमा स्तम्भहरूको चौबीसै घण्टा निगरानी गर्ने गरी सीसीटीभी क्यामेराहरू क्रमशः जडान गरिदै लगिने ।
३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	-	-	-
३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	-	सशस्त्र प्रहरी बल, प्रहरी परिवार तथा सर्वसाधारणलाई स्वास्थ्योपचार सेवा उपलब्ध गराईएको हुने ।	-
३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना	-	प्रहरी कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन भएको हुने ।	अभिलेखीकरण सम्बन्धि कार्यक्रम
३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल	-	शान्तिसुरक्षा अमनचयन कायम भई	-

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	तालिम केन्द्रहरु		दक्ष, क्षमतावान र उत्प्रेरित जनशक्ति तयार हुने।	
३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	-	शान्ति सुरक्षा अमन चयन कायम भएको हुने। जनतामा सुरक्षाको अनुभूति वृद्धि भएको हुने।	-
३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	नेपाल प्रहरी अस्पतालमा प्रहरी कर्मचारी, पूर्व प्रहरी कर्मचारी, प्रहरी कर्मचारीहरूका सन्तती तथा बुबा-आमा लगायत सर्वसाधारण जनतालाई समेत उपचारमा पहुँच पुर्याउने कार्य भएको ।	प्रहरी परिवार र नागरिकले उचित उपचार पाएको हुने।	-
३१४०७०११	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	-	कसूरजन्य सम्पत्ति प्राप्ति तथा व्यवस्थापन	ऐन र नियमावली तथा निर्देशिका एवम् कार्यविधिले व्यवस्था गरे बमोजिम क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सुरक्षा निकायको आधुनिकीकरण तथा व्यावसायिकता अभिवृद्धिसँगै नागरिकको जीउ, धन, स्वतन्त्रता र सार्वजनिक सम्पतिको सुरक्षा हुने, साइबर अपराधको नियन्त्रण हुने र अन्तर्राष्ट्रिय आपराधिक क्रियाकलाप नियन्त्रण हुनेछ। समग्र शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापनका लागि गृह प्रशासन सुधार कार्ययोजना, २०७८ कार्यान्वयनमा गएको अवस्थामा आवश्यक परिमाणमा साधन-स्रोत उपलब्ध हुन नसकेमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ। मौषमजन्य तथा आकस्मिक ठूला प्राकृतिक विपद जोखिम तथा दुर्घटनाहरूको तत्काल व्यवस्थापनका लागि स्रोत परिचालन तथा समन्वय गर्ने कार्यमा जोखिम उत्पन्न हुन सक्नेछ ।

८.५ रक्षा

१. पृष्ठभूमि

नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता र स्वाधीनतालाई अक्षुण्ण राख्दै मौलिक हक तथा मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्धन, राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूको अनुसरण तथा राज्यका नीतिहरूको क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै नेपाललाई समृद्ध तथा समुन्नत बनाउने राज्यको दायित्व पूरा गर्न नेपालको संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरूको परिधिभित्र रही राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूबाट निर्देशित भई रक्षा मन्त्रालयले आफ्ना कार्यहरू सम्पादन गर्दै आइरहेको छ । जस अन्तर्गत यस मन्त्रालयले मुलुकको सुरक्षा एवम् प्रतिरक्षासम्बन्धी नीति, रणनीति तथा कानूनको तर्जुमा र तिनको कार्यान्वयन, व्यवस्थापन, अनुगमन, नियन्त्रण तथा निर्देशन गर्ने कार्य गर्दै नेपाली सेनालाई देश र जनताको हितमा प्रभावकारी तवरले परिचालन गर्ने एवं नेपाली सेनाको प्रशासकीय नेतृत्वदायी संयन्त्रका रूपमा समेत विभिन्न कार्यहरू सम्पादन गर्दै आइरहेको छ । नेपालको संविधानको भाग २८ धारा २६७ मा नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधीनता र राष्ट्रिय एकताको रक्षाको लागि संविधानप्रति प्रतिबद्ध समावेशी नेपाली सेनाको एक संगठन रहने व्यवस्था रहेको छ । मुलुकलाई आन्तरिक तथा बाह्य सुरक्षा चुनौतीहरूबाट स्वतन्त्र र सुरक्षित राख्दै नेपाली जनताको जीउ धनको सुरक्षा र संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने नैसर्गिक अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न र नेपालको भौगोलिक अखण्डता र एकतालाई अटल र अक्षुण्ण राख्न यस मन्त्रालय र अन्तर्गतको नेपाली सेना अहोरात्र क्रियाशील रही आएको छ । संविधानप्रदत्त दायित्वहरू निर्वाह गर्ने क्रममा हालका दिनमा नेपाली सेनाले मूलतः बाह्य सुरक्षा, प्रतिरक्षा, आन्तरिक सुरक्षा, विपद् व्यवस्थापन, प्रकृति संरक्षण, नेपाल सरकारको निर्देशन बमोजिम राष्ट्रिय पहिचान बोकेका ठूला एवम् रणनीतिक महत्त्वका विकास निर्माण, करिडोर तथा सडक खण्डहरू, मुलुकका महत्त्वपूर्ण ऐतिहासिक सांस्कृतिक संरचना तथा अति विशिष्ट र विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा एवम् संयुक्त राष्ट्र संघको आह्वानअनुसार विभिन्न देशमा शान्ति स्थापनामा योगदान गर्नुको साथै नेपाल सरकारले सुम्पेको जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक सम्पादन गर्दै आइरहेको छ । पछिल्लो समयमा कोभिड-१९ को कारण सृजित विषम परिस्थिति तथा माहामारीको रोकथाम, नियन्त्रणमा समेत नेपाली सेनाले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

नेपाली सेनालाई समय सापेक्ष थप सबल, चुस्त, दक्ष, व्यवसायिक र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बनाउन एवम् पछिल्ला दिनमा सुम्पिएको विकास निर्माण तथा विपद् व्यवस्थापनको कार्य कुशलतापूर्वक सम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने भौतिक संरचना, मेसिनरी औजार, प्रविधि तथा आधुनिक सैनिक उपकरणहरू पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध नहुनु, नेपाली सेनालाई आवश्यक पर्ने हातहतियार, गोलिगठ्ठा लगायतका सुरक्षा सामग्री स्वदेशभित्रै पर्याप्त मात्रामा उत्पादन गर्न नसक्नु यस क्षेत्रका केही प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् । समयानुकूल वृत्ति विकासका अवसर सन्तुलित र न्यायपूर्ण तरिकाले उपलब्ध गराई नेपाली सेनामा कार्यरत जनशक्तिको मनोबल उच्च राख्ने, मन्त्रालय तथा नेपाली सेनाको कामकारबाहीलाई क्रमशः आधुनिकीकरण गर्दै सूचना प्रविधिमा आधारित चुस्त र नतिजामुखी बनाउने, सेना र अन्य विभिन्न सुरक्षा संयन्त्रहरूबीच समन्वय र कार्यात्मक सम्बन्ध सुदृढ तुल्याई मुलुकको समग्र सुरक्षा व्यवस्थामा सुधार ल्याउने जस्ता विषयहरू सुरक्षा क्षेत्रको प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । नेपाली सेनाको व्यवस्थापनमा निर्माणाधीन काठमाडौं तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना अन्तर्गत ललितपुर जिल्लाको खोकनामा, द्रुतमार्गको रेखाङ्कनमा परी अधिग्रहणमा

परेका जग्गाहरूको मुआब्जा मूल्याङ्कनको विषयमा भएको विवादका कारण जग्गा प्राप्त हुन नसक्नु तथा अन्य करिडोरको निर्माणमा मापदण्ड बिना आयोजना पहिचान तथा छनोट हुनु, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन बिना आयोजना कार्यान्वयनमा लैजानु तथा आयोजना कार्यान्वयनको लागि श्रोतको सुनिश्चितता नहुनु जस्ता प्रवृत्तिले यस मन्त्रालयका लागि थप चुनौतीहरू सृजना गरेको अवस्था रहेको छ ।

३. सोच

स्वतन्त्र, अखण्ड, सुरक्षित, सार्वभौम र शान्तिपूर्ण नेपाल ।

४. उद्देश्य

१. सुदृढ र सबल आन्तरिक तथा बाह्य सुरक्षा प्रणाली अवलम्बन गर्दै गरी मुलुकलाई सुरक्षित बनाउनु ।
२. रक्षा मन्त्रालय र नेपाली सेनाको भौतिक, मानवीय तथा प्रविधिगत क्षमता अभिवृद्धि गरी नेपाली सेनालाई थप दक्ष, आधुनिक र व्यावसायिक बनाउनु ।
३. रणनीतिक महत्त्वका विकास निर्माण तथा विपद् व्यवस्थापनमा नेपाली सेनाको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउनु ।
४. आधारभूत राष्ट्रिय मूल्य मान्यता, राष्ट्रिय एकता तथा सामाजिक सद्भावलाई अभिवृद्धि गर्दै नागरिक/सैनिक सम्बन्धलाई सुदृढ गर्नु ।
५. सैनिक कूटनीतिलाई प्रभावकारी बनाउँदै अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा मुलुकको प्रतिष्ठा अभिवृद्धि गर्नु ।
६. संयुक्त राष्ट्रसंघको नेतृत्वमा विश्व शान्ति स्थापना कार्यमा योगदान पुऱ्याउनु ।
७. मानव अधिकारको संरक्षण एवं प्रवर्द्धनमा योगदान पुऱ्याउनु ।

५. रणनीति

१. राष्ट्रिय सुरक्षा र प्रतिरक्षासम्बन्धी नीति, रणनीति र कानून तथा संगठनात्मकपक्षमा समसामयिक सुधार गरी राष्ट्रिय सुरक्षा व्यवस्थालाई सुदृढ बनाउने ।
२. संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीनवटै तह तथा नेपाली सेनावीच उचित संयन्त्र निर्माण र समन्वय सुदृढ गरी मुलुकमा विश्वसनीय र भरपर्दो सुरक्षा प्रणालीको विकास गर्ने ।
३. नेपाली सेनालाई समयानुकूल दक्ष, आधुनिक, व्यावसायिक, प्रविधि-मैत्री तथा साधनस्रोत सम्पन्न बनाउने एवम् समग्र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
४. नेपाली सेनालाई मुलुकको अन्तर्राष्ट्रिय सीमानाको सुरक्षा, नदी, खानी, वनजङ्गल र प्रकृति संरक्षण कार्यमा सहभागी गराउने तथा ठूला एवम् रणनीतिक महत्त्वका विकास आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्दा राज्यको सुरक्षामा पर्ने प्रभावबारे सुरक्षा प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।
५. राष्ट्रिय स्वार्थ र हित विपरितका क्रियाकलापहरूलाई नियन्त्रण र निरुत्साहित गर्ने ।
६. नेपाली सेनामा वृत्ति विकासका नवीन पक्षहरूलाई समावेश गरी क्षमतावान् र उच्च मनोबलयुक्त जनशक्ति रहेको संगठनको रूपमा रूपान्तरण गर्ने ।

७. नेपाली सेनाको सामरिक र रणनीतिक महत्त्वका विकास निर्माण कार्यहरू सम्पादन गर्ने तथा विपद् व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
८. संस्थागत क्षमताको विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिई आधुनिक प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्ने ।
९. नेपाली सेनासम्बन्धी कानूनमा समसामयिक सुधार गरी मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धनमा समेत योगदान पुऱ्याउने ।
१०. नेपाली सेना र अन्य सुरक्षा निकायबीच समन्वय र सहकार्य विस्तार गर्दै विश्व शान्ति स्थापनामा नेपालको भूमिका वृद्धि गर्ने ।
११. रणनीतिक स्तरमा सोच्ने आम संस्कारको विकास गर्दै राष्ट्रिय सुरक्षा सम्बद्ध सञ्जाल निर्माण गरी उच्च स्तरको नागरिक-सैनिक सम्बन्ध निर्माण र विस्तार गर्ने ।
१२. नेपाली सेना तथा अन्य सुरक्षा निकायहरूका उच्च शैक्षिक संस्थानहरूलाई, आवश्यकता अनुरूप समसामयिक सुधार सहित, राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक छाता भित्र ल्याउने र भरपर्दो एवम् विशिष्ट शिक्षण संस्थाको रूपमा विकसित गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	राष्ट्रिय सेवा दल तालिम	जना	०	७७,००	१,१५,५०	१,१५,००	१,५४,००
२	बङ्करदेखि ब्यारेकसम्म भौतिक संरचना निर्माण	संख्या	१,०९	१,४५	१,९०	२,२०	२,५०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक बर्ष	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	५५०,३९५	४६८,८८२	८१,५१३	-	५५०,३९५	-	-
२०८०/८१	५४७,०१३	४५७,४४९	८९,५६४	-	५४७,०१३	-	-
२०८१/८२	५६९,८४०	४७१,३२०	९८,५२०	-	५६९,८४०	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३४५०००११	रक्षा मन्त्रालय	-	सुदृढ र सबल आन्तरिक तथा बाह्य सुरक्षा प्रणाली अवलम्बन गर्दै गरी मुलुकलाई सुरक्षित बनाउनु । रक्षा मन्त्रालय र नेपाली सेनाको भौतिक, मानवीय तथा प्रविधिगत क्षमता अभिवृद्धि गरी नेपाली सेनालाई थप दक्ष, आधुनिक र व्यावसायिक बनाउनु । रणनीतिक महत्त्वका विकास निर्माण तथा विपद् व्यवस्थापनमा नेपाली सेनाको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउनु । आधारभूत राष्ट्रिय मूल्य मान्यता, राष्ट्रिय एकता तथा सामाजिक सद्भावलाई अभिवृद्धि गर्दै नागरिक/सैनिक सम्बन्धलाई सुदृढ गर्नु । सैनिक कूटनीतिलाई प्रभावकारी बनाउँदै अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा मुलुकको प्रतिष्ठा अभिवृद्धि गर्नु । संयुक्त राष्ट्रसंघको नेतृत्वमा विश्व शान्ति स्थापना कार्यमा योगदान पुऱ्याउनु । मानव अधिकारको संरक्षण एवं प्रवर्द्धनमा योगदान	-	-	नेपाल एक स्वतन्त्र, सार्वभौम एवं सुरक्षित राष्ट्रको रूपमा रहने । नेपाली सेना थप दक्ष एवं व्यावसायिक हुने । विपद् व्यवस्थापन एवं रणनीतिक महत्त्वको आयोजना कार्यान्वयनमा नेपाली सेनाको क्षमता थप अभिवृद्धि हुने । रक्षा कुटनीति (Defense Diplomacy) थप सुदृढ हुने । विश्वशान्ति स्थापनामा नेपालको भूमिका थप पर्वर्द्धन हुने ।

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
			पुन्याउनु ।			
३४५०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	-	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति २०७५ कार्यान्वयनको लागि सहजीकरण गर्ने ।	-	-	नेपालको आन्तरिक र बाह्य सुरक्षा सुदृढ हुने ।
३४५०१०११	जङ्गी अड्डा	-	नेपाली सेनाको समग्र व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	-	-	आधारभूत भौतिक संरचनाहरू निर्माण हुने । हात हतियार लगायत सैनिक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन हुने ।
३४५०१०१२	सैनिक हवाई महानिर्देशनालय	-	नेपाली सेनाको हवाई क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	-	-	हवाईजहाज तथा हेलिकप्टरहरू नियमित मर्मत सम्भार गरी हवाई साधनहरू चालु हालतमा रहने ।
३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	-	नेपाली सेनामा कार्यरत व्यक्तिहरूको लागि अध्ययन तथा तालिम प्रदान गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	-	-	कार्यालयको दैनिक कार्यहरू सरल र सहज ढंगबाट कार्यसम्पादन हुने। थप हुने शिक्षार्थीको लागि बासस्थान तथा अत्यावश्यक फर्निचरका सामानहरू थप उपलब्ध हुने ।
३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	-	विभिन्न तालिम प्रदान गरी युवादस्तामा राष्ट्रिय भावना अभिवृद्धि गर्ने ।	-	-	राष्ट्र निर्माणमा सहयोग गर्ने र राष्ट्रप्रति बफादार जनशक्ति तयार गर्ने। विपद् व्यवस्थापनमा खोज, उद्धार तथा राहत कार्यमा उपयोगी स्वयंसेवक तयार गर्ने । राष्ट्रको आवश्यकतानुसार नेपाली सेनाको निगरानी र समन्वयमा रही आफ्नो क्षमता बमोजिमको भूमिका निर्वाह गर्ने । तालिम कार्यक्रमलाई स्थानीय स्तरसम्म विस्तार

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						गर्दै राष्ट्रप्रति समर्पित, अनुशासित र बफादार तथा राष्ट्रको सेवा गर्न तत्पर/सक्षम नागरिकको विकास गर्ने ।
३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सिडेन्ट सेन्टर समेत)	-	सुलभ एवं गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।	-	-	थप भौतिक संरचनाहरु निर्माण हुने र फिल्ड अस्पताल धनगढीमा महिला जवान लाईन निर्माण हुने । MI Room हरुमा न्यूनतम मेडिकल औजार तथा उपकरणहरु उपलब्ध हुने हुँदा स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्तरोन्नति हुने । वार्ड/ओ.पि.डि. तथा विरामीको दैनिक प्रयोजनमा पानीको आवश्यकतालाई पूरा गर्न सकिने ।
३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिको सुरक्षा निर्देशनालय	-	अति विशिष्ट व्यक्तिको सुरक्षाको लागि भौतिक संरचना निर्माण, मेशिनरी औजार खरिद तथा ढलको व्यवस्थापन गर्ने ।	-	-	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा व्यवस्थापन थप मजबुद तथा विश्वसनीय हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४५०००११	रक्षा मन्त्रालय	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति २०७५, तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिएको । राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७७ तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिएको	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति २०७५, कार्यान्वयन भएको हुने, राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७७ कार्यान्वयन भएको हुने, नेपाली सेना थप सबल, सुदृढ, व्यावसायिक, समावेशी र	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति २०७५ कार्यान्वयनको एकीकृत कार्यान्वयन योजना २०७७ कार्यान्वयन गर्ने । राष्ट्रिय सुरक्षाका विषयहरु समेटी "सुरक्षा" जर्नल प्रकाशन गर्ने । अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून तथा

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		। नेपाली सेना सम्बन्धी अन्य रणनीति तयार गरी नेपाली सेनाको प्रशासकीय नेतृत्वको रूपमा कार्य सम्पादन हुँदै आइरहेको ।	जनउत्तरदायी भएको हुने ।	मानव अधिकार संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । Civil Military Relations and Contemporary Security Issues मा High Level Dialogue कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३४५०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ को कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायहरूका श्रोत अधिकृतहरूलाई सहभागी गराई समन्वयात्मक बैठक सम्पन्न गरिएको। राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ कार्यान्वयन सम्बन्धी एकीकृत कार्ययोजनाको आ.व. २०७७/७८ को कार्य सम्पादनको वार्षिक कार्य प्रगति समीक्षा गरिएको । आ.व. २०७८/७९ को ८ महिनामा १८६ वटा दैनिक सुरक्षा परिस्थिति प्रतिवेदन तथा ३३ वटा साप्ताहिक सुरक्षा परिस्थिति विश्लेषण तयार गरी सुरक्षा परिषद्का सदस्यहरूलाई पठाइएको । राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ कार्यान्वयनको एकीकृत	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को काम कारवाही थप व्यवस्थित र समयानुकूल चुस्त,दुरुस्त हुने ।	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग बैठक, छलफल, समन्वय र प्रगति अनुगमन गर्ने । एकीकृत कार्ययोजनामा उल्लिखित कार्य सम्पादन गर्न सम्बन्धित ३० वटा निकायहरूलाई सञ्चार प्रणाली र सुरक्षा सञ्जालमा आबद्ध गर्न आवश्यक सफ्टवेयर नेटवर्क स्थापना गरी विस्तार गर्ने । राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७७ को कार्ययोजना तयार गर्ने । सुरक्षा सम्बन्धी बैठक, गोष्ठी तथा सेमिनार सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्ययोजनामा उल्लिखित कार्य सम्पादन गर्न सम्बन्धित ३० वटा निकायहरूलाई सञ्चार प्रणाली र सूचना सञ्जालमा आवद्ध गर्न सफ्टवेयर निर्माणको कार्य अगाडि बढाइएको ।		
३४५०१०११	जङ्गी अड्डा	आ.व. २०७७/७८ सम्म बंकरदेखि ब्यारेक कार्यक्रम अन्तर्गत हालसम्म ३३६६ वटा भौतिक संरचना निर्माण सम्पन्न भएको । आधुनिक व्यक्तिगत हतियार तथा सैनिक सामग्रीहरू व्यवस्थापन गरिएको ।	बंकरदेखि ब्यारेक कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई थप भौतिक संरचना निर्माण हुने । आधुनिक व्यक्तिगत हतियार तथा सैनिक सामग्रीहरू थप खरिद हुने ।	बंकर देखि ब्यारेक कार्यक्रम अन्तर्गत १४५ संरचना निर्माण गर्ने । थप हतियार खरिद गर्ने । अति आवश्यक मेशिनरी औजार खरिद गर्ने ।
३४५०१०१२	सैनिक हवाई महानिर्देशनालय	हाल नेपाली सेनासँग रहेका जहाज तथा हेलिकप्टरको आवश्यकता अनुरूप मर्मत तथा सम्भार गरी चालु अवस्थामा राखिएको ।	जहाज तथा हेलिकप्टरको नियमित मर्मत संभार हुने । MI17 हेलिकप्टरको Over haul गर्ने कार्य सम्पन्न हुने । थप भौतिक संरचना निर्माण हुने ।	हवाई साधनलाई चालु राख्न आवश्यक Spare Parts खरिद गर्ने ।
३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	Syndicate Building & Officer's Accommodation निर्माण कार्य अघि बढाइएको ।	थप हुने प्रशिक्षीलाई पर्याप्त मात्रामा बासस्थानको व्यवस्था हुने । कार्यालयको दैनिक कार्यहरूलाई सरल र सहल ढंगबाट कार्यसम्पादन हुने ।	Syndicate Building & Officer's Accommodation निर्माण गरिने । अति आवश्यक Training Aid का सामग्रीहरू खरिद गर्ने ।
३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	आ.व.०७८/७९ मा राष्ट्रिय सेवा	NCC क्याडेट तालिमका छात्र/छात्रा	७७०० जना NCC क्याडेटहरूलाई तालिम प्रदान

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		दलको लागि पूँजीगत खर्चतर्फ विनियोजन भएको रकमबाट तालिम शिक्षालयहरूको निमित्त आवश्यक सामग्रीहरू खरिद गरिएको ।	शिक्षार्थीहरूलाई उचित वासस्थानको व्यवस्था हुने । NCC क्याडेट तालिममा सहभागी हुने छात्रा शिक्षार्थीहरू तथा महिला शिक्षकहरूलाई महिलामैत्री भवन निर्माण हुने । भौतिक पूर्वाधारहरू मर्मत सुधार हुने । NCC क्याडेट तालिमको दौरानमा अकस्मात् विरामी भएका छात्र/छात्रा शिक्षार्थीहरूलाई अस्पतालमा तुरुन्त लैजानको लागि प्रत्येक शिक्षालयहरूमा आवश्यक एम्बुलेस १/१ को व्यवस्था र ४ वटा तालिम शिक्षालयहरूमा कोत घर निर्माण हुने ।	गर्ने । अल्मुनाई एशोसिएशनलाई राष्ट्रिय सेवा दल मुख्यालयको समन्वयकारी भूमिकामा थप प्रभावकारी रूपमा राष्ट्र सेवामा सक्रिय रूपमा परिचालन गर्ने । देश र जनताहरूलाई साधारण अवस्थामा सामाजिक सचेतना अभियान सञ्चालन गरी सभ्य र सु-संस्कृत समाज निर्माणमा टेवा पुर्‍याउने । NCC क्याडेट तालिमबाट समाजमा देशभक्ति तथा अनुशासित युवादस्ता तयार गर्ने । विपद् र प्रकोपको अवस्थामा स्वयंसेवकको भूमिका निर्वाह गर्न सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने ।
३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सिडेण्ट सेन्टर समेत)	सकल दर्जालाई तथा तिनका आश्रित परिवारहरूलाई स्वास्थ्य सुविधा प्रदान हुँदै आएको । कोभिड-१९ महामारीमा कोभिड विरामीहरूको व्यवस्थापन तथा कोभिड परीक्षणमा अग्रपंक्तिमा रही सेवा प्रदान गरिएको । विभिन्न स्वास्थ्य शिविरहरू सञ्चालन गरी सामाजिक हितका कार्यहरू सम्पादन गरिएको । गैह्र सैनिकहरूको लागि आकस्मिक उपचार सुविधा उपलब्ध गराइएको ।	सकल दर्जाहरूलाई तथा तिनका आश्रित परिवारहरूलाई स्वास्थ्य सुविधा निरन्तर प्रदान गर्ने व्यवस्था हुने । विपद् व्यवस्थापन कार्यमा क्षमता अभिवृद्धि हुने । सामाजिक हितका कार्यहरूमा नेपाली सेनाको भूमिका बृद्धि हुने । गैह्र सैनिकहरूको लागि आकस्मिक उपचार सुविधा निरन्तर उपलब्ध हुने ।	MRI मेशिन खरिद हुने । थप मेडिकल उपकरणहरू खरिद हुने ।

ब.उ.शि.नं	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिको सुरक्षा निर्देशनालय	नियमित रूपमा अति विशिष्ट तथा विशिष्ट व्यक्तिहरूलाई सुरक्षा प्रदान गरिएको ।	बासस्थानको थप व्यवस्थापन हुने । अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा व्यवस्थापन थप सुदृढ हुने । टुकुचा खोलाको ढल व्यवस्थापन हुने । सुरक्षा डिउटीको निमित्त प्रयोग हुने विभिन्न मेशिनरी सामानहरू खरिद हुने ।	भौतिक संरचना निर्माण गर्ने। आवश्यक सुरक्षा सामग्रीहरू खरिद गर्ने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पूर्वानुमान/पूर्वशर्तः नेपाली सेनाको आधुनिकीकरण, व्यवसायिकीकरण र क्षमता अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त मात्रामा स्रोत साधनको व्यवस्था हुनेछ । नेपाली सेना र अन्य सुरक्षा निकायहरूबीच समन्वय तथा सहकार्य सुदृढ हुनेछ । जोखिमः पर्याप्त बजेट र समन्वयको अभावमा लक्षित उद्देश्यहरू हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

८.६ परराष्ट्र

१. पृष्ठभूमि

परिवर्तित विश्व राजनीति तथा आर्थिक वातावरणमा मुलुकको अलग पहिचान कायम राखी संविधानले परिभाषित गरेका राष्ट्रिय हितका आधारभूत विषय प्राप्त गर्न नेपालले बाह्य आर्थिक सम्बन्धलाई विशेष जोड दिँदै आएको छ। नेपालको आर्थिक कूटनीति मूलभूत रूपमा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सम्बन्धलाई मुलुकको समृद्धि र विकासमा परिचालन गर्ने तथा संविधानद्वारा निर्देशित अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको ढाँचाभित्र रही अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासोन्मुख मुलुकमा स्तरोन्नति हुँदा आउने नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धलाई परिचालन गर्नेतर्फ केन्द्रित हुनेछ।

२. समस्या तथा चुनौती

विश्वको परिवर्तनशील वातावरणमा राष्ट्रिय हित संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्ने सक्षम कूटनीतिक क्षमताको स्थापना गर्नु, मित्र राष्ट्रहरू तथा अन्य विकास साझेदारको सहयोग प्राप्त गर्नका लागि द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय तहमा अझ बढी कूटनीतिक सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु तथा अतिकम विकसित मुलुकको हैसियतले प्राप्त हुने सुविधाको पूर्ण उपयोग तथा अतिकम विकसित राष्ट्रबाट स्तरोन्नति भएपछि आउन सक्ने असरको न्यूनीकरणका लागि आवश्यक रणनीति विकास गर्नु प्रमुख चुनौतिको रूपमा रहेका छन्।

विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को महामारीका कारण बेरोजगारीमा वृद्धि हुनुका साथै गरिबी बढेको अवस्था विद्यमान छ। यसैका कारण विकास सम्बन्धी कृयाकलापमा समेत प्रभाव परेको छ। मित्र राष्ट्रहरूको सहयोग तथा सद्भावबाट प्राप्त र सरकारको आफ्नै श्रोतबाट खरिद गरी करिब ६५ प्रतिशत नागरिकलाई कोभिड-१९ विरुद्धको खोप दिई सकिएको छ। सबै नागरिकलाई खोप उपलब्ध गराउने सरकारको नीतिबमोजिम खोपको थप मात्रा प्राप्त गर्नका लागि कूटनीतिक पहल जारी रहेको छ।

३. सोच

समुन्नत र समन्यायिक विकास एवम् राष्ट्रिय सम्मानका लागि अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सम्बन्ध।

४. उद्देश्य

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालको राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन गर्दै तीव्र आर्थिक वृद्धि, गरिबी न्यूनीकरण तथा दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तमा योगदान पुऱ्याउन अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको परिचालन गर्नु।

५. रणनीति

१. अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा नेपालको राष्ट्रिय हित, राष्ट्रिय छवि, राष्ट्रिय पहिचान र प्रतिष्ठाको प्रवर्द्धन गर्ने।
२. नेपालको आर्थिक कूटनीतिलाई रणनीतिक र नतिजामूलक रूपमा परिचालन गर्ने।
३. राष्ट्रिय हित अनुकूल हुने गरी विद्यमान सन्धि, सम्झौता र समझदारीको विश्लेषण गरी पुनरावलोकन गर्ने।
४. कूटनीतिक दक्षतामा अभिवृद्धि गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	नेपालभिन्न र विदेशमा समेत गरी आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रमहरुको संचालन	पटक	१४०	९८	११०	११०	११०
२	द्विपक्षीय परामर्श संयन्त्रको स्थापना र बैठक	वटा	९	६	६	६	६
३	अन्तर्राष्ट्रिय संगठनको कार्यकारी तहमा उम्मेदवारी र प्रतिनिधित्व	वटा	२	२	१	१	१
४	कूटनीति सम्बन्धी तालिम संचालन	वटा	२	४	४	४	४
५	*Brain Gain Centre-BGC मा आबद्ध हुने गैर आवासीय नेपाली	संख्या	१०००	१२००	१३००	१३५०	०
६	* BGC मार्फत प्राप्त हुने परियोजना प्रस्ताव	संख्या	३	४	६	८	०
७	*नेपालीलाई गन्तव्य मुलुकको अध्यागमनमा प्रवेशाज्ञा प्रदान गर्ने मुलुक	संख्या	३५	३६	३७	३८	०
८	द्विपक्षीय कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भएका मुलुक	संख्या	१६८	१७४	१७६	१७६	१७७
९	विद्युतीय राहदानी वितरण	संख्या	०	०	५०००००	५०००००	५०००००
१०	विदेशमा समस्यामा परेका नेपालीको उद्धारमा सहजीकरण	संख्या	०	०	१०००	१०००	१०००
११	विदेशमा समस्यामा परेका नेपालीलाई कानूनी सहायता एवं परामर्श	संख्या	०	०	१०००	१०००	१०००
१२	कन्सुलर सेवा अन्तर्गत	संख्या	०	०	३०००००	३०००००	३०००००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
	कागजात प्रमाणीकरण						
१३	गैर आवासीय नेपालीहरूलाई एन.आर.एन डिजिटल कार्ड वितरण	संख्या	०	०	५००	५००	५००
१४	विदेशस्थित नियोगहरूमा भवन/जग्गा खरिद/निर्माण	संख्या	४	३	३	३	२

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

अर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	५८,३३५	५२,३३६	५,९९९	-	५८,३३५	-	-
२०८०/८१	७३,१५४	५५,४३४	१७,७२०	-	७३,१५४	-	-
२०८१/८२	७४,२४५	५६,३१५	१७,९३०	-	७४,२४५	-	-

द. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	साधारण प्रशासन	परराष्ट्र नीतिको निर्माण तथा कार्यान्वयन राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध सुदृढीकरण आर्थिक कूटनीतिको संचालन संस्थागत सुदृढीकरण तथा संरचनात्मक सुधार अन्य निकायसँग समन्वय तथा सोध अनुसन्धान		-	परराष्ट्र नीतिको कार्यान्वयन भएको हुने। राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध सुदृढीकरण भएको हुने । लगानी, निर्यात प्रवर्द्धन, पर्यटन प्रवर्द्धन, वैदेशिक सहायता, श्रमिक सचेतना लगायतका क्षेत्रमा कार्यक्रमहरू संचालन भइ आर्थिक कूटनीति प्रवर्द्धन भएको हुने । मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूमा संस्थागत सुदृढीकरण तथा संरचनात्मक सुधार भएको हुने । नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय, संसद लगायत अन्य सरकारी तथा सार्वजनिक निकायसँग सम्बन्धित विषयमा समन्वय तथा सहकार्य हुनुका साथै समसामयिक विषयमा सोधमूलक क्रियाकलाप भएको हुने ।
३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरू, महावाणिज्यदूतावासहरू, स्थायी नियोगहरू	साधारण प्रशासन	राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध विस्तार आर्थिक कूटनीति नेपालीको हक हितको संरक्षण		-	नेपालको राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन भएको हुने । द्विपक्षीय, क्षेत्रीय र बहुपक्षीय सबै तहमा नेपालको सम्बन्ध सुदृढ भएको हुने । आर्थिक कूटनीतिका ११० वटा कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएको हुने। विदेशमा रहेका नेपालीको हक हितको संरक्षण हुनुको साथै अप्ठेरोमा परेका नेपालीको उद्धार भएको हुने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३२६०००१३	सीमा नापी टोली	साधारण प्रशासन	सीमाना व्यवस्थापन		-	नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सीमाना सुरक्षित र थप व्यवस्थित भएको हुने।
३२६०१०११	राहदानी विभाग	सुशासन, प्रादेशिक सन्तुलन र राष्ट्रिय एकता	सरल र सहज रुपमा राहदानी वितरण		-	राहदानी वितरण कार्य सरल, सहज र छिटो हुन गइ सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता आएको हुने।
३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	साधारण प्रशासन	प्रभावकारी कन्सुलर सेवा		-	कन्सेसुलर सेवा थप प्रभावकारी भएको हुने।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	परराष्ट्र नीति जारी भइ कार्यान्वयनमा आएको । चालु आर्थिक वर्षमा थप ३ मुलुकसँग कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भइ कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भएका मुलुको संख्या १७५ पुगेको, १० वटाभन्दा बढी अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय मञ्चमा सहभागिता भएको, ५ भन्दा बढी मुलुकसँग द्विपक्षीय	-	द्विपक्षीय तथा क्षेत्रीय बैठक र अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रममा सहभागिता । जग्गा खरिद/भवन निर्माण । सगरमाथा संवाद । प्रो. यदुनाथ खनाल प्रवचन शृङ्खला पुराना दस्तावेजको अभिलेखीकरण क्षमता विकासका लागि तालिम ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		संयन्त्रका बैठक आयोजना तथा ३ वटा सन्धी सम्झौता सम्पन्न । मन्त्रालय तथा प्रदेशस्तरमा गरी निजी क्षेत्रको समेत सहभागितामा ७ वटा आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम संचालन भएको । राहदानी तथा कन्सुलर सेवा विभागका लागि भवन निर्माण सम्पन्न, अष्ट्रेलियास्थित नियोग तथा मन्त्रालयको भवन निर्माण सम्बन्धी कार्यको ड्रइङ डिजाइन सम्पन्न भएको । नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय, संसद लगायत अन्य सरकारी तथा सार्वजनिक निकायसँग सम्बन्धित विषयमा आवश्यकता अनुसार समन्वय भएको, प्रो. यदुनाथ खनाल प्रवचन श्रृंखला संचालन गर्ने तथा भएको ।		
३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरु, महावाणिज्यदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु	१०० वटा आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम अफगानिस्तान, युक्रेन तथा वैदेशिक रोजगारीमा रहेका ४००० भन्दा बढी नेपालीको उद्धार भएको	-	आर्थिक कूटनीति कन्सुलर सेवा प्रवाह राहदानी जारी विदेशीलाइ प्रवेशाज्ञा जारी समस्यामा परेका नेपालीको उद्धार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३२६०००१३	सीमा नापी टोली	-	-	सीमा सम्बन्धी द्विपक्षीय संयन्त्रको बैठक । सीमा सम्बन्धी rapid response
३२६०१०११	राहदानी विभाग	मंसिर १ गतेदेखि विद्युतीय राहदानी जारी शुरु भइ हालसम्म १,०७,८४४ विद्युतीय राहदानी र ३,३७,००० एमआरपी जारी भएको । ६८ जिल्ला प्रशासन कार्यालय, १५ इलाका प्रशासन कार्यालय र १५ वटा विदेशस्थित नेपाली नियोगबाट विद्युतीय राहदानी जारी शुरु भएको ।	-	५,००,००० विद्युतीय राहदानी वितरण ।
३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	प्रहरी प्रतिवेदनको online प्रमाणीकरण शुरु भएको । कन्सुलर सेवा सम्बन्धी हाते पुस्तिका तयार भएको । २५ जिल्लाका स्थानीय तहसँग सहकार्य शुरु गरिएको ।	-	नियमित कार्यहरू । स्थानीय तहसँग सहकार्य विस्तार । Online प्रमाणीकरण सेवा विस्तार । कन्सुलर सेवा सम्बन्धी जानकारी दिने टोल फ्रि ११५२ नम्बरको व्यवस्था ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सरोकारवाला निकायहरूबीच निरन्तर र प्रभावकारी समन्वय, सम्बन्धित देशको कानून र पर्याप्त बजेट तथा जनशक्तिको समसामयिक व्यवस्थापन हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल हुन नसक्ने जोखिम देखिन्छ। विश्वव्यापी महामारीको रुपमा फैलिएको कोभिड १९ हाल केही मत्थर भएको देखिए तापनि यसको अर्को लहर आएको अवस्थामा अन्तर्राष्ट्रिय सभा, सम्मेलन, बैठकका लागि आवागमनमा पर्नसक्ने प्रभाव अर्को जोखिमका रुपमा रहन सक्नेछ । कतिपय कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्न अन्य मुलुकको समेत अनुकूलता आवश्यक हुने र त्यस्तो अनुकूलता नभएमा लक्ष्य प्राप्तमा बाधा पर्न सक्नेछ ।

८.७ योजना तथा तथ्याङ्क

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेअनुरूप सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकासमार्फत उपलब्ध साधन स्रोतको उचित परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्न र प्राप्त उपलब्धिहरूको न्यायोचित वितरणका निमित्त दीर्घकालीन सोचसहितको योजना प्रक्रियाको महत्व रहन्छ। सङ्घीयताको सन्दर्भमा पनि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बन्ने योजनाहरूबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्न, तहगत सरकारहरूका योजना प्रकृया र कार्यान्वयनमा समन्वय गर्नका निमित्त केन्द्रीय योजना संगठनका रूपमा रहेको राष्ट्रिय योजना आयोगको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ। नेपालले अन्तर्राष्ट्रियरूपमा प्रतिवद्धता जनाएको दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न र वि.सं. २१०० सम्ममा विकसित राष्ट्रको स्तरमा पुग्न सहयोग हुने गरी दीर्घकालीन सोच सहितको पन्ध्रौँ योजना र सोको सफल कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै तयार गरिने तीन वर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम आयोगका तत्कालीन प्राथमिकताका विषयहरू हुन्। यसका अतिरिक्त, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, तथ्याङ्क प्रणालीको विकास, व्यवस्थापन र अनुसन्धानमार्फत् महत्वपूर्ण तथ्य एवम् सूचनाहरूको सिर्जना र त्यसलाई नीति निर्माणमा प्रयोग गराउने विषय आयोगका आगामी प्राथमिकता हुन्। योजना प्रक्रियालाई तथ्यपरक, नतिजामुखी र यथार्थपरक बनाउन विभिन्न नीतिगत, कानूनी, संस्थागत एवम् प्रक्रियागत प्रयास गरिनुको साथै विकास योजना नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी, नतिजामुखी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउन राष्ट्रिय आयोजना बैंक, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास एवम् कार्यान्वयन र अध्ययन अनुसन्धानको कार्यलाई सुदृढ बनाउँदै लिएको छ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई वस्तुनिष्ठ एवम् नतिजामूलक बनाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी विधेयकको संसदमा दर्ता भएको छ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन र सूचना प्रविधिमा आधारित राष्ट्रिय आयोजना बैंक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको कार्यान्वयन र महत्वपूर्ण आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन लगायतका महत्वपूर्ण प्रयास हुँदै आएका छन्।

यसैगरी, अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको विकास, दिगो विकास लक्ष्यको अनुगमनका निमित्त आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउन विभिन्न गणना, सर्वेक्षण र प्रशासनिक अभिलेख समेतको उपयोग गर्न र नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा स्वीकृत गरेको तथ्याङ्क प्रणाली विकासको लागि राष्ट्रिय रणनीतिको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्दै जानुपर्ने साथै राष्ट्रिय नीतिहरूको सान्दर्भिकता, विकास योजना तथा कार्यक्रमका विविध पक्ष र विषयगत क्षेत्रका उत्पादन तथा व्यवसायको संरचना, ढाँचा तथा प्रविधिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने विशिष्टिकृत निकायका रूपमा आयोगलाई विकास गर्ने गरी कार्यहरू अघि बढाइएको छ। यिनै तथ्य मनन गर्दै आगामी तीन वर्षको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

विकासको दीर्घकालीन सोच तर्जुमा गरी सोअनुसार योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु, स्रोत साधनको सुनिश्चितता गरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच सामञ्जस्यता कायम गर्नु, पुनर्निर्माण कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउनु, सङ्घीयताअनुरूप तहगत योजनाबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्नु र योजना तर्जुमासम्बन्धी जनशक्तिको क्षमता विकास गरी संस्थागत सुदृढीकरण गर्नु योजना तर्जुमा प्रक्रियामा देखिएका समस्या हुन्। त्यस्तै, योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी कार्यान्वयन पक्षलाई सुधारमा सहयोग गर्नु र सार्वजनिक खरिद तथा जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कानूनी तथा प्रक्रियागत जटिलता हटाउनु योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी मुख्य समस्या हुन्।

सङ्घीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहमा योजना प्रक्रिया तथा अन्तरसम्बन्धित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई संस्थागत गर्नु, दिगो विकासका लक्ष्य लगायतका असर तथा प्रभाव तहका सूचकहरूको खण्डीकृत एवम् सर्वेक्षणमा आधारित सूचना सिर्जना गर्नु र विभिन्न तह तथा निकायमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्नु र दक्ष जनशक्तिलाई यस कार्यमा आकर्षित गरी राख्नु प्रमुख चुनौती रहेका छन्। राष्ट्रिय लक्ष्य एवम् उद्देश्य हासिल गर्न र नियमित वा आकस्मिक रूपमा आउने विपद्हरूको नियन्त्रण एवम् रोकथामका साथै जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र विकास निर्माणका आवश्यकता परिपूर्ति गर्न स्रोत साधनको सुनिश्चितता एवम् प्राथमिकीकरण गर्नु चुनौतिपूर्ण रहँदै आएको छ। समय सापेक्ष तथ्याङ्क ऐनको तर्जुमा, केन्द्रीय र स्थानीयस्तरका तथ्याङ्कीय क्रियाकलापबीच समन्वय, सङ्घीय र स्थानीय निकायहरूको तथ्याङ्क व्यवस्थापन र संरचना निर्माण, उत्पादित तथ्याङ्कमा दोहोरोपना हटाउनु, तथ्याङ्कको उपयोग वृद्धि, जनशक्तिको दक्षता वृद्धि, तथ्याङ्कका क्षेत्रमा नवीनतमा प्रविधिको उपयोग, दक्ष तथ्याङ्कीय जनशक्तिलाई सेवाभिन्न आकर्षित गरी राख्ने वातावरण सिर्जना गर्नु र अनाधिकृत तथ्याङ्कको प्रयोग हटाउनु प्रमुख चुनौती हुन्। त्यस्तै, दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त भए नभएको प्रगति मापनका लागि निर्धारित सूचकहरूका लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क स्थानीय तहसम्म खण्डीकृत रूपमा प्राप्त गर्ने विषय आगामी दिनका चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

१. संघीय संरचना अनुरूप तथ्यपरक र नतिजामुखी योजना तर्जुमा प्रणालीको विकास (योजना)।
२. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्थामार्फत शासकीय सुधार (अनुगमन तथा मूल्याङ्कन)।
३. सबल, क्रियाशील र समन्वयात्मक राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको विकास (तथ्याङ्क)।
४. आयोजना तर्जुमा तथा व्यवस्थापनमा सुशासन अभिवृद्धि गरी तीव्र सन्तुलित र दिगो विकास (राष्ट्रिय आयोजना बैंक)।
५. तथ्य र ज्ञानमा आधारित विकासका माध्यमबाट समृद्ध राष्ट्र निर्माण (अनुसन्धान र विकास)।

४. उद्देश्य

अ. योजना

१. राष्ट्रिय सोच र लक्ष्य हासिल हुने गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा समन्वयात्मक, नतिजामुखी र सबल योजना तर्जुमा पद्धतिको विकास गर्नु।

आ. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई संस्थागत गर्नु।

इ. तथ्याङ्क

१. विश्वसनीय, गुणस्तरीय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा तुलनायोग्य तथ्याङ्क उत्पादन गरी नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्नु।
२. तथ्याङ्कीय क्रियाकलापमा निकायगत तथा तहगत समन्वय स्थापना गरी संघीय संरचना अनुरूपको तथ्याङ्क प्रणाली विकास गर्नु।

ई. राष्ट्रिय आयोजना बैंक

१. तथ्यपरक र मापदण्डमा आधारित आयोजना पहिचान, छनोट तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया तथा प्राथमिकीकरण गर्ने प्रणालीको विकास र अभ्यास गर्नु गराउनु।

२. आयोजना बैकका सिद्धान्त र मान्यताअनुरूप प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा समेत त्यस्तो प्रणालीको स्थापना गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्नु।

उ. अनुसन्धान र विकास

१. अनुसन्धान तथा विकासको माध्यमबाट भविष्यको लागि ज्ञानमा आधारित र सिर्जनशील नागरिक तयार गर्नु।
२. अनुसन्धान तथा विकासको उपलब्धिलाई राष्ट्र हित, राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रममा अवलम्बन गर्नु।
३. अनुसन्धान तथा विकासको माध्यमबाट राष्ट्रिय नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

५. रणनीति

अ. योजना

१. दीर्घकालीन सोच र राष्ट्रिय प्राथमिकताका आधारमा योजना तर्जुमा गर्ने।
२. योजना तर्जुमाको प्रक्रियागत पक्षमा सुधार गर्ने।
३. संघीय संरचना अनुकूल हुनेगरी विद्यमान योजना प्रणालीको सुदृढीकरण तथा विकास गर्ने।
४. योजना तर्जुमामा संलग्न सार्वजनिक निकाय एवम् निजी, सहकारी तथा सामुदायिक क्षेत्रको क्षमता विकास तथा सुदृढीकरण गरी ग्रहण क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
५. योजना कार्यान्वयनको प्रक्रियागत पक्षमा सुधार गर्ने।
६. संघीय संरचना अनुकूल योजना कार्यान्वयनको लागि संस्थागत संरचनाको व्यवस्थापन गर्ने।
७. आयोजनाको व्यवस्थापन र कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुधार गर्ने।

आ. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१. कानुनी र नीतिगत व्यवस्था गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सबल र सुदृढ बनाउने।
२. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई स्थापित गर्न अन्तर निकायगत तथा अन्तरसरकारी समन्वय र सहकार्यको विकास गर्ने।
३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यमा आबद्ध सबै तहका जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने।
४. विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको समस्याहरू तत्काल र समयमै समाधान गराउने संरचनाको विकास गर्ने।

इ. तथ्याङ्क

१. संघीय पद्धति बमोजिम तथ्याङ्कीय कार्य व्यवस्थापनका लागि नीतिगत र संस्थागत व्यवस्था गर्ने।
२. नीति, योजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र दिगो विकास लक्ष्य लगायतका उपयुक्त सूचकहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रचलित विधि र गुणस्तर मापदण्ड अनुरूपको तथ्याङ्क उत्पादन र आपूर्ति गर्ने।
३. तथ्याङ्क उत्पादन र आपूर्तिमा सबै तथ्याङ्कीय स्रोतहरू (गणना, सर्वेक्षण तथा प्रशासनिक अभिलेख) को उपयोग गर्ने।
४. तथ्याङ्कीय क्रियाकलापमा आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाउने र नवीनतम प्रविधिहरू अवलम्बन गर्ने।

ई. राष्ट्रिय आयोजना बैंक

१. तथ्यपरक र मापदण्डमा आधारित आयोजना पहिचान, मूल्याङ्कन, छनोट तथा प्राथमिकीकरण गरी राष्ट्रिय आयोजना बैंकको स्थापना गर्ने।
२. प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा आयोजना बैंक प्रणालीको स्थापना गर्ने तर्फ आवश्यक कार्यहरू गर्न गराउन सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने।
३. कार्यान्वयनका लागि तयारी अवस्थामा रहेका आयोजनाहरूको पोर्टफोलियो तयार गरी स्वदेशी तथा विदेशी निजी क्षेत्रको लगानी र सहायता परिचालन गर्ने।

उ. अनुसन्धान र विकास

१. नेपालको शैक्षिक प्रणालीलाई व्यवहारिक प्रयोगात्मक र अनुसन्धानमूलक बनाउन जोड दिने।
२. तालिम र विकासलाई सैद्धान्तिक ज्ञान र व्यावहारिक अभ्यासमा प्रतिबिम्बित गरी अनुसन्धान तथा विकाससँग आबद्ध गर्ने।
३. अनुसन्धान तथा विकासलाई राष्ट्रिय प्राथमिकतामा राखी निजी क्षेत्रको भूमिकासहित विगतका विषय क्षेत्रगत नीतिहरूको पुनरावलोकन गरी पृष्ठपोषण लिने।
४. अनुसन्धान तथा विकासलाई अनुसन्धान आयोजना (Research Project) को रूपमा विकास गर्ने।
५. अनुसन्धान तथा विकासको माध्यमबाट मानव संसाधन विकासमा जोड दिने।
६. नीति निर्माणकर्तालाई व्यावसायिक तथा क्षेत्रगत विषय विज्ञ बनाउने वातावरण तयार गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	विषय क्षेत्रगत अध्ययन अनुसन्धान	वटा	२५	१३	१५	१६	१८
२	आवधिक योजना तर्जुमा भएका प्रदेश	संख्या	७	७	७	७	७
३	आवधिक योजना तर्जुमा भएका स्थानीय तह	संख्या	३,५०	७,५३	७,५३	७,५३	७,५३
४	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा भएका प्रदेश	संख्या	७	७	७	७	७
५	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा भएका स्थानीय तह	संख्या	३,५०	४,००	७,५३	७,५३	७,५३
६	दिगो विकास लक्ष्य प्रगति प्रतिवेदन गर्ने स्थानीय तह	संख्या	३०	५०	७,५३	७,५३	७,५३
७	योजना सम्बन्धी तालिम	जना	२,५०	५,००	७,००	८,००	९,००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
८	अनुगमन सम्बन्धी तालिम	जना	४०	१,५०	२,००	२,००	२,५०
९	तेस्रो पक्षबाट गरिने मूल्याङ्कन	संख्या	२	२	५	६	६
१०	आन्तरिक मूल्याङ्कन	संख्या	५	३	१२	१०	१०
११	राष्ट्रियस्तरको गणना	संख्या	०	२	०	१	०
१२	राष्ट्रियस्तरको सर्वेक्षण	संख्या	१	१	२	३	३
१३	रा. औद्योगिक गणना	संख्या	०	०	०	१	०
१४	तथ्याङ्कीय जनशक्तिको क्षमता विकास (संघ प्रदेश र स्थानीय तह)	जना	८,००	२,००	३,००	५,००	५,५०
१५	जनगणना प्रतिवेदन	प्रकार	०	१	१४	१५	१५
१६	रा. कृषि गणना	संख्या	०	१	०	०	०
१७	गणना तथा सर्वेक्षणका नतिजाहरुको अभिलेखन	संख्या	६०	५	६	८	६

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

विनियोजन तथा प्रक्षेपण					स्रोत		
आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१०,०१७	९,२६५	७५२	-	१०,०१७	-	-
२०८०/८१	१०,९०१	९,८८९	१,०१२	-	१०,९०१	-	-
२०८१/८२	९,८३५	९,३४०	४९५	-	९,८३५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	१,२,३,४, ५,६,७	दीर्घकालीन सोच र आवधिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण अनुगमन तथा मूल्यांकन नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमामा सहजीकरण नीति विश्लेषण, अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रादेशिक र स्थानीय योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा तहगत समन्वय	-	-	दीर्घकालीन सोचको प्रारम्भिक तथा अन्तिम दस्तावेज तयार भएको, तीन वर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना नियमित रूपमा तर्जुमा भएको हुने, दिगो विकास लक्ष्यहरुको प्रदेश र स्थानीय तहमा आन्तरिकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण गरिएको हुने, समष्टिगत आर्थिक मोडेल तथा विकासका समसामयिक विषयमा अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी विषयमा राष्ट्रिय तथा प्रादेशिकस्तरमा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त तथा महत्वपूर्ण कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको स्थलगत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन भएको हुने, राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठक सञ्चालन भएको हुने, योजना, विकास तथा आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणसँग सम्बन्धीत विषयहरुमा अध्ययन, अनुसन्धान एवम् अन्वेषणका कार्य भई प्रतिवेदन प्रकाशन भएको हुने, सीप विकास तथा जनचेतना

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						सम्बन्धी विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीहरू सञ्चालन भई आयोगको नयाँ कार्य जिम्मेवारी अनुरूप कर्मचारीहरूको क्षमता विकास भएको हुने, अफिस अटोमेशन तथा अन्य सूचना प्रविधिमा आधारित सूचना प्रणाली क्रमशः लागू भएको हुने, रेडियो तथा टेलिभिजनबाट योजना तथा विकाससम्बन्धी विभिन्न समसामयिक विषयमा बहस पैरवीको कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने।
३९१००१०१	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम	४	नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक तथ्याङ्कको उत्पादन, वितरण र उपयोगका लागि तथ्याङ्क प्रदायक तथा प्रयोगकर्ताहरूको सचेतना अभिवृद्धि गर्ने	-	-	नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक तथ्याङ्कको उत्पादन, वितरण र उपयोगका लागि तथ्याङ्क प्रदायक तथा प्रयोगकर्ताहरूको सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने, भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सुधार भएको हुने, तथ्याङ्क विकास सम्बन्धी योजना तथा नीति एवं रणनीतिहरूको तर्जुमा भएको हुने।
३९१०१०११	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	२,५,६	तथ्याङ्क उत्पादन, प्रशोधन र वितरण	-	-	केन्द्रीयस्तरका तथ्याङ्क संकलन भएको हुने।
३९१०१०१२	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू	८	तथ्याङ्क संकलन	-	-	जिल्ला र स्थानीयस्तरका तथ्याङ्क संकलन भएको हुने।
३९१०११०१	आर्थिक तथ्याङ्क	८	आर्थिक तथ्याङ्क उत्पादन	-	-	नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
	विकास कार्यक्रम					निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक तथ्याङ्कको उत्पादन, वितरण र उपयोगका लागि तथ्याङ्क प्रदायक तथा प्रयोगकर्ताहरूको सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने।
३९१०११०२	सामाजिक तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम	२,३,४	जनसांख्यिक तथ्याङ्क उत्पादन नेपाल बहुसूचकांक सर्वेक्षण महिला र बालबालिकाको अवस्थासम्बन्धी तथ्याङ्क उत्पादन चौथो नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण: जीवनस्तर सम्बन्धी तथ्याङ्क उत्पादन (गरिवी मापन)	-		नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने सामाजिक क्षेत्रका तथ्याङ्कको उत्पादन, वितरण र तथ्याङ्क प्रदायक तथा प्रयोगकर्ताहरूमा सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने।
३९१०११०३	राष्ट्रिय जनगणना २०७८	२,३,४	नेपालको जनसांख्यिक बोनोट, आकार, वृद्धि दर, जनसंख्याको वितरण गर्ने	२०७६/७७ - २०७७/७८	-	नेपालको जनसांख्यिक बोनोट, आकार, वृद्धिदर, जनसंख्याको वितरण, आदिको विस्तृत एवम् खण्डीकृत विवरण संघदेखि प्रदेश र स्थानीय तहहरूको समेत प्राप्त भई संविधानको अनुसूचीमा उल्लेख भए अनुसारको कतिपय आधार तथ्यांकहरू प्राप्त भई योजना तर्जुमा, नीति निर्माण तथा विकास प्रक्रियामा सार्थक सहयोग हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	दीर्घकालीन सोचसहितको पन्ध्रौं योजनाको विस्तृत दस्तावेज तर्जुमा गरी प्रकाशन भएको, स्थानीय तथा प्रदेशस्तरीय योजना तर्जुमा दिग्दर्शन तयार गरी प्रकाशन भएको, राष्ट्रिय/प्रदेशस्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन तयार भई प्रकाशन भएको, दिगो विकास लक्ष्यहरूको प्रदेश र स्थानीय तहमा आन्तरीकीकरण सम्बन्धी दिग्दर्शन तयार भएको, दिगो विकास लक्ष्यहरूको प्रदेश र स्थानीय तहमा आन्तरीकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण कार्यमा सहजीकरण भएको, दिगो विकास लक्ष्यको स्वेच्छिक राष्ट्रिय समीक्षा प्रतिवेदन प्रकाशन भएको, दिगो विकास लक्ष्यको प्रगति प्रतिवेदन, २०१९ प्रकाशन भएको, नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०१९	नेपालको दीर्घकालीन सोच तयार भएको हुने। विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूका ३७ वटा अध्ययन अनुसन्धान सम्पन्न भएको हुने। १८५० जनालाई योजना पद्धति सम्बन्धी तालिम दिइएको हुने। २७ वटा आन्तरिक मूल्याङ्कन तथा १७ वटा आयोजनाहरूको तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन सम्पन्न हुने।	दीर्घकालीन सोचको प्रारम्भिक तथा विस्तृत दस्तावेज तर्जुमा गर्ने, दिगो विकास लक्ष्यहरूको प्रदेश र स्थानीय तहमा आन्तरीकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण कार्य गर्ने, अध्ययन तथा अनुसन्धानको संस्थागत विकासका लागि आवश्यक नीति, निर्देशिका एवम् मापदण्ड तर्जुमा गरी सरोकारवालाहरूसँग संजालीकरण गर्ने, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई सुदृढ तथा प्रभावकारी बनाउने गरी क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा नविनतम प्रविधिको प्रयोग बढाउने, योजना तथा विकासका विभिन्न समसामयिक विषयमा कम्तीमा ११ वटा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, विभिन्न ७ आयोजनाको आन्तरिक तथा ५ आयोजनाको तेस्रो पक्षबाट मूल्यांकन गर्ने, विकास योजना, आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार विकास सम्बन्धी राष्ट्रिय महत्व एवं प्राथमिकताका विभिन्न कार्यक्रम-आयोजनाहरूको विश्लेषण, मूल्यांकन तथा परीक्षण गर्ने योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रादेशस्तरका गोष्ठी तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, तीन वर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, राष्ट्रिय आयोजना

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		प्रकाशन भएको, दिगो विकास लक्ष्यको लागत अनुमान, स्रोत आकलन र लगानीको रणनीति तयार भएको, दिगो विकास लक्ष्यको सूचकहरू तथा तिनको प्रगतिको अनुगमनको गर्न तालिका र जिम्मेवार निकायहरूको अनुगमन खाका तर्जुमा गरिएको, बहुक्षेत्रीय पोषण योजना (दोस्रो) कार्यान्वयनमा ल्याइएको, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा विशेष तथा समपुरक अनुदान मार्फत सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/आयोजनाहरूको लागि अनलाइन प्रणालीबाट प्रस्ताव आह्वान गरी छनौट तथा बाँटफाँटको कार्य सम्पन्न गरिएको, राष्ट्रिय आयोजना बैंक सम्बन्धी मार्गदर्शन तयार भई कार्यान्वयनमा आएको, राष्ट्रिय आयोजना बैंकसम्बन्धी संघीय मन्त्रालय/निकायहरूका लागि क्षमता विकास तथा		बैंकको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि कार्यविधि निर्देशिका र मापदण्ड तर्जुमा गर्ने राष्ट्रिय आयोजना बैंक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (NPBMIS) लाई स्तरवृद्धि तथा विस्तार गर्ने, राष्ट्रिय आयोजना बैंक सम्बन्धी विषय क्षेत्रगत मापदण्ड र निर्देशिका तयार गर्ने, आयोजना बैंकको श्रोतकेन्द्र निर्माण गर्ने, राष्ट्रिय आयोजना बैंकसम्बन्धी क्षमता विकास तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान उपसमिति र समितिको बैठक सञ्चालन गर्ने, विभिन्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने, विकास बहससम्बन्धी रेडियो तथा टेलिभिजनसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, नेपाल पक्ष राष्ट्र वा सदस्य भएका अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू यूनइस्क्र्याप, विमस्टेक, कोलम्बो प्लान, इसिमोड लगायतका वार्षिक बैठकहरूमा प्रतिनिधित्व गर्ने, कोलम्बो प्लानसम्बन्धी बैठकहरू सञ्चालन गर्ने, लगानी खाका तयार गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको, राष्ट्रिय आयोजना बैंक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (NPBMIS) पोर्टल तयार भई आयोजनाहरूको विवरण प्रविष्टि शुरू गरी कार्यान्वयनमा आएको, नवप्रवर्तन शुरुवाती पूँजी अनुदान प्रदान गर्ने सम्बन्धमा इच्छुक व्यक्ति/संस्थाबाट प्रस्ताव पेश गर्नका लागि अनलाइन प्रणाली विकास गरी प्रस्ताव आह्वान गरिएको, विकास योजना, आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार विकाससम्बन्धी समसामयिक विषयमा विभिन्न ८ वटा अध्ययन-अनुसन्धान भएको, विभिन्न आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेस्रो पक्षबाट मूल्यांकन भएको, बहुआयामिक गरिबी सूचक सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रकाशित गरिएको, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी ५ वर्षे कार्ययोजना बनाई वार्षिक कार्ययोजनाका आधारमा अनुगमन		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		भएको, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम-आयोजनाको अनुगमन कार्ययोजना बनाई आयोगका पदाधिकारीहरूबाट अनुगमन भएको, विभिन्न मन्त्रालयबाट सञ्चालित विकास कार्यक्रमहरूको अनुगमन गरिएको, राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान उपसमिति र समितिको बैठकहरू सम्पन्न भएको, राष्ट्रिय योजना आयोगको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण अध्ययन कार्य गरी प्रतिवेदन तयार भएको, राष्ट्रिय योजना आयोगको वेबसाईटलाई स्तरोन्नति एवं अध्यावधिक सम्बन्धी कार्य गरिएको, राष्ट्रिय योजना आयोगको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको।		
३९१००१०१	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम	विभागका नियमित प्रकाशनहरू प्रकाशन भएका, जनशक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी तालिमहरू संचालन भएको तथ्याङ्क प्रणाली विकासका लागि राष्ट्रिय रणनीति तर्जुमा भई नेपाल	तथ्याङ्क सम्बन्धी ८ वटा राष्ट्रियस्तरको सर्वेक्षण सम्पन्न भएको हुने। संघ प्रदेश र स्थानीय तह मा गरी १३५० जनालाई तथ्याङ्क सम्बन्धी तालिम दिइएको हुने।	विभागका नियमित तथ्याङ्कीय प्रकाशनहरूको प्रकाशन गर्ने, तथ्याङ्क प्रणाली विकासका लागि राष्ट्रिय रणनीतिको चरणबद्ध कार्यान्वयन गर्ने, अग्रिम प्रकाशन पात्रो (Advance Release Calender) तयार गरी प्रयोगमा ल्याउने, राष्ट्रिय तथ्यगत विवरणको सुदृढीकरण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, दिगो

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सरकारबाट स्वीकृत भएको, नेपाल सरकारको प्राथमिकतामा परेको राष्ट्रिय तथ्यगत विवरणको ड्यासबोर्ड तयार भई ७५३ स्थानीय तह, प्रदेश सरकारका मन्त्रालयहरू र विभाग मातहतका ३३ तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुखलाई यसको प्रयोग र प्रभावकारिता सम्बन्धमा प्रशिक्षित गरिएको, केही जिल्ला र स्थानीय तहमा पुगी अनुगमन गरिएको, डाटा अपलोडका लागि टेम्प्लेटहरू को विकास, प्रयोगकर्ताहरूको सुविधाका लागि सफ्टवेयर संचालनसम्बन्धी भिडियो ट्युटोरियल तयार गरिएको, समष्टिगत सुख सर्वेक्षणको मस्यौदा प्रश्नावली तयारी गरिएको, तथ्याङ्क अभिलेखन सम्बन्धी कामहरू भएको, तथ्याङ्क वितरण र सर्वेक्षण अनुमति प्रणाली सम्बन्धी मस्यौदा तयार भएको, नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानसँगको		विकास लक्षहरूको सूचकहरू सम्बन्धी कार्य गर्ने, व्यवस्थापन सूचना प्रणालीबाट र गणना तथा सर्वेक्षणहरूबाट उपलब्ध तथ्यांकबाट दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरू उत्पादन सम्बन्धी कार्य गर्ने, विभागको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सहकार्यमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको संगठन पुनरसंरचना अध्ययन गरिएको।		
३९१०१०११	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	राष्ट्रिय जनगणना २०७८ सम्पन्न भएको।	तथ्यांकीय गतिविधि सम्बन्धी नीति, योजना, तर्जुमा तथा कार्यान्वयन भएको हुने। आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, उत्पादन, सम्प्रेषण तथा सो सम्बन्धमा समन्वय भएको हुने।	राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को विस्तृत प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने।
३९१०१०१२	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू	सालबसली रूपमा यी तथ्याङ्कहरू संकलन भई केन्द्रमा र स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने गरेको,	तथ्याङ्कीय गतिविधि सम्बन्धी योजना, कार्यक्रम तथा कृयाकलाप सञ्चालन भई आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, उत्पादन, सम्प्रेषण भएको हुने।	जिल्लास्तरका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, उत्पादन गर्ने।
३९१०११०१	आर्थिक तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम	सालबसाली रूपमा नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन संघ तथा सातै प्रदेशस्तरमा प्रकाशन, मूल्य लगायतका तथ्याङ्कहरू उत्पादन तथा वितरण भएको, प्रथम राष्ट्रिय आर्थिक गणनाको विस्तृत नतिजाहरू सार्वजनिक भई थप नतिजा प्रकाशन जारी रहेको, दूध उत्पादन र खसी तथा बंगुरको मासु उत्पादन र कफी खेती	राष्ट्रिय आर्थिक गणनाको थप विस्तृत नतिजा सार्वजनिक भएको हुने, प्रथम औद्योगिक सर्वेक्षणको नतिजा सार्वजनिक भएको हुने, सालबसाली रूपमा राष्ट्रिय लेखाका अनुमानहरू राष्ट्रिय तथा प्रदेश तहमा प्राप्त भएको हुने।	राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ को तथ्याङ्क थप विश्लेषण, प्रक्रियागत इतिहास अभिलेखन, नेपालको राष्ट्रिय लेखा अनुमान (वार्षिक तथा त्रैमासिक) प्रकाशन गर्ने, प्रदेशस्तरको राष्ट्रिय लेखा अनुमान (वार्षिक) प्रकाशन गर्ने, मूल्य तथ्याङ्क संकलन तथा प्रकाशन (त्रैमासिक) प्रकाशन गर्ने, International Comparison of Price सम्बन्धी कार्य गर्ने, राष्ट्रिय आर्थिक गणनामा आधारित भएर वस्तु उत्पादन गर्ने क्षेत्रहरूको औद्योगिक सर्वेक्षणको स्थलगत तथ्यांक संकलन सम्पन्न गर्ने, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सम्बन्धी सर्वेक्षण सम्पन्न भएको र नतिजा सार्वजनिक गरिएको।		सहकारी क्षेत्रको योगदानको अध्ययन गरिने।
३९१०११०२	सामाजिक तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम	गरिवीको सूचक, जनसंख्या, श्रमशक्ति, लैंगिक तथा अन्य सामाजिक तथ्याङ्कहरू उत्पादन भएको, नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण २०७५ को तथ्यांक प्रशोधन भइ नतिजाहरू प्रकाशनको अवस्थामा रहेका, नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षणको लागि सम्पूर्ण तयारी पूरा भइ गणकहरू पहिलो एक चरण फिल्डमा खटिएका तर कोभिड १९ बाट सिर्जित लकडाउनका कारण तथ्यांक संकलन कार्य अवरुद्ध हुन पुगेको, गणना क्षेत्र नक्सांकन सम्बन्धी कार्यहरू भएको।	सामाजिक क्षेत्रका विभिन्न तथ्याङ्कहरू संकलन, प्रशोधन तथा विश्लेषण भई उपलब्ध भएको हुने। नेपाल बहुसूचकाङ्क सर्वेक्षणको विस्तृत नतिजा प्राप्त भएको हुने। चौथो नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण सम्पन्न भई नतिजा प्राप्त भएको हुने।	आगामी राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तयारी सम्बन्धी कार्य र पूँजीगत सामानको आपूर्ति गर्ने, पाइलट जनगणना सञ्चालन गरिने, नेपाल बहुसूचकांक सर्वेक्षण विस्तृत नतिजाहरू प्रकाशन गर्ने, नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण सम्पन्न गर्ने, आगामी जनगणनाको लागि गणना क्षेत्र नक्सांकन सम्बन्धी कार्यलाई निरन्तरता दिइने, नेपालको वातावरण तथ्याङ्क संकलन तथा प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने।
३९१०११०३	राष्ट्रिय जनगणना २०७८	राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को संचालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य अन्तर्गत आवश्यक पर्ने गणना सामग्रीको व्यवस्थापन, केन्द्र तथा जिल्लास्तरमा प्रचारप्रसार, विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट राष्ट्रिय जनगणनामा	राष्ट्रिय जनगणना सम्पन्न भई नतिजा प्राप्त भएको हुने।	राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को लागि सांगठनिक तथा संस्थागत सबै संरचना स्थापना, जनशक्ति व्यवस्थापन, विभिन्न चरणका तालिम संचालन, गणना सामग्री व्यवस्थापन, कर्मचारीहरूको तालिम, प्रचारप्रसार, पैरवीसहित कोभिडका कारण अवरुद्ध स्थलगत गणना सम्पन्न गर्ने।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सहयोग र सहभागिता जनाउनका लागि अनुरोध सन्देशको सम्प्रेषण, जनगणनामा सरोकार राख्ने विभिन्न संघ संस्था र समूहसँग विभिन्न चरणमा छलफल तथा अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को राष्ट्रिय प्रशिक्षक, प्रदेशस्तरीय मुख्य प्रशिक्षक, जिल्ला जनगणना अधिकारी, सहायक जनगणना अधिकारी, स्थानीय जनगणना अधिकारी र सुपरिवेक्षक तहको तालिम सम्पन्न, प्रदेश र जिल्लास्तरमा प्रदेश एवं जिल्ला जनगणना कार्यालयहरूको स्थापना, स्थानीय स्तरमा स्थानीय जनगणना कार्यालयको स्थापना गरिएको। जनगणनाको स्थलगत सूचीकरणमा खटिने सुपरिवेक्षकहरूको छनौट तथा नियुक्ति, जनगणनाको स्थलगत तथ्यांक संकलन कार्यमा खटिने गणकहरूको लागि आवेदन संकलन गरिएको। जनगणनाको		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		निर्देशक तथा प्राविधिक समितिको बैठकहरु सञ्चालन, प्रदेश तथा जिल्ला जनगणना समन्वय समितिको बैठक सञ्चालन। जनगणनाको सम्पूर्ण तयारी भई गणकहरु फिल्डमा खटिने अवस्थामा रहँदा कोभिड १९ का कारणबाट अवरुद्ध भएको,		

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सङ्घीय शासकीय व्यवस्था बमोजिम संघ, प्रदेश एवम् स्थानीय तहमा निर्माण हुने आवधिक योजना तथा कार्यक्रमलाई राष्ट्रिय योजना तथा कार्यक्रम बमोजिम तादम्यता कायम गर्नुका साथै ती योजनाहरूमा दिगो विकास लक्ष्यहरू समाहित भएका हुनेछन्। संघ, प्रदेश र स्थानीय तीन तहमा विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिका लागि कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछन्। सो नभएमा राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल गर्न कठिनाई हुनसक्ने जोखिम रहन्छ। तथ्याङ्क सम्बन्धी कार्यक्रम गणना, सर्वेक्षण, तथ्याङ्क उत्पादन लगायतका कार्यमा पर्याप्त वित्तीय स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धता, विकास साझेदारसँग भएको प्राविधिक वा वित्तीय सहायता सम्बन्धी सम्झौता बमोजिम समय मै सहयोग प्राप्ति र तथ्याङ्क संकलनका क्रममा स्थानीय तह वा उत्तरदाताहरूबाट सहयोग हुनेछ। सो नभएमा निर्धारित उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहन्छ। त्यस्तै विद्यमान कोभिड-१९ महामारीको कारणले स्थलगत तथ्याङ्क संकलन कार्यमा गणकहरू परिचालन गर्न कठिनाई भएमा वा उत्तरदाताहरूबाट अपेक्षित सहभागिता र सहयोग नभएमा जनगणना लगायत सबै सर्वेक्षणहरू प्रभावित हुनसक्ने छन्।

परिच्छेद ९

संवैधानिक अंग तथा निकाय

९.१ राष्ट्रपतिको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग ६ धारा ६१ बमोजिम राष्ट्राध्यक्षको रूपमा एक राष्ट्रपति रहने व्यवस्था रहेको छ । संविधानको धारा ७३ मा राष्ट्राध्यक्षबाट सम्पादन हुने कार्यहरूलाई सहयोग पुर्याउन राष्ट्रपतिको कार्यालय रहने व्यवस्था गरिएको छ । संवैधानिक व्यवस्थाअनुसार राष्ट्रपतिबाट सम्पादन हुने भनी निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरू छिटो, पारदर्शी र प्रभावकारीरूपमा सम्पादन गर्न राष्ट्रपतिको कार्यालय स्थापना भएको हो । अतः राष्ट्रपतिको प्रशासनिक सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने गरी वि.सं. २०६५/०३/३० गते स्थापित यस कार्यालयको नियमित कामकारवाही सञ्चालन गर्न आवश्यक कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन नेपाल सरकारबाट हुँदै आएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

राष्ट्रपतिको कार्यालयले सम्पादन गर्नुपर्ने औपचारिक तथा अनौपचारिक कार्यक्रमहरूको निर्धारित संख्या पूर्वानुमान हुन नसक्नु, कर्मचारीहरूको समयमै पदपूर्ति नहुनु, कर्मचारीहरूको छिटो-छिटो सरुवा हुन खोज्नुका साथै कार्यालयमा भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनु यस कार्यालयका प्रमुख समस्या तथा चुनौती हुन् ।

३. सोच

संविधानद्वारा निर्दिष्ट गरिएका कार्य छिटो, पारदर्शी र प्रभावकारी रूपमा सम्पादन ।

४. उद्देश्य

राष्ट्रपतिको कार्यालयबाट हुने कार्य निर्विवाद रूपमा सम्पादन गर्ने तथा सम्बद्ध निकायहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै तोकिएको जिम्मेवारी प्रभावकारी रूपमा निभाउनु ।

५. रणनीति

१. संविधान प्रदत्त कार्यहरू गन र्स्कने गरी काम कारवाहीलाई प्रविधिमैत्री बनाउने ।
२. सम्बद्ध निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यसम्पादन गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	राष्ट्रपतिद्वारा हुने कार्यमा सहजीकरण, व्यवस्थापन तथा समन्वय भएको हुने ।	वटा	१२२७	१४९३	१४४९	१५१२	१५७९

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१,४२६	१,२३७	१८९	-	१,४२६	-	-
२०८०/८१	१,२९९	१,२९९	-	-	१,२९९	-	-
२०८१/८२	१,३४०	१,३४०	-	-	१,३४०	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत)		राष्ट्रपतिको कार्यालयबाट हुने कार्य निर्विवाद रूपमा सम्पादन गर्ने तथा सम्बद्ध निकायहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै तोकिएको जिम्मेवारी प्रभावकारी रूपमा निभाउनु ।	-	११,८०	छिटो, छरितो र प्रभावकारी कार्यसम्पादन प्रभावकारी समन्वय
१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत) पूँजीगत		राष्ट्रपतिको कार्यालयबाट हुने कार्य निर्विवाद रूपमा सम्पादन गर्ने तथा सम्बद्ध निकायहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै तोकिएको जिम्मेवारी प्रभावकारी रूपमा निभाउनु ।	-	१,९४	छिटो, छरितो र प्रभावकारी कार्यसम्पादन प्रभावकारी समन्वय
१०१००००१	राष्ट्रपति		राष्ट्रपतिको कार्यालयबाट हुने कार्य निर्विवाद रूपमा सम्पादन गर्ने तथा सम्बद्ध निकायहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै तोकिएको जिम्मेवारी प्रभावकारी रूपमा निभाउनु ।	-	७५	छिटो, छरितो र प्रभावकारी कार्यसम्पादन प्रभावकारी समन्वय

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१०१००११३	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत)	भवन निर्माण, कार्यालय भवनको प्रवलीकरण लगायतका कार्य भएको	राष्ट्रपतिद्वारा संवैधानिक दायित्व पुरा गरी नेपालको संविधानको संरक्षण हुने ।	नियमित प्रशासनिक कार्य ।
१०१००११४	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत) पूँजीगत	भौतिक रूपमा सुविधासम्पन्न एवं क्षमतायुक्त कार्यालय	छिटो, छरितो र प्रभावकारी कार्यसम्पादन प्रभावकारी समन्वय	भौतिक रूपमा सुविधासम्पन्न एवं क्षमतायुक्त कार्यालय

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१०१००००१३	राष्ट्रपति	भौतिक रूपमा सुविधासम्पन्न एवं क्षमतायुक्त कार्यालय	छिटो, छरितो र प्रभावकारी कार्यसम्पादन प्रभावकारी समन्वय	भौतिक रूपमा सुविधासम्पन्न एवं क्षमतायुक्त कार्यालय

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

यस कार्यालयको लागि कार्यालय सञ्चालन, स्वकीय सचिवालय व्यवस्थापन तथा यहाँ रहेको सुरक्षा समारोह सचिवालय लगायतको व्यवस्थापन समेतको लागि पर्याप्त बजेट नभएमा कार्यालय व्यवस्थापनमा कठिनाई एवं समस्या हुने र यस कार्यालयले आफूलाई तोकेको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसक्ने जोखिम रहन्छ ।

९.२ उपराष्ट्रपतिको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ६७ मा नेपालमा एक उपराष्ट्रपति रहने र धारा ७३ मा उपराष्ट्रपतिको एक कार्यालय रहने व्यवस्था गरिएको छ। सोही संवैधानिक प्रावधान अनुसार उपराष्ट्रपतिको कार्यलाई व्यवस्थित गर्नका लागि उपराष्ट्रपतिको कार्यालय स्थापना गरी कामकाज सञ्चालन हुँदै आएको छ।

यस कार्यालयले उपराष्ट्रपतिको कार्यको सहजीकरण र व्यवस्थापन गर्दछ। सुरक्षा व्यवस्थापन, भेटघाट व्यवस्थापन, सवारी व्यवस्थापनका कामहरू सम्पादन गर्दै दैनिक प्रशासन सञ्चालन लगायतका विभिन्न क्षेत्र, निकाय, संस्था, नागरिक समाजसँग समन्वय गर्दै कार्यालयलाई थप मर्यादित र व्यवस्थित गर्दै आएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

देशको संवैधानिक प्रावधान बमोजिमको सम्मानित पदाधिकारीको कार्यलाई मर्यादित तथा व्यवस्थित बनाउन आवश्यक पर्दछ। सो कार्यको लागि आवश्यक स्रोत साधनको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ। त्यस्तो स्रोत साधन समयानुकूल रूपमा उपलब्ध हुनु पर्दछ। पूर्वाधार विकास, सवारी साधन खरिद तथा नियमित कार्य र सुरक्षा व्यवस्थापन कार्यहरूको लागि आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन हुन पर्ने देखिन्छ। माग/आवश्यकतानुसार समयमा नै पर्याप्त बजेट उपलब्ध नहुनु मुख्य समस्या रहेको छ।

राष्ट्रिय एकतालाई अक्षुण्ण राख्न राष्ट्र र राष्ट्रियता कुनै व्यक्ति समुदाय वा क्षेत्रीयता भन्दा माथि हो भन्ने भावना जागृत गराउने विषय चुनौतीको रूपमा रहेको छ।

३. सोच

उपराष्ट्रपतिको कार्यालयलाई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य नेपालको उच्च मर्यादित संस्थाको रूपमा विकास गर्नु।

४. उद्देश्य

१. राष्ट्र प्रमुखको अनुपस्थितिमा राष्ट्रप्रमुख भई कार्य गर्नुपर्ने भएकोले उपराष्ट्रपतिको काम कारबाहीलाई मर्यादित रूपमा सम्पन्न गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग गर्नु।
२. संविधानको पालना र संरक्षण तथा राष्ट्रिय एकता प्रबर्द्धनमा सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई सहजीकरण गर्नु।
३. उच्च मर्यादायुक्त कार्यालयको हैसियतमा सुशासनमैत्री कार्यसञ्चालन सुनिश्चित गर्नु।

५. रणनीति

१. गणतन्त्र नेपालको उच्च मर्यादित संस्थाको रूपमा यस कार्यालयलाई विकास गर्ने।
२. सुशासन एवम् स्मार्ट अफिसको मान्यताअनुरूप कार्यालय सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	तालिम	वटा	५	४६	४६	४६	४६
२	सवारी साधन मर्मत	वटा	२९	२९	२९	२९	२९
३	सवारी साधन मर्मत	वटा	२९	२९	२९	२९	२९
४	सावारी साधन विमा तथा नविकरण	वटा	२९	२९	२९	३०	३०
५	अन्य सम्पतीहरुको संचालन तथा सम्भार खर्च	वटा	५०	८०	१,००	१,००	१,००
६	मेसिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा संचालन खर्च	वटा	३०	५०	५५	५८	६०
७	विविध कार्यक्रम खर्च	पटक	१	१	१	१	१
८	अनुगमन मुल्यांकन खर्च	पटक	५	६	७	८	१०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४८२	४६८	१४	-	४८२	-	-
२०८०/८१	५०१	४८४	१७	-	५०१	-	-
२०८१/८२	५२०	५०१	१९	-	५२०	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
१०२००००१	उपराष्ट्रपति	१	सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन	-	५६	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन ।
१०२०००११	उपराष्ट्रपति कार्यालयको प्रशासनिक खर्च समेत	२	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई भेटघाट गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेश अतिथि सत्कारको व्यवस्थापन ।	-	४,१२	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण भएको हुनेछ । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन गरिएको हुनेछ । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन चुस्त दुरुस्त गरिएको हुनेछ । ४. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई भेटघाट गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेश अतिथि सत्कारको व्यवस्थापन गरिएको हुनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	यो आव सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
१०२००००१	उपराष्ट्रपति	५. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण भएको । ६. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन सहज बनाइएको । ७. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन चुस्त दुरुस्त पारिएको ।	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण गरिनेछ । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन सहजीकरण गरिनेछ । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन चुस्त दुरुस्त पारिनेछ ।	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूबाट राष्ट्रिय गौरवका आयोजना तथा रूपान्तरणकारी आयोजनाहरूको अनुगमन गर्ने । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूबाट राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अतिथिसँग भेटघाट गर्ने ।
१०२०००११	उपराष्ट्रपति कार्यालयलको प्रशासनिक खर्च समेत	३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण गरिएको छ । ४. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन गरिएको छ । ५. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन गरिएको छ । ६. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई भेटघाट गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेश अतिथि सत्कारको व्यवस्थापन गरिएको छ ।	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण गरिने । २. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन गरिने । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन गरिने । ४. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई भेटघाट गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेश अतिथि सत्कारको व्यवस्थापन गरिने ।	१. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको तलव तथा अन्य सुविधा भुक्तानी सहजीकरण । २. यस कार्यालय तथा सचिवालयका कर्मचारीको कार्यक्रम तथा भ्रमण व्यवस्थापन । ३. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूको सचिवालय व्यवस्थापन । ४. सम्माननीय उपराष्ट्रपतिज्यूलाई भेटघाट गर्न आउने स्वदेशी तथा विदेश अतिथि सत्कारको व्यवस्थापन । ५. कार्यालयको सम्पूर्ण प्रशासनिक व्यवस्थापन ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

कार्यालय सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक स्रोत साधन उपलब्ध भएमा कार्यालयबाट सम्पादन हुने काम कारवाही गुणस्तरीय हुनेछ। सो हुन नसकेमा उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहने छ।

९.३ संघीय संसद

१. पृष्ठभूमि

संघीय संसद मुलुकको सर्वोच्च जनप्रतिनिधिमूलक संस्था हो। यो प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभा नामका दुई सदन सहितको एक संघीय व्यवस्थापिका हो। यस संस्थाले राज्यमा रहेका विविधताको प्रतिनिधित्व गर्दै राज्य सञ्चालनका लागि आवश्यक नीतिहरूको निर्धारण तथा कानूनहरूको निर्माण गर्दछ। जनतामा निहित सार्वभौमसत्ताको प्रयोग यसै संस्थाबाट हुने गर्दछ। शक्ति सन्तुलनका आधारमा लोकतान्त्रिक मुल्यमान्यताको सम्बर्द्धन तथा प्रबर्धनका गर्दै जनमुखी सरकारको सुनिश्चितताका लागि सरकारका कामकारबाहीको निगरानी तथा सरकारलाई आवश्यक निर्देशन यस संस्थाले गर्दछ। संघीय संसदको यीनै महत्वपूर्ण कार्यहरूको प्रभावकारिताका लागि संघीय संसद सचिवालयको व्यवस्था गरिएको हो। सचिवालयले संघीय संसदलाई व्यवस्थापिकीय तथा प्रशासनिक सहयोग पुऱ्याउदै कामकारबाहीको सुचारू रूपमा सञ्चालन गर्दछ।

२. समस्या तथा चुनौती

संघीय संसदका लागि छुट्टै सरकारी भवनको अभावमा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्रको भवन भाडामा लिई दुवै सदनका बैठकहरू सञ्चालन गर्नाले अतिरिक्त व्यहभार बेहोर्नु परेको, संघीय संसद सचिवालय संसद भवन एकै ठाँउ नहुनाले सभाका नियमित बैठक सञ्चालनका लागि आवश्यक प्रशासनिक एवं व्यवस्थापिकीय समन्वय गर्न कठिनाई रहेको, विषयगत समितिहरूका बैठक कक्ष र सचिवालयहरूमा पर्याप्त पूर्वाधारको अभाव रहेको, संसदीय कामकारबाहीलाई अनुसन्धानमुखी बनाउन, संसदीय दलका कार्यालयहरूमा पर्याप्त पूर्वाधारको अभाव रहनु, सचिवालयका जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यहरू पर्याप्त मात्रामा सञ्चालन नभएको जस्ता समस्या तथा चुनौती रहेका छन्।

३. सोच

जनमुखी, स्वच्छ र क्रियाशील संघीय संसद।

४. उद्देश्य

१. लोकतान्त्रिक मुल्यमान्यताको प्रवर्द्धन गर्न संविधानको मर्म एवं भावना अनुरूप मुलुकको आवश्यकता तथा जनसरोकारसँग सम्बन्धित विषयमा कानून निर्माण गर्नु,
२. सरकारलाई पूर्णतः पारदर्शी, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउने कार्यमा सहयोग गर्नु,
३. व्यापक अनुसन्धान र बहसमा आधारित तथा दिगो विकासमा सहयोगी हुने गरी विधि निर्माण गर्नु,
४. दुवै सदन, विषयगत समितिहरू र सचिवालयको कामकारबाहीमा अत्याधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्दै, सचिवालयमा रहेका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा उत्प्रेरणाका नविन आयामहरूको पहिचान गर्दै चुस्त र प्रभावकारी संसद सचिवालयको निर्माण गर्नु।

५. रणनीति

१. पारदर्शी र सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट कानून निर्माण गर्ने
२. संसद र नागरिक बीचको सम्बन्धलाई सुमधुर बनाउने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने,
३. आर्थिक विकासलाई सहयोग पुग्ने गरी संसदीय निगरानी राख्ने,

४. विषयगत समितिहरूलाई अनुसन्धान गर्ने एवं विकासका एजेण्डाहरूमा व्यापक छलफल हुने मञ्चको रूपमा विकास गर्ने
५. प्रदेश र स्थानीय तहका विधायिकी कार्यमा सहजीकरण गर्ने तथा ज्ञानको हस्तान्तरण गर्ने
६. संघीय संसदका माननीय सदस्यहरू तथा सचिवालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
७. संघीय संसद एवं सचिवालयका लागि आधुनिक र सुविधायुक्त पूर्वाधारको विकास गर्ने,
८. संघीय संसद सचिवालयलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	संविधान कार्यान्वयनका लागि कानून निर्माण	संख्या	१	१	१	१	१
२	संसदीय निगरानी र अनुगमन सुशासन प्रवर्द्धन	संख्या	१	१	१	१	१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	११,९४८	११,६२८	३२०	-	११,९४८	-	-
२०८०/८१	१२,५८०	१२,२२८	३५२	-	१२,५८०	-	-
२०८१/८२	१३,०९५	१२,७०८	३८७	-	१३,०९५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२०२०००११	संघीय संसद	८	संघीय संसदका पदाधिकारीहरू (चार जना)को सुविधा र सचिवालय सञ्चालन संघीय संसदका सदस्यहरूलाई सुविधा उपलब्ध गराउने, संघीय संसदका सदस्यहरूको सचिवालय सञ्चालन व्यवस्था गर्ने, संसदीय समितिका कार्यक्रम सञ्चालन	-	९८,००	संसदीय प्रणाली थप संस्थागत र समृद्ध भएको हुने
२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	८	सचिवालय सञ्चालन खर्च	-	४२,००	विधायिकी कार्यमा सहजीकरण र अभिलेखको व्यवस्थापन
२०२००००१	संघीय संसद	८	संघीय संसदका पदाधिकारीहरू (चार जना)को सुविधा र सचिवालय सञ्चालन	-	३,००	संसदीय प्रणाली थप संस्थागत र समृद्ध भएको हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२०२०००११	संघीय संसद	संघीय संसदका पदाधिकारीहरूलाई सुविधा उपलब्ध भएको संघीय संसदका सदस्यहरूलाई सुविधा तथा सचिवालय उपलब्ध भएको, संसदीय समितिका कार्य सञ्चालन भएको	संसदीय प्रणाली थप संस्थागत र समृद्ध भएको हुने संघीय संसदका सदस्यहरूलाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने, संसदीय समितिका अनुगमन, संसदीय ऐतिहासिक अभिलेखको व्यवस्थापन, अन्तर तह विधायिकी सम्बन्ध विस्तार	संघीय संसदका पदाधिकारीहरूको सुविधा भुक्तानी र सचिवालय सञ्चालन संघीय संसदका सदस्यहरूलाई सुविधा उपलब्ध गराउने, संघीय संसदका सदस्यहरूको सचिवालय सञ्चालन व्यवस्था गर्ने, संसदीय समितिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन हुने।	
२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	सचिवालयको नियमित सञ्चालन भएको	सचिवालयको चुस्त र प्रभावकारी सञ्चालन	प्रविधिमैत्री भौतिक साधन तथा पूर्वाधारको विकास, कर्मचारीको क्षमता विकास
२०२००००१	संघीय संसद	संघीय संसदका पदाधिकारीहरूलाई सुविधा उपलब्ध भएको	संसदीय प्रणाली थप संस्थागत र समृद्ध भएको हुने	संघीय संसदका पदाधिकारीहरूको सुविधा भुक्तानी र सचिवालय सञ्चालन

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संसदीय गतिविधिहरूको खर्च पूर्वानुमानयोग्य बनाउने, संसदीय अध्ययन र निगरानीका कार्यक्रमहरू परिस्थितिमा आधारित हुनु, आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्ने, विधायिकी प्रक्रियालाई निश्चित समय तालिकामा आवद्ध गर्ने जस्ता कार्य हुन नसकेमा तोकिएका उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

९.४ अदालत

१. पृष्ठभूमि

लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीको दिगो आधार न्यायको सुनिश्चितता हो। संविधान र संघीयताको मर्म अनुसार स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायपालिका मार्फत न्यायलाई सबैको पहुँचयोग्य, अनुमानयोग्य र विश्वसनीय बनाउनु आवश्यक रहेको छ। यसका लागि छिटो-छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, प्रभावकारी र उत्तरदायी न्याय व्यवस्था कायम गरी जनताले प्रत्यक्ष अनुभूत गर्न सक्ने न्याय प्रणाली सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ। सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक परिवेशमा बढ्दै गएको जटिलता, विज्ञान र प्रविधिको क्षेत्रमा भएका नविनतम प्रवाहले ल्याएका विभिन्न आयामहरूसँगै न्यायपालिकाको कामकारवाही, कार्यशैलीमा परिवर्तनको आवश्यकता अपरिहार्य भएको छ। यसै सन्दर्भमा न्यायपालिकाले आफ्नै सोच र सक्रियतामा २०६१ सालदेखि योजनावद्ध विकासको सुरुवात गरी प्रथम पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०६१—२०६६), दोस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०६६—२०७१) र तेस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०७१—२०७६)को सफल कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धि तथा अनुभवहरूलाई संस्थागत गर्दै हाल न्यायपालिकाको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०७६/०७७—२०८०/०८१) कार्यान्वयनको तेस्रो वर्षमा रहेको छ। न्यायपालिकाको रणनीतिक योजना अन्तर्गत निर्धारित विभिन्न कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन योजना तयार गरी सोका लागि लाग्ने बजेट योजनाले प्रक्षेपण गरेको छ। तर योजनाले प्रक्षेपण गरे बमोजिमको बजेट प्राप्त हुन नसक्दा योजनाले निर्धारण गरेका क्रियाकलापहरू सोही रूपमा सम्पन्न हुन सकेका छैनन्। न्यायपालिकाको रणनीतिक योजनाले निर्धारण गरेका विभिन्न कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत साधन उपलब्ध हुन आवश्यक छ।

२. समस्या तथा चुनौती

नेपालको संविधान बमोजिम संघीय शासकीय व्यवस्था अनुरूप न्यायपालिकालाई रुपान्तरण गर्नको लागि पर्याप्त ज्ञान सिप र क्षमता सहितको दक्ष जनशक्तिको कमी, सूचना प्रविधिमैत्री मुद्दा व्यवस्थापन पद्धतिको विकास अदालतको कार्यबोझ वृद्धि, निशुल्क कानुनी सेवाको प्रभावकारिता, अन्तरनिकाय र बहुनिकाय विचको समन्वय, रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, जनशक्ति व्यवस्थापन, न्यायाधीश तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि, न्याय सेवाप्रतिको आकर्षणमा वृद्धि एवम् सेवान्ग्राहीमैत्री व्यवहार लगायतका विषय न्यायपालिकाका समस्याका रूपमा रहेका छन्। न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गरी मानव अधिकार, मौलिक हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै कानुनी शासन कायम राख्नु, सम्बन्धित सबै पक्षको सहयोग र समन्वयलाई थप प्रभावकारी बनाउन र आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने जस्ता समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्।

३. सोच

स्वतन्त्र, सुदृढ, सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली।

४. उद्देश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी तथा न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई न्यायपालिकाप्रति जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि एवम् न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्नु।
२. नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, नेपाल पक्ष भएको अन्तराष्ट्रिय सन्धि संधौतानुरूप सबै पक्षबाट अपनत्व हुने सरल र गुणस्तरिय कानूनको तर्जुमा गर्नु तथा मौलिक हक र मानवअधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै न्यायमा सबैको सहज पहुँच स्थापित गराउनु।

३. कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणालीलाई राष्ट्रिय एवम् अन्तराष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरिय, प्रतिस्पर्धी एवम् समाजको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरी विकास गर्नु।

५. रणनीति

सूचना प्रविधिमैत्री मुद्दा प्रवाह व्यवस्थापन र स्वचालित फैसला कार्यान्वयन पद्धतिको विकास एवम् न्यायपालिकाको संस्थागत सुदृढीकरण र न्यायिक जनशक्तिको क्षमता विकास गरी न्यायिक प्रक्रियालाई छिटोछरितो, प्रभावकारी, अनुमानयोग्य र सहज पहुँचयोग्य बनाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	न्यायिक निकायमा दर्ता भएका मुद्दाको लगत	संख्या (प्रति लाख जनसंख्या)	१११८	११००	९९०	९२०	८५०
२	न्यायिक निकायबाट भएका मुद्दाको फछ्यौट	कूल लगतका आधारमा (प्रतिशत)	५१.०४	५५	६०	६०	६०
३	फैसला कार्यान्वयन	कूल फछ्यौटका आधारमा (प्रतिशत)	३७.९४	४०	५०	५०	५०
४	सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोग	एक कर्मचारी एक कम्प्युटर (कूल दरबन्दीको आधारमा)	३६४६	४६०२	५९८४	६४८४	६६२०
५	मिसिलको डिजीटाइजेशन	डिजीटाइज्ड मिसिल (प्रतिशत)	३.१८	१०	२५	६५	१,००
६	भवन निर्माण	संख्या	२२	१९	२३	२३	२०
७	अध्ययन अनुसन्धान	संख्या	१२	७	१६	१८	२१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	६९,२८१	४८,८०७	२०,४७४	-	६९,२८१	-	-
२०८०/८१	७३,०६०	५०,६२८	२२,४३२	-	७३,०६०	-	-
२०८१/८२	७७,०७५	५२,४००	२४,६७५	-	७७,०७५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२०४००००१	सर्वोच्च अदालत		छिटो छरितो, सर्वसुलभ, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी न्याय प्रशासन ।	-	-	१. न्यायापालिकाको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको नतिजामूलक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ । २. मुद्दाको शीघ्र फछ्यौट गर्न मुद्दा व्यवस्थापन पद्धतीमा सुधार गरी जनताले चुस्त दुरुस्त न्याय प्रणालीको महसुस गर्न सक्ने हुनेछ ।
२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्र.ख)	८	न्यायिक सुशासनको प्रबर्द्धन	-	-	१. अदालतको कार्यक्षेत्र भित्रका न्यायमा पहुँचका अवरोधहरूलाई सम्बोधन गरी अदालतबाट प्रवाह हुने सेवा गुणस्तरीय र प्रभावकारी भएको हुनेछ । २. संहिता कानूनहरूको नतिजामूलक र प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट कानून परिपालनाको संस्कारमा बृद्धि भएको हुनेछ । ३. सूचना प्रविधिको १० वर्षे गुरुयोजना मार्फत न्यायिक सूचना, सञ्चार र शिक्षा पद्धतीको सुधार गरी अदालतका काम कारवाही सम्बन्धमा सेवाग्राहीको सन्तुष्टी अभिवृद्धि गरिने
२०४९१०११	उच्च अदालतहरू	६	न्यायिक उत्तरदायित्व र जावफदेहीता अभिवृद्धि	-	-	१. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति मार्ग समूह अन्तर्गत तोकिएको समयसिमा भित्र फैसला भएको हुनेछ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
						२. २१ कार्य दिन भित्र फैसलाको विद्युतीय कपी सफ्टवेयरमा अपलोड भएको हुनेछ।
२०४९२०११	विशेष अदालत	६	खास किसिमका मुद्दाहरुको शीघ्र फछ्यौट	-	-	छिटो छरितो न्याय प्रणालीमार्फत भ्रष्टाचारमुक्त समाजको सुनिश्चितता हुनेछ।
२०४९३०११	प्रशासकिय अदालत	६	कर्मचारीहरुको विभागीय कारवाही सम्बन्धी विवाद निरूपण	-	-	मुद्दा फछ्यौटको दरमा बृद्धि हुनेछ।
२०४९४०११	श्रम अदालत	६	श्रमसम्बन्धी विवादको निरूपण	-	-	१. मुद्दा फछ्यौटको दरमा बृद्धि हुनेछ।
२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	६	नतिजामूलक फैसला कार्यान्वयन	-	-	१.नतिजामूलक तथा प्रभावकारी फैसला कार्यान्वयन प्रणाली मार्फत फैसला कार्यान्वयनको दर ५०% पुग्नेछ।
२०४९६०११	राजस्व न्यायाधीकरणहरु	६	कर सम्बन्धी विवादहरुको निरूपण	-	-	१. करसम्बन्धी मुद्दा फछ्यौट तथा फैसला कार्यान्वयनको दरमा बृद्धि हुनेछ।
२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्	६	विवाद समाधानको बैकल्पिक उपायहरुको प्रभावकारी प्रयोग	-	-	१. मेलमिलाप पद्धति विवाद समाधानको बैकल्पिक र भरपर्दो उपायको रुपमा स्थापित भएको हुनेछ।
२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरु	६	सबै किसिमका सुरु तहका विवादको शीघ्र फछ्यौट।	-	-	१. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति मार्ग समूह अन्तर्गत तोकिएको समयसिमा भित्र फैसला भएको हुनेछ। २. २१ कार्य दिन भित्र फैसलाको विद्युतीय कपी सफ्टवेयरमा अपलोड भएको हुनेछ। ३. फैसला कार्यान्वयन दरमा बृद्धि हुनेछ।
२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	६	न्याय सेवाका कर्मचारी तथा न्यायाधिशहरुको क्षमता विकास	-	-	न्याय समूहका सम्पूर्ण लक्षित बर्गहरुको क्षमता विकास गरी कर्ष संस्कारमा सुधार भएको हुनेछ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	१. न्यायपालिकाको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन सुरु भएको। २.पेशी व्यवस्थापन, मुद्दा प्रवाह व्यवस्थापन र स्वचालित फैसला कार्यान्वयन पद्धतिमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार भएको। ३.देशभर २२ वटा अदालतहरूको भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको	१. कूल फछ्यौट दर ६०%। २. फैसला कार्यान्वयन दर ५०% पुग्ने।	१. चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना को मध्यावधि मूल्यांकन। २. पेशी व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गर्न स्वचालित प्रणालीको निर्माण। ३. सर्वोच्च अदालतको भवन निर्माण
२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्चसमेत)	१. अदालती काम कारवाहीमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई थप प्रभावकारी बनाइको। साथै हेटौंडामा Disaster Recovery Center (Backup) Data जडान गरिएको। २. फरक प्रकृतीको मुद्दाको फरक व्यवस्थापनका लागि मिति २०७७।०४।०१ देखि जिल्ला अदालतहरूमा तथा मिति २०७७।०५।०१ देखि उच्च अदालतहरूमा फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति कार्यान्वयन गरिएको। ३. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धतिको	१. २००० थान कम्प्युटर खरिद र वितरण। २. १००% मिसिल डिजिटाइजेसन। ३. ४६ वटा अदालत भवन निर्माण।	१. सूचना प्रविधिको १० वर्षे गुरुयोजनाको नतिजामूलक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन। २. न्यायिक जनशक्तिको क्षमता विकास। ३. न्यायिक अध्ययन अनुसन्धान।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		नतिजामूलक कार्यान्वयनका लागि "एक कर्मचारी एक कम्प्युटर" अभियान अन्तर्गत ३६४६ थान कम्प्युटर वितरण भएको।		
२०४९१०११	उच्च अदालतहरु	१. फरक प्रकृतीको मुद्दाको फरक व्यवस्थापनका लागि मिति २०७७।०५।०१ देखि उच्च अदालतहरुमा फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति कार्यान्वयन गरिएको। २. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति (DCM) लागू भएपछि सरल मार्गमा ४१.६७%, सामान्य मार्गमा ४६.२२% र विशेष मार्गमा ५३.८५% फछ्यौट भएको।	१. कूल फछ्यौट दर ६०%। २. १००% मिसिल डिजिटाइजेसन।	१. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धतिको नतिजामूलक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन। २. गत आ.व.बाट जिम्मेवारी सरी आएका मुद्दाहरुको शीघ्र फछ्यौट।
२०४९२०११	विशेष अदालत	भ्रष्टाचारसम्बन्धि मुद्दाको सुनुवाई हुने गरेको	फछ्यौटमा बृद्धि	भ्रष्टाचारसम्बन्धी मुद्दाहरुको शीघ्र फछ्यौट
२०४९३०११	प्रशासकिय अदालत	कर्मचारीहरुको विभागीय कारवाही सम्बन्धी मुद्दाको सुनुवाई हुने गरेको	फछ्यौटमा बृद्धि	कर्मचारीको विभागीय कारवाहीसम्बन्धी मुद्दाको शीघ्र फछ्यौट
२०४९४०११	श्रम अदालत	श्रम विवादको निरुपण गरेको	फछ्यौटमा बृद्धि	श्रमसम्बन्धी विवादहरुको शीघ्र फछ्यौट
२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	१. फैसला कार्यान्वयनको लागि समन्वय गरिएको। २. फैसला कार्यान्वयनको निरीक्षण गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको।	फैसला कार्यान्वयन दर ५०% पुग्ने	१. फैसला कार्यान्वयनको लागि समन्वय २. फैसला कार्यान्वयनको निरीक्षण गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक
२०४९६०११	राजश्व	कर सम्बन्धी विवादहरु निरुपण	फछ्यौटमा बृद्धि	कर सम्बन्धी विवादहरुको शीघ्र फछ्यौट

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	न्यायाधीकरणहरु	भएको		
२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्	मेलमिलाप परिषद्को प्रथम पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको।	मेलमिलापमा गएका ६०% मुद्दा फछ्यौट गर्ने	मेलमिलाप परिषद्को प्रथम पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयन
२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरु	१. फरक प्रकृतीको मुद्दाको फरक व्यवस्थापनका लागि मिति २०७७।०४।०१ देखि जिल्ला अदालतहरुमा फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति कार्यान्वयन गरिएको। २. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति (DCM) लागू भएपछि सरल मार्गमा ५६.३९%, सामान्य मार्गमा ३७.४०% र विशेष मार्गमा २३.७२% फछ्यौट भएको।	१. फैसला कार्यान्वयन दर ५०% पुग्ने। २. कूल फछ्यौट दर ६०%। ३. १००% मिसिल डिजिटाइजेसन।	१. फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धतिको नतिजामूलक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन। २. गत आ.व.बाट जिम्मेवारी सरी आएका मुद्दाहरुको शीघ्र फछ्यौट।
२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	विभिन्न समयमा लक्षित वर्गहरुका लागि पुनर्ताजगी र सेवाकालिन तालिमहरु प्रदान गरिएको।	तालिम प्रतिवेदन	विभिन्न समयमा लक्षित वर्गहरुका लागि पुनर्ताजगी र सेवाकालिन तालिमहरु प्रदान

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्वतन्त्र, सक्षम, निष्पक्ष र सूचना प्रविधिमैत्री न्यायपालिका स्थापना गर्न नसकिए सम्म नागरिकका मौलिक हक एवं मानव अधिकारको संरक्षण तथा कानूनी शासन, न्यायपूर्ण समाज र स्वतन्त्र, सक्षम एवं प्रभावकारी न्यायपालिकाको स्थापना गर्न सकिँदैन। कानूनको परिपालनाको संस्कारमा बृद्धि गरी सरल, छिटो, निष्पक्ष, अनुमानयोग्य न्यायप्रणालीको विकास भई न्यायपालिकाप्रतिको जनआस्था बृद्धि गर्ने लक्ष्य पूरा गर्नका लागि न्यायपालिकाको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनामा प्रक्षेपण गरिएअनुसार श्रोत साधनको उपलब्धता, कानून एवं कार्यविधिगत सुधार, सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वय र सहयोग, न्यायिक जनशक्तिमा योजनामैत्री सोच र कार्यान्वयनप्रतिको प्रतिबद्धता, संबैधानिक, कानूनी एवं नीतिगत परिवर्तनको प्रभाव, योजनाको प्राथमिकता र लगानी विचको सामञ्जस्यता, योजना कार्यान्वयन संयन्त्र र अनुगमन प्रणाली जस्ता विषयहरुलाई योजना कार्यान्वयनका क्रममा आउने संभावित जोखिमहरु हुन्। उक्त जोखिमहरुको न्यूनिकरण गर्दै संबैधानिक लक्ष्य पुरा गर्नका लागि न्यायपालिकालाई आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको यथोचित व्यवस्था भएमा मात्र योजनाले तय गरेको लक्ष्य पुरा हुन सक्दछ।

१.५ अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा २३८ मा संवैधानिक निकायका रूपमा अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोगको व्यवस्था रहेको एवं धारा २३९ मा आयोगको काम कर्तव्य सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। सार्वजनिक पदधारण गरेको व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरी अख्तियारको दुरूपयोग गरेको सम्बन्धमा आयोगले कानून बमोजिम अनुसन्धान तहकिकात गर्ने एवं अनुसन्धानबाट सार्वजनिक पदधारण गरेको कुनै व्यक्तिले कानून बमोजिम भ्रष्टाचार मानिने कुनै काम गरेको देखिएमा मुद्दा दायर गर्न/गराउन सक्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउँदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवासुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कुरा संविधानमा उल्लेख छ, जसबाट सुशासन स्थापनाका लागि भ्रष्टाचार नियन्त्रणको अपरिहार्यता स्पष्ट हुन्छ। नेपाल भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धिको पक्ष राष्ट्र रहेको सन्दर्भमा महासन्धिले सिर्जना गरेका दायित्व पूरा गर्न आयोगको भूमिका महत्वपूर्ण हुने देखिन्छ। आयोगले संस्थागत रणनीतिक योजना (२०७६/७७-२०८०/८१) मार्फत भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा क्रियाशील निकायहरूको क्षमता सुदृढीकरण गरी भ्रष्टाचारविरुद्ध दण्डात्मक, निरोधात्मक र प्रवर्द्धनात्मक रणनीतिहरू एकसाथ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै आईरहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

आयोगबाट हरेक वर्ष नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई दिईएका सुझावहरूको गम्भीरताका साथ कार्यान्वयन नहुँदा अपेक्षाकृत नतिजा प्राप्त गर्न समस्या भएको छ। भ्रष्टाचारविरुद्ध आवश्यक कानून संशोधन, परिमार्जन र तर्जुमा प्रक्रियामा ढिलाई हुनु, विद्यमान कानुनी संरचनाले भ्रष्टाचारका नवीनतम स्वरूप र आयामलाई समेट्न नसक्नु, गैरकानुनी सम्पत्ति आर्जन लगायत अनुसन्धान कार्य अत्यन्त जटिल हुनु समस्याका रूपमा रहेका छन्। त्यस्तै साक्षीको सुरक्षासम्बन्धी कानुनी व्यवस्था प्रभावकारी नहुनु, अभिलेख तथा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली कमजोर रहनु, कमजोर अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली, सूचना प्रविधिको प्रयोगमा न्यूनता हुनु, पर्याप्त मात्रामा पेशागत रूपमा दक्ष, प्रतिवद्ध एवम् उच्च मनोबलयुक्त जनशक्ति नहुनु, सरोकारवाला निकायहरूबीच समन्वय र सामञ्जस्यको कमी हुनु समेत भ्रष्टाचार नियन्त्रण कार्यमा समस्याका रूपमा रहेका छन्। नागरिक अपेक्षा र आयोगको कार्यसम्पादन परिणामबीचको खाडल कम गर्नु, भ्रष्टाचारलाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन गर्नु, अभियोजनसम्बन्धी विषयमा एकरूपता र सामञ्जस्यता ल्याउनु, भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि राजनीतिक प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयनमा उतार्नु, भ्रष्टाचारजन्य कार्यहरूले प्रश्रय र संरक्षण पाउने अवस्था रोक्नु, प्रविधिको विकाससँगै बढेको भ्रष्टाचारजन्य अपराधसम्बन्धी अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने क्षमता विकास गर्नु, भ्रष्टाचारविरुद्धको अभियान सामु प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

सदाचारयुक्त समाजको निर्माण।

४. उद्देश्य

भ्रष्टाचारजन्य कार्य नियन्त्रण गरी मर्यादित एवम् स्वच्छ समाज निर्माण गर्नु।

५. रणनीति

१. विद्यमान नीति तथा कानूनमा समयानुकूल परिमार्जन तथा कार्यान्वयन गर्ने।

२. भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता सहित सदाचारयुक्त समाज निर्माण गर्ने।
३. भ्रष्टाचार विरुद्धका चेतनामूलक, निरोधात्मक एवम् दण्डात्मक काम कारवाहीलाई प्रभावकारी बनाउने।
४. सार्वजनिक सेवामा लाग्ने खर्च, समयवधि तथा प्रक्रिया एवम् कार्यविधिको सम्बन्धमा स्पष्टता ल्याई सार्वजनिक सेवालाई जवाफदेही एवम् पारदर्शी बनाउने।
५. सार्वजनिक, निजी, गैरसरकारी, सहकारी, बैकिङ क्षेत्रमा हुने आर्थिक अनियमितताको नियन्त्रण गरी निजी क्षेत्रको सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय एवम् सेवामूलक बनाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	मुद्दामा सफलता	प्रतिशत	७१.६८	७९	८४	८८	८९
२	उजुरी फछ्यौटको प्रतिशत	प्रतिशत	६४.२३	७५	७८	८०	८२
३	भ्रष्टाचार न्यूनीकरण अनुभूति सूचकांक	सूचकांक	३३	३६	३८	४१	४१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	१४,५६४	११,६७२	२,८९२	-	१४,५६४	-	-
२०८०/८१	१३,६०१	१०,४०१	३,२००	-	१३,६०१	-	-
२०८१/८२	१४,२८५	१०,७६५	३,५२०	-	१४,२८५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८	भ्रष्टाचारजन्य कार्य नियन्त्रण गरी मर्यादित एवम् स्वच्छ समाज निर्माण गर्नु।		१,२६,६५	आयोगका मातहत कार्यालयका कार्यालय भवन, कर्मचारी आवास भवन र प्रयोगशाला सुदृढीकरण भएको हुने, आयोगको कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि, कार्यसम्पादनमा सूचना प्रविधि र नविनतम शैली उपयोग भई अनुसन्धान कार्य थप प्रभावकारीता आउने, निरोधात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन भई भ्रष्टाचार विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने, भ्रष्टाचार विरुद्ध समुदायसँगको सहकार्य अभिवृद्धि भई भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने, अनुसन्धान कार्य थप प्रभावकारी भई आयोगबाट दायर हुने मुद्दाको सफलता दर र उजुरी फछ्यौट दरमा वृद्धि भएको हुने ।
२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	८	भ्रष्टाचारजन्य कार्य नियन्त्रण गरी मर्यादित एवम् स्वच्छ समाज निर्माण गर्नु।		९९	आयोगको संस्थागत क्षमता, कानूनी दायरा विस्तार एवं अनुसन्धान प्रणाली सुदृढीकरण भएको हुने, भ्रष्टाचारविरुद्धका निकायहरूबीच प्रभावकारी संजालीकरण भएको हुने, आयोगको अनुसन्धान र कार्यसम्पादनमा सुधार भई उजुरी फछ्यौट दर वृद्धि, आयोगका पक्षमा फैसला र जनविश्वास बढेको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२०६००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	आयोग मातहत कार्यालयका कार्यालय भवन, कंचनपुरको कर्मचारी आवास भवन निर्माण । सबै कार्यालयहरूमा निर्माण गुणस्तर परीक्षण, प्रयोगशाला सञ्चालन । कर्मचारीलाई जनशक्ति विकास सम्बन्धी अभिमूखीकरण/ विशिष्टिकृत तालिम १४० जनालाई प्रदान । भ्रष्टाचार विरुद्धको जनचेतना अभिवृद्धि गर्न २२ जिल्लामा अन्तर्क्रिया तथा ११ वटा विद्यालयमा सामुदायीक शिक्षा कार्यक्रम र नेपाल टि.भि.बाट निरन्तररूपमा सुशासन सवाल कार्यक्रम सञ्चालन भएको । २४ वटा जिल्लामा भ्रष्टाचार विरुद्धको नागरिक निगरानी संस्था (Citizen Jury) गठन भएको । आयोगबाट दायर हुने मुद्दाको सफलता दर ५५.१० प्रतिशत र उजुरी फछ्यौट दर ५४.३२ प्रतिशत भएको ।	आयोगको संस्थागत क्षमता विकास, अनुसन्धान कर्मचारीहरूको क्षमता विकाश सरलीकृत र समयवद्ध नागरिक सूचना प्रवाह, उजुरी फछ्यौट दर तथा मुद्दा सफलता दर वृद्धि, भ्रष्टाचारजन्य कार्यमा कमी, भ्रष्टाचार विरुद्ध नागरिक समाजसँग सहकार्य अभिवृद्धि भएको हुने ।	आयोगमा प्राप्त उजुरीको वस्तुपरक छानविन तथा अनुसन्धान गर्ने र भ्रष्टाचार भएको अवस्थामा विशेष अदालतमा मुद्दा दायर गर्ने अनुसन्धान अधिकृतहरूको क्षमता विकास गर्न अभिमूखीकरण र विशिष्टिकृत (स्वदेश तथा विदेशमा) तालिम प्रदान गर्ने आयोग मातहत कार्यालयमा प्रशासनिक भवन, आवासीय भवन र प्रयोगशालाको व्यवस्था गर्ने भ्रष्टाचार विरुद्ध जनचेतना फैलाउने सचेतना कार्यक्रम, अन्तरक्रिया कार्यक्रम र दृष्य सामग्रीहरूको निर्माण/प्रसारण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने समुदायसँगको सहकार्य अभिवृद्धि गर्न भ्रष्टाचार विरुद्धको नागरिक निगरानी संस्था गठन तथा परिचालन गर्ने एवं सामुदायिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
२०६०००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	आयोगबाट दायर भएका आ.व. २०७८/७९ को हालसम्म मुद्दाको सफलता दर ५५.१० प्रतिशत र	आयोगको संस्थागत क्षमता विकास, कानून परिमार्जन एवं अनुसन्धान कर्मचारीहरूको क्षमता विकास	संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था बमोजिम आयोगका पदाधिकारीहरूबाट सम्पादन हुने कार्य ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		उजुरी फछ्यौट दर ५४.३२ प्रतिशत भएको ।	भ्रष्टाचार विरुद्धका निकायहरूसँग सहकार्य अभिवृद्धि, सरलीकृत र समयवद्ध नागरिक सूचना प्रवाह, उजुरी फछ्यौट दर तथा मुद्दा सफलता दर वृद्धि, भ्रष्टाचारजन्य कार्यको न्यूनीकरण,	

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

मुलुकमा भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्नु बहुआयामिक तथा जटिल कार्य भएकोले सरकारका ३ वटै तह, गैरसरकारी क्षेत्र तथा आम नागरिकको सहकार्य र साथको आवश्यकता पर्दछ। भ्रष्टाचारका नयाँ नयाँ स्वरूप, शैलीको प्रयोग बढ्दोरूपमा रहेको हुँदा त्यस्ता कार्यको अनुसन्धान जटिल भई जोखिम बढ्न सक्ने देखिन्छ। तथापि आयोगको रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयन, अध्ययन तथा तथ्याङ्कको आधारमा जोखिम क्षेत्रको पहिचान, अनुसन्धान क्षमता विकास एवं सुदृढीकरण, वस्तुगत मापदण्डहरूको प्रयोग र नवीनतम प्रविधि उपयोग मार्फत् जोखिम व्यवस्थापन गरी भ्रष्टाचार न्यूनीकरण गर्ने कार्यलाई तीव्रता दिन आयोग प्रतिवद्ध रहेको र यस कार्यमा सबै निकाय एवं सरोकार समूहको सहयोग रहने अनुमान रहेको छ ।

९.६ महालेखापरीक्षकको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

संविधानको भाग २२ मा नेपालमा एक महालेखापरीक्षक हुने व्यवस्था रहेको छ। संविधानको धारा २४१ मा राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यालय, सर्वोच्च अदालत, संघीय संसद, प्रदेश सभा, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, संवैधानिक निकाय वा सोको कार्यालय, अदालत, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी वा सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल लगायतका सबै संघीय र प्रदेश सरकारी कार्यालयको लेखाकानूनबमोजिम नियमितता, मितव्ययिता, कार्यक्षमता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको विचार गरी महालेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण हुने उल्लेख छ । महालेखापरीक्षकले आफूले गरेको कामको वार्षिक प्रतिवेदन राष्ट्रपति समक्ष पेश गर्ने र राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्रीमार्फत उक्त प्रतिवेदन व्यवस्थापिका-संसद समक्ष पेश गर्ने साथै संसद र सार्वजनिक लेखा समितिमा छलफल हुने गरेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

लेखापरीक्षणको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक स्रोत साधनमा कमी हुनु, विद्यमान संगठन संरचना अनुसार विभिन्न विषयविज्ञ कर्मचारीको परिचालन व्यवस्था तथा वृत्ति विकासका लागि दीर्घकालीन जनशक्ति योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन नसकिनु, लेखापरीक्षणका क्रममा औल्याइएका बेरुजु प्रभावकारी रूपमा फछ्छ्यौट हुननसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौती हुन्।

३. सोच

जनहितका लागि जवाफदेहिता, पारदर्शिता र निष्ठा प्रवर्धन गर्ने विश्वसनीय संस्थाको रूपमा स्थापित गर्ने।

४. उद्देश्य

सार्वजनिक स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा उपयोगको लागि राष्ट्रलाई गुणस्तरीय लेखापरीक्षण सेवा प्रदान गर्नु।

५. रणनीति

१. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीलाई बढी भन्दा बढी जवाफदेही बनाइ राजस्व परिचालन, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने तर्फ संगठनलाई उन्मुख बनाउने।

२. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लेखापरीक्षण प्रतिवेदनलाई अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप बनाउने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/ ७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सेवाकालिन तालिम	जना	०	६०	६०	६०	६०
२	चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट अध्ययन	जना	०	२	२	२	२
३	ए.सि.सि.ए. अध्ययन	जना	८	८	७	७	७
४	PESA-P (Professional Education for SAI Auditors-Pilot) तालिम	जना	०	०	१६	१६	१६

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/ ७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
५	CISA (Certified Information Systems Auditor) तालिम	जना	०	०	१०	१०	१०
६	क्षेत्रगत तालिम (Disaster Aid Management Audit, TSA, NPSAS & IFRS Related Training)	पटक	१	६	६	६	६
७	गुणस्तर आस्वस्तता सम्बन्धी तालिम	पटक	१	१	१	१	१
८	स्थानीय तह लेखापरीक्षण सम्बन्धी तालिम, सार्वजनिक निर्माण, राजस्व	जना	३००	३००	३००	३००	३००
९	अनवरत व्यवसायिक पेशागत शिक्षा	जना	४००	४००	४००	४००	४००
१०	कार्यमूलक लेखापरीक्षण योजना, कार्यान्वयन र प्रतिवेदन सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम	जना	४०	४०	४०	४०	४०
११	ड्राइभिग (Driving) तालिम	जना	९	२०	२०	२०	२०
१२	एसोसाई सेमिनार २०१९	पटक	१	१	१	१	१
१३	क्षेत्रगत लेखापरीक्षण मासगदर्शन छपाइ गर्ने	प्रति	०	१०००	१०००	१०००	१०००
१४	लेखापरीक्षण कार्यक्रम गतिविधीहरूको जानकारी (संचार माध्यमबाट)	पटक	०	१२	१२	१२	१२
१५	महालेखापरीक्षकको ५९ औं वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन (शारांश समेत)	वटा	१८८३	८०००	४०००	४०००	४०००
१६	महालेखापरीक्षकको प्रदेश स्तरीय वार्षिक प्रतिवेदन छपाइ (महालेखापरीक्षकको ५९ औं वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन)	थान	१६२०	७००	१०५०	१०५०	१०५०
१७	लेखापरीक्षण व्यवस्थापन सूचना प्रणाली संचालन (NAMS तयारी)	पटक	१	१	१	१	१
१८	सल्लाहकार समितिको बैठक सन्चालन	पटक	१	४	४	४	४
१९	प्राविधिक समितिको बैठक सन्चालन	पटक	१	४	४	४	४
२०	संस्थान प्रमुखहरूको बैठक संचालन	पटक	१	१	१	१	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/ ७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
२१	संचारकर्मीसंग अन्तरक्रिया	पटक	०	४	४	४	४
२२	मासिक बुलेटिन प्रकाशन	पटक	१	३	३	३	३
२३	लेखापरीक्षण पत्रिका प्रकाशन	प्रति	१२२०	१४००	१४००	१४००	१४००
२४	आयोजना/कार्यक्रम/निकायको कार्यमूलक लेखापरीक्षण - विशेष लेखापरीक्षण	वटा	१५	७	७	७	७
२५	सार्वजनिक लेखासमितिका पदाधिकारीहरूसंग छलफल आयोजना गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१
२६	प्रदेशसभाको सार्वजनिक लेखा समितिसँग लेखापरीक्षण प्रतिवेदन तथा अन्य नियमित छलफल तथा अन्तरक्रिया	पटक	५	७	७	७	७
२७	सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण	पटक	०	१	१	१	१
२८	महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र, पद्धतीबारे प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने	वटा	७	७	७	७	७
२९	सचिव / विभागीय प्रमुखहरूसंग अन्तरक्रिया	पटक	२	२	२	२	२
३०	योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठी	पटक	०	१	१	१	१
३१	कार्यमूलक लेखापरीक्षणको चेकलिस्ट प्रश्नावली तयार	संख्या	१५	३०	३०	३०	३०
३२	कार्यमूलक लेखापरीक्षणको प्रवेश र वहिर्गमन बैठक	संख्या	३०	२५	२५	२५	२५
३३	गुणस्तर आश्रितता मुल्यांकन	पटक	१	०	१	१	१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	६,०८५	५,७७७	३०८	-	६,०८५	-	-
२०८०/८१	५,८७०	४,९३७	९३३	-	५,८७०	-	-
२०८१/८२	६,१३६	५,११०	१,०२६	-	६,१३६	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने मुख्य क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२०८०००११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	१	सार्वजनिक स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा उपयोगको लागि राष्ट्रलाई गुणस्तरीय लेखापरीक्षण सेवा प्रदान गर्नु।	-	-	वित्तीय सुशासन कायम भएको हुने। लेखापरीक्षणको गुणस्तरमा सुधार भएको हुने।
२०८००००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	१				

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२०८०००११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	महालेखापरीक्षकको ५८ औँ वार्षिक प्रतिवेदन पेश भएको, ३ वटै सरकारको सन्चितकोषको वार्षिक आर्थिक विवरण उपर राय सहितको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन पेश भएको, आ.व. २०७७/७८ मा कुल ५४६२ वटा निकायको रु ५३ खर्ब २७ अर्ब ९१ करोडको लेखापरीक्षण भएको, जसबाट कुल रु १ खर्ब ४ अर्ब ३८ करोड बेरुजु कायम भएको।	क्षमता विकासका विभिन्न तालिमहरु संचालन भएको हुने। वित्तीय सुशासन कायम भएको हुने। कुल खर्चमा बेरुजुको अंश घटेको हुने।	वित्तीय तथा परिपालना लेखापरीक्षण सम्बन्धी तालिम कार्यमूलक लेखापरीक्षण तालिम लेखापरीक्षणको प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी अध्ययन लेखापरीक्षण गुणस्तर नियन्त्रण तथा गुणस्तर आश्रयता सम्बन्धी तालिम
२०८००००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीयताको मर्म अनुरूप कानुन निर्माण, संगठन संरचना, जनशक्ति व्यवस्थापन समेतका आधारमा गुणस्तरीय लेखापरीक्षण सेवा प्रदान गर्न कठिनाई हुनुका साथै बजेटको सैद्धान्तिक आधार विपरित खर्च गर्ने परिपाटीले गुणस्तरीय लेखापरीक्षण गर्ने कार्य जोखिममा पर्ने अवस्था रहन्छ।

९.७ लोक सेवा आयोग

१. पृष्ठभूमि

निजामती सेवाको पदका साथै सुरक्षा निकाय र संगठित संस्थाहरूका लागि योग्य उम्मेदवार छनौट गरी विभिन्न पदहरूमा नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्न संवैधानिक अंगको रूपमा लोक सेवा आयोगको महत्वपूर्ण स्थान रहँदै आएको छ। आयोगको मुख्य उद्देश्य निष्पक्ष रूपमा सेवाका लागि गुणस्तरीय उम्मेदवार छनौट गर्नु रहेको छ । साथै संविधानमा उल्लेखित समानताको हकलाई व्यवहारमा उतार्न उत्कृष्टता, निष्पक्षताप्रति समर्पित रही योग्यता प्रणालीलाई आफ्नो मुख्य आदर्श मान्दै यसको संरक्षण गर्ने मुख्य अभिभारा लिएको छ । निजामती सेवाका कर्मचारीहरूको सुरक्षा र प्रतिरक्षाका लागि दरिलो आधार स्तम्भका रूपमा रहेको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

विभिन्न विज्ञापनहरूमा परीक्षार्थीहरूको दरखास्त संख्यामा अत्यधिक वृद्धिको कारण परीक्षा सञ्चालन लगायत खर्चमा अत्यधिक वृद्धि भएकोले बजेटको अभाव हुनु, कम्प्युटर सीप परीक्षणको पाठ्यक्रम अनुसार केन्द्र तथा अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा कम्प्युटर ल्याब स्थापना हुन नसक्नु, भौतिक स्रोत साधनको कमी हुनु, सुरक्षा निकाय तथा संगठित संघ संस्थानहरूको परीक्षा सञ्चालनलाई प्रभावकारी बनाउनु, आयोगले दिएका परामर्शहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने वातावरण तयार गर्नु, र प्रदेश लोक सेवा आयोगको सबलीकरण एवं पद्धति विकास गर्नु जस्ता समस्या तथा चुनौती रहेका छन् ।

३. सोच

नेपालको संविधानमा व्यवस्था भएबमोजिमका परीक्षाहरू निष्पक्ष छिटो, छरितो र विश्वसनीय, पारदर्शी एवं आयोगबाट दिने परामर्शलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउने ।

४. उद्देश्य

१. संविधानमा उल्लेखित समानताको हकलाई व्यवहारमा उतार्न उत्कृष्टता र निष्पक्षता प्रति समर्पित रहने ।
२. निजामती सेवा लगायत विभिन्न सुरक्षा निकाय र अन्य संगठित संस्थाहरूको पदमा उम्मेदवार छनौट गर्ने कार्यलाई निष्पक्ष, छिटो, छरितो र विश्वसनीय गराउने ।
३. निजामती कर्मचारीहरूको सुरक्षा र प्रतिरक्षाको लागि दरिलो माध्यम बन्ने ।
४. सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई स्वच्छाचारी रूपमा हटाउन वा कारवाही गर्नबाट जोगाउन संरक्षकत्वको भूमिका निर्वाह गर्ने ।

५. रणनीति

विभिन्न सेवा समूहहरूको नयाँ पाठ्यक्रम निर्माण, परिमार्जन तथा अनुसन्धान, परीक्षण प्रविधि पुनरावलोकन तथा सुदृढीकरण, लिखित परीक्षा सञ्चालन, उत्तर पुस्तिका परीक्षण, नतिजा प्रकाशन एवं सिफारिश तथा विविध प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	भवन निर्माण	संख्या	२	२	२	२	२
२	कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	६	१	१	२	२
३	पाठ्यक्रम निर्माण	संख्या	३०	१५	१५	१५	१५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	८,४८०	८,२६९	२११	-	८,४८०	-	-
२०८०/८१	८,९३९	८,७०७	२३२	-	८,९३९	-	-
२०८१/८२	९,२६८	९,०१२	२५६	-	९,२६८	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२१०००००१	लोक सेवा आयोग	८	संवैधानिक निकायको हैसियतले कार्य सम्पादन गर्ने	-	८०	सामान्य सिद्धान्त र परामर्शको पालना भएको हुनेछ ।
२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८	स्वीकृत वार्षिक कार्यतालिका अनुसार परीक्षा सञ्चालन देखि सिफारिश सम्म कार्य सम्पन्न गर्ने	-	५६,२८	वार्षिक तालिका अनुसार परीक्षा संचालन देखि सिफारिससम्मका कार्यहरू भएको हुने ।
२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	८	स्वीकृत वार्षिक कार्यतालिका अनुसार परीक्षा सञ्चालन देखि सिफारिश सम्म कार्य सम्पन्न गर्ने	-	२९,१५	वार्षिक तालिका अनुसार परीक्षा संचालन देखि सिफारिससम्मका कार्यहरू भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२१०००००१	लोक सेवा आयोग	स्वीकृत वार्षिक कार्यतालिका अनुसार परीक्षा सञ्चालन देखि सिफारिश सम्मको कार्य सम्पन्न भएको ।	सेवा प्रवाहमा सुधार भएको हुने । विज्ञहरू र सेवाग्राहीहरूको संलग्नता अभिवृद्धि हुने । संस्थागत क्षमता सुदृढिकरण भएको हुने	Competency Based छनौट प्रणाली लागु हुने । आयोगको परिवर्तित जिम्मेवारी र नविनतम परिक्षण विधिहरूको प्रयोग भएको हुने ।
२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै भौतिक स्रोत साधनहरूको परिचालन भएको ।	विभिन्न सेवा समूहहरूको पाठ्यक्रम निर्माण भएको हुने । दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुने । आयोगमा रहेको पुराना मेशीनरी औजार (कम्प्यूटर, OMR, फोटोकपी, प्रिन्टर) प्रतिस्थापन गरी नयाँ पूर्ति भएको हुने ।	Case analysis र in basket को सम्बन्धी तालिम सम्पन्न भएको हुने । विभिन्न सेवा, समूहहरूको पाठ्यक्रम निर्माण भएको हुने । सुरक्षा निकाय तथा संगठित संस्थाहरूको विभिन्न सेवा र पदहरूको परीक्षा संचालन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
			पुराना सवारी साधन विस्थापित गरी नयाँ सवारी साधन खरिद भएको हुने ।	भएको हुने ।
२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै भौतिक स्रोत साधनहरूको परिचालन भएको ।	आयोग मातहमा ६ वटा भवन निर्माण भएको हुने ।	जलेश्वर र दाङमा भवन निर्माण शुरू भएको हुने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

लोक सेवा आयोगबाट सञ्चालन हुने परीक्षाहरू समयमै सञ्चालन हुन नसकेमा तथा भौगोलिक दृष्टिले विकट स्थानका योग्यता पुगेका नागरिकसम्म परीक्षा प्रणालीको पहुँच पुग्न नसकेमा आयोगले लिएको उद्देश्य पुरा गर्न कठिन हुने देखिन्छ ।

१.८ निर्वाचन आयोग

१. पृष्ठभूमि

निर्वाचनका माध्यमबाट संघीय, प्रदेश र स्थानीय तहका कार्यपालिका र व्यवस्थापिका गठन भई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था सुदृढ गराउन योगदान पुगेको छ। निर्वाचन आयोगले संघीय कानूनहरूको परिधिभित्र रही सम्बन्ध २०७४ सालमा राष्ट्रपति, उपराराष्ट्रपति संघीय संसदका सदस्य, प्रदेश सभाका सदस्य, स्थानीय तहका सदस्यको निर्वाचन तथा हालै राष्ट्रिय सभाको नियमित निर्वाचन, २०७८ समेत स्वच्छ, स्वतन्त्र एवम् निष्पक्ष रूपमा सम्पन्न सम्पन्न गरिएको छ। यसका साथै आगामी २०७९ बैशाख ३० गते देशभर एकै चरणमा स्थानीय तहको चुनाव सम्पन्न गर्न गईरहेको छ। निर्वाचन शिक्षाका माध्यमबाट मतदातालाई सुसूचित गर्दै निर्वाचनमा सम्पूर्ण मतदाताको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चितता गर्न आवश्यक रहेको छ। निर्वाचन सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको समय सापेक्ष सुधार गर्दै भविष्यमा सञ्चालन हुने आवधिक निर्वाचनमा प्रविधिलाई समेत प्रयोगमा ल्याउन जरुरी भएको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

आयोगको संस्थागत क्षमतालाई मजबूत गराउन नसक्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई वस्तुनिष्ठ नतिजामा आधारित र विश्वसनीय बनाउन नसक्नु, मतदाता परिचय पत्रको प्रयोग प्रभावकारी बनाउन नसक्नु, आयोग र अन्तर्गत कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा स्थायित्व कायम गर्न नसक्नु, प्रदेश तथा जिल्ला निर्वाचन कार्यालयहरूको भवन निर्माण गर्ने कार्य प्रभावकारी हुन नसक्नु, जिन्सी सामग्री तथा उपकरणको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनु, आवश्यकता अनुसार पर्याप्त स्रोत साधन उपलब्ध नहुनु जस्ता समस्या रहेका छन्। मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक कार्य थप प्रभावकारी बनाउने, विदेशमा रहेका नेपाली नागरिकहरूको मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गरी निर्वाचनमा सहभागी गराउने, निर्वाचन व्यवस्थापनमा नवीन प्रविधिको प्रयोग गर्ने तथा निरन्तरता दिने, राजनीतिक दलको नियमन तथा व्यवस्थापन जस्ता विषयहरू चुनौतिको रूपमा रहेका छन्।

३. सोच

स्वच्छ, स्वतन्त्र, निष्पक्ष, विश्वसनीय एवम् मितव्ययी निर्वाचनको सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन ।

४. उद्देश्य

१. निर्वाचन सम्बन्धी ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिकामा समसामयिक सुधार एवम् निर्वाचन चक्रका सम्पूर्ण क्रियाकलापलाई प्रविधियुक्त र मितव्ययी बनाई स्वच्छ, निष्पक्ष, स्वतन्त्र, विश्वसनीय एवम् भयरहित निर्वाचन प्रणालीको माध्यमबाट नागरिकको मताधिकारको सुनिश्चितता गर्दै लोकतन्त्रको संस्थागत विकासमा योगदान गर्नु ।
२. सरोकारवालाहरू बीचको आपसी सम्बन्धलाई समन्वयात्मक, सहयोगात्मक र सुदृढ बनाउँदै निर्वाचन कार्यक्रम र प्रक्रियामा महसुस हुने गरी सुधार गर्दै लैजानु ।
३. निर्वाचन शिक्षा मार्फत मतदातालाई सशक्तीकरण गरी निर्वाचनलाई बढीभन्दा बढी सहभागितामूलक बनाउनु ।

५. रणनीति

१. निर्वाचन सम्बन्धी कानूनमा थप परिमार्जन तथा परिष्कृत गर्दै नीतिगत सुधार गर्ने ।

२. प्रभावकारी निर्वाचन शिक्षा सञ्चालन तथा नवीनतम प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गरी मतदाता नामावली दर्ता, अद्यावधिक, मतदान र मतगणना गर्ने ।
३. सबै राजनीतिक दल, सरोकारवाला र सुरक्षा निकायबीचको आपसी समन्वयबाट विश्वासिलो वातावरण सिर्जना गरी निर्वाचन सुरक्षालाई मजबुत र भरपर्दो बनाउने ।
४. निर्वाचन आयोगको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	मर्मत सुधार	गोटा	७८	७८	७८	७८	७८
२	भवन निर्माण	गोटा	१८	२	२	२	३
३	एकीकृत डाटावेस सफ्टवेर	गोटा	०	१	१	०	०
४	विभिन्न मोड्यूलमा ब्रिज कार्यशाला	जना	३००	३००	३००	३००	३००
५	मतदाता नामावली संकलन र दर्ता अद्यावधिक	जना लाखमा	२.७	५	१०	१०	१०
६	सामाजिक शिक्षा अध्ययन शिक्षक प्रशिक्षण	जिल्ला	१०	१०	११	११	१७
७	कुल खसेको मतमा बदर मतको अनुपात	प्रतिशत	४.२३	४.२३	३.२१	१.१४	१.१४
८	निर्वाचन कानूनको तर्जुमा	गोटा	५८	१५	५	१०	१५
९	निर्वाचन शिक्षा विषयक प्रशिक्षण	जना	२४००	३५००	३५००	३५००	३५००
१०	कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	जना	७०	५०	८०	१२०	१२०
११	निर्वाचन मतदाताको सहभागिता	प्रतिशत	६८.६७	६८.६७	६८.६७	७२	७२
१२	महिला प्रतिनिधित्व	प्रतिशत	३२.७३	३२.७२	३२.७२	४०	४०
१३	प्रति मतदाता निर्वाचन व्यवस्थापन खर्च	रुपैया	५०६	५०६	५०६	५००	५००
१४	मतदाता नामावली संकलन र दर्ता	जना लाखमा	६	६	७	५	४

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	५,७८४	४,७३४	१,०५०	-	५,७८४	-	-
२०८०/८१	५,२८९	४,२४०	१,०४९	-	५,२८९	-	-
२०८१/८२	५,३११	४,२५१	१,०६०	-	५,३११	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२१२००००१	निर्वाचन आयोग	८	नियमित कार्य	-	८५	कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुने
२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८	नियमित कार्य	-	१८,३८	कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुने
२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	८	मतदाता नामावली संकलन तथा अध्यवधिक	-	२,३५	कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुने
२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	८	नियमित कार्य	-	३२,८२	कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२१२००००१	निर्वाचन आयोग	नियमित कार्य	कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुने	नियमित प्रशासनिक खर्च
२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	नियमित कार्य	आगामी आवधिक निर्वाचन सम्पन्न भएको हुने	नियमित प्रशासनिक खर्च
२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	दुई करोड सात लाख मतदाता नामावली संकलन भइसकेको	थप पाँच लाख मतदाता नामावली संकलन भएको हुने	मतदाता नामावली संकलन तथा अद्यावधिक कार्यक्रम
२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	नियमित कार्य	कार्य सम्पन्न भएको हुने	नियमित प्रशासनिक कार्य

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

मतदाता नामावली दर्ता, मतदान, मतगणना लगायतका निर्वाचन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूमा प्रविधिको प्रयोग, सरोकारवालाहरूबाट निर्वाचन आचार संहिताको पूर्ण परिपालना एवम् आवश्यक पूर्वाधार निर्माण हुन नसकेमा लक्ष्य प्राप्त गर्न नसक्ने जोखिम देखिन्छ ।

१.९ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

१. पृष्ठभूमि

मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र सम्मानको लागि नेपालको संविधानको भाग २५ को धारा २४८ र २४९ मा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग को व्यवस्था गरिएको छ । मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३ बमोजिम २०५७ जेठ १३ मा स्थापना भएको राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ बाट संवैधानिक हैसियत प्राप्त गरेको देखिन्छ । संविधानको धारा २४९ मा मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धनको तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्नु राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको कर्तव्य हुने उल्लेख छ । आयोगले संविधान र ऐनमा उल्लेखित कार्यदिशाभिन्न रही आफ्ना गतिविधिलाई नियमित गर्दै आएको छ । मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनको लागि आयोगले सरकार, राज्यका अन्य अङ्गहरू तथा नागरिक समाजसँग समन्वय सहकार्य गर्दै आएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

समाजमा अझैपनि भेदभाव, छुवाछुत, लैङ्गिक हिंसा जस्ता कुप्रथा कायम रहनु, आयोगका सिफारिस प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुनु, आम नागरिकसम्म राजनीतिक सामाजिक एवम् मानव अधिकारको आधारभूत ज्ञान, मूल्य मान्यता र संस्कारको पद्धति स्थापित हुन नसक्नु जस्ता विषयहरू मानव अधिकारको प्रत्याभूतिका लागि प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन् ।

मानव अधिकार प्रतिको सचेतनामा अभिवृद्धि भएको भएतापनि सेवाग्राहि नागरिक अधिकारका वाहक हुन् भन्ने मानव अधिकार संस्कृतिको विकास गराउनु, प्रभावकारी रूपमा कानूनको पालना गर्नु गराउनु, पुरातन वा संरचनागत रूपमा रहेको रुढिवादी मानसिकता तथा सामाजिक विभेदलाई अन्त्य गर्नु र संविधान, कानून र अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुरूप दण्डहीनताको अन्त्य गर्नु प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेका छन् ।

३. सोच

समावेशी, मर्यादित, समतामूलक र स्वअनुशासित समाज निर्माण ।

४. उद्देश्य

१. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुरूप मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्धन गर्नु ।
२. सीमान्तकृत, विपन्न, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका एवम् पिछडिएका क्षेत्र, वर्ग, र समुदायको अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।
३. मानव अधिकार प्रवर्धनको सुदृढीकरण एवम् मानव अधिकारमैत्री शासन पद्धतिको विस्तार गर्नु ।
४. मानव अधिकार उल्लङ्घनका उजुरी व्यवस्थापन, अनुसन्धान तथा सिफारिस निर्णय कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु,
५. मानव अधिकार सम्बन्धी कानून पुनरावलोकन र मानव अधिकारका विविध विषयमा खोजमूलक अध्ययन अनुसन्धान गर्नु,
६. सङ्घीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार, संवैधानिक अङ्गहरू, नागरिक समाज तथा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्दै जानु,

५. रणनीति

१. मौलिक हक कार्यान्वयन गर्न निर्माण भएका कानून प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
२. समाजमा विद्यमान सबै प्रकारका भेदभाव छुवाछुत हिंसा तथा कुप्रथाको अन्त्य गर्ने ।
३. मानव अधिकार उल्लंघनको घटनामा दण्डहिन्ताको अन्त्य गरी पीडितलाई क्षतिपूर्तिको
४. सुनिश्चितता गर्ने ।
५. मानव अधिकार संस्कृतिको विकास गरी मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि तथा
६. प्रतिवद्धताबाट सृजित दायित्व कार्यान्वयन गर्ने ।
७. तीन तहका सरकारबाट सम्पन्न गरिने योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा मानव अधिकारमुखी पद्धतिको अवलम्बन गर्ने ।
८. उजुरी व्यवस्थापन, अनुसन्धान प्रणाली, निर्णय प्रक्रिया र सिफारिस कार्यान्वयनलाई सुदृढ गर्दै जाने ।
९. आन्तरिक समन्वयलाई थप सुदृढ गर्दै संसद, सरकार, नागरिक समाज, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्था तथा अन्य सरोकारवालासँगको समन्वय तथा सहकार्य विस्तार गर्ने ।
१०. मानव अधिकारसँग सम्बन्धित विषयहरूमा नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा मानव अधिकारमुखी पद्धति अवलम्बन गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रोत्साहित गरी दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान	वटा	२६०	५३०	१०००	११००	११५०
२	मानव अधिकार अवस्था अनुगमन	पटक	२१२	२३०	२५०	३००	३५०
३	मानव अधिकार प्रवर्धन	वटा	१३८	२५०	३२५	३५०	५७५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	२,५८४	२,५५०	३४	-	२,५८४	-	-
२०८०/८१	२,७४७	२,७१०	३७	-	२,७४७	-	-
२०८१/८२	२,८४५	२,८०४	४१	-	२,८४५	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग		मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्द्धन तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता	-		मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरी अनुसन्धानमा वृद्धि, मानव अधिकारका विषयमा स्थानीय स्तरसम्म जनचेतनामा वृद्धि
२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)		मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्द्धन तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता	-		मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरी अनुसन्धानमा वृद्धि, मानव अधिकारका विषयमा स्थानीय स्तरसम्म जनचेतनामा वृद्धि

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	मानव अधिकार संरक्षण, अनुगमन, संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन तथा सिफारिश कार्यान्वयनमा वृद्धि	मानव अधिकार उल्लंघनका घटनाको आयोगबाट गरिएको सिफारिस कार्यान्वयनमा वृद्धि	मानव अधिकार संरक्षण संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू जस्तै मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरी अनुसन्धान, अनुगमन तथा अन्य प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमहरू
२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	मानव अधिकार संरक्षण, अनुगमन, संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन तथा सिफारिश कार्यान्वयनमा वृद्धि	मानव अधिकार उल्लंघनका घटनाको आयोगबाट गरिएको सिफारिस कार्यान्वयनमा वृद्धि	मानव अधिकार संरक्षण संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू जस्तै मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरी अनुसन्धान, अनुगमन तथा अन्य प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमहरू

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

- कोभिड १९को महामारीको अवस्थामा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु ।
- प्रविधिमैत्री व्यवस्थापन हुन नसक्नु ।
- उजूरीहरुको सिफरिश कार्यान्वयन नहुनु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन वस्तुपरक नहुनु ।
- मानव अधिकारको विषयमा सरकार, राजनीतिक दल तथा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायको कम ध्यान जानु ।
- मानव अधिकारसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा कमी,
- मानव संसाधनको न्यूनता र त्यसको दीर्घकालीन सम्भार गर्ने, प्रविधि मैत्री स्रोतसाधनको कमी,
- राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐन र मानव अधिकार सेवा ऐन समयमै पारित नहुनु,
- सरकारद्वारा आयोगलाई विनियोजित बजेटको कमी,
- विधिको शासनको चुनौती र दण्डहीनता र जवाफदेहिताको कमी ।

९.१० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग-२६, धारा २५० मा सङ्घीय शासन प्रणालीमा तीन तहका सरकारहरूबीच गरिएको राज्यशक्तिको बाँडफाँटलाई वास्तविक अर्थमा कार्यान्वयन गर्नका लागि देशमा उपलब्ध प्राकृतिक एवम् वित्तीय स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको व्यवस्था गरिएको छ। मूलतः यस आयोगले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरूबीच हुने राजस्वको बाँडफाँट, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान तथा आन्तरिक ऋण र प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँटका सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने कार्य गर्दछ। त्यस्तै, नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय तहले राजस्व असुलीमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सुझाव दिने, प्राकृतिक स्रोतको परिचालनका तीन तहका सरकारले गर्ने लगानीको हिस्सा निर्धारण गरी सिफारिस गर्ने, प्राकृतिक स्रोत परिचालनमा सरकारहरूबीच हुन सक्ने सम्भावित विवाद निरूपणमा भूमिका निर्वाह गर्ने तथा प्राकृतिक स्रोत परिचालन र बाँडफाँटबाट वातावरणमा पर्ने असरका सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने आयोगको संवैधानिक जिम्मेवारी रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक स्रोतको परिचालनमा प्रदेश र स्थानीय तहसम्मको खण्डीकृत तथ्याङ्क नहुनु, प्रदेश र स्थानीय तहमा वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता कमजोर रहनु, प्रदेश र स्थानीय तहको खर्चको आवश्यकता पहिचान गर्न तिनले गर्नुपर्ने कार्यहरूको सर्वस्वीकार्य लागत विश्लेषण नहुनु, प्रदेश र स्थानीय तहलाई राजस्व अधिकार भए तापनि तिनको वास्तविक राजस्व क्षमता पहिचान नहुनु, प्राकृतिक स्रोत परिचालन र यसको प्रतिफलको बाँडफाँटमा सरकारका तह र स्थानीय समुदायलाई बाँडफाँट गर्नका लागि एकिकृत संघीय कानूनको अभाव रहनु जस्ता प्रमुख समस्याहरू रहेका छन्।

३. सोच

वित्तीय संघीयता मार्फत समृद्ध र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण ।

४. उद्देश्य

१. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई खर्चको आवश्यकता सम्बोधन हुने गरी न्यायोचित, सन्तुलित र परिपुरक रूपमा स्रोत उपलब्ध गराउनु।
२. तीन तहको वित्तीय दायरा (Fiscal Space) वृद्धि गर्नु।

५. रणनीति

१. तीन तहका एकल तथा साझा कार्य जिम्मेवारीहरू सामञ्जस्यपूर्ण ढङ्गबाट पूरा गर्न स्रोत व्यवस्थापन गर्ने।
२. अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरणलाई पारदर्शी, अनुमानयोग्य र न्यायोचित बनाउने।
३. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने।
४. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा वित्तीय सुशासन कायम गर्ने।
५. प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा तीनै तहका सरकारले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका, विवाद समाधानका लागि उपयुक्त विकल्प तथा विधिको पहिचान गर्ने।
६. आयोगको संस्थागत क्षमता एवम् सुशासन अभिवृद्धि गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड) सिफारिस	पटक	५	५	५	५	५
२	प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, सवारी साधन कर बाँडफाँड) सिफारिस	पटक	५	५	५	५	५
३	अध्ययन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	९	३२	८९	९५	९५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	९१५	८९४	२१	-	९१५	-	-
२०८०/८१	१,६६३	१,५८३	८०	-	१,६६३	-	-
२०८१/८२	१,७२६	१,६३८	८८	-	१,७२६	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	१६	संवैधानिक कार्य जिम्मेवारी पूरा गर्न	-	-	तीन तहका सरकारलाई आवश्यक सिफारिस भएको ।
२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१६				

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	तीन तहका सरकारलाई आवश्यक सिफारिस भएको ।	नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड) सिफारिस गर्ने प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, सवारी साधन कर बाँडफाँड) सिफारिस गर्ने अध्ययन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड) सिफारिस प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण, सवारी साधन कर बाँडफाँड) सिफारिस सबै प्रदेश तथा स्थानीय तहका निर्वाचित पदाधिकारी तथा सरोकारवालासँग आयोगको भूमिका तथा सिफारिस सम्बन्धमा बृहत अन्तरक्रिया कार्यक्रम स्थानीय तहको राजस्वको अवस्था / उठाउन सक्ने क्षमताको अध्ययन गर्ने प्रदेश र स्थानीय तहको सामाजिक तथा आर्थिक असमानताको अध्ययन गर्ने प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको सीमा (cap) निर्धारण सम्बन्धमा अध्ययन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सिफारिस सम्बन्धी कार्यहरू राष्ट्रिय, प्रदेश तथा स्थानीय तहको तथ्याङ्कमा भर पर्ने हुनाले तथ्याङ्कको भरपर्दो स्रोत अपरिहार्य छ। समयमै, सही र खण्डिकृत तथ्याङ्क प्राप्त नहुने र त्यसबाट समानीकरण अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटको सूचकहरूको सूत्र प्रभावित हुने जोखिम हुनेछ। आयोगले गर्ने सिफारिसको आधारको रूपमा रहने बिषयगत अध्ययन अनुसन्धानको लागि ठूलो वित्तीय स्रोत आवश्यक हुने तर सालबसाली रूपमा प्राप्त हुने सीमित रकमबाट बृहद् अध्ययन अनुसन्धान गर्न सम्भव नहुने हुँदा यसको नतिजाको प्रयोग जोखिमयुक्त हुने। त्यसैगरी प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति, परिचालनको विद्यमान अवस्था र प्राकृतिक स्रोत माथिको स्थानीय निर्भरतालाई यथार्थ रूपमा पहिचान गर्न नसकिएमा त्यसबाट विवाद हुने सम्भावना रहन्छ। प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटमा लाभग्राही स्थानीय तह पहिचान तथा बाँडफाँट गरिएको रोयल्टी रकमको उचित सदुपयोग भए नभएको तथा प्राकृतिक पूँजीको पहिचान सम्बन्धमा समेत गहिरो अध्ययन र विश्लेषणको आवश्यकता छ।

९.११ राष्ट्रिय महिला आयोग

१. पृष्ठभूमि

महिलाहरूको हकहितको संरक्षण तथा संवर्धनगर्न र महिलाहरूलाई विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गर्न तत्कालीन मन्त्रिपरिषदको निर्णयानुसार वि.सं. २०५८ मा राष्ट्रिय महिला आयोगको स्थापना भएको हो। २०७२ सालको नेपालको संविधानले महिला आयोगलाई संवैधानिक हैसियत प्रदान गरे पश्चात गत वर्षमात्रै पदाधिकारी नियुक्ति भएको अवस्था हो। नेपालको वर्तमान संविधानले प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक विभेदको अन्त्य, समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प लिएको छ। त्यसैगरी, मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा राज्यका नीतिहरूमा समेत समानता, सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य, कानूनको शासनको प्रत्याभूति, सामाजिक न्याय र सामाजिक संरक्षणको व्यवस्था गर्दै समतामूलक समाज निर्माणगर्ने उद्देश्य लिएको छ। तीनैतहका सरकार, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक, सहकारी तथा विकास साझेदारहरू लगायतको सामुहिक प्रयासबाट महिला हिंसा निवारण, महिला हकहित स्थापना तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण र मूलप्रवाहीकरणका प्रयासहरू हुँदै आएका छन्। नेपालको संविधानले लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने, महिला हिंसा लगायतका महिला सम्बन्धी मुद्दाहरूको बारेमा सरकारलाई राय सुझाव दिने, सोसँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन अनुसन्धान गरी भविष्यमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्ने, महिलाको हकहितसँग सम्बन्धित कानून वा नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौता अन्तर्गतका दायित्व कार्यान्वयन भए नभएको विषयमा अनुगमन गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको उपाय सहित नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने गरी यस आयोगको काम कर्तव्य निर्धारण गरेको छ। संविधानले अङ्गीकार गरे अनुसार महिलालाई विना भेदभाव सम्पूर्ण अधिकारको प्रत्याभूति सहित सारभूत लैङ्गिक समानताका लागि ठोस पहलहरू गर्न आवश्यक छ। राज्यका सबै तह र तप्कामा हुने निर्णय प्रक्रियामा आम महिलाहरूको समान सहभागिता, सिर्जनशील योगदान र अग्रपङ्क्तिय नेतृत्व अपरिहार्य छ। नेपालको संविधान एवं राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०७४ ले आयोगलाई तोकेको जिम्मेवारी तथा दिगो विकासका लक्ष्य र पन्ध्रौं योजनामा तोकिएका लक्ष्य अनुसार नै आगामी दिनका कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएका छन्।

२. समस्या तथा चुनौती

विगतका प्रयासहरूबाट धेरै परिवर्तनहरू भएका छन् तर आम अपेक्षा अनुरूप परिवर्तन भने हुन सकेको भने छैन। लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको बुझाईमा एकरूपता नहुदा लैङ्गिक विभेदका घटनाहरू घट्न नसक्नु, स्रोत र साधनमाथि महिलाको सीमित पहुँच हुनु, अझैपनि महिलाको आर्थिक परनिर्भरता रहिरहनु, घरेलु हिंसा तथा महिला हिंसामा बढोत्तरी हुनु र महिलालाई हेर्ने सामाजिक दृष्टिकोणमा परिवर्तन हुन नसक्नुका कारणले महिला सशक्तीकरणमा उल्लेख्य नतिजा हासिल हुन सकेको छैन। अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता तथा नेपालको संविधान तथा विद्यमान ऐन, कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु, संविधानमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकार सूचीमा लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणको विषय समावेश नै नहुनु, लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरण विशेष कार्यक्रमका लागि अर्थ मन्त्रालयबाट आवश्यक सशर्त अनुदानको बजेट व्यवस्था नहुनु, स्थानीय तहको साङ्गठनिक संरचनामा लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण शाखाको छुट्टै व्यवस्था नहुनु, उत्पीडित, दलित तथा विभिन्न प्रकारका विभेदको मारमा परेका अति विपन्न महिलाका लागि विशेषतः लक्षित कार्यक्रम चाहिन्छ भन्ने स्थानीय तहमा बोध हुन नसक्नु मुख्य समस्याका रूपमा रहेका छन्। अपर्याप्त बजेट, आफ्नै भौतिक संरचनाको अभाव, आयोगको प्रादेशिक तथा जिल्ला तहमा सम्पर्क कार्यालयको अभाव र कानूनमा लेखिएका महिलाको अधिकारहरू कार्यान्वयनमा रहेका समस्याबारे पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान नहुनु तथा केन्द्रदेखि समुदाय तहसम्मको लैङ्गिक खण्डीकृत तथ्याङ्क

तथा सूचना प्रणाली स्थापना नहुनुजस्ता विषयहरू प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन्। त्यसैगरी, बलात्कारजन्य घटनाहरूको पुनरावृत्ति हुने, एसिड आक्रमण, हत्या हिंसा जस्ता घटनाको वृद्धि हुने, महिला अधिकार उल्लङ्घनका दोषीहरूले उन्मुक्ति पाउने अवस्थाले महिला अधिकारको संरक्षण र पीडितको न्यायको सुनिश्चिततामा चुनौती सिर्जना भएको छ । समाजमा अहिले पनि बालविवाह, बोकसी, छाउपडी प्रथा, दाइजोजस्ता खराब अभ्यास र कुप्रथा जरा गाडेरै बसेको अवस्था विद्यमान छ । महिला विरुद्धका हानिकारक सामाजिक अभ्यास र परम्परा तथा महिला हिंसा विरुद्धको सचेतनालाई प्रभावकारी रूपमा स्थानीय तहसम्म पुर्‍याउन सकिएको छैन । स्थानीय तहलाई लैङ्गिक हिंसाको विषयमा सचेतना वृद्धि गर्ने कार्यमा आयोगले समन्वय सुदृढ गरी काम गर्न जरुरी देखिएको छ ।

३. सोच

लैङ्गिक समानतामूलक राष्ट्रको निर्माण ।

४. उद्देश्य

१. लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्नु ।
२. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्नु ।
३. आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता र नेतृत्वदायी भूमिका स्थापित गर्दै स्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
४. विकासका सबै आयामहरूमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणको सुनिश्चितता गर्नु ।

५. रणनीति

१. राज्यका सबै तह र क्षेत्रले लैङ्गिक समानता सम्बन्धी क्षेत्रगत नीति, कानून तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
२. राज्यका सबै तहको सरकार, क्षेत्र तथा निकायहरूमा लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धति अवलम्बन गर्ने ।
३. राज्यका सबै तहको सरकारमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन पद्धतिलाई संस्थागत गर्ने ।
४. लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरण मापन गर्ने एकीकृत तथा खण्डीकृत तथ्याङ्क प्रणालीको विकास गर्ने ।
५. आर्थिक रूपले विपन्न र सामाजिक रूपले पछाडि परेका महिलालाई विशेष प्राथमिकता दिँदै आर्थिक सशक्तीकरण र सामाजिक रुपान्तरण गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	अध्ययन, अनुसन्धान र सिफारिस	४	३	३	४	४	४
२	अन्तरकृया तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम	१७२	६५	१,०५	१,७२	१,८५	२,००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
३	सेवाप्रदायक संस्थाहरूलाई अनुदान	१	१	१	१	१	१
४	अनुगमन, अवलोकन र सिफारिस	३६	१०	२२	३६	४२	४८
५	क्षमता अभिवृद्धी	२	२	२	२	४	४
६	छपाई तथा प्रकाशन	५	४	५	५	७	७

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	९९४	९७१	२३	-	९९४	-	-
२०८०/८१	२,०५७	१,९९७	६०	-	२,०५७	-	-
२०८१/८२	२,१३४	२,०६८	६६	-	२,१३४	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	६	लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्नु। महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्नु। स्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु। विकासका सबै आयामहरूमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणको सुनिश्चितता गर्नु।		१०,३१	व्यक्ती तथा समुदायको महिला हकहित तथा हिंसा नियन्त्रणका विषयमा सचेतना वृद्धि भएको हुनेछ, नीति तथा कानूनहरूमा भएका महिला हिंसा सम्बन्धी कमी कमजोरीहरूको पहिचान भई कानूनमा सुधार आएको हुनेछ, ११४५ हेल्पलाइन सेवाको विस्तारको लागि संगठन तथा व्यवस्थापन (O & M) भएको हुनेछ, भएको हुनेछ।
२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	६				

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	घरेलु हिंसा तथा महिला हिंसाजन्य करिब ८४५ वटा उजुरीहरूको सिफारिस तथा	सचेतना अभिवृद्धि लैङ्गिक सशक्तीकरण, अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू कार्यान्वयनको लागि सिफारिस, प्रतिवेदन नीति तथा कानूनहरूमा	महिला हिंसा निवारणका राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र अन्तराष्ट्रिय अभ्यासहरूको अध्ययन, तीनै तहका सरकारहरूका महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी नीति, कानूनहरूको अध्ययन, विश्लेषण र सिफारिस, महिला अधिकार र महिला हिंसा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		कार्यान्वयन, राजनैतिक पार्टीका नेतृत्व, भातृसंगठन, सुरक्षा निकाय, न्यायिक समिति, पत्रकार लगायतसँग लैङ्गिक हिंसा निवारण र महिला हकहित प्रवर्धन सम्बन्धमा विद्यमान नीतिगत, कानूनी प्रावधानहरूको विश्लेषण तथा छलफल, सिङ समितिको निष्कर्ष सुझावको कार्यान्वयन सम्बन्धमा अध्ययन,	आवश्यक परिमार्जन, सुधार	विरुद्धका सूचना मुलक कार्यक्रमहरू उत्पादन तथा प्रसारण, अन्तरकृया, सचेतना कार्यक्रम, गोष्ठी, तथा महिला सशक्तीकरण, अध्ययन, अनुसन्धान र सिफारिस
२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)			

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विगत वर्षमा जस्तै यस आर्थिक वर्षमा पनि कोभिड-१९ का कारण कतिपय स्वीकृत कार्यक्रमहरू सम्पन्न हुन नसकेकोमा आगामी आर्थिक वर्षमा समेत यसको असर पूर्वानुमान गर्न नसकिने अवस्था रहेको छ। राष्ट्रिय महिला आयोगको प्रादेशिक संरचना विस्तार भइनसकेको अवस्थामा प्रदेश तथा स्थानिय सरकारहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई तीव्रता दिनमा कठिनाई आउन सक्ने देखिन्छ। त्यसैगरी चौविसै घण्टा उजुरी लिई सेवा प्रदान गरिने ११४५ हेल्पलाइन सेवालाई देशभरि विस्तार गर्नु र यसको गुणस्तर तथा प्रभावकारिता बृद्धि गर्न चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

९.१२ राष्ट्रिय दलित आयोग

१. पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय दलित आयोग दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागी जातीय छुवाछुत तथा भेदभावको अन्त्य गरी समृद्ध, समतामूलक र सामाजिक न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्न गठन आदेश मार्फत वि.सं. २०५८ सालमा स्थापना भएको हो । नेपालको संविधानको धारा २५५ बमोजिम यो आयोग एक संवैधानिक आयोगको रूपमा स्थापित रहेको छ । राष्ट्रिय दलित आयोग ऐन, २०७४ ले दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सो समुदायको सशक्तीकरण गर्न तथा जातीय भेदभाव र छुवाछुतको अन्त्य गरी राष्ट्र निर्माण तथा विकासको मूल प्रवाहमा प्रभावकारी रूपमा समाहित गर्न राष्ट्रिय दलित आयोगको व्यवस्था गरिएको हो । नेपालको संविधानले संकल्प गरेको वर्गीय, जातीय, क्षेत्रिय, भाषिक, धार्मिक, लैंगिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछुतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माणमा संवैधानिक आयोगहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहेकोछ । यस आयोगको प्रमुख काम, कर्तव्य र अधिकारहरूमा दलित समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन तथा अन्वेषण गरी तत्सम्बन्धमा गर्नु पर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधारका विषय पहिचान गरी नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्ने, जातीय छुवाछुत, उत्पीडन र विभेदको अन्त्य गरी दलित उत्थान र विकासका लागि दलित हितसँग सरोकार राख्ने राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्ने, जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत वा सामाजिक कुरीतिबाट पीडित भएको वा दलितको हक प्रयोग गर्न नदिएको वा बञ्चित गरेको विषयमा कुनै व्यक्ति वा संस्था विरुद्ध मुद्दा दायर गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएमा कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा दायर गर्न सम्बन्धित निकाय समक्ष सिफारिस गर्ने, दलित समुदायसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमको समिक्षा, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, दलित समुदायको पहिचानका सम्बन्धमा विस्तृत अध्ययन र अनुसन्धान गरी थर सूचीकृत गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने । नेपालको संविधान, राष्ट्रिय दलित आयोग ऐन, २०७४, आवधिक योजना तथा वार्षिक बजेटले तोकिएका लक्ष्य अनुसार यस आयोगले कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

दलित समुदायको हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धनका तथा सशक्तीकरण गरी राष्ट्र निर्माण तथा विकासको मूल प्रवाहमा प्रभावकारी रूपमा समाहित गर्न तथा जातीय भेदभाव र छुवाछुतको अन्त्यका लागी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थाहरू गरिएता पनि संविधान तथा कानूनी व्यवस्था प्रभावकारिरूपमा कार्यान्वयन नहुनु, कार्यान्वयन भएका व्यवस्थालाई नतिजामुखी बनाउन नसकिनु, कार्यान्वयन गर्ने निकाय कार्यान्वयन प्रति जवाफदेही र उत्तरदायी नहुदाँ उत्पीडनमा परेका दलित समुदायमा निरासा उत्पन्न हुनु र राज्य प्रति अविश्वासको अवस्था सिर्जना हुने जोखिम विद्यमान हुनु, राज्यका सबै तहमा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा दलित समुदायको प्रतिनिधित्व नहुनु, आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक अवसरबाट बञ्चितमा परेका दलित समुदायका लागी राज्यमा उपलब्ध साधन स्रोत तथा सुविधामा न्यायोचित पहुँच नहुनु, दलित समुदायको समग्र अवस्थाको उत्थान र विकासका लागि दलित हितसँग सरोकार राख्ने नीति, योजना तथा कार्यक्रम निर्माण गर्ने राज्यका सबै तह तथा निकाय उदासिन हुनु, आयोगलाई संवैधानिक दायित्व पूरा गर्न आवश्यक स्रोत साधन तथा जनशक्ति उपलब्ध हुननसक्नु, राज्यका सबै तहमा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा दलित समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिएको भएता पनि व्यवहारमा राजनीतिक निर्णयका मुख्य तह, कार्यकारी संरचनाका निर्णायक तह तथा न्यूनतम योग्यता

तोकिएको अवस्थामा समावेशी सिद्धान्तलाई व्यवहारमा अनुभूत गर्न नसकिएकाले समावेशीकरणको अर्थपूर्ण कार्यान्वयन चुनौतिपूर्ण देखिन्छ ।

३. सोच

दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि जातीय छुवाछुत तथा भेदभावको अन्त्य गरी समृद्ध, समतामूलक र सामाजिक न्यायपूर्ण समाजको निर्माण ।

४. उद्देश्य

१. जातीय भेदभाव र छुवाछुतको अन्त्य गरी राष्ट्र निर्माण तथा विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्नु ।
२. दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नु ।
३. आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक अवसरबाट बन्चितमा परेका दलित समुदायका लागि राज्यमा उपलब्ध साधन स्रोत तथा सुविधामा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा पहुँचको सुनिश्चिता गर्नु ।

५. रणनीति

१. दलित समुदायको उत्थान र विकासका लागि दलित हितसँग सरोकार राख्ने राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने ।
२. जातीय भेदभाव र छुवाछुतको अन्त्य गर्न विद्यमान नीति, कानून तथा कार्यक्रमको अध्ययन, अनुगमन तथा मूल्यांकन गरि सुधारको लागि सिफारिस गर्ने ।
३. राज्यका सबै तहमा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा दलित समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चिता गर्ने ।
४. दलित समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणको लागि आवश्यक सूचना, जानकारी एवं चेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
५. दलित समुदायसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमको समिक्षा, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने ।
६. जातीय भेदभाव र छुवाछुत जन्म व्यवहार अन्त्य गर्न सामाजिक सचेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	दलित उत्पीडन विरुद्ध चेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	०	०	२	३	४
२	लोक सेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	पटक	०	०	४	६	८
३	स्वास्थ्य बीमा, पोषण, स्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	०	२	२	१	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
४	अनुगमन	पटक	४	८	१८	१८	१८
५	थर सूचिकरण सम्बन्धि कार्यक्रम	पटक	०	०	४	६	८

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	३३५	३२६	९	-	३३५	-	-
२०८०/८१	४२६	४१५	११	-	४२६	-	-
२०८१/८२	४४२	४३०	१२	-	४४२	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग					
२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने,	१. अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने, २. घटनाको छानबिन गर्नु, ३. छुवाछुत तथा विभेद सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि गर्नु, ४. लोक सेवाका विज्ञापनमा उत्तिर्ण हुने जनशक्ति तयार गर्नु, ५. स्वास्थ्य बीमा, पोषण, स्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ६. थर सूचिकरण सम्बन्धि कार्यक्रम ।	-	४५	१. विधिवत विषयमा जानकारी हुने, २. घटनाको सत्यतथ्य पत्ता लाग्ने, दोषिलाई आवश्यक कारवाहीका लागी सिफारीस हुने, ३. छुवाछुत तथा विभेद सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि हुने, ४. लोक सेवाका विज्ञापनमा उत्तिर्ण भई सिफारिस हुने, ५. स्वास्थ्य बीमा, पोषण, स्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि हुने र थर सूचिकरण हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग			
२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग(प्रशासनिक खर्च समेत)	१. विभिन्न घटनाको अनुगमन भई दोषिलाई आवश्यक कारवाहीका लागी सिफारीस भएको २. छुवाछुत तथा विभेद सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि भएको ।	१. अध्ययन, अनुगमन र अनुसन्धान, २. दलित उत्पीडन विरुद्ध चेतनामूलक कार्यक्रम, ३. लोक सेवा तयारी कक्षा सञ्चालन, ४. स्वास्थ्य बीमा, पोषण, स्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम, ५. थर सूचिकरण ।	१. अध्ययन, अनुगमन र अनुसन्धान, २. दलित उत्पीडन विरुद्ध चेतनामूलक कार्यक्रम, ३. लोक सेवा तयारी कक्षा सञ्चालन, ४. स्वास्थ्य बीमा, पोषण, स्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम, ५. थर सूचिकरण ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

बजेट अभावले समयमा कार्यक्रमहरु सम्पन्न नहुने जोखिम रहेको ।

९.१३ राष्ट्रिय समावेशी आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपाल युगौ देखि विभिन्न सम्प्रदाय, संस्कृति, जातजाती, भाषाभाषी र समुदायको समिश्रणको रूपमा रहिआएको छ । भौगोलिक वनावटका हिसावले पनि हिमाल, पहाड, तराई मधेश सम्मिलित साँच्चिकै सुन्दर र अनुपम छ । प्राचीन सभ्यता र संस्कृतिको धनी यस मुलुकको स्वरूप र चरित्र नै समावेशी किसिमको छ । त्यसैले यस मुलुकमा बसोबास गर्ने खस आर्य, पिछडावर्ग, आदिवासी जनजाती, दलित, अपाङ्ग, असहाय, महिला, मधेसी, अल्पसंख्यक पिछडिएको वर्ग र क्षेत्र लगायत सबै जाति, वर्ग र क्षेत्र एवं आर्थिक रूपमा विपन्न र सीमान्तीकृत समुदायको राष्ट्रिय जनजीवनमा समानुपातिक समावेशीकरण अपरिहार्य शर्त भएको छ । नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै “बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त विशेषतालाई आत्मसात् गरी विविधताबीचको एकता, सामाजिक सांस्कृतिक ऐक्यबद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण एवं प्रवर्धन गर्दै; वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैंगिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने” उद्घोष गरिएको छ । संविधानले विशेषत नेपालका विविध जात जाति र भौगोलिक क्षेत्रको पहिचान स्थापित गरी न्यायोचित र समतामूलक समावेशी विकासको माध्यमबाट विद्यमान आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक विभेदहरूको अन्त्य गर्ने उद्देश्य राखेको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

नेपालको संविधान र राष्ट्रिय समावेशी आयोग ऐन २०७४ ले आयोगका काम कर्तव्य र अधिकारहरू सुनिश्चित गर्नुका साथै आयोगका काम कारवाहीलाई व्यवस्थित गरेको छ । आयोगको संगठनात्मक संरचना र दरबन्दी सरकारले स्वीकृत गरेको छ । विभिन्न आयोगहरूको अधिकार क्षेत्रमा दोहोरोपना हुनु, लक्षित वर्गहरू परिभाषित हुन बाँकी, कमजोर भौतिक संरचना, पर्याप्त जनशक्ति र कार्यक्षेत्रको तुलनामा आर्थिक स्रोतको अभाव मुख्य समस्याको रूपमा देखा परेका छन् ।

यस आयोगको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने लक्षित वर्गको खण्डित तथ्यांकको निर्माण गर्नु, वित्तीय स्रोतको सुनिश्चित गर्नु, राजनीतिक वादहरूमा विभाजित लक्षित वर्ग र जातीय संगठनहरूबीच सबैको सहभागिता गराउदै लैजानु, संविधानका प्रावधान अनूकूल संघीय कानून संशोधन, निर्माण गराउने, आयोगको संगठन र संरचना अनुसन्धानमूलक बनाउदै लैजाने जस्ता चुनौतीहरू आयोग समक्ष रहेका छन् ।

३. सोच

नेपालको शासन व्यवस्था र राज्य प्रणालीमा समानुपातिक सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै समावेशी राज्य निर्माण गर्ने ।

४. उद्देश्य

१. पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण गर्दै अधिकारको संरक्षण गर्नु,
२. लक्षित समुदायमा विकास र अवसरको पहुँचमा अभिवृद्धि गर्नु,
३. अध्ययन अनुसन्धान गरी नीतिगत सिफारिस गर्नु ।

५. रणनीति

१. खस आर्य, पिछडा वर्ग, अपांगता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, श्रमिक, किसान, अल्पसंख्यक एवं सिमान्तीकृत समुदाय तथा पिछडिएको वर्ग र कर्णाली तथा आर्थिक रूपले विपन्न वर्ग लगायतका समुदायको हक अधिकारको संरक्षणका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने ।
२. लक्षित वर्गको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकास तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
३. लक्षित वर्गको पहिचान, वर्गीकरण र सूचीकरण गर्न सिफारिस गर्ने ।
४. नीति, कानून, योजना र कार्यक्रमको कार्यान्वयन सुनिश्चितता गराउँदै लैजान आवश्यक सिफारिस गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	वटा	०.६८	१	१	१	१
२	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी)	वटा	०.४	१	१	१	१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	३९३	३०१	१२	-	३९३	-	-
२०८०/८१	३९८	३०६	१२	-	३९८	-	-
२०८१/८२	३२८	३१६	१२	-	३२८	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)		पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण गर्दै अधिकारको संरक्षण गर्नु, लक्षित समुदायमा विकास र अवसरको पहुँचमा अभिवृद्धि गर्नु, अध्ययन अनुसन्धान गरी नीतिगत सिफारिस गर्नु ।	-	२,३९	खस आर्य, पिछडा वर्ग, अपांगता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, श्रमिक, किसान, अल्पसंख्यक एवं सिमान्तीकृत समुदाय तथा पिछडिएको वर्ग र कर्णाली तथा आर्थिक रूपले विपन्न वर्ग लगायतका समुदायको हक अधिकारको संरक्षणका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने ,लक्षित वर्गको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकास तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग- पदाधिकारी		राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी) को सेवा सुविधा	-	६८	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी) को सेवा सुविधा

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२६००००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	लक्षित वर्गको पहिचान, वर्गीकरण र सूचीकरण भइरहेको	लक्षित वर्गको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकास तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । लक्षित वर्गको पहिचान, वर्गीकरण र सूचीकरण गर्न सिफारिस गर्ने । नीति, कानून, योजना र कार्यक्रमको कार्यान्वयन सुनिश्चितता गराउँदै लैजान आवश्यक सिफारिस गर्ने ।	लक्षित वर्ग र समुदायको हक अधिकारको संरक्षणका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२६०००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग-पदाधिकारी	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी) को सेवा सुविधा	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी) को सेवा सुविधा	राष्ट्रिय समावेशी आयोग (पदाधिकारी) को सेवा सुविधा

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

१. प्राकृतिक विपत्ति, महामारीले कार्य वातावरण नहुनु ।
२. लक्षित वर्गसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको अपर्याप्तताले लक्षित वर्ग पहिचान गर्न कठिनाई हुनु ।
३. आयोगको कार्यक्षेत्रमा दोहोरोपना रहनु ।
४. विद्यमान कानून र कार्यविधि परिवर्तन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रको प्रतिबद्धता जुटाउनु ।

९.१४ आदिवासी जनजाति आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले बहुजातिय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक विशेषतालाई स्वीकार गरी विविधताबीचको एकता सामाजिक सांस्कृतिक ऐक्यवद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्ने, वर्गीय, जातिय र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागीतामूलक सिद्धान्तको आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । धारा २२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हक र धारा ४२ मा सामाजिक न्यायको हक सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ भने धारा ५१ को (ज) को ८ मा आदिवासी जनजातिको पहिचान सहित सम्मानपूर्वक वाचन पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न अवसर तथा लाभका लागि विशेष व्यवस्था गर्दै यस समुदायसँग सरोकार राख्ने निर्णयहरूमा सहभागी गराउने तथा आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप, संस्कृति, सामाजिक परम्परा र अनुभवलाई संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिइने उल्लेख छ । आदिवासी जनजाति आयोग ऐन २०७४ ले आदिवासी जनजाति समुदायको गौरवमय इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक हितको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन तथा आदिवासी जनजाति समुदायको सशक्तिकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ । दिगो विकास लक्ष्य नम्बर १६ मा शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन तथा न्यायमा सबैको पहुँच बढाउदै सुशासन अभिवृद्धि गर्ने कुरा उल्लेख छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

राज्यको श्रोत साधन, अवसर र लाभमा आदिवासी जनजाति समुदायको न्यायोचित पहुँच नहुनु, राजनीति र प्रशासनिक संरचनामा उचित प्रतिनिधित्व नहुनु प्रमुख समस्या रहेको छ । आदिवासी जनजाति समुदायमा व्याप्त गरिवी घटाउन, आर्थिक, सामाजिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा रहेको अन्तर कम गर्नु, राज्यको स्रोत साधन तथा सेवा सुविधामा आदिवासी जनजाति समुदायको न्यायोचित पहुँच स्थापित गर्नु र राज्यको संरचनामा आदिवासी जनजाति समुदायलाई अपेक्षित प्रतिनिधित्व गराउनु चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

३. सोच

राज्यका सबै नागरिकको उपस्थित र अर्थपूर्ण सहभागितामा समावेशी विकास ।

४. उद्देश्य

आर्थिक सामाजिक तथा राजनैतिक अवसरबाट बञ्चितमा परेका लक्षित वर्गका लागि मुलुकमा उपलब्ध साधन श्रोत तथा सुविधामा समानुपातिक समावेशी पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।

५. रणनीति

१. मुलुकमा उपलब्ध श्रोत साधनहरूमा लक्षित वर्गको समानुपातिक पहुँच बढाउने ।
२. राज्यका तीन तहमा हुने निर्णय प्रकृया तथा यसका प्रशासनिक संरचनामा सकारात्मक विभेद र आरक्षणको माध्यमबाट अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
३. सीप विकास तालिम प्रदान गरी मुलुकमा उपलब्ध रोजगारीको अवसर उपयोग गर्न सक्षम बनाउने ।
४. आदिवासी जनजाति समुदायको भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सीप विकास तथा जनचेतना तालिम गोष्ठी	संख्या	५	७	१०	१२	१५
२	अध्ययन अनुसन्धान तथा परामर्श सेवा	संख्या	२	३	१०	१०	१०
३	अनुगमन मूल्याङ्कन	संख्या	५	७	१०	१२	१५

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	३२०	३०७	१३	-	३२०	-	-
२०८०/८१	१८९	१७५	१४	-	१८९	-	-
२०८१/८२	२००	१८५	१५	-	२००	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२२८०००११	चालु, सेवा र परामर्श खर्च तथा कार्यक्रम खर्च	६	१. आदिवासी जनजातिको सांस्कृतिक सम्पदामा आधारित पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न २. आदिवासी जनजातिको पुर्खौँयौली थात थलोको पहिचान गरि उनिहरुको परिचयात्मक पुस्तक तयार गर्न । ३. आदिवासी जनजातिको सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तयार पार्न तथा विद्यमान आरक्षणको अवस्थाको विश्लेषण गर्न	-	१९१६०	१. आदिवासी जनजातिको सांस्कृतिक सम्पदामा आधारित पर्यटन प्रवर्द्धन भएको हुने २. आदिवासी जनजातिको पुर्खौँयौली थात थलोको पहिचान गरि उनिहरुको परिचयात्मक पुस्तक तयार भएको हुनेछ । ३. आदिवासी जनजातिको सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तयार पार्न तथा विद्यमान आरक्षणको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको हुनेछ ।
२२८००००१	आदिवासी जनजाति आयोग	९	कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	-	६८९९२	१. कर्मचारी क्षमता विकास गर्न । २. आदिवासी जनजातिको सिप क्षमता विकास भएको हुने छ ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२२८०००११	चालु, सेवा र परामर्श खर्च तथा कार्यक्रम खर्च	१. आदिवासी जनजातिको हक अधिकार हननका सम्बन्धमा अध्ययन भएको ।	१. सबै स्थानीय तहले आदिवासी जनजाती लक्षित कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरेका हुने छन् ।	१. आदिवासी जनजातिको पुर्खौँयौली थात थलोको पहिचान तथा अध्ययन २. आदिवासी जनजातिको सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तयार ३. आरक्षणको अवस्थाको अध्ययन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		२. स्थानीय तहको लागि सुहाउदो बजेट कार्यक्रम तयार पारी सिफारिस गरिएको ।	२. आदिवासी जनजातिका हक अधिकारहरु हनन्को अवस्था हटेको हुने छ ।	
२२८००००१	आदिवासी जनजाति आयोग	१. आदिवासी जनजातिको हक अधिकार हननका बखत थप हक अधिकार हनन हुन नदिने कार्यहरु संचालन भएका । २. आदिवासी जनजातिको सशक्तिकरणका लागि कार्यक्रमहरु संचालन भएका ।	आदिवासी जनजाती लक्षित कार्यक्रमहरु संचालनका लागि सरकारलाई सिफारिस गरिएको हुने छ ।	आदिवासी जनजातीको अवस्थाको अध्ययन तथा उनीहरुमा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन भएका हुने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सरोकारवालाहरुको सकारात्मक सहयोग प्राप्त हुने र कार्यक्रम सञ्चालनका लागि श्रोत साधनको व्यवस्था हुने अपेक्षा गरिएको छ । आयोगले आफ्नो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आयोगलाई पर्याप्त श्रोत साधन नहुने हो भने आयोगका काम कारवाहीहरु प्रभावकारी बनाउन नसकिने देखिन्छ । तीनै तहका सरकार लगायत सरोकारवाला सबैको सहयोग हुन नसकेमा आयोगलाई आफ्नो लक्ष्य प्राप्त गर्न कठिन हुने देखिन्छ ।

९.१५ मधेशी आयोग

१. पृष्ठभूमि

मधेशी समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्धन तथा सशक्तीकरण गर्नको लागि मधेशी आयोग संवैधानिक निकायको रूपमा स्थापित भएको हो । आयोगले आफ्नो स्थापनाकाल देखि संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ । मधेशी समुदायलाई विभिन्न विषयमा जानकारी गराउन चेतनामूलक कार्यक्रम गर्दै आएको छ । आयोगले मधेशी समुदायको आँच आउने गरी अधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाका विरुद्ध उजुरी संकलन गरी सो उपर छानविन तथा तहकिकात गर्न सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने गरेको छ । संघीय संरचनामा आयोगको भूमिका अझै महत्वपूर्ण छ । आयोगले आवश्यकता अनुसार प्रदेश तहमा समेत कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । मूलतः यस आयोगले मधेशी समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरी तत्सम्बन्धमा गर्नु पर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने कार्य गर्दछ ।

२. समस्या तथा चुनौती

आयोगमा अध्यक्षको नियुक्ति भए पनि अन्य पदाधिकारी नियुक्त नहुनु, कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी अनुसार काम गर्न आफ्नै छुट्टै कार्यालय भवन सहितको संरचना, जनशक्ति लगायत अन्य स्रोत साधन न्यून हुनु, अध्ययन अनुसन्धान र विशलेषणमा आधारित काम कारवाही गर्नुपर्ने भएता आवश्यक तथ्यांकहरूको अभाव हुनु, मधेशी समुदायको अधिकार संरक्षण र सम्बर्धन गर्नु, मधेशी समुदायको सशक्तीकरण गर्नु र त्यस्तो समुदायमाथि हुने सबै प्रकारका भेदभाव र हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने कार्य समस्या तथा चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

३. सोच

मधेशी समुदायको अधिकारको संरक्षण, सम्बर्धन र सशक्तीकरणका लागि सबै प्रकारका विभेदहरू अन्त्य गरी समावेशी, मर्यादित र समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने

४. उद्देश्य

१. मधेशी समुदायको हकहितको संरक्षण र सम्बर्धन गर्नु
२. मधेशी समुदायको अधिकारप्रतिलाई व्यवहारिक रूपमा सुनिश्चित गर्नु
३. मधेशी समुदायको सशक्तीकरण गर्नु

५. रणनीति

१. मधेशी समुदायमा रहेका सबै व्यक्तिको मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्दै उनीहरूको समग्र विकास गर्ने,
२. राज्यका विभिन्न क्षेत्रमा मधेशी समुदायको समानुपातिक, सामाजिक समावेशी तथा अर्थपूर्ण सहभागिताका साथै लैंगिक एवं फरक क्षमताका व्यक्तिहरूको मूलप्रवाहीकरण सुनिश्चित गर्ने,
३. मधेशी समुदायको सम्बन्धमा नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता कार्यान्वयन भए नभएको प्रभावकारी अनुगमन गर्ने,
४. मधेशी समुदायको अधिकारलाई सुनिश्चित गराई विकासको मूलप्रवाहमा सहभागी हुन उत्प्रेरित गर्ने,
५. सबै क्षेत्रको प्रतिनिधित्व व्यवस्थित गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	अभिमुखिकरण	वटा	१०	७	७	७	५
२	अनुगमन	वटा	८	५	१०	१०	१०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	३३०	३२४	६	-	३३०	-	-
२०८०/८१	२०	१३	७	-	२०	-	-
२०८१/८२	२१	१३	८	-	२१	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२३०००००१	मधेशी आयोग	१		-		
२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)		१. मधेशी समुदायको हकहितको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नु । २. मधेशी समुदायको अधिकारलाई व्यवहारिक रूपमा सुनिश्चित गर्नु । ३. मधेशी समुदायको सशक्तिकरण गर्नु ।	-	६	१. अभिमुखिकरण कार्यक्रम ७ वटै प्रदेशमा सञ्चालन हुने । २. विभिन्न प्रदेशमा ७ वटै प्रदेशमा अनुगमन कार्यक्रम सञ्चालन हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२३०००००१	मधेशी आयोग	-	-	-
२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१. विभिन्न प्रदेशमा ४ वटा अभिमुखी कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेको । २. मधेशी समुदायको इच्छा, नैतिकवान मधेश र सशक्त नैतिक शिक्षा कार्यक्रम २ वटा सम्पन्न भइसकेको ।	१. विभिन्न प्रदेशमा ७ वटा अभिमुखी कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेको । २. मधेशी समुदायको इच्छा, नैतिकवान मधेश र सशक्त नैतिक शिक्षा कार्यक्रम ७ वटा सम्पन्न भइसकेको ।	१. विभिन्न प्रदेशमा ७ वटा अभिमुखी कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेको । २. मधेशी समुदायको इच्छा, नैतिकवान मधेश र सशक्त नैतिक शिक्षा कार्यक्रम ७ वटा सम्पन्न भइसकेको ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पर्याप्त बजेट विनियोजन नभएको, आयोगमा पदाधिकारी नियुक्त हुनु भैसकेतापनि कार्यालयको संस्थागत क्षमता विकास हुन नसकेको, मधेशी आयोगको ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रदेश कार्यालयहरु स्थापना हुन नसकेको र विज्ञको अभावले यस आयोगको अपेक्षा अनुसारको आफुलाई तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

१.१६ थारू आयोग

१. पृष्ठभूमि

थारू समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा थारू समुदायको सशक्तीकरण गर्नको लागि संवैधानिक निकायको रूपमा यस आयोगको स्थापना भएको हो । आयोगले नेपालको संविधान, संघीय कानून तथा थारू आयोग ऐन, २०७४ अन्तर्गत रहेर कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ । थारू समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणको लागि चेतनामूलक कार्यक्रम संचालनका साथै नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्न आयोग क्रियाशील छ । आयोगले थारू समुदायको अधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाका विरुद्ध उजुरी संकलन गरी सो उपर छानविन तथा तहकिकात गर्न सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्न सक्छ । संघीय संरचनामा आयोगको भूमिका अझै प्रभावकारी बनाउन आवश्यकतानुसार प्रदेश तहमा समेत कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । मूलतः यस आयोगले थारू समुदायको समग्र विययवस्तुको अध्ययन गरी तत् सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने र सुझाव दिने कार्य गर्दछ । नेपालको संविधान र थारू आयोग ऐन, २०७४ ले व्यवस्था गरेको आयोगको काम कर्तव्य र अधिकार कार्यान्वयनका लागि हाल आयोगमा माननीय अध्यक्षज्यू र ४ जना माननीय सदस्यज्यूहरूले नेतृत्व गरिरहनुभएको छ ।

२. समस्या तथा चुनौती

आयोगको कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी अनुसार काम गर्न आफ्नै छुट्टै कार्यालय भवन सहितको संरचना, सोही अनुसारको जनशक्ति लगायत अन्य श्रोत सुविधा नहुनु, समुदाय सम्बद्ध खण्डिकृत तथ्यांकहरूको अभाव हुनु तथा आयोगको विगतमा रहेको दरबन्दी समेत कटौति हुँदा जनशक्ति व्यवस्थापन टड्कारो समस्याका रूपमा रहेका छन् ।

आगामी दिनमा आयोगले आफ्ना काम, कर्तव्य र अधिकार प्रयोग गर्न पर्याप्त सूचनाहरू प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्ता सूचनाहरू समयमै उपयुक्त स्वरूपमा प्राप्त गर्नु आगामी दिनका चुनौतीहरू रहेका छन् । आयोगका काम कारवाहीहरू पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान र विश्लेषणबाट हुनुपर्ने भएकाले आगामी दिनमा सम्बन्धित विषयमा गहन अध्ययन अनुसन्धान गर्नु गराउनु पनि चुनौतीका रूपमा रहेको छ । साथै थारू समुदायको अधिकार संरक्षण गर्नु, थारू समुदाय माथि हुने सबै प्रकारका भेदभाव र हिंसाको प्रभावकारी रूपमा अनुगमन गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । संवैधानिक अंग भएर पनि १३ जना मात्र कर्मचारीको स्थायी दरबन्दी कायम गरिनु, विशिष्ट श्रेणीको पदाधिकारी सचिव रहने ऐनको व्यवस्था संशोधन हुनु तथा थारू आयोग ऐन, २०७४ मा थप परिमार्जनको आवश्यकता देखिनुले आगामी आर्थिक वर्षहरूमा पनि विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरू झैँले अगाडि बढ्नुपर्ने बाध्यताबीचमा सम्बन्धित सबै निकायहरूको समन्वयात्मक सहयोग आयोगका निम्ति अपरिहार्य रहेको छ ।

३. सोच

थारू समुदायको हक हितको संरक्षण, सम्बर्द्धन र सशक्तीकरण गर्दै सबै जात जाति, भाषा भाषी र धर्म संस्कृतिका बीच सह-कार्य, सह-अस्तित्व र सहिष्णुता कायम गरी समृद्ध नेपाल बनाउने ।

४. उद्देश्य

१. थारू समुदायको हकहितको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नु ।
२. थारू समुदायको लागि मुलुकमा उपलब्ध साधन स्रोत तथा सुविधामा समानुपातिक समावेशी पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।
३. थारू समुदायको अधिकारप्रतिको प्रतिबद्धतालाई व्यवहारिक रूपमा सुनिश्चित गर्नु ।

५. रणनीति

१. सबै क्षेत्रका थारुहरुको मानव अधिकारको संरक्षण र विकास गर्ने,
२. मुलुकमा उपलब्ध स्रोत साधनमा थारु समुदायका लक्षित वर्गको समानुपातिक पहुँच बढाउने,
३. राज्यका तीन तहमा हुने निर्णय प्रक्रिया/ प्रशासनिक संरचनामा सकारात्मक विभेद र आरक्षणको माध्यमाबाट अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने,
४. सीप विकास तालिम प्रदान गरि मुलुकमा उपलब्ध रोजगारीका अवसर उपयोग गर्न सक्षम बनाउने,
५. थारु समुदायको भाषा संस्कृतिको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न,
६. थारु समुदायको सम्बन्धमा नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने,
७. थारु समुदायको अधिकारलाई विकासका मुद्दाहरूसँग संरचनागत र कार्यात्मक रूपले जोड्न,
८. थारु आदिवासी समुदायको हित विपरीतका मौजुदा नीति तथा कानूनहरुको परिमार्जनको लागि अध्ययन गरी सुधारको लागि सुझाव तयार गर्ने ।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	सीप विकास कार्यक्रम	वटा	१	२	२	२	२
२	अनुगमन सम्बन्धी कार्यक्रम	वटा	०	१०	१०	१०	१०
३	चेतनामूलक तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	वटा	१	६	२	२	२
४	अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रम	वटा	१	४	३	३	२

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४२७	४०६	२१	-	४२७	-	-
२०८०/८१	४४५	४१२	३३	-	४४५	-	-
२०८१/८२	४६२	४२६	३६	-	४६२	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२३२००००१	थारु आयोग	थारु समुदायको हक हित संरक्षण र विकास	थारु समुदायको हकहितको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नु	-	७२.०८	१. थारु समुदायसँग सम्बन्धित कानूनहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको अध्ययन हुने । २. थारु समुदायको इतिहासको अध्ययन भई दस्तावेजीकरण हुने । ३. थारु समुदायको परम्परा र संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन हुने । ४. लोकसेवा आयोग कक्षा सञ्चालन भई प्रशासनिक क्षेत्रमका थारुहरूको सहभागिता वृद्धि हुने । ५. थारु सम्पदाहरूको संरक्षण भई पर्यटन प्रबर्द्धन हुने ।
२३२०००११	अनुसन्धानात्मक, जनचेतनामूलक तथा सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	थारु समुदायको हक हित संरक्षण र विकास	थारु समुदायको हकहित र अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन र त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरण गर्नु ।	-	३५६.९२	१. थारु समुदायसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरूको अध्ययन हुने । २. थारु समुदायको इतिहासको अध्ययनको शुरुवात हुने । ३. थारु समुदायको परम्परा र संस्कृतिको अध्ययन हुने । ४. थारु समुदाय लक्षित नीति तथा कानून तर्जुमा र विद्यमान नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्थाको अध्ययन हुने । ५. थारु महिलाहरूको लागि सीपमूलक कार्यक्रम संचालन भएको हुने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२३२००००१	थारु आयोग	- विभिन्न प्रदेशमा थारु जनप्रतिनिधि, नागरीक अगुवा, थारु पत्रकार, थारु अग्रज, अभियान्ता संग केन्द्रिय प्रदेश र स्थानिय स्तरमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको - सकारात्मक सोच सम्बन्धि कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ - थारु आयोगको परिचय तथा यसका काम कर्तव्यको बारेमा सम्बद्ध समुदायमा जानकारीका लागि जिङ्गल निर्माण तथा प्रसारण भएको - थारु समुदायका युवाहरुलाई व्यवसायिक सीप तथा अनुभव आदान प्रदान गर्न अन्तर प्रदेश अवलोकन भ्रमण गराइएको - मुक्त कर्मैयाहरुको पुनस्थापना सम्बन्धि छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन भएको	- थारु समुदायको हक हित र पहिचानको लागि राज्यका सबै तहमा नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयन हुने । - थारु समुदायको इतिहासको अध्ययन भई दस्तावेजीकरण हुने । - थारु समुदायको परम्परा र संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन हुने । - मुक्त कर्मैया तथा कम्लरीहरुको पुर्स्थापनाका कार्यक्रमहरु सम्पन्न हुने । - थारु सम्पदाहरुको संरक्षण भई पर्यटन प्रवर्द्धन हुने ।	- थारु समुदायसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरु र प्रथाजनित कानूनहरुको कार्यान्वयन अवस्थाको अध्ययन । - थारु समुदायको परम्परा र संस्कृतिको अध्ययन । - थारु समुदायको इतिहासको अध्ययन । - थारु चित्रकला सम्बन्धी अध्ययन । - थारु समुदाय लक्षित नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी प्रदेश, स्थानीय तह र सरोकारवालाहरूसँग अन्तर्क्रिया तथा छलफल कार्यक्रम ।
२३२०००११	अनुसन्धानात्मक, जनचेतनामूलक तथा सीपमूलक कार्यक्रम	थारु समुदायका सरोकारवाला पक्षहरूसँग केन्द्रिय प्रदेश तथा स्थानीय तहमा अन्तर्क्रिया भइ	दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरुमा थारु समुदायको अवस्था बारे अध्ययन भएको हुने ।	थारु समुदायसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरुको कार्यान्वयनको अध्ययन गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
	सञ्चालन	सुझाव संकलन भएको । २. थारु युवा र थारु महिलाहरुको लागि सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको । ३. मुक्त कर्मैयाहरुको पुनर्स्थापनाको लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग छलफल अन्तर्क्रिया भई नेपाल सरकारलाई सिफारिस भएको । ४. थारु समुदायको समग्र पक्षको अध्ययनको शुरुवात भएको । ५. थारु चित्रकलाको अध्ययन भएको ।	२. थारु समुदायको शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । ३. थारु इतिहास इतिहासको अध्ययन भएको हुने ४. थारु सम्पदाहरुको अध्ययन भई सूचीकरण भएको हुने । ५. प्रदेश र स्थानीय तहहरुमा थारु समुदाय लक्षित नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने ।	२. थारु समुदायको इतिहासको अध्ययनको शुरुवात गर्ने । ३. थारु समुदायको परम्परा र संस्कृतिको अध्ययन गर्ने । ४. प्रदेश र स्थानीय तहहरुमा थारु समुदाय लक्षित नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ५. थारु महिलाहरुको लागि सीपमूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आयोग प्रति थारु समुदायको अपेक्षा बढी भएको सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था र बजेट विनियोजन हुन सकेमा आयोगले संविधानको परिधिभित्र रही आफ्नो उद्देश्य अनुरूप कार्य गर्न सक्षम हुनेछ । सो हुन नसकेमा आयोगले अपेक्षा अनुसार कार्य गर्न जोखिम रहने छ ।

९.१७ मुस्लिम आयोग

१. पृष्ठभूमि

मुस्लिम समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणका लागि संविधानको धारा २६४ मा संवैधानिक आयोगको रूपमा मुस्लिम आयोगको व्यवस्था भएको र मुस्लिम आयोग ऐन, २०७४ अनुसार मुस्लिम आयोग गठन भई संचालनमा रहेको छ। यस आयोगको मुख्य कार्य मुस्लिम समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणका लागि नेपाल सरकारलाई नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत सुझाव दिने, आयोगले गरेका सिफारिस वा दिएका सुझाव कार्यान्वयनको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने, मुस्लिम समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणको लागि चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु रहेका छन्। मुस्लिम समुदाय नेपालको सन्दर्भमा मानव विकास सूचकाङ्कको दृष्टिकोणले सबैभन्दा कमजोर अवस्थामा रहेको छ। सो समुदाय तथा व्यक्तिहरूको उत्थान एवम् विकासका लागि सीप विकास तालिम, छात्रवृत्ति, कर्जा र रोजगारमूलक लक्षित कार्यक्रम, शिक्षा तथा सार्वजनिक क्षेत्रको रोजगारीमा आरक्षण, मातृभाषाको संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु अत्यावश्यक रहेको छ। अतः यस समुदायको सामाजिक आर्थिक एवम् सांस्कृतिक विकासका लागि रणनीतिक कार्ययोजना बनाई प्रभावकारी रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्ने देखिन्छ।

२. समस्या तथा चुनौती

विभिन्न वर्ग र क्षेत्रका समुदाय र मुस्लिम समुदाय बीच आर्थिक, सामाजिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा ठूलो अन्तर रहनु, राज्यको स्रोत, साधन, अवसर र लाभमा मुस्लिम समुदायको न्यायोचित पहुँच नहुनु, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचनामा मुस्लिम समुदायको उचित प्रतिनिधित्व नहुनु, मुस्लिम समुदायका अधिकांश जनता गरिवीको रेखामुनी रहेकाले आर्थिक सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा पछाडि पर्नु, मुस्लिम समुदाय भित्रको नकरात्मक सामाजिक मूल्य मान्यता र लैङ्गिक हिसांको अन्त्य गर्नु प्रमुख समस्या र चुनौती हुन्।

३. सोच

सुखी, समृद्ध र आत्मनिर्भर मुस्लिम समुदाय ।

४. उद्देश्य

१. मुस्लिम समुदायको हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्ने,
२. मुस्लिम समुदायको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक क्षेत्रमा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,
३. मुलुकमा उपलब्ध स्रोत तथा साधनहरूमा मुस्लिम समुदायको पहुँच वृद्धि गर्ने,
४. ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने,
५. लैङ्गिक विभेद तथा हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने।

५. रणनीति

१. मुलुकमा उपलब्ध स्रोत साधनहरूमा मुस्लिम समुदायको समानुपातिक पहुँच बढाउने।
२. मुस्लिम समुदायको हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्ने।

३. राज्यका तीनै तहमा हुने निर्णय प्रक्रिया तथा यसका प्रशासनिक संरचनामा सकारात्मक विभेद र आरक्षणको माध्यमबाट मुस्लिम समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
४. मुस्लिम समुदायको क्षमता विकास लागि सीप विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरी मुलुकमा उपलब्ध रोजगारीका अवसर उपयोग गर्न सक्ने सक्षम जनशक्तिको विकास गर्ने।
५. मुस्लिम समुदायको मातृभाषा एवम् मदरसा शिक्षा र संस्कृतिको संरक्षण एवम् सम्बर्द्धन गर्ने।
६. ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी अनुसन्धानमूलक कार्य गर्ने,
७. लैङ्गिक विभेद तथा हिंसाको न्यूनीकरण गर्न विविध कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

६. विषयक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	लोक सेवा तयारी कक्षा	जना	०	५५	५०	६०	७०
२	अध्ययन अनुसन्धान गर्ने	वटा	१	४	४	५	५
३	सीप विकास कार्यक्रम	वटा	१०	०	१५	१५	२०
४	अन्तर्क्रिया तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम	वटा	१९	१२	१५	१५	२०
५	क्षमता विकास तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम	वटा	०	०	५	५	५
६	कानून तर्जुमा गर्ने	वटा	०	१	३	०	०

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४०७	३८२	२५	–	४०७	–	–
२०८०/८१	८३५	७०९	१२६	–	८३५	–	–
२०८१/८२	८७२	७३४	१३८	–	८७२	–	–

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२३४००००१	मुस्लिम आयोग					
२३४०००११	मुस्लिम आयोग(प्रशासनिक खर्च समेत)	६	उपलब्ध स्रोत साधनहरूमा मुस्लिम समुदायको पहुँच, उनीहरूको हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तिकरण गर्नु, राज्यका तीनै तहमा हुने निर्णय प्रक्रिया तथा प्रशासनिक संरचनामा सकारात्मक विभेद र आरक्षणको माध्यमबाट मुस्लिम समुदायको सहभागिता सुनिश्चिता गर्नु समुदायको आर्थिक सामाजिक र साँस्कृतिक लगायतका विविध विषयकमा सशक्तिकरण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु मुस्लिम समुदायको हक हित संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि कानूनी व्यवस्थालाई समयानुकूल परिमार्जन गर्नु		८४	मुस्लिम समुदायको हक हित संरक्षण र सम्बर्द्धन भएको हुने मदरसा शिक्षा कानून तर्जुमा भएको हुने राष्ट्रिय मुस्लिम नीति तर्जुनमा भएको हुने मुस्लिम आयोगको नियमावली तर्जुमा भएको हुने मुस्लिम समुदायको सीप विकास तथा सशक्तिकरण भएको हुने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२३४००००१	मुस्लिम आयोग			
२३४०००११	मुस्लिम आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	बि.सं. २०७८ सालमा सञ्चालन भएको जनगणना सम्बन्धमा मुस्लिम समुदायका व्यक्तिहरूमा चेतना अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले १५ जिल्लाहरू मकवानपुर, बारा, सर्लाही, धनुषा,	मुस्लिम समुदायको मातृभाषा एवम् मदरसा शिक्षा र संस्कृतिको संरक्षण एवम् सम्बर्द्धन भएको हुने, मुस्लिम समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक	स्थानीय तहका मुस्लिम समुदायका जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकास तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम मुस्लिम महिलाहरूको सीप विकास तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
		सिराहा, सप्तरी, अर्घाखाँची बाँके, कपिलवस्तु, रुपन्देही, नवलपरासी र पर्वत जिल्ला अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । मधेश प्रदेश २, प्रदेश नं १ र गण्डकी प्रदेशका मा. मुख्यमन्त्री, मा. प्रदेश मन्त्री एवं मा. प्रदेश सभासदहरुसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको । समुदायमा कोभिड-१९ ले पारेको प्रभावको अध्ययन गरी समुदायको आर्थिक सशक्तिकरणका लागि विशेष नमूना कार्यक्रम गरी सिफारिस गर्ने सम्झौता गरिएको । स्थानीय तहरुले समुदायलाई लक्षित गरी सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरुको तेस्रो पक्षबाट मूल्यांकन तथा समिक्षाका लागि सम्झौता गरिएको । मदरसा सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी व्यवस्था गर्न कम्तिमा ५ वटा देशहरुको तुलनात्मक अध्ययन गरी सिफारिस गर्न सम्झौता गरिएको ।	विकास भएको हुने, मुस्लिम समुदायको हक हित संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि नीतिगत, कानूनी र संस्थागत व्यवस्था भएको हुने मुस्लिम समुदाय भित्रको गरिबी न्यूनिकरण भएको हुने ।	सशक्तिकरण कार्यक्रम लोक सेवा तयारी कक्षा कार्यक्रम राष्ट्रिय मुस्लिम नीति तर्जुमा, मुस्लिम आयोगको नियमावली तर्जुमा गर्ने

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आयोगमा दरबन्दी कटौती भई कर्मचारीको संख्या अन्यन्त कम भएकोले कार्यसम्पादन असर पर्ने जोखिम रहेको छ ।

९.१८ न्याय परिषद्

१. पृष्ठभूमि

नेपाली जनताले आफूमा निहित सार्वभौमसत्ताको प्रयोग नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए बमोजिम हुने भनी धारा २ मा उल्लेख छ। लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई युक्तिसंगत र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरी नेपाली जनतामा निहित सार्वभौमसत्ताको उचित प्रयोगका लागि संविधानको प्रस्तावनामा नै कानूनी राज्य एवं स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायापालिकाको अवधारणालाई प्रत्याभूति गरेको पाइन्छ।

न्याय सम्बन्धी अधिकार संविधान, कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्तबमोजिम अदालत तथा न्यायिक निकायबाट प्रयोग हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। शक्ति पृथकीकरण तथा नियन्त्रण र सन्तुलनको सिद्धान्त अनुसार कानून कार्यान्वयनको क्रममा कानूनको व्याख्या गर्ने र मौलिक हकहरूको संरक्षण गरी त्यसको अनुभूति हुने गरी व्यक्तिलाई न्याय प्रदान गर्नु न्यायपालिकाको प्रमुख उद्देश्य हो। यस उद्देश्य परिपूर्तिको लागि न्यायपालिकालाई संविधानले सम्पूर्ण जिम्मेवारी सुम्पेको छ। न्यायपालिकालाई स्वतन्त्र र सक्षमता प्रदान गर्नका लागि न्यायाधीशहरूको नियुक्ति, सरुवा, अनुशासन सम्बन्धी कारवाही, बर्खासी र न्याय प्रशासन सम्बन्धी अन्य विषयको सिफारिस गर्न वा परामर्श दिनको लागि संविधानको धारा १५३ मा न्याय परिषद रहने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ।

२. समस्या तथा चुनौती

न्याय परिषदमा आवश्यक दक्ष जनशक्ति र स्रोत साधनको अभाव रहनु, समय सापेक्ष तालिमको अभावले सन्तोषजनक नतिजा दिन नसक्नु, न्याय परिषदले न्यायाधीशहरूको काम कारवाहीको अनुगमन र निगरानी व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनु पर्ने जिम्मेवारी अनुरूप सो कार्य दक्ष जनशक्ति र उचित स्रोत साधनको अभावमा नियमित र प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न नसक्नु लगायतका समस्याहरू रहेका छन्। यी समस्याहरूको बावजुद अन्य निकायहरूको समन्वयमा सिमित स्रोत साधनबाट समाधान गर्दै न्याय परिषदको काम कारवाहीलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने चुनौती रहेको छ।

३. सोच

स्वतन्त्र, सक्षम, स्वच्छ, निष्पक्ष एवं प्रभावकारी न्याय प्रणाली मार्फत सबैका लागि न्याय।

४. उद्देश्य

१. न्याय प्रशासनलाई छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी बनाउनु।
२. सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्न न्यायमा सहज पहुँच बनाउनु।

५. रणनीति

१. समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता अनुरूपको सक्षम न्याय प्रशासनको विकास गरी नागरिक उन्मुख कानूनी शासन स्थापना गर्नुका साथै सर्वसाधारणको न्यायमा पहुँच स्थापित गरी मानव अधिकारको संरक्षण गरिने।
२. न्यायालयमा कार्यबोझको अनुपातमा आवश्यक जनशक्ति उपलब्ध गराई न्याय प्रशासनलाई व्यवसायिक रूपमा दक्ष बनाउन न्याय सेवालाई प्रतिस्पर्धात्मक र आकर्षक हुने विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।

६. विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०७७/७८ को उपलब्धि	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	गोष्ठी, सेमिनार	पटक	१०	८	९	१०	१०
२	अनुगमन निगरानी	पटक	११	१२	१०	१२	१२
३	न्यायाधिश उपर उजुरी छानविन	संख्या	१२	१,००	७०	६०	६०
४	जिल्ला न्यायाधिश परिक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१

७. विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रि-वर्षीय अनुमान

रु. लाखमा

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				स्रोत		
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	बैदेशिक अनुदान	बैदेशिक ऋण
२०७९/८०	४६८	४५०	१८	-	४६८	-	-
२०८०/८१	५२९	५०६	२३	-	५२९	-	-
२०८१/८२	५४८	५२३	२५	-	५४८	-	-

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र अपेक्षित नतिजा सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	अपेक्षित नतिजा
२१८००००१	न्याय परिषद					
२१८०००११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्च समेत)		सक्षम न्याय प्रणालीको सुनिश्चतता	-	४,४१	प्रतिष्पर्धाबाट न्यायाधीश नियुक्ति भएको हुने, न्यायाधीश उपर उजुरी छानविन भएको हुने, न्यायाधीशहरूको काम कारवाही र आचरणका सम्बन्धमा अनुगमन तथा निगरानी गर्ने, न्यायाधीशहरूको बैयक्तिक विवरण राख्ने ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक र आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	हालसम्मको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०७९/८० मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप
२१८००००१	न्याय परिषद			
२१८०००११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्च समेत)	न्यायाधीशहरूको सम्पत्ति विवरण र बैयक्तिक विवरण राखेको संविधान बमोजिम न्यायाधीशको नियुक्ति, सरुवा, अनुशासन सम्बन्धी कारवाही, बर्खासी र न्याय प्रशासन सम्बन्धी अन्य विषयको सिफारिस वा परामर्श न्यायाधीशहरूको काम कारवाही र आचरणका सम्बन्धमा अनुगमन तथा निगरानी उजुरी छानविन	प्रतिष्पर्धाबाट न्यायाधीश नियुक्ति भएको हुने, जिल्ला न्यायाधीश नियुक्ति भएको हुने, न्यायाधीश उपर उजुरी छानविन भएको हुने ।	न्यायाधीशको परिक्षा सन्चालन, न्यायिक अनुगमन र सुशासन, उजुरी छानविन, न्यायिक निगरानी

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नेपालको संविधान, न्याय परिषद ऐन, २०७३ ले न्याय परिषद सचिवालयको कार्यक्षेत्र विस्तार गरे पश्चात गठित संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्न गठित समितिले सिफारिस गरे बमोजिमको दरबन्दी स्वीकृत भएमा सचिवालयको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू पुरा हुने देखिन्छ । सो हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १.१
मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१,४४४	१,४२६	१,२३७	१८९	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४८९	४८२	४६८	१४	०	४०१	४८४	१७	०	४२०	४०१	१९	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	२,०६१	२,०१८	१,९६७	५१	०	२,१२४	२,०६९	५५	०	२,२०५	२,१४५	६०	०
४	संघीय संसद	१२,२३५	११,९४८	११,६२८	३२०	०	१२,५८०	१२,२२८	३५२	०	१३,०९५	१२,७०८	३८७	०
५	अदालत	७०,०४२	६९,२८१	४८,८०७	२०,४७४	०	७३,०६०	५०,६२८	२२,४३२	०	७७,०७५	५२,४००	२४,६७५	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१२,३४७	१४,५६४	११,६७२	२,८९२	०	१३,६०१	१०,४०१	३,२००	०	१४,२८५	१०,७६५	३,५२०	०
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	६,५८०	६,०८५	५,७७७	३०८	०	५,८७०	४,९३७	९३३	०	६,१३६	५,११०	१,०२६	०
८	लोक सेवा आयोग	९,५९८	८,४८०	८,२६९	२११	०	८,९३९	८,७०७	२३२	०	९,२६८	९,०१२	२५६	०
९	निर्वाचन आयोग	८२,६६९	५,७८४	४,७६४	१,०५०	०	५,२८९	४,२४०	१,०४९	०	५,३११	४,२५१	१,०६०	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२,४८७	२,५८४	२,५५०	३४	०	२,७४७	२,७१०	३७	०	२,८४५	२,८०४	४१	०
११	न्याय परिषद्	४९२	४६८	४४०	१८	०	४२९	४०६	२३	०	४४८	४२३	२५	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	८१०	९१५	८९४	२१	०	१,६६३	१,५८३	८०	०	१,७२६	१,६३८	८८	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	९७८	९९४	९७१	२३	०	२,०५७	१,९९७	६०	०	२,१३४	२,०६८	६६	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	३२७	३३५	३३६	९	०	४२६	४१५	११	०	४४२	४३०	१२	०
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३०२	३१३	३०१	१२	०	३१८	३०६	१२	०	३२८	३१६	१२	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	२६८	३२०	३०७	१३	०	१८९	१७५	१४	०	२००	१८५	१५	०
१७	मधेशी आयोग	३२१	३३०	३२४	६	०	२०	१३	७	०	२१	१३	८	०
१८	थारू आयोग	५६३	४२७	४०६	२१	०	४४५	४१२	३३	०	४६२	४२६	३६	०
१९	मुस्लिम आयोग	४१९	४७७	३८२	२५	०	८३५	७०९	१२६	०	८७२	७३४	१३८	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४०,०१६	४६,०७८	३७,९६८	८,११०	०	४२,५७१	३६,३४१	६,२३०	०	४४,४६७	३७,६१३	६,८५४	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	४२६,८९३	४१६,६८०	२२६,७८४	१००,७४४	८९,१५२	४३७,०९५	२१८,१२२	१२६,०४१	९२,९३२	४७७,०८२	२१८,७०५	१६०,२२७	९८,१५०
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९०,६३०	१०७,७४०	५१,०२०	५३,७७०	२,९५०	१०२,३२७	३९,३४९	५६,७८२	६,१९६	१०८,८०८	४१,७८७	६१,०२१	६,०००
२३	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	७८७,०९५	१,००३,९६८	४४,६४७	३६३,७९९	५९५,५२२	१,६२४,९४९	५७,४३०	७४७,९८७	८१९,५३२	१,७०९,४२२	५६,५९०	७६१,५४२	८९१,२९१
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	४,७७३	८,८६७	८,६६०	२०७	०	५,७८६	५,५२५	२६१	०	६,००४	५,७१८	२८६	०
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	३२०,९४२	५२१,६०३	४४१,६६०	३९,९४३	४०,०००	४४१,९३१	३५३,७१९	४४,११६	४४,०९६	३११,४५१	२१७,४३१	४८,१६०	४५,८६०
२६	खानेपानी मन्त्रालय	३६७,९१२	३०१,३५३	९,४७८	१९१,६०५	१००,२७०	४७७,२५०	९,७५४	३१२,९८७	१५४,५०९	५०६,१८०	१०,११७	३३२,३६४	१६३,६९९
२७	गृह मन्त्रालय	१,६८०,२३७	१,८५०,३४५	१,७४८,४६४	१०१,८८१	०	१,७१८,०१९	१,६४४,५९४	७१,४२५	०	१,८१४,०१४	१,७४१,२३१	७२,७८३	०
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	२१८,२५८	२०३,२०३	४२,६४६	३८,१०४	१२२,४५३	७६,२५६	३३,०१७	८,०२३	३५,७९६	८३,१३८	३५,७९४	९,०९२	३८,२५२
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	६५,१७१	५८,३३५	५२,३३६	५,९९९	०	७३,१५४	५५,४३४	१७,७२०	०	७४,२४५	५६,३१५	१७,९३०	०
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१०३,९४८	१३०,०६८	८०,०५१	४८,३८२	१,६३५	१४६,४९१	९१,५१३	५३,१७९	१,७९९	१४९,०५२	९१,०६४	५६,०१०	१,९७८
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७०,२३९	७१,५०६	५५,५८६	१४,८६०	१,०६०	७६,९४४	५८,६४९	१६,०६९	२,२२६	८०,८२३	६१,२२३	१७,२००	२,४००
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१,१९३,३९९	१,६१५,६७४	१०१,२७३	१,५१४,४०१	०	१,८९४,५७७	१०५,४५२	१,७८९,१२५	५,०००	२,१४३,१२५	१०८,६८८	२,०२९,४३७	५,०००

क्र.सं.	मन्त्रालय/तिकाय	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
३३	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	६,३२९	१४,६९३	११,०७८	३,६१५	०	१४,०३५	११,८४८	३,१८७	०	१६,१३१	१२,८४८	३,२८३	०
३४	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	१८,३११	२४,४४०	१५,६२२	८,९२८	०	२२,८६४	१७,०८४	५,७८०	०	२४,४८१	१८,२७१	६,२१०	०
३५	रक्षा मन्त्रालय	५२५,७४५	५४०,३९५	४६८,८८२	८१,५१३	०	५४७,०१३	४४७,४४९	८९,५६४	०	५६९,८४०	४७१,३२०	९८,५२०	०
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	२८०,००२	४००,५३१	३२,८९४	३५४,५००	१३,१३७	४२३,६७३	२९,३३५	३८०,६१६	१३,७२३	४४०,३६३	२९,८६८	३९५,८८४	१४,६११
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	४२९,३७६	७००,५३३	६०३,३३३	९७,२००	०	५९९,६६२	५९५,००९	४,६५३	०	५९९,९३३	५९५,१५४	४,७७९	०
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७८,७६७	९०,८९०	५४,०२७	३९,९६३	४,९००	१०६,०९६	५६,३२४	४२,७५७	७,०१५	१०९,०४३	५८,३९५	४३,८३३	६,८१५
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१३९,४६७	२४०,३४४	९९,५९६	१४०,७४८	०	४४४,६५४	१२०,१५६	३२४,४९८	०	४८२,२४५	१२४,९०६	३५६,३३९	०
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	७१५,२१६	६९३,८०२	५४८,४२८	१४५,३७४	०	५८२,४९१	४१५,७०८	१६६,७८३	०	५९६,११२	४२९,१३३	१६६,९७९	०
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१९,३२२	२०,८०३	१९,४९७	१,३०६	०	९८,२२३	९६,९१९	१,३०४	०	१००,५७६	९९,२४०	१,३३६	०
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	३४,७९८	१०,०१७	९,२६५	७५२	०	१०,९०१	९,८८९	१,०१२	०	९,८३५	९,३४०	४९५	०
४३	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	२४८,१३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४४	अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	८०६,९०६	१,३४३,२२३	४३७,३००	०	९०४,९२३	१,३९१,६७६	६०१,२२५	०	७९०,४५१	१,८४०,९२९	७९९,६२९	०	१,०४१,३००
४५	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	३१५,४५४	४०५,६२०	७६,११३	०	३२९,५०७	४२३,८५६	७२,७७०	०	३५१,०८६	४७८,२७९	८२,२१४	०	३९६,०६५
४६	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	९०,४०५	१२३,७०५	२८,०३७	०	९५,६६८	११९,५९२	२४,५६६	०	९५,०२६	१३५,१३९	२७,७६०	०	१०७,३७९
४७	अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	८५१,०६३	१,४२८,५००	१,४२८,५००	०	०	१,२४९,१३२	१,२४९,१३२	०	०	१,३८६,०९९	१,३८६,०९९	०	०
४८	अर्थ मन्त्रालय- विविध	४०१,२७५	१,११९,८६४	६९९,४१४	४२०,४५०	०	८५२,३३६	३५४,३२८	४९८,००८	०	९०५,१७१	३५४,७२२	५५०,४४९	०
४९	प्रदेश	१,०८२,०६७	१,२९४,६०६	७७९,२०१	५१५,४०५	०	१,३५६,०३९	८१४,८६३	५४१,१७५	०	१,४९२,२१०	८५२,२१०	६४०,०००	०
५०	स्थानीय तह	२,८५८,५८६	३,००३,७१६	२,६३९,५६५	३६४,१५१	०	३,१२१,१५७	२,७३८,७९८	३८२,३५९	०	३,३२२,०११	२,८४२,०११	४८०,०००	०
५१	नयाँ कार्यक्रम/आयोजना		०			०	६९५,७५८	४,७९७	४२१,१७५	२६९,७८६	१,८३४,९७९	२७२,९८८	१,२७०,६६९	२९१,३२२
जम्मा		१४,४७५,१७१	१७,९३८,३७३	१०,९५२,७९५	४,६८३,४०१	२,३०२,१७७	१९,३१०,०००	१०,४८४,९१९	६,१३६,४८९	२,६८८,५९२	२१,९२०,०००	११,१७६,७५२	७,६२३,१२६	३,१२०,१२२

अनुसूची १.२
मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०७९/८० को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८०/८१ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१,४२६	१,४२६	०	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४८२	४८२	०	०	५०१	५०१	०	०	५२०	५२०	०	०
३	प्रदेश प्रमुखहरु	२,०१८	२,०१८	०	०	२,१२४	२,१२४	०	०	२,२०५	२,२०५	०	०
४	संघीय संसद	११,९४८	११,९४८	०	०	१२,५८०	१२,५८०	०	०	१३,०९५	१३,०९५	०	०
५	अदालत	६९,२८१	६९,२८१	०	०	७३,०६०	७३,०६०	०	०	७७,०७५	७७,०७५	०	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१४,५६४	१४,५६४	०	०	१३,६०१	१३,६०१	०	०	१४,२८५	१४,२८५	०	०
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	६,०८५	६,०८५	०	०	५,८७०	५,८७०	०	०	६,१३६	६,१३६	०	०
८	लोक सेवा आयोग	८,४८०	८,४८०	०	०	८,९३९	८,९३९	०	०	९,२६८	९,२६८	०	०
९	निर्वाचन आयोग	५,७८४	५,७८४	०	०	५,२८९	५,२८९	०	०	५,३११	५,३११	०	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२,५८४	२,५८४	०	०	२,७४७	२,७४७	०	०	२,८४५	२,८४५	०	०
११	न्याय परिषद्	४६८	४६८	०	०	५२९	५२९	०	०	५४८	५४८	०	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९१५	९१५	०	०	१,६६३	१,६६३	०	०	१,७२६	१,७२६	०	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	९९४	९९४	०	०	२,०५७	२,०५७	०	०	२,१३४	२,१३४	०	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	३३५	३३५	०	०	४२६	४२६	०	०	४४२	४४२	०	०
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३१३	३१३	०	०	३१८	३१८	०	०	३२८	३२८	०	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	३२०	३२०	०	०	१८९	१८९	०	०	२००	२००	०	०
१७	मधेशी आयोग	३३०	३३०	०	०	२०	२०	०	०	२१	२१	०	०
१८	थारू आयोग	४२७	४२७	०	०	४४५	४४५	०	०	४६२	४६२	०	०
१९	मुस्लिम आयोग	४०७	४०७	०	०	८३५	८३५	०	०	८७२	८७२	०	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४६,०७८	४५,२०८	८७०	०	४२,५७१	४२,५७१	०	०	४४,४६७	४४,४६७	०	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	४१६,६८०	३१५,४२४	९२,९५७	८,२९९	४३७,०९५	३३०,३९९	१०६,५७०	१२६	४७७,०८२	३३७,०८२	१४०,०००	०
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१०७,७४०	८३,५२३	७,९२०	१६,२९७	१०२,३२७	९६,३५२	७००	५,२७५	१०८,८०८	१०८,८०८	०	०
२३	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१,००३,९६८	४६८,९७१	५४,३८०	४८०,६१७	१,६२४,९४९	९१३,८४३	२४,१२३	६८६,९८३	१,७०९,४२२	९४९,३२६	२८,४२०	७३१,६७७
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	८,८६७	८,८६७	०	०	५,७८६	५,७८६	०	०	६,००४	६,००४	०	०
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	५२१,६०३	३५४,३१०	३०,६६३	१३६,६३०	४४१,९३१	३९३,२३८	४,३०६	४४,३८७	३९१,४५१	२७७,४२५	२,२२४	३१,८०२
२६	खानेपानी मन्त्रालय	३०१,३५३	१९९,२४५	१८,७७४	८३,३३४	४७७,२५०	३१४,४७५	२४,९००	१३७,८७५	५०६,१८०	३८०,५९९	१०,४८१	११५,१००
२७	गृह मन्त्रालय	१,८५०,३४५	१,८०४,६७५	३३,०५०	१२,६२०	१,७१८,०१९	१,६७९,५१६	३८,५०३	०	१,८१४,०१४	१,७७५,५११	३८,५०३	०
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	२०३,२०३	९४,०५३	२,०००	१०७,१५०	७६,२५६	५५,२५६	०	२१,०००	८३,१३८	६१,०८८	०	२२,०५०
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	५८,३३५	५८,३३५	०	०	७३,१५४	७३,१५४	०	०	७४,२४५	७४,२४५	०	०
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१३०,०६८	१०५,४५०	२१,३०५	३,३१३	१४६,४९१	१२१,५७०	१७,०२०	७,९०१	१४९,०५२	१२५,४८३	१९,५६१	४,००९
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७१,५०६	६५,१०६	६,४००	०	७६,९४४	७०,९४४	६,०००	०	८०,८२३	८०,८२३	०	०
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१,६१५,६७४	५९३,९८२	०	१,०२१,६९२	१,८९४,५७७	१,५०१,१४१	९,०००	३८४,४३६	२,१४३,१२५	१,८०६,५५९	०	३३६,५६६

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	वा.व. २०७९/८० को स्रोत अनुमान				वा.व. २०८०/८१ को स्रोत प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३३	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१४,६९३	१०,९९३	३,७००	०	१५,०३५	१०,९५०	४,०८५	०	१६,१३१	११,६३५	४,४९६	०
३४	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	२४,५५०	२२,५५०	०	२,०००	२२,८६४	२२,८६४	०	०	२४,४८१	२४,४८१	०	०
३५	रक्षा मन्त्रालय	५५०,३९५	५५०,३९५	०	०	५४७,०१३	५४७,०१३	०	०	५६९,८४०	५६९,८४०	०	०
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	४००,५३१	३०९,०३१	३८,९८२	५२,५१८	४२३,६७३	३४१,७६६	०	८१,९०८	४४०,३६३	३८१,९७७	०	५८,३८६
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	७००,५३३	५६६,६९७	४२,१६३	९१,६७३	५९९,६६२	५४९,७७२	१३,८५७	२६,०३३	५१९,९३३	४७८,६६०	१३,२३६	२८,०३७
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	९०,८९०	८४,८९०	०	६,०००	१०६,०९६	९९,४९६	०	६,६००	१०९,०४३	१०१,७८३	०	७,२६०
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	२५०,३४४	१५१,६६५	५२,८८५	४५,७९४	४४४,६५४	१७६,७३८	४३,९७१	२२३,९४५	४८२,२४५	१७१,८३१	४३,४२४	२६६,९९०
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	६९३,८०२	४९५,१२३	४०,४०९	१५८,२७०	५८२,४९१	५०१,३९०	३६,१०१	४५,०००	५९६,११२	५८४,५०९	११,६०३	०
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	२०,८०३	९,९८६	५,१८८	५,६२९	९८,२२३	७०,७८५	७,४३८	२०,०००	१००,५७६	९०,८२३	२,२५३	७,५००
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	१०,०१७	१०,०१७	०	०	१०,९०१	१०,९०१	०	०	९,८३५	९,८३५	०	०
४४	अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	१,३४३,२२३	१,३४३,२२३	०	०	१,३९१,६७६	१,३९१,६७६	०	०	१,८५०,९२९	१,८५०,९२९	०	०
४५	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	४०५,६२०	४०५,६२०	०	०	४२३,८५६	४२३,८५६	०	०	४७८,२७९	४७८,२७९	०	०
४६	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	१२३,७०५	१२३,७०५	०	०	११९,५९२	११९,५९२	०	०	१३५,१३९	१३५,१३९	०	०
४७	अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	१,४२८,५००	१,४२८,५००	०	०	१,१२५,१९३	१,१२५,१९३	०	०	१,१६२,६३५	१,१६२,६३५	०	०
४८	अर्थ मन्त्रालय- विविध	१,११९,८६४	१,११९,८६४	०	०	७१२,२८२	७१२,२८२	०	०	७२४,५७१	७०४,५७१	१०,०००	१०,०००
४९	प्रदेश	१,२९४,६०६	१,२२७,८०४	३६,०२६	३०,७७६	१,३३०,७५२	१,३०३,६१२	१८,८००	८,३४०	१,३९४,१४५	१,३६५,००५	१८,८००	१०,३४०
५०	स्थानीय तह	३,००३,७१६	२,७७६,८०६	६६,९११	१५९,९९९	२,७१४,०७८	२,६८६,९३८	१८,८००	८,३४०	२,८१६,३७६	२,७८७,२३६	१८,८००	१०,३४०
५१	नयाँ कार्यक्रम/आयोजना	०	०	०	०	१,३९२,११७	७२४,४४०	१२५,८२६	५४१,८५१	२,८४२,७४३	१,९९४,५९८	१३८,२०१	७०९,९४४
जम्मा		१७,९३८,३७३	१४,९६१,१७९	५५४,५८३	२,४२२,६११	१९,३१०,०००	१६,५६०,०००	५००,०००	२,२५०,०००	२१,९२०,०००	१९,०७०,०००	५००,०००	२,३५०,०००

अनुसूची २.१
विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	भा.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	भा.व. २०७९/८० को वित्तियोजन				भा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				भा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	३२०,९४२	५२१,६०३	४४१,६६०	३९,९४३	४०,०००	४४१,९३१	३५३,७१९	४४१,९१६	४४,०१६	३११,४५१	२१७,४३१	४८,१६०	४५,८६०
२	भूमि व्यवस्था	६५,१६६	६७,१७०	५१,५०१	१४,६०९	१,०६०	७१,९९१	५३,९१२	१५,८५३	२,२२६	७५,७३५	५६,४५२	१६,८८३	२,४००
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	५,०७३	४,३३६	४,०८५	२५१	०	४,९५३	४,७३७	२१६	०	५,०८८	४,७७१	३१७	०
४	वन तथा वातावरण	१०३,९४८	१३०,०६८	८०,०५१	४८,३८२	१,६३५	१४६,४९१	९१,५१३	५३,१७९	१,७९९	१४९,०५२	९१,०६४	५६,०१०	१,९७८
५	अर्थ	४२६,८९३	४१६,६८०	२२६,७८४	१००,७४४	८९,१५२	४३७,०९५	२१८,१२२	१२६,०४१	९२,९३२	४७७,०८२	२१८,७०५	१६०,२२७	९८,१५०
६	उद्योग	६६,५५६	८६,४१०	४०,३७७	४३,०८३	२,९५०	८१,८०३	२९,९४९	४५,६५८	६,१९६	९१,३९८	३१,७२१	५३,६७७	६,०००
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति	२४,०७४	२१,३३०	१०,६४३	१०,६८७	०	२०,५२४	९,४००	११,१२४	०	१७,४१०	१०,०६६	७,३४४	०
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	२१८,२५८	२०३,२०३	४२,६४६	३८,१०४	१२२,४५३	७६,२५६	३३,०१७	८,०२३	३५,२१६	८३,१३८	३५,७९४	९,०९२	३८,२५२
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	४२९,३७६	७००,५३३	६०३,३३३	९७,२००	०	५९९,६६२	५९५,००९	४,६५३	०	५९९,९३३	५९५,१५४	४,७७९	०
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	७१५,२१६	६९३,८०२	५४८,४२८	१४५,३७४	०	५८२,४९१	४१५,७०८	१६६,७८३	०	५९६,११२	४२९,१३३	१६६,९७९	०
११	खानेपानी तथा सरसफाइ	३६७,९१२	३०१,३५३	९,४८८	१९१,६०५	१००,२७०	४७७,२५०	९,७५४	३१२,९८७	१५४,५०९	५०६,१८०	१०,११७	३३२,३६४	१६३,६९९
१२	युवा तथा खेलकुद	१८,३११	२४,५४०	१५,६२२	८,९२८	०	२२,८६४	१७,०८४	५,७८०	०	२४,४८१	१८,२७१	६,२१०	०
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	६,३२९	१४,६९३	११,०७८	३,६१५	०	१५,०३५	११,८४८	३,१८७	०	१६,१३१	१२,८४८	३,२८३	०
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	१९,३२२	२०,८०३	१९,४९७	१,३०६	०	९८,२२३	९६,९१९	१,३०४	०	१००,५७६	९९,२४०	१,३३६	०
१५	ऊर्जा	५४४,४१८	७३७,१४२	३१,५७२	११०,०४१	५९५,५२२	९८०,०५८	४१,२५९	११९,२६७	८१९,५३२	१,०२३,२९९	४१,९०६	९०,१०२	८९१,२९१
१६	जलस्रोत	६८,९६२	४७,३७३	३,०३९	४४,३३४	०	७४,३०२	३,०६५	७१,२३७	०	८०,१८८	३,१८४	७७,००४	०
१७	सिंचाइ	१६३,८५७	२०९,४०२	७,४१०	२०९,९९२	०	५४३,५०९	८,३५१	५४५,१५८	०	५९३,९६१	८,६७७	५८५,२८५	०
१८	जल तथा मौसम विज्ञान	९,८५८	१०,०५१	२,६१९	७,४३२	०	१७,०८०	४,७५५	१२,३२५	०	११,९७४	२,८२३	९,१५१	०
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१,१९३,३९९	१,६१५,६७४	१०१,२७३	१,५१४,४०१	०	१,८९४,५७७	१०५,४५२	१,७८९,१२५	५,०००	२,१४३,१२५	१०८,६८८	२,०२९,४३७	५,०००
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	७८,७६७	९०,८९०	५४,०२७	३१,९६३	४,९००	१०६,०९६	५६,३२४	४२,७५७	७,०१५	१०९,०४३	५८,३९५	४८,८३३	६,८१५
२१	शहरी विकास	२८०,००२	४००,५३१	३२,८९४	३५४,५००	१३,१३७	४२३,६७३	२९,३३५	३८०,६१६	१३,७२३	४४०,३६३	२९,८६८	३९५,८८४	१४,६११
२२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	४०,०१६	४६,०७८	३७,९६८	८,११०	०	४२,५७१	३६,३४१	६,२३०	०	४४,४६३	३७,६१३	६,८५४	०
२३	पुनर्निर्माण	२४८,१३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	१३९,४६७	२५०,३४४	९९,५९६	१५०,७४८	०	४४४,६५४	१२०,१५६	३२४,४९८	०	४८२,२४५	१२५,९०६	३५६,३३९	०
२५	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला	४,७७३	८,८६७	८,६६०	२०७	०	५,७८६	५,५२५	२६१	०	६,००४	५,७१८	२८६	०
२६	गृह	१,६८०,२३७	१,८५०,३४५	१,७४८,४६४	१०१,८८१	०	१,७१८,०१९	१,६४६,५९४	७१,४२५	०	१,८१४,०१४	१,७४१,२३१	७२,७८३	०
२७	रक्षा	५२५,७४५	५५०,३९५	४८८,८८२	८१,५१३	०	५४७,०१३	४४७,४४९	८९,५६४	०	५६९,८४०	४७१,३२०	९८,५२०	०
२८	परराष्ट्र	६५,१७१	५८,३३५	५२,३३६	५,९९९	०	७३,१५४	५४,६३४	१७,७२०	०	७४,२४५	५६,३१५	१७,९३०	०
२९	योजना तथा तथ्यांक	३४,७९८	१०,०१७	९,२६५	७५२	०	१०,९०१	९,८८९	१,०१२	०	९,८३५	९,३४०	४९५	०
३०	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१,४४४	१,४२६	१,२३७	१८९	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०
३१	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४८२	४८२	४८२	१४	०	४०१	४८६	१७	०	४२०	४०१	१९	०
३२	संघीय संसद	१२,२३५	११,९४८	११,६२८	३२०	०	१२,५८०	१२,२२८	३५२	०	१३,०९५	१२,७०८	३८७	०
३३	अदालत	७०,०४२	६९,२८१	४८,८०७	२०,४७४	०	७३,०६०	५०,६२८	२२,४३२	०	७७,०७५	५२,४००	२४,६७५	०
३४	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१२,३४७	१४,५६४	११,६७२	२,८९२	०	१३,६०१	१०,४०१	३,२००	०	१४,२८५	१०,७६५	३,५२०	०
३५	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	६,५८०	६,०८५	५,७७७	३०८	०	५,८७०	४,९३७	९३३	०	६,१३६	५,११०	१,०२६	०
३६	लोक सेवा आयोग	९,५९८	८,४८०	८,२६९	२११	०	८,९३९	८,७०७	२३२	०	९,२६८	९,०१२	२५६	०
३७	निर्वाचन आयोग	८२,६६९	५,७८४	४,७३४	१,०५०	०	५,२८९	४,२४०	१,०४९	०	५,३११	४,२५१	१,०६०	०
३८	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२,४८७	२,५८४	२,५५०	३४	०	२,७४७	२,७१०	३७	०	२,८५५	२,८०४	४१	०

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	बा.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	बा.व. २०७९/८० को वित्तियोजन				बा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				बा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
३९	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	८१०	९१५	८९४	२१	०	१,६६३	१,५८३	८०	०	१,७२६	१,६३८	८८	०
४०	राष्ट्रिय महिला आयोग	९७८	९९४	९७१	२३	०	२,०५७	१,९९७	६०	०	२,१३४	२,०६८	६६	०
४१	राष्ट्रिय दलित आयोग	३२७	३३५	३२६	९	०	४२६	४१५	११	०	४४२	४३०	१२	०
४२	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३०२	३१३	३०१	१२	०	३१८	३०६	१२	०	३२८	३१६	१२	०
४३	आदिवासी जनजाति आयोग	२६८	३२०	३०७	१३	०	१८९	१७५	१४	०	२००	१८५	१५	०
४४	मधेशी आयोग	३२१	३३०	३२४	६	०	२०	१३	७	०	२१	१३	८	०
४५	धारू आयोग	५६३	४२७	४०६	२१	०	४४५	४१२	३३	०	४६२	४२६	३६	०
४६	मुस्लिम आयोग	४१९	४०७	३८२	२५	०	८३५	७०९	१२६	०	८७२	७३४	१३८	०
४७	न्याय परिषद्	४९२	४६८	४५०	१८	०	५२९	५०६	२३	०	५४८	५२३	२५	०
४८	प्रदेश प्रमुख	२,०६१	२,०१८	१,९६७	५१	०	२,१२४	२,०६९	५५	०	२,२०५	२,१४५	६०	०
४९	अर्थ मन्त्रालय - ऋणको सौवा तथा व्याज भुक्तानी	१,२१२,७६५	१,८७२,५४८	५४१,४५०	०	१,३३१,०९८	१,९३५,१२४	६९८,५६१	०	१,२३६,५६३	२,४६४,३४७	९०९,६०३	०	१,५५४,७४४
५०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)	१,०४५,२८९	२,१६७,४१४	१,९७६,४१४	१९१,०००	०	१,७२१,३२४	१,४६६,३२४	२५५,०००	०	१,८७९,४६५	१,६०३,४६५	२७६,०००	०
५१	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)	२०७,०४९	३८०,९५०	१५१,५००	२२९,४५०	०	३८०,१४४	१३७,१३६	२४३,००८	०	४११,८०५	१३७,३५६	२७४,४४९	०
५२	प्रदेश	१,०८२,०६७	१,२९४,६०६	७७९,२०१	५१५,४०५	०	१,३५६,०३९	८१४,८६३	५४१,१७५	०	१,४९२,२१०	८५२,२१०	६४०,०००	०
५३	स्थानीय तह	२,८५८,५८६	३,००३,७१६	२,६३९,५६५	३६४,१५१	०	३,१२१,१५७	२,७३८,७९८	३८२,३५९	०	३,३२२,०११	२,८४२,०११	४८०,०००	०
५४	नयाँ कार्यक्रम/आयोजना		०				६९५,७५८	४,७९७	४२१,१७५	२६९,७८६	१,८३४,९७९	२७२,९८८	१,२७०,६६९	२९१,३२२
जम्मा		१४,४७५,१७१	१७,९३८,३७३	१०,९५२,७९५	४,६८३,४०१	२,३०२,१७७	१९,३१०,०००	१०,४८४,९१९	६,१३६,४८९	२,६८८,५९२	२१,९२०,०००	११,१७६,७५२	७,६२३,१२६	३,१२०,१२२

अनुसूची २.२
विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७९/८० को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८०/८१ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	५२१,६०३	३५४,३१०	३०,६६३	१३६,६३०	४४१,९३१	३९३,२३८	४,३०६	४४,३८७	३११,४५१	२७७,४२५	२,२२४	३१,८०२
२	भूमि व्यवस्था	६७,१७०	६०,७७०	६,४००	०	७१,९९१	६५,९९१	६,०००	०	७५,७३५	७५,७३५	०	०
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	४,३३६	४,३३६	०	०	४,९५३	४,९५३	०	०	५,०८८	५,०८८	०	०
४	वन तथा वातावरण	१३०,०६८	१०५,४५०	२१,३०५	३,३१३	१४६,४९१	१२१,५७०	१७,०२०	७,९०१	१४९,०५२	१२५,४८३	१९,५६९	४,००९
५	अर्थ	४१६,६८०	३१५,४२४	९२,९५७	८,२९९	४३७,०९५	३३०,३९९	१०६,५७०	१२६	४७७,०८२	३३७,०८२	१४०,०००	०
६	उद्योग	८६,४१०	६९,८२६	६,५८४	१०,०००	८१,८०३	८१,८०३	०	०	९१,३९८	९१,३९८	०	०
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति	२१,३३०	१३,६९७	१,३३६	६,२९७	२०,५२४	१४,५४९	७००	५,२७५	१७,४१०	१७,४१०	०	०
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	२०३,२०३	९४,०५३	२,०००	१०७,१५०	७६,२५६	५५,२५६	०	२१,०००	८३,१३८	६१,०८८	०	२२,०५०
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	७००,५३३	५६६,६९७	४२,१६३	९१,६७३	५९९,६६२	५५९,७७२	१३,८५७	२६,०३३	५१९,९३३	४७८,६६०	१३,२३६	२८,०३७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	६९३,८०२	४९५,१२३	४०,४०९	१५८,२७०	५०१,४९१	४०१,३९०	३६,१०१	४४,०००	५९६,११२	५८४,५०९	११,६०३	०
११	खानपानी तथा सरसफाइ	३०१,३५३	१९९,२४५	१८,३३४	८३,३३४	४७७,२५०	३१४,४७५	२४,९००	१३७,८७५	५०६,१८०	३८०,५९९	१०,५८१	११५,१००
१२	युवा तथा खेलकुद	२४,५५०	२२,५५०	०	२,०००	२२,८६४	२२,८६४	०	०	२४,४८१	२४,४८१	०	०
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१४,६९३	१०,९९३	३,७००	०	१५,०३५	१०,९५०	४,०८५	०	१६,१३१	११,६३५	४,४९६	०
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	२०,८०३	९,९८६	५,१८८	५,६२९	९८,२२३	७०,७८५	७,४३८	२०,०००	१००,५७६	९०,८२३	२,२५३	७,५००
१५	ऊर्जा	७३७,१४२	२५३,९८३	४९,३८०	४३३,७७९	९८०,०५८	३१२,२११	२२,०७८	६४५,७६९	१,०२३,२९९	२८९,८२९	२४,१८५	७०९,२८५
१६	जलस्रोत	४७,३७३	४३,०६९	३,०३४	१,२७०	७४,३०२	७०,८६०	२,०४५	१,३९७	८०,१८८	७४,४१६	५,२३५	१,५३७
१७	सिंचाइ	२०९,४०२	१६१,८६८	१,९६६	४५,५६८	५५३,५०९	५१३,६९२	०	३९,८१७	५९३,९६१	५७३,१०६	०	२०,८५५
१८	जल तथा मौसम विज्ञान	१०,०५१	१०,०५१	०	०	१०,०८०	१०,०८०	०	०	११,९७४	११,९७४	०	०
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१,६१५,६७४	५९३,९८२	०	१,०२१,६९२	१,८९४,५७७	१,५०१,१४१	९,०००	३८४,४३६	२,१४३,१२५	१,८०६,५५९	०	३३६,५६६
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	९०,८९०	८४,८९०	०	६,०००	१०६,०९६	९९,४९६	०	६,६००	१०९,०४३	१०१,७८३	०	७,२६०
२१	शहरी विकास	४००,५३१	३०९,०३१	३८,९८२	५२,५१८	४२३,६७३	३४१,७६६	०	८१,९०८	४४०,३६३	३८१,९७७	०	५८,३८६
२२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्	४६,०७८	४५,२०८	८७०	०	४२,५७१	४१,५७१	०	०	४४,४६७	४४,४६७	०	०
२३	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	२५०,३४४	१५१,६६५	५२,८८५	४५,७९४	४४४,६५४	१७६,७३८	४३,९७१	२२३,९४५	४८२,२४५	१७१,८३१	४३,४२४	२६६,९९०
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला	८,८६७	८,८६७	०	०	५,७८६	५,७८६	०	०	६,००४	६,००४	०	०
२५	गृह	१,८५०,३४५	१,८०४,६७५	३३,०५०	१२,६२०	१,७१८,०१९	१,६७९,५१६	३८,५०३	०	१,८१४,०१४	१,७७५,५११	३८,५०३	०
२६	रक्षा	५५०,३९५	५५०,३९५	०	०	५४७,०१३	५४७,०१३	०	०	५६९,८४०	५६९,८४०	०	०
२७	परराष्ट्र	५८,३३५	५८,३३५	०	०	७३,१५४	७३,१५४	०	०	७४,२४५	७४,२४५	०	०
२८	योजना तथा तथ्यांक	१०,०१७	१०,०१७	०	०	१०,९०१	१०,९०१	०	०	९,८३५	९,८३५	०	०
२९	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१,४२६	१,४२६	०	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०
३०	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४८२	४८२	०	०	५०१	५०१	०	०	५२०	५२०	०	०
३१	संघीय संसद	११,९४८	११,९४८	०	०	१२,५८०	१२,५८०	०	०	१३,०९५	१३,०९५	०	०
३२	अदालत	६९,२८१	६९,२८१	०	०	७३,०६०	७३,०६०	०	०	७७,०७५	७७,०७५	०	०
३३	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१४,५६४	१४,५६४	०	०	१३,६०१	१३,६०१	०	०	१४,२८५	१४,२८५	०	०
३४	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	६,०८५	६,०८५	०	०	५,८७०	५,८७०	०	०	६,१३६	६,१३६	०	०
३५	लोक सेवा आयोग	८,४८०	८,४८०	०	०	८,९३९	८,९३९	०	०	९,२६८	९,२६८	०	०
३६	निर्वाचन आयोग	५,७८४	५,७८४	०	०	५,२८९	५,२८९	०	०	५,३११	५,३११	०	०
३७	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२,५८४	२,५८४	०	०	२,७४७	२,७४७	०	०	२,८४५	२,८४५	०	०
३८	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९१५	९१५	०	०	१,६६३	१,६६३	०	०	१,७२६	१,७२६	०	०
३९	राष्ट्रिय महिला आयोग	९९४	९९४	०	०	२,०५७	२,०५७	०	०	२,१३४	२,१३४	०	०
४०	राष्ट्रिय दलित आयोग	३३५	३३५	०	०	४२६	४२६	०	०	४४२	४४२	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	वा.व. २०७९/८० को स्रोत अनुमान				वा.व. २०८०/८१ को स्रोत प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३१३	३१३	०	०	३१८	३१८	०	०	३२८	३२८	०	०
४२	आदिवासी जनजाति आयोग	३२०	३२०	०	०	१८९	१८९	०	०	२००	२००	०	०
४३	मधेशी आयोग	३३०	३३०	०	०	२०	२०	०	०	२१	२१	०	०
४४	यारू आयोग	४२७	४२७	०	०	४४५	४४५	०	०	४६२	४६२	०	०
४५	मुस्लिम आयोग	४०७	४०७	०	०	८३५	८३५	०	०	८७२	८७२	०	०
४६	न्याय परिषद्	४६८	४६८	०	०	५२९	५२९	०	०	५४८	५४८	०	०
४७	प्रदेश प्रमुख	२,०१८	२,०१८	०	०	२,१२४	२,१२४	०	०	२,२०५	२,२०५	०	०
४८	अर्थ मन्त्रालय - ऋणको सँवा तथा व्याज भुक्तानी	१,८७२,५४८	१,८७२,५४८	०	०	१,९३५,१२४	१,९३५,१२४	०	०	२,४६४,३४७	२,४६४,३४७	०	०
४९	अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)	२,१६७,४१४	२,१६७,४१४	०	०	१,७२१,३२४	१,७२१,३२४	०	०	१,८७९,४६५	१,८७९,४६५	०	०
५०	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)	३८०,९५०	३८०,९५०	०	०	३८०,९४४	३८०,९४४	०	०	४११,८०५	३९१,८०५	१०,०००	१०,०००
५१	प्रदेश	१,२९४,६०६	१,२२७,८०४	३६,०२६	३०,७७६	१,३५६,०३९	१,३२८,८९९	१८,८००	८,३४०	१,४९२,२१०	१,४६३,०७०	१८,८००	१०,३४०
५२	स्थानीय तह	३,००३,७१६	२,७७६,८०६	६६,९११	१५९,९९९	३,१२१,१५७	३,०९४,०१७	१८,८००	८,३४०	३,३२२,०११	३,२९२,८७१	१८,८००	१०,३४०
५३	नयाँ कार्यक्रम/आयोजना	०	०	०	०	६९५,७५८	२८,०८१	१२५,८२६	५४१,८५१	१,८३४,९७९	९८६,८३५	१३८,२०१	७०९,९४४
जम्मा		१७,९३८,३७३	१४,९६१,१७९	५५४,५८३	२,४२२,६११	१९,३१०,०००	१६,५६०,०००	५००,०००	२,२५०,०००	२१,९२०,०००	१९,०७०,०००	५००,०००	२,३५०,०००

अनुसूची ३.१

आ.व. २०७९/८० को मन्त्रालय/निकायगत बजेट विनियोजन

रकम रु. लाखमा

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१,२२८	१,४४४	१,४२६	१,२३७	१८९	-	१,४२६	-	-
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४६८	४८९	४८२	४६८	१४	-	४८२	-	-
३	प्रदेश प्रमुखहरू	१,५५८	२,०६१	२,०१८	१,९६७	५१	-	२,०१८	-	-
४	संघीय संसद	१०,४१९	१२,२३५	११,९४८	११,६२८	३२०	-	११,९४८	-	-
५	अदालत	६९,६१०	७०,०४२	६९,२८१	४८,८०७	२०,४७४	-	६९,२८१	-	-
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	८,३०५	१२,३४७	१४,५६४	११,६७२	२,८९२	-	१४,५६४	-	-
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	५,१५५	६,५८०	६,०८५	५,७७७	३०८	-	६,०८५	-	-
८	लोक सेवा आयोग	५,३६८	९,५९८	८,४८०	८,२६९	२११	-	८,४८०	-	-
९	निर्वाचन आयोग	४,८९३	८२,६६९	५,७८४	४,७३४	१,०५०	-	५,७८४	-	-
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	१,७७३	२,४८७	२,५८४	२,५५०	३४	-	२,५८४	-	-
११	न्याय परिषद्	४१०	४९२	४६८	४५०	१८	-	४६८	-	-
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	४६१	८१०	९१५	८९४	२१	-	९१५	-	-
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	६९०	९७८	९९४	९७१	२३	-	९९४	-	-
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	२६३	३२७	३३५	३२६	९	-	३३५	-	-
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	२०७	३०२	३१३	३०१	१२	-	३१३	-	-
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	२१५	२६८	३२०	३०७	१३	-	३२०	-	-
१७	मधेशी आयोग	४३१	३२१	३३०	३२४	६	-	३३०	-	-
१८	थारु आयोग	३८७	५६३	४२७	४०६	२१	-	४२७	-	-
१९	मुस्लिम आयोग	२७५	४१९	४०७	३८२	२५	-	४०७	-	-
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	३०,३२०	४०,०१६	४६,०७८	३७,९६८	८,११०	-	४५,२०८	८७०	-
२१	अर्थ मन्त्रालय	२०८,६६६	४२६,८९३	४१६,६८०	२२६,७८४	१००,७४४	८९,१५२	३१५,४२४	९२,९५७	८,२९९
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	५४,८५९	९०,६३०	१०७,७४०	५१,०२०	५३,७७०	२,९५०	८३,५२३	७,९२०	१६,२९७
२३	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	६२४,०८७	७८७,०९५	१,००३,९६८	४४,६४७	३६३,७९९	५९५,५२२	४६८,९७१	५४,३८०	४८०,६१७
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	२,८६०	४,७७३	८,८६७	८,६६०	२०७	-	८,८६७	-	-
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	२३०,०७९	३२०,९४२	५२१,६०३	४४१,६६०	३९,९४३	४०,०००	३५४,३१०	३०,६६३	१३६,६३०
२६	खानेपानी मन्त्रालय	२०३,९९०	३६७,९१२	३०१,३५३	९,४७८	१९१,६०५	१००,२७०	१९९,२४५	१८,७७४	८३,३३४
२७	गृह मन्त्रालय	१,३५३,५७८	१,६८०,२३७	१,८५०,३४५	१,७४४,४६४	१०१,८८१	-	१,८०४,६७५	३३,०५०	१२,६२०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	११७,४४८	२१८,२५८	२०३,२०३	४२,६४६	३८,१०४	१२२,४५३	९४,०५३	२,०००	१०७,१५०
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	६०,५०७	६५,१७१	५८,३३५	५२,३३६	५,९९९	-	५८,३३५	-	-
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१०१,६४६	१०३,९४८	१३०,०६८	८०,०५१	४८,३८२	१,६३५	१०५,४५०	२१,३०५	३,३१३
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	५५,९८७	७०,२३९	७१,५०६	५५,५८६	१४,८६०	१,०६०	६५,१०६	६,४००	-
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१,०२३,६७१	१,१९३,३९९	१,६१५,६७४	१०१,२७३	१,५१४,४०१	-	५९३,९८२	-	१,०२१,६९२
३३	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	४,९६९	६,३२९	१४,६९३	११,०७८	३,६१५	-	१०,९९३	३,७००	-
३४	युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	१३,९५०	१८,३११	२४,५५०	१५,६२२	८,९२८	-	२२,५५०	-	२,०००
३५	रक्षा मन्त्रालय	५२६,५४६	५२५,७४५	५५०,३९५	४६८,८८२	८१,५१३	-	५५०,३९५	-	-
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	२५८,५१७	२८०,००२	४००,५३१	३२,८९४	३५४,५००	१३,१३७	३०९,०३१	३८,९८२	५२,५१८
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	३६८,७९९	४२९,३७६	७००,५३३	६०३,३३३	९७,२००	-	५६६,६९७	४२,१६३	९१,६७३
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	६५,२१०	७८,७६७	९०,८९०	५४,०२७	३१,९६३	४,९००	८४,८९०	-	६,०००
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१५७,६२५	१३९,४६७	२५०,३४४	९९,५९६	१५०,७४८	-	१५१,६६५	५२,८८५	४५,७९४
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	४१५,००९	७१५,२१६	६९३,८०२	५४८,४२८	१४५,३७४	-	४९५,१२३	४०,४०९	१५८,२७०
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१६,२३३	१९,३२२	२०,८०३	१९,४९७	१,३०६	-	९,९८६	५,१८८	५,६२९
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	९,२५५	३४,७९८	१०,०१७	९,२६५	७५२	-	१०,०१७	-	-
४३	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	५२९,४४९	२४८,१३७	-	-	-	-	-	-	-
४४	अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	६५३,६१७	८०६,९०६	१,३४३,२२३	४३७,३००	-	९०५,९२३	१,३४३,२२३	-	-
४५	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	२६३,४५०	३१५,४५४	४०५,६२०	७६,११३	-	३२९,५०७	४०५,६२०	-	-
४६	अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	३२,६४६	९०,४०५	१२३,७०५	२८,०३७	-	९५,६६८	१२३,७०५	-	-
४७	अर्थ - कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा	५२५,३८८	८५१,०६३	१,४२८,५००	१,४२८,५००	-	-	१,४२८,५००	-	-
४८	अर्थ - विविध	१,५०१	४०१,२७५	१,११९,८६४	६९९,४१४	४२०,४५०	-	१,११९,८६४	-	-
४९	प्रदेश			१,२९४,६०६	७७९,२०१	५१५,४०५		१,२२७,८०४	३६,०२६	३०,७७६
५०	स्थानीय तह			३,००३,७१६	२,६३९,५६५	३६४,१५१		२,७७६,८०६	६६,९११	१५९,९९९
	कुल	८,०२१,९७८	१०,५३४,५१८	१७,९३८,३७३	१०,९५२,७९५	४,६८३,४०१	२,३०२,१७७	१४,९६१,१७९	५५४,५८३	२,४२२,६११

अनुसूची ३.२
आ.व. २०७९/८० को विकास कार्यक्रम/बजेट र स्रोतको अनुमान

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	२०१,४०२	२९८,१४०	४९६,४६६	४१७,९१३	३८,५५३	४०,०००	३२९,१७३	३०,६६३	१३६,६३०
२	भूमि व्यवस्था	१८,५९१	२३,५५९	२४,०९४	१०,८२४	१२,२१०	१,०६०	१८,०९४	६,०००	-
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	३,१९१	३,७१२	३,३८३	३,१६८	२१५	-	३,३८३	-	-
४	वन तथा वातावरण	४९,८८३	४७,७४५	७२,५२५	२६,९८१	४३,९०९	१,६३५	४७,९०७	२१,३०५	३,३१३
५	अर्थ	१५७,०१६	३६८,२०१	३५६,९६०	१७४,४३५	९३,३७३	८९,१५२	२५५,७०४	९२,९५७	८,२९९
६	उद्योग	१२,५५६	३७,८६७	५०,४६६	८,७६५	३८,७६१	२,९५०	३३,८९२	६,५८४	१०,०००
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति	१३,२२३	१४,८५८	१२,१४४	२,३११	९,८३३	-	४,५११	१,३३६	६,२९७
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	९३,११०	१८७,८९१	१५२,९६३	१४,०४६	१६,४६४	१२२,४५३	४५,८१३	-	१०७,१५०
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	२७,३१९	४२,९५३	१४६,३५७	१४६,१३७	२२०	-	९८,८०९	५,२८९	४२,२५९
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	३४१,१५८	६३५,२६७	६२१,५१३	४८५,६९२	१३५,८२१	-	४२२,९३०	४०,३१३	१५८,२७०
११	खानपानी	१९४,२५९	३५९,७५२	२९४,६६५	४,६०५	१८९,७९०	१००,२७०	१९२,५८२	१८,७४९	८३,३३४
१२	युवा तथा खेलकुद	९३३	१,१९५	९२४	८५४	७०	-	९२४	-	-
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ	३,१११	४,३०४	१२,६०७	९,०८५	३,५२२	-	९,०५७	३,५५०	-
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक	३,६१५	१०,१४४	११,६५९	११,०२८	६३१	-	८४२	५,१८८	५,६२९
१५	ऊर्जा	४२२,८७०	५३८,९६७	७३०,६०२	२८,५०६	१०६,५७४	५९५,५२२	२४७,४४३	४९,३८०	४३३,७७९
१६	जलस्रोत	६२,६४३	६८,१३२	४६,२८७	२,४५०	४३,८३७	-	४१,९८३	३,०३४	१,२७०
१७	सिँचाई	१२३,३३७	१६२,८५१	२०८,०७७	६,१०८	२०१,९६९	-	१६०,५४३	१,९६६	४५,५६८
१८	जल तथा मौसम विज्ञान	६,०९३	४,१९७	४,११७	१,४७९	२,६३८	-	४,११७	-	-
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	९४०,१२३	१,०५५,७१८	१,४८२,९४४	१५,२८७	१,४६७,६५७	-	४६९,२५२	-	१,०१३,६९२
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१०,७३९	१५,८४५	२१,६०८	२,६१४	१४,०९४	४,९००	१५,६०८	-	६,०००
२१	शहरी विकास	२५०,५६०	२६९,०४४	२९३,६२२	१२,०३६	२६८,४४९	१३,१३७	२४६,६०३	-	४७,०१९
२३	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	१४६,००९	१२०,५३९	२२२,७२३	८२,८५५	१३९,८६८	-	१२४,०४४	५२,८८५	४५,७९४
२४	गृह	४,९२०	२१,०७३	१८,८४०	६,१५४	१२,६८६	-	३,६१४	५,५५०	९,६७६

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२५	योजना तथा तथ्याङ्क	४,८१८	२९,२७४	३,८०३	३,६२३	१८०	-	३,८०३	-	-
२६	अर्थ - विविध (विकास)	१९४	१९७,५२७	३५५,९५०	१४१,५००	२१४,४५०	-	३५५,९५०	-	-
२२	पुनर्निर्माण	५२९,४४९	२४८,१३७							
जम्मा		३,०९१,६७३	४,५१८,७५५	५,६४५,३०९	१,६१८,४५६	३,०५५,७७४	९७१,०७९	३,१३६,५८१	३४४,७४९	२,१६३,९७९

अनुसूची ३.३

आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको पन्ध्रौं योजनाको रणनीतिक स्तम्भ अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	रणनीतिक स्तम्भ								जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	१०७,९६७			३६९,८३४	१०,६११		१,३४१	६,७१३	४९६,४६६
२	भूमि व्यवस्था				१०,०१०	६,४३२		१,०६०	६,५९२	२४,०९४
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण				१,२०३		२,१८०			३,३८३
४	वन तथा वातावरण	२३,३६७	९,३९६		८८८			३८,८७४		७२,५२५
५	अर्थ			९२,७९७	८७,३१६			१५५,९६०	२०,८८७	३५६,९६०
६	उद्योग	४८,८७१			२६२			१,३४३		५०,४७६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति		१०,४३८	३६५	१,३४१					१२,१४४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	२२,१६०		१२१,५२९	९४		९,१८०			१५२,९६३
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि		१४६,३५७							१४६,३५७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या		५४६,५१३			७५,०००				६२१,५१३
११	खानेपानी	८,०७७	२८५,६३७						९५१	२९४,६६५
१२	युवा तथा खेलकुद		५०६	४१८						९२४
१३	महिला, बालबालिका तथा जष्ठ नागरिक	२,६१५				३,५३७	६,४५५			१२,६०७
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	३,३२६	५,९२८			५४३	१,८६२			११,६५९
१५	ऊर्जा	१४४,९९६		३९४,५९२	१९०,५०४			५१०		७३०,६०२
१६	जलस्रोत				१,३१०			४४,९७७		४६,२८७
१७	सिँचाई	११३,०९८			९४,९७९					२०८,०७७
१८	जल तथा मौसम विज्ञान							४,११७		४,११७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	६१०,१२९	१४०,५७३	७२४,६४७					७,५९५	१,४८२,९४४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	६,०००		१०,७०८					४,९००	२१,६०८
२१	क शहरी विकास		२,२७६	२२०,२८८				८,३५०	६२,७०८	२९३,६२२
२२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन		५,२२३	१५४,९९५	३१,४४१		३३१		३०,७३३	२२२,७२३
२३	गृह						२,६६३	१६,१७७		१८,८४०
२४	योजना तथा तथ्याङ्क								३,८०३	३,८०३
२५	अर्थ - विविध (विकास)			२६५,१००				४५,८५०	४५,०००	३५५,९५०
जम्मा		१,०९०,६०६	१,१५२,८४७	१,९८५,४३९	७८९,१८२	९६,१२३	२२,६७१	३१८,५५९	१८९,८८२	५,६४५,३०९

अनुसूची ३.४

आ.व. २०७९/८०को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्राथमिकताक्रम अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	प्राथमिकताक्रम		जम्मा
		१	२	
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	४९४,९७४	१,४९२	४९६,४६६
२	भूमि व्यवस्था	२४,०९४		२४,०९४
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	१,५७४	१,८०९	३,३८३
४	वन तथा वातावरण	७१,८७८	६४७	७२,५२५
५	अर्थ	३०४,४२६	५२,५३४	३५६,९६०
६	उद्योग	५०,४७६		५०,४७६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति	१२,१४४		१२,१४४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	१२५,१२२	२७,८४१	१५२,९६३
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	१४२,००३	४,३५४	१४६,३५७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	५८८,१७४	३३,३३९	६२१,५१३
११	खानेपानी	२१४,२४८	८०,४१७	२९४,६६५
१२	युवा तथा खेलकुद	९२४		९२४
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१२,६०७		१२,६०७
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	८,३३३	३,३२६	११,६५९
१५	ऊर्जा	७२९,८५०	७५२	७३०,६०२
१६	जलस्रोत	४५,२४०	१,०४७	४६,२८७
१७	सिँचाइ	२०३,५५४	४,५२३	२०८,०७७
१८	जल तथा मौसम विज्ञान	४,११७		४,११७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१,४१९,५२९	६३,४१५	१,४८२,९४४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	२१,६०८		२१,६०८
२१	शहरी विकास	२४८,३२६	४५,२९६	२९३,६२२
२३	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	२०३,२३३	१९,४९०	२२२,७२३
२४	गृह	१८,८४०		१८,८४०
२५	योजना तथा तथ्याङ्क	२,४३३	१,३७०	३,८०३
२६	अर्थ - विविध (विकास)	१९०,८५०	१६५,१००	३५५,९५०
जम्मा		५,१३८,५५७	५०६,७५२	५,६४५,३०९

अनुसूची ३.५
आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास लक्ष्य अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु.लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	दिगो विकास संकेत																	जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास		४९६,४६६																४९६,४६६
२	भूमि व्यवस्था		१५,७५२								७,४९२					८५०			२४,०९४
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण	३,३८३																	३,३८३
४	वन तथा वातावरण	१,६३५												२०,३२९		५०,५६१			७२,५२५
५	अर्थ		४२,०५४						४,६०९	१३८,०५९							६,८७२	९,४०६	३५६,९६०
६	उद्योग									५०,४७६									५०,४७६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति			१,४१८														१०,७२६	१२,१४४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन								२१,१७०	१२२,४५३		९,३४०							१५२,९६३
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	४,०८७			१४२,२७०														१४६,३५७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या			६२१,५१३															६२१,५१३
११	खानेपानी																		२९४,६६५
१२	युवा तथा खेलकुद				९२४														९२४
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१,७१६				७,३५४					३,५३७								१२,६०७
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा								११,६५९										११,६५९
१५	ऊर्जा												३१,०००						३१,०००
१६	जलस्रोत		१,३१०									४१,५६४		३,४१३					४६,२८७
१७	सिंचाइ																		२०८,०७७
१८	जल तथा मौसम विज्ञान													४,११७					४,११७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१०५,२९७							७,०००	१,३४६,१९०		२४,४५७							१,४८२,९४४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि									२१,६०८									२१,६०८
२१	शहरी विकास						७,०३७			१,४४९							२,४३५	६५	२९३,६२२
२३	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	७७,३८८	१,४४१	२२३			३९		१०,५४१	१०८,५३५		१४,२३६	५,०००				५,३२०		२२२,७२३

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	दिगो विकास संकेत																	जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	
२४	गृह			७५													२,५८८		१८,८४०
२५	योजना तथा तय्याङ्क										२,४४४						१,३४९		३,८०३
२६	अर्थ - विविध (विकास)									२६५,१००		४५,८५०					४५,०००		३५५,९५०
जम्मा		१९३,५०६	७६५,१००	६२३,२२९	१४३,१९४	३९,७२८	२६९,३६७	६९९,६०२	५४,९७९	२,०५३,८७०	१३,४७३	३९१,०३५	१९१,९६०	४४,०३६		७८,४५९	६३,५७४	२०,१९७	५,६४५,३०९

अनुसूची ३.६

आ.व. २०७९/८० को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैंगिक संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	लैंगिक संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	२९८,६०९	१६२,७६७	३५,०९०	४९६,४६६
२	भूमि व्यवस्था	७,४९२	३,८८७	१२,७१५	२४,०९४
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण		३,०१२	३७१	३,३८३
४	वन तथा वातावरण	५७,२८४	१३,५२६	१,७१५	७२,५२५
५	अर्थ	८७,३१६	९९,६६९	१६९,९७५	३५६,९६०
६	उद्योग	१०,९१०	२६२	३९,३०४	५०,४७६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति		१०,८०३	१,३४१	१२,१४४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	७६,७७६	४०,२०३	३५,९८४	१५२,९६३
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	११७,४०७	२८,९५०		१४६,३५७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	४५७,५०१	१६४,०१२		६२१,५१३
११	खानेपानी	११५,६५६	९८,४७०	८०,५३९	२९४,६६५
१२	युवा तथा खेलकुद		४१८	५०६	९२४
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	१२,६०७			१२,६०७
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा		११,११६	५४३	११,६५९
१५	ऊर्जा	२३८,७५४	३३७,३१७	१५४,५३१	७३०,६०२
१६	जलस्रोत		४२,८७४	३,४१३	४६,२८७
१७	सिँचाइ	५२,२४२	१२८,६७३	२७,१६२	२०८,०७७
१८	जल तथा मौसम विज्ञान		७८९	३,३२८	४,११७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	४६,४४८	१,१०८,३७६	३२८,१२०	१,४८२,९४४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि		१०,९००	१०,७०८	२१,६०८
२१	शहरी विकास	६०,६३३	१७७,५३३	५५,४५६	२९३,६२२
२२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	४०,५८२	१८२,१४१		२२२,७२३
२३	गृह		१६,२५२	२,५८८	१८,८४०
२४	योजना तथा तथ्याङ्क	१,१२५	१,५४२	१,१३६	३,८०३
२५	अर्थ - विविध (विकास)		३५५,९५०		३५५,९५०
जम्मा		१,६८१,३४२	२,९९९,४४२	९६४,५२५	५,६४५,३०९

अनुसूची ३.७

आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायु संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट

रकम रु. लाखमा

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	जलवायु संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	२८,९८२	३०५,४६७	१६२,०१७	४९६,४६६
२	भूमि व्यवस्था	१,०६०		२३,०३४	२४,०९४
३	सहकारी तथा गरिबी निवारण			३,३८३	३,३८३
४	वन तथा वातावरण	५४,२४८	१८,२७७		७२,५२५
५	अर्थ		१३०,८५७	२२६,१०३	३५६,९६०
६	उद्योग		७,९६०	४२,५१६	५०,४७६
७	वाणिज्य तथा आपूर्ति	१,३४१		१०,८०३	१२,१४४
८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन		२२,०००	१३०,९६३	१५२,९६३
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि			१४६,३५७	१४६,३५७
१०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या		१२७,६५५	४९३,८५८	६२१,५१३
११	खानेपानी	११०,११५	१०४,०११	८०,५३९	२९४,६६५
१२	युवा तथा खेलकुद			९२४	९२४
१३	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक		३,८५१	८,७५६	१२,६०७
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा		७,४९१	४,१६८	११,६५९
१५	ऊर्जा	२४४,७८६	११६,९१२	३६८,९०४	७३०,६०२
१६	जलस्रोत	४०,१४५	३,३७४	२,७६८	४६,२८७
१७	सिँचाइ	६६,२८३	१०१,३९२	४०,४०२	२०८,०७७
१८	जल तथा मौसम विज्ञान	७८९		३,३२८	४,११७
१९	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	१४,९६०	३६४,४०१	१,१०३,५८३	१,४८२,९४४
२०	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि		६,०००	१५,६०८	२१,६०८
२१	शहरी विकास	२७,०४८	४०,४२६	२२६,१४८	२९३,६२२
२२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	१३,२३९	७२,२०३	१३७,२८१	२२२,७२३
२३	गृह		१६,१७७	२,६६३	१८,८४०
२४	योजना तथा तथ्याङ्क			३,८०३	३,८०३
२५	अर्थ - विविध (विकास)		३५५,९५०		३५५,९५०
जम्मा		६०२,९९६	१,८०४,४०४	३,२३७,९०९	५,६४५,३०९

अनुसूची ४.१

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सकेतीकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७६/७९ को संगोषित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक समय	क्रम	सिरो मिकल समय सहित	सैमिक समय	व्यवस्था सहित
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
४.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास																				
१	३१२०००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	२,८१६	२,८२४	२,११०	७१४	०	४,६०९	३,४२१	१,०८८	०	७,०४१	४,८४४	१,१९७	०	९	१	२	२	३
२	३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुमान तथा समन्वय कार्यक्रम	१३,४४३	११४,८३८	११३,१४६	१,६८२	०	१७,४०३	१७,१४३	३४०	०	१९,२४३	१८,८६८	३८४	०	४	१	२	२	३
३	३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	१२२,८२१	१४०,०२९	१४०,०२९	०	०	१४०,०००	१४०,०००	०	०	१४,०००	१४,०००	०	०	४	१	२	१	२
४	३१२००१०३	बीउ प्रबर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	३४४	४११	३८४	२७	०	४९८	४७७	२१	०	४८३	४६३	२०	०	४	१	२	२	२
५	३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,४४४	१,४४८	१,३१८	१३०	०	२,३१४	२,०१४	३००	०	३,००९	२,४४९	४४०	०	४	१	२	२	२
६	३१२००१०५	कृषि सुचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	९४२	१,०४७	९४७	१००	०	१,३०४	१,२४४	४०	०	१,४३६	१,२४४	१८१	०	८	१	२	२	३
७	३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	२८,८९९	३२,८७७	३०,३१८	२,४४९	०	३२,९६३	३०,३२०	२,६४३	०	३२,९६३	३०,३२०	२,६४३	०	१	१	२	१	२
८	३१२००१०७	लाइभस्टक सेक्टर इन्फोर्मेशन आयोजना	२०,२४१	३४,०९०	२८,४०२	६,६८८	०	३३,०३१	२७,०३१	६,०००	०	०	०	०	०	१	१	२	३	३
९	३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	४,२७०	१०,६११	१०,६०८	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	१	२	१	१
१०	३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	१०,७९८	१४,३७१	१४,२४६	११४	०	७,४४०	७,४००	४०	०	१२,३८८	१२,२८१	१०७	०	४	१	२	१	१
११	३१२००१११	जलवायु प्रकोप समुन्धान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सुचना प्रणाली)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७	१	२	२	३
१२	३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	१,२३९	४,४३६	४,४१८	१८	०	२,४२१	२,४२०	१	०	०	०	०	०	४	१	२	१	३
१३	३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	७,७७७	१८,६८६	११,७९९	६,८९७	०	८,०४८	१००	७,९४८	०	२३,४३१	१४,१२०	९,४११	०	४	१	२	१	२
१४	३१२०१०११	कृषि विभाग	११,४६४	११,३३७	११,२७३	६४	०	१४,८०२	१४,७७०	३२	०	१६,२८३	१६,२४७	३६	०	४	१	२	२	३
१५	३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	१,३३९	१,४१७	१,१८१	३३६	०	१,४४९	१,१००	३४९	०	१,४०३	१,१३३	३७०	०	४	१	२	१	२
१६	३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	३,२०४	३,३८२	१,८२८	१,५५४	०	४,३१७	२,२३४	२,०८३	०	४,९६४	२,४६९	२,३९४	०	४	१	२	२	२
१७	३१२०११०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	९४८	९४८	७९९	१९९	०	९४०	८१०	१३०	०	१,००९	८२४	१८४	०	४	२	२	२	३
१८	३१२०११०४	जाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	१,२३३	१,३४१	१,१०८	२३३	०	१,९६४	१,६३४	३३०	०	२,४४८	२,१२८	३३०	०	७	१	२	२	२
१९	३१२०११०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	६२२	४४४	४८१	६३	०	८७१	७९७	७४	०	८४८	७६७	८१	०	४	२	२	२	३
२०	३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यन्त्रिकरण प्रवर्धन कार्यक्रम	२,७३६	३,०६९	६४४	२,४२४	०	३,४००	८००	२,७००	०	३,९२०	८८०	३,०४०	०	४	१	२	१	३
२१	३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना—प्रणाली आधुनिकीकरण कृषि कार्यक्रम	१,७७७	२,०४४	१,९७६	६९	०	३००	२९०	१०	०	३००	२९०	१०	०	४	१	२	२	३
२२	३१२०११११	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम(कृषि)	२४४	१४२	१४२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	१	२	१	२
२३	३१२०२०११	पशु सेवा विभाग	४,९००	७,८८३	७,४४१	३३२	०	१३,६००	१३,४००	१००	०	१४,९०६	१४,७८२	१२४	०	४	१	२	१	३
२४	३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	२,१३७	२,४६०	१,४२८	१,१३२	०	२,८४०	१,८२४	१,०२४	०	३,०४२	२,२४०	७९२	०	४	१	२	२	२
२५	३१२०२१०२	पशु स्वास्थ्य, रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	६,९२४	६,६०१	४,०१४	१,५८६	०	९,०००	६,८००	२,२००	०	९,८८२	७,४७३	२,४०९	०	४	१	२	१	२
२६	३१२०२१०३	पशुपन्छी श्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६,२२०	६,१८८	४,४२२	१,६६६	०	८,२४०	६,२४०	२,०००	०	९,०६३	६,८६४	२,१९८	०	४	१	२	१	२
२७	३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	३८८	४१६	३०९	१०७	०	६३०	४९३	१३७	०	७४८	४४१	२१७	०	४	१	२	१	२
२८	३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	४,४४४	४,६६६	४,३३३	१,३३३	०	६,९४१	४,७४१	१,२००	०	७,२३९	६,०३९	१,२००	०	८	१	२	१	२
२९	३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग	४४२	४९०	४६८	२२	०	१,२००	१,१४०	४०	०	१,३४०	१,३००	४०	०	४	१	२	२	२
३०	३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैषी विकास बोर्ड	१,१९७	१,२७४	१,१८८	८७	०	१,३३२	१,२६२	७०	०	१,३३२	१,२६२	७०	०	४	२	२	२	३
३१	३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	४६७	६४४	४९०	६४	०	१,१३४	१,११४	२०	०	१,१४०	१,१३४	१४	०	४	२	२	२	३
३२	३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	१२८	२१९	१९०	२९	०	१६०	१४०	१०	०	१६४	१४४	१०	०	८	२	२	३	३
३३	३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	२८,४२०	३४,२०३	२४,४२१	८,६८२	०	६०,०००	४८,०००	१२,०००	०	६४,०००	४६,०००	१९,०००	०	४	१	२	२	२
३४	३१२८१०११	कपास विकास समिति	२७७	४४४	३७७	७८	०	९२०	८९४	२४	०	१,२८४	१,२६०	२४	०	४	२	२	२	३
३५	४०११२१०१	समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम	२४,३८४	४०,०००	०	०	४०,०००	४४,०९६	०	४४,०९६	४४,८६०	०	०	४४,८६०	१	१	२	१	२	
३६	३१२०१११३	पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफूल विकास आयोजना	०	३,०००	२,०००	१,०००	०	३,३००	२,२००	१,१००	०	३,६३०	२,४२०	१,२१०	०	४	१	२	१	१
जम्मा			३२०,९४२	४२१,६०३	४४१,६६०	३९,९४३	४०,०००	४४१,९३१	३४३,७१९	४४,११६	४४,०९६	३११,४४१	२१७,४३१	४८,१६०	४४,८६०					

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/बायोबन	बा. न. २०७८/७९ को संगठित अनुमान	बा.न. २०७९/८० को विनियोजन				बा.न. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				बा.न. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तरमा	क्रम प्रारम्भिकता	विशेष नियम सहित	सामाजिक सहित	सामाजिक सहित	
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
४.२ भूमि व्यवस्था																					
१	३३६०००११	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	२,८२२	२,९८३	२,९१०	७३	०	४,८७०	३,९७२	४,८४	१,९१३	४,९८०	३,९८०	६००	१,२००	९	१	१६	२	३	
२	३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्पन्न व्यवस्थापन कार्यक्रम	६,२६३	६,४३२	६,६९१	२७१	०	६,६९३	६,९८८	४२४	०	६,६२४	६,२००	४२४	०	४	१	१०	१	३	
३	३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	१,०१३	६८८	६७२	१६	०	६७४	६४४	२०	०	६८२	६६०	२२	०	७	१	२	३	३	
४	३३६०१०१२	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	१८,४७६	१९,९८२	१९,००१	९८१	०	२०,९४०	१९,९००	१,०४०	०	२१,९७६	२०,७००	१,२७६	०	८	१	२	३	३	
५	३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	४,३९१	३,०३७	१,०००	२,०३७	०	३,२६८	१,०२०	२,२४८	०	४,१००	१,१००	४,०००	०	८	१	२	३	३	
६	३३६०२०११	नापी विभाग	४१७	४१७	४८०	३७	०	४७९	४२४	४४	०	६००	४४०	६०	०	८	१	२	३	३	
७	३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरु	१७,६०६	१८,६०८	१७,४८८	१,१२०	०	१९,४४३	१७,९००	१,५४३	०	२१,०१२	१९,४१२	१,६००	०	८	१	२	३	३	
८	३३६०२१०१	किता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	४,४३४	३,४४४	१,४८८	२,०८७	०	३,७६०	१,४७०	२,२९०	०	६,६००	१,६००	४,०००	०	८	१	२	३	३	
९	३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	४,१४८	९,१६०	१,४८६	७,६७४	०	७,६३०	१,४३०	६,३००	०	२,८६०	१,४६०	१,३००	०	४	१	२	३	३	
१०	३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	१,४४४	८४०	६०९	२४१	०	१,८०२	४४२	१,२४०	०	३,०००	६००	२,४००	०	४	१	१४	२	३	
११	३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	१,१७३	१,०९८	९२६	१७२	०	१,०८८	९००	१८८	०	१,१००	९००	२००	०	८	२	१	२	३	
१२	४०१३६१०१	भूमि बैंक कम्पनी	१,७४९	१,०६०	०	०	१,०६०	१,११३	०	०	१,११३	१,२००	०	०	१,२००	७	१	१०	१	१	
जम्मा			६४,१६६	६७,१७०	४१,४०१	१४,६०९	१,०६०	७१,९९१	४३,९१२	१४,८४३	२,२२६	७४,७३४	४६,४४२	१६,८८३	२,४००						
४.३ सहकारी तथा गरिबी निवारण																					
१	३३६००१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	१,११८	३७१	२८६	८४	०	४७४	४४०	३४	०	६०४	४४०	४४	०	६	१	१	३	३	
२	३३६००१०२	गरिबसंग विशेष कार्यक्रम	१,७११	१,८०९	१,८०९	०	०	१,८०१	१,८०१	०	०	१,८०१	१,८०१	०	०	६	२	१	२	३	
३	३३६०३०११	सहकारी विभाग	२८४	२९४	२९४	०	०	२९०	२९०	०	०	३१०	२९०	२०	०	८	१	१६	३	३	
४	३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	३४७	३८१	३६४	१६	०	३६९	३४२	१७	०	३८०	३६०	२०	०	८	१	१	१	३	
५	३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	८८३	१,२०३	१,०७३	१३०	०	९४८	८०४	१४३	०	१,०२०	८२०	२००	०	४	१	१	२	३	
६	३३६२१०११	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	०	०	०	०	०	१९१	१८०	११	०	१६२	१४०	१२	०	८	२	१	३	३	
७	३३६४१०११	गरिबी निवारण कोष	७१९	२७७	२७७	२०	०	७७९	७६९	१०	०	८१०	८००	१०	०	४	१	९	१	२	
जम्मा			४,०७३	४,३३६	४,०८४	२४१	०	४,९४३	४,७३७	२१६	०	४,०८८	४,७७१	३१७	०						
४.४ वन तथा वातावरण																					
१	३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१,९४९	१,७९६	१,७४९	३७	०	४,६३३	३,६६४	९६९	०	४,६०७	३,४०२	१,१०४	०	९	१	१३	३	३	
२	३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	१,७९०	३,९४४	३,९३२	२३	०	३,३०६	३,०४३	२४३	०	३,२००	३,०००	२००	०	७	१	१३	२	१	
३	३२९००१०२	रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	१,०३४	१,३७४	८३८	४३७	०	९१२	७१२	२००	०	९००	७००	२००	०	७	१	१३	२	१	
४	३२९००१०३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	४,४७९	२,४९८	४०८	२,०९०	०	४,४९०	३,०३०	१,४६०	०	४,१४०	२,८४०	१,३००	०	७	१	१३	२	२	
५	३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१४,४४३	२१,७३२	१,२८१	२०,४५१	०	२४,४४७	२,२०७	२३,२४१	०	२६,२८९	२,३०२	२३,९८८	०	१	१	१४	१	१	
६	३२९००१०४	सम्बुद्धिका लागि वन	९१९	२,३९०	१,४२७	९६३	०	६,१२६	३,४६४	२,६६१	०	२,३७४	८३४	१,५४०	०	२	१	१३	१	१	
७	३२९००१०७	स्वच्छ वातावरण कार्यक्रम	१,२१०	०	०	०	०	१,२१२	२१२	१,०००	०	१,१४७	२२०	९३८	०	२	१	१३	२	१	
८	३२९००१०८	जलवायु उत्थानशिल चुरे कार्यक्रम	१,०२४	७,००६	४,३९८	२,६०८	०	२,०१८	१,४१२	४०६	०	४,४३८	२,७००	२,८३८	०	२	१	१३	१	१	
९	३२९०१०११	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	२,०९८	२,२३४	१,९६०	२७४	०	२,८३२	२,४१४	३१८	०	२,९३८	२,६०८	३३०	०	७	१	१४	२	३	
१०	३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	१,६९८	१,७३७	१,२४७	४९०	०	४,०९९	४,४९९	४००	०	४,१९०	४,६७१	४१९	०	७	१	१४	२	३	
११	३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	८४१	१,११०	४९४	४१४	०	९४४	४३०	४२४	०	९९०	४४०	४४०	०	७	१	१४	१	१	
१२	३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सीमासार व्यवस्थापन कार्यक्रम	३,३४१	४,१६३	२४२	३,९११	०	४,६११	४७१	४,०४०	०	४,६८९	४९२	४,०९७	०	७	१	१४	२	१	
१३	३२९०११०४	प्रकृतिमा आधारित पर्यटन कार्यक्रम	६८४	०	०	०	०	६२६	४२०	१०६	०	६४७	४४६	१११	०	४	१	१४	१	१	
१४	३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशिल जीविकोपार्जन आयोजना	६९४	३,१०४	१,६८८	१,४१७	०	२,१३०	१,३३०	८००	०	२,१३१	१,३३०	८०१	०	७	१	१३	१	१	
१५	३२९०२०११	वनस्पति विभाग	१,८०२	१,८७८	१,७०१	१७७	०	१,९०८	१,६९६	२१२	०	१,९८०	१,७६०	२२०	०	७	१	१४	२	३	
१६	३२९०२१०१	जडिवुटी विकास कार्यक्रम	९३८	८८८	४८१	४०७	०	१,३३०	६३०	७००	०	१,३८०	६४३	७२६	०	४	१	१४	२	१	
१७	३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	८६९	१,७१४	३९८	१,३१७	०	१,४२४	४२४	१,०००	०	१,४७७	४४०	१,०३८	०	७	१	१४	३	१	
१८	३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	३,४१२	३,३९८	३,१४९	२४९	०	३,१८०	२,३२०	८६०	०	३,२९९	२,४०७	८९२	०	७	१	१४	३	३	

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/वायोजना	वा. न. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.न. २०७९/८० को विनियोजन				वा.न. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.न. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तर	क्रम	विशेष नियोजन सहित	वैयक्तिक सहित	वैयक्तिक सहित
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१९	३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुन्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	४०,२६७	४१,४२०	३९,५६९	१,८५१	०	४२,४०८	४२,०५८	४५०	०	४३,००२	४२,४३५	४६७	०	८	२	१५	२	३
२०	३२९०३०१३	हातिसारहरु	१,८५६	१,९९३	१,६९३	३००	०	२,३२०	१,८०२	५१८	०	२,४०७	१,८७०	५३७	०	७	२	१५	३	३
२१	३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा आरक्षण आयोजना	१४,५४०	१५,७७९	९,५०१	६,२७८	०	१७,३३४	१०,१३४	७,२००	०	१७,९८४	१०,३१४	७,६७०	०	७	१	१५	१	२
२२	३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	५२७	५३८	५२१	१७	०	५५१	५३०	२१	०	५७२	५५०	२२	०	७	१	१५	२	३
२३	३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	७०७	६४७	५७८	६९	०	७९५	६८९	१०६	०	८२५	७१५	११०	०	७	२	१५	२	१
२४	३२९०४०११	वातावरण विभाग	२,५४९	२,४५२	१,३९१	१,०६१	०	२,६५०	१,८०२	८४८	०	२,७४९	१,८७०	८८०	०	७	१	१३	३	१
२५	३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	४५	९६	८०	१६	०	१०६	८५	२१	०	११०	८८	२२	०	८	२	१५	२	२
२६	४०१२९१०१	जडिबुटी उत्पादन तथा कम्पनी लिमिटेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	१	१५	१	१
२७	३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	०	४,५२७	१,२०४	३,३२३	०	४,९८०	१,३२४	३,६५५	०	५,४७८	१,४५७	४,०२१	०	७	१	१५	१	१
२८	४०१२९१०२	सम्बुद्धिका लागि वन	०	१,६३५	०	०	१,६३५	१,७९९	०	०	१,७९९	१,९७८	०	०	१,९७८	१	१	१	१	१
जम्मा			१०३,९४८	१३०,०६८	८०,०५१	४८,३८२	१,६३५	१४६,४९१	९१,५१३	५३,१७९	१,७९९	१४९,०५२	९१,०६५	५६,०१०	१,९७८					
कुल जम्मा			४९५,१२९	७२३,१७७	५७७,२९७	१०३,१८५	४२,६९५	६६५,३६६	५०३,८८१	११३,३६४	४८,१२१	५५१,३२६	३६९,७१८	१२१,३७०	४०,२३८					

अनुसूची ४.२

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	
४.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास															
१	३१२०००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय		२,८२४	२,८२४	०	०	४,६०९	४,६०९	०	०	७,०४१	७,०४१	०	०
२	३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम		११४,८३८	११४,८३८	०	०	१७,५०३	१७,५०३	०	०	१९,२५३	१९,२५३	०	०
३	३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम		१५०,०२९	६४,६६२	१५,६००	६९,७६७	१५०,०००	१५०,०००	०	०	१५,०००	१५,०००	०	०
४	३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम		४११	४११	०	०	४९८	४९८	०	०	५८३	५८३	०	०
५	३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विपादि व्यवस्थापन कार्यक्रम		१,४४८	१,४४८	०	०	२,३१५	२,३१५	०	०	३,००९	३,००९	०	०
६	३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम		१,०४७	१,०४७	०	०	१,३०५	१,३०५	०	०	१,४३६	१,४३६	०	०
७	३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना		३२,८७७	३२,८७७	०	०	३२,९६३	३२,९६३	०	०	३२,९६३	३२,९६३	०	०
८	३१२००१०७	लाइभस्टक सेक्टर इन्फोमेशन आयोजना		३५,०९०	२,५२०	०	३२,५७०	३३,०३१	३,७३८	०	२९,२९३	०	०	०	०
९	३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना		१०,६११	१,९४४	८,६६६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम		१५,३७१	२,५४२	६६१	१२,१६८	७,५५०	१,७५९	३५५	५,४३६	१२,३८८	३,३११	६५१	८,४२६
११	३१२००१११	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली)		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम		४,४३६	०	४,४३६	०	२,५२१	०	२,५२१	०	०	०	०	०
१३	३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम		१८,६८६	३००	०	१८,३८६	८,०५८	५५८	०	७,५००	२३,५३१	२,५००	०	२१,०३१
१४	३१२०१०११	कृषि विभाग		११,३३७	११,३३७	०	०	१४,८०२	१४,८०२	०	०	१६,२८३	१६,२८३	०	०
१५	३१२०१०१२	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम		१,५१७	१,५१७	०	०	१,४५९	१,४५९	०	०	१,५०३	१,५०३	०	०
१६	३१२०१०१३	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम		३,३८२	३,३८२	०	०	४,३१७	४,३१७	०	०	४,९६४	४,९६४	०	०
१७	३१२०१०१४	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम		९४८	९४८	०	०	९४०	९४०	०	०	१,००९	१,००९	०	०
१८	३१२०१०१५	बाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम		१,३४१	१,३४१	०	०	१,९६५	१,९६५	०	०	२,४५८	२,४५८	०	०
१९	३१२०१०१६	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम		५४४	५४४	०	०	८७१	८७१	०	०	८४८	८४८	०	०
२०	३१२०१०१७	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्धन कार्यक्रम		३,०६९	३,०६९	०	०	३,५००	३,५००	०	०	३,९२०	३,९२०	०	०
२१	३१२०१०१८	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना—प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम		२,०४५	८६	०	१,९५९	३००	१२	०	२८८	३००	१२	०	२८८
२२	३१२०१०१९	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र कार्यक्रम(कृषि)		१४२	६२	०	८०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	३१२०२०१०१	पशु सेवा विभाग		७,८८३	७,८८३	०	०	१३,६००	१३,६००	०	०	१४,९०६	१४,९०६	०	०
२४	३१२०२०१०२	मत्स्य विकास कार्यक्रम		२,५६०	२,५६०	०	०	२,८५०	२,८५०	०	०	३,०४२	३,०४२	०	०
२५	३१२०२०१०३	पशु स्वास्थ्य, रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम		६,६०१	६,६०१	०	०	९,०००	९,०००	०	०	९,८८२	९,८८२	०	०
२६	३१२०२०१०४	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम		६,१८८	६,१८८	०	०	८,२५०	८,२५०	०	०	९,०६३	९,०६३	०	०
२७	३१२०२०१०५	पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम		४१६	४१६	०	०	६३०	६३०	०	०	७५८	७५८	०	०
	३१२०३०१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम		५,६६६	५,६६६	०	०	६,९५१	६,९५१	०	०	७,२३९	७,२३९	०	०
२८	३१२२१०१०१	राष्ट्रिय किसान आयोग		४९०	४९०	०	०	१,२००	१,२००	०	०	१,३५०	१,३५०	०	०
२९	३१२३१०१०१	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैची विकास बोर्ड		१,२७५	१,२७५	०	०	१,३३२	१,३३२	०	०	१,३३२	१,३३२	०	०
३०	३१२३१०१०२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड		६५४	६५४	०	०	१,१३५	१,१३५	०	०	१,४५०	१,४५०	०	०
३१	३१२४१०१०१	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्		२१९	२१९	०	०	१६०	१६०	०	०	१६५	१६५	०	०
३२	३१२४१०१०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम		३४,२०३	३४,२०३	०	०	६०,०००	६०,०००	०	०	६५,०००	६५,०००	०	०
३३	३१२८१०१०१	कपास विकास समिति		४५५	४५५	०	०	९२०	९२०	०	०	१,२८५	१,२८५	०	०
३४	५०११२१०१०१	समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम		४०,०००	४०,०००	०	०	४४,०९६	४४,०९६	०	०	४५,८६०	४५,८६०	०	०
३५	३१२०११११३	पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफूल विकास आयोजना		३,०००	०	१,३००	१,७००	३,३००	०	१,४३०	१,८७०	३,६३०	०	१,५७३	२,०५७
३६	५०११२१०१०१	समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम		४०,०००	०	०	४०,०००	४०,०००	०	०	४०,०००	४०,०००	०	०	४०,०००
जम्मा				५६१,६०३	३५४,३१०	३०,६६३	१७६,६३०	४८१,९३१	३९३,२३८	४,३०६	८४,३८७	३५१,४५१	२७७,४२५	२,२२४	७१,८०२

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.ब. २०७९/८० को विनियोजन				आ.ब. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.ब. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४.२ भूमि व्यवस्था														
१	३३६०००११	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	२,१८३	१,७८३	४००	०	४,८७०	४,४७०	४००	०	४,९८०	४,९८०	०	०
२	३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	६,४३२	६,४३२	०	०	६,६१३	६,६१३	०	०	६,६२५	६,६२५	०	०
३	३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	६८८	६८८	०	०	६७५	६७५	०	०	६८२	६८२	०	०
४	३३६०१०१२	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	१९,९८२	१९,९८२	०	०	२०,९५०	२०,९५०	०	०	२१,९७६	२१,९७६	०	०
५	३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	३,०३७	३,०३७	०	०	३,२६८	३,२६८	०	०	५,१००	५,१००	०	०
६	३३६०२०११	नापी विभाग	५१७	५१७	०	०	५७९	५७९	०	०	६००	६००	०	०
७	३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरु	१८,६०८	१८,६०८	०	०	१९,४४३	१९,४४३	०	०	२१,०१२	२१,०१२	०	०
८	३३६०२१०१	किता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	३,५५५	३,५५५	०	०	३,७६०	३,७६०	०	०	६,६००	६,६००	०	०
९	३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	९,१६०	३,१६०	६,०००	०	७,८३०	२,२३०	५,६००	०	२,८६०	२,८६०	०	०
१०	३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	८५०	८५०	०	०	१,८०२	१,८०२	०	०	३,०००	३,०००	०	०
११	३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	१,०९८	१,०९८	०	०	१,०८८	१,०८८	०	०	१,१००	१,१००	०	०
१२	४०१३६१०१	भूमि बैंक कम्पनी	१,०६०	१,०६०	०	०	१,११३	१,११३	०	०	१,२००	१,२००	०	०
जम्मा			६७,१७०	६०,७७०	६,४००	०	७१,९९१	६५,९९१	६,०००	०	७५,७३५	७५,७३५	०	०
४.३ सहकारी तथा गरिबी निवारण														
१	३३६००१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	३७१	३७१	०	०	५७५	५७५	०	०	६०५	६०५	०	०
२	३३६००१०२	गरिबसंग विद्येधर कार्यक्रम	१,८०९	१,८०९	०	०	१,८०१	१,८०१	०	०	१,८०१	१,८०१	०	०
३	३३६०३०११	सहकारी विभाग	२९५	२९५	०	०	२९०	२९०	०	०	३१०	३१०	०	०
४	३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	३८१	३८१	०	०	३६९	३६९	०	०	३८०	३८०	०	०
५	३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	१,२०३	१,२०३	०	०	९४८	९४८	०	०	१,०२०	१,०२०	०	०
	३३६३१०११	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	०	०	०	०	१९१	१९१	०	०	१६२	१६२	०	०
६	३३६५१०११	गरिबी निवारण कोष	२७७	२७७	०	०	७७९	७७९	०	०	८१०	८१०	०	०
जम्मा			४,३३६	४,३३६	०	०	४,९५३	४,९५३	०	०	५,०८८	५,०८८	०	०
४.४ वन तथा वातावरण														
१	३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१,७९६	१,७९६	०	०	४,६३३	४,६३३	०	०	४,६०७	४,६०७	०	०
२	३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	३,९५५	१५	३,९४०	०	३,३०६	-२,२७७	५,५८३	०	३,२००	०	३,२००	०
३	३२९००१०२	रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	१,३७५	१९६	१,१७९	०	९१२	२१२	७००	०	९००	२००	७००	०
४	३२९००१०३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	२,४९८	६१८	१,८८०	०	४,५९०	१,५९०	३,०००	०	४,१५०	१,१५०	३,०००	०
५	३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	२१,७३२	२१,७३२	०	०	२५,५५७	२५,५५७	०	०	२६,२८९	२६,२८९	०	०
६	३२९००१०५	सम्बृद्धिका लागि वन	२,३९०	९६२	१,४२८	०	६,१२६	१,०३०	८३९	४,२५७	२,३७५	५००	१,८७५	०
७	३२९००१०७	स्वच्छ वातावरण कार्यक्रम	०	०	०	०	१,२१२	१,२१२	०	०	१,१५७	१,१५७	०	०
८	३२९००१०८	जलवायु उत्थानशिल चुरे कार्यक्रम	७,००६	२४०	६,७६६	०	२,०१८	३१८	१,७००	०	५,५३८	२५८	५,२८०	०
९	३२९०१०११	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	२,२३५	२,२३५	०	०	२,८३२	२,८३२	०	०	२,९३८	२,९३८	०	०
१०	३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरु (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	१,७३७	१,७३७	०	०	५,०९९	५,०९९	०	०	५,१९०	५,१९०	०	०
११	३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,११०	१,११०	०	०	९५४	९५४	०	०	९९०	९९०	०	०
१२	३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सीमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	४,१६३	४,१६३	०	०	५,६११	५,६११	०	०	५,६८९	५,६८९	०	०
१३	३२९०११०४	प्रकृतिमा आधारित पर्यटन कार्यक्रम	०	०	०	०	६२६	६२६	०	०	६५७	६५७	०	०
१४	३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशिल जीविकोपार्जन आयोजना	३,१०५	५	३,१००	०	२,१३०	०	२,१३०	०	२,१३१	०	२,१३१	०
१५	३२९०२०११	वनस्पति विभाग	१,८७८	१,८७८	०	०	१,९०८	१,९०८	०	०	१,९८०	१,९८०	०	०
१६	३२९०२१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	८८८	८८८	०	०	१,३३०	१,३३०	०	०	१,३८०	१,३८०	०	०
१७	३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	१,७१५	१,७१५	०	०	१,४२४	१,४२४	०	०	१,४७७	१,४७७	०	०
१८	३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	३,३९८	३,३९८	०	०	३,१८०	३,१८०	०	०	३,२९९	३,२९९	०	०
१९	३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुन्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	४१,४२०	४१,४२०	०	०	४२,५०८	४२,५०८	०	०	४३,००२	४३,००२	०	०
२०	३२९०३०१३	हान्तिसारहरु	१,९९३	१,९९३	०	०	२,३२०	२,३२०	०	०	२,४०७	२,४०७	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.ब. २०७९/८० को विनियोजन				आ.ब. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.ब. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२१	३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुन्ज तथा आरक्ष आयोजना	१५,७७९	१५,५५६	२२३	०	१७,३३४	१७,३३४	०	०	१७,९८४	१७,९८४	०	०
२२	३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	५३८	५३८	०	०	५५१	५५१	०	०	५७२	५७२	०	०
२३	३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा समेक्षण आयोजना	६४७	६४७	०	०	७९५	७९५	०	०	८२५	८२५	०	०
	३२९०५०११	वातावरण विभाग	२,४५२	२,४५२	०	०	२,६५०	२,६५०	०	०	२,७४९	२,७४९	०	०
	३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	९६	९६	०	०	१०६	१०६	०	०	११०	११०	०	०
	५०१२९१०१	जडिबुटी उत्पादन तथा कम्पनी लिमिटेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	४,५२७	६०	२,७८९	१,६७८	४,९८०	६६	३,०६८	१,८४६	५,४७८	७३	३,३७५	२,०३०
२५	५०१२९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन	१,६३५	०	०	१,६३५	१,७९९	०	०	१,७९९	१,९७८	०	०	१,९७८
जम्मा			१३०,०६८	१०४,४५०	२१,३०५	३,३१३	१४६,४९१	१२१,५७०	१७,०२०	७,९०१	१४९,०५२	१२५,४८३	१९,५६१	४,००९
कुल जम्मा			७६३,१७७	५२४,८६६	५८,३६८	१७९,९४३	७०५,३६६	५८५,७५२	२७,३२६	९२,२८८	५८१,३२६	४८३,७३१	२१,७८५	७५,८११

अनुसूची ५.१

आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सकितीकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.सी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तर	क्रम	विशेष संकेत	संकेत	वर्तमान संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
५.१ वर्ष																				
१	३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	४,३७५	३,८६३	३,५६९	२९४	०	३,९८५	३,७६८	२९७	०	४,३५२	४,२४७	१०५	०	९	१	१६	२	३
२	३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	२०६	२०५	१९७	८	०	२१३	२०६	७	०	२२३	२१६	७	०	८	१	१६	३	३
३	३०५०००१३	ऋण असुली न्यायधिकरण	३४४	३६२	३५०	१२	०	३६९	३६३	६	०	३८७	३८१	६	०	८	१	१६	३	३
४	३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	४,७३६	५,००३	५,००३	०	०	५,२०३	५,२०३	०	०	०	०	०	०	९	१	१६	३	३
५	३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था), विविध	३७९	४००	४००	०	०	३,०५०	३,०५०	०	०	३५०	३५०	०	०	४	२	२	१	३
६	३०५००१०२	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु, बाली, स्वास्थ्य)	३,४०२	३,५९४	३,५९४	०	०	३,७२०	०	३,७२०	०	३,९०६	०	३,९०६	०	४	१	२	१	३
७	३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना	९७३	१,०४२	१७८	८६४	०	१२६	१२६	०	०	१२६	१२६	०	०	८	२	१६	२	३
८	३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेन्ज एकाउण्ट नेपाल	४२,९६९	९२,७९७	१०,००३	८२,७९४	०	११३,०७०	६,५००	१०६,५७०	०	१४८,०००	८,०००	१४०,०००	०	३	१	९	२	२
९	३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहूलियत कार्यक्रम	१७५,५०८	१५५,९६०	१५५,९६०	०	०	१५४,५००	१५४,५००	०	०	१५९,१३५	१५९,१३५	०	०	७	१	१२	३	३
१०	३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	१,३९७	१,४२१	१,२५३	१६८	०	१,५१७	१,३२८	१८९	०	१,५९२	१,३९४	१९८	०	८	१	१६	३	३
११	३०५०१०१२	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	४९०	५५८	५४३	१५	०	५०८	४९२	१६	०	५३४	५१७	१७	०	८	१	१६	३	३
१२	३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	१८३	१६०	१५२	८	०	१९२	१८६	६	०	२०३	१९५	८	०	८	१	१६	३	३
१३	३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	८,३८२	८,८६३	७,५८०	१,२८३	०	९,४२९	७,५२९	१,९०८	०	९,४२९	७,५२९	१,९०८	०	८	१	१६	३	३
१४	३०५०१०१९	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	५,९५७	४,६०९	२,८२२	१,७८७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	८	१	८	३	३
१५	३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	७६४	७३२	६६२	७०	०	७६१	६८७	७४	०	७९९	७२१	७८	०	८	१	१६	३	३
१६	३०५०३०११	भन्सार विभाग	२,३१८	१,५३३	१,५०४	२९	०	१,५७४	१,५४४	३०	०	१,६५३	१,६२१	३२	०	८	१	१६	३	३
१७	३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरु	९,८७४	९,९६९	८,८११	१,१५८	०	१०,१०२	९,२१८	८८४	०	१०,६०७	९,६७९	९२८	०	८	१	१६	३	३
१८	३०५०३०१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	६,०३६	९,४०६	१,४७८	७,९२८	०	८,९०३	१,१४०	७,७६३	०	९,३४८	१,१९७	८,१५१	०	८	१	१७	३	३
१९	३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	७,३९३	८,४६४	६,४२९	२,०३५	०	९,०००	६,८५३	२,१४७	०	९,४५०	७,१९६	२,२५४	०	८	१	१६	३	३
२०	३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	१७,८२५	१८,०६५	१५,८३०	२,२३५	०	१७,४९७	१५,०५६	२,४४१	०	१८,३७२	१५,८०९	२,५६३	०	८	१	१६	३	३
२१	३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	४०५	५२२	४६६	५६	०	४४४	३८१	६३	०	४६६	४००	६६	०	८	१	१६	३	३
२२	५०१०५१०१	लगानी -विविध	७७,२३२	४५,२६२	०	०	४५,२६२	४७,९७८	०	०	४७,९७८	५०,३७७	०	०	५०,३७७	४	२	९	१	३
२३	५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	४६,०७३	३८,०६०	०	०	३८,०६०	३९,६८६	०	०	३९,६८६	४१,२७३	०	०	४१,२७३	४	१	२	१	२

क्र.सं.	व.उ.सी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्थान	क्रम प्राथमिकता	दिनो विकास लक्ष्य संकेत	तैत्तिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२४	५०१०५१०३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	९,६७२	५,८३०	०	०	५,८३०	५,२६८	०	०	५,२६८	६,५००	०	०	६,५००	८	२	१६	२	३
जम्मा			४२६,८९३	४१६,६८०	२२६,७८४	१००,७४४	८९,१५२	४३७,०९५	२१८,१२२	१२६,०४१	९२,९३२	४७७,०८२	२१८,७०५	१६०,२२७	९८,१५०					
५.२ उद्योग																				
१	३०७००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९,८६४	९,९९४	९,७६९	२२५	०	१६,२५४	११,९५६	१,२००	३,०९८	१५,९६६	११,६६६	१,३००	३,०००	९	१	९	१	३
२	३०७००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	११८	११७	१०१	१६	०	१११	९४	१७	०	११८	९७	२१	०	४	१	१	२	३
३	३०७००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	३,१४०	३,२२५	१,३२४	१,९०१	०	३,१६३	१,२४७	१,९१६	०	३,२८८	१,२६७	२,०२१	०	४	१	९	३	३
४	३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२४,३५१	३७,९६१	२९३	३७,६६८	०	३७,०९५	३१०	३६,७८५	०	४५,२९९	२३०	४५,०६९	०	१	१	९	३	३
५	३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२७२	२६२	२६२	०	०	३०५	३०५	०	०	३४०	३४०	०	०	४	१	९	२	३
६	३०७००१०९	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजना (समुद्धि)	६,०१४	७,९६०	७,९४२	१८	०	४१०	४००	१०	०	४००	४००	०	०	१	१	९	१	२
७	३०७०१०७१	उद्योग विभाग	९,५२५	११,०८८	१०,८८१	१९७	०	१०,३८०	१०,०८०	३००	०	१२,२१०	१२,०१०	२००	०	४	१	९	३	३
८	३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१,२३४	१,२७३	१,१२४	१४९	०	२,५७६	१,२७६	१,३००	०	२,७२२	१,२९०	१,४३२	०	७	१	९	३	३
९	३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१,८८७	७४७	८५	६६२	०	१,०३७	८७	९५०	०	१,०४५	९०	९५५	०	७	१	९	३	३
१०	३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	२६०	२९८	९७	२०१	०	२६०	८०	१८०	०	५६९	९१	४७८	०	७	१	९	३	३
११	३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक संभक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१८९	२९८	८६	२१२	०	३९५	९०	३०५	०	२४३	९७	१४६	०	७	१	९	३	३
१२	३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१,२६१	१,२७६	६८५	५९१	०	१,२४८	६९८	५५०	०	१,६०४	७४०	८६४	०	८	१	९	३	३
१३	३०७०३०१२	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	८८२	१,१९२	८९२	३००	०	१,९२०	७२०	१,२००	०	९८८	७३०	२५८	०	८	१	१६	३	३
१४	३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	१,०२०	१,४१९	५२६	८९३	०	१,५२६	६२६	९००	०	१,५३३	६४३	८९०	०	८	१	१६	३	३
१५	३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१५७	१६५	१६०	५	०	२०५	२००	५	०	२१९	२१०	९	०	४	२	८	१	३
१६	३०७८१०१४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	१,४८८	६,१९५	६,१५०	४५	०	१,८२०	१,७८०	४०	०	१,८५४	१,८२०	३४	०	४	१	९	३	३
१७	५०१०७१०१	औषधी फलाम कारखाना	४,८९४	२,९५०	०	०	२,९५०	३,०९८	०	०	३,०९८	३,०००	०	०	३,०००	१	१	९	१	३
जम्मा			६६,५५६	८६,४१०	४०,३७७	४३,०८३	२,९५०	८१,८०३	२९,९४९	४५,६५८	६,१९६	९१,३९८	३१,७२१	५३,६७७	६,०००					
५.३ वाणिज्य तथा आपूर्ति																				
१	३०७००१४	नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५,५९४	६,०११	५,८६१	१५०	०	५,११०	५,११०	०	०	५,३१२	५,३१२	०	०	५	१	२	३	३
२	३०७००१०३	कण्टरोल नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल सान्ट ट्रेडिङ लिमिटेड)	१,३४१	१,४१८	१,४१८	०	०	१,२००	१,२००	०	०	१,२४६	१,२४६	०	०	२	१	३	२	३
३	३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	३२५	३६५	३६५	०	०	३७०	३७०	०	०	४६०	४६०	०	०	३	१	१७	२	३
४	३०७००१०५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	७,४७५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	१७	२	३
५	३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	५,४८५	९,०२०	१७९	८,८४१	०	८,८२४	२००	८,६२४	०	६,०३०	५००	५,५३०	०	२	१	१७	२	३

क्र.सं.	ब.उ.सी.नं.	कार्यक्रम/बायोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रामणीक सम्पत्ति	क्रम प्रारम्भिकता	दियो विकास संकेत	संकेत संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
६	३०७००१११	नेपालको चिया निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना	२३२	१,३४१	३४९	९९२	०	७००	१५०	५५०	०	०	०	०	०	४	१	१७	३	१
७	३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	७०४	८०३	५५५	२४८	०	१,४८४	७८४	७००	०	१,४१३	७६८	६४५	०	८	१	१२	२	३
८	३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	४८४	५७७	४३१	१४६	०	८०६	४५६	३५०	०	६२१	५०१	१२०	०	८	१	१२	२	३
९	३०७०१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	२,४३४	१,७९५	१,४८५	३१०	०	२,०३०	१,१३०	९००	०	२,३२८	१,२७९	१,०४९	०	४	१	१७	२	३
जम्मा			२४,०७४	२१,३३०	१०,६४३	१०,६८७	०	२०,५२४	९,४००	११,१२४	०	१७,४१०	१०,०६६	७,३४४	०					
५.४ सस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन																				
१	३२५०००११	सस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१,२७९	१,२३२	१,१४०	९२	०	१,७२५	१,६१०	११५	०	०	०	०	०	९	१	८	३	३
२	३२५००१०१	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	७६	९४	६९	२५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	२	८	३	३
३	३२५००१०२	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	३३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२	८	३	३
४	३२५००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१,२८५	४,०८७	३,९८७	१००	०	१,३८०	१,१५०	२३०	०	१,२६५	१,०००	२६५	०	६	२	११	१	३
५	३२५००१०४	सांस्कृतिक संस्थान	१५१	१६०	१६०	०	०	१६१	१६१	०	०	१८५	१८५	०	०	१	२	११	३	३
६	३२५०१०११	पर्यटन विभाग	१,४३८	१,४९१	१,४८५	६	०	१,५१२	१,४७२	४०	०	१,७३९	१,६९३	४६	०	४	१	८	३	३
७	३२५०१००६	पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	१७,२५३	२१,०७६	९,८०७	११,२६९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	८	१	३
८	३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	१,९३४	२१,९९८	८५५	२१,१४३	०	२,२०८	४८३	१,७२५	०	२,५३९	५५५	१,९८४	०	६	१	८	३	३
९	३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	३८३	३५६	३०६	५०	०	३५९	३०१	५८	०	४१२	३४६	६६	०	६	१	८	३	३
१०	३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	६७	२७	७	२०	०	२३	०	२३	०	२६	०	२६	०	६	१	८	३	३
११	३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	१,०८३	९९८	९४८	५०	०	१,१५०	१,१५०	०	०	१,३२३	१,३२३	०	०	६	१	८	३	३
१२	३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	१६५	१९६	१६२	३४	०	१७८	१४६	३२	०	२०५	१६८	३७	०	६	१	८	१	३
१३	३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	७७	१११	७३	३८	०	७५	६९	६	०	८६	७९	७	०	६	१	८	१	३
१४	३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	२८३	२८२	२४७	३५	०	२७३	२५०	२३	०	३१३	२८७	२६	०	६	१	८	१	३
१५	३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	७६८	७७२	७७२	०	०	७८७	७८७	०	०	९०५	९०५	०	०	६	१	८	१	३
१६	३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	१४०	१५२	१३३	१९	०	१५०	१२८	२२	०	१७२	१४७	२५	०	६	१	८	१	३
१७	३२५०२०१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	४,५५८	५,०१३	१३	५,०००	०	५,५२०	१४	५,५०६	०	६,३४८	१६	६,३३२	०	६	१	११	१	३
१८	३२५०२०१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	४६	८०	१०	७०	०	९३	१२	८१	०	१०६	१३	९३	०	६	१	११	३	३
१९	३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	४१२	३६०	२३०	१३०	०	३६८	२५३	११५	०	४२३	२९१	१३२	०	६	१	८	३	३
२०	३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्ट्रारको कार्यालय	१६१	१६३	१५०	१३	०	१७३	१३८	३५	०	१९९	१५९	४०	०	८	१	१६	३	३
२१	३२५२१०११	भाषा आयोग	४७९	४४८	४३८	१०	०	५२४	५१२	१२	०	६०२	५८९	१३	०	६	१	११	३	३
२२	३२५४१०११	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	३७९	३४०	३४०	०	०	३९१	३९१	०	०	४५०	४५०	०	०	६	१	११	१	३
२३	३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	३,३५३	२,४००	२,४००	०	०	२,७६०	२,७६०	०	०	३,१७४	३,१७४	०	०	६	१	११	३	३
२४	३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	१४,१९८	१५,५००	१५,५००	०	०	१७,८२५	१७,८२५	०	०	२०,४९९	२०,४९९	०	०	६	१	११	३	३

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.सी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक संस्थ	क्रम	सह्य द्वितीय संकेत	संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२५	३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	३७९	२००	२००	०	०	२३०	२३०	०	०	२६५	२६५	०	०	२	२	८	२	५
२६	३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१,४१९	१,४२३	१,४२३	०	०	१,२०८	१,२०८	०	०	१,३८९	१,३८९	०	०	१	२	११	३	३
२७	३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	४९४	४६०	४६०	०	०	५२९	५२९	०	०	६०८	६०८	०	०	१	२	११	३	५
२८	३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	७३२	५४६	५४६	०	०	६३३	६३३	०	०	७२७	७२७	०	०	१	२	११	३	५
२९	३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	७४४	७८५	७८५	०	०	८०५	८०५	०	०	९२६	९२६	०	०	६	१	११	२	२
३०	५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	२३,३९७	१८,२०३	०	०	१८,२०३	७,९८३	०	०	७,९८३	८,३८२	०	०	८,३८२	३	१	९	२	५
३१	५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	३६,५४२	१,५००	०	०	१,५००	१,५७५	०	०	१,५७५	१,६५४	०	०	१,६५४	३	२	९	३	५
३२	५०१२५१०३	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	२४,९०५	२२,०००	०	०	२२,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२	९	२	२
३३	५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	५१,८१७	४४,०००	०	०	४४,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	९	१	३
३४	५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण, बारा	६,३३१	२,६००	०	०	२,६००	४,५००	०	०	४,५००	६,०००	०	०	६,०००	३	१	९	१	५
३५	५०१२५१०९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	२१,४९७	३४,१५०	०	०	३४,१५०	२१,१५८	०	०	२१,१५८	२२,२१६	०	०	२२,२१६	३	१	९	३	५
जम्मा			२१८,२५८	२०३,२०३	४२,६४६	३८,१०४	१२२,४५३	७६,२५६	३३,०१७	८,०२३	३५,२१६	८३,१३८	३५,७९४	९,०९२	३८,२५२					
कुल जम्मा			७३५,७८१	७२७,६२३	३२०,४५०	१९२,६१८	२१४,५५५	६१५,६७८	२९०,४८८	१९०,८४६	१३४,३४४	६६९,०२८	२९६,२८६	२३०,३४०	१४२,४०२					

अनुसूची ५.२
आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.ब. २०७९/८० को विनियोजन				आ.ब. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.ब. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५.१ अर्थ														
१	३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	३,८६३	३,८६३	०	०	३,९८५	३,९८५	०	०	४,३५२	४,३५२	०	०
२	३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायधिकरण	२०५	२०५	०	०	२१३	२१३	०	०	२२३	२२३	०	०
३	३०५०००१३	ऋण असुली न्यायधिकरण	३६२	३६२	०	०	३६९	३६९	०	०	३८७	३८७	०	०
४	३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	५,००३	५,००३	०	०	५,२०३	५,२०३	०	०	०	०	०	०
५	३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था), विविध	४००	४००	०	०	३,०५०	३,०५०	०	०	३५०	३५०	०	०
६	३०५००१०२	लघु विमा सहयोग कार्यक्रम (पशु, वाली, स्वास्थ्य)	३,५९४	३,५९४	०	०	३,७२०	३,७२०	०	०	३,९०६	३,९०६	०	०
७	३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना	१,०४२	१,०४२	०	०	१२६	०	०	१२६	१२६	१२६	०	०
८	३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेन्ज एकाउण्ट नेपाल	९२,७९७	३,६५६	८९,१४१	०	११३,०७०	६,५००	१०६,५७०	०	१४८,०००	८,०००	१४०,०००	०
९	३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहूलियत कार्यक्रम	१५५,९६०	१५५,९६०	०	०	१५४,५००	१५४,५००	०	०	१५९,१३५	१५९,१३५	०	०
१०	३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	१,४२१	१,४२१	०	०	१,५१७	१,५१७	०	०	१,५९२	१,५९२	०	०
११	३०५०१०१२	निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय	५५८	५५८	०	०	५०८	५०८	०	०	५३४	५३४	०	०
१२	३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	१६०	१६०	०	०	१९२	१९२	०	०	२०३	२०३	०	०
१३	३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु	८,८६३	८,८६३	०	०	९,४२९	९,४२९	०	०	९,४२९	९,४२९	०	०
१४	३०५०११०१	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	४,६०९	७९३	३,८१६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	७३२	७३२	०	०	७६१	७६१	०	०	७९९	७९९	०	०
१६	३०५०३०११	भन्सार विभाग	१,५३३	१,५३३	०	०	१,५७४	१,५७४	०	०	१,६५३	१,६५३	०	०
१७	३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरु	९,९६९	९,९६९	०	०	१०,१०२	१०,१०२	०	०	१०,६०७	१०,६०७	०	०
१८	३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	९,४०६	१,१०७	०	८,२९९	८,९०३	८,९०३	०	०	९,३४८	९,३४८	०	०
१९	३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	८,४६४	८,४६४	०	०	९,०००	९,०००	०	०	९,४५०	९,४५०	०	०
२०	३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु	१८,०६५	१८,०६५	०	०	१७,४९७	१७,४९७	०	०	१८,३७२	१८,३७२	०	०
२१	३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	५२२	५२२	०	०	४४४	४४४	०	०	४६६	४६६	०	०
२२	५०१०५१०१	लगानी -विविध	४५,२६२	४५,२६२	०	०	४७,९७८	४७,९७८	०	०	५०,३७७	५०,३७७	०	०
२३	५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	३८,०६०	३८,०६०	०	०	३९,६८६	३९,६८६	०	०	४१,२७३	४१,२७३	०	०
२४	५०१०५१०३	सार्वजनिक संस्थान सुधार कार्यक्रम	५,८३०	५,८३०	०	०	५,२६८	५,२६८	०	०	६,५००	६,५००	०	०
जम्मा			४१६,६८०	३१५,४२४	९२,९५७	८,२९९	४३७,०९५	३३०,३९९	१०६,५७०	१२६	४७७,०८२	३३७,०८२	१४०,०००	०

५.२ उद्योग														
१	३०७०००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९,९९४	९,९९४	०	०	१६,२५४	१६,२५४	०	०	१५,९६६	१५,९६६	०	०
२	३०७०००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	११७	११७	०	०	१११	१११	०	०	११८	११८	०	०
३	३०७०००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	३,२२५	३,२२५	०	०	३,१६३	३,१६३	०	०	३,२८८	३,२८८	०	०
४	३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	३७,९६१	२७,९६१	०	१०,०००	३७,०९५	३७,०९५	०	०	४५,२९९	४५,२९९	०	०
५	३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२६२	२६२	०	०	३०५	३०५	०	०	३४०	३४०	०	०
६	३०७००१०९	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजन (समृद्धि)	७,९६०	१,३७६	६,५८४	०	४१०	४१०	०	०	४००	४००	०	०
७	३०७०१०११	उद्योग विभाग	११,०७८	११,०७८	०	०	१०,३८०	१०,३८०	०	०	१२,२१०	१२,२१०	०	०
८	३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१,२७३	१,२७३	०	०	२,५७६	२,५७६	०	०	२,७२२	२,७२२	०	०
९	३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	७४७	७४७	०	०	१,०३७	१,०३७	०	०	१,०४५	१,०४५	०	०
१०	३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	२९८	२९८	०	०	२६०	२६०	०	०	५६९	५६९	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
११	३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	२९८	२९८	०	०	३९५	३९५	०	०	२४३	२४३	०	०
१२	३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१,२७६	१,२७६	०	०	१,२४८	१,२४८	०	०	१,६०४	१,६०४	०	०
१३	३०७०३०१२	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१,१९२	१,१९२	०	०	१,९२०	१,९२०	०	०	९८८	९८८	०	०
१४	३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	१,४१९	१,४१९	०	०	१,५२६	१,५२६	०	०	१,५३३	१,५३३	०	०
१५	३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१६५	१६५	०	०	२०५	२०५	०	०	२१९	२१९	०	०
१६	३०७८१०१४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रर्वद्धन केन्द्र	६,१९५	६,१९५	०	०	१,८२०	१,८२०	०	०	१,८५४	१,८५४	०	०
१७	४०१०७१०१	धौवादी फलाम कारखाना	२,९५०	२,९५०	०	०	३,०९८	३,०९८	०	०	३,०००	३,०००	०	०
जम्मा			८६,४१०	६९,८२६	६,५८४	१०,०००	८१,८०३	८१,८०३	०	०	९१,३९८	९१,३९८	०	०

५.३ वाणिज्य तथा आपूर्ति

१	३०७०००१४	नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	६,०११	६,०११	०	०	५,११०	५,११०	०	०	५,३१२	५,३१२	०	०
२	३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ लिमिटेड)	१,४१८	१,४१८	०	०	१,२००	१,२००	०	०	१,२४६	१,२४६	०	०
३	३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	३६५	३६५	०	०	३७०	३७०	०	०	४६०	४६०	०	०
४	३०७००१०५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	९,०२२	२,७२३	०	६,२९७	८,८२४	३,५४९	०	५,२७५	६,०३०	६,०३०	०	०
६	३०७००१११	नेपालको विषय निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना	१,३४१	५	१,३३६	०	७००	०	७००	०	०	०	०	०
७	३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	८०३	८०३	०	०	१,४८४	१,४८४	०	०	१,४१३	१,४१३	०	०
८	३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरु	५७७	५७७	०	०	८०६	८०६	०	०	६२१	६२१	०	०
९	३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रर्वद्धन केन्द्र	१,७९५	१,७९५	०	०	२,०३०	२,०३०	०	०	२,३२८	२,३२८	०	०
जम्मा			२१,३३०	१३,६९७	१,३३६	६,२९७	२०,४२४	१४,५४९	७००	५,२७५	१७,४१०	१७,४१०	०	०

५.४ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

१	३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१,२३२	१,२३२	०	०	१,७२५	१,७२५	०	०	०	०	०	०
२	३२५००१०१	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रर्वद्धन आयोजना	९४	९४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	३२५००१०२	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	३२५००१०३	संस्कृति प्रर्वद्धन कार्यक्रम	४,०८७	४,०८७	०	०	१,३८०	१,३८०	०	०	१,२६५	१,२६५	०	०
५	३२५००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	१६०	१६०	०	०	१६१	१६१	०	०	१८५	१८५	०	०
६	३२५०१०११	पर्यटन विभाग	१,४९१	१,४९१	०	०	१,५१२	१,५१२	०	०	१,७३९	१,७३९	०	०
७	३२५०११०६	पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	२१,०७६	२१,०७६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	२१,९९८	१९,९९८	२,०००	०	२,२०८	२,२०८	०	०	२,५३९	२,५३९	०	०
९	३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	३५६	३५६	०	०	३५९	३५९	०	०	४१२	४१२	०	०
१०	३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	२७	२७	०	०	२३	२३	०	०	२६	२६	०	०
११	३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	९९८	९९८	०	०	१,१५०	१,१५०	०	०	१,३२३	१,३२३	०	०
१२	३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	१९६	१९६	०	०	१७८	१७८	०	०	२०५	२०५	०	०
१३	३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरु	१११	१११	०	०	७५	७५	०	०	८६	८६	०	०
१४	३२५०२०१७	संग्रहालयहरु (जातीय संग्रहालय समेत)	२८२	२८२	०	०	२७३	२७३	०	०	३१३	३१३	०	०
१५	३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरवारहरु	७७२	७७२	०	०	७८७	७८७	०	०	९०५	९०५	०	०
१६	३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	१५२	१५२	०	०	१५०	१५०	०	०	१७२	१७२	०	०
१७	३२५०२०१०	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	५,०१३	५,०१३	०	०	५,५२०	५,५२०	०	०	६,३४८	६,३४८	०	०
१८	३२५०२०१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	८०	८०	०	०	९३	९३	०	०	१०६	१०६	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१९	३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	३६०	३६०	०	०	३६८	३६८	०	०	४२३	४२३	०	०
२०	३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्टारको कार्यालय	१६३	१६३	०	०	१७३	१७३	०	०	१९९	१९९	०	०
२१	३२५२१०११	भाषा आयोग	४४८	४४८	०	०	५२४	५२४	०	०	६०२	६०२	०	०
२२	३२५४१०११	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	३४०	३४०	०	०	३९१	३९१	०	०	४५०	४५०	०	०
२३	३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	२,४००	२,४००	०	०	२,७६०	२,७६०	०	०	३,१७४	३,१७४	०	०
२४	३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	१५,५००	१५,५००	०	०	१७,८२५	१७,८२५	०	०	२०,४९९	२०,४९९	०	०
२५	३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	२००	२००	०	०	२३०	२३०	०	०	२६५	२६५	०	०
२६	३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१,४२३	१,४२३	०	०	१,२०८	१,२०८	०	०	१,३८९	१,३८९	०	०
२७	३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	४६०	४६०	०	०	५२९	५२९	०	०	६०८	६०८	०	०
२८	३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५४६	५४६	०	०	६३३	६३३	०	०	७२७	७२७	०	०
२९	३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	७८५	७८५	०	०	८०५	८०५	०	०	९२६	९२६	०	०
३०	५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	१८,२०३	८,२०३	०	१०,०००	७,९८३	७,९८३	०	०	८,३८२	८,३८२	०	०
३१	५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	१,५००	१,५००	०	०	१,५७५	१,५७५	०	०	१,६५४	१,६५४	०	०
३२	५०१२५१०३	दक्षिण एशिया पर्यटन पुर्वाधार विकास आयोजना	२२,०००	२,०००	०	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	४४,०००	१,०००	०	४३,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
३४	५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	२,६००	२,६००	०	०	४,५००	४,५००	०	०	६,०००	६,०००	०	०
३५	५०१२५१०९	सासिक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	३४,१५०	०	०	३४,१५०	२१,१५८	१५८	०	२१,०००	२२,२१६	१६६	०	२२,०५०
जम्मा			२०३,२०३	९४,०५३	२,०००	१०७,१५०	७६,२५६	५५,२५६	०	२१,०००	८३,१३८	६१,०८८	०	२२,०५०
कुल जम्मा			७२७,६२३	४९३,०००	१०२,८७७	१३१,७४६	६१५,६७८	४८२,००७	१०७,२७०	२६,४०१	६६९,०२८	५०६,९७८	१४०,०००	२२,०५०

अनुसूची ६.१

सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सकितीकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राम्रो राम्रो	राम्रो	राम्रो	राम्रो	राम्रो	राम्रो
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
६.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि																					
१	३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय		७,४५८	११४,९६८	२०,३१३	९४,६५५	०	१२,४००	११,४००	१,०००	०	१३,६७४	१२,७७४	९००	०	१	१	४	२	५
२	३५००००१२	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीराम्ग, केशर, राष्ट्रिय)		१,२५६	१,३४७	३२३	१,०२४	०	२,९०९	३१५	२,५९४	०	३,११०	३३५	२,७७५	०	२	२	४	१	५
३	३५०००१०१	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पाँचक आहार)		२,९८२	४,०८७	४,०८१	६	०	४,२४०	४,२४०	०	०	४,२४०	४,२४०	०	०	२	२	१	१	५
४	३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा- शिशु विकास कार्यक्रम		७२	२६७	२६७	०	०	२६७	२६७	०	०	२६७	२६७	०	०	२	२	४	१	५
५	३५०००१०३	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना- दोस्रो		२४,२४३	२४,२२१	२४,२१९	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	१	४	१	५
६	३५०००१०८	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम- केन्द्र स्तर		९,२५२	०	०	०	०	१८,१०७	१७,७४७	३६०	०	१८,१०७	१७,७४७	३६०	०	२	१	४	१	५
७	३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम		५६२	८८,८३२	८८,८००	३२	०	८८,३००	८८,३००	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०	२	१	४	१	५
८	३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र		१२,६२२	२५,७०२	२५,६६९	३३	०	१३,०००	१३,०००	०	०	१३,५००	१३,५००	०	०	२	१	४	२	५
९	३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई		७,४०७	८,२६४	८,१०८	१५६	०	७,९११	७,४१०	५०१	०	८,३०७	७,७८१	५२६	०	२	१	४	२	५
१०	३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र		६२३	६३९	५९७	४२	०	६१०	६१०	०	०	६२०	६२०	०	०	२	२	४	२	५
११	३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र		२०४	२३६	२३६	०	०	२६०	२६०	०	०	२८५	२८५	०	०	२	१	४	३	५
१२	३५००४०११	विद्यालय शिक्षक कितानखाना		२७२	३४०	३२०	२०	०	३६०	३६०	०	०	४००	४००	०	०	८	१	४	२	५
१३	३५००४०१२	शिक्षक सेवा निवृत्त सुविधा		१७०,३७९	१८५,६८३	१८५,६८३	०	०	१९०,०००	१९०,०००	०	०	१९५,०००	१९५,०००	०	०	५	१	४	२	५
१४	३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग		१६१,९७५	१८०,७९७	१८०,७९७	०	०	१८१,८६२	१८१,८६२	०	०	१८५,०००	१८५,०००	०	०	२	२	४	२	५
१५	३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग		१,२८०	१,४४९	१,४१०	३९	०	१,७००	१,७००	०	०	१,७५०	१,७५०	०	०	२	२	४	२	५
१६	३५०२१०१३	यूनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग		१६१	१८०	१८०	०	०	१९०	१९०	०	०	२००	२००	०	०	२	२	४	२	५
१७	३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग		७,७८६	१४,०४८	१४,०३३	१५	०	१८,०००	१८,०००	०	०	२,०००	२,०००	०	०	२	१	४	२	५
१८	३५०२१०११	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना		५,८४२	०	०	०	०	८,२०१	८,२०१	०	०	८,२०१	८,२०१	०	०	२	१	४	१	५
१९	३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड		२,८४०	३,१२०	३,१२०	०	०	३,२००	३,२००	०	०	३,३००	३,३००	०	०	२	२	४	१	५
२०	३५०४१०११	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत)		८,९१५	१३,०१४	१३,०१४	०	०	१३,०००	१३,०००	०	०	१३,५००	१३,५००	०	०	२	२	४	१	५
२१	३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान		३,२४५	४,३८९	३,३९३	९९६	०	३,३००	३,३००	०	०	३,४४२	३,४४२	०	०	४	२	९	३	५
२२	३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना - (केन्द्र स्तर)		०	१४,०४४	१३,८६४	१८०	०	१४,४४८	१४,२५०	१९८	०	१६,९९३	१६,७७५	२१८	०	२	१	४	२	५
२३	३५०२११०२	उच्च शिक्षाको उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम		०	१४,९०६	१४,९०६	०	०	१६,३९७	१६,३९७	०	०	१८,०३६	१८,०३६	०	०	२	१	४	२	५
जम्मा				४२९,३७६	७००,५३३	६०३,३३३	९७,२००	०	५९९,६६२	५९५,००९	४,६५३	०	५९९,९३३	५९५,१५४	४,७७९	०					
६.२ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या																					
१	३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय		३,६०७	१०,९२०	१०,८४९	७१	०	१४,७३१	१४,६८१	५०	०	२२,१४६	२२,०९६	५०	०	९	१	३	२	५
२	३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय		२२७	२५७	२२५	३२	०	२६७	२६२	५	०	४०६	४०१	५	०	२	२	३	२	५

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रपनीतिक स्तर	क्रम	विशेष लक्ष्य संकेत	संकेत	चलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	नित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	नित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	नित्तीय व्यवस्था					
३	३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	३,२७२	४,३५३	४,३५३	०	०	३,७६८	३,७६८	०	०	५,६५२	५,६५२	०	०	२	२	३	१	अ
४	३७०००१०२	शुक्रराज ट्रिफिकल अस्पताल	२,०९३	१,९७२	१,९७२	०	०	१,७८०	१,७८०	०	०	२,६७०	२,६७०	०	०	२	२	३	२	अ
५	३७०००१०३	परोपकार प्रसूती अस्पताल	४,६६६	४,०५२	४,०५२	०	०	४,४३२	४,४३२	०	०	६,६४८	६,६४८	०	०	२	२	३	१	अ
६	३७०००१०४	नेपाल आर्य अस्पताल	३४९	३८८	३८८	०	०	४१२	४१२	०	०	६१८	६१८	०	०	२	२	३	२	अ
७	३७०००१०५	वी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	२,३०८	२,२२२	१,७२२	५००	०	१,५३१	१,५३१	०	०	२,२९७	२,२९७	०	०	२	२	३	२	अ
८	३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	२,३८३	२,२६२	२,२६२	०	०	२,२६०	२,२६०	०	०	३,३९०	३,३९०	०	०	२	२	३	२	अ
९	३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	४,५९६	५,४२९	५,४२९	०	०	५,४०८	५,४०८	०	०	८,११३	८,११३	०	०	२	२	३	२	अ
१०	३७०००१०८	त्रि. वि. शिक्षण अस्पताल (सुरेश बागले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	६,३२१	२,१०५	२,१०५	०	०	४,२९६	४,२९६	०	०	६,४४४	६,४४४	०	०	२	२	३	२	अ
११	३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	३,७८६	४,०००	४,०००	०	०	४,४८०	४,४८०	०	०	६,७२०	६,७२०	०	०	२	२	३	२	अ
१२	३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	७४८	१,०२३	७२३	३००	०	६४२	६४२	०	०	९६३	९६३	०	०	२	२	३	१	अ
१३	३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	२३८	२४९	२४९	०	०	२८३	२८३	०	०	४२५	४२५	०	०	२	२	३	२	अ
१४	३७०००११२	वी.पी. कोईराला लायन्स नेब अध्ययन केन्द्र	९४	१००	१००	०	०	११२	११२	०	०	१६८	१६८	०	०	२	२	३	२	अ
१५	३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	५९७	६३०	६३०	०	०	७०६	७०६	०	०	१,०५८	१,०५८	०	०	२	२	३	२	अ
१६	३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	३९,८२८	१५,०३९	१४,२३८	५,१५४	०	८७,९६८	८२,७००	५,२६८	०	७३,११५	६७,८४७	५,२६८	०	२	१	३	१	अ
१७	३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	३,४०२	४,२८४	४,२८४	०	०	४,०२१	४,०२१	०	०	६,०३१	६,०३१	०	०	२	१	३	१	अ
१८	३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	९२,८८९	१२७,६५५	०	१२७,६५५	०	१५०,८६४	०	१५०,८६४	०	१५१,०६०	०	१५१,०६०	०	२	१	३	२	२
१९	३७०००११८	कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	३०७,११७	१५४,७८६	१५४,७७७	१६	०	२०,५५०	२०,५३४	१६	०	१२,७३९	१२,७२३	१६	०	२	१	३	१	अ
२०	३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	२,६७९	२,५२६	२,४८०	४६	०	३,१८२	३,१८२	०	०	४,७७३	४,७७३	०	०	२	१	३	२	अ
२१	३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	६,२२६	७,०१७	६,९६६	५१	०	७,८१७	७,७६७	५०	०	८,६५६	८,६०६	५०	०	२	१	३	२	अ
२२	३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	३,३५९	५,५९७	५,५८७	१०	०	५,८८१	५,८८१	०	०	५,५०४	५,५०४	०	०	२	१	३	१	अ
२३	३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	३०,११२	३०,१०३	२९,२४०	१,६६३	०	५२,११३	५१,४६४	६४९	०	२३,४०३	२२,७५४	६४९	०	२	१	३	१	अ
२४	३७००११०४	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	३,६८७	४,७४४	४,७३०	१४	०	६,२८५	६,००१	२८४	०	६,३२३	६,०३९	२८४	०	२	१	३	२	अ
२५	३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	८,००४	१,६६१	१,४३९	२२२	०	२,३१९	२,०९७	२२२	०	१,२३२	१,०१०	२२२	०	२	१	३	२	अ
२६	३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	८३३	९७६	९७१	५	०	१,०९१	१,०८६	५	०	१,००९	१,००४	५	०	२	२	३	१	अ
२७	३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	७०४	८८३	८६३	२०	०	१,००४	९८२	२२	०	७६३	७४१	२२	०	२	२	३	२	अ
२८	३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२१६	१९९	१९९	०	०	२४३	२४३	०	०	२८०	२८०	०	०	२	२	३	२	अ
२९	३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	२,५३७	२,४९६	२,३०१	१९५	०	३,०६३	२,९५८	१०५	०	३,६२७	३,५२२	१०५	०	२	२	३	२	अ
३०	३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	३६८	३९२	३८०	१२	०	५१०	४९४	१६	०	६०२	५८६	१६	०	२	१	३	१	अ
३१	३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	२४,०७८	२५,७४२	२५,७३९	३	०	२८,५००	२८,४७४	३	०	३२,७७८	३२,७७५	३	०	२	१	३	१	अ
३२	३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	१,५७३	१,६६०	१,४६९	१९१	०	१,८३१	१,८०५	२६	०	२,१३२	२,१०६	२६	०	२	१	३	२	अ
३३	३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	८८४	६४८	५३९	१०९	०	१,०८१	१,०२९	५२	०	१,२९५	१,२४३	५२	०	२	२	३	२	अ
३४	३७०३११०१	स्वास्थ्य बीमा बोर्ड	८०,४५६	७५,०००	७५,०००	०	०	८४,०००	८४,०००	०	०	९६,६००	९६,६००	०	०	५	१	३	१	अ
३५	३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	१,९९९	१,५००	१,५००	०	०	१,६८०	१,६८०	०	०	१,९३२	१,९३२	०	०	२	२	३	२	अ
३६	३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	३३,१२१	३१,७६६	२३,९१२	७,८५४	०	४१,८१९	३२,६७३	९,१४६	०	५७,२३७	४८,०९१	९,१४६	०	२	१	३	१	अ

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को वित्तियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रामनैतिक	क्रम	विश्व विकास संकेत	सोचक संकेत	चलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३७	३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (बीर अस्पताल समेत)	१५,४७८	८,७५९	८,७५९	०	०	१३,१०३	१३,१०३	०	०	१५,०६८	१५,०६८	०	०	२	२	३	२	३
३८	३७०६१०१३	बी.पी कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	६,२३९	२,२७३	२,२७३	०	०	५,३२२	५,३२२	०	०	६,१२१	६,१२१	०	०	२	२	३	२	३
३९	३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४,४२१	४,११२	४,११२	०	०	४,७१२	४,७१२	०	०	५,४१९	५,४१९	०	०	२	२	३	१	३
४०	३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४,३०२	२,८९४	२,८९४	०	०	४,१५७	४,१५७	०	०	४,७८१	४,७८१	०	०	२	२	३	१	३
४१	३७०६१०१६	रामे स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२,२८५	१,१९०	१,१९०	०	०	१,३८७	१,३८७	०	०	१,५९५	१,५९५	०	०	२	१	३	१	३
४२	३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	३,१३४	३,७८४	२,५३४	१,२५०	०	२,८८०	२,८८०	०	०	४,३१९	४,३१९	०	०	२	१	३	१	३
जम्मा			७१५,२१६	६९३,८०२	५४८,४२८	१४५,३७४	०	५८२,४९१	४१५,७०८	१६६,७८३	०	५९६,११२	४२९,१३३	१६६,९७९	०					
६.३ खानेपानी तथा सरसफाई																				
१	३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	१,०५६	९९६	९४८	४८	०	१,२४२	१,१५०	९२	०	१,२००	१,१००	१००	०	९	१	६	२	१
२	३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	२०,७९९	८,०७७	७७८	७,२९९	०	१५,३३०	३३०	१५,०००	०	१५,३४०	३४०	१५,०००	०	१	१	६	२	१
३	३१३००१०२	काठमाण्डौ उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (दोस्रो)	३,८३१	१६,९५०	०	१६,९५०	०	३०,२४९	२४९	३०,०००	०	३०,२६०	२६०	३०,०००	०	२	१	६	३	३
४	३१३०१०११	खानेपानी विभाग	२,१९८	२,०४२	७०२	१,३४०	०	२,०३०	६५०	१,३८०	०	२,०७०	६९०	१,३८०	०	२	१	६	२	२
५	३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	४४६	४४१	३४४	१०७	०	४९१	३६०	१३१	०	५११	३८०	१३१	०	८	२	६	१	२
६	३१३०१०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरू	३,१५५	३,०७१	२,७५१	३२०	०	३,२३९	२,९००	३३९	०	३,४३९	३,१००	३३९	०	२	१	६	३	३
७	३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	४१९	९५१	८९१	६०	०	१,०४५	९७५	७०	०	१,०७०	१,०००	७०	०	८	२	६	२	१
८	३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	२९,७०६	९५६	३१	९२५	०	३०,५३५	३५	३०,५००	०	३१,०४०	४०	३१,०००	०	२	१	६	२	१
९	३१३०११०३	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	५,३३३	६,७९५	१५२	६,६४३	०	७,१६०	१६०	७,०००	०	८,६६५	१६५	८,५००	०	२	१	६	१	१
१०	३१३०११०४	नेस्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	१	५	१	२
११	३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित वृहत खानेपानी आयोजना	३०,९००	३२,३७४	४१३	३१,९६१	०	३८,३९९	४५०	३७,९४९	०	४०,७१८	४००	४०,३१८	०	२	२	५	१	१
१२	३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	१६,७४५	२४,४४२	२००	२४,२४२	०	३५,२४०	२४०	३५,०००	०	३८,२५०	२५०	३८,०००	०	२	२	६	२	२
१३	३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाई सह-लगानी कार्यक्रम	२४,११७	२१,५९८	४१०	२१,१८८	०	२७,४५६	४३०	२७,०२६	०	२८,४७१	४४५	२८,०२६	०	२	१	६	१	१
१४	३१३०११०८	सहरी खानेपानी तथा सरसफाई (क्षेत्रगत) आयोजना	३२,३२६	४१,४४३	१,४३६	४०,००७	०	४२,८८०	१,४८०	४१,४००	०	४३,५१०	१,५१०	४२,०००	०	२	१	६	३	३
१५	३१३०१११३	केन्द्रिय खानेपानी आयोजना	२४,८२६	२८,१५३	१०६	२८,०४७	०	३३,११०	११०	३३,०००	०	३६,११५	११५	३६,०००	०	२	१	६	१	२
१६	३१३०१११४	एकिकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	१,७३४	३,०८६	८६	३,०००	०	१६,६१०	११०	१६,५००	०	२३,६१५	११५	२३,५००	०	२	१	६	१	१
१७	३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पोन्स आयोजना	५३८	२,५७२	७२	२,५००	०	२,२७०	७०	२,२००	०	२,०७५	७५	२,०००	०	२	१	६	३	३
१८	३१३०१११६	दिगो सरसफाई आयोजना	१,०२४	३,०००	०	३,०००	०	८,०२०	२०	८,०००	०	९,०२७	२७	९,०००	०	२	१	६	३	३
१९	३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्धन कार्यक्रम	१९५	३,९९८	३०	३,९६८	०	२७,०३५	३५	२७,०००	०	२७,०४०	४०	२७,०००	०	२	१	६	३	३
२०	३१३५१०११	ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई कोष	१,३०५	१२८	१२८	०	०	४००	०	४००	०	६५	६५	०	०	२	१	६	२	१
२१	४०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	४९,३४५	६,६५०	०	०	६,६५०	१७,३३८	०	०	१७,३३८	२०,३३८	०	०	२०,३३८	२	२	६	१	२
२२	४०११३१०२	खानेपानी तथा ढल विकास कार्यक्रम	८,६७२	१६,०००	०	०	१६,०००	१७,१००	०	०	१७,१००	८,०९०	०	०	८,०९०	२	२	६	१	१
२३	४०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	३५,११८	१७,६००	०	०	१७,६००	१८,४००	०	०	१८,४००	१९,०००	०	०	१९,०००	२	१	६	२	२
२४	४०११३१०४	काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	३४,९५६	२७,१६६	०	०	२७,१६६	३६,६५०	०	०	३६,६५०	३९,२५०	०	०	३९,२५०	२	१	६	२	२

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को वित्तियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रामनीतिक	क्रम	विश्वीकरण	संकेत	संकेत	चलवायु	संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था							
२५	५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	२९,५६९	१९,२७८	०	०	१९,२७८	३२,५२१	०	०	३२,५२१	३५,५२१	०	०	३५,५२१	२	१	६	२	१		
२६	५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	२,११०	१,०००	०	०	१,०००	१,५००	०	०	१,५००	२,०००	०	०	२,०००	२	१	६	१	१		
२७	५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना- दोश्रो	७,४८९	१२,५७६	०	०	१२,५७६	३१,०००	०	०	३१,०००	३९,५००	०	०	३९,५००	२	१	६	३	३		
जम्मा			३६७,९१२	३०१,३५३	९,४७८	१९१,६०५	१००,२७०	४७७,२५०	९,७५४	३१२,९८७	१५४,५०९	५०६,१८०	१०,११७	३३२,३६४	१६३,६९९							

६.४ युवा तथा खेलकुद

१	३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	५०६	४९८	४८३	१५	०	५६०	५४०	२०	०	५९०	५७०	२०	०	९	१	४	२	३		
२	३४३०००११	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	२६९	१७७	१७७	०	०	३१०	३१०	०	०	३२५	३२५	०	०	३	१	४	२	३		
३	३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	४०९	२४१	२४१	०	०	२६०	२६०	०	०	३००	३००	०	०	३	१	४	२	३		
४	३४३००१०३	नेपाल स्काउट	५१७	५०६	४३६	७०	०	५७०	५००	७०	०	६१०	५४०	७०	०	२	१	४	३	३		
५	३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	१४,५३४	२०,९९६	१२,२००	८,७९६	०	१८,९१४	१३,२५४	५,६६०	०	२०,३३६	१४,२४६	६,०९०	०	६	१	४	२	३		
६	३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद्	८८२	९०१	८६८	३३	०	९३५	९२०	१५	०	९७५	९६०	१५	०	६	१	४	३	३		
७	३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	१,१९४	१,२३१	१,२१७	१४	०	१,२१५	१,३००	१५	०	१,३४५	१,३३०	१५	०	१	१	१	२	३		
जम्मा			१८,३११	२४,५५०	१५,६२२	८,९२८	०	२२,८६४	१७,०८४	५,७८०	०	२४,४८१	१८,२७१	६,२१०	०							

६.५ महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक

१	३४००००११	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१,०२९	१,०१२	९६९	४३	०	१,१०६	१,०४०	६६	०	१,१६१	१,०९२	६९	०	९	१	५	१	३		
२	३४००००१२	मरुपती बुद्धाश्रम	२९८	३३१	३१६	१५	०	३२५	३२०	५	०	३४१	३३६	५	०	५	१	३	१	३		
३	३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव जेष्ठबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	३४६	३६०	३६०	०	०	३९६	३९६	०	०	४१६	४१६	०	०	६	१	५	१	३		
४	३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	१,४२७	३,५३७	१,२६७	२,२५०	०	२,४२५	१,३८५	१,०४०	०	२,५२२	१,४४०	१,०८२	०	५	१	१०	१	३		
५	३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	१,२५३	१,७१६	७१४	१,००२	०	१,८६०	८२०	१,०४०	०	१,९३५	८५३	१,०८२	०	६	१	१	१	३		
६	३४०००१०४	राष्ट्रपति महिला सशक्तिकरण परियोजना	७१९	२,६१५	२,५६६	२९	०	२,७३०	२,६००	१३०	०	३,०३५	२,८९२	१४३	०	१	१	५	१	३		
७	३४००११०१	महिला तथा बालबालिका विभाग	५५९	५२८	३५८	१७०	०	६४५	३५६	२८९	०	६९८	४४५	२५३	०	६	१	५	१	३		
८	३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	४३	०	०	०	०	५३६	३६	५००	०	५४७	३७	५२०	०	६	२	१६	१	३		
९	३४०८१०११	राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद्	६५५	७४३	७०८	३५	०	७७६	७३७	३९	०	८०६	७६३	४३	०	६	२	११	१	३		
१०	३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	०	३,८५१	३,७८०	७१	०	४,२३६	४,१५८	७८	०	४,६६०	४,५७४	८६	०	६	१	५	१	२		
जम्मा			६,३२९	१४,६९३	११,०७८	३,६१५	०	१५,०३५	११,८४८	३,१८७	०	१६,१३१	१२,८४८	३,२८३	०							

६.६ श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा

१	३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१,६६३	१,८३४	१,७४०	९४	०	२,२५१	२,१५९	९२	०	२,८०७	२,६८४	१२३	०	९	१	८	२	३		
२	३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	२८१	२४९	२४४	१५	०	२८५	२६५	२०	०	२९५	२७१	२४	०	६	२	८	२	३		
३	३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१,४७४	३,३२६	३,३०६	२०	०	५,३९०	५,३५९	३१	०	०	०	०	०	१	२	८	२	३		
४	३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	२,९०९	५४३	५४३	०	०	३८,३६६	३८,३६६	०	०	४४,२२२	४४,२२२	०	०	५	१	८	३	३		
५	३७१००१०३	युवा रोजगारीका लागि रुपान्तरण पहल परियोजना	५,४८२	५,६२९	५,०५६	५७३	०	४१,३०७	४०,७८९	५१८	०	४२,२३०	४१,६९९	५३१	०	२	१	८	२	२		
६	३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	३६३	५१०	४१३	९७	०	३९४	३५०	४४	०	४०३	३५८	४५	०	५	१	८	२	३		
७	३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरू	१,८७९	१,६९१	१,४४२	२३९	०	२,१२४	१,८१७	३०७	०	२,१७२	१,८५८	३१४	०	५	१	८	२	३		
८	३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	२७९	२९९	२६१	३८	०	३३६	३००	३६	०	३४४	३०७	३७	०	२	१	८	२	३		

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को वित्तियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				स्वतन्त्र रपनीतिक	क्रम प्राप्तिकता	लाभ्य विशेष विकास संकेत	संकेत	चलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
९	३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	१,६५६	१,६०९	१,४६१	१४८	०	१,९१४	१,७५४	१६०	०	१,९५७	१,७९३	१६४	०	८	१	८	२	३
१०	३७१०३०११	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम प्रतिष्ठान	३,१४८	३,०३९	२,९५७	८२	०	३,५७५	३,४७९	९६	०	३,६५५	३,५५७	९८	०	२	१	८	१	३
११	३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	१८८	२०२	२०२	०	०	२३३	२३३	०	०	२३८	२३८	०	०	५	२	८	३	२
१२	३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरुका लागि पुन एकीकरण परियोजना पहिलो चरण	०	१,८६२	१,८६२	०	०	२,०४८	२,०४८	०	०	२,२५३	२,२५३	०	०	६	१	८	२	२
जम्मा			१९,३२२	२०,८०३	१९,४९७	१,३०६	०	९८,२२३	९६,९१९	१,३०४	०	१००,५७६	९९,२४०	१,३३६	०					
कुल जम्मा			१,५५६,४६६	१,७५४,७३४	१,२०७,४३६	४४८,०२८	१००,२७०	१,७९५,५२५	१,९४६,३२२	४९४,६९४	१५४,५०९	१,७६३,४१२	१,०८४,७६३	५१४,९५१	१६३,६९९					

अनुसूची ६.२
सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि														
१	३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	११४,९६८	४५,६९७	१९,८५७	४९,४१४	१२,४००	११,०००	१,४००	०	१३,६७४	१२,२७४	१,४००	०
२	३५००००१२	पुस्तकालयहरु-३ (डिल्लीरमण, केशर, राष्ट्रिय)	१,३४७	१,३४७	०	०	२,९०९	२,९०९	०	०	३,११०	३,११०	०	०
३	३५०००१०१	शिक्षाका लागि खाद्य कार्यक्रम(प्राथमिक विद्यालय पौष्टिक आहार)	४,०८७	६९२	३,३९५	०	४,२४०	८४०	३,४००	०	४,२४०	८४०	३,४००	०
४	३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा- शिशु विकास कार्यक्रम	२६७	०	२६७	०	२६७	०	२६७	०	२६७	०	२६७	०
५	३५०००१०३	व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम अभिवृद्धि योजना- दोस्रो	२४,२२१	१७४	०	२४,०४७	०	०	०	०	०	०	०	०
६	३५०००१०८	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम- केन्द्र स्तर	०	०	०	०	१८,१०७	१२,१०७	०	६,०००	१८,१०७	११,९०७	२००	६,०००
७	३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	८८,८३२	८८,८३२	०	०	८८,३००	८८,३००	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०
८	३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	२५,७०२	२५,७०२	०	०	१३,०००	१३,०००	०	०	१३,५००	१३,५००	०	०
९	३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	८,२६४	८,२६४	०	०	७,९११	७,९११	०	०	८,३०७	८,३०७	०	०
१०	३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	६३९	६३९	०	०	६१०	६१०	०	०	६२०	६२०	०	०
११	३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	२३६	२३६	०	०	२६०	२६०	०	०	२८५	२८५	०	०
१२	३५००४०११	विद्यालय शिक्षक किताबखाना	३४०	३४०	०	०	३६०	३६०	०	०	४००	४००	०	०
१३	३५००४०१२	शिक्षक सेवा निवृत्त सुविधा	१८५,६८३	१८५,६८३	०	०	१९०,०००	१९०,०००	०	०	१९५,०००	१९५,०००	०	०
१४	३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	१८०,७९७	१७०,७९७	१०,०००	०	१८१,८६२	१८१,८६२	०	०	१८५,०००	१८५,०००	०	०
१५	३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	१,४४९	१,४४९	०	०	१,७००	१,७००	०	०	१,७५०	१,७५०	०	०
१६	३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	१८०	१८०	०	०	१९०	१९०	०	०	२००	२००	०	०
१७	३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	१४,०४८	१४,०४८	०	०	१८,०००	१८,०००	०	०	२,०००	२,०००	०	०
१८	३५०२११०१	उच्च शिक्षा सुधार परियोजना	०	०	०	०	८,२०१	८,२०१	०	०	८,२०१	८,२०१	०	०
१९	३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	३,१२०	३,१२०	०	०	३,२००	३,२००	०	०	३,३००	३,३००	०	०
२०	३५०४१०११	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् (विशेष कार्यक्रम समेत)	१३,०१४	५,९९७	७,०१७	०	१३,०००	६,०००	७,०००	०	१३,५००	७,५००	६,०००	०
२१	३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान	४,३८९	४,३८९	०	०	३,३००	३,३००	०	०	३,४४२	३,४४२	०	०
२२	३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना - (केन्द्र स्तर)	१४,०४४	९,१११	१,६२७	३,३०६	१५,४४८	१०,०२२	१,७९०	३,६३७	१६,९९३	११,०२४	१,९६९	४,०००
२३	३५०२११०२	उच्च शिक्षाको उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१४,९०६	०	०	१४,९०६	१६,३९७	०	०	१६,३९७	१८,०३६	०	०	१८,०३६
जम्मा			७००,५३३	५६६,६९७	४२,१६३	९१,६७३	५९९,६६२	५५९,७७२	१३,८५७	२६,०३३	५१९,९३३	४७८,६६०	१३,२३६	२८,०३७
६.२ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या														
१	३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	१०,९२०	१०,९२०	०	०	१४,७३१	१४,७३१	०	०	२२,१४६	२२,१४६	०	०
२	३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	२५७	२५७	०	०	२६७	२६७	०	०	४०६	४०६	०	०
३	३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	४,३५३	४,३५३	०	०	३,७६८	३,७६८	०	०	५,६५२	५,६५२	०	०
४	३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	१,९७२	१,९७२	०	०	१,७८०	१,७८०	०	०	२,६७०	२,६७०	०	०
५	३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	४,०५२	४,०५२	०	०	४,४३२	४,४३२	०	०	६,६४८	६,६४८	०	०
६	३७०००१०४	नेपाल आर्खी अस्पताल	३८८	३८८	०	०	४१२	४१२	०	०	६१८	६१८	०	०
७	३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	२,२२२	२,२२२	०	०	१,५३१	१,५३१	०	०	२,२९७	२,२९७	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
८	३७०००१०६	मनमोहन काठियोधेरालिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	२,२६२	२,२६२	०	०	२,२६०	२,२६०	०	०	३,३९०	३,३९०	०	०
९	३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	५,४२९	५,४२९	०	०	५,४०८	५,४०८	०	०	८,११३	८,११३	०	०
१०	३७०००१०८	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	२,१०५	२,१०५	०	०	४,२९६	४,२९६	०	०	६,४४४	६,४४४	०	०
११	३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	४,०००	४,०००	०	०	४,४८०	४,४८०	०	०	६,७२०	६,७२०	०	०
१२	३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	१,०२३	१,०२३	०	०	६४२	६४२	०	०	९६३	९६३	०	०
१३	३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	२४९	२४९	०	०	२८३	२८३	०	०	४२५	४२५	०	०
१४	३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	१००	१००	०	०	११२	११२	०	०	१६८	१६८	०	०
१५	३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	६३०	६३०	०	०	७०६	७०६	०	०	१,०५८	१,०५८	०	०
१६	३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	१५०,३९३	१००,७४३	१,६५०	४८,०००	८७,९६८	६१,३७८	११,८३६	१४,७५४	७३,११५	७३,११५	०	०
१७	३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	४,२८४	४,२८४	०	०	४,०२१	४,०२१	०	०	६,०३१	६,०३१	०	०
१८	३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१२७,६५५	११६,६०३	११,०५२	०	१४०,८६४	१४३,२४९	३,३९०	४,२२४	१५१,०६०	१५१,०६०	०	०
१९	३७०००११८	कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	१५४,७८६	४४,५१६	०	११०,२७०	२०,५५०	२०,५५०	०	०	१२,७३९	१२,७३९	०	०
२०	३७०००१०१	स्वास्थ्य सेवा विभाग	२,५२६	२,५२६	०	०	३,१८२	३,१८२	०	०	४,७७३	४,७७३	०	०
२१	३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	७,०१७	४,६२४	२,३९३	०	७,८१७	४,२५९	१,१३९	१,४१९	८,६५६	६,०९८	२,५५८	०
२२	३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	५,५९७	१,९०३	३,६९४	०	५,८८१	२,१३८	१,६६६	२,०७७	५,५०४	२,४५९	३,०४५	०
२३	३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	३०,९०३	१३,०४७	१७,८५६	०	५२,११३	१५,८३९	१६,३२५	२०,३४९	२३,४०३	१८,४०३	५,०००	०
२४	३७००११०४	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	४,७४४	३,०९१	१,६५३	०	६,२८५	४,३८२	८४७	१,०५६	६,३२३	५,३२३	१,०००	०
२५	३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,६६१	४४१	१,२२०	०	२,३१९	८७८	६४१	८००	१,२३२	१,२३२	०	०
२६	३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	९७६	७५८	२१८	०	१,०९१	८७३	९७	१२१	१,००९	१,००९	०	०
२७	३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	८८३	४७३	४१०	०	१,००४	६४५	१६०	१९९	७६३	७६३	०	०
२८	३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	१९९	१९९	०	०	२४३	२४३	०	०	२८०	२८०	०	०
२९	३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	२,४९६	२,४९६	०	०	३,०६३	३,०६३	०	०	३,६२७	३,६२७	०	०
३०	३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	३९२	२७०	१२२	०	५१०	५१०	०	०	६०२	६०२	०	०
३१	३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	२५,७४२	२५,६८७	५५	०	२८,५००	२८,५००	०	०	३२,७७८	३२,७७८	०	०
३२	३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	१,६६०	१,५६४	९६	०	१,८३१	१,८३१	०	०	२,१३२	२,१३२	०	०
३३	३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	६४८	६४८	०	०	१,०८१	१,०८१	०	०	१,२९५	१,२९५	०	०
३४	३७०३११०१	स्वास्थ्य बीमा बोर्ड	७५,०००	७५,०००	०	०	८४,०००	८४,०००	०	०	९६,६००	९६,६००	०	०
३५	३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	१,५००	१,५००	०	०	१,६८०	१,६८०	०	०	१,९३२	१,९३२	०	०
३६	३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	३१,७६६	३१,७६६	०	०	४१,८१९	४१,८१९	०	०	५७,२३७	५७,२३७	०	०
३७	३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	८,७५९	८,७५९	०	०	१३,१०३	१३,१०३	०	०	१५,०६८	१५,०६८	०	०
३८	३७०६१०१३	बी.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२,२७३	२,२७३	०	०	५,३२२	५,३२२	०	०	६,१२१	६,१२१	०	०
३९	३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४,११२	४,११२	०	०	४,७१२	४,७१२	०	०	५,४१९	५,४१९	०	०
४०	३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	२,८९४	२,८९४	०	०	४,१५७	४,१५७	०	०	४,७८१	४,७८१	०	०
४१	३७०६१०१६	राम्पी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	१,१९०	१,१९०	०	०	१,३८७	१,३८७	०	०	१,५९५	१,५९५	०	०
४२	३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	३,७८४	३,७८४	०	०	२,८८०	२,८८०	०	०	४,३१९	४,३१९	०	०
जम्मा			६९३,८०२	४९५,१२३	४०,४०९	१५८,२७०	५८२,४९१	५०१,३९०	३६,१०१	४५,०००	५९६,११२	५८४,५०९	११,६०३	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६.३ खानेपानी तथा सरसफाई														
१	३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	९९६	९९६	०	०	१,२४२	१,२४२	०	०	१,२००	१,२००	०	०
२	३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	८,०७७	७,९१७	०	१६०	१५,३३०	१५,३३०	०	०	१५,३४०	१५,३४०	०	०
३	३१३००१०२	काठमाण्डौ उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (दोश्रो)	१६,९५०	३,४६१	०	१३,४८९	३०,२४९	२०,२४९	०	१०,०००	३०,२६०	२०,२६०	०	१०,०००
४	३१३०१०११	खानेपानी विभाग	२,०४२	२,०४२	०	०	२,०३०	२,०३०	०	०	२,०७०	२,०७०	०	०
५	३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	४५१	४२६	२५	०	४९१	४६१	३०	०	५११	४८६	२५	०
६	३१३०१०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरु	३,०७१	३,०७१	०	०	३,२३९	३,२३९	०	०	३,४३९	३,४३९	०	०
७	३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	९५१	९५१	०	०	१,०४५	१,०१५	३०	०	१,०७०	१,०४५	२५	०
८	३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	९५६	९५६	०	०	३०,५३५	३०,५३५	०	०	३१,०४०	३१,०४०	०	०
९	३१३०११०३	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	६,७९५	६,७६५	३०	०	७,१६०	७,१३०	३०	०	८,६६५	८,६४०	२५	०
१०	३१३०११०४	तेस्रो साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	३१३०११०५	जलबाधु अनुकूलित वृहत खानेपानी आयोजना	३२,३७४	३२,३७४	०	०	३८,३९९	३८,३९९	०	०	४०,७१८	४०,७१८	०	०
१२	३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	२४,४४२	२४,४४२	०	०	३५,२४०	३५,२४०	०	०	३८,२५०	३८,२५०	०	०
१३	३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाई सह-लगानी कार्यक्रम	२१,५९८	२१,५९८	०	०	२७,४५६	२७,४५६	०	०	२८,४७१	२८,४७१	०	०
१४	३१३०११०८	सहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	४१,४४३	१०,२७५	०	३१,१६८	४२,८८०	७,८८०	०	३५,०००	४३,५१०	१८,५१०	०	२५,०००
१५	३१३०१११३	केन्द्रिय खानेपानी आयोजना	२८,१५३	२८,१५३	०	०	३३,११०	३३,११०	०	०	३६,११५	३६,११५	०	०
१६	३१३०१११४	एकिकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	३,०८६	३,०८६	०	०	१६,६१०	६,६१०	०	१०,०००	२३,६१५	३,६१५	०	२०,०००
१७	३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पेन्स आयोजना	२,५७२	२५३	२,३१९	०	२,२७०	२७०	२,०००	०	२,०७५	१,१७५	९००	०
१८	३१३०१११६	दिगो सरसफाइ आयोजना	३,०००	६००	२,४००	०	८,०२०	९१०	७,११०	०	९,०२७	५,५२१	३,५०६	०
१९	३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पुर्वाधार प्रवर्धन कार्यक्रम	३,९९८	४७१	०	३,५२७	२७,०३५	२,१२५	०	२४,९१०	२७,०४०	३,०४०	०	२४,०००
२०	३१३५१०११	ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाइ कोष	१२८	१२८	०	०	४००	४००	०	०	६५	६५	०	०
२१	५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	६,६५०	६,६५०	०	०	१७,३३८	१७,३३८	०	०	२०,३३८	२०,३३८	०	०
२२	५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	१६,०००	२,०००	१४,०००	०	१७,१००	१,४००	१५,७००	०	८,०९०	२,०९०	६,०००	०
२३	५०११३१०३	काठमाडौँ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	१७,६००	१७,६००	०	०	१८,४००	१८,४००	०	०	१९,०००	१९,०००	०	०
२४	५०११३१०५	काठमाण्डौँ उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	२७,१६६	१७,५००	०	९,६६६	३६,६५०	२६,६५०	०	१०,०००	३९,२५०	३१,११५	०	८,१३५
२५	५०११३१०६	काठमाडौँ उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	१९,२७८	५,५३०	०	१३,७४८	३२,५२१	९,०५६	०	२३,४६५	३५,५२१	२२,०५६	०	१३,४६५
२६	५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	१,०००	१,०००	०	०	१,५००	१,५००	०	०	२,०००	२,०००	०	०
२७	५०११३१०८	काठमाण्डौँ उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना- दोश्रो	१२,५७६	१,०००	०	११,५७६	३१,०००	६,५००	०	२४,५००	३९,५००	२५,०००	०	१४,५००
जम्मा			३०१,३५३	१९९,२४५	१८,७७४	८३,३३४	४७७,२५०	३१४,४७५	२४,९००	१३७,८७५	५०६,१८०	३८०,५९९	१०,४८१	११५,१००

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६.४ युवा तथा खेलकूद														
१	३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	४९८	४९८	०	०	५६०	५६०	०	०	५९०	५९०	०	०
२	३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	१७७	१७७	०	०	३१०	३१०	०	०	३२५	३२५	०	०
३	३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	२४१	२४१	०	०	२६०	२६०	०	०	३००	३००	०	०
४	३४३००१०३	नेपाल स्काउट	५०६	५०६	०	०	५७०	५७०	०	०	६१०	६१०	०	०
५	३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	२०,९९६	१८,९९६	०	२,०००	१८,९१४	१८,९१४	०	०	२०,३३६	२०,३३६	०	०
६	३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद्	९०१	९०१	०	०	९३५	९३५	०	०	९७५	९७५	०	०
७	३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	१,२३१	१,२३१	०	०	१,३१५	१,३१५	०	०	१,३४५	१,३४५	०	०
जम्मा			२४,५५०	२२,५५०	०	२,०००	२२,८६४	२२,८६४	०	०	२४,४८१	२४,४८१	०	०
६.५ महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक														
१	३४००००११	महिला,बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१,०१२	१,०१२	०	०	१,१०६	१,१०६	०	०	१,१६१	१,१६१	०	०
२	३४००००१२	पशुपती वृद्धाश्रम	३३१	३३१	०	०	३२५	३२५	०	०	३४१	३४१	०	०
३	३४०००१०१	लैङ्गिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	३६०	३६०	०	०	३९६	३९६	०	०	४१६	४१६	०	०
४	३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	३,५३७	३,५३७	०	०	२,४२५	२,४२५	०	०	२,५२२	२,५२२	०	०
५	३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	१,७१६	१,७१६	०	०	१,८६०	१,८६०	०	०	१,९३५	१,९३५	०	०
६	३४०००१०५	राष्ट्रपति महिला सशक्तिकरण परियोजना	२,६१५	२,६१५	०	०	२,७३०	२,७३०	०	०	३,०३५	३,०३५	०	०
७	३४००११०१	महिला तथा बालबालिका विभाग	५२८	५२८	०	०	६४५	६४५	०	०	६९८	६९८	०	०
८	३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	०	०	०	०	५३६	५३६	०	०	५५७	५५७	०	०
९	३४०८१०११	राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद्	७४३	५९३	१५०	०	७७६	५९६	१८०	०	८०६	६०६	२००	०
१०	३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	३,८५१	३०१	३,५५०	०	४,२३६	३३१	३,९०५	०	४,६६०	३६४	४,२९६	०
जम्मा			१४,६९३	१०,९९३	३,७००	०	१५,०३५	१०,९५०	४,०८५	०	१६,१३१	११,६३५	४,४९६	०
६.६ श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा														
१	३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१,८३४	१,८३४	०	०	२,२५१	२,२५१	०	०	२,८०७	२,८०७	०	०
२	३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	२५९	२५९	०	०	२८५	२८५	०	०	२९५	२९५	०	०
३	३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३,३२६	०	३,३२६	०	५,३९०	०	५,३९०	०	०	०	०	०
४	३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	५४३	५४३	०	०	३८,३६६	३८,३६६	०	०	४४,२२२	४४,२२२	०	०
५	३७१००१०३	युवा रोजगारीका लागि रुपान्तरण पहल परियोजना	५,६२९	०	०	५,६२९	४१,३०७	२१,३०७	०	२०,०००	४२,२३०	३४,७३०	०	७,५००
६	३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	५१०	५१०	०	०	३९४	३९४	०	०	४०३	४०३	०	०
७	३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरु	१,६९१	१,६९१	०	०	२,१२४	२,१२४	०	०	२,१७२	२,१७२	०	०
८	३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	२९९	२९९	०	०	३३६	३३६	०	०	३४४	३४४	०	०
९	३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	१,६०९	१,६०९	०	०	१,९१४	१,९१४	०	०	१,९५७	१,९५७	०	०
१०	३७१०३०११	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम प्रतिष्ठान	३,०३९	३,०३९	०	०	३,५७५	३,५७५	०	०	३,६५५	३,६५५	०	०
११	३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	२०२	२०२	०	०	२३३	२३३	०	०	२३८	२३८	०	०
१२	३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरुका लागि पुनर्एकीकरण परियोजना पहिलो चरण	१,८६२	०	१,८६२	०	२,०४८	०	२,०४८	०	२,२५३	०	२,२५३	०
जम्मा			२०,८०३	९,९८६	५,१८८	५,६२९	९८,२२३	७०,७८५	७,४३८	२०,०००	१००,५७६	९०,८२३	२,२५३	७,५००
कुल जम्मा			१,७५५,७३४	१,३०४,५९४	११०,२३४	३४०,९०६	१,७९५,५२५	१,४८०,२३६	८६,३८१	२२८,९०८	१,७६३,४१२	१,५७०,७०८	४२,०६८	१५०,६३७

अनुसूची ७.१

पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा संकेतिकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय संकेतिक प्रणाली	क्रम संख्या	क्षेत्र संकेतिक प्रणाली	क्षेत्र संकेतिक प्रणाली	क्षेत्र संकेतिक प्रणाली	
				कुल	आवृत्त	पुर्णगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आवृत्त	पुर्णगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आवृत्त	पुर्णगत	वित्तीय व्यवस्था						
७.१.१ ऊर्जा																					
१	३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१,५९७	१,६४३	१,५५९	८४	०	१,६८७	१,६०२	८५	०	१,७७१	१,६८२	८९	०	९	१	७	३	३	
२	३०८००१०१	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	६६,०२६	७९,३२३	२४७	७९,०७६	०	८२,५७५	५५२	८२,०२३	०	५२,५७५	५५२	५२,०२३	०	१	१	७	१	१	
३	३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	१३१	२४४	१०२	१४२	०	२३०	११५	११५	०	२३०	११५	११५	०	४	१	७	३	३	
४	३०८००१०३	वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	१०,०१४	९,४१८	८,३०३	१,११५	०	१०,९१८	९,४२६	१,४९२	०	११,४६४	९,८९७	१,५६७	०	४	१	७	१	१	
५	३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय ऊर्जा कार्यक्रम	१२,१६७	१९,१३५	१९,१३५	०	०	२७,३६०	२७,३६०	०	०	२७,३६०	२७,३६०	०	०	४	१	७	१	१	
६	३०८००१०११	विद्युत विकास विभाग	१,०९१	१,३२८	१,०७८	२५०	०	१,३१३	८५४	४५९	०	१,३७९	८९७	४८२	०	४	१	७	३	३	
७	३०८०११०१	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	१४	१६	१६	०	०	१६	१६	०	०	१७	१७	०	०	४	१	७	१	१	
८	३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	२६३	६४४	१४७	४९७	०	९३६	३१२	६२४	०	९८५	३२४	६६१	०	१	२	७	२	१	
९	३०८०११०३	सुनसरी बहुउद्देश्यीय आयोजना	८०	१०८	५८	५०	०	११८	७२	४६	०	११८	७२	४६	०	१	२	७	२	१	
१०	३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	६,७६०	८,०३२	०	८,०३२	०	६,२१०	०	६,२१०	०	६,५२१	०	६,५२१	०	३	१	७	१	१	
११	३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१०,१६२	१५,६७९	३०८	१५,३७१	०	२३,४०७	३६७	२३,०४०	०	२३,४०७	३६७	२३,०४०	०	४	१	७	१	१	
१२	३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	८४०	१,८४७	४१४	१,४३३	०	१,०७३	३५२	५५५	०	१,५५३	३७३	५८३	०	८	१	७	२	३	
१३	३०८२१०१३	महोदय योजना तथा जलविद्युत विकास सुदूरपश्चिम तर्जुमा आयोजना	१,९२३	१,७२२	२२	१,७००	०	२,१२०	२२	२,०९८	०	२,२२६	२३	२,२०३	०	७	१	७	२	१	
१४	५०१०८१०१	१३२ के.मी. तथा अन्य प्रसारण लाईन विस्तार	१२६,१७५	२२७,०३०	०	०	२२७,०३०	२११,८७०	०	०	२११,८७०	२२२,४६४	०	०	२२२,४६४	३	१	७	२	३	
१५	५०१०८१०२	धानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.मी	१७६	२५	०	०	२५	१०५	०	०	१०५	११०	०	०	११०	३	१	७	२	३	
१६	५०१०८१०३	अन्य ३३ के.मी. तथा सब-स्टेशन आयोजनाहरू	४६,६१६	७८,५२५	०	०	७८,५२५	७५,०४०	०	०	७५,०४०	७८,७९२	०	०	७८,७९२	३	१	७	३	३	
१७	५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	२,७७९	१,२३०	०	०	१,२३०	१,८१७	०	०	१,८१७	१,९००	०	०	१,९००	४	१	७	१	२	
१८	५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	५५,०६१	१०,०००	०	०	१०,०००	४१,६००	०	०	४१,६००	४३,२६४	०	०	४३,२६४	३	१	७	३	२	
१९	५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	८७९	१००	०	०	१००	५२५	०	०	५२५	५३०	०	०	५३०	४	१	७	२	२	
२०	५०१०८१०७	चर्मेलियागाउँ जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	१७६	१००	०	०	१००	१०५	०	०	१०५	११०	०	०	११०	४	१	७	२	२	
२१	५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा समाव्यता अध्ययन	२,५५०	५१०	०	०	५१०	१,५२३	०	०	१,५२३	१,५५०	०	०	१,५५०	४	१	७	२	१	
२२	५०१०८१०९	ठूला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	३५२	२,०००	०	०	२,०००	२१०	०	०	२१०	२३०	०	०	२३०	४	१	७	२	२	
२३	५०१०८११०	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना (४५६ मे. वा.)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	७	२	२	
२४	५०१०८१११	माथिल्लो विशुली (३९) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	५,०६५	३००	०	०	३००	१४,०००	०	०	१४,०००	१५,०००	०	०	१५,०००	४	१	७	२	२	
२५	५०१०८११२	राहुवाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	१०,९८५	१६,५००	०	०	१६,५००	२५,०००	०	०	२५,०००	२७,०००	०	०	२७,०००	४	१	७	२	२	
२६	५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	२८,७८०	४१,५००	०	०	४१,५००	७१,७६०	०	०	७१,७६०	७८,९३६	०	०	७८,९३६	१	१	७	२	२	
२७	५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	१,४०७	२,६८२	०	०	२,६८२	८९०	०	०	८९०	२,१६०	०	०	२,१६०	४	१	७	३	२	
२८	५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	२७,०५७	३३,९००	०	०	३३,९००	४२,७८९	०	०	४२,७८९	४२,७८९	०	०	४२,७८९	३	१	७	३	३	
२९	५०१०८११६	पुर्ननिर्वाणीय तथा अमरा विलार आयोजना	३३,६४६	३१,०००	०	०	३१,०००	५५,०००	०	०	५५,०००	६०,५००	०	०	६०,५००	३	१	१२	२	२	
३०	५०१०८११७	तामाकोशी फार्सी जलविद्युत आयोजना	१,७९२	१,५००	०	०	१,५००	२,६००	०	०	२,६००	१५,०००	०	०	१५,०००	१	१	७	२	२	
३१	५०१०८१२०	विद्युत उत्पादन कम्पनी लिमिटेड	४,३९६	३,०००	०	०	३,०००	२,७८३	०	०	२,७८३	३,०००	०	०	३,०००	४	१	७	३	३	

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तरमा	क्रम	विगत विकास सम्पन्न	संकेत	संकेत	संकेत
				कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था						
३२	५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रशासन शीट कम्पनी लिमिटेड	८,७९३	६,०८०	०	०	६,०८०	५,५६५	०	०	५,५६५	६,०००	०	०	६,०००	३	१	७	३	३	
३३	५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	५,४२६	१०,०००	०	०	१०,०००	७,३९०	०	०	७,३९०	११,०००	०	०	११,०००	१	१	७	२	२	
३४	५०१०८१२३	पावर सेक्टर रिफर्म ऐण्ड सर्भेन्सल हाईड्रोपावर डेभलपमेन्ट प्रोजेक्ट	३,४६७	२,६००	०	०	२,६००	२,९५२	०	०	२,९५२	३,२४७	०	०	३,२४७	४	१	७	३	३	
३५	५०१०८१२४	नलगाड हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	८,७९३	६,०००	०	०	६,०००	१०,८००	०	०	१०,८००	१०,८००	०	०	१०,८००	४	१	७	२	१	
३६	५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	१७,५५५	१७,५००	०	०	१७,५००	३१,९६८	०	०	३१,९६८	३४,८४५	०	०	३४,८४५	४	१	७	३	३	
३७	५०१०८१२८	सांस्कृतिक विद्युत प्रशासन तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	१५,६०१	४१,९००	०	०	४१,९००	६४,४००	०	०	६४,४००	७०,८४०	०	०	७०,८४०	४	१	७	१	१	
३८	५०१०८१२९	नेपाल वितरण प्रणाली स्तरीकृत तथा विस्तार आयोजना	२३,०९६	५२,१००	०	०	५२,१००	७३,८४०	०	०	७३,८४०	८१,२२४	०	०	८१,२२४	४	१	७	१	१	
३९	५०१०८१३०	सुदूरपश्चिमी जलशक्तियुक्त आयोजना	२,७२७	९,४४०	०	०	९,४४०	७५,०००	०	०	७५,०००	८०,०००	०	०	८०,०००	१	१	७	१	१	
४०	३०८०३१०८	नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	०	२,४८१	१९०	२,२९१	०	२,७२९	२०९	२,५२०	०	३,००२	२३०	२,७७२	०	१	१	७	१	१	
जम्मा			४४४,५८८	७३७,५२२	३१,५७९	११०,०४१	५९५,५२२	९८०,०५८	४१,२५९	११९,२६७	८१९,५३२	१,०२३,९९९	४१,९०६	९०,१०२	८९१,२९१						
७.१.२ जलस्रोत																					
१	३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	४२,३४५	३१,९६५	१,९३०	३०,०३५	०	४६,०७३	२,०५३	४४,०२०	०	४८,७९६	२,१३५	४६,६६१	०	७	१	११	२	१	
२	३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकृति नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	८९७	१,०४७	४७	१,०००	०	१,०३२	५०	९८२	०	१,०८४	५३	१,०३१	०	७	२	११	२	१	
३	३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजना	२,७७९	३,३७४	०	३,३७४	०	२,२००	०	२,२००	०	४,४००	०	४,४००	०	७	१	११	२	२	
४	३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम	५,७१९	५,१७८	०	५,१७८	०	१०,४००	०	१०,४००	०	११,०२४	०	११,०२४	०	७	१	११	२	१	
५	३०८०३१२६	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	१४,७४६	०	०	०	०	१०,१४५	१४५	१०,०००	०	१०,१४५	१४५	१०,०००	०	७	१	११	२	१	
६	३०८०३१४८	पुर्वी राप्ती लोवर- सौराहा नदी नियन्त्रण आयोजना	९५	०	०	०	०	४२०	०	४२०	०	४२०	०	४२०	०	४	१	११	२	२	
७	३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	१८	६४५	१५१	४९४	०	२२	०	२२	०	२३	०	२३	०	७	१	१३	३	१	
८	३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	१,५३३	२,७६८	३०२	२,४६६	०	१,६५८	२९९	१,३५९	०	१,७४१	३१४	१,४२७	०	७	१	१३	३	३	
९	३०८०३१०१	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	८३०	१,०८६	५८९	४९७	०	९११	४९६	४१५	०	९७०	५१३	४५७	०	७	२	१६	२	२	
१०	३०८०३१५६	नविनतम यान्त्रिक सिंचाइ आयोजना	०	१,३१०	२०	१,२९०	०	१,४४१	२२	१,४१९	०	१,५८५	२४	१,५६१	०	४	१	२	२	१	
जम्मा			६८,९६२	४७,३७३	३,०३९	४४,३३४	०	७४,३०२	३,०६५	७१,२३७	०	८०,१८८	३,१८४	७७,००४	०						
७.१.३ सिंचाइ																					
१	३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग	१,००६	१,३२५	१,३०२	२३	०	१,२९२	१,२८८	२४	०	१,३५६	१,३३१	२५	०	७	१	२	२	३	
२	३०८०३०१२	सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	८	१	२	२	३	
३	३०८०३०१३	यान्त्रिक कार्यालय	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	८	२	२	१	१	
४	३०८०३०१०	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	९८१	२,१२४	२६०	१,८६४	०	१,११७	२४६	८७१	०	१,१७३	२५८	९१५	०	४	२	२	२	१	
५	३०८०३०१२	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	२०६	८९६	१२६	७७०	०	२७०	१४३	१२७	०	२८३	१५०	१३३	०	४	१	२	१	१	
६	३०८०३०१३	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	१,०६०	१,७६०	३२	१,७२८	०	२,१८३	३५	२,१४८	०	२,३१३	३६	२,२७७	०	४	२	२	१	१	
७	३०८०३०१४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	५३२	६३९	२६४	३७५	०	५९८	२७७	३२१	०	६२८	२९१	३३७	०	४	२	२	२	३	
८	३०८०३०१५	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना	२,२१०	३,३२६	१८९	३,१३७	०	१,६४०	१५५	१,४८५	०	१,७९४	१६०	१,६३४	०	४	१	२	१	१	
९	३०८०३०१०	मर्मत संहार आयोजनाहरू	५,२८६	६,२९२	१,२७०	५,०२२	०	५,२०५	१,३१४	३,८९१	०	५,४६६	१,३८०	४,०८६	०	४	१	२	१	१	
१०	३०८०३०१०	वृहत सरकारी सिंचाइ योजनाको पुनर्व्यवस्था तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	५,५१२	४,१२८	६८	४,०६०	०	३,९५७	८४	३,८७३	०	४,१५५	८८	४,०६७	०	४	१	२	१	२	
११	३०८०३०११	बागमती सिंचाइ आयोजना	५,४४७	८,२७७	२९१	७,९८६	०	१०,७७०	५५०	१०,२२०	०	१०,७७०	५५०	१०,२२०	०	४	१	२	२	२	
१२	३०८०३०१२	जङ्गल सिंचाइ आयोजना	१०,२९७	१५,२८४	२८४	१५,०००	०	२८५,४००	४००	२८५,०००	०	२८५,४००	४००	२८५,०००	०	१	१	२	१	१	

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तर	कम प्रतिफल	विशेष समय सहित	सैनिक सहित	सैनिक सहित	सैनिक सहित
				कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था						
१३	३०८०३११३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	८,१५४	१२,६०१	२४६	१२,३५५	०	३३,३४०	३४०	३३,०००	०	४१,५९०	३४०	४१,२५०	०	४	१	२	२	२	३
१४	३०८०३११४	सुनसरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	१२,१७२	८,०६४	३७०	७,६९४	०	८,३६८	३६८	७,९७०	०	८,७८७	४१८	८,३६९	०	४	१	२	२	२	२
१५	३०८०३११५	मगस्रा तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, राङ	३,३२१	३,१२२	१२२	३,०००	०	३,७४१	११८	३,६२३	०	३,९२८	१२४	३,८०४	०	४	१	२	२	२	२
१६	३०८०३११६	सिक्छा सिंचाइ आयोजना	१३,६४४	१८,८६८	३६३	१८,५०५	०	२३,४४०	४४०	२३,०००	०	२३,४४०	४४०	२३,०००	०	१	१	२	२	२	२
१७	३०८०३११७	पालुङटार- कुण्डुटार सिंचाइ आयोजना	८२१	८९९	९९	८००	०	९३८	१०८	८३०	०	९८५	११३	८७२	०	४	१	२	२	२	२
१८	३०८०३११८	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	१५,४२४	२९,००६	४७४	२८,५३२	०	२९,६४५	६४५	२९,०००	०	२९,६४५	६४५	२९,०००	०	१	१	२	२	२	२
१९	३०८०३१२०	भेरी - बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	२१,९१६	२२,७७८	२८४	२२,४९४	०	२५,३२०	३२०	२५,०००	०	३७,८२०	३२०	३७,५००	०	१	१	२	२	२	२
२०	३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त नदि बेगन चाँदी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना	८,५१६	१६,७७९	३०४	१६,४७५	०	३,९८५	१५५	३,८३०	०	७,०९८	२७२	६,८२६	०	४	१	२	२	२	१
२१	३०८०३१२२	सिंचाइ पुनर्स्थापना आयोजना (कुवेत फण्ड)	२३८	१,०१२	११२	९००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	१	२	१	२	२
२२	३०८०३१२३	समुद्र तराई मधेश सिंचाइ विशेष कार्यक्रम	१८,५९१	१९,४४४	३००	१९,१४४	०	२६,२६५	२६५	२६,०००	०	२६,२६५	२६५	२६,०००	०	४	१	२	१	१	१
२३	३०८०३१२४	सुनकोशी भरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	१४,४६०	२७,१६२	२०८	२६,९५४	०	७०,३००	३००	७०,०००	०	८५,३००	३००	८५,०००	०	१	१	२	३	३	३
२४	३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिंचाइ आयोजना	३,९६२	३,१४१	१४१	३,०००	०	४,७४०	३४०	४,४००	०	४,७४०	३४०	४,४००	०	४	१	२	२	२	२
२५	३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाइ विशेष कार्यक्रम	१०,१०१	२,०९७	२४६	१,८५१	०	१०,६६९	३६९	१०,३००	०	१०,६६९	३६९	१०,३००	०	४	१	२	२	२	२
२६	३०८०३१३३	मुमिगत स्याली तथा डिप ट्युबवेल सिंचाइ आयोजना	०	२७८	५५	२२३	०	३०६	६१	२४५	०	३३६	६७	२७०	०	४	१	२	२	२	१
जम्मा			१६३,८५७	२०९,४०२	७,४१०	२०१,९९२	०	५५३,४०९	८,३४१	५४५,१५८	०	५९३,६६१	८,६७७	५८५,२८५	०						
७.१.४ जल तथा मौसम विज्ञान																					
१	३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	५,६६१	५,९३४	१,१४०	४,७९४	०	१२,५७०	३,०४०	९,५२०	०	७,४४५	१,१९४	६,२५१	०	७	१	१३	१	१	१
२	३०८०२०१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	३,१६६	३,३२८	१,४४०	१,८८८	०	३,६६५	१,६६०	२,०२५	०	३,६७९	१,४७९	२,१००	०	७	१	१३	३	३	३
३	३०८०२०१०२	जलवायु प्रकोप समुल्यान निर्माण आयोजना	१,०३१	७८९	२९	७६०	०	८२५	४५	७८०	०	८५०	५०	८००	०	७	१	१३	२	१	१
जम्मा			९,८५८	१०,०५१	२,६१९	७,४३२	०	१७,०८०	४,७४५	१२,३२५	०	११,९७४	२,८२३	९,१५१	०						
७.२ सैनिक पूर्वाधार तथा यातायात																					
१	३३७०००११	मौलिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	२,३८०	१,७१७	१,२५६	४६१	०	२,३०२	१,४९७	८०५	०	२,४४९	१,५४३	९१६	०	९	१	१६	१	१	३
२	३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	८२३	८२९	२००	६२९	०	९९३	२०६	७८७	०	१,१०७	२१२	८९५	०	३	१	९	३	३	३
३	३३७०००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रायाक	६४,४३५	३००,७८६	७८९	२९९,९९७	०	३३८,११८	९३८	३३७,१८०	०	३४४,६४२	९६७	३४३,६७५	०	१	१	९	२	३	३
४	३३७००१०२	जल मार्ग	४२	४८	४४	४	०	४५	४१	४	०	४७	४२	४	०	३	१	९	१	३	३
५	३३७०१०११	सडक विभाग	६,५९०	९,०३६	१,७४४	७,२९१	०	९,७१४	१,७१४	८,०००	०	१०,३४०	१,८४०	८,५००	०	३	१	११	१	३	३
६	३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	६,४७५	६,२४२	४,७६७	४८५	०	८,८९२	४,८९२	३,०००	०	१०,०४०	६,४४०	३,६००	०	३	१	११	१	३	३
७	३३७०१०१३	रेमो इन्जिनियर डिभिजनहरु	४,८९४	४,४९८	४,२९८	१,२००	०	६,३१५	४,३१५	२,०००	०	७,०१५	४,४१५	२,६००	०	३	२	११	१	३	३
८	३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	२४२	२८१	२३१	५०	०	३११	२३१	८०	०	३७६	२४०	१२६	०	२	२	११	१	३	३
९	३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	६४३	८४१	२७०	७७४	०	४,२४७	२४७	४,०००	०	१०,२७०	२७०	१०,०००	०	४	२	११	३	३	३
१०	३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	३०,४८१	१२,२८८	०	१२,२८८	०	१०,०००	०	१०,०००	०	४०,०००	०	४०,०००	०	१	१	९	२	२	२
११	३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	७६१	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३	१	९	२	२	२
१२	३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	९७१	१,०००	०	१,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३,०००	०	३	१	९	२	२	२
१३	३३७०१०१०१	सररमाया राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खाण्ड)	२,४७६	४,१०१	१०१	४,०००	०	५,१०२	१०२	५,०००	०	१०,१०५	१०५	१०,०००	०	३	१	९	२	३	३
१४	३३७०१०१०२	बी.पी. राजमार्ग (सुर्खीबनायक-धुलिखेल-विशाल-सिन्धुली-बर्दियास सडक आयोजना)	६,०६२	६,१७१	१८१	५,९९०	०	१०,१५९	१५९	१०,०००	०	१०,१६३	१६३	१०,०००	०	३	१	९	२	३	३
१५	३३७०१०१०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-सुलाघाट-दार्चुला-टिड्कर)	९,८०९	५,१६२	१६१	४,००१	०	१०,११६	११६	१०,०००	०	१२,११९	११९	१२,०००	०	३	१	९	२	३	३

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रपतिक स्तरमा	कम प्रतिक्रिया	नियो निकास समय सहित	सैनिक सहित	व्ययपत्र सहित
				कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्नीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१६	३३७०११०४	कान्ति राजपथ	२,९७०	२,९१३	११३	२,०००	०	२,६२६	१२६	२,५००	०	२,६२७	१२७	२,५००	०	३	१	१	२	३
१७	३३७०११०५	गंगोटे-समुन्द्रार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	३८१	५००	०	५००	०	४००	०	४००	०	३,०००	०	३,०००	०	३	१	१	२	३
१८	३३७०११०६	ककहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी-सन्धिखर्क- होरपाटन सडक	३,४२४	४,०९६	९६	४,०००	०	१०,१०१	१०१	१०,०००	०	१०,१०५	१०५	१०,०००	०	३	१	१	२	३
१९	३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	२,८५४	३,०००	०	३,०००	०	६,०००	०	६,०००	०	७,०००	०	७,०००	०	३	२	१	२	३
२०	३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनढोमी देखि रुपाल सम्म)	३५,८५६	२९,११२	६२१	२८,४९१	०	४८,५९८	६६३	४७,९३५	०	६१,२०६	६७१	६०,५३५	०	१	१	९	२	३
२१	३३७०११०९	गल्छी-विशुली-मैलुङ-स्याङ्जुवेणी-रसुवागढी सडक आयोजना	१३,७२७	१८,५७५	१२०	१८,४५५	०	१०,४९४	१२४	१०,३७०	०	८,१२९	१२९	८,०००	०	१	१	९	२	३
२२	३३७०१११०	टनकपुर लिंक सडक	१९०	४२५	०	४२५	०	५००	०	५००	०	१,५००	०	१,५००	०	३	२	९	२	३
२३	३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	७४,०८०	४९,६३३	६३३	४९,०००	०	४८,०४८	६८२	४७,३६६	०	३९,२५३	६९८	३८,५५५	०	३	२	९	२	३
२४	३३७०१११२	११ किलो छेपेटार-भालुन्वारा-वारपक सडक	१,५२५	३,१०५	१०५	३,०००	०	५,१०५	१०५	५,०००	०	१०,१०९	१०९	१०,०००	०	३	१	१	२	३
२५	३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- धर्लिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	४,४०६	५,१३०	१३०	५,०००	०	८,१३४	१३४	८,०००	०	९,१४३	१४३	९,०००	०	३	१	१	२	३
२६	३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(माध्य पहाडी राजमार्ग)	६०,३३९	९३,३१६	१,०२२	९२,२९४	०	५७,३२५	१,०६९	५६,२५६	०	११७,२९८	१,०९८	११६,२००	०	१	१	९	२	३
२७	३३७०१११५	सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गान्ज भातडी, रतडा- नागम- गमगाडी- नाम्चेलाग्ना सडक	५,१३८	६,०००	०	६,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	८,५००	०	८,५००	०	३	१	९	२	३
२८	३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मोरिम-तिन्जे गो)	३,२०४	७,०९२	९२	७,०००	०	१०,०००	०	१०,०००	०	१२,०००	०	१२,०००	०	३	१	९	२	३
२९	३३७०१११७	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	२,३४१	१४४	१४४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	९	२	३
३०	३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	२९,०२२	४६,९५२	६८३	४६,२६९	०	३४,२३२	८०६	३३,४२६	०	५०,२५७	८३१	४९,४२६	०	१	१	९	२	३
३१	३३७०१११९	वेणीघाट-आरुघाट-लाँके भन्ज्याङ सडक	१,९०३	३,०५१	५१	३,०००	०	६,५००	०	६,५००	०	१०,०००	०	१०,०००	०	३	१	१	२	३
३२	३३७०११२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	११,६४८	४,१४६	१४६	४,०००	०	१७,२२५	२२५	१७,०००	०	११,९२८	२३४	११,६९४	०	३	२	९	२	३
३३	३३७०११२१	दुधरे- वेणीगढार- चामे -मनाङ सडक	६,२३५	६,१२८	१२७	६,००१	०	९,१५८	१५८	९,०००	०	२५,१६५	१६५	२५,०००	०	३	१	९	२	३
३४	३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	५६,१६२	७४,३०२	०	७४,३०२	०	४३,००१	०	४३,००१	०	५०,०००	०	५०,०००	०	३	१	१	२	३
३५	३३७०११२३	रणनीतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	६,४९८	६,०११	०	६,०११	०	५,०००	०	५,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	३	२	९	२	३
३६	३३७०११२४	काठमाडौं बाहिरी चकपथ	१८९	२००	०	२००	०	८४०	०	८४०	०	३,०५०	०	३,०५०	०	३	२	९	३	३
३७	३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	८,६४८	४,१३४	१३४	४,०००	०	४,१००	१००	४,०००	०	३,०९५	९५	३,०००	०	३	१	९	२	३
३८	३३७०११२६	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर- ताक्लाकोट)	३,९५१	६,१६५	१६५	६,०००	०	१०,१६५	१६५	१०,०००	०	१०,१६१	१६१	१०,०००	०	३	१	९	२	३
३९	३३७०११२७	पेपाङ मार्ग (होरी-भण्डारा-लोचर-मलेखु)	९५२	२,०००	०	२,०००	०	५,०००	०	५,०००	०	५,०००	०	५,०००	०	३	१	१	२	३
४०	३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलाहरु समेत)	४७,९२५	६०,७२०	८१०	५९,९१०	०	९७,५१०	८७७	९६,६३३	०	८१,४८५	८८५	८०,६००	०	३	१	९	२	३
४१	३३७०११२९	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	१९,४१३	२३,५०२	५०२	२३,०००	०	२६,१६०	५४४	२५,६०६	०	२९,०६५	५६५	२८,५००	०	३	१	९	२	३
४२	३३७०११३०	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेस संरक्षण	२८,०६७	३३,२०५	७०५	३२,५००	०	३५,६००	६००	३५,०००	०	४७,५३९	५३९	४७,०००	०	३	१	९	२	३
४३	३३७०११३३	सासेक रोड कनेक्टिभिटी प्रोजेक्ट	१,२०९	०	०	०	०	१४२	१४२	०	०	१४७	१४७	०	०	३	१	९	३	३
४४	३३७०११३४	चकपथ विस्तार आयोजना	११,७४०	१६,०९०	९०	१६,०००	०	२४,४१८	९५	२४,३२३	०	२४,०९७	९७	२४,०००	०	३	१	९	३	३
४५	३३७०११३५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा यातायात आयोजना: मुग्लिङ नारायणगढ सडक खण्ड	१,३६४	१९०	९०	१००	०	८,०९५	९५	८,०००	०	८,०९१	९१	८,०००	०	३	१	९	३	३

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तर	कम प्रतिक्रिया	मिति मिकास समय सीमा	लोक सेवा	व्यवसाय सीमा
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
४६	३३७०११३६	सडक तथा ट्रान्सपोर्ट सुधार	४,३४९	७,४९४	९४	७,४००	०	७,१०६	१०६	७,०००	०	८,१२१	१२१	८,०००	०	८	१	११	३	२
४७	३३७०११३७	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१९,४८२	०	०	०	०	४२,०००	०	४२,०००	०	४४,०००	०	४४,०००	०	३	१	९	२	३
४८	३३७०११३८	राजमार्ग सतरोज्ज्वल तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	६७,४८०	६९,७६७	०	६९,७६७	०	९१,६७८	०	९१,६७८	०	१२१,०००	०	१२१,०००	०	३	१	९	३	३
४९	३३७०११३९	नागदुङ्गा सुरङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	६७,८४२	४४,१४१	१४१	४४,०००	०	४९,१८८	१४६	४९,०४२	०	३०,१४१	१४१	३०,०००	०	१	१	९	३	३
५०	३३७०११४०	सासिक सडक सुधार आयोजना	३२,४६८	७७,९४६	४६४	७७,४९२	०	६१,२८८	४६१	६०,७७०	०	४०,४२४	४२४	४०,०००	०	३	१	९	३	२
५१	३३७०११४१	मनाङ-मुस्ताङ-डोल्पा-जुम्ला सडक	३,०४४	४,०००	०	४,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	३	१	१	३	२
५२	३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु खल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल- ओखलढुंगा)	२,७४३	४,०००	०	४,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	१०,०००	०	१०,०००	०	३	१	१	३	२
५३	३३७०११४३	तराई मधेश सडक पूर्वाधार विशेष कार्यक्रम	१४,४८८	०	०	०	०	३०,०००	०	३०,०००	०	३४,०००	०	३४,०००	०	३	१	९	३	२
५४	३३७०११४४	सोपुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	१,३१३	१,७८४	०	१,७८४	०	४,०००	०	४,०००	०	४,०००	०	४,०००	०	३	१	९	२	२
५५	३३७०११४५	सासिक राजमार्ग सुधार आयोजना	२७,७४३	८२,२२१	२२१	८२,०००	०	४०,४९२	२२२	४०,२२०	०	४०,२८१	२८१	४०,०००	०	३	१	९	३	३
५६	३३७०११४६	दोश्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना	३,३४३	७,६००	०	७,६००	०	१४,०००	०	१४,०००	०	१९,०००	०	१९,०००	०	३	१	९	२	२
५७	३३७०११४७	क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	३७,२२१	६८,४८१	०	६८,४८१	०	३७,४६०	२००	३७,३६०	०	३०,०००	०	३०,०००	०	३	१	९	२	२
५८	३३७०११४८	सुरङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	७,८४१	११,९६०	०	११,९६०	०	२०,०००	०	२०,०००	०	१४,०००	०	१४,०००	०	१	१	९	३	१
५९	३३७०११४९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	७९,४६९	२,२७१	२७१	२,०००	०	८४,२८४	२८४	८४,०००	०	११४,२९७	२९७	११४,०००	०	३	१	९	२	२
६०	३३७०११५०	सासिक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	३१,०३२	३६,०९२	९२	३६,०००	०	२८,१००	१००	२८,०००	०	१४,०९४	९४	१४,०००	०	३	१	९	२	२
६१	३३७०११५१	काकरभिट्टा इन्टरवा, पक्कैया नारायणघाट खण्ड	४,४०७	४६,४००	०	४६,४००	०	२०,४६३	०	२०,४६३	०	१४,०००	०	१४,०००	०	२	१	९	१	२
६२	३३७०११५२	मिर्चिया कटारी घुर्मी	४,८१४	६,०७६	८८	४,९८८	०	१०,०००	०	१०,०००	०	१४,०००	०	१४,०००	०	२	१	९	२	२
६३	३३७०११५३	सुर्खिनाथको पुलिसखेल र कोटेश्वर जानेछर जिपुरेश्वर सडक	१२,१४४	७,०००	०	७,०००	०	२१,४७६	०	२१,४७६	०	१४,०००	०	१४,०००	०	२	१	८	२	२
६४	३३७०११५४	जतरा मूलघाट माडीटार दोभान ओलांगमुगुंगोला (तमोर कोरिडोर)	८,७६२	८,०९७	९६	८,००१	०	२२,०००	०	२२,०००	०	१४,०००	०	१४,०००	०	२	१	९	२	२
६५	३३७०११५५	केचना केचनातथा (मिर्ची कोरिडोर)	२,४७४	३,०००	०	३,०००	०	८,०००	०	८,०००	०	१०,०००	०	१०,०००	०	२	१	९	२	१
६६	३३७०११५६	निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक	२०,८९३	७०,०००	०	७०,०००	०	१०४,८९०	०	१०४,८९०	०	१८०,०००	०	१८०,०००	०	२	१	९	२	२
६७	३३७०२०११	रेल्वे विभाग	७,७८४	१०,०३०	३३३	९,६९७	०	११,६१०	३७१	११,२३९	०	१३,१७१	३८२	१२,७८९	०	३	१	१६	१	३
६८	३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	४७,४७०	४४,२८७	२८७	४४,०००	०	७३,३४४	२९९	७३,०४६	०	८३,४३८	३०९	८३,१२९	०	१	१	९	२	३
६९	३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	४४७	४४६	४४६	०	४९०	४९०	०	४९०	४९०	४०४	४०४	४०४	०	८	१	१६	१	३
७०	३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरु	३,०६३	२,३९१	७२३	१,६६८	०	३,०२१	७७३	२,२४८	०	३,३४४	७९७	२,४४८	०	८	१	१६	३	१
७१	३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	१४,८७७	१६,८६२	४,६७७	११,१८४	०	१८,९६६	६,२०९	१२,७४७	०	२०,९१६	६,४००	१४,४१६	०	३	१	११	२	३
७२	३३७३१०११	सडक बोर्ड	७२,१२७	७९,२०७	७०,७०७	८,४००	०	७३,९४६	७३,३८४	४६१	०	७४,९८०	७४,३४०	६४०	०	३	१	९	२	३
७३	४०१३७१०१	पूर्वाधार विकास तथा निर्माण कम्पनी	८,७९३	०	०	०	०	४,०००	०	४,०००	०	४,०००	०	४,०००	०	४,०००	१	१	१	३
७४	३३७०११७७	राष्ट्रिय लोकमार्ग	०	७,०००	०	७,०००	०	७,७००	०	७,७००	०	८,४७०	०	८,४७०	०	३	१	९	२	२
७५	३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आवद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	०	१०,०४८	०	१०,०४८	०	११,०४३	०	११,०४३	०	१२,१४८	०	१२,१४८	०	३	१	९	२	२
जम्मा			१,१९३,३९९	१,६१४,६४४	१०१,२७३	१,४१४,४०१	०	१,८९४,४७७	१०४,४४२	१,७८४,१२४	४,०००	२,१४३,१२४	१०८,६८८	२,०२९,४३७	४,०००					

७.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

१	३४८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	४,४१६	७,२०२	६,७९८	२२२	०	७,४४७	७,१९०	२६७	०	७,९०४	७,६२३	२८१	०	९	१	१६	२	३
२	३४८००१०१	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	७,०४२	१०,७०८	१,६१४	९,०९४	०	१३,२२०	१,७१८	११,५०२	०	१४,०९१	१,८०४	१३,२८७	०	३	१	९	३	३
३	३४८०१०११	मुद्रण विभाग	९०४	९७०	८४२	११८	०	१,०२३	९००	१२३	०	१,०७६	९४६	१३०	०	४	२	१६	३	३
४	३४८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	४३०	४४६	३७४	७२	०	४००	३९४	१०४	०	४२४	४१४	११०	०	८	१	१६	२	३
५	३४८०३०११	हलाक सेवा विभाग	१,४४६	१,४९१	१,४६४	२६	०	१,६०७	१,४६१	४६	०	१,६८८	१,६३९	४९	०	८	१	१६	३	३
६	३४८०३०१२	हलाक निर्देशनालयहरु	२,४०६	२,३९७	२,३२०	७७	०	२,४१९	२,४४०	७९	०	२,६४६	२,४६३	८३	०	८	२	१६	३	३
७	३४८०३०१३	गोखरा हलाक	२,१०४	२,१३६	१,९७६	१६०	०	२,२४१	२,०८३	१६८	०	२,३६३	२,१८७	१७६	०	८	१	१६	३	३
८	३४८०३०१४	जिल्ला हलाक कार्यालयहरु	३२,३४१	३१,९४४	३१,३३१	६२३	०	३२,९३०	३२,२९४	६३६	०	३३,७०७	३३,०३९	६६८	०	८	१	१६	३	३

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तर	प्रदेश स्तर	सिर्जना स्तर	सिर्जना स्तर	सिर्जना स्तर	सिर्जना स्तर
				कुल	चासु	पुर्जीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्जीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुर्जीगत	वित्तीय व्यवस्था						
९	३५८०३०१५	मुलुक प्रशिक्षण केन्द्र	१५८	१६४	१५९	५	०	२,७७२	१६७	२,६०५	०	२,४८०	१७५	२,३०५	०	८	२	१६	३	३	
१०	३५८०३०१६	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	१२६	१२९	१२६	३	०	१३८	१३५	३	०	१४५	१४२	३	०	८	२	१६	३	३	
११	३५८०३०१७	केन्द्रीय टिकट भण्डार तथा फिलेटेलिक युरो	३८५	३४०	३३६	४	०	४२२	४१९	३	०	४४३	४४०	३	०	८	२	१६	२	३	
१२	३५८०४०११	सुचना प्रविधि विभाग	२,१८५	२,०१३	४३४	१,५७९	०	३,३९४	३५२	३,०४२	०	२,५१३	३६९	२,१४४	०	३	१	१६	२	३	
१३	३५८०४०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	४२४	४४३	१८९	२६४	०	४८५	२०६	२७९	०	४०९	२१६	२९३	०	८	२	१६	३	३	
१४	३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	४७८	४७१	४५७	१४	०	५०४	४८८	१६	०	५३०	५१३	१७	०	८	२	१६	२	३	
१५	३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	४४४	४६८	४६८	०	०	४९६	४९६	०	०	५२०	५२०	०	०	८	२	१६	२	३	
१६	३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	१,२८५	१,३६८	१,३६८	०	०	१,४८२	१,४८२	०	०	१,५५३	१,५५३	०	०	८	२	१६	२	३	
१७	३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	६६	६६	६४	२	०	६६	६४	२	०	६९	६७	२	०	५	२	१६	३	३	
१८	३५८८१०१३	रिडियो प्रसार सेवा विकास समिति	२,२७२	२,४०५	२,४०५	०	०	२,५२५	२,५२५	०	०	२,६५१	२,६५१	०	०	८	१	९	२	३	
१९	३५८८१०१४	सुरक्षा मुद्रण केन्द्र	९,८४१	१४,९९१	२९१	१४,७००	०	१८,६८९	३०९	१८,३८०	०	१८,५५५	३२४	१८,२३१	०	८	१	९	३	३	
२०	४०१५८१०१	नेपाल टेलीभिजन	८,७९३	४,९००	०	०	४,९००	७,०१५	०	७,०१५	०	६,८१५	०	६,८१५	०	८	१	९	२	३	
२१	३५८००१२२	डिजिटल नेपाल आयोजना	०	६,०००	१,०००	५,०००	०	६,६००	१,१००	५,५००	०	७,२६०	१,२१०	६,०५०	०	१	१	९	२	२	
जम्मा				७८,७६७	९०,९९०	५४,०२७	३१,९६३	४,९००	१०६,०९६	५६,३२४	४२,७५७	७,०१५	१०९,०४३	५८,८३५	४३,८३३	६,८१५					
७.४ शहरी विकास																					
१	३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय	१,०१५	१,०१६	८६४	१५२	०	१,६५१	१,४४०	२११	०	१,६८५	१,४६५	२२०	०	९	१	११	२	३	
२	३४७००१०१	बागमती सुधार आयोजना	२७,४०८	२७,०४८	१,२९०	२५,७५८	०	३७,३३४	२,०१४	३५,३२०	०	४९,०६५	२,३४९	४६,७१६	०	३	१	१५	२	१	
३	३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	९,७५	९५,२८०	१५,७९९	७९,४८१	०	१,५५०	१,५५०	०	०	१,७७७	१,७७७	०	०	३	१	११	३	३	
४	३४७०१०१२	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	६,१८५	६,२२७	१,७२७	४,५००	०	७,३३६	२,५९०	४,७४६	०	७,८६९	२,९३५	४,९३४	०	८	१	११	३	३	
५	३४७०१०१३	संघिय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरू	२,७८३	३,६६५	२,१५२	१,५१३	०	४,७८६	३,१८६	१,६००	०	४,९०५	३,२४१	१,६६४	०	३	१	११	२	२	
६	३४७०१०१४	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	१,४०९	१,१४१	३९१	७५०	०	२,३६०	१,५६९	७९१	०	२,४१९	१,५९६	८२३	०	३	२	११	१	२	
७	३४७०११०२	एकीकृत कार्यमूलक योजना (शहरी विकास)	२,०९७	२,०९७	१	२,०९६	०	४,२२३	५	४,२१८	०	४,३९१	६	४,३८५	०	८	२	११	२	३	
८	३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	१०४,७८८	९२,२४५	७८९	९१,४५६	०	१४८,८८८	१,२४७	१४७,६३१	०	१६४,६४७	१,४७९	१६३,१६८	०	३	१	११	२	३	
९	३४७०११०४	भवन निर्माण सहिता, सरकारी भवन निर्माण	१९,६८६	२८,७१८	८०३	२७,९१५	०	३३,४८८	१,७८९	३१,६९९	०	३३,६३५	२,४२०	३१,२१५	०	८	१	११	३	३	
१०	३४७०११०७	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जीव चौकी विकास आयोजना	६०	६५	१४	५१	०	७४	२१	५३	०	७८	५६	५३	०	८	२	१७	२	३	
११	३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	२,३४९	२,४३५	२९५	२,१४०	०	२,६९३	४३५	२,२५८	०	२,७९१	४४३	२,३४८	०	८	१	१६	२	३	
१२	३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	२५,३४६	३१,७४४	१,२९२	३०,४५२	०	३३,३८०	२,१५९	३१,२२१	०	३६,८८०	२,३९७	३४,४८३	०	३	२	११	२	३	
१३	३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	२३,११०	३०,७९९	३,५९८	२७,२०१	०	३३,९९२	४,४६५	२९,५२७	०	१२,७३७	२,०४३	१०,६९४	०	३	१	११	१	२	
१४	३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	९,०२२	८,३५०	०	८,३५०	०	३१,६३५	०	३१,६३५	०	३२,८८५	०	३२,८८५	०	७	१	११	२	३	
१५	३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	१९,६६८	२८,६९३	१७८	२८,५१५	०	३४,५१९	२६१	३४,२५८	०	३४,८७८	२६६	३४,६१२	०	८	१	११	१	३	
१६	३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	३५१	२,२७६	२९१	१,९८५	०	२,६५८	५४९	२,१०९	०	३,२५२	१,०५९	२,१९३	०	२	१	११	३	३	
१७	३४७११०१	नगर विकास कोष	१,६०९	२,०००	२,०००	०	०	४,१११	४,१११	०	०	४,१८२	४,१८२	०	०	३	२	११	२	३	
१८	३४७७१०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	१२,८५५	१७,४२५	१,०३५	१६,३९०	०	१८,५८२	१,५०१	१७,०८१	०	१९,४५९	१,७२३	१७,७३६	०	३	१	११	३	३	
१९	३४७७१०२	ओखिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	१,९००	१,४४९	५९	१,३९०	०	२,२६७	८५	२,१८२	०	२,३५२	८३	२,२६९	०	३	२	९	२	२	
२०	४०१४७०१	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र	६,४७२	७,०३७	०	०	७,०३७	७,०३७	०	०	७,०३७	७,०३७	०	०	७,०३७	३	१	६	३	२	
२१	४०१४७०६	नगर विकास कोष	१०,८२४	६,१००	०	०	६,१००	६,६८६	०	०	६,६८६	७,४७४	०	७,४७४	३	२	११	२	३		
२२	३४७०००१२	राष्ट्रिय भवन प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र	७२१	०	३१६	४०५	०	७९३	३४८	४४५	०	८७२	४९०	३८२	०	३	१	११	२	१	
२३	३४७०१११९	शहरी विकास आयोजना	०	३,३००	०	३,३००	०	३,६३०	०	३,६३०	०	३,९९३	०	३,९९३	०	३	१	११	२	३	
जम्मा				२८०,००२	४००,४३१	३२,८९४	३४,१३७	४२३,६७३	२९,३३४	३८०,६१६	१३,७२३	४४०,३६३	२९,८६८	३९५,८८४	१४,६११						
कुल जम्मा				२,३३९,९६३	३,१११,०६३	२३२,८५१	२,२६४,६६३	६१३,५५९	४,०४९,२१५	२,४८५,४००	२,९५५,४०५	८४५,२७०	४,४०१,५५५	२,५३३,६९६	९१७,७१७						

अनुसूची ७.२
पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
७.१.१ ऊर्जा														
१	३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१,६४३	१,६४३	०	०	१,६८७	१,६८७	०	०	१,७७१	१,७७१	०	०
२	३०८००१०१	बुढी गण्डकी जलविद्युत आयोजना	७९,३२३	७९,३२३	०	०	८२,५७५	८२,५७५	०	०	५२,५७५	५२,५७५	०	०
३	३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	२४४	२४४	०	०	२३०	२३०	०	०	२३०	२३०	०	०
४	३०८००१०३	वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	९,४१८	९,४१८	०	०	१०,९१८	१०,९१८	०	०	११,४६४	११,४६४	०	०
५	३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	१९,१३५	७,१३५	१०,५००	१,५००	२७,३६०	१४,३६०	११,५००	१,५००	२७,३६०	१३,३६०	१२,५००	१,५००
६	३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	१,३२८	१,३२८	०	०	१,३१३	१,३१३	०	०	१,३७९	१,३७९	०	०
७	३०८०११०१	विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन	१६	१६	०	०	१६	१६	०	०	१७	१७	०	०
८	३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	६४४	२४४	४००	०	९३६	४३६	५००	०	९८५	३८५	६००	०
९	३०८०११०३	पंचेधर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१०८	१०८	०	०	११८	११८	०	०	११८	११८	०	०
१०	३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	८,०३२	८,०३२	०	०	६,२१०	६,२१०	०	०	६,५२१	६,५२१	०	०
११	३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१५,६७९	५,५५०	०	१०,१२९	२३,४०७	३,१५१	०	२०,२५६	२३,४०७	३,१५१	०	२०,२५६
१२	३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	१,८४७	१,८४७	०	०	९०७	९०७	०	०	९५३	९५३	०	०
१३	३०८२१०१३	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	१,७२२	१,७२२	०	०	२,१२०	२,१२०	०	०	२,२२६	२,२२६	०	०
१४	५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाईन विस्तार	२२७,०३०	५६,२५०	१८,६३०	१५२,१५०	२११,८७०	२१,२७५	२,०००	१८८,५९५	२२२,४६४	८,८०९	२,२००	२११,४५५
१५	५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भी	२५	२५	०	०	१०५	१०५	०	०	११०	११०	०	०
१६	५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भी. तथा सब-स्टेशन आयोजनाहरू	७८,५२५	१२,६२५	७,२००	५८,७००	७५,०४०	३,९३७	६,२४४	६४,८५९	७८,७९२	३,४६५	६,८६८	६८,४५९
१७	५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	१,२३०	१,२३०	०	०	१,८१७	१,४८६	०	३३१	१,९००	१,५३६	०	३६४
१८	५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	१०,०००	१०,०००	०	०	४१,६००	४१,६००	०	०	४३,२६४	४३,२६४	०	०
१९	५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	१००	१००	०	०	५२५	५२५	०	०	५३०	५३०	०	०
२०	५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	१००	१००	०	०	१०५	१०५	०	०	११०	११०	०	०
२१	५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	५१०	५१०	०	०	१,५२३	१,५२३	०	०	१,५५०	१,५५०	०	०
२२	५०१०८१०९	ठुला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	२,०००	२,०००	०	०	२१०	२१०	०	०	२३०	२३०	०	०
२३	५०१०८११०	माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत आयोजना (४५६ मे. वा.)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	३००	३००	०	०	१४,०००	४,८७२	०	९,१२८	१५,०००	४,९५९	०	१०,०४१
२५	५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	१६,५००	१,५००	०	१५,०००	२५,०००	१,९५२	०	२३,०४८	२७,०००	१,६४७	०	२५,३५३
२६	५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	४१,५००	१,५००	०	४०,०००	७१,७६०	१३,१६०	०	५८,६००	७८,९३६	१४,४७६	०	६४,४६०
२७	५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	२,६८२	२,६८२	०	०	८९०	८९०	०	०	२,१६०	२,१६०	०	०
२८	५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	३३,९००	१५,५००	०	१८,४००	४२,७८९	४२,७८९	०	०	४२,७८९	४२,७८९	०	०
२९	५०१०८११६	पुनर्नविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	३१,०००	१,०००	०	३०,०००	५५,०००	५,०००	०	५०,०००	६०,५००	५,५००	०	५५,०००
३०	५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	१,५००	१,५००	०	०	२,६००	१,९९१	६०९	०	१५,०००	१४,३३०	६७०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३१	५०१०८१२०	विद्युत उत्पादन कम्पनी लिमिटेड	३,०००	३,०००	०	०	२,७८३	२,७८३	०	०	३,०००	३,०००	०	०
३२	५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	६,०८०	६,०८०	०	०	५,५६५	५,५६५	०	०	६,०००	६,०००	०	०
३३	५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	१०,०००	१,३००	०	८,७००	७,३९०	१,८९०	०	५,५००	११,०००	४,९५०	०	६,०५०
३४	५०१०८१२३	पावर सेक्टर रिफर्म ऐण्ड सस्टेनबल हाईड्रोपावर डेभलपमेन्ट प्रोजेक्ट	२,६००	१००	०	२,५००	२,९५२	०	०	२,९५२	३,२४७	०	०	३,२४७
३५	५०१०८१२४	नलगाड हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	६,०००	६,०००	०	०	१०,८००	१०,८००	०	०	१०,८००	१०,८००	०	०
३६	५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	१७,५००	३,०००	०	१४,५००	३१,९६८	१,९६८	०	३०,०००	३४,८४५	१,८४५	०	३३,०००
३७	५०१०८१२८	सासेक- विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	४१,९००	१,०००	८,७००	३२,२००	६४,४००	३,३४९	१,०५१	६०,०००	७०,८४०	३,६८४	१,१५६	६६,०००
३८	५०१०८१२९	नेपाल वितरण प्रणाली स्तरोन्नती तथा विस्तार आयोजना	५२,१००	२,०००	१००	५०,०००	७३,८४०	१२,८४०	०	६१,०००	८१,२२४	१४,१२४	०	६७,१००
३९	५०१०८१३०	दुधकोसी जलाशययुक्त आयोजना	९,४४०	५,५९०	३,८५०	०	७५,०००	४,८२६	१७४	७०,०००	८०,०००	२,८०९	१९१	७७,०००
४०	३०८०११०८	नौसुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	२,४८१	२,४८१	०	०	२,७२९	२,७२९	०	०	३,००२	३,००२	०	०
जम्मा			७३७,१४२	२५३,९८३	४९,३८०	४३३,७७९	९८०,०५८	३१२,२११	२२,०७८	६४५,७६९	१,०२३,२९९	२८९,८२९	२४,१८५	७०९,२८५

७.१.२ जलस्रोत														
१	३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	३१,९६५	३१,९६५	०	०	४६,०७३	४६,०७३	०	०	४८,७९६	४८,७९६	०	०
२	३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	१,०४७	१,०४७	०	०	१,०३२	१,०३२	०	०	१,०८४	१,०८४	०	०
३	३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजना	३,३७४	३४०	३,०३४	०	२,२००	१४५	२,०४५	०	४,४००	१६५	४,२३५	०
४	३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम	५,१७८	५,१७८	०	०	१०,४००	१०,४००	०	०	११,०२४	११,०२४	०	०
५	३०८०३१२६	नयाँ प्रविधिमा आधारित नदि नियन्त्रण कार्यक्रम	०	०	०	०	१०,१४५	१०,१४५	०	०	१०,१४५	१०,१४५	०	०
६	३०८०३१४८	पुर्वी राप्ती लोथर- सौराहा नदि नियन्त्रण आयोजना	०	०	०	०	४२०	४२०	०	०	४२०	४२०	०	०
७	३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	६४५	६४५	०	०	२२	२२	०	०	२३	२३	०	०
८	३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	२,७६८	२,७६८	०	०	१,६५८	१,६५८	०	०	१,७४१	१,७४१	०	०
९	३०८८१०११	भूमिगत जलस्रोत विकास समिति	१,०८६	१,०८६	०	०	९११	९११	०	०	९७०	९७०	०	०
१०	३०८०३१५६	नविनतम यान्त्रिक सिंचाइ आयोजना	१,३१०	४०	०	१,२७०	१,४४१	४४	०	१,३९७	१,५८५	४८	०	१,५३७
जम्मा			४७,३७३	४३,०६९	३,०३४	१,२७०	७४,३०२	७०,८६०	२,०४५	१,३९७	८०,१८८	७४,४१६	४,२३५	१,५३७

७.१.३ सिंचाइ														
१	३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग	१,३२५	१,३२५	०	०	१,२९२	१,२९२	०	०	१,३५६	१,३५६	०	०
२	३०८०३०१२	सिंचाइ व्यवस्थापन डिभिजन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	३०८०३०१३	यान्त्रिक कार्यालय	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	३०८०३१०१	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	२,१२४	२,१२४	०	०	१,११७	१,११७	०	०	१,१७३	१,१७३	०	०
५	३०८०३१०२	सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना (सिंचाइ)	८९६	८९६	०	०	२७०	२७०	०	०	२८३	२८३	०	०
६	३०८०३१०३	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	१,७६०	१,७६०	०	०	२,१८३	२,१८३	०	०	२,३१३	२,३१३	०	०
७	३०८०३१०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	६३९	६३९	०	०	५९८	५९८	०	०	६२८	६२८	०	०
८	३०८०३१०५	समुदाय व्यवस्थित सिंचित कृषि क्षेत्र आयोजना	३,३२६	६२५	०	२,७०१	१,६४०	१,६४०	०	०	१,७९४	१,७९४	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
९	३०८०३१०९	मर्मत संभार आयोजनाहरु	६,२९२	६,२९२	०	०	५,२०५	५,२०५	०	०	५,४६६	५,४६६	०	०
१०	३०८०३११०	वृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	४,१२८	४,१२८	०	०	३,९५७	३,९५७	०	०	४,१५५	४,१५५	०	०
११	३०८०३१११	वागमती सिंचाई आयोजना	८,२७७	७,९५८	०	३१९	१०,७७०	९,०९०	०	१,६८०	१०,७७०	१०,२४४	०	५२६
१२	३०८०३११२	ववई सिंचाई आयोजना	१५,२८४	१५,२८४	०	०	२८५,४००	२८५,४००	०	०	२८५,४००	२८५,४००	०	०
१३	३०८०३११३	महाकाली सिंचाई आयोजना (कन्चनपुर)	१२,६०१	१२,६०१	०	०	३३,३४०	३३,३४०	०	०	४१,५९०	४१,५९०	०	०
१४	३०८०३११४	सुन्सरी मोरङ सिंचाई आयोजना (तेस्रो)	८,०६४	८,०६४	०	०	८,३६८	८,३६८	०	०	८,७८७	८,७८७	०	०
१५	३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाई आयोजना, दाङ	३,१२२	३,१२२	०	०	३,७४१	३,७४१	०	०	३,९२८	३,९२८	०	०
१६	३०८०३११६	सिक्ता सिंचाई आयोजना	१८,८६८	१२,६९४	०	६,१७४	२३,४५०	११,८५७	०	११,५९३	२३,४५०	१८,८१७	०	४,६३३
१७	३०८०३११७	पालुङटार- कुण्डुटार सिंचाई आयोजना	८९९	८९९	०	०	९३८	९३८	०	०	९८५	९८५	०	०
१८	३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	२९,००६	५,४७२	०	२३,५३४	२९,६४५	४,३५४	०	२५,२९१	२९,६४५	१४,३२५	०	१५,३२०
१९	३०८०३१२०	भेरी - ववई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	२२,७७८	२२,७७८	०	०	२५,३२०	२५,३२०	०	०	३७,८२०	३७,८२०	०	०
२०	३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त नदि वेशन बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना	१६,७७९	२,१९३	१,९६६	१२,६२०	३,९८५	२,७३२	०	१,२५३	७,०९८	६,७२२	०	३७६
२१	३०८०३१२२	सिंचाई पुनर्स्थापना आयोजना (कुवेत फण्ड)	१,०१२	७९२	०	२२०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	३०८०३१२३	समुद्र तराई मधेश सिंचाई विशेष कार्यक्रम	१९,५४४	१९,५४४	०	०	२६,२६५	२६,२६५	०	०	२६,२६५	२६,२६५	०	०
२३	३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	२७,१६२	२७,१६२	०	०	७०,३००	७०,३००	०	०	८५,३००	८५,३००	०	०
२४	३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिंचाई आयोजना	३,१४१	३,१४१	०	०	४,७५०	४,७५०	०	०	४,७५०	४,७५०	०	०
२५	३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई विशेष कार्यक्रम	२,०९७	२,०९७	०	०	१०,६६९	१०,६६९	०	०	१०,६६९	१०,६६९	०	०
२६	३०८०३१३३	भुमिगत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिंचाई आयोजना	२७८	२७८	०	०	३०६	३०६	०	०	३३६	३३६	०	०
जम्मा			२०९,४०२	१६१,८६८	१,९६६	४५,५६८	५५३,५०९	५१३,६९२	०	३९,८१७	५९३,९६१	५७३,१०६	०	२०,८५५
७.१.४ जल तथा मौसम विज्ञान														
१	३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	५,९३४	५,९३४	०	०	१२,५७०	१२,५७०	०	०	७,४४५	७,४४५	०	०
२	३०८०२१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	३,३२८	३,३२८	०	०	३,६८५	३,६८५	०	०	३,६७९	३,६७९	०	०
३	३०८०२१०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	७८९	७८९	०	०	८२५	८२५	०	०	८५०	८५०	०	०
जम्मा			१०,०५१	१०,०५१	०	०	१७,०८०	१७,०८०	०	०	११,९७४	११,९७४	०	०
७.२ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात														
१	३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१,७१७	१,७१७	०	०	२,३०२	२,३०२	०	०	२,४५९	२,४५९	०	०
२	३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	८२९	८२९	०	०	९९३	९९३	०	०	१,१०७	१,१०७	०	०
३	३३७००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	३००,७८६	१६,५५१	०	२८४,२३५	३३८,११८	३३८,११८	०	०	३४४,६४२	३४४,६४२	०	०
४	३३७००१०२	जल मार्ग	४८	४८	०	०	५५	५५	०	०	५७	५७	०	०
५	३३७०१०११	सडक विभाग	९,०३६	९,०३६	०	०	९,७१४	९,७१४	०	०	१०,३५०	१०,३५०	०	०
६	३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	६,२५२	६,२५२	०	०	८,८९२	८,८९२	०	०	१०,०५०	१०,०५०	०	०
७	३३७०१०१३	हेभी इन्क्विमेन्ट डिभिजनहरु	५,४९८	५,४९८	०	०	६,३१५	६,३१५	०	०	७,०१५	७,०१५	०	०
८	३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	२८१	२८१	०	०	३११	३११	०	०	३७६	३७६	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
९	३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	७४५	७४५	०	०	५,२५७	५,२५७	०	०	१०,२७०	१०,२७०	०	०
१०	३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	१२,२८८	१२,२८८	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०	५०,०००	५०,०००	०	०
११	३३७०१०१८	अरूण कोरिडोर	३,०००	३,०००	०	०	३,०००	३,०००	०	०	३,०००	३,०००	०	०
१२	३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	१,०००	१,०००	०	०	३,०००	३,०००	०	०	३,०००	३,०००	०	०
१३	३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	४,१०१	४,१०१	०	०	५,१०२	५,१०२	०	०	१०,१०५	१०,१०५	०	०
१४	३३७०११०२	बी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली- बर्दibas सडक आयोजना)	६,१७१	६,१७१	०	०	१०,१५९	१०,१५९	०	०	१०,१६३	१०,१६३	०	०
१५	३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-सुलाघाट-दार्चुला-टिड्कर)	५,१६२	५,१६२	०	०	१०,११६	१०,११६	०	०	१२,११९	१२,११९	०	०
१६	३३७०११०४	कान्ति राजपथ	२,११३	२,११३	०	०	२,६२६	२,६२६	०	०	२,६२७	२,६२७	०	०
१७	३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	५००	५००	०	०	४००	४००	०	०	३,०००	३,०००	०	०
१८	३३७०११०६	कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी-सन्धिखर्क-डोरपाटन सडक	४,०९६	४,०९६	०	०	१०,१०१	१०,१०१	०	०	१०,१०५	१०,१०५	०	०
१९	३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	३,०००	३,०००	०	०	६,०००	६,०००	०	०	७,०००	७,०००	०	०
२०	३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	२९,११२	२९,११२	०	०	४८,५९८	४८,५९८	०	०	६१,२०६	६१,२०६	०	०
२१	३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ-स्याफुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	१८,५७५	१८,५७५	०	०	१०,४९४	१०,४९४	०	०	८,१२९	८,१२९	०	०
२२	३३७०१११०	टनकपुर लिंक सडक	४२५	४२५	०	०	५००	५००	०	०	१,५००	१,५००	०	०
२३	३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	४९,६३३	९,६३३	०	४०,०००	४८,०४८	५,७२८	०	४२,३२०	३९,२५३	९,२५३	०	३०,०००
२४	३३७०१११२	११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	३,१०५	३,१०५	०	०	५,१०५	५,१०५	०	०	१०,१०९	१०,१०९	०	०
२५	३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ-थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	५,१३०	५,१३०	०	०	८,१३४	८,१३४	०	०	९,१४३	९,१४३	०	०
२६	३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	९३,३१६	८,४६८	०	८४,८४८	५७,३२५	५७,३२५	०	०	११७,२९८	११७,२९८	०	०
२७	३३७०१११५	सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गाल्जे भातडी, रतडा- नाम्मे- गमगढी- नाक्चेलामना सडक	६,०००	६,०००	०	०	८,०००	८,०००	०	०	८,५००	८,५००	०	०
२८	३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे घो)	७,०९२	७,०९२	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०	१२,०००	१२,०००	०	०
२९	३३७०१११७	सडक क्षेत्र विकास आयोजना	१४४	१४४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३०	३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	४६,९५२	४६,९५२	०	०	३४,२३२	३४,२३२	०	०	५०,२५७	५०,२५७	०	०
३१	३३७०१११९	जेनीघाट-आरुघाट-लाँके भन्ज्याङ सडक	३,०५१	३,०५१	०	०	६,५००	२,५००	०	४,०००	१०,०००	५,०००	०	५,०००
३२	३३७०११२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	४,१४६	४,१४६	०	०	१७,२२५	७,२२५	०	१०,०००	११,९२८	७,२३४	०	४,६९४
३३	३३७०११२१	डुम्रे- वेशीशहर- चामे-मनाङ सडक	६,१२८	६,१२८	०	०	९,१५८	४,१५८	०	५,०००	२५,१६५	१५,१६५	०	१०,०००
३४	३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	७४,३०२	५,५३७	०	६८,७६५	४३,००१	४३,००१	०	०	५०,०००	५०,०००	०	०
३५	३३७०११२३	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	६,०११	६,०११	०	०	५,०००	५,०००	०	०	८,०००	८,०००	०	०
३६	३३७०११२४	काठमाडौं बाहिरी चक्रपथ	२००	२००	०	०	८४०	८४०	०	०	३,०५०	३,०५०	०	०
३७	३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	४,१३४	४,१३४	०	०	४,१००	४,१००	०	०	३,०९५	३,०९५	०	०
३८	३३७०११२६	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	६,१६५	६,१६५	०	०	१०,१६५	१०,१६५	०	०	१०,१६१	१०,१६१	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३९	३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	२,०००	२,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०
४०	३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	६०,७२०	९,६१५	०	५१,१०५	९७,५१०	९७,५१०	०	०	८१,४८५	७१,४८५	०	१०,०००
४१	३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	२३,५०२	२३,५०२	०	०	२६,१६०	२६,१६०	०	०	२९,०६५	२९,०६५	०	०
४२	३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	३३,२०५	२०,७०५	०	१२,५००	३५,६००	२५,६००	०	१०,०००	४७,५३९	३७,५३९	०	१०,०००
४३	३३७०११३३	सासेक रोड कनेक्टिभिटी प्रोजेक्ट	०	०	०	०	१४२	१४२	०	०	१४७	१४७	०	०
४४	३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	१६,०९०	६,०९०	०	१०,०००	२४,४१८	९,४१८	०	१५,०००	२५,०९७	१०,०९७	०	१५,०००
४५	३३७०११३५	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा यातायात आयोजना: मुग्लिङ नारायणगढ सडक खण्ड	१९०	१९०	०	०	८,०९५	३,०९५	०	५,०००	८,०९१	३,०९१	०	५,०००
४६	३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	७,५९५	७,५९५	०	०	७,१०६	७,१०६	०	०	८,१२१	८,१२१	०	०
४७	३३७०११३७	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	०	०	०	०	५२,०००	३२,०००	०	२०,०००	४५,०००	२०,०००	०	२५,०००
४८	३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नति तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	६९,७६७	३,७६७	०	६६,०००	९१,६७८	९१,६७८	०	०	१२१,०००	१२१,०००	०	०
४९	३३७०११३९	नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	५४,१४१	४,१४१	०	५०,०००	५९,१८८	२९,१८८	०	३०,०००	३०,१५१	१०,१५१	०	२०,०००
५०	३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	७७,९५६	७,९६६	०	६९,९९०	६१,२८८	११,२८८	०	५०,०००	४०,५२५	१०,५२५	०	३०,०००
५१	३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	४,०००	४,०००	०	०	८,०००	८,०००	०	०	८,०००	८,०००	०	०
५२	३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	४,०००	४,०००	०	०	८,०००	६,०००	०	२,०००	१०,०००	५,०००	०	५,०००
५३	३३७०११४३	तराई मधेश सडक पूर्वाधार विशेष कार्यक्रम	०	०	०	०	३०,०००	३०,०००	०	०	३५,०००	२५,०००	०	१०,०००
५४	३३७०११४४	सौयुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	१,७८५	१,७८५	०	०	४,०००	४,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०
५५	३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	८२,२२१	६,५०१	०	७५,७२०	४०,४९२	१०,४९२	०	३०,०००	४०,२८१	१०,२८१	०	३०,०००
५६	३३७०११४६	दोभो पुल सुधार तथा संभार आयोजना	७,६००	१००	०	७,५००	१४,०००	४,०००	०	१०,०००	१९,०००	५,०००	०	१४,०००
५७	३३७०११६७	क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	६८,४८१	४,४८०	०	६४,००१	३७,५६०	४,५६०	०	३३,०००	३०,०००	५,०००	०	२५,०००
५८	३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	११,९६०	११,९६०	०	०	२०,०००	२०,०००	०	०	१५,०००	५,०००	०	१०,०००
५९	३३७०११६९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	२,२७१	२,२७१	०	०	८४,२८५	६४,२८५	०	२०,०००	११५,२९७	१००,२९७	०	१५,०००
६०	३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	३६,०९२	६,०९२	०	३०,०००	२८,१००	८,१००	०	२०,०००	१५,०९४	५,०९४	०	१०,०००
६१	३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड	४६,४००	१,४००	०	४५,०००	२०,५६३	५,५६३	०	१५,०००	१५,०००	५,०००	०	१०,०००
६२	३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुमी	६,०७६	६,०७६	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०	१५,०००	१५,०००	०	०
६३	३३७०११७३	सूर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	७,०००	४,०००	०	३,०००	२१,४७६	११,४७६	०	१०,०००	१५,०००	५,०००	०	१०,०००
६४	३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगमोला (तमोर कोरिडोर)	८,०९७	८,०९७	०	०	२२,०००	१३,०००	०	९,०००	१५,०००	१०,०००	०	५,०००
६५	३३७०११७५	केचना केचनजंघा (मेची करिडोर)	३,०००	३,०००	०	०	८,०००	८,०००	०	०	१०,०००	१०,०००	०	०
६६	३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक	७०,०००	७०,०००	०	०	१०५,८९०	८०,०००	९,०००	१६,८९०	१८०,०००	१८०,०००	०	०
६७	३३७०२०११	रेलवे विभाग	१०,०३०	१०,०३०	०	०	११,६१०	११,६१०	०	०	१३,१७१	१३,१७१	०	०
६८	३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	५४,२८७	२१,००७	०	३३,२८०	७३,३५५	७३,३५५	०	०	८३,४३८	८३,४३८	०	०
६९	३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	४५६	४५६	०	०	४९०	४९०	०	०	५०५	५०५	०	०
७०	३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरु	२,३९१	२,३९१	०	०	३,०२१	३,०२१	०	०	३,३५५	३,३५५	०	०
७१	३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	१६,८६२	१६,८६२	०	०	१८,९६६	१०,१६३	०	८,८०३	२०,९१६	१३,३०९	०	७,६०७
७२	३३७३१०११	सडक बोर्ड	७९,२०७	७९,२०७	०	८,०००	७३,९४६	७३,९४६	०	०	७५,९८०	७५,९८०	०	०
७३	५०१३७१०१	पूर्वाधार विकास तथा निर्माण कम्पनी	०	०	०	०	५,०००	५,०००	०	०	५,०००	५,०००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
७४	३३७०११७७	राप्ती लोकमार्ग	७,०००	०	०	७,०००	७,७००	०	०	७,७००	८,४७०	०	०	८,४७०
७५	३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आवद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	१०,०४८	३००	०	९,७४८	११,०५३	३३०	०	१०,७२३	१२,१५८	३६३	०	११,७९५
जम्मा			१,६१५,६७४	५९३,९८२	०	१,०२१,६९२	१,८९४,५७७	१,५०१,१४१	९,०००	३८४,४३६	२,१४३,१२५	१,८०६,५५९	०	३३६,५६६

७.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

१	३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७,०२०	७,०२०	०	०	७,४५७	७,४५७	०	०	७,९०४	७,९०४	०	०
२	३५८००१०१	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र	१०,७०८	१०,७०८	०	०	१३,२२०	१३,२२०	०	०	१५,०९१	१५,०९१	०	०
३	३५८०१०११	मुद्रण विभाग	९७०	९७०	०	०	१,०२३	१,०२३	०	०	१,०७६	१,०७६	०	०
४	३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	४४६	४४६	०	०	५००	५००	०	०	५२४	५२४	०	०
५	३५८०३०११	हलाक सेवा विभाग	१,४९१	१,४९१	०	०	१,६०७	१,६०७	०	०	१,६८८	१,६८८	०	०
६	३५८०३०१२	हलाक निर्देशनालयहरु	२,३९७	२,३९७	०	०	२,५१९	२,५१९	०	०	२,६४६	२,६४६	०	०
७	३५८०३०१३	गोधारा हलाक	२,१३६	२,१३६	०	०	२,२५१	२,२५१	०	०	२,३६३	२,३६३	०	०
८	३५८०३०१४	जिल्ला हलाक कार्यालयहरु	३१,९५४	३१,९५४	०	०	३२,९३०	३२,९३०	०	०	३३,७०७	३३,७०७	०	०
९	३५८०३०१५	हलाक प्रशिक्षण केन्द्र	१६४	१६४	०	०	२,७७२	२,७७२	०	०	२,४८०	२,४८०	०	०
१०	३५८०३०१६	केन्द्रीय धनादेश कार्यालय	१२९	१२९	०	०	१३८	१३८	०	०	१४५	१४५	०	०
११	३५८०३०१७	केन्द्रीय टिकट भण्डार तथा फिलेटेलिक व्यूरो	३४०	३४०	०	०	४२२	४२२	०	०	४४३	४४३	०	०
१२	३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	२,०१३	२,०१३	०	०	३,३९४	३,३९४	०	०	२,५१३	२,५१३	०	०
१३	३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	४५३	४५३	०	०	४८५	४८५	०	०	५०९	५०९	०	०
१४	३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	४७१	४७१	०	०	५०४	५०४	०	०	५३०	५३०	०	०
१५	३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	४६८	४६८	०	०	४९६	४९६	०	०	५२०	५२०	०	०
१६	३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	१,३६८	१,३६८	०	०	१,४८२	१,४८२	०	०	१,५५३	१,५५३	०	०
१७	३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	६६	६६	०	०	६६	६६	०	०	६९	६९	०	०
१८	३५८८१०१३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति	२,४०५	२,४०५	०	०	२,५२५	२,५२५	०	०	२,६५१	२,६५१	०	०
१९	३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	१४,९९१	१४,९९१	०	०	१८,६८९	१८,६८९	०	०	१८,५५५	१८,५५५	०	०
२०	४०१५८१०१	नेपाल टेलीभिजन	४,९००	४,९००	०	०	७,०१५	७,०१५	०	०	६,८१५	६,८१५	०	०
२१	३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	६,०००	०	०	६,०००	६,६००	०	०	६,६००	७,२६०	०	०	७,२६०
जम्मा			९०,८९०	८४,८९०	०	६,०००	१०६,०९६	९९,४९६	०	६,६००	१०९,०४३	१०१,७८३	०	७,२६०

७.४ शहरी विकास

१	३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय	१,०१६	१,०१६	०	०	१,६५१	१,६५१	०	०	१,६८५	१,६८५	०	०
२	३४७००१०१	वागमती सुधार आयोजना	२७,०४८	१३,११८	०	१३,९३०	३७,३३४	१८,१६७	०	१९,१६७	४९,०६५	१९,१५१	०	२९,९१४
३	३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	९५,२८०	५०,७९९	३८,९८२	५,४९९	१,५५०	१,५५०	०	०	१,७७७	१,७७७	०	०
४	३४७०१०१२	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	६,२२७	६,२२७	०	०	७,३३६	७,३३६	०	०	७,८६९	७,८६९	०	०
५	३४७०१०१३	संघीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरु	३,६६५	३,६६५	०	०	४,७८६	४,७८६	०	०	४,९०५	४,९०५	०	०
६	३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	१,१४१	१,१४१	०	०	२,३६०	२,३६०	०	०	२,४१९	२,४१९	०	०
७	३४७०११०२	एकीकृत कार्यमूलक योजना (शहरी विकास)	२,७९७	२,७९७	०	०	४,२२३	४,२२३	०	०	४,३९१	४,३९१	०	०
८	३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	९२,२४५	९२,२४५	०	०	१४८,८८८	१४२,८५७	०	६,०३१	१६४,६४७	१५७,७३४	०	६,९१३
९	३४७०११०४	भवन निर्माण सहिता, सरकारी भवन निर्माण	२८,७१८	२८,७१८	०	०	३३,४८८	२७,९४३	०	५,५४५	३३,६३५	२८,२३८	०	५,३९७
१०	३४७०११०७	नेपाल - भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	६५	६५	०	०	७४	७४	०	०	७८	७८	०	०
११	३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	२,४३५	२३५	०	२,२००	२,६९३	३३३	०	२,३६०	२,७९१	-१,६६०	०	४,४५१

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१२	३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	३१,७४४	३१,७४४	०	०	३३,३८०	३३,३८०	०	०	३६,८८०	३६,८८०	०	०
१३	३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	३०,७९९	७,८५२	०	२२,९४७	३३,९९२	९,५४४	०	२४,४४८	१२,७३७	९,८९०	०	२,८४७
१४	३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	८,३५०	८,३५०	०	०	३१,६३५	३१,६३५	०	०	३२,८८५	३२,८८५	०	०
१५	३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	२८,६९३	२८,६९३	०	०	३४,५१९	१८,३८५	०	१६,१३४	३५,८७८	३५,८७८	०	०
१६	३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	२,२७६	२,२७६	०	०	२,६५८	२,६५८	०	०	३,२५२	३,२५२	०	०
१७	३४७५११०१	नगर विकास कोष	२,०००	२,०००	०	०	४,१११	४,१११	०	०	४,१८२	४,१८२	०	०
१८	३४७७११०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	१७,४२५	१७,४२५	०	०	१८,५८२	१८,५८२	०	०	१९,४५९	१९,४५९	०	०
१९	३४७७११०२	धोबिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	१,४४९	१,४४९	०	०	२,२६७	२,२६७	०	०	२,३५२	२,३५२	०	०
२०	५०१४७१०१	नगर विकास कोष - खानिपानी क्षेत्र	७,०३७	१,९००	०	५,१३७	७,०३७	१,९००	०	५,१३७	७,०३७	१,५६७	०	५,४७०
२१	५०१४७१०६	नगर विकास कोष	६,१००	६,१००	०	०	६,६८६	६,६८६	०	०	७,५७४	७,५७४	०	०
२२	३४७०००१२	राष्ट्रिय भवन प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र	७२१	७२१	०	०	७९३	७९३	०	०	८७२	८७२	०	०
२३	३४७०१११९	शहरी विकास आयोजना	३,३००	४९५	०	२,८०५	३,६३०	५४५	०	३,०८६	३,९९३	५९९	०	३,३९४
जम्मा			४००,५३१	३०९,०३१	३८,९८२	५२,५१८	४२३,६७३	३४१,७६६	०	८१,९०८	४४०,३६३	३८१,९७७	०	५८,३८६
कुल जम्मा			३,१११,०६३	१,४५६,८७४	९३,३६२	१,५६०,८२७	४,०४९,२९५	२,८५६,२४६	३३,१२३	१,१५९,९२६	४,४०१,९५४	३,२३९,६५५	२८,४२०	१,१३३,८८९

अनुसूची ८.१

शासकीय व्यवस्था तथा अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सकितीकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/बायोबना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राम्र्थिक सम्म	क्रम	दिने विकास समय क्षेत्र	संकेतिक संकेत	वसतु संकेत
				कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
८.१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्																				
१	३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	८३६	७४०	७४०	०	०	७६६	७६६	०	०	७९३	७९३	०	०	९	१	१६	अ	अ
२	३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	३,७३३	४,४४९	३,५८२	८६७	०	३,६३३	३,३५०	२८३	०	३,७७८	३,४६७	३११	०	९	१	१६	अ	अ
३	३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१,७३८	१,७३१	१,४१७	३१४	०	१,८७२	१,५११	३६१	०	१,९६१	१,५६४	३९७	०	६	१	१६	अ	अ
४	३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरू	२,७३३	२,६९४	२,४१६	२७८	०	२,७६०	२,४५५	३०५	०	२,८७७	२,५४१	३३६	०	६	१	१६	अ	अ
५	३०१०१०१३	विशेष सरकारी वकील कार्यालय	३५८	१,०६४	३५१	७१३	०	१,१५७	३७४	७८३	०	१,२४८	३८७	८६१	०	६	१	१६	अ	अ
६	३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयहरू	७,२०३	७,४७५	६,०८७	१,३८८	०	७,७५८	६,२३१	१,५२७	०	८,१२९	६,४४९	१,६८०	०	६	१	१६	अ	अ
७	३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	९०७	३,६९२	१,५५८	२,१३४	०	९९५	८९९	९६	०	१,०३६	९३०	१०६	०	८	१	१६	अ	अ
८	३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	४८७	५०४	४९५	९	०	४९०	४८०	१०	०	५०८	४९७	११	०	९	१	१६	अ	अ
९	३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१,१०४	१,१४९	१,१२७	२२	०	१,१८९	१,१६५	२४	०	१,२३२	१,२०६	२६	०	८	१	१६	अ	अ
१०	३०१०४०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	१,६४७	१,५०७	१,४५३	५४	०	१,६५०	१,५८८	६२	०	१,७१२	१,६४४	६८	०	८	१	१६	अ	अ
११	३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	७३४	७५१	७३६	१५	०	७८९	७७०	१९	०	८१८	७९७	२१	०	८	१	१०	अ	अ
१२	३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	१५,५७१	१७,४६७	१५,५९२	१,९७५	०	१६,७१९	१४,४६४	२,२५५	०	१७,४५१	१४,९७०	२,४८१	०	८	१	१६	अ	अ
१३	३०१३१०११	लगाती बोर्डको कार्यालय	२,९६५	२,७५५	२,४१४	३४१	०	२,७९३	२,२८८	५०५	०	२,९२४	२,३६८	५५६	०	८	१	९	अ	अ
१४	३०२०००११	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	२४८,१३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७	१	११	अ	अ
जम्मा			२८८,१५३	४६,०७८	३७,९६८	८,११०	०	४२,५७१	३६,३४१	६,२३०	०	४४,४६७	३७,६१३	६,८५४	०					

८.२ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

१	३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	५,४६०	७,६६७	७,५६९	९८	०	९,७३६	९,६०९	१२७	०	९,७३६	९,६०९	१२७	०	९	१	१६	२	३
२	३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	१,९६९	१,२००	१,२००	०	०	१,५२४	१,५२४	०	०	१,५२४	१,५२४	०	०	९	२	१६	२	३
३	३६५००१०२	संघीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	५१	२५	२५	०	०	६९	६९	०	०	६९	६९	०	०	८	२	१६	१	३
४	३६५००१०४	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	९	१	३
५	३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरू	१०,४४६	११,१७७	११,१७७	०	०	१४,६०५	१४,६०५	०	०	१४,६०५	१४,६०५	०	०	८	२	९	२	३
६	३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	३८०	२२३	२२३	०	०	३०	३०	०	०	३०	३०	०	०	२	१	३	१	२
७	३६५००१०७	तराई मधेश समृद्धि कार्यक्रम	५१९	३३१	१२६	२०४	०	१७८	१७३	५	०	१७८	१७३	५	०	६	१	९	२	३
८	३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	३,०३७	५,२९५	४,५२४	७७१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	८	१	१६	१	३
९	३६५००१०९	उत्तरी क्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	४,१२४	२०,०००	२०,०००	०	०	१०,३१५	१०,३१५	०	०	१०,३१५	१०,३१५	०	०	३	१	१	२	२
१०	३६५००११०	साना विकास परियोजना	०	५,०००	५,०००	०	०	६,३५०	६,३५०	०	०	४,९६१	४,९६१	०	०	२	१	१२	१	३
११	३६५००१११	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	१,९९०	९,९९८	९,९०८	९०	०	२१,४९०	२१,४९०	०	०	२१,४९०	२१,४९०	०	०	३	१	१	२	२
१२	३६५००११२	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	२,३३१	१३,२००	०	१३,२००	०	३,५००	३,५००	०	०	३,५००	३,५००	०	०	३	१	१	२	१
१३	३६५०१०११	स्थानीय पूर्वाधार विभाग	१,३३५	१२,५४०	२,११२	१०,४२८	०	३,१३७	३४३	२,७९४	०	३,१३७	३४३	२,७९४	०	३	१	८	१	३
१४	३६५०१०११	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना	१३६	३९	३९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	६	१	१

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/बायोोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रामेस्टिक सम्प	क्रम	दिने विकास सम्प संकेत	सौक्य संकेत	चलानु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१५	३६५०११०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	३२,९४०	३६,८८४	९४१	३५,९३३	०	६०,८९५	१,३१७	५९,५७८	०	६७,२८९	१,५८०	६५,७०९	०	३	१	९	२	३
१६	३६५०११०३	झोलुगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	२८,९४१	२८,२६६	२७९	२७,९८७	०	३५,४४९	३५६	३५,१०३	०	३५,४४९	३५६	३५,१०३	०	३	१	९	२	३
१७	३६५०११०४	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम	३७	४,१९०	३०	४,१६०	०	६७४	६७४	०	०	६७४	६७४	०	०	३	१	१	२	३
१८	३६५०११०६	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	५,१०७	८,२८८	१९	८,२६९	०	७,८२०	३६	७,७८४	०	७,८२०	३६	७,७८४	०	३	२	९	२	३
१९	३६५०११०९	साना सिंचाई कार्यक्रम	७०२	१,४४१	२५२	१,१८९	०	१०,१८७	८,६३८	१,५४९	०	१०,१८७	८,६३९	१,५४८	०	४	१	२	२	२
२०	३६५०१११०	साना विकास आयोजना	१,९७९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	१	८	२	३
२१	३६५०११११	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१०,०८९	१४,२३६	३७	१४,१९९	०	२४,९२०	७०	२४,८५०	०	१६,६६५	७०	१६,५९५	०	८	१	११	२	३
२२	३६५०१११२	प्रारंभिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	१७,७३०	२३,५८९	२६५	२३,३२४	०	१८२,१००	१,७७०	१८०,३३०	०	२१८,४८१	५,३४५	२१३,१३६	०	३	१	९	२	३
२३	३६५०२०११	निजामती किताबखाना	६७०	६९०	६५१	३९	०	८९०	८२६	६४	०	८९०	८२६	६४	०	८	१	१६	२	३
२४	३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	५९८	७३३	७३३	०	०	८८९	८८९	०	०	८८९	८८९	०	०	८	२	४	२	३
२५	३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२,१९२	२,३५१	२,३५१	०	०	२,५४०	१,९०५	६३५	०	२,५४०	१,९०५	६३५	०	८	२	१६	२	३
२६	३६५६१०१३	आदिबासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	५८७	६३४	६२९	५	०	८४६	७६२	८४	०	८४६	७६२	८४	०	६	१	१०	२	३
२७	३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	६,११७	१,७९६	१,४९६	३००	०	१,९०५	१,९०५	०	०	१,९०५	१,९०५	०	०	२	१	३	२	३
२८	३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	०	३०,०००	३०,०००	०	०	३३,०००	३३,०००	०	०	३६,३००	३६,३००	०	०	४	१	१	१	२
२९	३६५०१११५	ग्रामिण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना -गु एफ	०	२,८९१	०	२,८९१	०	३,१८०	०	३,१८०	०	३,४९८	०	३,४९८	०	३	१	८	२	२
३०	३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम	०	७,६५०	०	७,६५०	०	८,४१५	०	८,४१५	०	९,२५७	०	९,२५७	०	३	१	८	२	२
जम्मा			१३९,४६७	२५०,३४४	९९,५९६	१५०,७४८	०	४४४,६५४	१२०,१५६	३२४,४९८	०	४८२,२४५	१२५,९०६	३५६,३३९	०					

८.३ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

१	३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	४,१४२	८,१८८	८,०२१	१६७	०	५,१५५	४,९१८	२३७	०	५,३५०	५,०९०	२६०	०	९	१	१६	३	३
२	३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	२७३	३००	२८०	२०	०	२७६	२६३	१३	०	२८६	२७२	१४	०	८	२	१६	२	३
३	३११२१०११	नेपाल कानून आयोग	३५८	३७९	३५९	२०	०	३५५	३४४	११	०	३६८	३५६	१२	०	८	१	१६	३	३
जम्मा			४,७७३	८,८६७	८,६६०	२०७	०	५,७८६	५,५२५	२६१	०	६,००४	५,७१८	२८६	०					

८.४ गृह

१	३१४०००११	गृह मन्त्रालय	१६,२४५	६,४११	३,४९९	२,९१२	०	५,४१०	३,२३५	२,१७५	०	५,६८१	३,३९७	२,२८४	०	९	१	१६	३	३
२	३१४००१०१	राहत तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	१५७	१,७६५	१,७६५	०	०	१,००२	१,००२	०	०	१,००२	१,००२	०	०	६	१	१६	३	३
३	३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	८०	७५	६५	१०	०	९६	९५	१	०	९६	९५	१	०	६	१	३	२	३
४	३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	२०,०५०	१६,१७७	४,२२८	११,९४९	०	२,६१३	१,२४८	१,३६५	०	२,७४३	१,३१०	१,४३३	०	७	१	१३	२	२
५	३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	२५,२२६	२२,४०७	१८,७१९	३,६८८	०	४०,६२६	३२,५६४	८,०६२	०	१८,०६२	१०,०००	८,०६२	०	८	१	१६	२	३
६	३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	८८६,८६२	१,०५७,०५०	१,०५७,०५०	०	०	९९४,००२	९९४,००२	०	०	१,०९३,४०२	१,०९३,४०२	०	०	५	१	१	१	२
७	३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	२,७५२	३,९४१	१,९२९	२,०१२	०	३,५२३	५४२	२,९८१	०	३,६९९	५६९	३,१३०	०	८	१	१६	२	३

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संगोषित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राम्र्नातिक सम्प	क्रम	दिने विकास सङ्घ संकेत	सौकिक संकेत	चलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
८	३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरु	१९,७५९	२०,६६६	१८,८४४	१,८२२	०	१९,९४४	१८,५००	१,४४४	०	१९,९४४	१८,५००	१,४४४	०	८	१	१६	३	३
९	३१४०३०११	अध्ययगमन विभाग	१,८०३	१,८७३	५९२	१,२८१	०	१,९६२	६३०	१,३३२	०	२,०४०	६५५	१,३८५	०	८	१	१६	३	३
१०	३१४०३०१२	अध्ययगमन कार्यालयहरु	१,९४२	२,२००	२,०९५	१०५	०	२,००६	१,९५०	५६	०	२,००६	१,९५०	५६	०	८	१	१६	३	३
११	३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	४४,७८८	४७,२८८	४७,१११	१०,१७७	०	४६,०४७	४५,०३७	११,०१०	०	४७,३९८	४६,३८८	११,०१०	०	६	१	१६	३	३
१२	३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	६०,६७०	६१,२७८	५६,७५२	४,५२६	०	५७,५७२	५२,३३४	५,२३८	०	५९,१४२	५३,९०४	५,२३८	०	६	१	१६	२	३
१३	३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	१०,४२१	३६,४७४	७,६६०	२८,८१४	०	१२,२२१	६,९३७	५,२८४	०	१२,४६४	७,१८०	५,२८४	०	८	१	१६	२	३
१४	३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	६१,३९७	७०,३२७	६८,२७१	२,०५६	०	६१,६७१	६०,१४८	१,५२३	०	६३,४७५	६१,९५२	१,५२३	०	६	१	१६	२	३
१५	३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	८,८००	११,४९१	६,०७५	५,४१६	०	९,८४०	६,५६९	३,२७१	०	९,८४०	६,५६९	३,२७१	०	२	२	१६	२	३
१६	३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	७७१,२९८	२४२,२२७	२३३,०६२	९,१६५	०	२२२,१६३	२१३,१५०	९,०१३	०	२२२,५५८	२१९,५४५	९,०१३	०	६	१	१६	२	३
१७	३१४०४०१७	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	७८६	८२३	९६	७२७	०	८६३	१००	७६३	०	९०६	१०५	८०१	०	६	१	१६	३	३
१८	३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल	१९,५८७	१६,३७७	१४,३७६	२,००१	०	१६,८०६	१४,७६०	२,०४६	०	१६,८०६	१४,७६०	२,०४६	०	८	१	१६	२	३
१९	३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	१६५,६६७	१७७,८१६	१७१,१४८	६,६६८	०	१६८,८१३	१५९,७७८	९,०३५	०	१७३,६०६	१६४,५७१	९,०३५	०	८	१	१६	३	३
२०	३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	१२,४३०	१४,६२९	१२,९४१	१,६८८	०	१२,५३७	११,९४५	५९२	०	१३,१६४	१२,५४२	६२२	०	८	१	१६	३	३
२१	३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ. अस्पताल	४,१६२	४,४३८	३,२२१	१,२१७	०	४,३९४	३,२१५	१,१७९	०	४,५७०	३,३४४	१,२२६	०	२	१	१६	३	३
२२	३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना	२३९	२८३	२४६	३७	०	२५१	२३५	१६	०	२६१	२४४	१७	०	८	१	१६	२	३
२३	३१४११०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय	१४०	१४३	१४२	१	०	१४२	१४१	१	०	१४०	१४९	१	०	८	२	१६	३	३
२४	३१४१२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	२९,५४४	१७,४११	१४,०७४	३,३३७	०	१७,५१७	१४,०७४	३,४४३	०	१८,६५२	१४,५७९	४,०७३	०	८	१	१६	३	३
२५	३१४१२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	२६४	२८७	२८०	७	०	२८२	२७७	५	०	१६५	१६४	१	०	८	१	१६	२	३
२६	३१४१२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	५,००६	५,९८९	३,७७४	२,२१५	०	५,१७७	३,६६६	१,५११	०	५,६०६	३,८३९	१,७६७	०	८	१	१६	२	३
२७	३१४१३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	१५२	१५९	१५८	१	०	१६५	१६४	१	०	१६५	१६४	१	०	७	१	११	३	३
२८	३१४०७०११	कसुरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	०	३४०	२९१	४९	०	३७४	३२०	५४	०	४११	३५२	५९	०	८	१	१६	२	३
जम्मा			१,६८०,२३७	१,८५०,३४५	१,७४८,४६४	१०१,८८१	०	१,७१८,०१९	१,६४६,५९४	७१,४२५	०	१,८१४,०१४	१,७४१,२३१	७२,७८३	०					
८.५ रक्षा																				
१	३४४०००११	रक्षा मन्त्रालय	७९६	९१७	८३७	८०	०	९८७	९१४	७३	०	१,०२५	९५०	७५	०	९	१	१६	३	३
२	३४४०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	५२८	४८२	४५२	३०	०	५८८	५३६	५२	०	६११	५५७	५४	०	८	१	१६	३	३
३	३४४०१०११	जंगी अड्डा	४९२,०१२	५१०,३२१	४३९,९३६	७०,३८५	०	५०४,९३५	४२७,५१३	७७,४२२	०	५२५,६९४	४४०,५५८	८५,१३६	०	८	१	१६	२	३
४	३४४०१०१२	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	७,४८१	१३,०३७	६,३०८	६,७२९	०	१३,८९६	६,४९६	७,४००	०	१४,७७४	८,१०२	६,६७२	०	८	१	१६	३	३
५	३४४०१०१३	बीरिन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेंट सेन्टर समेत)	१७,४२८	१५,४४७	१३,६५९	२,२८८	०	१६,४८८	१४,०६९	२,४१६	०	१७,१९७	१४,४४९	२,७४८	०	२	२	१६	२	३
६	३४४०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	१,६३२	२,६२३	१,२७९	१,३४४	०	२,७९५	१,३१७	१,४७८	०	२,९५६	१,३५३	१,६०३	०	८	१	१६	२	३
७	३४४०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	३,८३२	४,१६६	३,९१४	२५२	०	४,३०९	४,०३२	२७७	०	४,४४५	४,१४०	३०५	०	८	२	१६	३	३
८	३४४०१०१६	अति विभिन्न व्यक्तिको सुरक्षा	२,०३६	२,९०२	२,४९७	४०५	०	३,०१८	२,५७२	४४६	०	३,१३८	२,६४१	४९७	०	८	१	१६	३	३
जम्मा			५२५,७५५	५५०,३९५	४६८,८८२	८१,५१३	०	५४७,०१३	४५७,४४९	८९,५६४	०	५६९,८४०	४७१,३२०	९८,५२०	०					
८.६ परराष्ट्र																				
१	३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	१०,१४६	७,०५०	४,२०५	२,८४५	०	९,१६०	५,७६०	३,४००	०	७,४६०	५,९६०	१,५००	०	९	१	१७	३	३
२	३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु र महावाणिज्य दूतावासहरु	४४,५२१	४१,५६१	३८,७१०	२,८५१	०	४४,५००	४०,५००	१४,०००	०	४७,२००	४१,१००	१६,१००	०	८	१	१७	३	३
३	३२६०००१३	सीमा नापी टोली	४१६	४६०	२९०	१७०	०	४७०	३००	१७०	०	४७०	३००	१७०	०	८	२	१७	३	३
४	३२६०१०११	राष्ट्रिय विभाग	९,७१५	८,८१०	८,७५२	५८	०	८,६४४	८,५६९	७५	०	८,७१०	८,६३०	८०	०	८	२	१७	२	३
५	३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	३७३	४५४	३७९	७५	०	३८०	३०५	७५	०	४०५	३२५	८०	०	८	१	१७	३	३
जम्मा			६५,१७१	५८,३३५	५२,३३६	५,९९९	०	७३,१४४	५५,४३४	१७,७२०	०	७४,२४५	५६,३१५	१७,९३०	०					

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/बायोोजना	आ. व. २०७८/७९ को संगोषित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रामनीतिक सम्पन्न	क्रम	दिने विकास सम्पन्न	संकेत	संकेत	चलानु संकेत
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
८.७ योजना तथा तथ्यांक																					
१	३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	१,७३९	१,८०१	१,६८८	११३	०	२,६०४	१,८९२	७१२	०	२,१६८	१,९६८	२००	०	८	१	१६	२	३	
२	३९१००१०१	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम	१२०	२३४	२०६	२८	०	१३४	१३३	२	०	१४२	१४०	२	०	८	२	१६	२	३	
३	३९१०१०११	केन्द्रीय तथ्यांक विभाग	१,०४७	१,२६०	१,२४०	१०	०	१,०८८	१,०८४	३	०	१,१४२	१,१३९	३	०	८	१	१६	३	३	
४	३९१०१०१२	जिल्ला तथ्यांक कार्यालयहरू	२,७३८	३,१४३	२,७०४	४४९	०	३,११०	३,०४०	६०	०	३,११०	३,०४०	६०	०	८	१	१६	३	३	
५	३९१०११०१	आर्थिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	६,७९२	१,१३६	१,०२७	१०९	०	१,४०६	१,२३३	१७३	०	१,४६२	१,२८२	१८०	०	८	२	१०	३	३	
६	३९१०११०२	सामाजिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	९२८	१,३०८	१,२९०	१८	०	१,६७४	१,६६४	१०	०	१,७४१	१,७३१	१०	०	८	१	१०	२	३	
७	३९१०११०३	राष्ट्रिय जनगणना २०७८	२१,४३४	१,१२४	१,१००	२४	०	८८४	८३२	४२	०	७०	३०	४०	०	८	१	१६	१	३	
जम्मा			३४,७९८	१०,०१७	९,२६४	७४२	०	१०,९०१	९,८८९	१,०१२	०	९,८३४	९,३४०	४९४	०						
कुल जम्मा			२,७३८,३४४	२,७७४,३८१	२,४२४,१७१	३४९,२१०	०	२,८४२,०९८	२,३३१,३८८	४१०,७१०	०	३,०००,६४०	२,४४७,४४३	४४३,२०७	०						

अनुसूची द.२

शासकीय व्यवस्था तथा अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
द.१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्														
१	३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	७४०	७४०	०	०	७६६	७६६	०	०	७९३	७९३	०	०
२	३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४,४४९	४,४४९	०	०	३,६३३	३,६३३	०	०	३,७७८	३,७७८	०	०
३	३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१,७३१	१,७३१	०	०	१,८७२	१,८७२	०	०	१,९६१	१,९६१	०	०
४	३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरु	२,६९४	२,६९४	०	०	२,७६०	२,७६०	०	०	२,८७७	२,८७७	०	०
५	३०१०१०१३	विशेष सरकारी वकील कार्यालय	१,०६४	१,०६४	०	०	१,१५७	१,१५७	०	०	१,२४८	१,२४८	०	०
६	३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयहरु	७,४७५	७,४७५	०	०	७,७५८	७,७५८	०	०	८,१२९	८,१२९	०	०
७	३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	३,६९२	३,६९२	०	०	९९५	९९५	०	०	१,०३६	१,०३६	०	०
८	३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	५०४	५०४	०	०	४९०	४९०	०	०	५०८	५०८	०	०
९	३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१,१४९	१,१४९	०	०	१,१८९	१,१८९	०	०	१,२३२	१,२३२	०	०
१०	३०१०५०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	१,५०७	१,५०७	०	०	१,६५०	१,६५०	०	०	१,७१२	१,७१२	०	०
११	३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	७५१	७५१	०	०	८८९	८८९	०	०	८१८	८१८	०	०
१२	३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	१७,५६७	१७,५६७	०	०	१६,७१९	१६,७१९	०	०	१७,४५१	१७,४५१	०	०
१३	३०१३१०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	२,७५५	१,८८५	८७०	०	२,७९३	२,७९३	०	०	२,९२४	२,९२४	०	०
१४	३९२०००११	राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा			४६,०७८	४५,२०८	८७०	०	४२,५७१	४२,५७१	०	०	४४,४६७	४४,४६७	०	०

द.२ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

१	३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	७,६६७	७,६६७	०	०	९,७३६	९,७३६	०	०	९,७३६	९,७३६	०	०
२	३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	१,२००	१,२००	०	०	१,५२४	१,५२४	०	०	१,५२४	१,५२४	०	०
३	३६५००१०२	संघीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	२५	२५	०	०	६९	६९	०	०	६९	६९	०	०
४	३६५००१०४	स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरु	११,१७७	११,१७७	०	०	१४,६०५	१४,६०५	०	०	१४,६०५	१४,६०५	०	०
६	३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	२२३	२२३	०	०	३०	३०	०	०	३०	३०	०	०
७	३६५००१०७	तराई मधेश समृद्धि कार्यक्रम	३३१	३३१	०	०	१७८	१७८	०	०	१७८	१७८	०	०
८	३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	५,२९५	१३	५,२८२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	३६५००१०९	उत्तरीक्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	२०,०००	०	२०,०००	०	१०,३१५	०	१०,३१५	०	१०,३१५	०	१०,३१५	०
१०	३६५००११०	साना विकास परियोजना	५,०००	०	५,०००	०	६,३५०	०	६,३५०	०	४,९६१	०	४,९६१	०
११	३६५००१११	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	९,९९८	९,९९८	०	०	२१,४९०	२१,४९०	०	०	२१,४९०	२१,४९०	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१२	३६५००११२	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	१३,२००	१३,२००	०	०	३,५००	३,५००	०	०	३,५००	३,५००	०	०
१३	३६५०१०११	स्थानीय पूर्वाधार विभाग	१२,५५०	१२,५५०	०	०	३,१३७	३,१३७	०	०	३,१३७	३,१३७	०	०
१४	३६५०११०१	ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजना	३९	३९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	३६५०११०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	३६,८८४	१३,५४२	०	२३,३४२	६०,८९५	१७,२४०	०	४३,६५५	६७,२८९	१७,२४०	०	५०,०४९
१६	३६५०११०३	झोलुगे पुल श्रेयगत कार्यक्रम	२८,२६६	२५,०९१	३,१७५	०	३५,४५९	३१,४२७	४,०३२	०	३५,४५९	३१,४२७	४,०३२	०
१७	३६५०११०४	ग्रामीण पहुँच कार्यक्रम	४,१९०	३०	४,१६०	०	६७४	३९	६३५	०	६७४	३९	६३५	०
१८	३६५०११०६	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	८,२८८	५,०८८	३,२००	०	७,८२०	३,७५६	४,०६४	०	७,८२०	३,७५६	४,०६४	०
१९	३६५०११०९	साना सिँचाई कार्यक्रम	१,४४१	२३	१,४१८	०	१०,१८७	२७	१०,१६०	०	१०,१८७	२७	१०,१६०	०
२०	३६५०१११०	साना विकास आयोजना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	३६५०११११	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१४,२३६	१४,२३६	०	०	२४,९२०	२४,९२०	०	०	१६,६६५	१६,६६५	०	०
२२	३६५०१११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	२३,५८९	५८९	३,०००	२०,०००	१८२,१००	४,५०७	०	१७७,५९३	२१८,४८१	४,५०७	०	२१३,९७४
२३	३६५०२०११	निजामती किताबखाना	६९०	६९०	०	०	८९०	८९०	०	०	८९०	८९०	०	०
२४	३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	७३३	७३३	०	०	८८९	८८९	०	०	८८९	८८९	०	०
२५	३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२,३५१	२,३५१	०	०	२,५४०	२,५४०	०	०	२,५४०	२,५४०	०	०
२६	३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	६३४	६३४	०	०	८४६	८४६	०	०	८४६	८४६	०	०
२७	३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	१,७९६	१,७९६	०	०	१,९०५	१,९०५	०	०	१,९०५	१,९०५	०	०
२८	३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	३०,०००	३०,०००	०	०	३३,०००	३३,०००	०	०	३६,३००	३६,३००	०	०
२९	३६५०१११५	ग्रामिण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना -ए एफ	२,८९१	४३९	०	२,४५२	३,१८०	४८३	०	२,६९७	३,४९८	४३९	०	२,९६७
३०	३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम	७,६५०	०	७,६५०	०	८,४१५	०	८,४१५	०	९,२५७	०	९,२५७	०
जम्मा			२५०,३४४	१५१,६६५	५२,८८५	४५,७९४	४४४,६५४	१७६,७३८	४३,९७१	२२३,९४५	४८२,२४५	१७१,८३१	४३,४२४	२६६,९९०

८.३ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

१	३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	८,१८८	८,१८८	०	०	५,१५५	५,१५५	०	०	५,३५०	५,३५०	०	०
२	३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	३००	३००	०	०	२७६	२७६	०	०	२८६	२८६	०	०
३	३११२१०११	नेपाल कानून आयोग	३७९	३७९	०	०	३५५	३५५	०	०	३६८	३६८	०	०
जम्मा			८,८६७	८,८६७	०	०	५,७८६	५,७८६	०	०	६,००४	६,००४	०	०

८.४ गृह

१	३१४०००११	गृह मन्त्रालय	६,४११	६,४११	०	०	५,४१०	५,४१०	०	०	५,६८१	५,६८१	०	०
२	३१४००१०१	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	१,७६५	१,७६५	०	०	१,००२	१,००२	०	०	१,००२	१,००२	०	०
३	३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	७५	७५	०	०	९६	९६	०	०	९६	९६	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४	३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	१६,१७७	९५१	५,५५०	९,६७६	२,६१३	२,६१३	०	०	२,७४३	२,७४३	०	०
५	३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	२२,४०७	१९,४६३	०	२,९४४	४०,६२६	४०,६२६	०	०	१८,०६२	१८,०६२	०	०
६	३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१,०५७,०५०	१,०५७,०५०	०	०	९९४,००२	९९४,००२	०	०	१,०९३,४०२	१,०९३,४०२	०	०
७	३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	३,९४१	३,९४१	०	०	३,५२३	३,५२३	०	०	३,६९९	३,६९९	०	०
८	३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरु	२०,६६६	२०,६६६	०	०	१९,९४४	१९,९४४	०	०	१९,९४४	१९,९४४	०	०
९	३१४०३०११	अध्यागमन विभाग	१,८७३	१,८७३	०	०	१,९६२	१,९६२	०	०	२,०४०	२,०४०	०	०
१०	३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरु	२,२००	२,२००	०	०	२,००६	२,००६	०	०	२,००६	२,००६	०	०
११	३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	५७,२८८	५७,२८८	०	०	५६,०४७	५६,०४७	०	०	५७,३९८	५७,३९८	०	०
१२	३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	६१,२७८	६१,२७८	०	०	५७,५७२	५७,५७२	०	०	५९,१४२	५९,१४२	०	०
१३	३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	३६,४७४	८,९७४	२७,५००	०	१२,२२१	-२६,२८२	३८,५०३	०	१२,४६४	-२६,०३९	३८,५०३	०
१४	३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	७०,३२७	७०,३२७	०	०	६१,६७१	६१,६७१	०	०	६३,४७५	६३,४७५	०	०
१५	३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	११,४९१	११,४९१	०	०	९,८४०	९,८४०	०	०	९,८४०	९,८४०	०	०
१६	३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	२४२,२२७	२४२,२२७	०	०	२२२,१६३	२२२,१६३	०	०	२२८,५५८	२२८,५५८	०	०
१७	३१४०४१०३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	८२३	८२३	०	०	८६३	८६३	०	०	९०६	९०६	०	०
१८	३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल	१६,३७७	१६,३७७	०	०	१६,८०६	१६,८०६	०	०	१६,८०६	१६,८०६	०	०
१९	३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	१७७,८१६	१७७,८१६	०	०	१६८,८१३	१६८,८१३	०	०	१७३,६०६	१७३,६०६	०	०
२०	३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	१४,६२९	१४,६२९	०	०	१२,५३७	१२,५३७	०	०	१३,१६४	१३,१६४	०	०
२१	३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	४,४३८	४,४३८	०	०	४,३९४	४,३९४	०	०	४,५७०	४,५७०	०	०
२२	३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना	२८३	२८३	०	०	२५१	२५१	०	०	२६१	२६१	०	०
२३	३१४९१०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय	१४३	१४३	०	०	१४२	१४२	०	०	१५०	१५०	०	०
२४	३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	१७,४११	१७,४११	०	०	१७,५१७	१७,५१७	०	०	१८,६५२	१८,६५२	०	०
२५	३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	२८७	२८७	०	०	२८२	२८२	०	०	१६५	१६५	०	०
२६	३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	५,९८९	५,९८९	०	०	५,१७७	५,१७७	०	०	५,६०६	५,६०६	०	०
२७	३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	१५९	१५९	०	०	१६५	१६५	०	०	१६५	१६५	०	०
२८	३१४०७०११	कसुरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	३४०	३४०	०	०	३७४	३७४	०	०	४११	४११	०	०
जम्मा			१,८५०,३४५	१,८०४,६७५	३३,०५०	१२,६२०	१,७१८,०१९	१,६७९,५१६	३८,५०३	०	१,८१४,०१४	१,७७५,५११	३८,५०३	०
८.५ रक्षा														
१	३४५०००११	रक्षा मन्त्रालय	९१७	९१७	०	०	९८७	९८७	०	०	१,०२५	१,०२५	०	०
२	३४५०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्	४८२	४८२	०	०	५८८	५८८	०	०	६११	६११	०	०
३	३४५०१०११	जंगी अड्डा	५१०,३२१	५१०,३२१	०	०	५०४,९३५	५०४,९३५	०	०	५२५,६९४	५२५,६९४	०	०
४	३४५०१०१२	सैनिक हवाई महा-निर्देशनालय	१३,०३७	१३,०३७	०	०	१३,८९६	१३,८९६	०	०	१४,७७४	१४,७७४	०	०
५	३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल (पोष्ट एक्सीडेन्ट सेन्टर समेत)	१५,९४७	१५,९४७	०	०	१६,४८५	१६,४८५	०	०	१७,१९७	१७,१९७	०	०
६	३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	२,६२३	२,६२३	०	०	२,७९५	२,७९५	०	०	२,९५६	२,९५६	०	०
७	३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	४,१६६	४,१६६	०	०	४,३०९	४,३०९	०	०	४,४४५	४,४४५	०	०
८	३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिहरुको सुरक्षा	२,९०२	२,९०२	०	०	३,०१८	३,०१८	०	०	३,१३८	३,१३८	०	०
जम्मा			५५०,३९५	५५०,३९५	०	०	५४७,०१३	५४७,०१३	०	०	५६९,८४०	५६९,८४०	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
८.६ परराष्ट्र														
१	३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	७,०५०	७,०५०	०	०	९,१६०	९,१६०	०	०	७,४६०	७,४६०	०	०
२	३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु र महावाणिज्य दूतावासहरु	४१,५६१	४१,५६१	०	०	५४,५००	५४,५००	०	०	५७,२००	५७,२००	०	०
३	३२६०००१३	सीमा नापी टोली	४६०	४६०	०	०	४७०	४७०	०	०	४७०	४७०	०	०
४	३२६०१०११	राहदानी विभाग	८,८१०	८,८१०	०	०	८,६४४	८,६४४	०	०	८,७१०	८,७१०	०	०
५	३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	४५४	४५४	०	०	३८०	३८०	०	०	४०५	४०५	०	०
जम्मा			५८,३३५	५८,३३५	०	०	७३,१५४	७३,१५४	०	०	७४,२४५	७४,२४५	०	०
८.७ योजना तथा तथ्यांक														
१	३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	१,८०१	१,८०१	०	०	२,६०४	२,६०४	०	०	२,१६८	२,१६८	०	०
२	३९१००१०१	योजना तथा जनशक्ति विकास कार्यक्रम	२३४	२३४	०	०	१३५	१३५	०	०	१४२	१४२	०	०
३	३९१०१०११	केन्द्रीय तथ्यांक विभाग	१,२६०	१,२६०	०	०	१,०८८	१,०८८	०	०	१,१४२	१,१४२	०	०
४	३९१०१०१२	जिल्ला तथ्यांक कार्यालयहरु	३,१५३	३,१५३	०	०	३,११०	३,११०	०	०	३,११०	३,११०	०	०
५	३९१०११०१	आर्थिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	१,१३६	१,१३६	०	०	१,४०६	१,४०६	०	०	१,४६२	१,४६२	०	०
६	३९१०११०२	सामाजिक तथ्यांक विकास कार्यक्रम	१,३०८	१,३०८	०	०	१,६७४	१,६७४	०	०	१,७४१	१,७४१	०	०
७	३९१०११०३	राष्ट्रिय जनगणना २०७८	१,१२५	१,१२५	०	०	८८४	८८४	०	०	७०	७०	०	०
जम्मा			१०,०१७	१०,०१७	०	०	१०,९०१	१०,९०१	०	०	९,८३५	९,८३५	०	०
कुल जम्मा			२,७७४,३८१	२,६२९,१६२	८६,८०५	५८,४१४	२,८४२,०९८	२,५३५,६७९	८२,४७४	२२३,९४५	३,०००,६५०	२,६५१,७३४	८१,९२७	२६६,९९०

अनुसूची १.१

संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सकितीकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक रूपरेखा	क्रम प्रतिक्रिया	सिरो विकास सहय संकेत	सैतक संकेत	जसमायु संकेत	
				कुल	चासु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
१.१ राष्ट्रपतिको कार्यालय																					
१	१०१००००१	राष्ट्रपति		७४	७४	७४	०	०	८०	८०	०	०	८०	८०	०	०	९	१	१६	२	३
२	१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	१,३७०	१,३५१	१,१६२	१८९	०	१,२१९	१,२१९	०	०	१,२६०	१,२६०	०	०	९	१	१६	२	३	
जम्मा			१,४४४	१,४२६	१,२३७	१८९	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०						
१.२ उपराष्ट्रपतिको कार्यालय																					
१	१०२००००१	उपराष्ट्रपति		६३	६१	६१	०	०	६७	६७	०	०	६७	६७	०	०	९	१	१६	२	३
२	१०२०००११	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	४२६	४२१	४०७	१४	०	४३४	४१७	१७	०	४५३	४३४	१९	०	९	१	१६	२	३	
जम्मा			४८९	४८२	४६८	१४	०	४७१	४८४	१७	०	४२०	४०१	१९	०						
१.३ संघीय संसद																					
१	२०२००००१	संघीय संसद		२८५	२२६	२२६	०	०	४५०	४५०	०	०	५००	५००	०	०	९	१	१६	२	३
२	२०२०००११	संघीय संसद	७,८८३	७,९२९	७,९२९	०	०	१,१००	१,१००	०	०	१,१५०	१,१५०	०	०	८	१	१६	२	३	
३	२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	४,०६७	३,७९३	३,७७३	३२०	०	११,०३०	१०,६७८	३५२	०	११,४४५	११,०५८	३८७	०	८	१	१६	२	३	
जम्मा			१२,२३५	११,९४८	११,९२८	३२०	०	१२,५८०	१२,२२८	३५२	०	१३,०९५	१२,७०८	३८७	०						
१.४ अदालत																					
१	२०४००००१	सर्वोच्च अदालत		६१८	६१७	६१७	०	०	७०९	७०९	०	०	७५२	७५२	०	०	९	१	१६	३	३
२	२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च समेत)	१७,८९७	१६,०४७	४,८७२	११,१७५	०	१५,७९९	४,१३६	११,६६४	०	१६,६६७	४,३६३	१२,३०४	०	६	१	१६	२	३	
३	२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद	१११	१७०	१६८	२	०	१८१	१७९	२	०	१९१	१८८	२	०	६	२	१६	२	३	
४	२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	८४२	९२२	७५४	१६८	०	८४४	८४४	०	०	८९०	८९०	०	०	८	२	१६	३	३	
५	२०४९१०११	उच्च अदालतहरू	१२,११२	१३,५००	१०,८४५	२,६५५	०	१४,४९१	११,४८३	३,००८	०	१५,२८७	१२,११३	३,१७४	०	६	१	१६	२	३	
६	२०४९२०११	विशेष अदालत	८५५	५४८	५४५	३	०	५८१	५७७	३	०	६१३	६०९	३	०	६	१	१६	३	३	
७	२०४९३०११	प्रशासकीय अदालत	२९७	२९२	२९१	१	०	३०८	३०७	१	०	३२५	३२३	१	०	६	१	१६	३	३	
८	२०४९४०११	श्रम अदालत	२०४	२०१	२००	१	०	२१०	२०८	१	०	२२१	२२०	१	०	६	१	१६	३	३	
९	२०४९५०११	कैसला कार्यान्वयन निदेशनालय	१८७	१९२	१९१	१	०	२००	१९९	१	०	२११	२१०	१	०	६	१	१६	३	३	
१०	२०४९६०११	राजस्व न्यायधिकरणहरू	६३२	६५१	६४७	४	०	६८३	६७९	४	०	७२१	७१६	५	०	६	१	१६	३	३	
११	२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरू	३६,२८४	३६,०६१	२९,५९७	६,४६४	०	३९,०५५	३१,३०८	७,७४७	०	४१,१९९	३२,०१५	९,१८४	०	६	१	१६	३	३	
जम्मा			७०,०४२	६९,२८१	४८,८०७	२०,४७५	०	७३,०६०	५०,६२८	२२,४३२	०	७७,०७५	५२,४००	२४,६७५	०						
१.५ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग																					
१	२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग		१०२	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	९	१	१६	३	३
२	२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१२,२४५	१४,४६४	११,५७२	२,८९२	०	१३,५०१	१०,३०१	३,२००	०	१४,१८५	१०,६६५	३,५२०	०	८	१	१६	३	३	
जम्मा			१२,३४७	१४,५६४	११,६७२	२,८९२	०	१३,६०१	१०,४०१	३,२००	०	१४,२८५	१०,७६५	३,५२०	०						
१.६ महालेखा परीक्षकको कार्यालय																					
१	२०८००००१	महालेखा परीक्षकको कार्यालय		२७	२७	२७	०	०	३३	३३	०	०	३५	३५	०	०	९	१	१६	३	३
२	२०८०००११	महालेखा परीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	६,५५३	६,०५८	५,७५०	३०८	०	५,८३७	४,९०४	९३३	०	६,१०१	५,०७५	१,०२६	०	८	१	१६	३	३	
जम्मा			६,५८०	६,०८५	५,७७७	३०८	०	५,८७०	४,९३७	९३३	०	६,१३६	५,११०	१,०२६	०						

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रपतिक स्तरमा	क्रम	सिरो विकास समय सीमा	सैद्धान्तिक सीमा	व्यवहार सीमा	
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
९.७ लोक सेवा आयोग																					
१	२१०००००१	लोक सेवा आयोग		७७	७९	७९	०	८१	८१	०	०	८१	८१	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	५,९५९	५,४३१	५,३७५	५६	०	५,७०८	५,६२८	८०	०	५,८३०	५,७५०	८०	०	८	१	१६	१	३	
३	२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरु	३,५६२	२,९७०	२,८१५	१५५	०	३,९५०	२,९९८	१५२	०	३,३५७	३,१८१	१७६	०	८	१	१६	१	३	
जम्मा			९,५१८	८,४८०	८,२६९	२११	०	८,९३९	८,७०७	२३२	०	९,२६८	९,०१२	२५६	०						
९.८ निर्वाचन आयोग																					
१	२१२००००१	निर्वाचन आयोग		८५	८५	८५	०	८५	८५	०	०	८६	८६	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	७८,५०५	१,८४३	९७१	८७२	०	१,८६३	९२०	९४३	०	१,८७५	९२५	९५०	०	८	१	१६	३	३	
३	२१२०००१२	मतदाता नामावली अध्यावधिक संकलन -मतदाता परिचय पत्र समेत	८६४	२३६	२३६	०	०	५९	५९	०	०	६०	६०	०	०	८	१	१६	३	३	
४	२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरु (प्रशासनिक खर्च समेत)	३,२१५	३,६२०	३,४४२	१७८	०	३,२८२	३,१७६	१०६	०	३,२९०	३,१८०	११०	०	८	१	१६	३	३	
जम्मा			८२,६६९	५,७८४	४,७३४	१,०५०	०	५,२८९	४,२४०	१,०४९	०	५,३११	४,२५१	१,०६०	०						
९.९ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग																					
१	२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग		६८	७१	७१	०	७०	७०	०	०	७२	७२	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	२,४१९	२,५१३	२,४७९	३४	०	२,६७७	२,६४०	३७	०	२,७७३	२,७३२	४१	०	६	१	१६	१	३	
जम्मा			२,४८७	२,५८४	२,५५०	३४	०	२,७४७	२,७१०	३७	०	२,८४५	२,८०४	४१	०						
९.१० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग																					
१	२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग		८३	९६	९६	०	८७५	८३५	४०	०	९०८	८६४	४४	०	९	१	१६	३	३	
२	२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग		७२७	८१९	७९८	२१	०	७८८	७४८	४०	०	८१८	७७४	४४	०	८	१	१६	३	३
जम्मा			८१०	९१५	८९४	२१	०	१,६६३	१,५८३	८०	०	१,७२६	१,६३८	८८	०						
९.११ राष्ट्रिय महिला आयोग																					
१	२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग		७८	७९	७९	०	१,०६९	१,०३९	३०	०	१,१०९	१,०७६	३३	०	९	१	१६	३	३	
२	२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग		९००	९१५	८९२	२३	०	९८८	९५८	३०	०	१,०२५	९९२	३३	०	६	१	५	१	३
जम्मा			९७८	९९४	९७१	२३	०	२,०५७	१,९९७	६०	०	२,१३४	२,०६८	६६	०						
९.१२ राष्ट्रिय दलित आयोग																					
१	२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग		९०	९२	९२	०	८५	८५	०	०	८८	८८	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग	२३७	२४३	२३४	९	०	३४१	३३०	११	०	३४४	३४२	१२	०	६	१	१६	२	३	
जम्मा			३२७	३३५	३२६	९	०	४२६	४१५	११	०	४४२	४३०	१२	०						
९.१३ राष्ट्रिय समावेशी आयोग																					
१	२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग		६८	७१	७१	०	६९	६९	०	०	७६	७६	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	२३४	२४२	२३०	१२	०	२४९	२३७	१२	०	२५२	२४०	१२	०	६	१	१६	२	३	
जम्मा			३०२	३१३	३०१	१२	०	३१८	३०६	१२	०	३२८	३१६	१२	०						
९.१४ आदिवासी जनजाति आयोग																					
१	२२८००००१	आदिवासी जनजाति आयोग		६७	७५	७५	०	९१	९१	०	०	९१	९१	०	०	९	१	१६	३	३	
२	२२८०००११	आदिवासी जनजाति आयोग	२०१	२४५	२३२	१३	०	९८	८४	१४	०	१०८	९३	१५	०	६	१	१६	२	३	
जम्मा			२६८	३२०	३०७	१३	०	१८९	१७५	१४	०	२००	१८५	१५	०						
९.१५ मधेशी आयोग																					
१	२३०००००१	मधेशी आयोग		६७	७०	७०	०	७	०	७	०	८	०	८	०	९	१	१६	३	३	
२	२३००००११	मधेशी आयोग	२५४	२६०	२५४	६	०	१३	१३	०	०	१३	१३	०	०	६	१	१६	२	३	

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तरमा	क्रम	सिगो विकास समय सीमा	सैविक सीमा	समय सीमा
				कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
जम्मा			३२१	३३०	३२४	६	०	२०	१३	७	०	२१	१३	८	०					
९.१६ थारु आयोग																				
१	२३२००००१	थारु आयोग	६९	७२	७२	०	०	७४	७४	०	०	७७	७७	०	०	९	१	१६	३	३
२	२३२०००११	थारु आयोग	४९४	३४५	३३४	२१	०	३७१	३३८	३३	०	३८५	३४९	३६	०	६	१	१६	२	३
जम्मा			५६३	४२७	४०६	२१	०	४४५	४१२	३३	०	४६२	४२६	३६	०					
९.१७ मुस्लिम आयोग																				
१	२३४००००१	मुस्लिम आयोग	७१	७२	७२	०	०	४५४	३९१	६३	०	४७४	४०५	६९	०	९	१	१६	३	३
२	२३४०००११	मुस्लिम आयोग	३४८	३३५	३१०	२५	०	३८१	३९८	६३	०	३९८	३२९	६९	०	६	१	१६	२	३
जम्मा			४१९	४०७	३८२	२५	०	८३५	७८९	१२६	०	८७२	७३४	१३८	०					
९.१८ न्याय परिषद्																				
१	२१८००००१	न्याय परिषद्	४२	४१	४१	०	०	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०	९	१	१६	३	३
२	२१८०००११	न्याय परिषद्	४०९	४२७	४०९	१८	०	४८९	४६६	२३	०	५०७	४८२	२५	०	९	१	१६	३	३
जम्मा			४५२	४६८	४५०	१८	०	५२९	५०६	२३	०	५४८	५२३	२५	०					
९.१९ प्रदेश प्रमुख																				
१	१०३००००१	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १	४०	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०	४२	४२	०	०	९	१	१६	३	३
२	१०३००००२	प्रदेश प्रमुख- मधेश प्रदेश	४२	४२	४२	०	०	४३	४३	०	०	४४	४४	०	०	९	१	१६	३	३
३	१०३००००३	प्रदेश प्रमुख- बागमती प्रदेश	४२	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०	४२	४२	०	०	९	१	१६	३	३
४	१०३००००४	प्रदेश प्रमुख- गण्डकी प्रदेश	४९	४३	४३	०	०	४३	४३	०	०	४४	४४	०	०	९	१	१६	३	३
५	१०३००००५	प्रदेश प्रमुख- लुम्बिनी प्रदेश	५१	५२	५२	०	०	४६	४६	०	०	४८	४८	०	०	९	१	१६	३	३
६	१०३००००६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली प्रदेश	४७	४१	४१	०	०	४३	४३	०	०	४४	४४	०	०	९	१	१६	३	३
७	१०३००००७	प्रदेश प्रमुख- सुदूरपश्चिम प्रदेश	५२	४३	४३	०	०	४३	४३	०	०	४४	४४	०	०	९	१	१६	३	३
८	१०३०००११	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १ (प्रशासनिक खर्च समेत)	२३७	२४६	२३८	८	०	२५४	२४५	९	०	२६४	२५४	१०	०	९	१	१६	३	३
९	१०३०००१२	प्रदेश प्रमुख- मधेश प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४६	२३७	२३३	४	०	२६४	२६०	४	०	२७३	२६९	४	०	९	१	१६	३	३
१०	१०३०००१३	प्रदेश प्रमुख- बागमती प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२६५	२५६	२५२	४	०	२८०	२७६	४	०	२९०	२८६	४	०	९	१	१६	३	३
११	१०३०००१४	प्रदेश प्रमुख- गण्डकी प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४८	२३५	२२८	७	०	२५१	२४३	८	०	२६१	२५२	९	०	९	१	१६	३	३
१२	१०३०००१५	प्रदेश प्रमुख- लुम्बिनी प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४४	२५१	२३८	१३	०	२६१	२४७	१४	०	२७१	२५६	१५	०	९	१	१६	३	३
१३	१०३०००१६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४०	२४३	२३६	७	०	२५३	२४६	७	०	२६३	२५५	८	०	९	१	१६	३	३
१४	१०३०००१७	प्रदेश प्रमुख- सुदूरपश्चिम प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२५८	२४९	२४१	८	०	२६१	२५२	९	०	२७१	२६१	१०	०	९	१	१६	३	३
जम्मा			२,०६१	२,०१८	१,९६७	५१	०	२,१२४	२,०६९	५५	०	२,२०५	२,१४५	६०	०					
कुल जम्मा			२०४,४३२	१२७,१६१	१०१,४७०	२५,६९१	०	१३२,४९२	१०३,८१९	२८,६७३	०	१३८,८१३	१०७,३६९	३१,४४४	०					

अनुसूची १.२
संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१.१ राष्ट्रपतिको कार्यालय														
१	१०१००००१	राष्ट्रपति	७५	७५	०	०	८०	८०	०	०	८०	८०	०	०
२	१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	१,३५१	१,३५१	०	०	१,२१९	१,२१९	०	०	१,२६०	१,२६०	०	०
जम्मा			१,४२६	१,४२६	०	०	१,२९९	१,२९९	०	०	१,३४०	१,३४०	०	०
१.२ उपराष्ट्रपतिको कार्यालय														
१	१०२००००१	उपराष्ट्रपति	६१	६१	०	०	६७	६७	०	०	६७	६७	०	०
२	१०२०००११	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	४२१	४२१	०	०	४३४	४३४	०	०	४५३	४५३	०	०
जम्मा			४८२	४८२	०	०	५०१	५०१	०	०	५२०	५२०	०	०
१.३ संघीय संसद														
१	२०२००००१	संघीय संसद	२२६	२२६	०	०	४५०	४५०	०	०	५००	५००	०	०
२	२०२०००११	संघीय संसद	७,९२९	७,९२९	०	०	१,१००	१,१००	०	०	१,१५०	१,१५०	०	०
३	२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	३,७९३	३,७९३	०	०	११,०३०	११,०३०	०	०	११,४४५	११,४४५	०	०
जम्मा			११,९४८	११,९४८	०	०	१२,५८०	१२,५८०	०	०	१३,०९५	१३,०९५	०	०
१.४ अदालत														
१	२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	६९७	६९७	०	०	७०९	७०९	०	०	७५२	७५२	०	०
२	२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च समेत)	१६,०४७	१६,०४७	०	०	१५,७९९	१५,७९९	०	०	१६,६६७	१६,६६७	०	०
३	२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद	१७०	१७०	०	०	१८१	१८१	०	०	१९१	१९१	०	०
४	२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	९२२	९२२	०	०	८४४	८४४	०	०	८९०	८९०	०	०
५	२०४९१०११	उच्च अदालतहरु	१३,५००	१३,५००	०	०	१४,४९१	१४,४९१	०	०	१५,२८७	१५,२८७	०	०
६	२०४९२०११	विशेष अदालत	५४८	५४८	०	०	५८१	५८१	०	०	६१३	६१३	०	०
७	२०४९३०११	प्रशासकीय अदालत	२९२	२९२	०	०	३०८	३०८	०	०	३२५	३२५	०	०
८	२०४९४०११	श्रम अदालत	२०१	२०१	०	०	२१०	२१०	०	०	२२१	२२१	०	०
९	२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	१९२	१९२	०	०	२००	२००	०	०	२११	२११	०	०
१०	२०४९६०११	राजस्व न्यायाधिकरणहरु	६५१	६५१	०	०	६८३	६८३	०	०	७२१	७२१	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
११	२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरू	३६,०६१	३६,०६१	०	०	३९,०५५	३९,०५५	०	०	४१,१९९	४१,१९९	०	०
जम्मा			६९,२८१	६९,२८१	०	०	७३,०६०	७३,०६०	०	०	७७,०७५	७७,०७५	०	०

९.५ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग

१	२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०
२	२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१४,४६४	१४,४६४	०	०	१३,५०१	१३,५०१	०	०	१४,१८५	१४,१८५	०	०
जम्मा			१४,५६४	१४,५६४	०	०	१३,६०१	१३,६०१	०	०	१४,२८५	१४,२८५	०	०

९.६ महालेखा परीक्षकको कार्यालय

१	२०८००००१	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	२७	२७	०	०	३३	३३	०	०	३५	३५	०	०
२	२०८०००११	महालेखा परीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	६,०५८	६,०५८	०	०	५,८३७	५,८३७	०	०	६,१०१	६,१०१	०	०
जम्मा			६,०८५	६,०८५	०	०	५,८७०	५,८७०	०	०	६,१३६	६,१३६	०	०

९.७ लोक सेवा आयोग

१	२१०००००१	लोक सेवा आयोग	७९	७९	०	०	८१	८१	०	०	८१	८१	०	०
२	२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	५,४३१	५,४३१	०	०	५,७०८	५,७०८	०	०	५,८३०	५,८३०	०	०
३	२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	२,९७०	२,९७०	०	०	३,१५०	३,१५०	०	०	३,३५७	३,३५७	०	०
जम्मा			८,४८०	८,४८०	०	०	८,९३९	८,९३९	०	०	९,२६८	९,२६८	०	०

९.८ निर्वाचन आयोग

१	२१२००००१	निर्वाचन आयोग	८५	८५	०	०	८५	८५	०	०	८६	८६	०	०
२	२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१,८४३	१,८४३	०	०	१,८६३	१,८६३	०	०	१,८७५	१,८७५	०	०
३	२१२०००१२	मतदाता नामावली अध्यावधिक संकलन -मतदाता परिचय पत्र समेत	२३६	२३६	०	०	५९	५९	०	०	६०	६०	०	०
४	२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	३,६२०	३,६२०	०	०	३,२८२	३,२८२	०	०	३,२९०	३,२९०	०	०
जम्मा			५,७८४	५,७८४	०	०	५,२८९	५,२८९	०	०	५,३११	५,३११	०	०

९.९ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

१	२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	७१	७१	०	०	७०	७०	०	०	७२	७२	०	०
२	२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	२,५१३	२,५१३	०	०	२,६७७	२,६७७	०	०	२,७७३	२,७७३	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		जम्मा	२,५८४	२,५८४	०	०	२,७४७	२,७४७	०	०	२,८४५	२,८४५	०	०
१.१०		राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग												
१	२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९६	९६	०	०	८७५	८७५	०	०	९०८	९०८	०	०
२	२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	८१९	८१९	०	०	७८८	७८८	०	०	८१८	८१८	०	०
		जम्मा	९१५	९१५	०	०	१,६६३	१,६६३	०	०	१,७२६	१,७२६	०	०
१.११		राष्ट्रिय महिला आयोग												
१	२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	७९	७९	०	०	१,०६९	१,०६९	०	०	१,१०९	१,१०९	०	०
२	२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग	९१५	९१५	०	०	९८८	९८८	०	०	१,०२५	१,०२५	०	०
		जम्मा	९९४	९९४	०	०	२,०५७	२,०५७	०	०	२,१३४	२,१३४	०	०
१.१२		राष्ट्रिय दलित आयोग												
१	२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग	९२	९२	०	०	८५	८५	०	०	८८	८८	०	०
२	२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग	२४३	२४३	०	०	३४१	३४१	०	०	३५४	३५४	०	०
		जम्मा	३३५	३३५	०	०	४२६	४२६	०	०	४४२	४४२	०	०
१.१३		राष्ट्रिय समावेशी आयोग												
१	२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	७१	७१	०	०	६९	६९	०	०	७६	७६	०	०
२	२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	२४२	२४२	०	०	२४९	२४९	०	०	२५२	२५२	०	०
		जम्मा	३१३	३१३	०	०	३१८	३१८	०	०	३२८	३२८	०	०
१.१४		आदिवासी जनजाति आयोग												
१	२२८००००१	आदिवासी जनजाति आयोग	७५	७५	०	०	९१	९१	०	०	९१	९१	०	०
२	२२८०००११	आदिवासी जनजाति आयोग	२४५	२४५	०	०	९८	९८	०	०	१०८	१०८	०	०
		जम्मा	३२०	३२०	०	०	१८९	१८९	०	०	२००	२००	०	०
१.१५		मधेशी आयोग												
१	२३०००००१	मधेशी आयोग	७०	७०	०	०	७	७	०	०	८	८	०	०
२	२३००००११	मधेशी आयोग	२६०	२६०	०	०	१३	१३	०	०	१३	१३	०	०
		जम्मा	३३०	३३०	०	०	२०	२०	०	०	२१	२१	०	०
१.१६		थारू आयोग												
१	२३२००००१	थारू आयोग	७२	७२	०	०	७४	७४	०	०	७७	७७	०	०
२	२३२०००११	थारू आयोग	३५५	३५५	०	०	३७१	३७१	०	०	३८५	३८५	०	०
		जम्मा	४२७	४२७	०	०	४४५	४४५	०	०	४६२	४६२	०	०
१.१७		मुस्लिम आयोग												
१	२३४००००१	मुस्लिम आयोग	७२	७२	०	०	४५४	४५४	०	०	४७४	४७४	०	०

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२	२३४०००११	मुस्लिम आयोग	३३५	३३५	०	०	३८१	३८१	०	०	३९८	३९८	०	०
जम्मा			४०७	४०७	०	०	८३५	८३५	०	०	८७२	८७२	०	०
९.१८ न्याय परिषद्														
१	२१८००००१	न्याय परिषद्	४१	४१	०	०	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०
२	२१८०००११	न्याय परिषद्	४२७	४२७	०	०	४८९	४८९	०	०	५०७	५०७	०	०
जम्मा			४६८	४६८	०	०	५२९	५२९	०	०	५४८	५४८	०	०
९.१९ प्रदेश प्रमुख														
१	१०३००००१	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०	४२	४२	०	०
२	१०३००००२	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. २	४२	४२	०	०	४३	४३	०	०	४५	४५	०	०
३	१०३००००३	प्रदेश प्रमुख- बागमती प्रदेश	४०	४०	०	०	४१	४१	०	०	४२	४२	०	०
४	१०३००००४	प्रदेश प्रमुख- गण्डकी प्रदेश	४३	४३	०	०	४३	४३	०	०	४५	४५	०	०
५	१०३००००५	प्रदेश प्रमुख- लुम्बिनी प्रदेश	५२	५२	०	०	४६	४६	०	०	४८	४८	०	०
६	१०३००००६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली प्रदेश	४१	४१	०	०	४३	४३	०	०	४५	४५	०	०
७	१०३००००७	प्रदेश प्रमुख- सुदूरपश्चिम प्रदेश	४३	४३	०	०	४३	४३	०	०	४५	४५	०	०
८	१०३०००११	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. १ (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४६	२४६	०	०	२५४	२५४	०	०	२६४	२६४	०	०
९	१०३०००१२	प्रदेश प्रमुख- प्रदेश नं. २ (प्रशासनिक खर्च समेत)	२३७	२३७	०	०	२६४	२६४	०	०	२७३	२७३	०	०
१०	१०३०००१३	प्रदेश प्रमुख- बागमती प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२५६	२५६	०	०	२८०	२८०	०	०	२९०	२९०	०	०
११	१०३०००१४	प्रदेश प्रमुख- गण्डकी प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२३५	२३५	०	०	२५१	२५१	०	०	२६१	२६१	०	०
१२	१०३०००१५	प्रदेश प्रमुख- लुम्बिनी प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२५१	२५१	०	०	२६१	२६१	०	०	२७१	२७१	०	०
१३	१०३०००१६	प्रदेश प्रमुख- कर्णाली प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४३	२४३	०	०	२५३	२५३	०	०	२६३	२६३	०	०
१४	१०३०००१७	प्रदेश प्रमुख- सुदूरपश्चिम प्रदेश (प्रशासनिक खर्च समेत)	२४९	२४९	०	०	२६१	२६१	०	०	२७१	२७१	०	०
जम्मा			२,०१८	२,०१८	०	०	२,१२४	२,१२४	०	०	२,२०५	२,२०५	०	०
कुल जम्मा			१२७,१६१	१२७,१६१	०	०	१३२,४९२	१३२,४९२	०	०	१३८,८१३	१३८,८१३	०	०

अनुसूची १०.१

सौवा ब्याज भुक्तानी तथा अर्थ विविधको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा संकेतिकरण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/बायोबना	वा. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	वा.व. २०७९/८० को विनियोजन				वा.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				वा.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण				राष्ट्रिय स्तर	क्रम	सिर्जना विकास क्षेत्र	संकेत	संकेत	चलानु संकेत	
				कुल	चातु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चातु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था							
	१०.१	अर्थ मन्त्रालय - ऋणको सौवा व्याज भुक्तानी																				
१	५०२००००१	राष्ट्रिय बचत पत्र	३,८००	८,०००	०	०	८,०००	६,५४४	०	०	६,५४४	८,७०४	०	०	८,७०४	९	१	०	३	३		
२	५०२००००२	विकास ऋण	१७१,०००	५९७,९२३	०	०	५९७,९२३	२९४,४६२	०	०	२९४,४६२	३९१,६३४	०	०	३९१,६३४	९	१	०	३	३		
३	५०२००००३	ट्रेजरी बिल	२८४,२३१	३००,०००	०	०	३००,०००	४८९,४४५	०	०	४८९,४४५	६५०,९६२	०	०	६५०,९६२	९	१	०	३	३		
४	५०२०१००१	राष्ट्रिय बचत पत्र	६,८१५	६,०००	६,०००	०	०	११,७७८	११,७७८	०	०	१५,६६५	१५,६६५	०	०	१५,६६५	९	१	०	३	३	
५	५०२०१००२	विकास ऋण	२६८,८२०	३५०,०००	३५०,०००	०	०	४६४,५९६	४६४,५९६	०	०	६१७,९१३	६१७,९१३	०	०	६१७,९१३	९	१	०	३	३	
६	५०२०१००३	ट्रेजरी बिल	७०,७५९	८०,०००	८०,०००	०	०	१२२,२९२	१२२,२९२	०	०	१६२,६४८	१६२,६४८	०	०	१६२,६४८	९	१	०	३	३	
७	५०२०१००४	राष्ट्रिय ऋण कमिशन	१,४८१	१,३००	१,३००	०	०	२,५५९	२,५५९	०	०	३,४०३	३,४०३	०	०	३,४०३	९	१	०	३	३	
८	५०३००००१	एशियाली विकास बैंक	१२०,५५५	१४५,९३५	०	०	१४५,९३५	१६२,०३९	०	०	१६२,०३९	१८३,१०४	०	०	१८३,१०४	९	१	१	३	३		
९	५०३००००२	अन्तराष्ट्रिय विकास संस्था	११८,१३३	१४३,००३	०	०	१४३,००३	१५८,७८३	०	०	१५८,७८३	१७९,४२५	०	०	१७९,४२५	९	१	१	३	३		
१०	५०३००००३	अपेक्ष ऋण	११,२६७	१३,६३९	०	०	१३,६३९	१५,१४४	०	०	१५,१४४	१७,११३	०	०	१७,११३	९	१	१	३	३		
११	५०३००००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	६८३	८२७	०	०	८२७	९१८	०	०	९१८	१,०३७	०	०	१,०३७	९	१	१	३	३		
१२	५०३००००५	अन्तराष्ट्रिय कृषि विकास कोष	५,४४७	६,५९४	०	०	६,५९४	७,३२१	०	०	७,३२१	८,२७३	०	०	८,२७३	९	१	१	३	३		
१३	५०३००००६	नर्डिक विकास कोष	१,३२५	१,६०४	०	०	१,६०४	१,७८१	०	०	१,७८१	२,०१३	०	०	२,०१३	९	१	१	३	३		
१४	५०३००००७	अन्तराष्ट्रिय मुद्रा कोष	०	१२,५००	०	०	१२,५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	३	३		
१५	५०३००००८	युरोपियन इन्भेष्टमेन्ट बैंक	४,४६५	५,४०५	०	०	५,४०५	५,१००	०	०	५,१००	५,१००	०	०	५,१००	९	१	१	३	३		
१६	५०३०१००१	एशियाली विकास बैंक	२३,६२६	३२,४४८	३२,४४८	०	०	३१,८७२	३१,८७२	०	०	३६,०१५	३६,०१५	०	०	३६,०१५	९	१	१	३	३	
१७	५०३०१००२	अन्तराष्ट्रिय विकास संस्था	२५,३६६	३४,८३७	३४,८३७	०	०	३४,२१९	३४,२१९	०	०	३८,६६७	३८,६६७	०	०	३८,६६७	९	१	१	३	३	
१८	५०३०१००३	अपेक्ष ऋण	१,३०४	२,०६७	२,०६७	०	०	१,७५९	१,७५९	०	०	१,९८८	१,९८८	०	०	१,९८८	९	१	१	३	३	
१९	५०३०१००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	१०७	१४७	१४७	०	०	१४५	१४५	०	०	१६४	१६४	०	०	१६४	९	१	१	३	३	
२०	५०३०१००५	अन्तराष्ट्रिय कृषि विकास कोष	१,००६	३,१८६	३,१८६	०	०	१,३५६	१,३५६	०	०	१,५३२	१,५३२	०	०	१,५३२	९	१	१	३	३	
२१	५०३०१००६	नर्डिक विकास कोष	२३४	३२२	३२२	०	०	३१६	३१६	०	०	३५७	३५७	०	०	३५७	९	१	१	३	३	
२२	५०३०१००७	युरोपियन इन्भेष्टमेन्ट बैंक	१,९३६	२,६५९	२,६५९	०	०	२,६११	२,६११	०	०	२,९५०	२,९५०	०	०	२,९५०	९	१	१	३	३	
२३	५०३०१००९	ए.आइ.आइ.वि.	०	४४७	४४७	०	०	४९२	४९२	०	०	५४१	५४१	०	०	५४१	९	१	१	३	३	
२४	५०४००००२	जापानी ऋण -१९८८ देखिको	१५,५५७	२१,२८९	०	०	२१,२८९	२०,९११	०	०	२०,९११	२३,६२९	०	०	२३,६२९	९	१	१	३	३		
२५	५०४००००३	कुवेती ऋण	५५४	७५८	०	०	७५८	७५५	०	०	७५५	८४२	०	०	८४२	९	१	१	३	३		
२६	५०४००००४	साउदी कोष	१,११४	३,५१९	०	०	३,५१९	१,४९७	०	०	१,४९७	१,६९२	०	०	१,६९२	९	१	१	३	३		
२७	५०४००००५	फ्रान्सेली ऋण	१,१३७	१,५५६	०	०	१,५५६	१,५२९	०	०	१,५२९	१,७२८	०	०	१,७२८	९	१	१	३	३		
२८	५०४००००६	बेल्जियम ऋण	१,२२६	१,६७७	०	०	१,६७७	१,६४८	०	०	१,६४८	१,८६२	०	०	१,८६२	९	१	१	३	३		
२९	५०४०००१०	थप व्यवस्था	५१,१०९	६६,८६९	०	०	६६,८६९	६८,६९६	०	०	६८,६९६	७७,६२६	०	०	७७,६२६	९	१	१	३	३		
३०	५०४०१००२	जापानी ऋण -१९८८ देखिको	१,१३९	१,५६४	१,५६४	०	०	१,५३६	१,५३६	०	०	१,७३६	१,७३६	०	०	१,७३६	९	१	१	३	३	
३१	५०४०१००३	कुवेती ऋण	५९५	८१६	८१६	०	०	८०२	८०२	०	०	९०६	९०६	०	०	९०६	९	१	१	३	३	
३२	५०४०१००४	साउदी कोष	१२३	५२०	५२०	०	०	१६६	१६६	०	०	१८८	१८८	०	०	१८८	९	१	१	३	३	
३३	५०४०१००५	फ्रान्सेली ऋण	४६	६४	६४	०	०	६२	६२	०	०	७०	७०	०	०	७०	९	१	१	३	३	
३४	५०४०१०१०	थप व्यवस्था	१७,८०५	२५,०७३	२५,०७३	०	०	२२,०००	२२,०००	०	०	२४,८६०	२४,८६०	०	०	२४,८६०	९	१	०	३	३	
जम्मा			१,२१२,७६५	१,८७२,५४८	५४१,४४०	०	१,३३१,०९८	१,९३४,१२४	६९८,५६१	०	१,२३६,५६३	२,४६४,४४७	९०९,६०३	०	१,५५४,७४४							
	१०.२	अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)																				
१	६०२००००१	बण्ड जरिवाना फिर्ता (अदालतहरूको घरीटी फिर्ता समेत)	४७३	८००	८००	०	०	५३३	५३३	०	०	५५२	५५२	०	०	५५२	९	१	१	६	३	३
२	६०१०००११	निवृत्तभरण	५०४,०८६	६००,०००	६००,०००	०	०	६५०,०००	६५०,०००	०	०	७००,०००	७००,०००	०	०	७००,०००	९	१	१	१	३	३
३	६०१०००१२	उपदान	१५,५४४	२०,०००	२०,०००	०	०	२२,०००	२२,०००	०	०	२८,५३९	२८,५३९	०	०	२८,५३९	९	१	१	१	३	३
४	६०१०००१३	संचित विदा	९६,९७५	१४०,०००	१४०,०००	०	०	१४५,०००	१४५,०००	०	०	१५०,०००	१५०,०००	०	०	१५०,०००	९	१	१	८	३	३
५	६०१०००१४	मृत कर्मचारी सहायता	६,१५३	९,५००	९,५००	०	०	७,१३२	७,१३२	०	०	७,५६०	७,५६०	०	०	७,५६०	९	१	१	१	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रयोग				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रयोग				राम्रतिक रकम	क्रम प्रारम्भिकता	सम्पन्न सिर्जना	सकित	सकित
				कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चासु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
६	६०१०००१५	कर्मचारी सुविधा	१४३,०९३	४९९,०००	४९९,०००	०	०	३२०,०००	३२०,०००	०	०	४००,०००	४००,०००	०	०	९	१	१	२	२
७	६०१०००१६	आपसी उपचार	८५,१८२	१६०,०००	१६०,०००	०	०	१०५,०००	१०५,०००	०	०	११०,०००	११०,०००	०	०	९	१	३	३	३
८	६०२०००११	विशिष्ट व्यक्तिको भ्रमण खर्च	५४९	१,१००	१,१००	०	०	६४३	६४३	०	०	६४३	६४३	०	०	९	२	१६	५	५
९	६०२०००१२	प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण तथा स्वागत खर्च	१,७२१	२,०००	२,०००	०	०	१,९९३	१,९९३	०	०	२,०९३	२,०९३	०	०	९	२	१६	५	५
१०	६०२०००१३	अतिथि सत्कार	५११	६००	६००	०	०	५७५	५७५	०	०	६३०	६३०	०	०	९	२	१६	३	३
११	६०२०००१४	आर्थिक सहायता	२,२३८	५,०००	५,०००	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	९	२	१	२	२
१२	६०२०००१६	भन्सार फिर्ता	३,७८६	४,६००	४,६००	०	०	४,४००	४,४००	०	०	४,४००	४,४००	०	०	९	२	१६	३	३
१३	६०२०००१७	कर फिर्ता	३,११७	४,३००	४,३००	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	९	१	१६	३	३
१४	६०२०००१८	अन्य फिर्ता (बैदेशिक समेत)	१,४२०	१,८००	१,८००	०	०	१,४४८	१,४४८	०	०	१,४४८	१,४४८	०	०	९	२	१६	३	३
१५	६०२०००१९	भवन खरीद निर्माण र सुधार	१,९०४	३,०००	०	३,०००	०	५,०००	०	५,०००	०	६,०००	०	६,०००	०	८	२	९	१	१
१६	६०२०००२०	भौतिक सुविधा	१२०,७२६	१८८,०००	०	१८८,०००	०	२५०,०००	०	२५०,०००	०	२७०,०००	०	२७०,०००	०	९	२	११	२	२
१७	६०२०००२१	महसूल तथा अन्य भुक्तानी	४,६३४	६,२१४	६,२१४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	९	२	११	२	२
१८	६०२०००२२	भैपरी आउने -साधारण प्रशासन	५३,१४७	५२१,५००	५२१,५००	०	०	२००,०००	२००,०००	०	०	२००,०००	२००,०००	०	०	९	२	११	२	२
जम्मा			१,०४५,२८९	२,१६७,४१४	१,९७६,४१४	१९१,०००	०	१,७२१,३२४	१,४६६,३२४	२४५,०००	०	१,८७९,४६५	१,६०३,४६५	२७६,०००	०					
	१०.३	वर्ष सम्पन्न - विविध (विकास)																		
१	६०२०००१४	मुआवजा	९,५२२	२५,०००	१०,०००	१५,०००	०	२२,०७७	५,३८२	१६,६९५	०	२३,५०६	५,३५६	१८,१५०	०	३	२	९	१	१
२	६०२०००२४	विपद, राहत तथा पुनर्स्थापना	२३,३१४	४५,८५०	२६,५००	१९,३५०	०	५६,७५४	२६,७५४	३०,०००	०	६२,०००	२७,०००	३५,०००	०	७	१	११	२	२
३	६०२०००२५	भैपरी आउने- विकास कार्यक्रम	१३०,६२७	१६५,१००	०	१६५,१००	०	१६६,३१३	०	१६६,३१३	०	१७६,२९९	०	१७६,२९९	०	३	२	९	२	२
४	६०२०००२६	संघीय संरचना पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२८,५२३	४५,०००	१५,०००	३०,०००	०	३५,०००	५,०००	३०,०००	०	५०,०००	५,०००	४५,०००	०	८	१	१६	२	२
५	६०२०००२८	अधुरा आयोजना कार्यान्वयन कार्यक्रम	१५,०६३	१००,०००	१००,०००	०	०	१००,०००	१००,०००	०	०	१००,०००	१००,०००	०	०	३	१	९	२	२
जम्मा			२०७,०४९	३८०,९५०	१५१,५००	२२९,४५०	०	३८०,९४४	१३७,१३६	२४३,०००	०	४११,८०५	१३७,३५६	२७४,४४९	०					
कुल जम्मा			२,४६५,१०३	४,४२९,९१२	२,६६९,३६४	४२०,४५०	१,३३१,०९८	४,०३६,५९२	२,३०२,०२१	४९८,००८	१,२३६,५६३	४,७५५,६१७	२,६५०,४२४	५५०,४४९	१,५५४,७४४					

अनुसूची १०.२

सौवा ब्याज भुक्तानी तथा अर्थ विविधको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	व.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
	१०.१	अर्थ मन्त्रालय - ऋणको सौवा ब्याज भुक्तानी												
१	५०२००००१	राष्ट्रिय वचत पत्र	८,०००	८,०००	०	०	६,५४४	६,५४४	०	०	८,७०४	८,७०४	०	०
२	५०२००००२	विकास ऋण	५९७,९२३	५९७,९२३	०	०	२९४,४६२	२९४,४६२	०	०	३९१,६३४	३९१,६३४	०	०
३	५०२००००३	ट्रेजरी बिल	३००,०००	३००,०००	०	०	४८९,४४५	४८९,४४५	०	०	६५०,९६२	६५०,९६२	०	०
४	५०२०१००१	राष्ट्रिय वचत पत्र	६,०००	६,०००	०	०	११,७७८	११,७७८	०	०	१५,६६५	१५,६६५	०	०
५	५०२०१००२	विकास ऋण	३५०,०००	३५०,०००	०	०	४६४,५९६	४६४,५९६	०	०	६१७,९१३	६१७,९१३	०	०
६	५०२०१००३	ट्रेजरी बिल	८०,०००	८०,०००	०	०	१२२,२९२	१२२,२९२	०	०	१६२,६४८	१६२,६४८	०	०
७	५०२०१००४	राष्ट्रिय ऋण कमिशन	१,३००	१,३००	०	०	२,५५९	२,५५९	०	०	३,४०३	३,४०३	०	०
८	५०३००००१	एशियाली विकास बैंक	१४५,९३५	१४५,९३५	०	०	१६२,०३९	१६२,०३९	०	०	१८३,१०४	१८३,१०४	०	०
९	५०३००००२	अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था	१४३,००३	१४३,००३	०	०	१५८,७८३	१५८,७८३	०	०	१७९,४२५	१७९,४२५	०	०
१०	५०३००००३	अपेक ऋण	१३,६३९	१३,६३९	०	०	१५,१४४	१५,१४४	०	०	१७,११३	१७,११३	०	०
११	५०३००००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	८२७	८२७	०	०	९१८	९१८	०	०	१,०३७	१,०३७	०	०
१२	५०३००००५	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष	६,५९४	६,५९४	०	०	७,३२१	७,३२१	०	०	८,२७३	८,२७३	०	०
१३	५०३००००६	नर्डिक विकास कोष	१,६०४	१,६०४	०	०	१,७८१	१,७८१	०	०	२,०१३	२,०१३	०	०
१४	५०३००००७	अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष	१२,५००	१२,५००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	५०३००००८	युरोपियन इन्भेष्टमेण्ट बैंक	५,४०५	५,४०५	०	०	५,१००	५,१००	०	०	५,१००	५,१००	०	०
१६	५०३०१००१	एशियाली विकास बैंक	३२,४४८	३२,४४८	०	०	३१,८७२	३१,८७२	०	०	३६,०१५	३६,०१५	०	०
१७	५०३०१००२	अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था	३४,८३७	३४,८३७	०	०	३४,२१९	३४,२१९	०	०	३८,६६७	३८,६६७	०	०
१८	५०३०१००३	अपेक ऋण	२,०६७	२,०६७	०	०	१,७५९	१,७५९	०	०	१,९८८	१,९८८	०	०
१९	५०३०१००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	१४७	१४७	०	०	१४५	१४५	०	०	१६४	१६४	०	०
२०	५०३०१००५	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष	३,१८६	३,१८६	०	०	१,३५६	१,३५६	०	०	१,५३२	१,५३२	०	०
२१	५०३०१००६	नर्डिक विकास कोष	३२२	३२२	०	०	३१६	३१६	०	०	३५७	३५७	०	०
२२	५०३०१००७	युरोपियन इन्भेष्टमेण्ट बैंक	२,६५९	२,६५९	०	०	२,६११	२,६११	०	०	२,९५०	२,९५०	०	०
२३	५०३०१००९	ए.आइ.आइ.वि.	४४७	४४७	०	०	४९२	४९२	०	०	५४१	५४१	०	०
२४	५०४००००२	जापानी ऋण -१९८८ देखिको	२१,२८९	२१,२८९	०	०	२०,९११	२०,९११	०	०	२३,६२९	२३,६२९	०	०
२५	५०४००००३	कुवेती ऋण	७५८	७५८	०	०	७४५	७४५	०	०	८४२	८४२	०	०
२६	५०४००००४	साउदी कोष	३,५१९	३,५१९	०	०	१,४९७	१,४९७	०	०	१,६९२	१,६९२	०	०
२७	५०४००००५	फ्रान्सेली ऋण	१,५५६	१,५५६	०	०	१,५२९	१,५२९	०	०	१,७२८	१,७२८	०	०
२८	५०४००००६	बेल्जियम ऋण	१,६७७	१,६७७	०	०	१,६४८	१,६४८	०	०	१,८६२	१,८६२	०	०
२९	५०४००००१०	थप व्यवस्था	६६,८६९	६६,८६९	०	०	६८,६९६	६८,६९६	०	०	७७,६२६	७७,६२६	०	०
३०	५०४०१००२	जापानी ऋण -१९८८ देखिको	१,५६४	१,५६४	०	०	१,५३६	१,५३६	०	०	१,७३६	१,७३६	०	०
३१	५०४०१००३	कुवेती ऋण	८१६	८१६	०	०	८०२	८०२	०	०	९०६	९०६	०	०
३२	५०४०१००४	साउदी कोष	५२०	५२०	०	०	१६६	१६६	०	०	१८८	१८८	०	०
३३	५०४०१००५	फ्रान्सेली ऋण	६४	६४	०	०	६२	६२	०	०	७०	७०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३४	५०४०१०१०	थप व्यवस्था	२५,०७३	२५,०७३	०	०	२२,०००	२२,०००	०	०	२४,८६०	२४,८६०	०	०
जम्मा			१,८७२,५४८	१,८७२,५४८	०	०	१,९३५,१२४	१,९३५,१२४	०	०	२,४६४,३४७	२,४६४,३४७	०	०
	१०.२	अर्थ मन्त्रालय - विविध (साधारण)												
१	६०२००००१	दण्ड जरिवाना फिर्ता (अदालतहरुको घरोटी फिर्ता समेत)	८००	८००	०	०	५३३	५३३	०	०	५५२	५५२	०	०
२	६०१०००११	निवृत्तभरण	६००,०००	६००,०००	०	०	६५०,०००	५७३,२११	०	०	७००,०००	५९०,४०७	०	०
३	६०१०००१२	उपदान	२०,०००	२०,०००	०	०	२२,०००	१७,४९०	०	०	१८,५३९	१८,५३९	०	०
४	६०१०००१३	संचित बिदा	१४०,०००	१४०,०००	०	०	१४५,०००	१११,८७७	०	०	१५०,०००	११५,२३३	०	०
५	६०१०००१४	मृत कर्मचारी सहायता	९,५००	९,५००	०	०	७,१३२	७,१३२	०	०	७,५६०	७,५६०	०	०
६	६०१०००१५	कर्मचारी सुविधा	४९९,०००	४९९,०००	०	०	३२०,०००	३१७,२२१	०	०	४००,०००	३२६,७३८	०	०
७	६०१०००१६	औषधी उपचार	१६०,०००	१६०,०००	०	०	१०५,०००	९८,२६२	०	०	११०,०००	१०४,१५८	०	०
८	६०२०००११	विशिष्ट व्यक्तिको भ्रमण खर्च	१,१००	१,१००	०	०	६४३	६४३	०	०	६४३	६४३	०	०
९	६०२०००१२	प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण तथा स्वागत खर्च	२,०००	२,०००	०	०	१,९९३	१,९९३	०	०	२,०९३	२,०९३	०	०
१०	६०२०००१३	अतिथि सत्कार	६००	६००	०	०	५७५	५७५	०	०	६३०	६३०	०	०
११	६०२०००१५	आर्थिक सहायता	५,०००	५,०००	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०
१२	६०२०००१६	भन्सार फिर्ता	४,६००	४,६००	०	०	४,४००	४,४००	०	०	४,४००	४,४००	०	०
१३	६०२०००१७	कर फिर्ता	४,३००	४,३००	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०	३,७५०	३,७५०	०	०
१४	६०२०००१८	अन्य फिर्ता (वैदेशिक समेत)	१,८००	१,८००	०	०	१,५४८	१,५४८	०	०	१,५४८	१,५४८	०	०
१५	६०२०००१९	भवन खरीद निर्माण र सुधार	३,०००	३,०००	०	०	५,०००	२,२००	०	०	६,०००	२,२००	०	०
१६	६०२०००२०	भौतिक सुविधा	१८८,०००	१८८,०००	०	०	२५०,०००	१४७,०००	०	०	२७०,०००	१४७,०००	०	०
१७	६०२०००२१	महशूल तथा अन्य भुक्तानी	६,२१४	६,२१४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	६०२०००२२	भैपरी आउने -साधारण प्रशासन	५२१,५००	५२१,५००	०	०	२००,०००	२००,०००	०	०	२००,०००	२००,०००	०	०
जम्मा			२,१६७,४१४	२,१६७,४१४	०	०	१,७२१,३२४	१,४९१,५८५	०	०	१,८७९,४६५	१,५२९,२०१	०	०
	१०.३	अर्थ मन्त्रालय - विविध (विकास)												
१	६०२०००१४	सुआब्जा	२५,०००	२५,०००	०	०	२२,०७७	२२,०७७	०	०	२३,५०६	२३,५०६	०	०
२	६०२०००२४	विपद, राहत तथा पुनर्स्थापना	४५,८५०	४५,८५०	०	०	५६,७५४	२७,५००	०	०	६२,०००	८,२००	१०,०००	१०,०००
३	६०२०००२५	भैपरी आउने- विकास कार्यक्रम	१६५,१००	१६५,१००	०	०	१६६,३१३	१६६,३१३	०	०	१७६,२९९	१७६,२९९	०	०
४	६०२०००२६	संघीय संरचना पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४५,०००	४५,०००	०	०	३५,०००	३०,०००	०	०	५०,०००	३०,०००	०	०
५	६०२०००२८	अधुरा आयोजना कार्यान्वयन कार्यक्रम	१००,०००	१००,०००	०	०	१००,०००	१००,०००	०	०	१००,०००	१००,०००	०	०
जम्मा			३८०,९५०	३८०,९५०	०	०	३८०,१४४	३४५,८९०	०	०	४११,८०५	३३८,००५	१०,०००	१०,०००
कुल जम्मा			४,४२०,९१२	४,४२०,९१२	०	०	४,०३६,५९२	३,७७२,५९९	०	०	४,७५५,६१७	४,३३९,५५३	१०,०००	१०,०००

अनुसूची ११
प्रति एकाइ लागत अनुमान

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
१. कृषि, वन तथा भूमिसधार			
रासायनिक मल			अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य र विनिमय दर तथा ओभरहेड खर्चको आधारमा औषत लागत
युरिया	मे.टन	४२	
डि.ए.पि.	मे.टन	५८.१२	
पोटास	मे.टन	४१.३५	
प्राङ्गारिक मल			बजारमा उपलब्ध विभिन्न ब्रान्ड तथा गुणका प्राङ्गारिक मलको औषत मूल्यको आधारमा
कम्पोष्ट (धुलो)	मे.टन	१५-२०	
कम्पोष्ट (दानादार)	मे.टन	२०-२५	
भर्मिकम्पोष्ट	मे.टन	२५-३०	
बीउ			
धान	मे.टन	२१	विभिन्न खाद्यान्न बीउको औषत उत्पादन लागतको आधारमा
गहुँ	मे.टन	३०	
मकै	मे.टन	२४	
तरकारीको उन्नत बीउ	के.जि.	२.८६६	बीउहरूको औषतउत्पादन लागतको आधारमा
तरकारीको मुल बीउ	के.जि.	१.९७८	
दलहन बीउ	के.जि.	०.०८१	
तेलहन बीउ	के.जि.	०.०९	
फलफूल तथा तरकारी विरुवा			
कलमी विरुवा	गोटा	०.०४१	विभिन्न फलफूल विरुवाहरूको
विजु विरुवा	गोटा	०.०२२	सरकारी मूल्यको औषतको आधारमा
फलफूलको कटिङ्ग विरुवा	गोटा	०.०१९	
जमिनको तरकारी विरुवा	गोटा	०.००१	
पोलिपटको तरकारी विरुवा	गोटा	०.०१४	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रू हजारमा)	कैफियत
साना कृषि यन्त्र			
मिनि टिलर	गोटा	४०-१२५	बजारमा उपलब्ध औषत मूल्यको आधारमा
पावर ट्रिलर	गोटा	१५०-१८०	
मल्टी क्रप थ्रेसर	गोटा	८५	
रिपर	गोटा	१८०-१४०	
पशुपन्छी			
चिलिङ्ग भ्याट (३००० लिटर)	संख्या	४००	
चिलिङ्ग भ्याट (२००० लिटर)	संख्या	३००	
चिलिङ्ग भ्याट (१००० लिटर)	संख्या	२००	
सहकार्यमा नमूनाको रूपमा मिलिकड पार्लर स्थापना	संख्या	१०००	
बाख्रा वितरण	गोटा	७	
बाख्राको खोर निर्माण	गोटा	६	
ड्युल प्रपोजका कुखुराको चल्ला वितरण	गोटा	०.०६	
कुखुराको खोर निर्माण	गोटा	६	
बङ्गुरको पाठापाठी वितरण	गोटा	५	
खोर निर्माणमा सहयोग	संख्या	१०	
गाई भैंसीलाई सुत्केरी भत्ता	संख्या	२.५	
साइलो पिट निर्माण (४००० घन फिट)	संख्या	५००	
साइलो पिट निर्माण (८०० घन फिट)	संख्या	१००	
उच्च प्रजनन मानका वोका वितरण	गोटा	१५	
थुमा वितरण	गोटा	२०	
२. भूमि व्यवस्था			
प्रथम दर्जा नियन्त्रण विन्दुको पूर्वक्षेप/सर्भेक्षण	विन्दु	२००	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम
समतलन पूर्वक्षेप मोनुमेन्टेशन सर्भेक्षण	कि.मि.	६५	
भू- आकार्षणका विन्दुहरुमा पूर्वक्षेप मोनुमेन्टेशन कार्य	विन्दु	३३	
गाँउ ब्लक नापी	हेक्टर	३.८	कित्ता नापी कार्यक्रम तर्फ
पुनः नापी	हेक्टर	७.१६	
डिजिटल नापी	हेक्टर	४.३२	
ट्रन्डबाट क्षतिग्रस्त भूमि लगत पुनःस्थापना	हेक्टर	२.४	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
विषयगत नक्सा तयार	सीट	२००	स्थलरूप नापी कार्यक्रम
स्थलरूप नक्सा अद्यावधिक	सीट	२५	
फिल्ड भेरिफिकेशन	सीट	३००	
नक्सा पुनःछपाइ	सीट	३५	
प्रदेशको डाटावेस तयार	सेट	३५८	राष्ट्रिय भौगोलिक सूचना पूर्वाधार कार्यक्रमतर्फ
इन्टर्याक्टिभ वेब म्यापिङ	विषय	२५.५	
विभिन्न जिल्लाका एमोनिया नक्शा संकलन	सिट	२००	
प्लट रजिष्टर इन्ट्री/स्क्यान इमेज सहित	सिट	३०००	
अभिलेखित नक्शाको लेमिनेशन स्क्यान तथा इन्डेक्स डाटावेस तयारी	कित्ता	३७५०	
विभिन्न नापी कार्यालयहरूमा रहेका नया नापीको फिल्डबुक स्क्यान	कित्ता	४००	
अनलाइन सेवा शुरु हुने मालपोत कार्यालयको २ करोड कित्ता रोक्का कित्ता डिजिटलाईज अद्यावधिक गर्ने	कित्ता प्रति लाख	५७.२७	
अनलाइन सेवा शुरु हुने मालपोत कार्यालयको २९ लाख मोठ कित्ता डिजिटलाईज अद्यावधिक गर्ने	कित्ता प्रति लाख	७०.४	
जग्गा खरिद	प्रति परिवार	२००	
घर निर्माण (तराई)	प्रति परिवार	२२५	
घर मर्मत	प्रति परिवार	१२५	
काठ वितरण	प्रति परिवार	१००	
घर निर्माण	प्रति परिवार	५५	
३. सहकारी तथा गरिबी निवारण			
सहकारी प्रशिक्षक प्रशिक्षण, १५ दिने, केन्द्रस्तर	वटा	६००	
सहकारी संघसंस्थाको रणनीतिक योजना तर्जुमा तालिम, १५ दिने, केन्द्रस्तर	वटा	६००	
सहकारी व्यवसाय प्रवर्द्धन तालिम, ७ दिने, केन्द्रस्तर	वटा	३००	
सहकारी नेतृत्व तथा व्यवस्थापन विकास तालिम, १५ दिने, केन्द्रस्तर	वटा	६००	
४. शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि			
कक्षा कोठा निर्माण	प्रति ब्लक	७०००	
कक्षा कोठाको सबलीकरण	प्रति ब्लक	१५००	
पाठ्यपुस्तक विकास			

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
आधारभूत तह कक्षा (१-५)	प्रति विषय	३००	१०० पूर्णाङ्क वा ३-५ पाठ्य घण्टी
आधारभूत तह कक्षा (६-८)	प्रति विषय	४००	"
माध्यमिक तह कक्षा (९-१२)	प्रति विषय	५००	"
आधारभूत तह कक्षा (१-५)	प्रति विषय	१५०	५० पूर्णाङ्क वा ३ पाठ्य घण्टी
आधारभूत तह कक्षा (६-८)	प्रति विषय	२००	"
माध्यमिक तह कक्षा (९-१२)	प्रति विषय	३००	"
प्रविधिक विषय	प्रति विषय	५००	
उच्च शिक्षा	प्रति विद्यार्थी	४०	
कार्यशाला (३ देखि ५ दिने)	प्रति सहभागी	२२	
कार्यशाला (३ देखि ५ दिने)	प्रति सहभागी	१५	
शिक्षक तालिम १० दिने	प्रति सहभागी	२०	
छोटो अवधिको तालिम (३९० घण्टा)	प्रति सहभागी	१९	
लामो अवधिको तालिम	प्रति सहभागी	५५	
५. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या			
स्वास्थ्य चौकी निर्माण (टाइप डी)	वटा	१००००	३ हजारसम्म जनसंख्या
स्वास्थ्य चौकी निर्माण (टाइप सी)	वटा	१५०००	७ हजारसम्म जनसंख्या
स्वास्थ्य चौकी निर्माण (टाइप बी)	वटा	२००००	१२ हजारसम्म जनसंख्या
स्वास्थ्य चौकी निर्माण (टाइप ए)	वटा	२५०००	
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	वटा	५००००	
१५ शैया अस्पताल	वटा	१५००००	
जिल्ला अस्पताल	वटा	३०००००	
एक्सरे मेशिन (साधारण)	वटा	५००	
एक्सरे मेशिन (डिजिटल)	वटा	२००० - १०००००	
सिटिस्क्यान मेशिन	वटा	३०००	
एमआरआइ मेशिन	वटा	५०००	
क्षयरोगीको वार्षिक औषधि खर्च (साधारण)	जना	४३२२६	निको हुन प्रति बिरामी ६.८ महिनासम्म
क्षयरोगीको वार्षिक औषधि खर्च (एमडीआर)	जना	४००	निको हुन प्रति बिरामी १.५

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
			वर्षसम्म
क्षयरोगीको वार्षिक औषधि खर्च (एक्सडीआर)	जना	६००	निको हुन प्रति बिरामी २ वर्षसम्म
मृगौला डायलासिस प्रतिव्यक्ति प्रतिपटक	पटक	२.५ ४.०	सामान्य अवस्था भएका बिरामीको लागि एचआईभी, हेपाटाईटिस ए र बी भएका बिरामीको लागि
मृगौला प्रत्यारोपण	जना	५५०	
निर्देशिका अनुसार विपन्नलाई कडारोग उपचार सहयोग	जना	१००	
एचआईभी संक्रमितलाई वार्षिक औषधि (आठवटाको औषत) खर्च	ट्याप्लेट	०.०१६२६	
एचआईभी प्रभावित १५ वर्षमुनिका बालबालिका तथा गर्भवती महिलाका लागि पौष्टिक आहार	कि.ग्रा.	१५५.४	
चारपटक गर्भ जाँच सेवा लिएवापत		०.४	
स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी सेवा लिएवापत (हिमाल) यातायात खर्च	जना	१.५	
स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी सेवा लिएवापत (पहाड) यातायात खर्च	जना	१	
स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी सेवा लिएवापत (तराई) यातायात खर्च	जना	०.५	
शल्यक्रियामार्फत सुत्केरी सेवा	जना	७	
एयरलिफ्ट मार्फत उद्धार	पटक	१५०-२००	स्थान अनुसार फरक हुने तथा निजी कम्पनीले बढी लिने।
आङ्ग खसेको रोग पहिचान	पटक	४०	७५३ वटा तहमा कम्तीमा एक क्याम्प प्रत्येकमा कम्तीमा ४० जना
आङ्ग खसेको पहिचानपश्चात रिङ्गपेसरी सेवा	जना	०.३५	
आङ्ग खसेको उपचार (शल्यक्रिया)	क्याम्प	१२.५	तराई
आङ्ग खसेको उपचार (शल्यक्रिया)	जना	१३.५	पहाड
न्यानो झोला वितरण	जना	२.३	
निशुल्क गर्भपतन सेवा	जना	१	
सरभाइभर क्यान्सर जाँच	जना	१.५	
थर्मो काउडुलेटोर	जना	३५०	सरभाइभर क्यान्सर जाँच मेशिन
इन्सेक्टिसाइड झुल	थान	०.२	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
एन्टिरेभिज	भाइल	०.४०८	
एन्टिस्नेक भेनम	भाइल	०.५३७	
खानेपानी गुणस्तर परीक्षण (किटसहित) मेशिन	भाइल	२०३	
इन्सेक्टिसाइड	भाइल	१.५	
बि.सि.जि. खोप	वटा	०.१७५	
ओ.पि.भि. खोप	वटा	०.२०७७	
दादुरा रुवेला खोप	भाइल	०.६७५८	
जे.ई खोप	भाइल	०.३५	
टी.टी. खोप	भाइल	०.०९३३	
आई.पी.भी. खोप	भाइल	०.३०२४	
पेण्टा खोप	भाइल	१.३१४६	
पी.सी.भी. खोप	भाइल	०.३८०५	
रोटा खोप	भाइल	०.२२५८	
भिटामिन ए	क्याप्सुल	०.००४	
आइरन फोलिक एसिड (गर्भवती तथा सुत्केरी)	क्याप्सुल	०.०००६५	
आइरन फोलिक एसिड (किशोरी)	क्याप्सुल	०.०००६५	
सुक्ष्मपोषण धुलो (बालभिटा)	स्यासेट	०.००१३४	
सर्वोत्तम पिठो	कि.ग्रा.	०.०८२	
एफ हन्ड्रेड	क्यान	०.०४१४५	
एफ सेभेन्टिफाइभ	क्यान	०.१२७५३	
अलवेन्डाजोल (जुकाविरुद्ध)	ट्याबलेट	०.००३७५	
६. खानेपानी तथा सरसफाइ			
आधारभूत स्तरको खानेपानी आयोजना	प्रतिव्यक्ति	२०	
गुणस्तर सुधार आयोजना	प्रतिव्यक्ति	१०	
सुख्खा क्षेत्रमा पम्पिङ प्रणालीबाट सेवा पुर्याउने खानेपानी आयोजना	प्रतिव्यक्ति	३५	
उच्च तथा मध्यम स्तरको खानेपानी सेवा पुर्याउने खानेपानी आयोजना	प्रतिव्यक्ति	४०	
वितरण प्रणाली निर्माण	कि.मि.	२००००	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
प्रशोधन सहितको ढल प्रणाली निर्माण	प्रतिव्यक्ति	९५	
सुरुङ निर्माण	मि.	९२०	
७. युवा तथा खेलकुद			
युवा प्रतिभा सम्मान	जना	१००	
स्वरोजगार व्यवसायको बिमा	वटा	३.२५	
खेलकुदका राष्ट्रिय प्रतिभा सम्मान	जना	१००	
स्काउट तथा विपद् व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन	जना	१२.५	
अन्तर्राष्ट्रियस्तरको रंगशाला निर्माण	वटा	२००००००	
प्रदेश स्तरमा रंगशाला निर्माण	वटा	६००००	
कभर्ड हल निर्माण	वटा	२३००००	
८. महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक			
वृद्धवृद्धालाई आश्रय प्रदान	जना	१९	पशुपति वृद्धाश्रम
प्रदेशस्तरीय ज्येष्ठ नागरिक मैत्री आश्रम	वटा	१००००	
प्रदेशस्तरीय अपाङ्ग ता स्याहार केन्द्र स्थापना	वटा	१००००	
बाल हेल्पलाइन संचालन	जिल्ला	३००	भौगोलिक अवस्था र प्रगतिको आधारमा ३ लाख देखि ३ लाख ६६ हजारसम्म
लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिलाई तालिम	पटक	१००	
सीमान्तकृत महिलालाई उद्यमशीलता कार्यक्रम	जना	४६	२ वर्षको रोजगार प्रत्याभूति सहितको तालिम प्रदान
९. श्रम, रोजगार तथा समाजिक सुरक्षा			
व्यवसायिक तथा सीप विकास तालिम	पटक	६००	
सामाजिक सुरक्षा योजना कार्यान्वयन	वटा	१२००००	
श्रम सम्झौता र समझदारी	पटक	४५००	
बालश्रम उन्मूलन चेतनामूलक कार्यक्रम	वटा	५००	
१०. ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ			
मूल नहर निर्माण	कि.मि.	१२१३००	
शाखा उपशाखा नहर निर्माण	कि.मि.	२०००	
सर्भिस रोड मर्मत तथा बचाव	कि.मि.	५००	
सर्भिस सडक निर्माण	कि.मि.	२०००	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
सिँचाइ क्षेत्र विस्तार (सहत सिँचाइ)	हेक्टर	८००	
सिँचाइ क्षेत्र विस्तार (भूमिगत सिँचाइ)	हेक्टर	३७५	
सौर्य शक्ति प्रयोग गरी टार लिफ्ट सिँचाइ	वटा	२००००	
नहर प्रणाली रिमोडलिंग कार्य	कि.मि.	८२५००	
सिँचित क्षेत्र बचावट कार्य	कि.मि.	४००००	
पानीको गुणस्तर/आर्सेनिक अध्ययन	वटा	३००	
जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन कार्य	वटा	९००	
पहिरो अनुमान तथा प्रक्षेपण सम्बन्धी प्रविधि विकास	वटा	१००	
सिपेज नियन्त्रण प्रविधि विकास	प्रति मि.	३०००	
र्यामपम्प प्रयोग गरि प्रविधि विकास	संख्या	४००	
तटबन्ध निर्माण (महाकाली नदी, कञ्चनपुर)	कि.मि.	१४००००	
तटबन्ध निर्माण (कर्णाली नदी, बर्दिया)	कि.मि.	१५००००	
तटबन्ध निर्माण (नारायणी नदी, चितवन र नवलपरासी)	कि.मि.	१०००००	
तटबन्ध निर्माण (बबई नदी, बर्दिया)	कि.मि.	२५००००	
११. भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात			
कालोपत्रे सडक-पहाडी तथा हिमाली क्षेत्र	कि.मि.	६००००	
कालोपत्रे सडक-पहाडी तथा हिमाली क्षेत्र	कि.मि.	८००००	दुई लेन स्तर
कालोपत्रे सडक- तराई क्षेत्र	कि.मि.	५००००	दुई लेन स्तर
कालोपत्रे सडक- तराई क्षेत्र	कि.मि.	१८००००	चार लेन स्तर
कालोपत्रे सडक- तराई क्षेत्र	कि.मि.	२०००००	छ लेन स्तर
सडक पुल निर्माण	र.मि.	१५००	दुई लेन स्तर
सुरुङ मार्ग	र.मि.	१६००	
रेल ट्रयाकवेड निर्माण	कि.मि.	३५००००	रेलवे ट्रयाक
रेल मार्ग निर्माण	कि.मि.	३०००००	रेलवे ट्रयाक
रेल मार्ग पुल निर्माण	कि.मि.	१६५००००	रेलवे ट्रयाक
१२. संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन			
ग्रामीण सडक कालोपत्रे निर्माण	कि.मि.	२७५००	

प्रतिफल	एकाइ	प्रति एकाइ लागत (रु हजारमा)	कैफियत
नयाँ सडकपुल निर्माण	मि.	१५००	
झोलुङ्गेपुल निर्माण (तुइन विस्थापन समेत)	मि.	१००	
साना सिंचाई आयोजना निर्माण	हेक्टर	३००	
१३. महालेखा परीक्षकको कार्यालय			
विद्युतीय कार्यपत्रको माध्यमबाट लेखापरीक्षण	प्रति फाईल	९.६	
लेखापरीक्षणको गुणस्तर आश्रितता मूल्यांकन	प्रति फाईल	२	
१४. लोकसेवा आयोग			
पाठ्यक्रम निर्माण	संख्या	१५०	
परीक्षा सञ्चालन			
रा.प.प्रथम (प्राविधिक/अप्राविधिक), स्वास्थ्य सेवा एघारौँ, नवौँ	संख्या	१५०	
रा.प.द्वितीय (प्राविधिक/अप्राविधिक)	संख्या	१५०	
रा.प.तृतीय (प्राविधिक/अप्राविधिक), स्वास्थ्य सातौँ, आठौँ	संख्या	३००	
रा.प.अनं. प्रथम (प्राविधिक/अप्राविधिक), स्वास्थ्य चौथो, पाँचौँ	संख्या	३००	
रा.प.अनं. द्वितीय (प्राविधिक/अप्राविधिक)	संख्या	३००	
सुरक्षा निकाय	पटक	१००००	

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

फोन : ०१-४२११००४, फ्याक्स : ०१-४२११७००

इमेल : npc@npc.gov.np

वेबसाइट : <http://www.npc.gov.np>

मुद्रक: मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौं ।